IX.a.24

Cons: 1ſl.

Digitized by Google

All a 20h f 3

Digitized by Google

BIBLIOTECA NAZIONALE VITTORIO EMANUELE
8
8 G
10

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

TYROCINIUM SACRAMENTALE PRACTICUM

PARS IV.

SIVE

INSTRUCTIO CURANDI

SEU

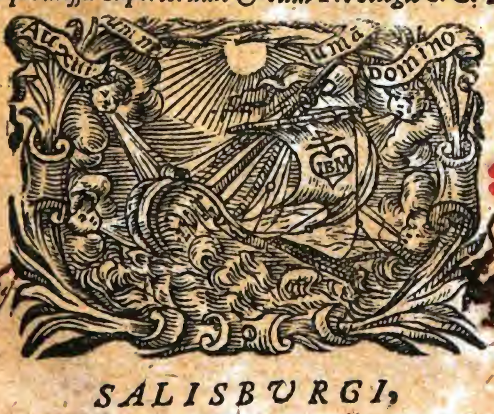
CONFESSARII

De Matrimonij Sacramento Et Annexis

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

AUTHORE
P. F. PATRITIO SPORER,
Paſſavienſi, Ordinis FF. Minorum Recolle-
ctorum Prov. Argent. SS. Theologiæ Le-
ctore Jubilato.

Ex permiſſu Superiorum, & cum Privilegio S. C. Maj.

16 82.

SALISBURGI,
Sumpt. & Typis JOANNIS BAPTISTÆ MAYR,
Aulico-Academici Typogr. & Bibliopolæ.

Digitized by Google

Digitized by Google

CELSISSIMO
ET
REVERENDISSIMO
S. R. I. PRINCIPI
AC
DOMINO DOMINO
MAXIMILIANO
GANDOLPHO,
EX S. R. I. COMITIBUS
DE KÜENBURG,
ARCHI-EPISCOPO,
SALISBURGENSI,
S. Sed. Apoſtolicæ
LEGATO NATO,
GERMANIÆ PRIMATI &c.
PRINCIPI
AC
*Domino Domino Clementiſ-
ſimo.*

Digitized by Google

Celſiſsime ac Reverendiſſime PRINCEPS, &c.

ITa eſt, MAXIMILIANE *Celſiſſi^me^, in plenam admirationum exſtaſim abripiuntur illorum animi, qui æquo pondere in contemplanda mentis Tuæ Celſitudine ſuſpenduntur: ita Veritas feliciſſima à Te ſolo in effatum, an fatum illud redundat: Magnorum Principum magnos animos omnes mirari, metiri poſſe neminem. Quæſierat olim* Gorgias *è* Socrate, *an* Perſarum *Regem felicem crederet? Devolvebatur ſcilicet quæſtio ad tripodem illam, qua vel ipſe*

Digitized by Google

ipſe Delphicus Apollo beatiùs non reſp ondiſſet: *Neſcio herclè*, *repoſuit petitus Socrates*, *quantum virtutis habeat. Sic menſuram ſumit felicitatis quantitas à magnitudine virtutis*, *ut vel hinc* implere *deceat* omnem menſuram. *Metiatur Archidiœceſeos & territorij Tui felicitatem Socratis alicujus manus* extera, *ſed* dextera, *& unde ejus quantitas*, *niſi à magnitudine virtutum*, *quæ animo Tuo in digniſſimam Celſitudinem unicè nato vel ipſis in cunis jam congenitæ*: *Has ipſas ubi Exteri loquuntur*, *nos ſortis beatioris incolæ adoramus. Et ut Socraticè*, *hoc eſt*, *philoſophicè dicam*, *virtutes Tuæ*, *Princeps Clementiſſime*, termino *alio prædicari nequeunt*, *niſi* tranſcendente, *adeò in omni opere & actu Tuo* imbibuntur: *hinc vel ipſi Cœlites tua conſpirant in præconia*: *quorum facile Princeps eſt*, *Archangelus ille*

 Mi-

Michaël, *quem* Principem ſuper omnes animas ſuſcipiendas conſtituit *magnus* DEUS, *cui S. Ædem, Princeps* glorioſiſſime, *voraci flam̃a penitùs abſumptam, è cineribus reſuſcitâſti, è ruderibus ſumptibus* Celſiſſimis *reædificaſti, ſacra ſupellectile dotaſti. Accedit huic ſanctiſſimus Boiariæ Apoſtolus, Salisburgenſium Tuorum & Urbis Metropolitanæ Protector Beatiſſimus* RUPERTUS, *in quem non modò incolarum, ſed & peregrinantium pientiſſima devotio adeo exardet, ut Eccleſia in* Seekirchen *fulmine ad fundamenta uſque deſtructa, glorioſiſſimè per Te iterum erecta, tanto jam confluxui capiendo non ſufficiens, nonniſi ab* Ampliſſima *manu Tua amplietur, & ab Anguſta in Auguſtam tranſeat*, Rarefactione *feliciſſima; adeò dum* amplias, *gratiarum tuarum munera* condenſas. *Magnæ Cælitum Re-*

ginæ,

Digitized by Google

ginæ, Conſolatricis Planenſis amores & favores iterum demereris, ubi pari, an altiori, munificentiâ ſacratiſſimam Ædem priùs etiam, ut priorem Seekirchenſem, Tuis Gratiis & ſumptibus huic domeſticæ Patronæ ædificatã ac dotatam, glorioſiſſimis impenſis in eundem omninò finem dilatas. Scilicet dilatatum in DEI matre Cor tuum non patitur Anguſtam adeſſe Peregrinantium devotionem, quæ, Te Principe accendente aut meliùs inflammante ferventiſſimos profectus capit. Nunquam eandem Matrem virgineam accedis, quin dotem feras ditiſſimam: gnarus optimè, nunquam in Vacuum abire, quod confertur in Gratiâ plenam. Sileo plura plurima, quæ æternum calamum & famam nunquam intermorituram petunt. Hoc unum, dum humillimè provolvor ad ſacros pedes Tuos, demiſſiſſimè voveo, ut Bono Pub-

lico, & Cælitum honori Clementiſſimam Celſitudinem Tuam quàm diutiſſimè ſoſpitet, méque nonniſi in obſequiis Tuis emori donet pientiſſimum Numen. Hoc ipſiſſimo (quantam ex hoc ſortem ominari licet ?) undecimo ſæculo. *Anno autem poſt Chriſtum natum M. DC. LXXXII.*

Reverendiſsimæ Celſitudinis Tuæ

Humillimus Servus

Joannes Baptiſta Mayr.

Digitized by Google

PRIVILEGIUM CÆSAREUM.

CUm S. Cæſareæ Majeſtatis Privilegio cautum ſit omnibus & ſingulis Typographis & Bibliopolis, ne libros à noſtri Ordinis Patribus editos vel imposterum edendos imprimant, recudant, aut alibi recuſos intra S. R. Imperii, Regnorúmq; ac Ditionum hæreditariarum Domûs Auſtriacæ fines adducant, vendant, vel diſtrahant abſque aſſenſu & facultate dictorum Patrum ſub graviſſima mulcta &c. Hinc ego F. WOLFGANGUS ZECH totius Ord. Seraphici Diffinitor Generalis, ac p. t. FF. Min. Recoll. Prov. Argent. VICARIUS PROVINCIALIS, JOANNI BAPTISTÆ MAYR Typographo Aulico & Academico Salisburgi in impreſſione TYROCINII SACRAMENTALIS à M. V. P. PATRITIO SPORER, ejuſdem Provinciæ Lectore Jubilato ac Diffinitore actuali, compoſiti, per præſentes facultatem concedo utendi dicto Privilegio. In quorum fidem has mea manu ſubſcriptas & Officii Sigillo munitas dedi in Conventu noſtro Paſſavienſi, Die 21. Novemb. Anno 1681.

(L.S.)

P. WOLFGANGUS, qui ſuprà.

Digitized by Google

Facultas Plurimùm Reverendi P. Diffinitoris Generalis ac p. t. Vicarii Provincialis.

EGo F. Wolfgangus Zech, totius Ord: Seraphici Diffinitor Generalis, ac p. t. FF. Min. Recolleᶜt. Provinciæ Argent. Vicarius Provincialis, hiſce facultatem, quantùm in me eſt, concedo, ut PARS IV. TYROCINII SACRAMENTALIS â M. V. P. Patritio Sporer, SS. Theologiæ Lectore Iubilato ac Provinciæ noſtræ Diffinitore conſcripta, ac à Theologis ad id deputatis lecta ac cenſa prelo dari poſſit. In cujus fidem has Officii mei Sigillo munitas dedi in Conventu noſtro Paſſavienſi die 21. Novemb. An. 1681.

(L.S.)

P. WOLFGANGUS, qui ſuprà.

Digitized by Google

Approbationes Theologicæ Ordinis.

TAndem & hæc QUARTA PARS TYROCINII MORALIS de MATRIMONIO una cum Appendice de Abortu M. V. P. ac Venerabilis Senis P. PATRITII SPORER, Ord. Fratrum Min. Recollect. Almæ Alemaniæ ſeu Argentinenſis Provinciæ tertiò Definitoris Actualis & SS. Theologiæ Lectoris Jubilati, quum ſacræ Fidei Orthodoxæ & bonis moribus in nullo contradicat, ac verò doctrinam practicam Chriſtianæ Reipublicæ apprimis utilem ac neceſſariam contineat, ut omnibus proſit, lucem publicam jure meretur. Ita cenſeo in Conventu noſtro Salisburgenſi die 29. Maij Anno Dominicæ Incarnationis. M. DC. LXXXII.

(L. S.)

F. PETRUS de ALCANTARA STAUDACH, ejuſdem Voti ac Conventûs Franciſcanus, ac p. t. SS. Theologiæ Lector Ordinarius.

ETiam QUARTA PARS TYROCINII SACRAMENTALIS PRACTICI, in ſpecie de SACRAMENTO MATRIMONII, aliíſque Materiis huc facientibus, una cum appendice Tractatu de ABORTU, à M. V. P. PATRITIO SPORER Ord. Min. Recollect. Prov. Argent. Diffinitore Actuali, SS. Theologiæ Lectore Jubilato collecta & digeſta; quia bonis Moribus & S. Fidei non adverſatur, ſed Materiam uſque adeo practicam (at plerumque incautè) ideo malè, cautiſſimè & optimè pertractatam continet, atque Curatis omnibus in- & extra Confeſſionale plurimùm deſervit, hinc meritò typis mandari poteſt. Ita cenſeo ex noſtro Conventu Salisb. 10. Maij. Anno 1682.

(L. S.)

F. RODERICUS SCHNABL, ejuſdem Ord. & Provinciæ in Conventu Salisb. SS. Theol. Lector Ordinarius

Digitized by Google

Facultas Reverendiſſimi Metro-Politici Conſiſtorij Salisburgenſis. &c.

EX mandato Reverendiſsimi Metropolitici Conſiſtorii Salisburgenſis, legi Tractatum IV. Partis M. V. P. PATRITII SPORER Paſſavienſis Ord. FF. Min. Recollect. Provinc. Argent. SS. Theol. Lectoris Jubilati &c. Intitulatum TYROCINIUM PRACTICUM de MATRIMONIO, unâ cum APPENDICE de ABORTU; & quia nihil abortivum contra bonos mores, nec Spurium contra Orthodoxam fidem in eo deprehendi; ideò in lucem publicam prodeat.

JOANNES JULIUS de MOLL,
Provincialis Auſtriacus, Celſiſs. & Reverendiſs. Principis & Archi-Epiſcopi Salisb. S. Sedis Apoſtol. Legati &c. Conſiliarius Conſiſtorialis, & B. M.V. ad Nives Canonicus.

Digitized by Google

TYROCINII SACRAMENTALIS PRACTICI
PARS IV.
DE MATRIMONIO ET ANNEXIS.

QUarta hæc & ultima Tyrocinii mei Sacramentalis Pars quia in multis lubrica & caſtis mentibus verecunda, ut ſecuriùs percurratur, ſub invocatione Sanctiſſimæ rinitatis, ac Patrocinio Caſtiſſimorum Sponrum & Conjugum MARIÆ & JOSEPHI, ibus tantùm partibus diſtincta abſolvetur. aput *Primum*, de Matrimonio ſecundùm ſe. *cundùm*, de Peccatis Sponſorum & Conjum. *Tertium*, de reliqua materia ſexti Præpti. Ergò in Nomine Sanctiſſimæ Trinis, ac JESU, MARIÆ, JOSEPHI, ipiat

CAPUT I.

DE MATRIMONIO ET SPONSALIBUS.

1 MAtrimonium dictum, quaſi *matris munium* ſeu *matris munus*, ut inquit D. Auguſtin. l. 19 contra Fauſtum, *Matrimonium ex hoc appellatum eſt, quòd non ob aliud debeat femina nubere, quàm ut mater fiat.* Definitur in jure: *maris & fœminæ conjunctio individuam vitæ Societatem retinens.* Ubi matrimonium quoad vinculum potiſſimùm explicatur; Adæquatè verò tam contractum quàm vinculum complectendo definit bene noſter Marchant. *tom.* 3. *Tribunal.* ſeu *Speculi. part.* 3. *quaſt.*1. *Matrimonium eſt individua conjunctio maris & fœminæ legitimo contractu firmata ad generandam prolem, à Deo Auctore naturæ inſtituta, & Sacramento novæ legis, Signo & bono à Chriſto Salvatore elevata ad Chriſtianè generandam prolem.* Patebit diſtinctiùs *Sect.*3.

2 Triplex diſtinguitur matrimonium: *Legitimum, ratum, & conſummatum. Legitimum* matrimonium dicitur, quatenùs continet contractum legitimum inter perſonas non impeditas conſtitutum, qualis fuit ante Chriſtum

inter

inter infideles, fortè etiam inter hæreticos *Ratum* Matrimonium dicitur, quatenùs legitimo illi contractui addit rationem Sacramenti, quo majorem firmitatem & ſtabilitatem indiſſolubilem acquirit. Ut Innocent. III. *c. Quanto. de divort.* ait: *Etſi matrimonium verum inter infideles exiſtat, non tamen eſt ratum; quia ſcilicèt poteſt diſſolvi; inter fideles autem verum & ratum exiſtit; quia Sacramentum fidei, quod ſemel eſt admiſſum, nunquam amittitur. Conſummatum* Matrimonium dicitur, quatenùs accedente reali corporis uſu, ſeu carnis copula ultimò perficitur & completur; Sicut enim emptio & venditio conſenſu exterius ſignificato, hinc mercem, illinc pretium tradendi eſſentialiter conſtituitur, tamen reali traditione conſummatur; ita matrimonium eſſentialiter conſtituitur mutuo conſenſu Sponſorum ad tradendum invicem corpora, exterius ſignificato, nuptias enim non concubitus ſed conſenſus facit; ſive ut habetur *c. omnis res*, 27. q. 2. Matrimonium non facit coitus, ſed voluntas ex S. Chryſoſtomo, id eſt, Auctore operis imperfecti hom. 32. in Matth. ipſa tamen actuali traditione corporis, & copulatione carnis completur & velut conſummatur, ut uterque jus plenum poſſideat, idque non tantùm in ratione contractûs legitimi, ſed etiam in ratione Sacramenti, ut idcircò majorem & quaſi ultimam ex Divina

inſtitutione ſtabilitatem acquirat. Differunt ergò dicta matrimonia inprimis firmitate; Legitimum enim ſolvi poteſt favore fidei, cùm alter conjux ad fidem convertitur: Ratum ſolvitur favore religionis per ſolemnem profeſſionem: Conſummatum quoad vinculum nunquam. Differunt item myſterio ſeu ſignificatione myſtica; nam ex *c. debitum. de bigamia*, & *Decret. ultimo Concilij Trident.* colligitur triplex ſignificatio Matrimonii. Nam quatenùs eſt legitimus contractus ſignificat Conjunctionem Dei cum anima fideli per gratiam: Quatenùs eſt Sacramentum & Matrimonium ratum ſignificat Conjunctionem Chriſti cum Eccleſia per baptiſmum: Quatenùs eſt Sacramentum & Matrimonium conſummatum ſignificat Conjunctionem VERBI Divini cum natura humana per unionem hypoſtaticam, quæ omni ex parte inſolubilis eſt perinde ac Matrimonium.

Jam Capitis hujus quatuor erunt Sectiones. *Prima*, de Matrimonii impedimentis ac perſonis inhabilibus. *Secunda*, de Matrimonii promiſſione ſeu Sponſalibus & conſenſu de futuro. *Tertia*, de Matrimonio legitimo ut contractus eſt ſeu conſenſus de præſenti. *Quarta*, de Matrimonio rato ut Sacramentum eſt; nam de conſummato ferè per totum.

SE-

Digitized by Google

SECTIO I.

De *Matrimonii Impedimentis, & Perſonis inhabilibus.*

IMpedimentum matrimonii dicitur omne id, quod, obſtat, ne matrimonium inter aliquas perſonas contrahi poſſit aut validè aut ſaltem licitè. Unde duplicis generis ſunt impedimenta matrimonii: *Dirimentia* & *impedientia tantùm.* Impedimentum impediens dicitur, quod ſolùm impedit, ne licitè contrahatur matrimonium, ipſum tamen contractum non irritat. Breviter: Quod illicitum tantùm, non item invalidum nullúmque reddit contractum, uti eſt v. g. votum ſimplex caſtitatis, Sponſalia priùs cum alia contracta, &c. de his ſeorſim infra in Subſectione. Impedimentum dirimens ſeu irritans matrimonium dicitur, quod obſtat, ut neque validè contrahi poſſit matrimonium, ſeu, ipſum matrimonium non tantùm illicitum, ſed etiam invalidum ac nullum reddit, uti eſt votum ſolemne caſtitatis, matrimonium aliud cum alia adhuc vivente contractum, &c. Et hujusmodi dirimentia impedimenta jure antiquo duodecim vel potiùs quatuordecim; modò verò jure novo Concil. Trident. duobus adjectis univerſim ſunt ſedecim his verſibus comprehenſa: 3

Error, conditio, votum, cognatio, crimen,
Cultûs diſparitas, vis, Ordo, ligamen, honeſtas,
Si ſis affinis, ſi fortè coire nequibis.
NB. Si Parochi & duplicis deſint præſentia teſtis,
Raptáve ſit mulier, nec parti reddita tutæ.
Hæc facienda vetant connubia, acta retractant.

Hoc eſt: Matrimonium cum aliquo ex dictis impedimentis factum retractatur, átque omninò irritum eſt ac nullum, acſi factum non fuiſſet. Horum impedimentorum aliqua inducta ſunt jure naturæ, ideóque indiſpenſabilia ſunt, atque etiam in matrimoniis infidelium locum habent, & certò ſunt quatuor: *Error in perſona, impotentia perpetua, conſanguinitas primi gradûs, ſaltem lineæ rectæ, & ligamen ſeu ligatum eſſe actuali alio matrimonio.* Cætera ſunt de jure Eccleſiaſtico, ideóque diſpenſabilia, neque in matrimoniis infidelium locum habent, ut ſuis quæque locis notabimus.

6 Hæc autem impedimenra memoriæ juvandæ cauſa, recto ordine in quatuor claſſes dividemus: *Prima* Claſſis: *Conſenſus inſufficiens*, continet quinque impedimenta: *error*, *conditio*, *vis*, *raptus*, & *clandeſtinitas*. *Secunda*: *Libertas obligata alteri*, continet quatuor impedimenta: *Votum* & *Sacer Ordo*, quibus libertas obligatur Deo, *Ligamen* & *publica honeſtas*,

neſtas, quibus libertas obligata eſt alteri homini. *Tertia: nimia coniunctio*, continet quinque impedimenta: *triplex cognatio, carnalis, ſpiritualis & legalis, affinitas, & ſceleſtis coniunctio criminis. Quarta: nimia diſtantia*, continet *cultûs diſparitatem* & *impotentiam*, ſub qua comprehenditur *impedimentum ætatis*.

CLASSIS I.

Impedimentorum.

CONSENSUS INSUFFICIENS.

§. I.

Error.

R*Egula.* Error circa ipſam perſonam matrimonium omni, etiam naturali jure dirimit: non item error circa qualitatem, niſi talis qualitas eſſet per ſe actu vel virtute intenta à contrahente, aut error circa qualitatem redundaret in ipſam perſonam. Certa apud omnes, & patebit explicando.

I. Error circa perſonam jure naturæ irritat 4
matrimonium. Certum apud omnes. Sanchez *l. 7. diſputat.* 18. Layman *l.* 5. *tract.* 10. *part.* 4. *c.* 5. Ratio eſt; quia error ſimpliciter tollens voluntarium verſans circa ſubſtantiam vel ſubſtantiale contractûs, omnem contractum irritat, ut patet in venditione & emptione, ſi cui pro auro vendatur aurichalcum,

&c. atqui contractûs matrimonij primum & ſubſtantiale objectum eſt ipſa perſona, cum qua contrahendum; hanc enim principaliter reſpicit contrahens, ergò error circa perſonam ipſo jure naturæ irritat matrimonium: neque intereſt, ſive ſit error antecedens & dans cauſam contractui, quia ſi ſciviſſes non contraxiſſes, ſive ſit error concomitans & incidens tantùm, & non dans cauſam contractui, utpotè, quia ita animo affectus fuiſti, ut, etſi non ignoraſſes, hanc eſſe aliam perſonam, tamen illam duxiſſes; quia uterque error auffert actuale voluntarium & conſenſum, cùm nihil poſſit eſſe volitum niſi cognitum: Et tantùm differunt inhoc, quòd error antecedens reddat involuntarium poſitivè. error verò concomitans reddat ſolùm involuntarium negativè ſeu non voluntarium, quod ipſum ſufficit, ac tollit conſenſum in talem perſonam.

Quòd ſi tamen quis ita intenderet actualiter contrahere cum præſenti muliere, quæcunque illa ſit, validum erit matrimonium, quia tunc nullus error.

¶ Dices: Nónne Sacramentum, Baptiſmus v.g. eſt validus, ſi quis baptizaret hunc putans eſſe alium, aut femellam putans eſſe maſculum? ℟. ita; quia baptizans dirigit actionem & intentionem ſuam in hunc præſentem, quicunque tandem ſit, prout in ſimili modo etiam de matrimonio conceſſimus; contra-

trahens autem matrimonium ordinariè ſuum conſenſum dirigit in determinatam perſonam hanc v. g. Mariam. Cæterùm, ſi baptizans diceret: volo baptizare hunc, ſi eſt maſculus, certè non baptizaret, ſi eſſet femella; quia ſua intentio non extenderetur ad illam; nimis tamen imprudenter & ſtolidè ſic intenderet. Contra: nónne Jacob *Gen. 29.* deceptus pro Rachele Lyam acceptam deinceps pro legitima uxore habuit? ℟. ita; quia poſtea detecto errore perſonæ matrimonium ratificavit, tùm amore patiundæ etiam Rachelis, tum compaſſus Lyæ jam defloratæ per ignorantiam ex parte ſua invincibilem, ex dolo ſoceri Laban ſupponentis ei pro Rachele Lyam.

II. Error circa qualitates perſonæ etiam antecedens & cauſa operis, etiam ex dolo alterius contrahentis proveniens regulariter non irritat matrimonium. Communiſſima DD. apud citat. & colligitur *ex c. cùm in Apoſtolica. de Sponſal.* Ratio eſt; quia ad valorem contractus matrimonij ſatis eſt, ſi conſenſus ſit circa ſubſtantiam corporis, quæ mutuò datur, quidquid ergò eſt extra ſubſtantiam corporum, accidentale eſt, nec poteſt invalidum reddere matrimonium; etenim matrimonium ſubſtantialiter ſubſiſtens non poteſt infirmari, niſi in caſibus à jure vel Eccleſia permiſſis vel decretis; matrimonium autem ſubſtantialiter conſiſtit in conſenſu voluntario perſonæ cum perſona tali in indi- 5

individuo certò cognita ad traditionem mutuam corporum in uſum generationis, ergò non infirmatur ob errorem circa qualitates accidentales perſonæ, cùm nullus Canon Eccleſiaſticus exiſtat, qui id infirmet quoad tales qualitates, ſicut exiſtit de qualitate conditionis ſervilis. Validum ergò erit matrimonium, ſi quis ducat Caiam putans vel falsò aſſerenti credens eſſe nobilem, virginem, &c. cùm tamen ſit plebea, corrupta, inops, &c. niſi una ex dictis duabus exceptionibus accedat. Eadem ratione valida eſt profeſſio religionis, quamvis eius qualitates, aſperitates, victus, fratrum mores, rigor Prælatorum, &c. antea non advertantur. Sed en tibi jam duas exceptiones.

6 III. Niſi talis qualitas eſſet per ſe actu vel virtute intenta à contrahente, ut ſi quis actu & expreſsè intendat, non accipere uxorem, hanc v.g. mulierem, niſi ſit nobilis, virgo, &c. aut dicat: ſi es nobilis, duco te, aliàs nolo; tunc enim non ſubſiſtente tali qualitate, omnium conſenſu matrimonium nullum erit; quia tunc qualitas illa fit pars objecti principalis per ſe intenti, éſtq; conſenſus matrimonii conditionatus ſi eſt talis, volo: atqui conſenſus conditionatus de præſenti, conditione non ſubſiſtente, nullus eſt, ut omnes nôrũt, ergo &c.

Dixi *actu* vel *virtute*; eadem enim eſt ratio, quando talis qualitas & conditio, etſi non actu in ipſo contractu habeatur, tamen antea

habi

Digitized by Google

habita & non revocata in ipſo contractu virtualiter perſeverat, ut ſi antea declarâſti, te nolle duçere Caiam, niſi virgo v.g. ſit, & hoc animo non revocato, & neque actu cogitans de hac mea voluntate, contraho cum Caia putans eſſe virginem, cùm talis tamen non ſit, adhuc invalidum erit matrimonium; quia illa prior intentio, cùm non ſit revocata, & adhuc virtualiter duret, æquivalet intentioni, & conditioni actuali, ut in ſimili omnes docent de intentione virtuali ſufficiente ad confectionem Sacramentorum. Meritò ergò Baſilius Pontius *l.* 4. *de matrimon. c.* 21. *n.* 13. teſtatur, nullum fuiſſe declaratum matrimonium cuiusdam feminæ, quæ ſæpè ſeriò dixerat, ſe potiùs quidvis paſſuram, aut mortem ſibi illaturam, quàm cum certo quodam viro inire matrimonium, ſi is eſſet ex judæorum progenie, & poſt initum contractum ex judæis inventus eſt; quia ex circumſtantiis clarè apparuit, illam intentionem virtualiter permanſiſſe. Cæterùm conſentiunt DD. ad irritandum matrimonium non ſufficere ſolam intentionem vel diſpoſitionem habitualem non contrahendi cum tali qualitate perſonæ, cùm quis nimirùm de factò ſimpliciter contrahit cum tali perſona v. g. non nobili, paupere, non virgine, &c. ſolùm animo ita diſpoſitus eſt: ut ſi ſciviſſet vel advertiſſet ad hanc vel illam qualitatem, non contraxiſſet. Quia in con-

Digitized by Google

contractu non attenditur ad id, quod feciſſes vel voluiſſes in alijs circumſtantijs, ſed ad id, quod re ipſa defacto feciſti, & voluiſti circa ſubſtantiam contractûs; abſolutè enim conſenſum præbuiſti, nec adfuit ulla conditio, ſed ſolùm adfuiſſet, quod nihil operatur. Deniq; ſi talis diſpoſitio habitualis ſufficeret, vix ullum eſſet in mundo matrimonium validum. Sequitur altera exceptio.

7 IV. Aut, *niſi error circa qualitatem redundet in ipſam perſonam.* Quando nimirum perſona aliundè in ſe prorſus ignota alicui ſub ſola aliqua qualitate proponitur & concipitur, ſic ut quis ſub conditione alicuius qualitatis præcisè formet conceptum alicuius perſonæ determinatæ in individuo, quæ proinde qualitas per errorem apprehenſa, ſi revera non adſit, certè irritat matrimonium, cùm reipſa ſit error circa perſonam; ut ſi quis conſentiat contrahere cum filia Sempronij primogenita, & offeratur poſtea alia non primogenita, non valebit matrimonium, eſto etiã, vera primogenita jam eſſet mortua; quia nimirùm error ille qualitatis redundat in perſonam, & æquivalenter eſt error perſonæ. Item: vides à longè duas puellas unã ſedentem, alteram ſtantem, unam audis virginem, nobilem, divitem, &c. alteram viduam, plebeam, pauperem, &c. dicas: volo ducere ſedentem, virginem, nobilẽ, &c. & poſtea offeratur tibi ad matrimonium altera, matrimonium nullum eſt ob eandem rationem.

Con-

Contra verò, ſi aliunde formaſti conceptum de tali determinata perſona, v. g. jam nôſti hanc determinatam puellam Mariam quoad perſonam, atque hanc putas eſſe divitem, nobilem, &c. cùm talis non ſit, ſeu proprio errore, ſeu aliundè deceptus, & cum hoc errore cum illa contrahas, validè contrahis, quia jam error eſt circa qualitatem, quæ non redundat in ſubſtantiam perſonæ; jam enim perſonam ducis, quam nôſti, & ducere decreviſti, etſi in qualitate accidentali deceptus fueris. Sic Sanchez hic *l.* 8. *diſp.* 18. *num.* 21. Tambur. hìc *c.* 1. *num.* 20. In ſummâ, ſi dicas: volo nobilem, virginem, &c. qualem puto eſſe hanc, ſi non ſit, matrimonium nullum eſt. Si verò dicas: volo ducere hanc Mariam, quam puto eſſe nobilem, &c. ſi non ſit, matrimonium validum erit. Quare nervosè & ſapienter Layman *cit. c.* 2. *num.* 2. ſcribit: ſi Caia viſu priùs nota & ad matrimonium determinata fuiſſet, tametſi poſtea ſimulet ſe primogenitam, cùm non ſit, valebit matrimonium, niſi actualis intentio fuiſſet, ſaltem animo retenta: non accipiendi eam, niſi primogenita ſit. Caſus varios videre potes apud citatos.

Unum magis lepidum & intricatum affero 8
ex Gabriele *V. impediment. quæſt.* 4. Adoleſcens quidam petiit in uxorem filiam cuiuſdam, quam valde formoſam fortè viderat, verùm illam ei denegavit pater cauſam dans: eam

eſſe

eſſe ſecundògenitam, ſe tamen facilè daturum primogenitam, quam nubere priùs deceat; ad hæc adoleſcens petiit à patre, ut prædictam primogenitam oſtenderet viro gravi, ut is ſyncerè & ex fide ſibi referret, an etiam pulchra eſſet; annuit pater, ſed verò ille oſtendit eandem ſecundògenitam viro illi, nam primogenita valde informis erat; adoleſcens ergò à viro illo gravi informatus, etiam illam ſibi oſtenſam pulchram eſſe, cum ea contraxit de præſenti more nobilium veſperè ſub luce candelarum, quando eius formam advertere non potuit, poſteà inventa eſt nequaquam pulchra, contendebat adoleſcens matrimonium nullum fuiſſe. Gabriel reſpondet, fuiſſe validum; quia error fuit in qualitate pulchritudinis, non in ſubſtantia; adoleſcens enim jam conſenſit in primogenitam, quam ipſi obtulit pater, quarè illam duxit, quam voluit. Hancque reſponſionem approbat Sanchez *num.* 35. alijque. Sed meo judicio rectiùs probarent Pontius *l.* 4. *c.* 22. *num.* 5. & Tambur. *cit. c.* 2. §. 2. quia adoleſcens conſenſit in illam, quæ fuit oſtenſa viro illi gravi; at hæc non fuit primogenita, falſum ergò eſt, adoleſcentem conſenſiſſe in primogenitam à patre primò promiſſam; quia ratione pulchritudinis adoleſcens ſe determinavit ad ducendam illam determinatam, quam pater oſtendit illi viro, ſi pulchra ſit; pater autem oſtendit ſecundam,

ſam-

eamque ſolam vidit & retulit vir ille gravis, erg‌o in illam ſolam conſentit; fuitque error qualitatis redundans in perſonam.

§. II.

Conditio.

I. Conditio ſervilis ignorata dirimit matrimonium; hoc enim ſpeciale eſt, quòd error circa qualitatem conditionis ſervilis, ut ſi homo liber & ingenuus contrahens putet & intendat ducere perſonam liberam, & ingenuam, revera ducat ſervam vel mancipium, matrimonium nullum ſit. Habetur expreſſè in jure *c. 2. & ultimo. De Conjugio ſervor.* docetque communis, D. Thomas D. Bonavent. Scot. *in 4. d. 36.* Ratio eſt; quia licèt hic error non verſetur circa perſonam vel ſubſtantiam, eſt tamen circa qualitatem valdè neceſſariò ſpectandam ad contractum, uſum & finem matrimonij; convenit enim, ut contrahentes æqualem corporis poteſtatem inter ſe conferant ad finem generationis & ſocietatis vitæ: atqui liber quidem plenam corporis poteſtatem alteri dat, obligans etiam ſe ad individuam vitæ ſocietatem; ſervus autem ſeu mancipium plenam ſui corporis poteſtatem dare non poteſt, nec poteſt ſe obligare ad individuam vitæ ſocietatem, cùm in domini ſui poteſtate conſtitutus ab eo vendi, in terras longinquas mitti & ablegari, domeſticis operibus addici, &c. jure poſſit non obſtante ma- 9

tri-

Digitized by Google

trimonij vinculo. Accedit graviſſimum incommodum, quòd ſi uxor ſerva ſit, maritus liber, proles ſequantur conditionem matris; quia, ut jura loquuntur; *fœtus ſequitur ventrem; ergò &c.*

10 II. Quo autem jure inductum ſit hoc impedimentum diſſentiunt DD. Solo jure Eccleſiaſtico dirimere docent DD. communiter cum Sanchez *l.* 7. *diſp.* 19. *num.* 17. Contrà ipſo jure naturali dirimere ob rationem datam; quia nimirùm libera perſona non videtur velle corpus ſuum liberum tradere pro corpore alterius, niſi ſimiliter libero, niſi aliud intenderet, docent alij graves DD. apud eundem Sanchez & Layman cit. probabile cenſentes, favente etiam Scoto *in* 4. *d.* 30. *quaſt.* 1. eò quòd jura citata non tam ſtatuere, quàm ſupponere videantur hoc impedimentum conditionis. Tu crede quod libet.

11 III. Dixi *conditio ſervilis ignorata*; quòd ſi enim homo ingenuus & liber ſciens alterius conditionem ſervilem, nihilominùs eam ſpontè admittat, valebit matrimonium æquè ac ſi ſervus cum ſerva contrahat. Expreſsè *cit. c. ultimo, de conjugio ſervor.* Adde: etiamſi ſperâſſet, quòd ea perſona libertati donaretur, & poſtea fruſtratus eſſet; quia non erravit in qualitate conditionis ſervilis; ut notavit etiam noſter Marchant *Tribun. part.* 3. *tract.* 1. *tit.* 3. *quaſt* 2. At contra: quid ſi Titius liber con-

contrahat cum Caja reverà libera, quam tamen per errorem putat eſſe ſervam, valétne matrimonium? ℞. quòd ſic: quia Canones veram ſervitutem, non autem putatitiam conſtituunt impedimentum dirimens, neque falsò putata ſervitus quidquam nocebit matrimonio.

IV. Similiter, ſi ſervus contrahat re ipſa cum ſerva putans ſe contrahere cum libera, matrimonium valebit; quia Canones agunt de matrimonio, quod contrahit liber cum ſerva, quam ignorat eſſe ſervam; hic autem ſervus contrahit non liber. Plura de his videre potes apud citatos, maximè Sanchez, uſque ad nauſeam; nam quia in his partibus nulla praxis, non immoror, notant enim DD. Germani Layman. *cit. num.* 5. Gobat. *caſu* 5. *num.* 131. omninò valere matrimonia perſonæ liberæ cum ſervis originarijs vel adſcriptitijs, quales plurimi ſunt in Boemia, Polonia, ac etiam Suevia, & vulgò vocantur mancipia, reipſa autem mancipia & ſervi non ſunt, ſed homines liberi, ſolùm quoad certa obſequia ſuis dominis adſtricti, ut ab eis, niſi remiſſione gratis vel pretio factâ, recedere non poſſint. 12

§. III.

Vis ſeu Metus.

R*Egula*: Metus gravis injuſtè incuſſus ad extorquendum ipſum matrimonium, ſeu conſenſum matrimonij, matrimonium irritat 13

(ſatis probabiliter ipſo jure naturæ, cùm videatur implicare, ut quis per tam gravem injuriam ſibi comparet jus in alterum) certò autem jure Eccleſiaſtico, *c. Cum locum. C. Veniens. c conſult. De ſponſalibus*, & expreſſiùs *c.* 2. *De eo, qui duxit.* ubi ſignificatur matrimonium gravi metu extortum, etſi iuratum ſit, nullius roboris eſſe. Ratio ſumenda eſt ex differentia intra matrimonium & alios contractus; quia alij contractus ex metu injuſto facti, etſi in communiori ſententia validi ſint, tamen poſtea per exceptionem, vel judicis ſententiam reſcindi poſſunt, & metum paſſus reſtitui in integrum; at verò matrimonium mutuo conſenſu ſemel validè contractum, & maximè etiam conſummatum reſcindi nunquam poteſt: ergo neceſſe fuit, ob graviſſima incommoda ex ejuſmodi coactis matrimonijs evenire ſolita evitanda, ut conſtitutione juris ſtatim a principio vis injuſta matrimonio impedimentum afferret, cùm poſtea non ſit locus remedij. Plura vide apud Sanchez *l.* 4. *diſp.* 11. *tota*, ubi *num.* 20. ex communi monet idem ſentiendum eſſe, ſi quis indefinitè cogatur ad ducendam unam ex pluribus v. g. filiabus Titij: quin etiam, ſi pater abſolutè dicat filiæ: te exhereditabo, niſi nupſeris: nuptiæ ſecutæ non ſubſiſtent, ſi verè timeatur, quòd illæ minæ ſortiantur effectum; quia ſtatus matrimonij abſolutè debet eſſe homini liber, adeóque etiam ille metus officit valori

matri-

matrimonij, quo quis cogitur iniquè ad matrimonium generatim, ſeu non determinando ullam perſonam in particulari. Ut contra Abbatem, Azorium, Benignum, alios, cum pluribus docet Sanchez, cit. Diana *part.* 4. *tract.* 4. *Reſolut.* 32. Gobat. *caſ.* 12. *n.* 252. Jam verò termini hujus impedimenti explicandi ſunt.

I.

Metus gravis.

Metus gravis dicitur, quando vel quo timetur grave malum inferendum aut ipſi metuenti, aut perſonæ valde conjunctæ, ut patri, matri, uxori, fratri, &c. alijſque conſanguineis. Metus autem levis dicitur, quo timetur leve malum. Grave autem vel leve malum conſiderari debet vel abſolutè reſpectu cujuſvis, vel reſpectivè ad certas perſonas; minus enim malum ſufficit ad metum gravem in femina quàm in viro, in puellâ quàm in juvene, in juvenili ætate, quàm robuſta & virili. 14

Pono breves reſolutiunculas.

I. Irritat certiſſimò matrimonium metus gravis abſolutè & cadens in conſtantem virum, quo nimirùm timetur malum grave abſolutè, quod nimirùm omnes homines habent pro gravi & moleſto, ac proinde etiam viro forti ac conſtanti meritò ſit formidabile: cujuſmodi eſt metus mortis, mutilationis,

cruciatûs vel verberationis atrocis, ſervitutis, exilij, carceris diuturni, gravis infamiæ, violenti ſtupri, amiſſionis ſtatûs vel officij ad ſuſtentationem neceſſarij, majoris partis bonorum exhereditationis, item excommunicationis injuſtæ, &c. De quibus latè Sanchez *l.* 4. *diſp.* 5. Leſſius *l.* 2. *De Juſtitia. c.* 17. *num.* 35. ſingula bene ex jure probans; & de his non poteſt eſſe dubitatio, vel enim talis metus irritat, vel nullus, atqui nonnullus, ergò &c.

II. Etiam irritat matrimonium metus gravis reſpectivè, quo ſcilicet timetur malum grave ſolùm reſpectu apprehenſionis vel conditionis perſonæ; nam pueris, feminis, viris meticuloſis vel aliunde afflictis, &c. valde gravia accidunt pleráque, quæ vix curant homines cordati. Communis DD. apud citatos. Ratio eſt; quia in talem metum veriſſimè cadit ſententia Alexandri III. *cit. c. Cùm locum. De Sponſalibus. cùm locum non habeat conſenſus, ubi metus vel coactio intercedit.* Etenim illud voluntarium, ob quod metus etiam abſolutè gravis invalidat matrimonium, cauſatur immediatè à vehementia metus & apprehenſione mali imminentis, & remotè tantùm ab ipſo malo formidato foris exiſtente: atqui *ubi eſt eadem ratio, ibique quoque eſt eadem juris diſpoſitio*; Cùm ergò metus reſpectivè gravis immediatè æquè minuat libertatem conſenſûs, ac metus abſolutè gravis, palam eſt, dictam deciſionem Alexand. cit. æquè in illo locum

cum

cum habere, ac in hoc. Quòd ſi ergò pater filiæ verecundæ ac timidæ minaci vultu intentet alapam, eóque metu conſternata puella conſentiat aliàs non conſenſura, non eſt dubium in omni foro matrimonium pronunciandum nullum.

III. Non irritat matrimonium metus ſimpliciter levis, ſicut néque metus merè reverentialis, quo nimirùm juvenis vel puella tantùm ideò conſentit in matrimonium propoſitum ſibi à patre v. g. vel tutore, quia timet, ne contradicendo agat contra reverentiam debitam parenti, ideóque ſolùm verecundiam vel ruborem in metuente cauſat, ſecluſo omni alio incommodo vel damno, ita communis DD. Sanchez *l.* 4 *diſp.* 17. *num.* 2. Layman *cit. c.* 5. *num.* 1. *&* 3. Lugo *diſp.* 22. *de juſtitia. num.* 149. Pontius *l.* 4. *num.* 18. alij plures apud ipſos. Ratio eſt; quia, cùm levis metus ſit in poteſtate contrahentis matrimonium, ideóque facilè illum depellere poſſit, ſi non depellat, ſatis liberè & perfectè ac ſine coactione conſentit. Et certum eſt in foro externo non admitti allegationem metus levis vel reverentialis tantùm, cùm meritò præſumatur talis metus non abſtuliſſe libertatem. 16

IV. Contra tamen, etiam metum reverentialem in foro conſcientiæ irritare matrimonium (atque adeo etiam Profeſſionem religioſam, cùm matrimonium carnale & ſpirituale æquiparentur) docent ſanè graves DD. Navar. *l.* 1. *Conſil.* 9. *&* 10 *& Manual. c.* 21. *num.* 17

 15. Ro-

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

15. Rodriquez *tomo 2. ſummæ. c. 8. concluſ. 7. alij.* & probabilem cenſent Leſſius, Layman, Tanner. Barboſa. apud Gobat. *cit. num.* 249. eò quod etiam talis metus, præſertim à viro gravi incuſſus tollat perfectam libertatem, qualem in matrimonio (ſicut & in Profeſſione) omnes requirunt. Et omninò vera eſt hæc ſententia per accidens, quando ſcilicèt cum imperio Patris, Tutoris, Prælati, &c. conjunctæ ſunt minæ, quas ille executurus putetur, ſævitia, mala tractatio, aut quando timetur gravis & diuturna indignatio patris aut alterius perſonæ, à qua multum dependet fortuna filiæ: & generatim, quandoque præter metum reverentiæ timetur aliquod aliud grave malum vel incommodum, & quia reverà plerumque aliquod tale malum timetur, ideoque ſæpe poteſt in praxi locum habere dicta ſententia.

II.

Injuſtus incuſſus.

18 UT metus etiam gravis dirimat matrimonium, requiritur, ut ſit *injuſtus ſeu injuſtè incuſſus*, ſcilicèt à tali, qui habet nullam poteſtatem incutiendi eum juxta *cit. c. conſultation. & c. cùm locum. de Sponſal.*

Secùs eſt, ſi metus juſtè incuteretur v. g. à judice præcipiente ſtupratori virginis, ut eam ducat ſub gravi pæna excommunicationis, capitis, &c. *c. ex litteris 2. de Sponſal:* aut etiam

etiam ab homine privato v. g. parente virginis minitante ſtupratori accuſationem, & pœnas debitas pro delicto procuraturum via juſtitiæ, niſi eam ducat: matrimonium eo metu tanquam juſtè incuſſo extortum erit validum, juxta communem DD cum Sanchez *lib.4. diſp.* 8. *Conninck. diſp* 28. *dub.* 1. Layman cit. a'ii paſſim, & optimè Dicaſtil *hic diſp.* 6. *dub.* 5. rectè hinc inferens, valere matrimonium primò: quando tibi juſtè damnato capitis, &c. dicitur: aut morere, aut contrahe cum filia carnificis. Secundò: quando tibi in carcere in cauſa ſanguinis detento dicit cuſtos: dimittam te, ſi duxeris meam filiam. Tertiò quando medicus tibi deſperato dicit: aut duc meam filiam, aut non medebor tibi. Quartò: ſimile eſt, ſi puellæ in aquis periclitanti & tuam opem imploranti neges ſuccurrere, niſi tibi nubat, idemque in ſimilibus; quia in his & ſimilibus nullus metus iniuſtè incutitur, ſed ad ſummum negatur aliquid, alioquin ex charitate debitum. Contrà verò certè invalidum eſſet matrimonium, ſi judex vel parentes minentur tibi pœnam vel accuſationem alterius antecedentis criminis, v. g. furti, adulterij, homicidii, &c. niſi talem ducas; metus enim erit injuſtè incuſſus, etſi enim illi habeant jus te ſic accuſandi vel puniendi, non tamen habent jus, te ſic cogendi ad matrimonium. Communis apud citatos, etſi aliqui non improbabiliter oppoſitum teneant. Certiſſimè autem inva-

invalidum erit matrimonium, ſi parentes ſtupratori filiæ verbera vel mortem minentur propria authoritate inferendam, niſi quamprimùm in matrimonium cônſentiat; niſi fortè eo metu poſito poſtea liberè conſentiat.

III.

Ad extorquendum ipſum Matrimonium.

19 TAndem, ut metus irritet matrimonium, requiritur, ut ſit per ſe directè incuſſus ad extorquendum ipſum matrimonii conſenſum, ut hactenùs ſemper ſuppoſuimus. Secus eſſet, ſi metus eſſet vel ab intrinſeco, ut ſi quis in periculo mortis vellet ducere ſuam concubinam, aut damnatus ad mortem ſpontè offerat ducere filiam judicis vel carnificis, &c. ad conciliandum eius animum vel in ſui liberationem; vel ab extrinſeco quidem incuſſus, at non ad matrimonium, ſed ad alium finem, ut ſi quis iniuſtè incarceratus, aut quamvis aliam vim vel iniuriam paſſus, aut in ſtupro deprehenſus à patre virginis, permittente jure civili, occidendus, ſpontè eligat matrimonium tanquam medium ad ſui liberationem, &c. valida erunt matrimonia; quia ille metus, etſi iniuſtè incuſſus non eſt per ſe cauſa matrimonii, ſed merè per accidens & occaſio tantùm, quatenus occaſione talis metûs ad ſe liberandum ipſemet tale remedium eligit, quod jura ipſa haud adimere debuerunt, ut omnes obſervant.

At,

At, quid ſi, omnibus diligenter conſide- 20
ratis, dubium ſit, utrum metus iniuſtè incuſ-
ſus ad extorquendum matrimonium gravis
cenſendus ſit nec ne: adeóque an matrimoni-
um irritum ſit, an verò validum, quid præ-
ſumendum? acriter diſputant DD. Cenſeo cum
Layman cit. num. 4. præſumendum pro valo-
re matrimonii, quamvis enim magnopere cu-
randum ſit, ut matrimonium in perpetua con-
junctione conſiſtens libera voluntate contra-
hatur: & ideo ſponſalia, ſi quocunque etiam
leviori metu iniuſtè incuſſo celebrata ſint, fa-
cilè diſſolvi poſſunt, ut *ſect. ſequent.* videbi-
mus; poſtquàm tamen matrimonium ſemel
contractum eſt, potiùs ut validum, quàm ut
invalidum judicandum eſt, cùm matrimonii
cauſa ſit favorabilis, idque partim propter re-
verentiam Sacramenti, partim quia reipubli-
cæ & prolis intereſt, ut matrimonium non ſol-
vatur, niſi infirmitas vel nullitas appareat.
Accedit, quòd poſtquàm contractus celebra-
tus eſt, præſumptio ſtat pro eius valore, niſi
contrarium oſtendatur, ut rectè probat San-
chez *lib. 7. diſp. 37 num. 14.* Et hactenùs
quoad valorem matrimonii meticuloſi, ad
cuius nullitatem omnium conſenſu perinde eſt
ſive metus iniuſtus incutiatur ab ipſo altero
contrahente, ut ſi ſtricto enſe mortem mine-
ris puellæ, niſi ſtatim tibi nubat: ſive à quo-
cunque alio v. g. contrahentis patre, domino,

judice, &c: prout in hactenus dictis advertere debuiſti. Jam quoad licitum difficiliùs videndum.

I V.

Qualiter peccent ex metu contrahentes matrimonium?

21 ILlum, qui alteri talem metum injuſtum incutit ad extorquendum matrimonij conſenſum, peccare mortaliter contra juſtitiam, lædendo ſcilicet alterius libertatem in re graviſſima, nimis clarum eſt. Inſuper etiam ex tali metu injuſtè incuſſo contrahentem matrimonium peccare graviter, videtur ſequi ex communi ſententia, nempè: omnem ſcienter contrahentem cum impedimento dirimente peccare mortaliter Sacrilegio, annullando Sacramentum, de quo *cap. ſequent.* cùm de peccatis conjugum; at in propoſito ſpecialiter mitiores ſententias ſecutus breviter ſic reſolves.

I. Si ex tali metu contrahens verbotenus ſolùm fingat ſe conſentire re ipſa non conſentiens peccat ſolo veniali mendacij peccato, non Sacrilegio quaſi annullans Sacramentum; quia nihil ponit, cui ex inſtitutione Chriſti annexa ſit ratio ſacramenti, ſicut ponit & ſacrilegè peccat, qui ſine intentione fictè baptizaret infantem, ut conſideranti patet. Verùm adverte, tunc matrimonium eſſe irritum ipſo jure naturæ, non propriè ratione metûs, ſed ratio-

Digitized by Google

tione fictionis, ſeu omnimodi defectûs conſenſûs; in matrimonio autem ex metu contracto verè adeſt aliquis conſenſus, & vera voluntas accipiendi alterum in maritum, dicitur tamen non adeſſe, quia adeſt conſenſus ſolùm imperfectus, & involuntarius ſecundùm quid cum admixtione diſſensûs ac involuntarij; vult enim contrahere metu compellente, at omninò nollet, ſi aliter metum & malum formidatum evadere poſſet.

II. Si ex metu contrahens ſolum conſentit 22
in matrimonium ipſum ſine animo conſummandi, aut exercendi actus carnales, probabiliſſimè ne venialiter quidem peccat, ſaltem poſito, quòd metus ſolo jure Eccleſiaſtico dirimat matrimonium, ita cum aliis Sanchez *l.4. diſp.* 16. Perez *diſp.* 22. *ſect.* 5. eóſque ſecutus Gobat *num.* 246. Ratio eſt; quia ex una parte præcepta Eccleſiæ non obligant cum tanto rigore, & quod in favorem metum paſſi inſtitutum eſt, non debet cedere in ejus gravamen: Ex altera autem parte talis non irritat Sacramentum; quia adhuc non facit id, cui ex Chriſti inſtitutione annexa eſt ratio Sacramenti; hæc enim ratio Sacramenti competit ſolùm contractui legitimo & valido, qualis ex Decreto Eccleſiæ non eſt contractus ex metu. Jam vides, aliud eſſe de Sacerdote certè mortaliter & Sacrilegè peccante, ſi ob metum mortis v. g. conferat abſolutionem ſcienter homini indiſpoſito; talis enim verè profert verba

pro-

Digitized by Google

propria formæ Sacramentalis à Chriſto inſtitutæ ſuper indebitam materiam. At, nonne conſentiens in matrimonium dat alteri poteſtatem ſui corporis? ſed per matrimonium invalidum non poteſt dari poteſtas corporis; hoc enim eſſet conſentire in copulam fornicariam, ergò peccat mortaliter. ℟. diſtinguendo: dat poteſtatem licitè, ſed non validè; quia alter nequit ob nullitatem matrimonij hac poteſtate uti, eo modo, quo viator latroni fortè mortem minitanti dat pecuniam licitè, ſed non validè; quia defectu juris non poteſt eam latro retinere.

23 III. Qui ex metu gravi init matrimonium, ſciens tale matrimonium eſſe nullum cum intentione illud conſummandi ſeu exercendi actus permiſſos veris conjugibus, peccat mortaliter. Expreſsè *c. Inquiſitioni.* 44. *De Sentent. Excommun.* Ratio nimis clara eſt; quia habet intentionem exercendi actus fornicarios, cùm durante illo metu non poſſit conſiſtere verum matrimonium, ſed maneant merè ſoluti, quare potiùs debet mori, quàm præſtare talem conſenſum. Quid ergò aget talis puella v.g. tali metu coacta ad nubendum à patre, judice, &c. ℟. Vel conſentiat ſpontè, ita ut metus non ſit ampliùs proxima cauſa, ſed tantùm occaſio conſenſus: vel conſentiat in matrimonium, non verò in copulam, juxta dicta *num.* 11. vel tandem potiùs ſubeat mor-

mortem, quàm præſtet talem conſenſum, quippè fornicarium & intrinſecè malum.

IV. A fortiori ergò qui vel quæ ex tali metu contraxit matrimonium, ſciens eſſe invalidum, peccat mortaliter conſumando vel exercendo actus carnales, cùm ſint veri actus fornicarii, niſi, poſito metu, matrimonium ratificet novo conſenſu vel expreſſo vel tacito, ſcilicet affectu maritali admittendo copulam ſeu commercium carnale. Omnes. Et licèt conjux talis habeat commercium tale carnale cum putatitio marito, non tamen hinc mox ſequitur, matrimonium ratificari & validari per tale commercium, ut omnes obſervant. Ratio eſt; quia imprimis fieri poteſt, ut etiam ex ſolo metu pareat petenti tale commercium: aut pareat ex errore, quòd putet valere matrimonium: aut deníque conſentiat in copulam ex mera libidine cogitans expreſsè non manere in tali conjugio, quibus caſibus ſanè copula non ratificat ſeu efficit matrimonium ex irrito ratum; néque enim poteſt ex irrito ratum fieri, niſi per conſenſum liberum. Quòd ſi verò copula habeatur ex ſincero affectu maritali, tunc hoc ipſo conſentitur, vel conſenſum fuit in id conjugium; nec enim poteſt adeſſe affectus verè conjugalis ſine tali conſenſu, qui ſcilicèt tunc primùm eliciatur, vel elicitus ſit anteà, ſaltem in ipſamet præparatione ad copulam carnalem, ut bene explicat Dicaſtil. *diſp.* 2. *dub.* 14. Denique expreſsè deci- 24

deciſum eſt *c. Ad id quod.* 21. *De Sponſal.* & *Matrimon.* Si aliqua puella annum unum cum dimidio vixit in tali coacto conjugio cohabitans quietè marito, eſt tam firma præſumptio, quòd affectu maritali cohabitaverit, ut etiamſi poſſit clarè probare, ſe ex metu contraxiſſe, non tamen admittantur ejus probationes; quia ſcilicèt, ſi non placuiſſet illud matrimonium, aufugiſſet intra tantum temporis puella nondum trecennis. De hoc ſatis.

Sed jam reſtat difficilior quæſtio omninò practica: Quid ſi quis vel quæ ex tali metu injuſtè incuſſo, eóque ipſo jam nulliter, contrahat matrimonium inſuper irretitus alio impedimento dirimente, eóq; aut juris Eccleſiaſtici v.g. affinitate occulta: aut juris Divini v.g. ligamine alterius matrimonii occulti? Matrimonium ſic contractum foret dupliciter nullum, tutè vides. Quoad peccatum, dictis conformiter ſic reſolves. 1. Si fictè absque ullo interno conſenſu contraxit, peccavit ſolo veniali mendacii peccato. 2. Si ſic contraxit animo utendi conjugio, peccavit mortaliter. 3. Si absque tali animo contraxit, conſentiens ſolum inefficaciter in ipſum matrimonium, ſiquidem impedimentum aliud ſit juris Eccleſiaſtici, ut dicta affinitas, ne venialiter quidem peccavit ob eandem ſemper rationem, quæ ſuprà data eſt; nam duo impedimenta non operantur plusquàm unum in ordine ad peccatum, etſi difficiliorem reddant

diſpen-

diſpenſationem. 4. At verò, ſi aliud impedimentum præter metum dirimens eſſet juris Divini ſeu naturalis, ut dictum ligamen alterius matrimonii, tunc te peccare mortaliter, cum pluribus docent Perez *diſp.* 22. *Sect.* 5. Gaſp.Hurtado *diſp* 12. *difficult.* 4. quia, ajunt, tunc contrahere eſt intrinſecè malum, quippè contra jus naturæ prohibens tale matrimonium. Contrà tamen etiam tunc ne venialiter quidem peccare, cum aliis docent Sanchez *l.7. diſp.* 5. Coninck *diſp.* 30. *num.* 19. Caſtro Palao *diſp.*2. *de Sponſal. dub.* 11. & probabiliorem judicat Tambur. hìc *tractat.* 1. *c.*17.§.2. *num.*5. Ratio eſt; quia ex una parte etiam hìc matrimonium non fit, néque ponitur id, cui annexa eſt ratio Sacramenti, adeóque abeſt Sacrilegium; Ex altera autem parte conſenſus ille inefficax in matrimonium ex ipſo illo gravi metu ſufficienter liberatur à peccato.

Urgebis cum Hurtado: attentare id face- 25
re, quod jure naturæ prohibitum eſt (v.g. homicidium innocentis) eſt intrinſecè malum; ſed matrimonium tale eſt jure naturæ prohibitum, ut ſupponimus; ergò illud attentare eſt intrinſecè malum: ergò excuſari nunquam poteſt, ne ex graviſſimo quidem mortis metu. ℟. Diſtinguendo majorem: attentare id facere, quod jure naturæ prohibitum eſt, efficaciter cum animo volendi illud facere verè, eſt intrinſecè malum, concedo majorem: attentare illud ſolùm inefficaciter & cum animo il-

lud

lud nolendi facere, imò cum certitudine, quòd non faciet, eſt intrinſecè malum ſemper, nego majorem; neque enim condemnabis eum peccati, qui metu mortis ſuæ adactus ſic ineſſicaciter attentaret, vel potiùs fingeret occidere innocentem v. g. jaciendo contra illum ſagittam, ſciens certò, nullum illi ſe damnum illaturum; quia ergò meticulosè contrahens cum tali impedimento ſcit pro certo, ſe nullum celebraturum matrimonium, illa non erit vera attentatio matrimonii, adeóque erit actio digna, quæ à metu gravi excuſari poſſit à peccato. Cæterùm ſi ſciens te nullum poſſe contrahere matrimonium, adhuc velles contra jus verè & efficaciter contrahere, tunc non eſt mirum, ſi pecces mortaliter, cujuscunque juris ſit impedimentum Divini vel Eccleſiaſtici; hoc enim eſſet, nolle obedire Eccleſiæ, animum fornicandi habere. Tandem, quid ſi prædictus impeditus jure naturæ putaret ſe verè contrahere poſſe, & propterea metu coactus contraheret? ℟. Hunc multò minus peccaturum; quia bona fides, cùm inculpabilis ſit, eum inculpabiliter ignorantem excuſat, quamdiu durat, etiamſi contraheret animo conſummandi, & reverà conſummet; ea tamen bona fide ablatâ, ipſum ſe gerere non poſſe ut conjugem, nimis clarum eſt. Sed de hoc plura *c. 2.* de peccatis conjugum.

§. IV.

§. IV.

Raptus.

RAptus generatim, ut peccatum ſpeciale luxuriæ contra ſextum Præceptum definitur: *abductio violenta fœminæ cujusdam de loco ad locum causâ libidinis exercendæ, vel etiam matrimonij contrahendi.* Hoc crimen jure civili morte punitur, ſi rapta fœmina honeſta fuerit. Concil. autem Trident. *Seſſ. 24. c. 6. De Reformat. Matrimon.* ſic habet: *Decernit Sacra Synodus inter raptorem & raptam, quàmdiu ipſa in poteſtate raptoris manſerit, nullum poſſe conſiſtere matrimonium. Quòd ſi rapta à raptore ſeparata, & in loco tuto ac libero conſtituta illum in virum habere conſenſerit, eam raptor in uxorem habeat. Et nihilominùs raptor ipſe, & omnes illi conſilium, auxilium aut favorem præbentes ſint ipſo jure excommunicati ac perpetuò infames, omniúmque dignitatum incapaces: Et, ſi Clerici fuerint, de proprio gradu decidant. Teneatur præterea raptor mulierem raptam, ſive eam uxorem duxerit, ſive non duxerit, decenter arbitrio judicis dotare.* Hæc Concil. Trident. Nota obiter: præter impedimentum dirimens & excommunicationem latæ ſententiæ, reliquas pœnas non incurri, niſi poſt Sententiam judicis, ut ultimis verbis etiam Concilium innuit. Videndum nunc, qualis raptus inducat hoc impedimentum dirimens, de quo ſolo nobis ſermo.

Regula: Raptús propriè dictus & impedimentum jure novo dirimens matrimonium, *eſt violenta abductio puellæ ex poteſtate parentum vel quaſi parentum* (tutoris, curatoris, mariti, fratris, &c.) *ad alium locum matrimonii contrahendi causâ*: adeóque tres requiri conditiones, quarum una deficiente non erit impedimentum dirimens.

I. Requiritur *violentia* aliqua adhibita; quòd ſi enim inſciis parentibus vel tutoribus puella volens vel conſentiens abducatur, ita ut néque puellæ ipſi, néque parentibus vis inferatur, licèt his adhuc injuria fiat, non erit raptus; quia raptus, ſicut & rapina, violentiam continet, uti ex communi notat Navar. *l.5. Conſil.3.num.*1.*De raptor.* Sanchez, *l.7.diſp.*12. *num* 36. Layman *part.3.c.*13.*num.*2. Quin ſi poſt tractatum de matrimonio legitimè contrahendo, vel Sponſalia jam contracta ſponſa jam conſentiens, de domo patris vel tutoris, etſi inviti & reclamantis, abducatur, non eſſe raptum, nec matrimonium impedire, reſpondit *Lucius III. c. Cùm cauſam. De raptor.*

27 ¶ At, quid ſi ſponſa pœnitens tunc invita per violentiam abducatur? Adhuc eſſe raptum matrimonium dirimentem affirmat Sanchez, *diſp.*13.*num.*15. alii complures. Conſentio cum Gobat *caſ.*19. *num.*554 Si ſponſa habeat juſtam cauſam reſiliendi. Negant verò Henriquez, Rodriq. Leſſius, Barboſa, alii cum Tambur, *l.7.in Decalog.c.6.§ 2.num.*15. eó, quòd non

non ſit abductio ſtrictè injurioſa, eam ſibi accipere, quæ ſibi legitimè promiſſa eſt. Etiam conſentio, ſi ſponſa non habet juſtam cauſam reſiliendi.

II. Requiritur violenta abductio per violentiam illatam ipſi puellæ, quòd ſi enim puella ſpontè & liberè conſentiat ad abeundum & nubendum, & violentia ſolùm inferatur ipſi parenti vel tutori, &c. & ſi adhuc dicatur raptus in jure *c. de Raptor.* 36. *q.* 1. & eſſe adhuc impedimentum affirment comuniùs *DD. Navar. Henriq. Rodriq. Sa*, alii cum Layman *cit. num.* 5. Probabiliùs tamen negant *Sanchez cit. num.* 3 *Coninck, diſp.* 41. *num.* 48. *Perez diſp.* 38. *Sect.* 4. *Eſcob.* alii cum Gobat *num.* 546. nec improbat Layman. Ratio optima eſt; quia præterquam, quòd odioſa reſtringenda ſint, Decretum Tridentini non attendit, niſi libertatē matrimonii, at hæc nullo modo læditur, quando puella liberrimè conſentit, eſtò reclament parentes etiam violentiam paſſi; néque enim libertas matrimonii in filia, quam Concilium urget, ullo modo dependet à voluntate parentum. 28

III. Requiritur violenta abductio puellæ ad contrahendum matrimonium; nam ſi violenter abducatur ſolùm ad libidinem exercendam ſine ordine ad matrimonium, etſi adhuc raptus ſit quoad culpam, non tamen eſſe raptum propriè dictum & impedimentum matrimonii, contra Bonacin. & plures alios, re- 29

 ctiùs

ctiùs docent Sanchez *cit. diſp.* 13. aliíque permulti cum Tambur. *cit. num.* 11. & Gobat *ſuprà.* Ratio eſt; quia Concilium eo Decreto nihil intendit, niſi libertati matrimonii providere; ergò agit de ſolo raptu & violenta abductione puellæ ad contrahendum matrimonium.

℣. De puellæ vel fœminæ violento raptu ſemper ſermo eſt; quid, ſi ergò fœmina virum rapiat matrimonii causâ? habebitne locum Decretum Concil. Trident. & matrimonium dirimet? Affirmant quidem nonnulli, rectè autem negant Dicaſti. & Eſcob. apud Gobat *num.* 543. & noſter Herincx. Ratio eſt; quia Concilium loquitur expreſsè de ſolis raptoribus, nihil de raptricibus, nec ſolent leges ſtatui de caſibus rariſſimis; eſt autem rariſſimum, quòd mulier per ſe aut per alios rapiat virum per vim ad matrimonium contrahendum, etſi ſæpè rapiant ad libidinem. Vide Diana *part.* 10. *tract.* 16. *Reſol.* 84 pro utráque parte referentem.

30 IV. Quoad impedimentum hoc incurrendum vel in quas pœnas raptoris, perinde eſt, ſi quis per ſe ipſum ſive per alium de ſuo juſſu vel conſenſu rapiat fœminam matrimonii causâ; quia alter executor excommunicationem aliáſque pœnas & ipſe incurret tanquam auxiliator & fautor ſceleris, non item contrahet impedimentum dirimens reſpectu illius fœminæ, ſed validè poterit inire matrimonium

cum

Digitized by Google

cum eadem; quia nullitas matrimonii ſolùm infertur contra rapientem pro ſe, non contra rapientem pro alio. Quare ſi quis, te omninò ignorante vel nullo modo conſentiente pro te rapiat fœminam, néque tu néque ille alter impedimentum aliáſve pœnas incurret, non tu; quia non es raptor: non alter; quia non rapuit pro ſuo matrimonio, de quo caſu ſolo loquitur Concilium Tridentinum, hujúſque Decretum, quod cùm ſit odioſum & pœnale, non eſt extendendum ultrà verba, unde tam tu, quàm alter, qui rapuit, poterit validè contrahere matrimonium cum eadem muliere rapta, etſi non ſeperatâ, ita cum aliis Sanchez *diſp.* 13. *num.* 2, Tambur. *l.* 7. *Decalog cap.* 6. §. 2. *num.* 16.

§. V.
Clandeſtinitas.

MAtrimonium clandeſtinum, id eſt, inter ſolum & ſolam mutuo conſenſu de præſenti contractum ſine Parocho & teſtibus olim jure antiquo quidem validum erat, ſed illicitum & ſeveriſſimè prohibitum multis Sacris Canonibus relatis apud Sanchez & Layman, alios. Modò verò novo jure Concilii Trident. omninò annullatum eſt, & clandeſtinus ejuſmodi conſenſus pro impedimento dirimente declaratus; ſic enim habet Concilium *Seſſ.* 24. *C.* 1. *De Reformat. Matrimon. Qui aliter quàm præſente Parocho vel alio Sacerdote de ipſius Parochi ſeu Ordinarii licentia, & duobus vel tri-* 31

bus teſtibus matrimonium contrahere attentárunt, eos S. Synodus ad ſic contrahendum omninò inhabiles reddit, & hujuſmodi contractus omninò irritos & nullos eſſe decernit, prout eos præſenti Decreto irritos facit & annullat. Ratio eſt; quia licèt ſpectato jure naturali & divino per ſe nec invalidum nec illicitum ſit matrimonium clandeſtinum, tamen per accidens propter innumera incommoda, plurima ſcandala & occaſiones peccandi, Eccleſia, cujus juri matrimonia ratione Sacramenti annexi Subdita ſunt, ad publicam utilitatem animarum potuit ejuſmodi clandeſtina matrimonia infirmare & fideles inhabiles reddere, qui ſic clam contrahere attentant; quemadmodum & reſpublica civilis contractus quoſdam vel ſimpliciter, ut pupillorum: vel certa ſolennitate deſtitutos ob juſtam & publicam cauſam irritos reddit & annullat, etiamſi aliàs jure naturali per ſe ſpectato irriti & illiciti non eſſent. ut patuit alibi De Contract & Ultima Voluntate.

32 Decretum hoc Trident. clandeſtinas nuptias annullans & Parochi teſtiúmque præſentiam requirens ſolùm obligat in locis Catholicorum, ubi illud Concilium promulgatum & receptum eſt, & non ſe extendit ad ea loca
33 Catholicorum & Hæreticorum, in quibus nunquàm promulgatum & receptum eſt, ut inſinuat ipſum Concilium eodem c. 1. decernens, ut Decretum in unaquáque Parochia robur habere incipiat poſt triginta dies à die prima publica-

blicationis. Quarè Catholici validè matrimonia contrahunt in terris hæreticorum coram Prædicante, ubi illud Concilium nunquam promulgatum fuit: imò etiamſi in talibus locis illud Decretum promulgatum fuiſſet, modò tamen, expulſis Catholicis, non adſunt proprii Paſtores; cùm enim iis locis Decre- 34
tum ſervari non poſſit, non eſt exiſtimandum, libertatem validè contrahendi ibi fidelibus ablatam eſſe, uti ſæpiùs jam reſpondit S. Congregatio Cardinalium Officii, apud RR. Tambur. Gobat, Herincx, alios.

Inſuper licèt in civitatibus Germaniæ cives
Catholici permixti cum hæreticis reverà Epi- 35
ſcopo Subditi ſint, ut Auguſtæ, Ratisbonæ, &c. tamen putandum non eſt, Decretum ſe ad matrimonia facta ibi ſine Parocho extendere, adeóq; matrimonia hæreticorum ibi ſine Parocho Catholico ſive coram miniſtro hæretico celebrata eſſe valida, quippè ſciente, nónq; contradicente, eóque ipſo tacitè conſentiente Summo Pontifice, ne multa ibi incommoda oriantur, quòd filii eorum legitimè nati non eſſent, ideóque non capaces Officiorum vel Sacrorum Ordinum, ut rectè docent DD. graviſſimi Germani Tanner. *tomo* 4. *diſp.* 8. *quæſt.* 3. *dub.* 6. Layman *tract.* 10. *part.* 2. *c.* 4. *num.* 7. Dicaſtil. *diſp.* 13. *de Matrimonio, dub.* 10. *num.* 84. Bonagratia Habſenſis apud Gobat *caſ.* 18. *num.* 460. acriter quidem repugnantem, tandem tamen pro praxi conſentientem. Hæc quoad neceſ-

Digitized by Google

ſitatem, jam quoad qualitates & requiſita ejuſmodi Parochi & teſtium neceſſariò pluribus agendum *Sect.* 3. cum de ſacramenti matrimonij ſolemnitate.

36 *S*. Cæterùm quoad ſponſalia Concilium nihil innovavit, adeóque etiam clandeſtina inter ſolum & ſolam facta valida monent, quamvis in foro externo ad fidem adhibendam teſtes adhibere conſultum ſit, & valdè laudabiliter in pleríſque Germaniæ locis præter utriúsque ſponſi parentes & amicos adhibetur etiam Parochus ad majorem ſolennitatem & fidem.
37 At, quid ſi ſponſi in tali ſponſalium contractu præſente Parocho & teſtibus utantur verbis de præſenti (prout reverà ſæpè utuntur, & ipſe ſemel præſensattonitus audivi) *accipio te in meam*: eritné jam matrimonium ratum, ut conſúmmari liceat, cùm nihil deſit requiſitum ad matrimonium
38 etiam novo jure Trident? ℞. negativè Navar. *cap.* 22. *num.* 79. *&* Layman. *cit. c.* 4. *num.* 15. quia præſumi non debet, ſponſos voluiſſe matrimoninm contrahere cum peccato, nondùm præmiſſis denunciationibus ſub gravi obligatione requiſitis, adeóque licèt utantur verbis de præſenti (quod tamen cavere præmonendi ſunt à Parocho vel peritis) præſumuntur tamen velle ſponſalia contrahere more debito & communi aliorum: & licèt, ponamus, ſponſorum expreſſam intentionem fuiſſe, matrimonium ipſum contrahendi, contrahere tamen

non

Digitized by Google

non potuerunt jure novo, ſi hanc voluntatem & intentionem Parocho & teſtibus præſentibus non ſignificarunt, quippè qui non matrimonij, ſed ſolùm ſponſaliorum causâ interſunt; quòd ſi tandem & ipſis ea ſponſorum intentio conſtiterit, dubium non eſt, matrimonium fore validum, cùm nihil ad valorem deſit, certè tamen mortaliter illicitum, ideóque ſpecialibus pœnis ſubjectum; nam ſi aliàs, ſervatis ſervandis, cum impedimento occulto dirimente contraxiſſent bona fide, & ipſi facilè obtinent diſpenſationem à Papa, & in certo caſu ab Epiſcopo, & filij tali matrimonio occultè invalido ſuſcepti legitimi cenſebuntur; at verò, ſi trinæ denunciationes præviæ aliæque ſolennitates omiſſæ ſunt, & ipſi poſteà ſpe diſpenſationis privantur, & filij privilegio legitimationis carere debent. *c. cum inter. & c. Ex tenore. Qui filij ſint legitimi.*

CLASSIS II.

Impedimentorum.

LIBERTAS OBLIGATA ALTERI,

Continet quatuor impedimenta: *votum*, *Ordo*, *Ligamen Honeſtas.*

§. VI.

Votum.

Votum ſolemne caſtitatis emiſſum in pro- 39
feſſione Religionis approbatæ dirimit matrimonium contrahendum jure Eccleſiaſtico tantùm, eodémque jure diſſolvit matri-

monium ratum nondùm conſummatum. Certum apud omnes.

I. Dirimit matrimonium contrahendum.
40 Certum de fide, definitum in varijs Concilijs, Sanchez, Layman, alij, & noviſſimè in *Trid. Seſſ.* 24. *de ſacram: Matr. Can.* 9. *ſi quis dixerit, clericos in ſacris conſtitutos vel Regulares ſolenniter caſtitatem profeſſos poſſe matrimonium contrahere, contractúmque validum eſſe, non obſtante lege Eccleſiaſtica vel voto, anathema ſit.* Idem habetur *c. Vnico. De voto in 6.* docéntque DD. Orthodoxi omnes, ac etiam Sancti Patres & ſpeciatim D. Hieronym. *l.* 2. *contra Jovinianum c.* 7. D. Auguſt. *in Pſal.* 38. *& Epiſtola* 6. *ad Theodorum Monachum*, vbi nuptias à monachis & monialibus contractas inceſtuoſas & adulteras appellant. Quin & jure civili Jovinianus Imperator *leg:* 5. *C. De Epiſcopis & Clericis*, ſtatuit: ſiquis, non dicam rapere, ſed attentare tantùm jungendi matrimonij causâ Sacratiſſimas Virgines auſus fuerit, capitali pœna puniatur. Ratio datur; quia qui ſe totum tradit uni, non poteſt ſe tradere & obligare alteri; atqui homo per votum ſolemne caſtitatis corpus tradit uni, ſcilicèt Deo, totum, Eccleſia Dei nomine ſolemniter acceptante: ergò non poteſt illud corpus tradere alteri in matrimonium, conſequenter dirimi matrimonium contrahendum. Quâ ratione quidam contendunt, hoc impedimentum dirimere jure naturali vel divino. Sed dicimus;

II. Di-

Digitized by Google

II. Dirimit jure Eccleſiaſtico tantùm, non naturali vel divino. Communis DD. cum Scot. *in* 4. *d.* 31. *&* 42. & latè probat Suarez *Tomo* 3. *De Religion. l.* 2. *c.* 6. *&* 7. Sanchez *l.* 7. *diſp.* 26. Pontius *l.* 7. *c.* 22. Perez. *diſp.* 26. Herincx *diſp.* 6. *quæſt.* 5. *num.* 43. Ratio eſt; quia de jure Eccleſiaſtico conſtat abundè jus autem naturale vel divinum ex nullo capite oſtendi poteſt, nam ecce votum ſolemne non dirimit jure naturali vel divino. 1. quatenùs votum eſt; nam votum ſimplex eſt ejuſdem rationis & æque obligat apud Deum ac votum ſolemne, ut docet Cæleſtinus III. *c.* 3. *Titul. Qui Clerici vel voventes*, *&c.* & tamen votum ſimplex non dirimit, ergò &c. 2. Non quatenùs ſolemne votum eſt; quia ipſa ſolemnitas voti eſt ſolùm juris Eccleſiaſtici & introducta ab Eccleſia, juxta *cit. c. unicum. De voto in* 6. & Bullam Gregorij XIII. infrà allegandam. Adde: vix aliter explicari commodè poteſt ſolemnitas iſta, niſi per vim dirimendi matrimonium huic voto ab Eccleſia adjectam. 3. Non dirimit etiam in quantum eſt traditio facta religioni, & hæc per ſolemnem profeſſionem acceptatam acquirit dominium aliquod in religioſum profeſſum; quia dominium illud non repugnat, ſed ſtat cum vinculo maritali, quantum eſt de jure naturæ, ut patet in ſervo matrimonium contrahente, ac in ipſis conjugibus tunc poſt matrimonium conſummatum mutuo conſenſu Religionem profitentibus manet

41

net indiſſolutum vinculum matrimonij, adeo ut facta diſpenſatione ſuper voto, abſque novo contractu, matrimonio priori uti poſſint, ut omnes fatemur: quòd, ſi ergò vinculum matrimoniale ſtat cum profeſſione poſteriùs emiſsâ, quid ni etiam ſtet profeſſio prius emiſſa, cum vinculo matrimonij poſteriùs contrahendi quantùm eſt de jure naturæ; ergò fatendum eſt, diremptionem eſſe ſolius juris Eccleſiaſtici.

42 III. Eodem jure Eccleſiaſtico tantùm votum ſolemne diſſolvit matrimonium ratum tantùm, etiam quoad vinculum, ita ut altero conjugum legitimè profeſſo, alter vinculo ſolutus ad vota alia tranſire poſſit, de hoc *Sect.* 3. Cùm de matrimonij indiſſolubilitate.

43 IV. Votum ſimplex caſtitatis etiam perpetuæ non dirimit, quia per illud tantùm promittitur Deo corpus, & non actu traditur, ſicut in voto ſolemni. Excipitur communiter unicus caſus: ſi uxor in ſæculo manens, continentiam vovens marito dedit licentiam Sacrum Ordinem ſuſcipiendi, eo defuncto nè validè quidem ad ſecunda vota ſeu nuptias tranſire poteſt, uti ex *C. quia ſunt. diſt.* 28. *Sanchez. l.* 7. *De matrimon. diſp.* 40. quem vide. Item ex ſpeciali conſtitutione Pontificia Gregor. XIII. in Bulla incipiente: *Aſcendente Domino*, vota ſimplicia biennij in ſocietate JESU matrimonia contrahenda dirimunt, de quo viderint ipſi.

§. VII.

§ VII.

Ordo.

ORdo *ſacer ſubdiaconatus*, &c. dirimit matrimonium contrahendum (non item diſſolvit matrimonium ratum) jure Eccleſiaſtico tantùm, & immediatè; & non, certè non ſemper ex voto annexo ſacro Ordini, in communi ſententia. Explico.

I. Dirimit matrimonium. Certum de fide ex Concilio Trident. ſupra allegato *ſeſſ.* 24. *c.* 9. habetur variis ſacris Canonibus. *c. nullus miſſam. c. præter hoc. diſt.* 32. & *c.* 2. *qui clerici vel vov*: matrimonium contrahere poſſunt, docétque communiſſima DD. cum D. Thoma, *Scot. in* 4. *d.* 37 ac latè probant Azor, Sanchez, Bellarm. alii Theologi & Controverſiſtæ. 44

Non autem diſſolvere matrimonium ratum. *Habetur expreſsè Extrav. antiquæ Joann. XXII.* ſi maritus ante matrimonii conſummationem ſacrum Ordinem ſuſcipiat abſqué conjugis licentia, & non ſicut ſacris canonibus definitum eſt, irregularem fieri, atqué monendum, non tamen cogendum, ut religionem profiteatur, ſi nolit, uxori repetenti reſtituendum eſſe, ut matrimonium cum ea conſummet, ſcilicet reddendo debitum, ſed non exigendo, ut notat *Gloſſa* ibidem. Quòd verò Eccleſia ſtatuat per profeſſionem religionis matrimonium ratum dirimi, non item per ſuſceptionem Ordinis ſacri, ratio diſparitatis datur; quia per profeſſionem fit perfecta traditio ſui ipſius, &

reci-

reciproca obligatio cum religione, adeóque velùt alterum matrimonium ſpirituale, cui meritò carnale initum cedere debeat, qualis perfecta traditio nulla reperitur in ſuſceptione ſacri Ordinis. Cæterùm tam Religioſi, quàm Clerici in ſacris matrimonium contrahere præſumentes, atqué etiam moniales nupturientes, vel nubere attentantes incurrunt excommunicationem ipſo facto; *Clementina unica, de conſanguin. & affinitate*: incidunt in irregularitatem bigamiæ ſimilitudinariæ, & poſt ſententiam etiam privationem beneficiorum. *c. decernimus. diſt.* 28.

45 II Dirimit jure Eccleſiaſtico tantùm, communiſſima DD. cum Scot. ſupra; nam jus divinum nullum exſtat, nequé oſtendi poteſt jus naturale; non enim dirimit matrimonium ſacer Ordo ratione ſui ipſius, ut patet in Græcis, certè alioquin ijs etiam catholicis & cum Eccleſia Romana communionem habentibus non permitteret uſum uxorum: nequé dirimit jure naturæ ratione voti in communi ſententia ſacro Ordini annexi ſaltem implicitè; quia votum etiam ſolemne expreſſum profeſſionis religioſæ jure naturæ vel divino non dirimit matrimonium contrahendum, ut §. *præcedent.* oſtenſum; ergò multò minùs illud votum implicitum annexum ſacro Ordini, ſed utrumq; ſola lege Eccleſiaſtica. Sed quæſtio nunc eſt: utrum hac ipſa lege Eccleſiaſtica impedimentum ſacri Ordinis ſit immediatè ex lege & ordinatio-

natione Eccleſiæ, an verò ex voto annexo ſacro Ordini? Jam dixi.

III. Dirimit immediatè ex lege & ordinatione Eccleſiæ, eſt etiam communis DD. cum Scoto ſuprà, & apertiſſimè Concil. Trident. *cit. c. 9.* anathemate percellens dicentem: *Clericos in ſacris conſtitutos, aut Regulares ſolemniter profeſſos poſſe licitè & validè contrahere matrimonium, non obſtante lege Eccleſiaſtica*, ſcilicèt quoad Clericos: *vel voto*, ſcilicèt quoad Religioſos profeſſos; claro & planiſſimo ſenſu. Aut ſecundùm aliam interpretationem: Eccleſia ibi duo definit, nimirùm, Clericos in ſacris & Religioſos profeſſos non poſſe nec licitè nec validè matrimonium contrahere: & utroſque non validè; quia obſtat lex eccleſiaſtica: non licitè; quia in utriſquè obſtat votum, ita ut in utriſquè impedimentum quidem dirimens ſit ex lege & ordinatione Eccleſiæ, obligatio verò caſtitatis integræ ſervandæ ſit ex voto ſolemni à Religioſo quidem profeſſo ſemper explicitè; à Clerico autem ſacrum Ordinem ſuſcipiente ſaltem implicitè emiſſo. Hunc ſenſum & ſententiam alibi ſecutus ſum. Quare ſicut quis ob affinitatem v.g. contractam cum alia, immediatè ex inſtitutione Eccleſiæ fit inhabilis ad nuptias ob affinitatem prohibitas; ſic etiam ob ſacrum Ordinem ſeriò & liberè ſuſceptum ex eadem inſtitutione Eccleſiæ immediatè quis fit inhabilis ad contrahendum matrimonium. 46

IV. non

47 IV. Non ergò, certè non ſemper impedimentum hoc provenit ex voto; nam inprimis illud votum ſolemne caſtitatis annexum ſacro Ordini tanquàm nullo certo fundamento nixum negant ſimpliciter, atque adeò ipſam totam obligationem ſervandæ caſtitatis ſacris Ordinibus adjunctam non ex aliquo voto, ſed præcisè ex præcepto Eccleſiæ provenire probabiliſſimè docent cum Scot. cit. plures Juriſtæ & Theologi, eósque ſecuti Averſa hìc *quæſt.* 4. *ſect.* 7. & latè Heiincx de ſacro Ordine *diſp.* 10. *quæſt.* 10. & probabile fatetur Gobat hìc *caſ.* 13. *num.* 2, 2. Deinde ſi quis ſuſcipiat ſacrum Ordinem, volens quidem ordinari, at vel ſimpliciter nolens vovere, nec promittere nec ſervare caſtitatem, vel nihil prorſus ſciens de voto hoc, nec intendens ordinari ſicut alii, validè utique ordinatur, & impedimentum dirimens contrahit, imò & caſtitatem integram ſaltem externam ſervare tenetur; at certè nullum votum nec explicitè nec implicitè emittit. Quòd autem ſemper teneatur vovere caſtitatem; & ſatis gratis dicitur, & interim antequam voveat, ratione voti nondùm habiti à matrimonio impediri non poteſt, nec interim contra votum peccare poteſt, cùm nondùm ſit emiſſum; ſicut qui vovit religionem ingredi, interim antequàm ingrediatur contra caſtitatem delinquens votum nondùm emiſſum minimè violat. Ergò nec certò, nec ſemper hoc impedimentum oritur ex voto annexo ſacro Ordini.

§. Con-

¶ Conſequenter nec certò Subdiaconus vel Sacerdos ſolo interno actu, conſenſu vel delectatione moroſâ venereâ contra caſtitatem delinquens peccat peccato ſpeciali contra virtutem religionis; ſicut peccat Religioſus voto ſolemni adſtrictus; quia in communi ſententia Eccleſia non poteſt præcipere vel prohibere directè actum merè internum.

At tandem, quid ſi quis ex metu gravi injuſtè incuſſo (caſu ſanè non raro in filiis familias) ſuſcipiat ſacros Ordines, non quidem omninò fictè ſine omni conſenſu, vel invitus (quo caſu certè tam Ordo quàm votum annexum, ſicut & profeſſio nulla eſſet), ſed cum conſenſu illo meticuloſo non ſine multo admixto involuntario? ℞. 1. Clarum eſt tam profeſſionem ſolemnem, quàm votum illud annexum Ordini ſacro fore nullum, ſaltem jure Eccleſiaſtico, æque ac matrimonium carnale. 2. Validus nihilominùs erit ſacer Ordo; diſparitas grandis eſt; quia votum vel profeſſio eſſentialiter conſiſtit in actu voluntatis voventis, eóque ſimpliciter libero; Ordo verò eſt Sacramentum conſiſtens in actu Ordinantis requirens ſolùm diſpoſitionem in ordinato, adeóq; ſufficit quicunque voluntarius conſenſus, & quælibet etiam habitualis intentio. 3. In rigore loquendo, ſic ordinatus ex metu adhuc contrahit impedimentum dirimens matrimonium; quia hoc impedimentum dirimens, ut dictum eſt, ex ordinatione Eccleſiæ immediatè

Digitized by Google

eſt annexum ipſi Ordini Sacro. Dico tamen *in rigore loquendo*; nam valdè probabile eſt Eccleſiam conjunxiſſe hoc impedimentum dirimens Ordini ſuſcepto modô ordinariô, quare alibi ex communi DD. ſenſu dixi: talem per metum ordinatum nec teneri voto, quod certiſſimum: & liberè ábsque diſpenſatione matrimonium inire poſſe, quod probabile omninò & tutum eſt. 4. Eodem rigore, ſi infans ordinatus eſſet Diaconus vel Sacerdos (validè, at non licitè, ut alibi) factus adultus, etiam adſtrictus eſſet impedimento; quia verè habet Ordinem Sacrum, attamen id meritò limitavit, dùm diſpoſuit Eccleſia, ut adveniente uſu rationis optio detur, ut ſi velint ſtare in ſacro Ordine, ſtent, & deincèps excluſo matrimonio obligabuntur ad caſtitatem; quia per illam electionem ipſo facto ſubjiciunt ſe Eccleſiæ Præcepto; imò in communi Sententia caſtitatem ſolemniter vovere cenſentur implicitè: Si verò ſtare nolint, ducant uxores, ut lubet, ſed Sacerdotio vel Sacro Ordine non utantur.

48 Concludo caſu heteroclito. Quidam ignarus Sacrorum Canonum ſuſcepit Ordines Minores credens, jam & ipſis annexum eſſe votum caſtitatis & impedimentum dirimens, priuſquàm tamen ſuſciperet Subdiaconatum, duxit uxorem conſcientia graviter obmurmurante. Poſteà dubitavit, an validè matrimonium injerit, necne? Certè non reputabitur inter ſtultos; nam matrimonium tale invalidum

dum cenſent magni Canoniſtæ, Joann. Andreas. Ancharanus, Butrius, Imola, &c. Sed iy. Peccaſſe quidem mortaliter ob conſcientiam erroneam de gravi peccato; at matrimonium ſine dubio fuiſſe validum, eóque licitè uti poſſe depoſitâ conſcientiâ erroneâ; quia nemo poteſt emittere votum, quod privata authoritate vel errore poſſit dirimere matrimonium. Ita communis DD. cum Sanchez *l. 7. disp 31. num. 5.* Bonacin. Eſcob. Leander, alii cum Gobat *caſ. 31. in fine.*

§. VIII.

Ligamen.

EST ipſum vinculum conjugum matrimoniale ortum ex matrimonio rato vel conſummato utróque conjuge vivente indiſſolubile; adeóque impedimentum dirimens matrimonium cum quocúnque alio, vel alia quacúnque contrahendum, alioquin verum adulterium futurum, ipſo naturali & divino jure prohibitum. Etſi enim olim Polygamia Judæis ex ſpeciali privilegio permiſſa fuerit à Deo, modò tamen Chriſtianis interdicta eſt, tum jure divino, *ut Matth. 19. & Marc. 10.* ubi expreſſè mœchiæ vel adulterii damnat Chriſtus relinquentes priorem maritum vel uxorem, & alteri nubentes; multò magis ergò priori conjuge retentâ, aliam ſuperducentes: Tum etiam jure Eccleſiaſtico, præſertim Concil. Trident. *Seſſ. 24. c. 2. Si quis dixerit, licere* 49

Chriſtianis habere ſimul plures uxores, & hoc nulla lege divina eſſe prohibitum, anathema ſit. De hoc latè Scholaſtici & Controverſiſtæ, quos conſulere potes. Nobis pro praxi eáq; difficillima, & non rara, ſolùm videndum: quanta certitudo requiratur de conjugis abſentis morte, ut alteri ad alias nuptias tranſire liceat, ac permitti poſſit à judice, Parocho vel Confeſſario.

Regula certiſſima. Neutri conjugum licet
50 vel permitti poteſt quávis authoritate ad ſecundas nuptias tranſire, niſi habita notitia moraliter certa de morte alterius. ita expreſsè Clemens III. *c. In Præſentia. De Sponſal. & Matrimon.* hoc textu. *In Præſentia noſtra quæſiviſti: Quid agendum ſit de mulieribus, quæ viros ſuos causâ captivitatis vel peregrinationis abſentes ultra ſeptennium præſtolatæ fuerunt, nec certificari poſſunt de vita vel morte ipſorum, licèt ſuper hoc ſolicitudinem adhibuerint diligentem, & pro juvenili ætate ſeu fragilitate carnis nequeunt contineri petentes aliis matrimonio copulari. Conſultationi ergò tuæ taliter reſpondimus: Quòd quantocúnque annorum numero remaneant viventibus viris ſuis, non poſſunt ad aliorum conſortium canonicè convolare, nec authoritate Eccleſiæ permittas contrahere, donec certum nuntium recipiant de morte virorum.* Hæc Clemens. Similiter Lucius III. Papa *c. Dominus. De ſecundis nuptiis*, decernit, ut nullus ammodò ad

dò ad

dò ad ſecundas nuptias migrare præſumat, *quoad conſtet*, quòd ab hac vita m graverit uxor ejus.

§ Qua nimirùm Conſtitutione Pontificia correctum eſt jus civile *L. Uxores ff. De divort.* Statuens: ut mulier, quæ de viri vita quinque annis nihil audivit, & verè dubitat, poſſit poſt quintum annum alteri nubere. Et ſi quæ aliæ leges poſt certum annorum numerum id permittant, & vulgaris perſuaſio fuit, ut poſt ſeptem annos conjux, ſi nihil de altero conjuge audivit, poſſit ad alias nuptias convolare. Et Ratio urgens eſt; quia quantocúnque tempore certò non conſtat de morte conjugis, manet dubium, at in eo dubio poſſidet certa lex matrimonii, quæ ſervanda eſt; quia, *in dubio factum non præſumitur, ſed demonſtrari debet.* Audiſti: *Donec certum nuntium recipiant.* Ubi intellige: *nuntium* non maſculinum, quaſi unus nuntius etiam de viſu teſtans, referénſque de obitu conjugis abſentis ſufficiat, ut plures voluerunt apud Sanchez peritò reprobantem; ſed *nuntium* in neutro genere, id eſt, certam annuntiationem ſeu informationem, vulgo gewiſen Bericht / ut ipſe ſignificat Lucius Papa, *quoad conſtet*; hoc enim verbum importat, ut conſtet per inſtrumenta, per teſtes plures de viſu, aut per ſententiam judicis, ſeu authenticam magiſtratûs teſtificationem, ſic ut omne morale dubium excludat. Maſcardus *De Probation. concluſ.* 75.

Digitized by Google

num. 31. & hanc moralem certitudinem neceſſariò exiget judex Eccleſiaſticus in foro externo, ut ad ſecundas nuptias tranſire permittat. Verùm quia in foro conſcientiæ plerúmque mitiùs agitur, ac tanta certitudo, tam certum *nuntium* & *conſtat* ſæpe haberi non poteſt, videamus breviter, quid in particulari ſufficere poſſit.

I. Si Parochus ſeu Rector Parochiæ teſtificetur de morte talis, vel exhibeatur ejus authentica fides ſufficienter probabitur mors conjugis; quia hæc eſt probatio probabilis officialis ſeu per publicum inſtrumentum exhibita, quæ fidem moraliter certam facit.

II. Unus privatus teſtis etiam de viſu ſeu occulatus per ſe non ſufficit; quia unus tanti negotii rem certam non reddit, & experientia docuit, etiam his temporibus perſæpè fefelliſſe. Ex communi Tambur. ibidem. Sufficit autem 1. Unus teſtis de viſu omni exceptione major. Secundùm omnes. 2. Vir bonæ fidei, qui juratus deponit de morte conjugis. Abbas *in cit. c. In præſentia, num.* 6. 3. Item vir bonæ fidei, qui ſciat rationem reddere certæ ſuæ ſcientiæ vel cauſæ mortis, ut ſi in bello conflixerit, tali vel tali morbo correptus objerit, aliáve ſigna evidentia, teſtimonia, inſtrumenta proferat. communis. 4. Si cum uno teſte de viſu aliæ ſimiles conjecturæ ſeu adminicula conjungantur, maximè, ſi per locorum diſtan-

diſtantiam major probatio ſperanda non ſit. Ex communi Sanchez. *l.2 diſp* 38. *num.2.*

III. Multò minùs ſufficit unus vel plures teſtes de auditu tantùm, ſeu fama communis de morte talis conjugis; id enim nullo modo rem certam reddit; quòd ſi tamen rursùs fama conjuncta ſit cum aliis non levis momenti indiciis vel conjecturis, teſtimoniis vel præſumptionibus, quæ licèt ſingula ſeorſim non ſufficiant, omnia tamen ſimul juncta moralem certitudinem cauſant, uti; quia viri graves maximè de magiſtratu loci id aſſerunt, teſtis bonæ fidei oculatus eſt, vir ſenex eſt, in acie conflixit, tempore peſtis ægrotavit, quæ omnia ſimul juncta moralem certitudinem ac probabilem præſumptionem conſtituunt, uti pluribus citatis docent Navar. *c.21. num.* 53. Sanchez, *l.* 2. *diſp.* 46. *quæſt.* 2. Layman *tract.* 10. *part.3.c.3.num.*1. Tambur. *cit. num.* 10. ubi maximè valet prudentis judicium, adeóque in foro externo judicis arbitrio relinquuntur; in foro verò conſcientiæ planè ſufficere poſſunt.

IV. Multò minùs adhuc ſufficit ſola quantumvis diuturna conjugis abſentia, ut conſtat ex S. Textu cit. lege Sanchez cit. *num.* 2. attamen ſi poſt longum tempus, etſi nec teſtis nec fama adſit de morte conjugis, adſunt autem alia magna indicia & conjecturæ rationabiles, probabilem etſi nõ omninò certam præſumptionem cauſantes de morte conjugis, an non

Digitized by Google

pro foro conſcientiæ ſufficere poſſit? audi non me ſed germanum Layman *cit. c.3. num.2.* ubi narrato caſu (quidam in amentiam ac furorem actus aliquoties ſibi necem inferre tentavit, poſteà vinculis conſtrictus fuit, ex quibus denique erupit, quò autem devenerit, licèt diligenter quæſitus, nulla ratione ſciri poteſt, atqué ab eo tempore octo vel decem anni interceſſerunt) ita concludit: *valdè probabilis eſt ſententia Roſella, S. Antonini, Sylveſtri, Chiliarchi, quòd mulier in tali caſu non peccaret, ſi nemine ſe opponente ad ſecundas nuptias tranſiret. Quamobrem confeſſarius in conſcientia foro id ipſi permittere, & iudex in foro externo, ſi poſt celebratas nuptias cauſam intelligeret, nequé mulierem punire, nequé a ſecundo viro ſeparare deberet, donec cognitum eſſet priorem maritum adhuc vivere: idqué apertè ſumitur ex c. Cùm per bellicam. 34. quæſt. 1. Si verò de carnali coniugio ſit agendum, tamdiu alteruter coniugum exſpectet, donec de ipſius obitu veriſimiliter præſumitur. Atqui in propoſito omninò veriſimiliter præſumitur. Et ratio eſt; quia in rebus moralibus, in quibus plerúmq; certitudo haberi nõ poteſt, homini ad actiones ſuas inſtituendas ſufficere debet probabiliſſima, licèt non omninò certa præſumptio.* Hactenùs Layman.

Accipe adhuc unum & alterum. Titius maritus in locum valdè remotum abivit; unus unicus teſtatur, eſſe illum ibi mortuum, afferté ſui dicti argumenta veriſſima, nec facilè

poſ-

poſſunt aliæ probationes mortis haberi. In hoc caſu poteſt uxor alteri nubere, ſic reflexè Sanchez, *l.* 5. *diſp.* 46. *num* 5. Item Caius in longinquum locum profectus, ſempronius prælium ingreſſus, Titius jam ſenex, non ampliùs comparent, & fama eſt obiiſſe. Habetur ſufficiens notitia de morte ſingulorum, ita ex Navar. Sylveſtro, Valent. Tanner. *hic diſp.* 8. *quæſt.* 4. *dub.* 6. *num.* 106. quos vide. Simili ergò caſu occurrente confeſſarius non conſultus quidem prudenter diſſimulando permitteret ex mente Layman, & aliorum DD. nom natorũ; at verò interrogatus vix poſitivè ſuadere poterit, multò minus Parochus matrimonio aſtiturus; poſt factũ autẽ tutè diſſimulandũ erit.

Corollarium: quicunqué ergò absque omni eiusmodi morali certitudine ac probabiliſſima ſaltem præſumptione, temerè ac verè propriè dubius de morte prioris conjugis matrimonium aliud contraheret, (quamvís ſi reverà prior conjux jam ſit mortuus, matrimonium valeret, ut contra Pontium & noſtrum Marchant benè probat Barboſa cit. *c. Dominus*; cùm nihil planè juris tunc vel jus ullum matrimonium irritet) omnium tamen conſenſu matrimonium ſic dubiè contrahens peccat mortaliter, & ex parte ſua ab uſu matrimonii petendo abſtinere debet, donec de morte conjugis ſatis conſtet, uti latè probat Lucius Papa cit. *c. Dominus. Nullus ammodò ad ſecundas nuptias migrare præſumat, donec conſtet, quòd ab hac vita* 51

Digitized by Google

migrârit uxor eius; ſi verò aliquis vel aliqua id hactenùs non obſervavit, & de morte prioris coniugis adhuc ſibi exiſtimet dubitandum, ei qui ipſi nupſit (bona fide ſcilicet) *debitum non deneget poſtulanti, quod à ſe tamen noverit nullatenùs exigendum. Quòd ſi poſt hæc de prioris coniugis vita conſtiterit, relictis adulterinis complexibus, ad priorem coniugem revertatur. Et hinc*

Econtrà, habita quacunqué morali certitudine, notitia vel præſumptione de obitu abſentis coniugis, etiam per ſententiam judicis, matrimonioqué novo quantùmvis bona fide contracto, ſi tamen revera adhuc vivit prior conjux, matrimonium ſecundum nullum eſt ex impedimento ligaminis; ideoqué habita certa notitia de morte prioris coniugis, matrimonio ſecundo ſimpliciter abſtinendum eſt, ſiqué is fortè compareat, coniugem ſuam ſibi revocare debet. Damnata nimis eſſet hìc compenſatio.

52 At quid ſi deprehendatur tempore ſecundi matrimonii contracti quidem vixiſſe adhuc priorem coniugem, modò autem certò conſtat, è vivis exceſſiſſe? ℞. adhuc deſerendus eſt thorus; quia adhuc matrimonium ſecundum fuit invalidum, & juxta regulam juris: *Non firmatur tractu temporis, quod ab initio non ſubſiſtit*: nec tenebuntur ullo jure ſecundum matrimonium novo cõſenſu validare, ſi tamen ſuſcepta eſſet una vel plures proles, omninò convenit, ut confirmetur illud matrimonium; nam

Digitized by Google

nam hoc facit ad meliorem educationem prolis, & multas tricas evitandas, etſi non foret neceſſe ad legitimandam prolem; nam proles nata ex matrimonio bona fide putato legitimo ab utroqué coniuge, in foro omni legitima habetur.

At quid ſi econtra de novo contrahens certò crederet, priorem coniugem adhuc vivere, reverà tamen jam vita functum? Dicam *ſect.* 3. de conſenſu de præſenti, nimirùm nullum eſſe matrimonium, ſi abſolutè conſentiant; cùm impoſſibilium etiam falsò creditorum, nulla fieri aut eſſe poſſit voluntas efficax; validum autem foret, ſi contraxerunt conditionatè: ſi jam mortuus eſſet, ſi fortè poſſumus, &c. 53

§. IX.

Publica Honeſtas.

IMpedimentum publicæ honeſtatis eſt propinquitas orta ex ſponſalibus vel matrimonio rato tantùm inter ſponſum ex una parte, & conſanguineas ſponſæ ex altera parte, ac viciſſim vice verſa, &c. jure eccleſiaſtico dirimens matrimonium contrahendum cum iiſdem conſanguineis ſponſi vel ſponſæ de futuro in primo gradu tantùm; de præſenti verò in matrimonio rato uſqué ad quartum gradum publicæ honeſtatis gratiâ; quòd nimirùm parum honeſtum videatur, ut ij, qui jam matrimonium inter ſe fide data deſponderunt, & maximè de præſenti contraxerunt, deincèps cum alterius utriusqué conſanguineis publicè contrahant & 54

com-

commiſceantur. Et dicitur etiam in jure à Trident. mox citando *juſtitia publicæ honeſtatis* quòd ſcilicèt videatur juſtũ & æquum, decentiæ ac honeſtati publicæ congruum, ut inter ſe non copulentur matrimonio illi, quos impedimentum hoc publicæ honeſtatis arcet à matrimonio.

Impedimentum hoc dirimens introductum eſt jure eccleſiaſtico. *c Juvenis. c. ſponſam. de ſponſal. & matrimonio*, & *c. ſi quis uxorem. c. ſi quis deſponſaverit. 27. quæſt. 2.* & quidem jure illo antiquo extendebatur uſqué ad quartum gradum, ut nimirùm irritum eſſet matrimonium contractum à ſponſo, ſeu viva ſeu mortua etſi nunquàm moraliter cognita ſponſa, cum ejuſdem filia, nepte, abnepte, &c. ſorore, patruele, conſanguinea, &c. item matre, avia, &c. & ſic econtra ſponſa cum conſanguineis ſponſi. Idqué decernitur *c. unico. de ſponſal. in 6.* ſive ſponſalia valida fuerint, ſive invalida ex quacunqué cauſa, præſertim ex defectu conſenſus. Verùm hoc nimis rigidum antiquum jus correctum eſt novo jure Concil. Trident. *ſeſſ. 24 c 3. de reformat. matrimon.* ita ſtatuente: *publicæ honeſtatis impedimentum, ubi ſponſalia quacunqué ex cauſa valida non erunt, ſacra Synodus prorſus tollit; ubi autem valida fuerunt, primum gradum non excedat; quoniam in ulterioribus gradibus jam non poteſt eiusmodi prohibitio ſine diſpendio obſervari.* Hæc Concilium. loquens tamen de ſolis ſponſalibus,

us, nihil de matrimonio rato, ut patebit de
troque pauculis ſeorſim.

Ex Sponſalibus.

EX ſolis ergò nunc ſponſalibus validis 55
ac legitimis oritur hoc impedimentum
ublicæ honeſtatis, non item ex quacunque
atione invalidis, ut loquitur Concilium. Er-
one etiam non ex ſponſalibus fictis? R. ita,
on oritur, ut contra Sanchez, & alios proba-
iliſſimè docet Rebellus apud Gobat *caſ.* 17.
num. 368. approbantem; eſt enim etiam pro-
niſſio ficta aliqua ratione invalida quippe mi-
imè obligans ex juſtitia, ſed ſolùm ex virtute
idelitatis externæ, qua homo tenetur ſua ver-
a conformare factis. Vide dicta de promiſſio-
e. Ad e: hoc impedimentum etiam oriri ex
olis ſponſalibus abſolutis, non item ex condi-
ionatis de futuro, conditione nondùm imple-
a; ſic enim nondùm ſunt vera ſponſalia: at,
quando conditione impleta tranſeunt in abſo-
uta, jam primùm inducent hoc impedimen-
um, ut obſervant. DD. communiter, & in-
fra etiam exemplum dabo.

II. Hoc impedimentum ſolùm oritur inter 56
ſponſum & conſanguineas ſponſæ, ac viciſſim,
&c. in primo gradu non ultrà, ut expreſsè Con-
cilium. Ex g. Titius contraxit ſponſalia vali-
da cum Caia, ponitur ſolùm impedimentum
dirimens, ut non poſſit matrimonium contra-
here validum, ſeu vivente adhuc ſeu mortua
Caia

Caia, cum ejuſdem Cajæ matre, ſorore, filia, cum omnibus alijs poteſt, & vice verſa, Caja non poſſit matrimonium contrahere cum patre, fratre, & filio Titij, bene tamen utervis cum alijs conſanguineis validè; at ſtantibus ſponſalibus non licitè; nam ſponſalia legitimè contracta cum vna ſunt impedimentum impediens reſpectu cujusvis alterius.

57 III. Impedimentum hoc ex ſponſalibus perpetuum eſt, ut neque morte alteriuſvis ſponſorum ceſſet impedimentum dirimens matrimonium contrahendum cum dictis conſanguineis ſponſi vel ſponſæ. vt habetur expreſſè jure cit. c *ſi quis uxorem deſponſaverit vel ſubarrhaverit, quanquàm poſteà ſuperveniente die mortis ejus nequierit eam ducere in uxorem, tamen nulli de conſanguinitate ejus*) modò jure novo in primo gradu tantùm) *licet accipere eam in conjugem.* idque repetit *c. ſequent.* Controverſia autem gravisſima fuit hactenùs: an ſi ſponſalia ſemel facta valida, mutuo conſenſu vel alia juſta cauſa legitimè diſſolvantur, ceſſet hoc impedimentum? Ceſſare docuerunt graviſſimi DD. apud Tambur. *cit. c.* 11. §. 2. & Gobat *caſ.* 15. Non ceſſare ſine dudio probabiliùs, jurique conformius docuerunt DD. communiùs cum Sanchez *l.* 7. *diſp.* 68. *num.* 21. Layman c. 9. alij apud ipſos. Ratio eſt; quia cum ab initio valida fuerunt ſponſalia, jam ortum fuit hoc impedimentū atqui impedimentum ſemel verè exortum minimè pendet à voluntate ſponſorum,

ſorum, ut eorum libitu permaneat vel ceſſet &c. Deinde in morte alterius ſponſorum diſſoluuntur ſponſalia, & tamen tunc non ceſſat hoc impedimentũ; patet ex claris juribus allegatis, ergò licèt mutuo conſenſu ſolvi poſſint ſponſalia, non tamen ideo ceſſabit impedimentũ. Reſpondent quidem ſatis commodè DD. oppoſitæ ſententiæ apud Tambur. & Gobat. cit. oſtenduntquè eam ſententiam probabilem, atque in praxi ſecutos fuiſſe aliquos Epiſcopos ac viros doctiſſimos, & afferebatur pro ea Declaratio Cardinalium S. Officij, & fateor in duobus caſibus me non feciſſe ſcrupulum pœnitentibus; ſed quidquid fuerit de illa Declaratione ſine dubio non authentica & ſufficiente ad legem ſtatuendam. Jam priorem ſententiam prorsùs evertit, & certam alteram Sanchez reddit alia noviſſima & authentica Declaratio eorundem Eminentiſſimorum Cardinalium ſub Alexandro VII. apud Proſper: Pagnanum *inc. Ad audientiam. De ſponſal. & matrimonio. & Tambur. cit. c. 9. num.* 7. ubi poſt narratum caſum de Alphonſo Rodriquez, qui poſt ſponſalia contracta cum Iſabella Ruiz, & in hujus gravi morbo, mutuo optimóque conſenſu, diſſoluta, poſteà volebat contrahere cum ejusdem Iſabellæ ſorore Maria. Sic habetur:

§. Jubente ſanctiſſimo Domino noſtro propoſitum fuit in ſacra Congregatione Concilij: an ſponſalibus validè initio contractis, deindè mutuo conſenſu diſſolutis, ſit ſublatum impedimentum

juſti-

juſtitia publica honeſtatis: & dubio pluriès propoſito & maturè examinato, tandèm ſub die 5. Julii anno 1658. Eminentiſſimi Patres in antiqua ejuſdem Congregationis ſententia conſentientes cenſuerunt: non eſſe ſublatum. Cujus ſententia una cum rationibus hinc inde deductis, & recentibus ejuſdem Congregationis in hac materia reſponſis, facta relatione ad ſanctiſſimum ---- Sanctitas ſua die 10. *ejusdem menſis, prædicta Congregationis probavit concluſionem, eamque juſſit in dubium deinceps non revocari.*

9. Quæres curioſule: nonné jam moveri poteſt prudens ſcrupulus illis, qui ſecuti priorem ſententiam tantorum Virorum matrimonium contraxerunt cum ſorore v. g. vel filia prioris ſponſæ, ſponſalibus prioribus ſolutis? ℟. Minimè: nam juxta *legem Barbarius ff. De officio Prætoris.* Valet quilibet contractus, adeóque etiam maximè matrimonialis, ex allegata, prudenterque credita authoritate legis, atqui qui ex Reſolutione illorum Epiſcoporum & tantorum DD. ſic matrimonium contraxerunt, id fecerunt ex allegata prudenterquè credita authoritate legis, ſcilicèt Declarationis illius quaſi habentis authoritatem legis clariſſimè loquentis, etſi reverà talis non fuerit: ergò valere debuerunt contractus illi. Denique leges & DD. toti ſunt intuendo matrimonij bona fide contracti valore, ne ex diſſolutione graviſſima oriantur incommoda. Lege Gobat *caſ.* 15. *toto*, de hac re omnium

ium, quos vidi, optimè & practicè diſſeren-
:m.

IV. Ex dictis reſolvendi ſunt varij caſus: hi, 58
isque ſimiles. 1. Si ſempronius ſponſalia con-
raxit cum Titia pura & abſoluta, & poſteà
ontra fidem priorum ſponſalium con raxit
um eius conſanguinea in primo gradu: Tam
ponſalia quàm matrimonium irritum eſt ob
uſtitiam publicæ honeſtatis; nihilominùs ad-
ıuc poteſt & debet ducere priorem ſponſam,
ıon obſtantibus ſecundis ſponſalibus cum con-
anguinea, ſi copula nulla interſit: idque non
olùm jure novo Trident. quia ſecunda ſpon-
alia ſunt invalida: ſed etiam jure antiquo, ne
detur mutua quaſi reactio irritandi inter ſpon-
ſalia priora & poſteriora. *C unico. De ſponſal. in*
6. 2. ſi ſempronius priora ſponſalia contraxit
cum Titia ſub conditione pendente in futurum
v. g. ſi parentes conſenſerint, ſi Papa diſpenſa-
verit, &c. & illa conditione nondùm impleta,
abſolutè contrahat cum eius conſanguinea,
tunc ex neutris ſponſalibus oritur impedimen-
tum dirimens; non ex primis; quia ex ſponſa-
libus conditionatis ante eventum conditionis,
quia adhuc ſponſalia ſimpliciter non ſunt, non
oritur impedimentum hoc, quin ſaltem validè
cum ſecunda contrahere poſſit: neque ex ſe-
cundis, utpotè illicitis & invalidis contra fi-
dem priorum ſponſalium; ex ſponſalibus au-
tem invalidis non oritur hoc impedimentum

publicæ honeſtatis, ut dictum. De quo pluribus Sanchez, *l. 7. diſp. 61.*

9. Hùc refer caſum recentem: quædam voto caſtitatis adſtricta contraxit ſponſalia cum Titio, qui re cognita libenter ceſſit; poſteà impetrata diſpenſatione ſuper voto, contrahit cum eiuſdem Titii fratre iuniore ſponſalia, valebitné matrimonium? ℟. valere dupliciter: & quia prima ſponſalia fuerunt invalida, & quia alter ceſſit. Quòd ſi tamen ſponſalia prima fuiſſent conditionata: ſi à voto diſpenſata fuero: poſt impetratam diſpenſationem ipſo facto fuiſſet ortum impedimentum dirimens, ideóque matrimonium ſecutum nullum. 3. Si ſempronius abſolutè ſibi deſpondit Titiam, & poſteà carnaliter cognoſcat ſororem ejus Caiam: neutram uxorem ducere poteſt: non Titiam ob impedimentum affinitatis; nec Caiam defloratam ob impedimentum publicæ honeſtatis. 4. Si Titius deſponſavit ſibi Caiam & hanc uxorem duxit frater eius ſempronius, matrimonio nondum conſummato, Titius, etſi non teneatur ob fractam fidem, adhuc tamen ſi vult poteſt ducere Caiam, quia priora ſponſalia ob publicam honeſtatem annullantia ſequens matrimonium, non poſſunt annullari viciſſim à ſequenti matrimonio, ut ſuprà notatum; ſed de hoc mox.

Ex

Ex Matrimonio Rato.

I. Ex matrimonio rato tantũ, nõdùm conſumato oritur impedimentum publicæ honeſtatis uſq; ad quartum gradum incluſivè (ſicut ex matrimonio conſumato per copulam perfectam oritur aliud impedimentum affinitatis uſqué ad eundem gradum) ut ſi Titius contraxit matrimonium per verba de præſenti cum Caia & nondùm conſummavit, non poterit tamen idem Titius, ſeu viva adhuc ſeu mortua Caia, matrimonium contrahere cum ulla ex eiusdem conſanguineis usque ad quartum gradum: ſimiliter econtrà Caia, ſeu vivo ſeu mortuo jam Titio, non poterit nubere ulli ex conſanguineis Titii usque ad quartum gradum. Olim quidem jure antiquo utrumque impedimentum & publicæ honeſtatis ex matrimonio rato, & affinitatis ex matrimonio conſummato, ſicut & conſanguinitatis extendebatur usque ad ſeptimum gradum; verùm novo jure Trident. affinitatis & conſanguinitatis impedimentis ad quartum gradum reſtrictis, intelligitur reſtrictum etiam à fortiori impedimentum publicæ honeſtatis. 59

II. Idem impedimentum publicæ honeſtatis oritur ex omni matrimonio rato ſeu per verba de præſenti contracto non tantùm valido, ſed etiam invalido, præterquám, ſi eſſet invalidum ex defectu ipſius conſenſus: habetqué ſe nunc eodem modo, quo olim jure veteri 60

teri: juxta communiſſimam DD. (uno tam vel altero apud Herincx cit. reclamante) na Trident. ſuprà impedimentum hoc ortum ſponſalibus ſolùm reſtrinxit ad primum gr dum & ſponſalia valida tantùm. uti declara vit Pius V. *in Bulla. ad Romanum Pontificem ſp ctat. tit. de matrimon. & ſponſal. in 7.* Quoa matrimonium autem ratum manet in vigor diſpoſitio juris antiqui, quo naſcebatur ho impedimentum, etiamſi matrimonium fuer invalidum, dummodò non ex defectu conſen ſus. Quaré ſi matrimonium tuum priùs fui invalidum ex impedimento voti, ſacri Ordi nis, ligaminis, conſanguinitatis, affinitatis criminis, &c. contraxiſti hoc impedimentum ut nihilominùs non poſſis contrahere cum con ſanguinea prioris uxoris putatitiæ, neqúe illa viciſſim cum conſanguineis tuis infrà quartum gradum.

61 III. Non autem contraxiſti hoc impedi mentum, ſi matrimonium tuum fuit invalidum ex defectu ipſius conſenſus, ut ſi priùs matri monium contraxiſti cum errore perſonæ, cum ignorantia qualitatis ſervilis, ex metu gravi injuſtè incuſſo, in ebrietate plena, amentia, infantia ſeu tenera ætate ante plenum uſum ra tionis, quin etiam in ætate adulta impuberi matrimonium contractum eſt invalidum ex de fectu conſenſus, ideoqúe non contrahis im pedimentum hoc publicæ honeſtatis ex matri monio rato uſqúe ad quartum gradum; atta men

men quia conſenſus impuberum ex ſpeciali diſpoſitione juris adhuc habet vim ſponſalium, ut infra videbimus, ideò adhuc contrahis impedimentum publicæ honeſtatis ex ſponſalibus uſqúe ad primum gradum tantùm: & tandem, matrimonio poſt pubertatem adeptam ratificato, etiam impedimentum ex matrimonio rato.

IV. Unum & alterum dubium eſt. Unum: 62
quid ſi matrimonium ſit invalidum ob conſenſum clandeſtinum, ſine Parocho & teſtibus contractum? tunc non contrahi hoc impedimentum cum pluribus tenet Sanchez *lib.* 7. *de matrimon. diſp.* 70. eò quod ſit defectus conſenſus, né quidem ſponſalium vim habens. De quo tamen infrà. Sed rectiùs, adhuc incurri affirmant Pontius, Averſa, alii cum Martino Perez *diſp.* 32. *ſect.* 3. & noſter Herincx *diſp.* 6. *hic*, *quæſt.* 8. *num.* 70. Ratio bona eſt: quia revera illud matrimonium non eſt invalidum ex defectu conſenſus, ſed ex defectu ſolemnitatis à Concilio Trident. requiſitæ: ergò ex alio impedimento, quàm ex defectu conſenſus. Sed tu né conſeas ſententiam Sanchez improbabilem, & in caſu neceſſitatis pro foro conſcientiæ ſequi né verearis.

Alterum, quid ſi matrimonium ratum ſit
conditionatum ſub conditione de futuro v. g. 63
accipio te in meam, ſi Papa diſpenſaverit? ℟. quámdiu manet conditionatum non pariet hoc impedimentum: at adveniente ſeu imple-

pletà conditione pariet; ſi quidem teneas ſententiam: quòd adveniente conditione ſtatim absqúe alio novo conſenſu matrimonium fiat ratum. Si verò teneas: requiri novum conſenſum; tunc ante hunc novum conſenſum impleta conditione, ſolùm obtinebit vim ſponſalium, ſicùt matrimonia impuberum; ideóque pro tunc pariet tibi ſolum impedimentum publicæ honeſtatis ex ſponſalibus ad primum gradum; & elicito novo conſenſu primùm erit impedimentum ex matrimonio rato uſque ad quartum gradum.

CLASSIS III.

Impedimentorum.

NIMIA CONJUNCTIO.

64 Continet quinque impedimenta, cognatio, eaqúe triplex: Naturalis ſeu conſanguinitas, Legalis & Spiritualis: affinitas, & ſceleſta conjunctio criminis.

§. X.

Conſanguinitas.

65 Seu cognatio naturalis vel carnalis definitur: *vinculum ſeu connectio perſonarum, quæ ab eodem propinquo ſtipite ſeu principio per carnalem generationem deſcendunt.* *Propinquo* dicitur; quia à ſtipite valdè remoto deſcendentes, conſanguinei non dicuntur; alioqúin omnes homines oporteret eſſe conſanguineos, quippé omnes ab eodem ſtipite ſeu parente Adamo

damo & Noe deſcendentes: certè neqúe à Germanis, neqúe Latinis, Italis, Gallis, &c. niſi fortè à Principibus, appellantur conſanguinei vel cognati, qui diſtant inter ſe decem vel duodecim gradibus. Quamvís autem legiſtæ faciant diſcrimen inter cognatos & agnatos, ſic ut cognati ſint illi ſoli, qui per virilis ſexus conjunctionem uniuntur; agnati verò potiſſimùm, qui per fæmineum ſexum uniuntur; attamen Theologi communitèr promiſcuè ſumùnt pro iiſdem. In hac autem conſanguinitatis conjunctione ſeu coordinatione perſonarum aſſignatur linea duplex, recta & transverſa, & utriusqúe diſtincti gradus. Explico prout poſſum ſtrictiſſimè pro faciliori & tenaciori memoria.

I. Linea conſanguinitatis definitur: *eſt ordinata connectio perſonarum conſanguinitatem inter ſe habentium in ordine ad eundem ſtipitem.* 66
Gradus verò conſanguinitatis eſt: *Diſtantia unius perſonæ ab altera in eadem linea conſanguinitatis in ordine ad eundem ſtipitem.* *Stipes* autem eſt illa perſona, in qua velùt principio originis perſonæ conſanguineæ concurrunt. *Linea* quóque conſanguinitatis duplex eſt: *Recta*, eáque duplex: aſcendentium & deſcendentium; & *transverſa*, eaqué & æqualis & inæqualis. Linea lateralis eſt ſolùm linea recta ſpecialis.

II. Linea recta conſanguinitatis aſcendentium, *eſt coordinatio perſonarum ſecundùm habitu-*

bitudinem ad ſuum principium originis, utpote patrem, matrem, &c.

Linea recta deſcendentium, *eſt coordinatio perſonarum ſecundùm habitudinem principii ad indè derivatos*, utpotè filios, nepotes, &c. Pro utraque eſt hæc Regula generalis. *Tot ſunt gradus in linea recta aſcendente vel deſcendente, quot ſunt perſonæ, demptâ unâ*, v. g. pater & filius, duæ tantùm immediatæ perſonæ, uno tantùm gradu diſtant: avus & nepos, tres tantùm perſonæ, duobus tantùm gradibus diſtant, ſeu quod idem eſt, ſunt conſanguinei in ſecundo gradu.

III. Linea tranſverſa *eſt coordinatio perſonarum, quarum neutra vel nulla ab altera, ſed utraqúe vel omnes ab alio eodem ſtipide deſcendunt.* Linea tranſverſa æqualis dicitur. *Habitudo inter perſonas ab eadem communi ſtipite æqualiter diſtantes*; ut inter fratres & ſorores, patrueles & conſobrinos. Et pro hac eſt regula generalis. *In linea tranſverſa æquali quot gradibus perſonæ ſingulæ diſtant à communi ſtipite, totidem diſtant inter ſe.* Sic fratres & ſorores cum uno tantùm gradu diſtent à patre: patrueles & conſobrini, cùm diſtent duobus, etiam inter ſe diſtant uno aut duobus gradibus, ſeu quod idem eſt, ſunt conſanguinei in primo vel ſecundo gradu.

IV. Linea transverſa inæqualis eſt *Habitudo inter perſonas inæqualiter à communi ſtipite diſtantes*; utpotè patruus & nepos ex fratre.

Pro

Pro hac eſt Regula Generalis. *In linea tranſverſa inæquali quot gradibus remotior perſona diſtat à communi ſtipite, totidem gradibus ipſæ perſonæ diſtant inter ſe.* v. g. Filius tuus proprius & filia fratris tui ſeu neptis ex fratre diſtant duobus gradibus, ſeu, ut loquimur, primo gradu in ſecundum; quia licèt filius tuus uno gradu diſtet à patre, nepos tamen ex fratre diſtat duobus gradibus. Exempla faciliùs occurrunt ex pictura quàm Scriptura.

§. Hìc fortè ſæpiùs hæres & erras in nominibus ejusmodi graduum, ut omnibus omnia fiam, agam pauliſpèr Grammaticaſtrum. In linea recta, utique intelligis, quid ſint aſcendendo: Primo *Pater*, *Mater*. Secundo *Avus*, *Avia*. Tertio *Proavus*, *Proavia*. Quarto *Abavus*, *Abavia*. Et deſcendendo: Primo *Filius*, *filia*. Secundo *nepos*, *neptis*. Tertio *Pronepos*, *proneptis*. Quarto *Abnepos*, *abneptis*. In Linea transverſa aſcendendo: Primo Patris frater *Patruus*, patris ſoror *Amita*, & horum filii *Patrueles tui*; Matris frater *Avunculus*, Matris ſoror *Matertera*, horum filii *conſobrini tui*. Secundo Avi frater *Magnus Patruus*, Avi ſoror *Magna amita*: Aviæ frater *Magnus Avunculus*, Aviæ ſoror *Magna matertera*. Tertio Proavi frater *Magnus propatruus*, Proavi ſoror *Magna proamita*: Proaviæ frater *Magnus Avuncunculus*, Proaviæ ſoror *Magna promatertera*. Et hìc eſt ſtatus; nam Abavi & Abaviæ fratres & ſorores jam aſcendunt in gradum

Digitized by Google

quintum. In linea transverſa deſcendendo vix uſurpantur nomina propria, ſed ſimpliciter dicuntur: Primo *Frater, Soror.* Secundo horum filii ex fratre vel ſorore *nepos* vel *neptis.* Tertio horum filii ex fratre vel ſorore *pronepos, proneptis.* Quarto & horum filii ex fratre vel ſorore *abnepos* vel *abneptis.* Jam ergò videndum hoc conſanguinitatis impedimentum.

Quoúſque & quo jure dirimat.

67 I. CONſanguinitas ergò juxta prædictos gradus lineæ rectæ & transverſæ æqualis & inæqualis eſt impedimentum dirimens matrimonium contrahendum inter conſanguineos jure quidem antiquo úſque ad ſeptimum gradum *c.*1. *& ſequent.* 35. *quæſt.*3. At jure novo reſtringente ſemper úſque ad quartum incluſivè ex Concil. Lateran. *c.*30. relato *c. Non debet. De Conſanguinit. & Affinitate.* & noviſſimè Trident. ſæpè cit. *Seſſ* 24. *De reformat. Matrimon.* Congruè autem Eccleſia ita ſtatuit, tum ad majorem commoditatem humani commercii inter fideles, ut per fœdera conjugiorum inter diverſas familias magìs dilatetur amicitia: tùm ad majorem cautelam ſervandæ continentiæ inter ſanguine junctos, qui frequenter cohabitant, & valdè familiares ſunt; quia verò memoria hujus propinquitatis faciliùs conſervatur úſque ad quartum gradum, & alioquin periculum foret, ne matrimonia nimis frequenter eſſent invalida, ſi impedimen-

mentum longiùs extenderetur, convenientèr fuit reſtrictum úſque ad quartum gradum tantùm. Sed modò refert noſſe, quo jure hoc impedimentum dirimat in ſingulis gradibus, ut Sciamus, in quibus diſpenſari poſſit, in quibus non.

II. Probabiliſſimum eſt, in linea recta jure 68
naturæ divino quemlibet gradum dirimere matrimonium in infinitum, adeò ut ſi Adam hodie viveret, nullam poſſet uxorem ducere ex univerſo mundo, cùm omnes fœminæ per lineam rectam ab ipſo deſcendant. Ita Scot. *in* 4. *d.* 40. *num.* 2. cum ſuis rigidioribus, etiam Herincx *l cit. diſp.* 6. *num.* 50. & plurimi alii apud Sanchez *hic l.*7. ſed repugnantem. Habetur expreſsè in jure civili *L. Nuptiæ.* & *L. Jure gentium. ff De ritu nuptiarum.* Ubi deciditur, inter aſcendentes & deſcendentes in infinitum jure gentium (per quod juriſtæ intelligunt etiam jus naturæ) inceſtuoſas nuptias contrahi, eásque ſubſiſtere non poſſe. Néq; jus hoc videtur correctum jure canonico determinante hoc impedimentum ad certos gradus; quia nunquàm loquitur de linea recta, néque legitur únquam oppoſitum in praxin fuiſſe deductum, aut à Pontifice únquam fuiſſe diſpenſatum. Ratio patebit mox.

III. Certum eſt apud omnes, primum gra-
dum lineæ rectæ ipſo jure naturæ dirimere ma- 69
trimonium, puta inter patrem & filiam, matrem & filiam. Omnes. Et longè veriùs etiam

ſecun-

ſecundum gradum inter avum & neptim, aviam & nepotem, juxta communem DD. apud citatos. De ulterioribus gradibus res incerta eſt: æque probabile dirimere ſolo jure Eccleſiaſtico. ita communior DD. cum Sanchez *diſp.*51. Layman. *tract.* 10.*part.*4. *c.*4. Ratio eſt; quia hoc impedimentum dirimens fundatur in reverentia & verecundia jure naturali ſpecialiter debita principio originis, cui reverentiæ ſtatus & actus conjugalis naturaliter repugnat: atqui conſtat naturali ratione, quàm maximè repugnare reverentiæ debitæ immediato principio, patri & matri: ergò meritò certum apud omnes, inter hos dirimere jure naturæ: Et valdè etiam apparet repupnare graviter principio mediato proximo, Avo, Aviæ; etſi non appareat omnibus, & aliqui negent, præſertim Recen'iores Perez, Hurtadus, Tambur. ergò etſi non ita certò, propiùs tamen certo eſt, etiam inter hos repugnare jure naturæ. Jam ulteriùs ſenſus Scoti ac Sequacium, multorúmque aliorum certè probabiliſſimè apparet; etiam graviter repugnare principio Originis ulteriori in Tertio, Quarto & Quocúnque gradu; eò quòd omnes aſcendentes vocentur & ſint veri parentes reſpectu deſcendentium, ideóque eis jure naturæ debeatur reverentia eadem, quæ parentibus, & conſequenter etiam jure naturæ matrimonium excludat. At aliorum communiori ſenſu non apparet tam graviter repugnare illis principiis

piis remotioribus, ſed ſemper minùs & minùs, ideóque magìs vel ſaltem æque probabile eſt dirimere ſolùm eóque meritiſſimo jure Eccleſiaſtico ob maximam convenientiam naturalem, ideóque impedimentum reſpectu iſtorum eſſet diſpenſabile.

IV. Etiam primus gradus lineæ transverſæ inter fratrem & ſororem jure naturæ ac Divino dirimit matrimonium, excepto caſu abſolutæ neceſſitatis, ut fuit ab initio propagationis generis humani, cùm Adæ & Evæ filii & filiæ, adeóque fratres & ſorores contrahere & commiſceri neceſſe fuit. Ita communis DD. cum Sanchez & Layman cit. contrà non paucos RR. ſolum primum gradum lineæ rectæ jure naturæ dirimere agnoſcentes: & ſignificat D. Auguſt. *l.* 15. *De Civitat. c.* 16. & *l.* 22. *contra Fauſtum. c.* 35. Colligitur ex communi ſenſu hominum etiam gentilium humaniorum à conjugiis fraternis abhorrentium. Certè Abraham *Geneſ.* 12. & 20. viſus eſt ſibi gentilibus Pharaoni & Abimelech Sufficienter oſtendere, Saram non eſſe ſuam uxorem, dicendo eſſe ſororem. Ratio omninò convincens vix dari poteſt, non tamen ſpernenda hæc communis: Quòd juxta inſtinctum luminis naturalis frater & ſoror maximam ſibi debeant reverentiam, cui ſtatus conjugalis & comercium carnale nimiùm repugnat: Et: Quòd aliàs natura non ſatis providiſſet periculo continen- 70

tiæ,

Digitized by Google

tiæ, ſi frater & ſoror non prohiberentur lege ſpeciali invicem commiſceri.

g. Contrarium tamen, & hos ſolum jure Eccleſiaſtico matrimonio arceri docent Cajetanus, Pontius, & plures alii; & conſequenter admittere debent, ex cauſa graviſſima poſſe Pontificem diſpenſare, quámvis ſit inconveniens. Singulare autem eſt, quod ex Archidiacono refert Sylveſter, V. *Papa. quæſt.* 17. Martinum V. de facto diſpenſaſſe cum eo, qui cum ſua germana connubium contraxerat, & conſummaverat. Quoad reliquos, ſecundum, tertium & quartum gradum lineæ transverſæ, etſi jure naturali adhuc appareat aliqua indecentia, attamen ſolo Eccleſiaſtico jure dirimere matrimonium, & ob cauſam diſpenſari poſſe à Pontifice, apud omnes in confeſſo eſt, & praxis frequentiſſima demonſtrat. In ſumma. Conſanguinitas jure naturæ dirimit matrimonium in primo & ſecundo gradu lineæ rectæ, & in primo tantùm gradu lineæ transverſæ, juxta communem Sententiam: in reliquis omnibus, tertio & quarto lineæ rectæ, ſecundo, tertio & quarto lineæ transverſæ ſolo jure Eccleſiaſtico.

§. XI.

Affinitas.

71 DEfinitur communiter: *Propinquitas perſonarum ex copula carnali proveniens.* Sed generaliter nimis; ſic enim comprehenderet etiam affinitatem indirectam & per accidens,

ut

ut patebit. Propriè ergò ſolam affinitatem directam & propriè dictam complectendo definitur à Navar. communiter recepto, *c.2. num.* 42. *Propinquitas duarum perſonarum, quarum una cum conſanguinea alterius habuit copulam carnalem.* Duplex eſt, una ex toro legitimo in matrimonio, ſecunda ex toro illegitimo ſeu copula fornicaria, extra matrimonium originem trahens; quia enim per talem conjunctionem vel commixtionem ſeminum fiunt vir & mulier una caro, ídque non tantùm in toro legitimo, juxtà illud Matth. 19. *erunt duo in carne una.* Sed etiam in copula illegitima ſeu fornicaria, juxtà illud Apoſtoli 1. *ad Corinth.* 6. *qui adhæret meretrici unum corpus efficitur.* Hinc ſi Titius & Caia carnaliter cognoſcantur, omnes conſanguinei Titij eodem gradu, quo ſunt eius conſanguinei, fiunt affines Caiæ, & viciſſim omnes conſanguinei Caiæ fiunt affines Titii. Omiſſis varijs & intricatis regulis paſſim à ſummiſtis congeſtis, neceſſaria ſcitu clarè & quoad fieri poteſt caſtè exſplicanda ſunt. Singulariter & neceſſariò pro praxi ſciendum eſt.

I.

Qualis copula requiritur.

AD inducendam affinitatem propriè dictam & impedimentum dirimens matrimonium requiritur copula carnalis perfecta per ſe ſufficiens ad generationem; nimirùm cum immiſſione & receptione ſeminis intra 72

vas

vas naturale fæmineum, iuxtà communiſſimam DD. *Ex c. Fraternitati. De eo qui cognovit.* Ratio eſt; quia per omnem & ſolam talem copulam vir & fæmina fiunt vna caro, unumque principium generationis, in qua unitate fundatur propinquitas affinitatis. Dico autem.

I. *Per omnem*: utpotè etiam per copulam habitam cum dormiente, cum ebria, cum inſana, cum invita, metu vel vi coacta vel oppreſſa, cum ignorante jus vel factum; per omnem enim eiuſmodi copulam verè fit ſeminum commixtio, una caro, unum principium generationis: idquè etiam, ſi fæmina invita vel malitioſa ſemen receptum ſtatim eijceret. vide Sanchez. *l.* 7. *diſp.* 64.

73 II. *Per ſolam talem copulam.* Non ergò conſurgit affinitas & impedimentum hoc inprimis ex ſolo matrimonio rato uti declaravit PiusV. ſuprà, ſed aliud publicæ honeſtatis: deindè, non ex tactibus quantumvis impudicis, & pollutionibus quibuſvis factis extra vas: non ex copula ſodomitica vel præpoſtera cum femina: non ex congreſſu ſpadonum, qui verum ſemen non emittunt, ſed ſolùm aliquid ſimile. At, quid ſi ſemen effuſum extra vas à matrice attrahatur, aut aliqua arte intromittatur; conſurgetné affinitas & impedimentum hoc? Negat quidem Pontius, *l.* 7. *c.* 53. cum alijs, affirmat autem cum communi Sanchez, *diſp.* 64. *num.* 15. jam enim ſic adeſt veriſſima ſeminum commixtio.

III.

Digitized by Google

III. Non denique conſurgit hæc affinitas ex
ola penetratione vaſis fæminei abſq; emiſſio-
e ſeminis, ſeu ex ipſa copula carnali inchoa-
a, & continuata ſed abrupta cum effuſione
aturæ extra vas, prout frequentiſſimè faciunt,
luplicata quidem malitia fornicationis incho-
tæ, & mollitiei completæ, nullo tamen impe-
limento. Ita contra nonnullos cum innume-
is Sanchez. *cit. num.* 8. eúmque ſecuti RR.
mnes, ſententia receptiſſima. Ratio eſt; quia
alis copula non ſufficit ad generationem, ne-
uè ex ea fiunt una caro, quod valdè notent
onfeſſarij, & in caſu occurente (ſane frequen-
iùs quàm volent) de hoc modeſtè inquirant,
ntequam decernant de affinitate & impedi-
nento matrimonii contracto. Addit tamen
nerito Sanchez ibidem *num.* 9. hanc doctri-
am ſolùm habere locum in foro interno; in
xterno autem foro præſumi ſemper, non tan-
ùm fuiſſe vas penetratum, ſed etiam ſemen
nmiſſum copulamque perfectam, adeóque af-
nitatem contractam; & quis vel quæ proba-
it veritatem oppoſitam?

IV. Reſtat aliud acre ac in praxi non inuti- 74
e dubium. An eadem affinitas oriatur, ſi ſolus
ir ſeminavit intra vas, mulier verò ſuum ſe-
nen non emittat, quod aliquandò in fæmina
rigidiori fertur poſſe contingere. Certè ſem-
per præſumi debet, etiam fæminam ipſam ſe-
ninaſſe, niſi evidentiſſimè contrarium con-
ſtet, ideóque affinitatem eſſe contractam; ta-

75 men pro raro caſu duplex eſt ſententia. Ori
tunc affinitatem docet Sanchez *diſp.* 46. Bon
cin. alij; ex eo, quòd in communiori ſen
tentia Ariſtotelis, Avincennæ, D. Thomæ,
plerorúmque Theologorum ac Philoſophoru
ſemen fæmineum non ſit neceſſarium ad gen
rationem, eſto adjuvet; quare hoc ſolo viri ſem
ne recepto vir & mulier fiunt unum principiu
generationis. Contrà, non oriri tunc affinita
docent etiam graviſſimi DD. Eò, quòd ex Hy
pocratis & Medicorum communi ſenſu cen
ſeant, etiam ſemen fæmineum neceſſariũ eſſe a
generationem; quandò ergò hoc non ade
vir & mulier non potuerunt fieri vnum princi
76 pium generationis, quod eſt radix affinitati
conſequenter nec ipſa affinitas orietur. Ita cu
alijs Martinus Perez *diſp.* 31. Averſa, Hurt
dus, Dicaſtil. alij apud Tambur. *hic tract.*
c. 13. §. 4. *num.* 7. & Gobat mox citandus,
probabile cenſet ipſe Sanchez cit. *num.* 19.
alios citans Diana *part.* 4. *tract.* 2. *reſolut.* 4
ac rurſùs decem citans *part.* 5. *tract.* 13. *reſol*
54. quarè meritò Gobat *caſ.* 16. *num.* 39
cenſet hanc ſententiam poſſe eſſe uſui confeſſ
rio pro excuſando hoc impedimento affinit
tis, ſi fæmina fateatur, ſe habuiſſe rem cum co
ſanguineo mariti, ut modeſtè interroget,
& ipſa ſeminaverit; atque ex mente Dicaſti
diſp. 7. *dub.* 34. *num.* 357. Sufficiet ſolùm qu
rere: an magnam ſenſerit voluptatem tempo
coitus; ſi enim nullam vel leviſſimam ſenſit

Digitized by Google

gnum erit, non decidiſſe ſemen. Sed de his ſa-
s,lege citatos.

II.

Qualis affinitas dirimit.

SOla affinitas directa & propriè dicta inter perſonas virum & fæminam, quarum na cognovit conſanguineam alterius, induit impedimentum dirimens matrimonium iner dictas perſonas, nihil autem curanda eſt ffinitas alia indirecta impropriè dicta, &, ut ocat Layman *c. 5. num. 4. affinitas per accidens* nter conjugum ſeu copulatorum carnaliter urinque conſanguineos ad invicem, utpote iner conſanguineos viri & conſanguineos uxois ad invicem, etſi vulgò vocentur affines. Omnes, & expreſsè decidit Innocentius III. *. quòd ſuper. De conſanguinit & affinit.* ſic reſpondens: *Supèr eò quòd pater & filius, cum mare & filia, cognati cum duabus cognatis, avunulus & nepos cum duabus ſororibus contrahunt matrimonium; taliter tibi ducimus reſpondendum: quòd licèt omnes conſanguinei uxoris ſint viri affines, inter conſanguineos tamen viri & uxoris nulla prorsùs eſt affinitas contracta, propter quam inter eos matrimonium debeat impediri.* unde eſto Regula generalis.

78

II. Solus maritus vel carnaliter cognoſcens it affinis omnibus conſanguineis uxoris vel carnaliter cognitæ eodem gradu, quo eius conſanguinei ſunt: & econtrà omnes conſanguinei uxoris vel carnaliter cognitæ fiunt affines

marito vel carnaliter cognoſcenti ſoli. ſimi-
ter ſola uxor vel carnaliter cognita ſit affi
omnibus conſanguineis mariti vel carnali
cognoſcentis eodem gradu, quo eiusdem ma-
riti vel carnaliter cognoſcentis conſanguin
ſunt: & hi omnes fiunt affines ſoli uxori vel ca
naliter cognitæ. Orta ergò quæſtione de affi-
nitate inter duas perſonas, ponantur juxta
invicem, & inprimis quæratur: an dict
perſonæ anteà matrimonio junctæ fuerint, ve
carnaliter copulam exercuerint, nec ne? S
neutra carnaliter copulata fuit, nulla inter e
poteſt eſſe affinitas; quarè implicat vera affin
tas inter duas perſonas virgines. Si vna ex
copulata fuit alteri perſonæ, v. g. Petrus dic
ſe copulatum fuiſſe Urſulæ, ſiquidem hæc n
ſit conſanguinea alteri fæminæ, nulla ruſ
affinitas; ſi verò eſt conſanguinea Annæ in ma
trimonium ducendæ, tunc inſpiciatur arb
conſanguinitatis, & in quo gradu Urſula
conſanguinea Annæ (v. g. in primo ſi ejus ſ
ror, mater, filia: vel in ſecundo, ſi amita, m
tertera neptis) in eodem gradu Anna erit a
nis petro, & aderit impedimentum dirime
matrimonium.

III. Manet ergò affinitas propriè dicta int
ſolum carnaliter cognoſcentem & conſang
neos cognitæ: ac econtrà inter carnaliter co
gnitam, & conſanguineos cognoſcentis,
minimè deſcendit & aſcendit inter conſangu
neos utriúsque, adeò ut nullum ſit affinita
imp

npedimentum , patrem & filium ducere vi-
uam matrem & filiam:duos fratres duas ſoro-
es alterius familiæ:aut eundem virum ſucceſſi-
è ducere duas viduas, quarum mariti germani
atres fuerunt,quod valdè notandum.

IV. Hinc Navarr. *Commentar. De conſang.*
r affinitate, Conſil. 3. reſolvit. Quòd Saturnus
oterit ducere Pandam viduam Julij, qui priùs
uxerat Artemiſiam ſororem Saturni. Simili-
er Joannes Antonius. *C. ut aquenſis.* mortuâ
rimâ uxore, accepit in uxorem Joannam vi-
uam Angeli, qui tertio conſanguinitatis gra-
u junctus fuerat Dianæ primæ vxori eiuſdem
oannis Antonij: idque validè, declarante Sa-
ra Congregatione, 16. *Decembri*, 1596. a-
ud Gallemart *in Remiſſionib. Concil. Trident.*
rætermiſſis.

III.

Quo jure dirimit.

AFfinitas ex legitimo toro ſeu copula le- 79
gitima eſt impedimentum dirimens
atrimonium uſqúe ad quartum gradum in-
luſivè tantùm, ita ſcilicèt, ut Titius nec va-
idè nec licitè poſſet contrahere matrimonium
um Caiæ uxoris ſuæ defunctæ conſanguineis
ntra quartum gradum tantùm, etiam ſimili-
er econtrà ; ſi verò ultra quartum gradum
xtendatur, nullum erit impedimentum. Sic,
orrecto antiquo jure hoc impedimentum uſ-
úe ad ſeptimum gradum extendente, expreſ-
ſè

ſè *c. non debet. De conſanguinitat. & affinitate*, ex Concil. Lateran. itemqúe Trident. ſæpè citato.

80 II. Affinitas ex illegitimo toro ſeu copula fornicaria eſt impedimentum dirimens matrimonium tantùm int a ſecundum gradum, ita ſcilicèt, ut ſi Titius fornicatus ſit cum Caia, ſolùm impediatur matrimonium contrahere cum eiuſdem Caiæ conſanguineis in primo gradu, ſcilicèt matre, ſorore, filia: & in ſecundo gradu, ſcilicèt avia, amita, matertera, & neptibus ex filia, fratre, ſorore ipſius, item patruelibus, conſobrinis, & non ultrà ſimiliter & econtrà computandum. Sic rursùs, correcto veteri jure, nova conſtitutione Concil. Trident. *ſeſs. 24. c. 4. de reformat. matrimon.*

81 III. Impedimentum hoc affinitatis dirimens matrimonium inductum eſſe ſolo jure Eccleſiaſtico docent DD. communiter cum Sanchez, *l. 7. diſp. 67.* Pontius *l. 7. c. 34.* Herincx *diſp. 6. quæſt. 7. num. 65.* quàmvis probabiliſſimum ſit, affinitatem in primo gradu lineæ rectæ, ſcilicèt inter vitricum & privignam ſeu filiam coniugis vel uxoris ex alio marito, inter novercam & privignum ſeu filium mariti ex alia uxore: itèm inter ſocerum & nurum ſeu uxorem filii dirimere matrimonium ipſo jure naturali. Certè Apoſtolus 1. *ad Corinth.* 5. ſcribit: *omninò auditur inter vos fornicatio, qualis nec inter gentes, ita ut uxorem patris ſui aliquis habeat.* Sed, Reſpondent: fuiſſe patris adhuc viventis; nec improbabiliter. Quoàd

cæte-

æteros gradus, etiam primum lineæ tranſver-
e videtur certum, dirimere ſolo jure Eccle-
aſtico; undè vidimus ſæpè fuiſſe diſpenſa-
um, ut frater duceret uxorem ſui fratris de-
uncti, & ſigillatim à Leone X. cum Henrico
VIII. Rege Angliæ, cum Catharina Hiſpana
priùs fratri eius Arturo nupta, ſed matrimo-
nio non conſummato defuncto.

IV. Impedimentum hoc affinitatis ſemel ortum perpetuum eſt. comuniſſima DD. adeò- 82
que etiamſi Titii uxor Berta moriatur, perſe-
veret tamen Titio affinitas cum omnibus eiusdē
Bertæ conſanguineis usq; ad quartum gradum.

At, quid ſi poſt mortem Bertæ naſcatur ex eius ſorore v. g. filia, eritne & hæc affinis Titio, ut eam ducere non poſſit? ratio dubitandi eſt; quia affinitas oritur ex matrimonio; at mortua Berta non eſt ampliùs matrimonium: ergò poſteà nata ex ſorore defunctæ non erit affinis. ℞. abſolutè quòd ſic. communis DD. apud Tambur. *hic tract.* 1. *c.* 12. §. 1. *a num* 10. ratio eſt; quia affinitas non ſolùm extenditur ad conſanguineos viventes vel natos vivente ipſa uxore, ſed etiam ad conſanguineos natos poſt ipſius uxoris mortem; de novo enim nati verè & in omni rigore ſunt conſanguinei dictæ uxoris quamvis mortuæ: & ſanè pater in cælo v. g. exiſtens ut ſuum filium, ſuosqúe nepotes recognoſcit etiam filium poſthumū & nepotes deſcendentes; ſi ergò poſteà nati ſunt veri conſanguinei uxoris Titii, non poterunt non eſſe affines ipſius Titii.

Ad rationem dubitandi diſtinguo mai. affinitas non reſultat niſi mediante matrimonio, quod aliquando exſtitit, concedo mai. quod nunc ſemper actu exiſtat, nego mai. & conſequentiam. Et ratio à priori eſt; quia affinitas non oritur ex matrimonio immediatè (nam affinitas uſque ad ſecundum gradum contrahitur etiam ex copula fornicaria, quandò nullum adeſt matrimonium) ſed oritur immediatè ex commixtione corporum ſemel habita inter virum & mulierem. Quarè quamvis per mortem uxoris diſſolvatur matrimonium, non tamen tollitur immediata radix affinitatis, nimirum: copulam eſſe habitam inter hunc virum & hanc mulierem; cùm factum infectum fieri nequeat: ergò affinitas, quæ ex tali radice naſci debet, morte uxoris impediri non poteſt.

IV.

Affinitas Superveniens matrimonio.

83 CONjugatus committens inceſtum cum conſanguinea conjugis (vel viciſſim) idcoque factus affinis conjugis intra ſecundum gradum tantùm incurrit impedimentum petendi debitum ſub mortali, quamvis innocenti petenti debitum reddere poſſit & teneatur. Expreſsè in jure variis textibus, toto titulo, *de eo qui cognovit conſanguineam uxoris ſuæ.* Docetque communiſſima DD. etiam quoad reatum ſub mortali. Circa quod pro praxi aliqua notanda ſunt.

84 I. Solus nocens hanc pœnam ac impedimentum

tum petendi debitum contrahit, qui ſcilicèt vel ipſe voluntarium inceſtum commiſit, vel ut ab altera committeretur, ſpontè conſenſit; tunc enim neq; hic neq; hæc conſentiens debitū petere poterit. Non item incurrit innocens, ut potè. 1. qui nec commiſit, nec conſenſit, ut jam inſinuatum: 2. ſi uxor à ſui mariti conſanguineo vi oppreſſa ſit; cùm nemo ſuo jure debeat ſine ſua culpa privari; communis DD. cum Sanchez *l.* 1 *diſp.* 30. Layman, *c.* 5. *num.* 5. 3. at quid ſi ex metu gravi ſive vir ſive fæmina cogatur talem inceſtum committere? adhuc excuſari (contra Sanchez & communiorem) probabilitèr cenſent Pontius, Bonacin. alij cum Tambur. *c.* 13. §. 3, *num* 5. Et ratio eſt; quia quamvis tunc adhuc peccent mortaliter, Eccleſia tamen pia mater non videtur illum vel illam caſtigare tanta pœna. 4. Etiam hanc excuſationem concedunt, quandò adeſt ignorantia (dummodò non affectata ad liberiùs peccandum) ſive facti ſive juris, ſive ipſius pœnæ, graves DD. & pluribus allegatis planè docet ipſe Sanch. *l.* 7. *diſp.* 32. *num.* 43. Nota hoc benè confeſſarie, & de tribus punctis iſtis lege Dianam *part.* 11. *tract.* 5. *reſolut.* 38.

II. Ratione affinitatis tantùm cum conjuge contractæ oritur hæc pœna vel privatio juris petendi debitum. unde ſi conjux cum proprio ſuo conſanguineo vel conſanguinea inceſtum committat etſi peccato graviori, non tamen ideò jure petendi debitum privatur, cùm nul-

Iam exinde affinitatem cum altero conjuge contraxerit, ut ex communi notant Sanchez *l. 7. diſp.* 37. & Layman *eodem c.* 5. *num.* 5.

III. Nihil refert ad hanc pœnam incurrendam, an occultè comiſſus, an publicè vel publicatus ſit inceſtus; cùm utroqúe caſu affinitas contrahatur cum conjuge, quæ, ut modò dictum, ſola cauſa eſt, cur inceſtuoſus impediatur à petitione debiti, ut contra Sylveſtrum, Angelum, alios docet communis DD. Sanchez, Layman, alii paſſim.

IV. Poſtquàm Concil. Trident. cit. impedimentum affinitatis ex copula fornicaria reſtrinxit intra ſecundum gradum tantùm, eadem reſtrictio obtineri debet quoad privationem petendi debitum propter inceſtum cum conſanguineis commiſſum. Uti, contra noſtrum Anglez & paucos alios, docet communiſſima DD. cum Sanchez, Layman, aliis cit. Ratio eſt; quia pœna illa privationis juris petendi debiti incurritur propter crimen inceſtus; qui autem hodie fornicatur cum affine ultrà ſecundum gradum, non committit inceſtum, ſed vel ſimplicem fornicationem, ſi ſolutus ſit vel viduus: vel adulterium, ſi ſit conjugatus. (Undè & hanc circumſtantiam affinitatis extra ſecundum gradum in confeſſione explicare nõ tenetur, ut ex communi notat Sanchez *l. 7. diſp. 67. num.* 8.) ergo, &c.

§. XII.

§. XII.

Cognatio Legalis.

EST propinquitas perſonarum ex adoptione proveniens. Adoptio autem eſt perſonæ extraneæ (quæ ſcilicèt non eſt ex deſcendentibus, etſi aliàs ſit conſanguinea) in filiũm vel filiam, nepotem vel neptem legitima aſſumptio. Duplex eſt: Una perfecta adoptio, ſpeciali nomine vocata arrogatio: eſt, qua Principis præcepto perſona extranea ſui juris exiſtens in alterius velut patriam poteſtatem familiámque transfertur, ut inſtar ejus legitimi filii per omnia eſſe incipiat. Altera imperfecta adoptio eſt, qua perſona extranea in parentis ſui poteſtate exiſtens ab alio in filium vel filiam adſciſcitur, ita tamen ut naturalis patris poteſtate non egrediatur, néque patri adoptivo ex teſtamento neceſſariò ſuccedere debeat, ſed tantùm jus ſuccedendi ab inteſtato habeat. Adoptio illa perfecta eſt impedimentum dirimens matrimonium ſecundum triplicem modum mox aſſignandum, originariè quidem jure civili apud Sanchez, & alios. Admiſit autem & approbavit Eccleſia partim in Decreto. *C. Ita diligere 30. q. 3.* partim in Decretal. Titul. ſpeciali, *De Cognatione legali*: 1. In linea legali recta inter adoptantem & deſcendentes adoptati, ſcilicèt ejus filios & nepotes, qui in ejus poteſtate exiſtunt. 2. In linea legali transverſa inter adoptatum & deſcendentes adoptantis, ſcilicèt legitimos na- 85

tos & nepotes, qui in ejus adoptantis poteſtate exiſtunt; non autem contrahit hoc impedimentum adoptatus cum adoptantis filiis illegitimis, cùm non cenſeantur eſſe in ejus poteſtate; néque cum aliis filiis vel filiabus adoptivis, néque cum ipſis filiis legitimis, ſed jam ſecundum formam legum emancipatis, ideóque hoc impedimentum temporale eſt. ex communi DD. Sanchez, Layman, Tambur. alii paſſim. 3. Per modum affinitatis inter adoptatum & uxorem adoptantis. *L. Adoptivus. ff. De Ritu Nuptiar.* At verò inter adoptantem & adoptati parentes, fratres, ſorores nulla legalis cognatio intervenit, juxtà comuniſſimam DD. D. Thomas *in* 4. *d.*42. *quæſt.* 2. *art.* 3. Sylveſter, Navar. aliíſque congeſtis Sanchez *l.* 7. *diſp.* 63. *num.* 16 Layman *cit. c.* 4. Etiam adoptionem imperfectam & ſimplicem impedimentum matrimonio præſtare affirmant quidam Antiqui, & Canoniſtæ Abbas, Hoſtiens. alii in *c. Unicum. De cognation. Legali*: & Theologi, Sot. Richar. *cit. in* 4. *d.*42. Sed rectè negat jam communis DD. apud Sanchez & Layman cit. Ratio eſt; quia impedimentum cognationis legalis introductum eſt ob ſimilitudinem, quam filii adoptivi gerunt cum filiis naturalibus legitimis; talem autem ſimilitudinem filiationis propriè non gerunt adoptivi ex adoptióne ſimplici & imperfecta tantùm, cùm in familiā & poteſtatem patris adoptantis non adſciſcantur: néque de hoc exſtat ullum juſ. ergò &c.

§. XIII.

Digitized by Google

§. XIII.

Cognatio Spiritualis.

EST propinquitas perſonarum orta ex administratione vel ſuſceptione Sacramenti 87
baptiſmi vel Confirmationis inducens impedimentum dirimens matrimonium. De quo toto titulo: *De cognat. Spirituali*, & *in Decret. 30. quæſt. 1. c. Si quis filiaſtrum.* Ejus tres ſunt ſpecies: Paternitas, Compaternitas, & Fraternitas Spiritualis.

Paternitas eſt propinquitas inter baptizantem vel confirmantem & patrinos ex una parte, & ipſum baptizatum vel confirmatum ex altera parte, qui proindè reſpectu illorum dicuntur antiqua phraſi filiaſter, vel filiaſtra.

Compaternitas eſt propinquitas inter baptizantem vel confirmantem & patrinos ex una parte, & parentes baptizati vel confirmati ex altera parte: & olìm etiam extendebatur ad uxores baptizantis, confirmantis & patrinorum. *C. Martinus De cognation. Spirituali.*

Fraternitas dicitur propinquitas inter filios carnales baptizantis, confirmantis ac patrinorum ex una parte, & ipſum baptizatum vel confirmatum ex altera parte. Hæc omnia erant impedimenta dirimentia inter dictas perſonas omnes, jure antiquo ſuprà allegato; verùm. jure novo Concil. Trident. *Seſſ.* 24. *c.* 2. *De Reformat. Matrimon.* abrogatum eſt fraternitatis impedimentum, ſicut & prædicta extenſio ad uxorem baptizantis, confirmantis

ac

naturali & affinitate, ſed ſolùm conjunctio eſt impedimentum inter perſonas prædictas ídque in perpetuum, adeò, ut etiamſi moriatur perſona, ratione cujus conjunctio contracta eſt, utpotè baptizatus, confirmatus, eóque ipſo moriatur paternitas, non tamen extinguitur conjunctio ſpiritualis compaternitatis inter baptizantem & patrinos ac parentes baptizati. ex communi Sanchez, *l.* 7. *diſp.* 54. Quare hoc ſenſu falſum eſt commune germanorum axioma: Das Kind iſt gſtorben/ die Gevatterſchafft hat ein end.

III. Conſtat apud omnes, hoc impedimentum ſolùm eſſe inductum jure Eccleſiaſtico, non autem naturali aut divino, ut clarè inſinuant S. Textus. Quare infidelis ſeu non baptizatus aliquis in caſu neceſſitatis aliquem baptizans non contrahit cognationem ſpiritualem, tùm, quia talis Eccleſiaſticis ſanctionibus non obligatur, tùm; quia ipſe per Sacramentum baptiſmi in Chriſto ſpiritualiter nondum eſt genitus, ideó néque cognationem ſpiritualem inter Chriſti fideles contrahere poſſe cenſetur. v.g. Si quis infidelis, qui puellam baptizavit, poſteà ad fidem convertatur, & baptizetur, non contrahet cognationem ſpiritualem, nec impedimentum dirimens matrimonium, ſed cum ipſa puella vel matre ejus contrahere poterit. communis DD. cum D. Thoma & Scoto. *d.* 44.

IV. Quid ſi conjunctio hæc ſupervenerit matrimonio? jam jam patebit. Quis

Quis baptizans contrahit?

89 OMnis baptizans, non tantùm baptiſmo ſolemni, ſed etiam baptiſmo privato, átque in neceſſitate, contrahit cognationem & impedimentum dirimens matrimonium contrahendum cum baptizato, ejúſque parentibus. Sic enim nimis clarè ſignificant S. Textus.

¶. Idémque à paritate quidam ſentiunt de patrino ſuſcipiente in baptiſmo privato, etſi minimè neceſſario ullo jure. Sed rectiùs plurimis citatis negant Sanchez cit. Diana *part.* 3. *tract.* 4. *reſol.* 18 & inclinant Suarez, Hurtadus, alii cum Tambur. *l.* 2. *De baptiſmo. c.* 4. §. 3. *num.* 4. Ratio eſt; quia jura ſemper ſolùm loquntur de ſuſcipiente in baptiſmo ſolemni, ſeu ſuſcipiente ex inſtituto Eccleſiæ; qui autem ſuſcipit in baptiſmo privato, non ſuſcipit ex inſtituto Eccleſiæ; cùm de baptiſmo privato quoad patrinos nihil ordinaverit Eccleſia, ſed ſuſcipit ex voluntate propria: ergò de hoc jura non loquntur. (quòd hìc incidentèr diligenter nota.) Et hinc fit,

90 I. Si ſponſus prolem ſponſæ ſuæ baptizet, etiam ob neceſſitatem, ſolvuntur ſponſalia, & dirimitur matrimonium contrahendum. Ut poſt Navar. *c.* 16. *num.* 34. & *c.* 22. *num.* 40. ac alios, roſolvit Layman cit. *c.* 5. *num.* 8. *in fine.*

II. Si conjux prolem conjugis ſuæ baptizet, vel in Sacramento baptiſmi aut Confirmationis ut patrinus ſuſcipiat in neceſſitate, nullum impedimentum contrahit, ut conſtat expreſsè,

C. Ad

C. *Ad limina.* 30. *quæſt.* 1. ubi ratio datur; quia inculpabile judicandum, quod neceſſitas intulit, utpotè, quia alius baptizans ſaltem æque aptus, aut alius patrinus nullus adeſt. Communis DD. cum Sanchez *l.9. diſp.*62. Layman cit. *num.*7.

III. Quòd ſi verò extra caſum neceſſitatis parens prolem conjugis ſuæ baptizet, vel ex Sacramento baptiſmi aut Confirmationis ſuſcipiat, inprimis graviter peccat, & meritò mortaliter, cenſent Navar. *c.*16.*num.*34. Sanchez cit. *diſp.*26. *num.*1. Layman, alii communiter; quia id tam ſeverè prohibetur *c* 1. *&* 2. *Eadem.* 30. *quæſt.* 1. Deindè propter ſpiritualem cognationem contractam cum conjuge incurrit impedimentum petendi debitum conjugale, juxta ſatis communem ſententiam DD. cum Sanchez, Layman cit. alij: quanquam hi ipſi probabilem cenſeant oppoſitam ſententiam Durandi, Coninck, aliorum, quos ſequuntur Hurtadus, alij cum Tambur. *l.*2. *De baptiſmo.* *c.* 2. §. 2. *num.* 10. nullum ſcilicèt ex hinc impedimentum oriri; cùm id nullo certo jure probari poſſit: neque in odioſis valeat extenſio ab affinitate matrimonio ſuperveniente ad cognationem ſpiritualem vel aliud impedimentum.

IV. Illud autem certum & expreſsè reſponſum ab Alexandro cit. *c ſi vir* 30. *quæſt.* 1. ſi conjux ex ignorantia juris vel facti prolem conjugis baptizet aut teneat, nullo impedi- 92

mento petendi debitum affici. Uti etiam do-cent Navar. Rodriq. alij cum Sanchez. cit. *diſ. 32. num.* 48. Nec valet hæc regula : Exceptio in uno firmat regulam in reliquo , quia nulla hic eſt regula alia pro hoc impedimento in jure.

Qualis patrinus contrahit?

CONcil. Trident. *Seſſ* 24 *c.* 2. *De reformat. Matrimon.* ſic ſtatuit: *Unus tantùm, ſivè vir, ſivè mulier, juxta ſacrorum Cãonum inſtituta, vel ad ſummùm unus & una baptizatum de baptiſmo ſuſcipiant, inter quos & baptizatum ipſum & ipſius patrem, & matrẽ: nec non inter baptizantem & baptizatum, baptizatiquè patrem & matrem tantùm ſpiritualis contrahatur cognatio. Parochus, antequàm ad baptiſmum conferendum accedat, diligenter ab ijs, ad quos ſpectat, ſciſcitetur, quem vel quos elegerint, ut baptizatum de ſacro fonte ſuſcipiant, &c. Quòd ſi alii ultrà deſignatos baptizatum tetigerint, cognationem ſpiritualem nullo pacto contrahant; Conſtitutionibus in contrarium facientibus non obſtantibus.* Hæc Concilium; ex quibus aliqua pro praxi explicanda ſunt.

93 I. Ut quis vel quæ, patrinus vel patrina fiat, & hanc cognationem & impedimentum contrahat, præter deſignationem faciendam à parentibus vel Curatoribus baptizati, & per accidens in defectu horum, ab ipſo Parocho, requiritur inprimis, ut habeat intentionem volendi fieri patrinus vel ſuſcipiendi aliquem in-

ſtar

Digitized by Google

tar patrini explicitam vel ſaltem implicitam, rpotè, faciendi, quod Eccleſia ordinavit: uod alii eo modo faciunt: aut certè exercenli ceremoniam ſacram ab Eccleſia inſtitutam; ıac intentione häbita contrahet cognationem piritualem, etiamſi eam non intendat, etiamſi gnoret imò etiamſi eam contrahere poſitivè ıolit; quia cognatio illa ex ordinatione Ec:leſiæ reſultat ex ipſo actu illo exercito inſtar :eremoniæ ſacræ, & nullo modo dependet à voluntate exercentis, ſicut & in aliis impedimentis affinitatis, criminis. Secùs, ſi non ha-›uiſſet animum exercendi munus patrini; tunc :nim reverà non eſſet patrinus, etſi ſic fingendo graviter peccaret, cùm Eccleſia requirat pa-rinum, utiquè verum ſub gravi obligatione, ıt benè notat Tambur. cit. *c.* 4. §. 3. *num.* 3. Hac ergò intentione ſecluſa, nulla contrahi:ur cognatio, nec conſequenter impedimen:um, ut ſi puer vel puella omninò ignoret, quid :ali actione agatur, ſi quis præcisè teneret, ne nfans cadat, vel ut alteri rem gratam faciat, &c. At quid ſi per errorem leves filium Titii putans eſſe filium ſempronii amici tui? Te adhuc cognationem contrahere docent Coninck, Pontius, alij. At rectiùs non contrahere (niſi fortè habeas intentionem tenendi hunc, quiſcúnque offeratur) docent Sanchez *l.* 7. *diſp.* 58. *num.* 7. Bonacin. alij cum Tambur. *eodem c.* 4. §. 4. *num.* 4. Ratio eſt; quia per cognationem illam inducitur obligatio,

eáque ſatis gravis ad ſuſceptum: at non potui contrahere obligationem ad hunc quem tenui, ſed ignoravit & alium putavit; cùm nihil ſit volitum, niſi cognitum.

94 II. Quandò contra præſcriptum Trident. plures duobus aſſignantur, aut duo viri vel duæ fæminæ, & omnes admittuntur à Parocho, illi ſoli evadunt patrini, & cognati ſpirituales, qui intra numerum permiſſum à Trident. primi tangunt, ac ſuſcipiunt infantem, utpotè primus vir vel prima mulier, aut primus vir & mulier tantùm, reliqui nihil agunt. Ex communi Suarez *hìc quæſt.* 67. *art.* 8. Sanchez cit. *diſp.* 57. *num.* 14. Dicaſtil. cit. *diſp.* 7. *num.* 286. Quòd ſi admiſſi omnes tangant ſimul; tunc juxtà Suarez cit. nullus contrahit cognationem ſpiritualem; quia reſiſtit Trident. At juxtà Sanchez, Dicaſtil. cit. & alios, omnes contrahunt cognationem ſpiritualem; quia Concilium ſolùm videtur prohibere talem concurſum, non irritare actum. Utrúmque probabile. Certò autem non contrahunt eo caſu, niſi quos deſignatos à parentibus admiſit Parochus, ſicut nec illi, quos, ultrà deſignatos à parentibus ipſe Parochus, ſicut nec illi, quos, ultrà deſignatos à parentibus ipſe Parochus deſignaſſet, certò autem illi, quos in defectu parentum Parochus deſignat, omnia ex communi latè Sanchez cit. *num.* 15.

95 III. Requiritur omninò ad hanc cognationem

em tactus Phyſicus infantis ſeu baptizandi
eidémque confirmandi) & non ſufficit ſola aſ-
ſiſtentia : quin imò requiritur, ut quis vel actu
teneat infantem, dum ſuper ipſum aqua effun-
ditur, vel certè immediatè accipiat é manu ip-
ſius baptizantis, uti (contra ſotum, Lopez, Sa,
alios ſola aſſiſtentia contentos, apud Sanchez
cit.) docet communis DD. cum eodem San-
chez. *l* 7. *diſp*. 56. & certum teſtatur Perez *diſp*.
9. *Sect*. 4. Nam ſacri Canones, ipſummet
Trident. ſemper utuntur his verbis: tangendi,
levandi de ſacro fonte', tenendi, ſuſcipiendi,
&c. quæ certè tactum Phyſicum non aſſiſten-
tiam ſolam important; Et quidem tactum im-
mediatum, ut proindè non fiat patrinus vel
matrina ille vel illa, cui tradit infantem is, qui
prior immediatè à baptizante accepit. Uti do-
cent Sanchez, Pontius, Perez, Bonacin. eoſ-
que ſecutus Dicaſtil ſuprà in ſpecie exprimens
dominatrem non contrahere cognationem ſpi-
ritualem, quandò ſuſcipit infantem de mani-
bus compatris, qui prior acceperat à baptizan-
te; quia non cenſetur ſuſcipere ex baptiſmo,
atque ita in contingentia facti expreſsè decla-
ravit ſacra Congregatio S. Officii apud Galle-
marat. ad Trident. *Seſſ*. 24. *c*. 2. & deſcribit Go-
bat *tract*. 2. *ſeu Alphab. baptizant*. *caſ*. 17. *n*.
39. excipiens tamen, niſi conſuetudine anti-
qua in aliqua Diæceſi (prout teſtatur, de Con-
ſtantienſi) oppoſitum introductum eſſet.

IV. Poteſt quis patrini munus obire etiam 96

per vicarium,ſubſtitutum ſeuProcuratorem vel legatum,juxta receptam & notiſſimā praxin; & tùm ipſe principalis patrinus per alium baptizatū vel confirmatum tenens cognationem ſpiritualē & impedimentum matrimonij cum baptizato vel confirmato,eiúsque parente contrahit. Uti(contra Navar. Sanchez, ac plures alios apud ipſos)docet jam communis DD, quos citant & ſequntur Layman *part*. 4. *c*. 8. *num*. 5. Pontius *l*. 9. *de matrimon. c*. 3. *num*. 10. Perez *diſp*. 19. *ſect*. 7. Tambur. *De baptiſmo*, *l*. 2. *c*. 4. §. 4. *num*. 8. Gobat. *tract*. 2. *Alphab. baptizant. caſ*. 17. *num*. 546. ferturque ſæpiùs declaratum à ſacra Congregatione Cardinalium.

Ratio eſt; quia generalis iſta conſuetudo in Eccleſia notiſſima habet vim declarandi legem & regulam illam juris *in* 6. qui facit per alium, eſt perindé, acſi faciat per ſe ipſum. At verò ſubſtitutus, Procurator, &c. tenens, hanc cognationem & impedimentum minimè contrahit; quia is non ſuo, ſed alterius nomine tenens verus patrinus non fit, ſed ſolum veri patrini officio fungitur. Uti(contrà Sotum, Toletum, Rodriq. alios) docet jam communiſſima DD. meíque citati omnes : idque expreſsè declaratum eſt à S. Congregatione Cardinalium, apud Pontium & Barboſam. *De offic. Paroch. c*. 18. *num*. 15.

97 Quid ſi ergô ego rogatus, ut ſuſcipiam è fonte baptiſmali infantem Titij, dicam,

me

me ſuſcepturum; ſed pænitens dicti rogo meum vicinum, ut velit eſſe patrinus, me libenter daturum ſumptus, qui ſolent fieri ratione talis actus: iſque acceptat & præſtat libenter. erone ego patrinus? ℟. Non eris; quia alter non tuo, aut Procuratoris nomine, ſed jam ſuo proprio nomine infantem ſuſcipit, etſi tuo rogatu. Accipe vnum & alterum caſum.

Ordinarius patrinus, qui ſolet omnes meos liberos ſuſcipere, non eſt domi: ideóque poſtulatur à me Vicarius pro ipſo ordinario ſuſceptore, ſed neſciente alium eſſe ſui vice ſeu nomine poſtulatum patrinum. Uter hîc erit patrinus & cognationem ſpiritualem contrahet? ℟. Neuter. Non Vicarius ille ſubſtitutus; quia defuit illi intentio tenendi ſuo nomine, & alióquin ſubſtitutus cognationem non contrahit, ut dictum eſt. Non ordinarius meus, quia ſupponitur nulla fuiſſe ab ipſo facta ſubſtitutio, nec tacita hìc præſumptio locū habet; quia agitur de onere & obligatione, quam nullus præſumitur ſibi velle imponere.

Rursùs, Titi9 advocatus à parentibus, ut eſſet patrinus Caiæ, dignitatē acceptat, & ad Eccleſiam cum cæteris vadit, ibi comparet Frideric. Legionarius Titii, cui hic urbāitatis cauſa cedit, permittitq; ut puellam teneat, & è Fonte levet. Poſt ſedecim annos Titius Caiam vult ducere, & quærit, an impedimento laboret. Fuit negativa reſolutio; non enim per invitationem aut acceptationem contrahitur cognatio ſpiritnalis,

Digitized by Google

ritualis, ſed per levationem ex Fonte. In hoc ergò caſu non Titius ſed Fridericus contraxit cognationem ſpiritualem. *Hic caſus fuit ita reſolutus in noſtro (pragenſi) Conſiſtorio, me Eminentiſſimi Cardinalis ab Harach vices gerente*, ſic refert Joannes Caramuel *in ſua Theologia, num.* 553. Cui omninò aquieſco; Titius enim non fuit patrinus, quià nec levavit ipſe infantem: nec Fridericus eius ſuperior egit Procuratorem, quia verò Fridericus eum verè tenuit Parocho conſentiente& approbante, liberaliter ſine dubio præſumpto conſenſu parentis cū agatur de favore parentis, nihil obeſt, quominùs dicatur evaſiſſe verus patrinus. Hæc exēpli cauſâ pro luce afferēda ad ſimiles caſus ſolvendos.

§. XIV.

Crimen.

98 IMpedimentum criminis eſt ſcelerata quædam conjunctio, qua conjux adhuc vivente ſua comparte cum alio vel alía de matrimonio ineundo cum crimine aliquo conſpirat, propter quam ſceleſtam conſpirationem cum tali crimine oritur impedimentum dirimens matrimonium inter illas perſonas ſic criminosè conſpirantes, & hìnc dictum impedimentum criminis. Idquè rationabiliſſimè, ut nimirùm vitentur talia crimina, cædes, adulteria inter conjuges, dum hoc modo delinquentibus auf-
99 fertur ſpes inter ſe ſe contrahendi. Triplex autem vel potiùs quatruplex reperitur in jure eiuſmodi crimen, & inde impedimentum dirimens

rimens matrimonii: primum: ſolum homicidium, ſecundum: homicidium cum adulterio, tertium: ſolum adulterium cum promiſſione matrimonii in futurum poſt mortem conjugis, aut (claritatis gratia rectè aliqui quartum crimen computant) cum actuali contractu matrimonii de præſenti, utiqué invalido. Concilium Trident. aliud crimen addidit, quod matrimonium dirimit, ſcilicèt: raptum; ſed hoc jam commodiùs ſub claſſe *conſenſus inſufficientis* computavimus; cùm mens concilii eo decreto fuerit, non tam punire raptorem quàm proſpicere libertati matrimonii ac conſenſus voluntarii reſpectu puellarum.

PRIMUM CRIMEN.

Solum Homicidium, ſcilicèt uxoricidium vel matricidium.

QUandò quis occidit uxorem ſuam vel maritum alterius (aut contrà maritum ſuum vel uxorem alterius) ex prævia conſpiratione cum illa vel illo: ſeu quandò ambo machinantur mortem vel conſpirant in mortem uxoris vèl mariti, cum intentione, ut illa perempta, inter ſe matrimonium contrahant, effectu ſecuto eſt impedimentum dirimens matrimonium inter illos homicidas conſpirantes tantùm. Omnes. claro jure, *c. ſiquis vivente 31. quaſt. 1. c. laudabilem de converſ. infidel.* & ali-

alibi. Ratio jam indicata eſt. Conditiones requiſitas ad impedimentum incurrendum jam ſatis expreſſas breviter explico.

I. Quandò quis occidit vel interficit *effectu ſecuto*: non ſufficit ſola quæcunqué attentatio vel machinatio mortis: non vulneratio gravis, mutilatio, intoxicatio, ſi mors re ipſa non ſequatur, ut clarè ſignificatur juribus citatis; nam verba legum præſertìm pœnalium, debent intelligi cum effectu. c. relatum. de clerico non reſidente. Perindè autem eſt, ſive quis occidat phyſicè per ipſum ferro, veneno, veneficio, ſive per alium moraliter occidat juſſione, conſilio, ſuaſu, conſenſu prævio, in occiſionem ſuo nomine vel in ſui gratiam faciendam, prout maniſeſtè colligitur ex utroque loco juris allegati; non autem ſufficere ratihabitionem dicam mox.

II. *Uxorem ſuam vel alterius*; perinde enim eſt, ſive occidas tu ipſe phyſicè vel moraliter, ſive alter vel altera, tuo conſenſu vel conſpiratione, occidat tuam uxorem; jam enim ambo machinatis mortem uxoris mutua conſpiratione. Idemqué perinde eſt, ſive vir occidat uxorem, ſive uxor, ut æqué frequens, per ſe vel complicem occidat maritum. Nam ſic *c. ſi quis vivente*. & *c. laudabilem* in primo caſu, expreſsè ſermo eſt de occiſione mariti. Et contrà paucos docet communiſſima DD. cum Sanchez *l. 7. diſp.* 78. Layman cit. *c.* 10. *num.* 4. optimèque defendit Dicaſtillus.

III.

Digitized by Google

III. *Ex prævia conſpiratione*, ſcilicèt cum ſcitu, conſenſu, conſilio, auxilio, vel qualibèt cooperatione alterius. Quarè ſi unus tan- 101
tùm vel una, ſine conſpiratione, conſenſu vel ſcitu alterius, occidit conjugem, ſi nihil aliud addatur, non naſcetur impedimentum, ſed ſuperſtites poterunt validè matrimonium contrahere, juxta communem DD. apud citatos, & colligitur ex eodem *c. laudabilem. de converſ. infidelium*. Et nota: *ex prævia* conſpiratio- 102
ne; minimè enim ſufficit ſola ratihabitio occiſionis tuo nomine vel in tui gratiam jam factæ ab altero vel altera etiam complice; quia ſola ratihabitione hoc impedimentum contrahi, nullo jure exprimitur; nequé enim ratihabitio eſt machinatio mortis, quam jura requirunt, nec præbet occaſionem cædis, quam jura dedeſtantur; ſed mortem vel cædem jam factam ſupponit. communiſſima DD. & citati omnes.

IV. *Et intentione contrahendi matrimonium cum illo vel illa.* Ad hoc impedimentum contrahendum neceſſariò requiritur, ut conſpiratio illa in mortem conjugis, ac mortis machinatio fiat ex-vel cum intentione contrahendi matrimonium cum illa ipſa vel illo complice. communiſſima cum Sanchez *diſp.* 78. *num.* 13. Layman. *c.* 10. *num.* 4. Pontius, Perez cit. Et patet ex intentione legis, quæ per hanc pœnam & impedimentum intendit impedire, né quis vel quæ cupiditate alieni matrimonii occidat pro-

ptopriam vel alienam conjugem. Quarè inprimis, qui alio fine vel motivo, quàm ut matrimonium contrahant, v. g. ex odio, vindiƈta, vel né deprehenſi in adulterio à marito occidantur, aut de adulterio accuſari poſſint, &c. conjugem communi conſpiratione occiderunt, hoc impedimentum non contraherent, uti cum Navar. *l.* 4. *conſil.* 1. *de eo qui duxit.* docet communis DD. ac citati omnes. Item ſi Titius v. g, ſuaſu vel cooperatione Caiæ occidat uxorem ſuam, ut ducere poſſit, non ipſam Caiam, ſed aliam quamcunqué vel determinatam hanc ſemproniam ſceleris ignaram, nihil impedietur Titius, quin poſteà poſſit ducere utramlibét ſive Caiam ſive ſemproniam, modò cum neutra earum ante mortem conjugis mœchatus ſit (tunc enim naſceretur ſecundum crimen) uti ex Coninck & aliis reſolvit Layman *c.* 10. *num.* 2. quia non occidit ex intentione contrahendi cum complice ſeu conſpirante. Neceſſe tamen eſt, eam intentionem contrahendi cum ipſa comp'ice, fuiſſe alteri parti manifeſtatam, alioquin non poterit eſſe conſpiratio ex intentione ineundi matrimonium. Sufficit tamen ſola intentio ſeu voluntas contrahendi, nequé requiritur promiſſio, ſeu ut fides data ſit de matrimonio ineundo inter ipſos, prout expreſsè deciditur *c. ſuper hoc.* eodem titulo. *De eo qui duxit.*

Tandèm in hoc primo crimine, quandò ambo machinati ſunt mortem conjugis, non

requi-

Digitized by Google

requiritur adulterium; cùm juxtà jura allegata ſatis ſit dicta mutua conſpiratio cum occiſione ſecuta; ſi autem accedat & adulterium, erit crimen mixtum ex primo & ſecundo, eoqué ipſo difficilioris diſpenſationis, & ideó in ſupplicatione neceſſariò explicandum. Declaro hoc crimen uno & altero exemplo authentico.

Jovius uxorem ſuam adulteram & adulterum odit, & per inſidias occidere parat; adulter & adultera id reſcientes ábsque intentione contrahendi matrimonium, illius mortem machinati ſunt, & ſecretò occiderunt, poſteà matrimonium contraxerunt in facie Eccleſiæ. Quæritur: an teneat? ℞. Rectè Navar. cit. *Conſil.* 1. tenuiſſe; *idcircò, quòd ex narratione facti clarum ſit, interfectionem illam nequaquàm proveniſſe ex intentione contrahendi inter ſe poſt mortem occiſi.* Sic Doctor Navarrus. 103

Hortenſia juncta matrimonio cum petro, perpetravit adulterium cum Achille, qui gerebat inimicitias cum petro, & Hortenſia quóque petrum oderat, quòd ab illo duriter haberetur; ineunt conſilium, ut eum interficiant, quod & factum eſt, primâ quidem intentione ulciſcendi, quia oderant, ſecundariâ contrahendi ſimul; vel ſaltem de hac dubitant. Quæritur: an ortum ſit impedimentum dirimens: & quid faciendum, ſi contraxerunt? Hic ſceleratus caſus his verbis propoſitus fuit Leonardo Leſſio *in Auctar. v. Matrimonium. caſ.* 10.

átque

átque ita ſapienter reſolvit. 1. Fuiſſe ortum impedimentum, ſi ſaltem ſecundaria intentio fuit poſtea contrahere; quia jura ſimpliciter requirunt intentionem illam contrahendi, nec úſquam exprimunt, intentionem illam contrahendi debere eſſe primariam. 2. Si dubitent, an habuerint eam intentionem ſecundariam, debere eos abſtinere à matrimonio, eò quòd contracturis debet moraliter conſtare, non ſubeſſe impedimentum, alióquin exponerent ſe in periculum fornicationis; átque eo caſu in foro externo omninò præſumptionem eſſe, adfuiſſe talem intentionem: atquî in foro externo ſtatur præſumptione, quandò non conſtat de appoſita veritate.

SECUNDUM CRIMEN.

Homicidium cum adulterio.

104 QUandò ſolus adulter, commiſſo adulterio, occidit ſuam uxorem (aut contrà ſola adultera ſuum maritum) ábsque conſpiratione cum complice, ex intentione tamen perveniendi ad matrimonium cum adultera vel adultero, naſcitur impedimentum criminis dirimens matrimonium contrahendum inter adulteros. Omnes. Conſtat ex *C. Super hoc. C. Significavit nobis. De eo qui duxit.* Idque etiam locum habere, ſi adultera ſola ſimili intentione occidat maritum, patet ex ſuprà cit. *c. Si quis vivente.* 31. *quæſt.* 1.

Ad

Digitized by Google

Ad impedimentum ergò hoc contrahendum 105
non ſufficit ſola occiſio uxoris vel mariti, ſed requiritur etiam adulterium commiſſum ante occiſionem actualem conjugis; ſive deindè adulterium antecedat ſive ſubſequatur machinationem mortis conjugis, dummodò vivente adhuc conjuge, Communis. Sanchez, Pontius, Layman, alii citati. Ut ſi venenum propinaſti uxori vel marito, aut mandaſti vicario, ut occidat Bertam uxorem tuam, & poſt illud mandatum vel propinationem ante mortem Bertæ commiſiſti adulterium cum Caia, conſurget impedimentum: non autem conſurgeret, ſi cum eadem Caia peccaſſet primùm poſt mortem Bertæ; tunc enim non potuit ampliùs fieri adulterium: jura autem requirunt occiſionem cum adulterio. Communis apud citatos. Item rursùs requiritur, ut occiſio conjugis fiat ex intentione perveniendi ad matrimonium cum adultera, ut colligitur ex motivo juris initio allegati, docéntque DD. communiter, Theologi, Juriſtæ, Summiſtæ. Quarè, ſi occiſio vel machinatio mortis uxoris vel mariti fieret ex alio motivo v. g. liberiùs cum hac illáve peccandi, vel aliam quamcúnque fœminam ducendi, non inducetur impedimentum inter adulteros. Advertit tamen benè Sanchez cit. num. 19. hanc intentionem ſemper præſumi in foro externo, quotiès occiſor vult contrahere cum ea, cum qua commiſit adulterium; ideóque idipſum etiam præſumi

debet

debet in foro interno in dubio, quandò non conſtat appoſita veritas, ut paulò ſuprà indicavi. Non tamen neceſſe eſt, ut hæc intentio occiſoris matrimonii contrahendi ſit manifeſtata adulteræ, cum qua intendit contrahere, ut contra Pontium & alios rectè docet Averſa hìc *quæſt.*18.*Sect.*4. cum Tambur. *tract.* 1. §. 2. *num.*3. Quia in hoc ſecundo crimine non requiritur conſpiratio duorum, ſicut in primo crimine præcedente. Quale autem in hoc & ſequentibus criminibus intervenire debeat adulterium, dîcam mox infra *num.*4.

TERTIUM CRIMEN.

Adulterium ſolum cum promiſſione matrimonii de futuro.

106 QUandò adulter & adultera, ſive ante ſive poſt adulterium commiſſum, promittunt & fidem dant de matrimonio poſt mortem conjugis contrahendo, eſt impedimentum dirimens matrimonium inter illos contrahentes, Ex communi Sententia, ex plurimis ſacris Textibus, *C. Relatum.* 31. *quæſt.* 1. *C. Propoſitum. C. Ex litterarum. C Significaſti. C Veniens, &c. De eo, qui duxit.* Ratio rursùs ſemper eadem, nè ſcilicèt ob promiſſionem factam matrimonii contrahendi captetur occaſio, machinandi mortem alterius conjugis, inter adulteros. Vides jam in hoc tertio crimine non requiri occiſionem vel machinationem mortis, ſed ſufficere

ficere adulterium cum promiſſione matrimonii: vides etiam, non ſufficere ſolùm adulterium, alioquin omnes adulteri vel adulteræ invalidè contraherent ſecundas nuptias: Sicùt neque ſufficit ſola promiſſio futuri matrimonii poſt mortem conjugis, quippè quæ per ſe loquendo, ſpectato jure naturæ illicita non eſt: attamen per accidens, quia tales promiſſiones ſolent eſſe cauſæ multorum malorum, ideo meritò *C. Finali. De eo, qui duxit.* Graviter delinquere dicuntur, eiſque pœnitentia injungi præcipitur, qui matrimonio ligati promittunt alteri matrimonium poſt mortem conjugis. Et meritò Parochi ejusmodi promiſſionem factam audientes ſuſpicantur & inquirunt de ulteriori malo. Itáque.

I. Ad hoc impedimentum requiritur & ſufficit adulterium ſimul cum promiſſione futuri matrimonii, ſive adulterium ſit commiſſum ante ſive poſt promiſſionem ſeu fidem datam, ut expreſsè habetur eodem *C. Finali.* Néque requiritur, ut unum fiat intuitu alterius per modum pacti conditionati, v. g. dicendo: promitto me ducturum te mortua conjuge mea vel tuo, ſi feceris poteſtatem corporis; hoc enim nullibi exprimitur, ſed ſufficit, cum adulterio ante vel poſt fieri promiſſionem matrimonii, eámque promiſſionem ante adulterium non eſſe revocatam, ſi enim revocata anteà ſit, jam non erit adulterium cum promiſſione, adeóq; nullum ampliùs impedimentum; at verò ſi 107

promiſſio facta poſt adulterium, etſi ante mortem conjugis revocata ſit, impedimentum jam ante contractum per adulterium cum promiſſione, utique permanebit, ut ex communi rectè notat Sanchez cit. *num.* 7. Bonacin. hìc *quæſt.* 3. *propoſit.* 2. alii paſſim. Hinc ulteriùs.

108 II. Requiritur, ut promiſſio & adulterium vivente eodem conjuge facta ſint. Unde ſi fides data ſit ſub eodem matrimonio, átque adulterium commiſſum ſub alio matrimonio poſteriori: aut contrà adulterium comiſſum ſub priori, promiſſio autem facta ſub poſteriori matrimonio, non erit impedimentum; quia per poſterius aliud matrimonium diſſoluta eſt connexio adulterii & promiſſionis. Ex communi Sanchez *l.* 7. *diſp.* 79. Coninck, alii cum Layman *c.* 10. *num.* 4. At, quid ſi Titius & Berta bona fide putantes Cajam Titii uxorem jam eſſe mortuam, ſibi invicem promiſerunt matrimonium; deindè certè cognoſcunt eam adhuc vivere, & nihilominùs committunt adulterium? Incurrúntne hoc impedimentum dirimens? Affirmant ſimpliciter Averſa & Perez apud Tambur. hìc *c* 6. §. 3. *num.* 11. Sed rectiùs ſic diſtinguentem: Si Titius & Berta poſt cognitam vitam Caiæ commiſerunt adulterium ex vi promiſſionis priùs factæ, cum ſpe futuri matrimonii, adhuc ſine dubio exſurgit impedimentum; quia ſic perſeverat promiſſio facta, & quidem jam ſub mala fide, quæ ante erat ſub bona fide.

At

At verò, ſi cognita Caiæ vita nihil ampliùs moveantur promiſſione priùs facta, quam jam tanquàm impoſſibilem factam ceſſaſſe & exſpiraſſe apprehendunt; quia nimirùm vivente Caia matrimonio jungi non poſſunt, & tamen committunt adulterium, non contrahent hoc impedimentum; quia ſic adulterium hoc non eſt ampliùs conjunctum cum promiſſione anteà facta, quod valdè notandum. Hæc ſatis de ſimultate adulterii & promiſſionis, breviter nunc videndum, qualis promiſſio & quale adulterium requiratur ad hoc impedimentum eligendo Sententias mitiores pro liberatione eorum.

III. Requiritur ad promiſſionem matrimonii, ut ſit ſeria, ſeu utrinque ſeriò & ex animo 109
facta, ab altera parte acceptata, & abſoluta. Non ergò incurritur impedimentum 1. Si promiſſio ex utráque vel una ſaltem parte fictè fieret. Layman cit. *c.* 10. *num.* 4. Bonacin. Henriq. Diana, alii; contra Sanchez, Perez, Dicaſtil. alios. 2. Si promiſſio, etſi ſeriò facta ab una parte, ab altera parte acceptata non ſit. Communiſſima cum Sanchez *diſp.* 79. Layman, aliis. Quid ſi altera pars taceat? Cenſebitúrne conſentire & acceptare ſicque impedimentum contrahi? Negat Sanchez cit. Quia ſumus, ait in re nociva ob impedimentum contrahendum. Affirmant Coninck cum aliis; quia ſumus, ait, in re favorabili, nam matrimonium apprehenditur ab iis ut bonum.

Utrúmque probabile cenſet Tambur. cit. *c.6* §. 3. *num* 7: Et ego, niſi de conſenſu conſtet, in mitiorem ſententiam inclino. 3. Si promiſſio fiat conditionatè conditione ante mortem conjugis non impleta, ut ſi dicas adulteræ: promitto te ducere, ſi pater meus profectus fuerit, & ante mortem uxoris pater non proficiſcatur, non orietur impedimentum. Sic (contrà Sanchez & alios) Coninck, Layman, Perez *diſp.* 33. *Sect.* 4. Tambur. cit. *num.* 4. alii. Ratio eſt; quia promiſſio conditionata ante conditionem impletam non eſt ſimpliciter promiſſio, aut fides data, quam requirunt ſacri Canones. 4. Probabiliter etiam requiritur ultra promiſſionem acceptatam, abſolutam, etiam repromiſſio viciſſim facta ab altera parte, ſeu promiſſio mutua, ſicut ſi contrahere attentarent matrimonium de præſenti in crimine ſequenti, requiritur mutua promiſſio & repromiſſio. Ita poſt Henriq. Layman *num.* 4. Etſi probabiliùs negetcum pluribus Sanchez *diſp.* 79. *num.* 20. Sed ſatis ſit probabiles opiniones hujus impedimenti inſinuaſſe, ſi curioſus es, vel caſu urgeris, lege citatos.

110 IV. Ad contrahendum hoc impedimentum requiritur adulterium verum & formale ex utráque parte ſeu utríque parti cognitum & perfectè conſummatum cum immiſſione ſeminis intrà vas naturale. Communis DD. ac citati omnes. Non ergò incurritur hoc impedimen-

tum

cum imprimis, ſi neutra vel altera pars neſciat ſe committere adulterium, ut ſi puella neſciat, hunc virum eſſe matrimonio ligatum, aut ignoret ejus uxorem adhuc vivere, etſi ignorantia craſſa. Sanchez, Coninck, Layman, Perez, alii paſſim. Et conſtat expreſsè *c.Propoſitum. De eo, qui duxit*, infrà deſcribendo. Et aliàs Canones requirunt ſcientiam. Deindè, ſi reipſa non ſit adulterium, ſed tantùm formaliter per conſcientiam erroneam, ut ſi Titius & Berta putent, conjugem alterius adhuc vivere, cùm tamen revera jam objerit: aut putent, eſſe verum matrimonium illud prius, cum tamen revera ob impedimentum occultum nullum ſit. Nam univerſaliter ſemper requiritur matrimonium prius fuiſſe validum, etſi tantummodò ratum, aut divortio diſſolutum. Ut notat Sanchez *diſp.* 78. in fine. Communis apud Tambur. *cit.*§. 2. *num.* 6. Denique non contrahitur impedimentum ob quoscúnq; tactus & actus impudicos, etiam pollutiones invicem procuratas, etiam copulam inchoatam, &c. Eodem prorsùs modo, quo ſuprà dictum de copula requiſita ad contrahendum impedimentum affinitatis, hìc per omnia applicanda. Ratio omnium eſt; quia jura in re odioſa ſunt ſtrictè interpretanda; ergò in caſu noſtro non ſunt intelligenda, niſi in adulterio perfecto, abſoluto, & utrinque conſummato, &c.

CRIMEN QUARTUM.

Adulterium ſolum cum alio matrimonio contracto.

111 QUandò adulter vel adultera commiſſo adulterio inſuper contrahunt, vel potiùs contrahere (utique invalidè) attentant matrimonium per verba de præſenti ſtatim naſcitur inter eos impedimentum dirimens, ut deindè, etiam mortua uxore adulteri, vel marito adulteræ, matrimonium validè contrahere nunquàm poſſunt. Omnes. Conſtat variis Capitibus, eodem titulo: *Deo eo, qui duxit.* Et ratio eadem à fortiori; ſi enim ob excludendam occaſionem machinandi mortem conjugis ex ſola promiſſione matrimonij cum adulterio naſcitur impedimentum dirimens; multò magis naſcetur ex conſenſu de præſenti cum ſimili adulterio.

Intellige rursùs eadem ratione de adulterio vero formali ex utráque parte perfectè conſummato, juxtà dicta in crimine præcedenti, *num.* 4. declarat authentica ſententia Alexandri III. *c.* 1. *de eo, qui duxit.* Sic loquitur. *Propoſitum eſt nobis, quòd quidam vir uxorem habens, ſibi aliam huiuſmodi rei inſciam copulaverit, ſed prima mortua diſcedere nititur à ſecunda. Sed licèt in canonibus habeatur, ut nullus copulet matrimonio, quam prius polluerat adulterio, & illam maximè, cui fidem dederat uxore ſua vivente: vel quæ machinata ſit in mortem uxoris; quia tamen præfata mulier erat inſcia, quòd ille ali-*

aliam haberet uxorem viventem; nec dignum eſt, ut præfatus vir, qui ſcienter contra canones venerat, lucrum de ſuo dolo reportet. Conſultationi tuæ taliter reſpondemus: quòd, niſi mulier divortium petat, ad petitionem viri non ſunt aliquatenùs ſeparandi. Sic Pontifex, compendio confirmans ferè omnia dicta.

At, quid ſi tales putantes coniugem jam eſſe mortuam vel mortuum, bona fide contraxerunt matrimonium, poſteà verò cognitò, coniugem adhuc vivere, committunt vel pergunt committere adulteria, idqué quaſi ex vi prioris contractus? Accipe reſponſum Doctoris Navar. ad ſimilem caſum ſibi propoſitum, *conſil.* 3. in eundem titulum: *de eo, qui duxit.* Antonius vivente priori uxore, motus rumore mortis eius, quæ degebat longè diſtans ab eo, contraxit cum Berta ignorante Antonium habuiſſe uxorem, de cuius morte nihil certi conſtaret: quæ Berta etiam, poſtquàm deindè cognovit vivere uxorem Antonii, perrexit facere Antonio poteſtatem ſui corporis. Nunc verò ſepulta priori ſua uxore, & ſuperſtite ſecunda, quærit Antonius: quid ſibi faciendum? 113

℞. Sapientèr Navar. 1. Non poſſe illos convivere, niſi eliciant novum conſenſum; quandòquidèm matrimonium non valuit vivente prima uxore. 2. Licèt novum conſenſum eliciant, attamen fore illicitum ac irritum, niſi accedat diſpenſatio Pontificis; quandoquidèm Berta perrexit carnaliter adhærere

Antonio, etiam poſtquàm cognovit, vivere adhuc uxorem Antonii. 3. Antonium teneri ducere Bertam volentem; quia illam ab initio decepit, utiqué non contracturam, ſi cognoviſſet, eſſe incertum: an viveret prior uxor. 4. Addit, illam renovationem conſenſûs debere fieri coram Parocho & teſtibus; eſto jam præceſſerit in facie Eccleſiæ matrimonium illud invalidum. Sed de hoc quarto alibi mitiùs.

Quo jure inductum hoc impedimentum?

113 CErtè non jure naturæ vel divino. Ut patet in Davide, qui poſt adulterium & occiſionem Uriæ duxit eius uxorem Bethſabeam: ſed ſolo jure Eccleſiaſtico, locis hactenùs allegatis. Undè ſi duo infideles commiſiſſent tale crimen, poſteà validè contraherent. Quòd ſi tamen tale crimen committatur à duobus, quorum unus eſt fidelis, alter infidelis, non poterit hic alteri poſt baptiſmum jungi matrimonio. Ut certum eſt apud omnes. Et expreſsè deciditur *c. 1. de converſ. infidel.* Etſi enim ibi ſit caſus de certa criminis ſpecie, tamen perindè eſt etiam de aliis ſpeciebus criminis. Ut notat ibidem Gloſſa. Ratio eſt; quia tunc impedimentum ab Eccleſia ſtatutum directè in fidelem, redundat etiam in infidelem. Etenim ad invalidè contrahendum matrimonium ſatis ſuperque eſt, quòd alter ex contrahentibus impedimento dirimente alligatus ſit. Uti contingit in impedimento voti ſolemnis in

Pro-

Digitized by Google

Profeſſione, &c. quod quamvis in altero tantùm reperiatur, matrimonium tamen reddit irritum. Ut ex Communi Sanchez, *diſp.* 78.

Tandem nota ſemel pro ſemper, impedimentum hoc criminis tantùm dirimere matrimonium contrahendum inter ipſosmet criminoſos, qui tale crimen homicidij vel adulterij commiſerunt: non item dirimere matrimonium contrahendum cum aliis; imò hodie neque impedire quidem, quamvis hæc ipſa & alia nonnulla crimina jure veteri erant impementum impediens ſeu prohibens matrimomonium omne aliud contrahendum, de quo brevi poſteà. 114

Suponimus autem ſemper, ſicut generaliter ad incurrendum quodvis impedimentum dirimens, ita & hoc criminis impedimentum, non requiri ſcientiam talis impedimenti, nec excuſare ignorantiam, quòd tali crimine contrahatur impedimentum dirimens, & matrimonium fiat nullum; quia etiam hoc impedimentum ab Eccleſia inductum eſt non præcisè in pœnam delicti, ſed principaliter ad abſterrendos homines, ne ſpe matrimonij crimina committant. Prout unanimiter ſupponunt DD. univerſi ſuo loco allegandi neq; ullus hacten⁹ DD. in dubium revocavit. Noviſſimè Diana *part.* 13. *reſol.* 51. pro oppoſita ſententia citat Baucyum Baucyus autem id ex ſe non aſſerens citat Paludani antiquam ſententiam obſoletam, adeóque hodie nullam probabilitatem afferentem;

quia tamen nec Diana nec Baucyus ulla nota afficiunt oppoſitam ſententiam Paludani, ideò ego cum P. Gobat hic *caſ.* 10. *num.* 202. non vererer illos, qui bona fide contraxerunt ad ſtricti impedimento criminis relinquere in bona fide.

CLASSIS QUARTA.

Impedimentorum.

NIMIA DISTANTIA.

COntinet duo vel tria ultima impedimenta: Cultus diſparitas, impotentia, ſub qua etiam comprehenditur impedimentum ætatis.

§. XV.

Cultus Diſparitas.

115 HOc eſt: Diverſitas Religionis, ſed illius ſolius, quæ eſt inter fidelem & infidelem, ſeu baptizatum, & non baptizatum, eſt impedimentum dirimens matrimonium inter illos. Omnium DD. conſenſu. Id tamen non jure naturali aut divino (quidquid nonnulli ſine ſolida ratione dicant apud Sanchez citandum) ſed ſolo Eccleſiaſtico, eóque non ſcripto; non enim invenies Canonem, qui clarè indicet hunc annullationem. Ut latè diſputat Sanchez *l.* 7. *diſp.* 71. ſed conſuetudinario conſuetudine & perpetuo uſu Eccleſiæ approbante. Ut poſt Sanchez & alios communiter, benè probat Perez *diſp.* 36. *ſect.* 1. *num.* 4. addens tamen, provenire ex Traditione Apoſtolica.

116 Certiſſimum autem eſt apud omnes, tale

matri-

Digitized by Google

matrimonium eſſe illicitum jure naturali ac divino, in lege veteri ſæpè graviſſimè prohibitum: ac eti m in nova: 2. *ad Corinth.* 6. Nolite Ducere jugum cum infidelibus. Idque ob periculum perverſionis & malæ educationis. Sed de his plura dicere nihil opus vel utile. De hæreticis autem dixi primo Præcepto. *Cùm de communicatione Catholicor. cum haret.* Ne tamen hoc loco mancus ſim, reddo compendio.

Matrimonia Catholicorum cum hæreticis.

1. HÆc ſecundùm leges Eccleſiæ inita valida ſunt, ſaltem regulariter. Communiſſima Thelogorum (adverſus nonnullos canoniſtas) & certa ſententia, adeò ut Bellarmin. *l. 2. de concil. c. 4.* expreſsè dicat, eſſe errorem in fide, ſi quis aſſerat, matrimonium catholici cum hæretica eſſe invalidum. Et ratio eſt; quia nec naturalis nec divina, nec eccleſiaſtica lex, ſecluſo alio impedimento dirimente, irritat eiuſmodi coniugia: nequé obſtat, quòd hæreticus non credat, matrimonium eſſe Sacramentum; nam aut ratio Sacramenti inter baptizatos non poteſt ſeparari à contractu legitimo matrimonii, ut multi docent: aut certè regulariter hæretici reipſa non ſeparant, cum habeant generalem intentionem contrahendi matrimonium more chriſtiano ſeu à Chriſto ordinato in vera Eccleſia. Quanquàm negari non poſſit, eſſe tam per- 117

verſos·

Digitized by Google

verſos hæreticos, qui ſimpliciter nolint contrahere cum Sacramento vel indiſſolubiliter: quo caſu matrimonium utique eſſet nullum; quaré dixi *regulatitèr*.

118 II. Illicita mortaliter ſunt illa matrimonia, ut per ſe loquendo peccent mortaliter catholici ineuntes matrimonia cum hæreticis: & maximè catholicæ nubentes hæreticis. Ita communis DD. Catholicorum omnium, & nominatím mox citand. num. 3. & 4. Ratio multiplex eſt. 1. Quia communicant cum hæreticis in rebus ſacris. 2. Quia miniſtrant Sacramenta indigno; quia coniuges ſunt hìc miniſtri Sacramenti. 3. Exponunt ſe præſertìm mulieres periculo apoſtaſiæ. 4. Quia tacitè vel expreſsè ſolent promittere, ſe poſitivè permiſſuros, ut dimidia pars liberorum educetur in religione acatholica, 5. Deniqué; quia valdè eſt credibile, multa ex iis matrimoniis eſſe jure divino irrita; ſicut jam inſinuavi. Unde concilium generale Chalcedonenſe *can.* 13. & Agathenſe *can.* 67. aput Gratian. *c. non oportet*, 28. *quaſt.* 1.

§. Hinc rectè infert Perez *diſp* 36. *ſect.* 2. *num.* 1. certum eſſe, jure naturali, divino & eccleſiaſtico eſſe irrita per ſe loquendo ſponſalia catholicæ cum hæretico; quia promiſſio de re turpi non poteſt non eſſe turpis.

119 III. Illi etiam catholici vel catholicæ per ſe loquendo peccant mortaliter, qui in urbibus aut pagis mixtæ religionis contrahunt cum hære-

hæreticis. Valentia, Bellarmin. Serarius, Coninck, Leſſius alii citati, Tanner. *tomo* 4. *diſp.* 8. *quaſt.* 4. *num.* 99. Perez cit. *diſp.* 36. *ſect.* 2. Buſenbaum *l.* 2. *tract.* 3. Jacob Marchant. *in candelab. tract.* 8. *lect.* 15. Gobat. *caſu* 19. *num.* 218. alii, (contra Azorium, *part.* 1. *l.* 8. *c.* 11. Sanchez *l.* 7. *diſp.* 72. conſentiente Laymanno *c.* 14. *num.* 2. ſi nullum ſubſit periculum ſubſverſionis,) Ratio invicta eſt; quia illa commixtio non evertit, ſed potiùs firmat rationes num. præcedenti allatas: ergò per ſe non ſunt licita illa connubia, niſi excluſis omnibus illis malis & periculis; adſit inſuper gravis cauſa, videlicèt ſpes ſopiendi graves diſcordias, convertendi coniugem ad fidem: &, ut addit Leſſius, ſi puella nequeat inter catholicos repetire coniugem paris conditionis. Porrò quia Germani DD. Tanner. & Layman, itemque Marchantius Belga rectiſſimè teſtantur, oriri communiter maiora mala inde quàm bona; idcircò reor eſſe rarum caſum, quo ſint à parte rei & individuo licita hæc connubia; meritóque Tanner. & Gobat cit. monent Dominos Parochos, ut quoàd poſſunt, ſe ſe opponant talibus conjugiis, nec aſſiſtant niſi ſuſceptis ex juſta cauſa & ſine morali periculo ſubverſionis: nunquàm autem, planè nunquàm illis, quibus ſponſi addunt pactum impium ſequens.

IV. Prorsùs impia & nullo modo vel caſu licita ſunt matrimonia, quibus coniux catho- 12

licus

licus promittit apertè vel ocultè, ſe relicturum partem liberorum ſine cultura veræ religionis. Ita docent Navar. *l.* 1. *conſil.* 1. *quaſt.* 25. *num.* 63. Coninck, *diſp.* 31. *dub.* 4. Leſſius *in auctor. v. hæreticorum cum catholicis converſatio.* *c.* 33. Tanner. cit. Layman cit. *tract.* 10. *part.* 4. *c.* 14. *num.* 3. Dicaſtil. *diſp.* 7. *num.* 705. Marchant. cit. *Lect.* 15. Manuale Parochor. *part.* 1. *c.* 7. *num.* 5. Perez, de matrimonio *diſp.* 36. *ſect.* 2. Gobat cit. *num.* 221. rationem benè dat Layman cit. *Illud porrò apud omnes in confeſſo eſt, ſi matrimonio catholici cum hæretica pactum adiiciatur, ut liberorum alii, puta maſculi patrem fidelem; fæmina verò matrem hæreticam ſequantur, impium & irritum eſſe: quandoquidem ad utrumque pertinet cura liberos ſuos omnes in vera fide ac religione educandi.* Perez autem cit. ſic loquitur. *De pactis verò, quæ in iſtis coniugiis quandoque ineuntur, ut quidam ex filiis naſcituris fidei catholicæ, alii hæreſi adhæreant, certum eſt, eſſe prorsùs impia & irrita, tum contra jus eccleſiaſticum. c. ex litteris. de converſ. infidel. tum contra jus divinum; quoniam parvulis uſu rationis carentibus cura parentum miniſtrare & præbere debet remedia ad ſalutem neceſſaria, adeoque filii parvuli inſtruendi ſunt in fide & religione catholica.* Sic Perez nemine contradicente. Et tandèm, neque Deus auctor naturæ, nec Chriſtus auctor Sacramenti inſtituit matrimonium ad educendos filios diabolo ſed Deo.

Obſer-

Digitized by Google

Obſervat tamen ſapienter & ſingulariter Tanner. cit. *num*. 91. in caſu, quo matrimonium catholicæ cum hæretico licitum eſt, multumqué commodi & momenti habiturum eſt ad publicum bonum promovendum, nec tamen via aut ratio ſuppetit, qua à marito impetret liberam facultatem univerſam prolem ad catholicæ religionis cultum educandam, non videtur illicitum adiicere cautionem aut exceptionem, ut ſaltem aliqua pars liberorum, nihil impediente marito, in catholica religione informetur, nil interim quoad cæteros liberos præjudicando juri catholicæ matris, quæ tenetur pro viribus filios omnes in vera religione inſtruere. Ita Tanner. ita Gobat, ita ego: & quidní tu quoqué. Hinc ſumes reſolutionem ad ſequentem caſum. Petrus Zeloſus Parochus quærit in confeſſione ex muliere, quam ignorat nuptam eſſe viro acatholico, utrùm liberos piè & chriſtianè educat? reſpondet illa, filias quidem ita educo, ſed filios viro relinquo; quia ſic mos eſt in hac patria. Quæritur, an Parochus licitè abſolvat talem mulierem? ℟. Licitè, & illicitè. Licitè; ſi mulier dicat, maritum ita invigilare perverſioni liberorum: & hos ita pertinaciter adhærere inſtitutioni paternæ, ut ſuâ opera nihil aliud effectura ſit, quàm graves diſſenſiones, evaſuras in verbera.

Illicitè: ſi probabilis ſpes appareat alicuius frugis; peccat quidem illa mulier ex erronea con-

conſcientia, ſi ideó abſtineat ab educatione catholica liberorum, quòd in cantractu matrimoniali ſpoponderit, ſe abſtenturam; nam (inquit Ulpianus *l. generaliter. ff de verbis obligator*) *generaliter novimus, turpes ſtipulationes nullius eſſe momenti.* Ceſſabit tamen peccatum, ſi mulier ob cauſam aliam modò indicatam abſtineat.

§. XVI.
Impotentia

121 IMpotentia coeundi ſeu exercendi copulam carnalem perfectam perpetua præcedens dirimit matrimonium contrahendum, non diſſolvit contractum ſuperveniens etiam perpetua. Eſt certiſſima apud omnes. Et conſtat toto titulo: *De frigidis & maleficiatis. in 4. Decretal. & 33. quæſt. 1. in Decreto.* Ratio eſt; quia contractus matrimonii eſſentialiter includit obligationem dandi inter ſe corpus ad copulam carnalem: atqui juxta regulas juris: *Impoſſibilium nulla eſt obligatio. &*: *Inhabilis ad ſolvendum eſt etiam inhabilis ad promittendum*; ergò talis perpetua impotentia coeundi eſt impedimentum dirimens ſeu irritans & annullans matrimonium. Idque non tantùm jure Eccleſiaſtico ſed etiam jure divino & naturali atque ex natura rei; nam de jure naturæ eſt, ut non poſſis tradere poteſtatem tui corporis ad actum impoſſibilem. Quarè ſive ſcias ſive neſcias tuam impotentiam, ſi tamen verè impotens ſis, impedimento affectus es. Jam termini

Digitized by Google

nini parùm verecundi neceſſariò tamen explicandi ſunt.

I.

Impotentia coeundi,

NAm impotentia generandi tantùm ſeu ſterilitas nullum matrimonio affert impedimentum; nunquid enim negabis, ſanctos Zachariam & Eliſabeth fuiſſe veros conjuges? Communiſſima. Et latè Sanchez *l.* 7. *diſp.* 79. *num.* 24. Ratio; quia jam adeſt poteſtas ad actum principalem immediatum, ſcilicèt perficiendi copulam, etiamſi deſit quaſi per accidens effectus copulæ ſcilicèt proles; adeóq; licèt tunc non poſſit haberi finis principalis matrimonii, qui eſt prolis generatio, habetur tamen finis ſecundarius, qui eſt remedium concupiſcentiæ; nam propterea poteſt maritus commiſceri uxori iam prægnanti vel partui vicinæ, quamvis ſine novo effectu copulæ. 122

§. An peccet, qui ſciens & volens ducit ſterilem, ut ſine effectu prolis, tantùm libidine fruatur. Alibi videbimus *cùm de debito*.

§. Petes tamen incidenter. Si mulier potens quidem ſit ad actum conjugalem, nec infœcunda, tamen cum ſuo vitæ periculo vel cum prolis morte ſeu cum abortu ſemper pariat v. g. vidua jam experta. An validè & licitè rurſùs contrahet matrimonium? ℞. Certò valebit; quia jam potens eſt ad id, quod eſſentialiter requiritur. Certò etiam illicitè, ſi hoc fa-

ciat neſciente novo marito; quia illi magnum damnum infert, dum in re tam gravi eum decipit; ipſo autem ſciente, nequaquàm peccabit ex hoc capite, quia ſcienti & conſentienti non facit injuriam. At verò ex alio capite propter periculum & damnum, quod ſibi ipſi & proli cauſat, peccare mortaliter cenſet Boſſius apud Tambur. cit *tract.* 1. *c.* 13. §. 2. *num.* 12. Nec excuſari poſſe à fine, remedium adhibendi tentationibus concupiſcentiæ; eas enim aliis mediis, orationibus, mortificationibus cum Dei gratia ſuperari poſſe. Verùm tunc non peccaturam, ſi marito ſciente nubat, æque probabiliter docent citati, & nos in ſimili, *cùm de debito.* cum Sanchez *diſp.* 102. quia non facit injuriam nec proli nec ſibi. Non proli; quia meliùs eſt aliquanto tandem tempore eſſe, quàm nunquàm eſſe: non ſibi, quia durum eſt negare mulieri remedium matrimonii à Chriſto Domino ad eum finem inſtitutum: & eam compellere ad remedium mortificationis duræ & extraordinariæ; nam neque infirmum, ut vitam ſervet, obligamus ad remedium admodùm difficile conquirendum ac ſuſtinendum.

II.

Exercendi copulam perfectam.

SCilicèt cum emiſſione ſeminis intra vas naturale ſufficienter ad generationem. Impoentia ergò hæc certò adeſt, quandò ex his tribus aliquid deeſt: potentia penetrandi vaſis:

Poten-

potentia emittendi verum ſemen; potentia illud immittendi intra vas. Adeóque ex parte virorum ex multiplici capite oriri poteſt, utpotè primò; quia Eunuchus; 2. quia naturâ frigidus vero ſemine omninò caret, aut ſufficiens ad generationem non affert; 3. quia nimis calidus naturâ, ut ſemper totum ſemen effundat, priuſquàm aperiatur vas naturale; 4. quia naturæ nimis debilis, membrum ad copulam ſufficienter non erigit; 5. quia membro nimis brevi, aut contrà nimis groſſo vel improportionato: atqué etiamſi in his non ſit impotens reſpectu omnium, modò ſit impotens reſpectu huius certæ perſonæ, cum qua actum perfectum copulæ exercere nunquàm poſſit, erit impedimentum dirimens matrimonium contrahendum, adeóque diſſolvens nulliter contractum cum illa certa perſona; etſi non impediatur ab omni alio matrimonio, ſed aliam ſibi proportionatam ducere poſſit: quo caſu dicitur, *impotentia reſpectiva.* Cùm autem eſt impotens reſpectu omnium, dicitur *impotentia abſoluta.* Ex parte fæminæ plerumqué obſtat arctitudo tantùm, aut abſoluta, aut reſpectiva, reſpectu talis viri. Undè generalitèr à communiter contingentibus in jure impotentes, viri quidèm vocantur *frigidi*, fæminæ, *arcta.* Et pro certo notat Sanchez *l. 9. diſp.* 7. quòd, licèt mulier non poſſit unquàm retinere ſemen, nihilominùs ſubſiſtit matrimonium; quia antequàm fiat hæc expulſio,

copula jam perfecta fuit. Et hinc Eunuchi, Spadones utroqué teſticulo carentes, cùm ex medicorum omnium ſententia verum ſemen emittere nequeant, invalidè contrahunt matrimonium. Communiſſima. Uti declaravit Sixtus V. apud Sanchez *diſp.* 92. *& Perez diſp.* 37. At verò, qui alioquin ſanis & integris virilibus uno tantùm teſticulo caret, certum eſt, eſſe potentem ad verum ſemen emittendum, ideoque etiam ad matrimonium contrahendum.

Senes, Decrepiti, ita debiles, ut nunquàm poſſint actum conjugalem conſummare, invalidè contrahunt matrimonium; quia jam eiusmodi potentia eſſet in futurum perpetua. communis DD. cum Sanchez *diſp.* 92. *num.* 70. Bonacin. *hic quæſt.* 3. *propoſit.* 13. Contrà tamen, etiam hos ſenes validè contrahere, docet Henriq. apud Bonacin. cit. eó quòd illa ſit impotentia per accidens, cùm ſemper retineant anteà habitam potentiam ſuam intrinſecam ſeminandi. Opinionem hanc multi ſequuntur RR. ſaltèm poſt factum, ut eiuſmodi connubia jam contracta tanquam invalida diſſolvi non debeant, dummodò poſt triennalem experientiam deinceps caſtè vivant, juxtà dicenda inferiùs. Et ego in contingentia facti conſultus ſemel tantùm ſic fieri permiſi. Certum autem eſt quantumvis ſenes & decrepitos validè contrahere matrimonium, ſi per medica-

men-

Digitized by Google

menta vel qualitatem ciborum poſſint fieri ſufficientes ad copulam coniugalem; eo ipſo enim impotentia erit temporalis tantùm. Inſuper Pontius apud Dianam *part.* 4. *tract.* 4. *reſol.* 75. etiam poſt Bullam Sixti V. docet Spadones ſenes & quosqué impotentes poſſe contrahere matrimonium cum impedimenti conſciis, non ad uſum matrimonii, ſed ad ſocietatem vitæ & caſtè vivendum per modum fratris & ſororis. Quam ſententiam probabilem cenſet & latè defendit Diana cit. verùm eam acriter impugnant alii DD. communiſſimè, & oppoſitam ſententiam negativam Sanchez *l.* 9. *diſp.* 79. vocant certiſſimam. Dicaſtil. *diſp.* 7. *dub.* 43. omninò veram: Tanner. *diſp.* 9. *quæſt.* 4. *num.* 136. certam: Perez *diſp.* 37. *ſect.* 4. communem ſenſum totius ſcholæ: idemqué ſentiunt Hartadus cum Tambur. cit. §. 2. *num.* 4. Gobat. *caſ.* 13. *num.* 547. & præter rationes latè videndas apud citatos ſufficit Bulla Sixti V. nam abſolutè definit: impotentiam eſſe impedimentum dirimens matrimonium, & nihil diſtinxit quoad hunc vel illum uſum.

III.

Perpetua.

PErindè eſt, quòd hæc impotentia copulæ perpetua oriatur ex cauſis naturalibus, ut in exemplis allatis, ſive ex maleficio per magicas incantationes, dummodò talis ſit, ut néq; medicina, néque ordinariis Eccleſiæ exorciſ-

mis tolli únquam licitè poſſit; eſto 1. Tolli poſſit per medium valdè difficile & periculoſum vitæ vel gravis morbi, v.g. arctitudo fæminæ per inciſionem periculoſam, &c. adhuc cenſetur impotentia incurabilis, ut nec mulier teneatur pati, nec vir eventum inciſionis exſpectare, ſed petita ſolutione matrimonii tanquam irriti conjux potens ad alias nuptias licitè tranſire poteſt. Ut ex communi latè probat Sanchez *l 7 diſp 93.num.20.* 2. Eſtò etiam impotentia illa tolli poſſit per media illicita v.g. incantationem magicam: vel maleficium ligaminis alio novo maleficio, &c. adhuc cenſetur incurabilis; quia quod jure (ſeu licitè) non poſſumus, abſolutè non poſſe cenſemur. 2. Eſtò etiam per miraculum tolli, adhuc tamen naturaliter manet impotentia perpetua & dirimens; unde ſi conjux cum perpetua impotentia contrahens, poſteà per miraculum ſanetur, nihilominùs matrimónium ſemel irritè contractum, irritum manet, néque convaleſcet, niſi novo conſenſu privatìm contrahant. Omnia ex communi Sanchez cit. Layman.c.11. alii paſſim. Aliud eſt, ſi impotentia maleficiata ſanetur ordinariis Eccleſiæ exorciſmis vel mediis ſpiritualibus, tunc enim ſanitas non cenſetur miraculoſa, quippè medio ordinario procurata, & hoc ipſo conſtat impotentiam non fuiſſe perpetuam, ſed temporalem, quippè ordinario medio curabilem; ideóque matrimonium ab initio valuiſſe. Ut colligitur ex

c. Ultimo. 33. quæſt. 1. & *c. Fraternitatis. De frigidis.*

Deníque licèt conſtitutus in mortis periculo validè matrimonium contrahat, & quandóque etiam licitè utpotè ducendo concubinam ad affectum meretricium emendandum, vel ad prolem legitimandam; quia talis habet potentiam exercendi copulam, etſi hic & nunc per accidens impeditam. Communis DD. cum Sanchez *l. 7. diſp.* 105. Tamen ſi in tali, ex vi morbi vel aliundè potentia generativa totaliter deſtructa vel perpetuò impedita fuiſſet, ut nullo medio ordinario reparari poſſet, ſimpliciter talis homo impotens cenſebitur & ineptus ad matrimonium contrahendum, & ſic contractum etſi is poſteà convaleſcat & diutius vivat, irritum erit & nullum. Ut rectè monet Coninck *diſp.* 21. *dub.* 7. & ex eo Layman cit. c. 11. *num.* 4.

IV.

Dirimit matrimonium contrahendum tantùm.

IMpotentia ejusmodi perpetua antecedens matrimonium, quæ ſcilicèt jam exiſtebat eo tempore, quo matrimonium contrahebatur, dirimit matrimonium contrahendum. Ideóq; quamprimùm conſtat medicorum vel matronarum judicio matrimonium cum impotentia perpetua contractum eſſe, ſtatim ſeparandi ſunt conjuges putatitii, & potenti libertas ali-

ter contrahendi permittenda. Inſuper in du-bio: utrum impotentia fuerit reverâ contra-cta ante matrimonium vel poſteà ſecuta? Fr communiori probabilius docent Abbas in cit. *c. Fraternitatis.* & Layman.*c.*11.*num.6.* Præ-ſumendum eſſe, quòd impotentia anteceſſerit; ſi enim nunquàm copulà exerceri potuit,& nul-lis indiciis conſtet, quandò impotentia contra-cta ſit,præſumi poteſt jam ante matrimoniũ ex-ſtitiſſe, ideóque fuiſſe illud irritum. Idque ego cum Gobat *caſ.* 18 *num.* 432. verum credo, ſi impotentia provenit ex cauſis naturalibus; at verò ſi provenit ex maleficio, res valdè perple-xa & minimè tuta eſt, ut ſeparentur tales con-juges. Ut fatetur Dicaſtil. *diſp.*7. *dub.*49. ad-huc tamen concedens, poſſe in dubio præſumi jam præceſſiſſe,eò, quòd hoc malum ſoleat im-mitti in eum finem, ut matrimonium diſſolva-tur; ſed hoc ipſum valdè incertum eſt, quin potiùs videntur eo maleficio conjuges velle perpetuò affligere malefici homines. Hoc ul-timum ſolatium poteſt eſſe confeſſariis notan-dum, quòd nobiles DD.aſſerant matrimonium dirimi per impedimentum ſuperveniens ma-trimonio rato tantùm,ſed nondùm conſumato, quale ſemper erit in propoſito; nam poſt con-ſumationem nihil ampliùs dirimere certum eſt apud omnes. Inſuper aliqua adnotanda ſunt pro praxi non infrequenti.

I. Cùm conſtat quidem impotentiam fuiſſe antecedentem, at dubium eſt vel non ſatis con-

ſtat,

Digitized by Google

ſi [illegible] impotentia perpetua ſit vel tempora[illegible] ſtatim dirimere matrimonium, ſed [illegible] eſt privilegio juris *c. Laudabilem. De frigidis & maleficatis*. Quo conceditur ipſis triennii ſpatium ad experiendum, quo ſine emendatione elapſo, tandem ſeparandi ſunt, datâ licentiâ conjugi potenti ad alias nuptias tranſeundi, Authoritate tamen Eccleſiæ ob ſcandala vel pericula & varia mala evitanda. Quòd ſi tamen fraternæ charitatis vinculo conſtricti ut frater & ſoror cohabitare conſentiant, abſtinentes ab omni carnis copula & impudicitia, id quidem eis jure permiſſum, ſed ſæpè non conſultum eſt ob periculum incontinentiæ ex parte conjugis potentis.

II. Matrimonium ſemel ratum, licèt nunquàm conſummatum, nulla poſteà ſuperveniente impotentia dirimitur. Ut ſignificatur *c. Hi, qui. 32. quæſt.* 7. Et quoad matrimonium conſummatum certiſſimum eſt: quoad ratum omninò communis DD. cum D. Bonavent. Scoto, Richardo, aliis *in* 4. *d.* 34. & Sanchez *l.*7. *diſp.* 102. Ratio eſt; quia poteſtas ſemel data ſuperveniente impedimento uſûs, non irritatur; at in matrimonio rato jam data eſt poteſtas: ergò, &c. Attamen iis conjugibus, quibus poſt matrimonium impedimentum advenit, liciti ſunt tactus & oſcula ad declarandum affectum conjugalem vel ad ſedandam non nihil concupiſcentiam, dummodò abſit periculum pollutionis, etiam liga-

tis ſemper illicitæ. Imò quàmdiu probabili ſpes ſupereſt copulam aliquando perficiendi, conceſſum eſt talibus ad copulam conari, etſi præter intentionem pollutio ſeu effuſio totius ſeminis extra vas contingat, Ut ex communi docet Navar. *c.*22. *num.* 60. Sanchez, Layman cit. Inſuper, nondùm quidem legi, ſed vir magnus, in praxi verſatiſſimus mihi conſulenti reſpondit. Quòd ſi ex tali impedimento ſuperveniente, v.g. ſi uxor poſt puerperium deſtructa & arcta facta ſit, & ábsque periculo ſecari nequeat, ſi ſaltem pars ſeminis ſubintrare poſſit, poſſe ſe excitare applicando, etſi major pars ſeminis effundatur, dumodò aliquid intret, prout regulariter fit attrahente matrice; ſic enim in ſequenti puerperio fortè remedium invenietur.

III. Nulla impotentia temporalis tantùm etiam antecedens dirimit matrimonium, niſi jure Eccleſiaſtico in ætate impuberi, de quo mox infrà. Ita omnes, teſte Sanchez *l.* 7. *diſp.* 92. *num.*5. Sic enim definitum eſt c. *fraternitatis.* eodem titulo. Neque enim eſt de ratione matrimonii, ut poſſit ſemper haberi copula perfecta, ſed, ut aliquandò. Quid ſi autem laborans impotentiâ temporali nihil dicat de hoc vitio alteri parti, an non ſufficiat hæc deceptio ad diſſolvendum matrimonium? ℟. Eſſe rem dubiam. Sufficere negat Sanchez cit. Concedit Sot. Henriq. cit. alii apud ipſum. Utere ſententiâ pro re nata. Cæterùm quandò

ò impotentia habendi copulam tolli poteſt ſi-
e periculo mortis vel gravis morbi, tenetur
npotens admittere remedia naturalia v. g.
ıulier arcta inciſionem non periculoſam me-
.icorum judicio. Sanchez, Bonacin. alii com-
ıuniter; quia hoc eſt neceſſarium ad copu-
ım, cujus poteſtatem tranſtulit in maritum.
ıt quid ſi nolit pati inciſionem, valebitne ma-
rimonium? Res rurſus dubia. Bonacin. ex
ommuni dicit valere; at valere negat Baſilius
'ontius. De matrimonio *l. 7. c 62.* cum Diana
'art. 3. tract. 4. reſol. 201. ideóque mulierem
:ompellendam ad inciſionem non periculo-
ām. Rursùs utere iterùm ſententia pro re nata.

IV. Dictum eſt jam conjuges impotentiâ
aborantes, non propriâ, ſed judicis Eccleſia-
ſtici authoritate ſeparari debere ob fraudes,
ſcandala, aliáque incommoda evitanda. At
juid ſi poſtea comperiatur fuiſſe erratum in ju-
dicio, prout non raró evenit? ℟. Reinte-
grandum erit illud prius matrimonium (niſi
conjux alter non ſine ſcelere alteri adhæſerit;
tunc enim ad cohabitationem tori conjux in-
nocens admittere non tenetur, ſed jure repel-
lere poteſt. Ut habetur eodem *c. Fraternita-
tis. eodem titulo.*) Adeóque aliud poſterius
matrimonium quodcúnque, etiam de licentia
judicis Eccleſiaſtici contractum diſſolvendum
eſt. Prout deciditur famoſiſſimo illo caſu la-
tè deſcripto *C. Litteræ, De Frigidis.* Pro de-
cla-

claratione & confirmatione dictorum deſcri
bo compendio.

Mulier O nupſit Viro P. cum quo multos an
nos morata non potuit ab ipſo propter arcti
tudinem carnaliter cognoſci; quare præmiſſ
probationibus arctitudinis, quas jam pridem
expreſſi, celebratum fuit divortium. Eo cele
brato mulier O emiſit ſuaſu Epiſcopi Altiſiodo
renſis Ordinarii ſui votum continentiæ perpe
tuæ. Vir P. cupiens fieri pater duxit aliam
uxorem; contigit autem poſteà, quòd mulier
invenit, qui ſeras hujusmodi reſeravit, & abji
ciens continentiam, quam promiſerat, ſuper
nupſit viro G. Interrogatus Innocentius III.
reſcripſit: Hæc ſecunda poſteriora matrimo
nia eſſe diſſolvenda, & redeundum ad pri
mum, niſi hunc reditum impediret vel votum
ſolemne mulieris, vel fornicatio viri. Ad hoc
impotentiæ impedimentum reducuntur alii
duo, ætatis impuberis & Sexûs mixti. Expe
dio ſtrictìm non tam pro praxi, quæ certè rara
eſt, quàm ob vexamina non tantùm in ordine
ad matrimonium, ſed etiam ad ſacros Ordi
nes & Profeſſionem Religionis, præſertim
quoad hermaphroditos.

V.

I*mpotentia ætatis.*

123 I. IUre naturæ quidem impedimentum diri
mens matrimonium eſſet tantum ætas in
diſcreta, ſeu illa ætas impubes, quæ eſt deſtitu
ta uſu rationis ſufficientis ad hunc contractum

præ

Digitized by Google

æſertim nunc ſacramentalem ineundum, out infrà de ſponſalibus declarabitur. Aeò ut ſpectato ſolo jure naturæ etiam impuberes uſum rationis conſecuti validè matrimonium contrahant, etſi defacto adhuc impotens ſint, cùm eorum impotentia naturalis & mporalis ſit, non perpetua. Undè inter in-deles, ſi cætera non deſint, valeret einſmodi atrimonium impuberum, nimirùm tanquàm ercendum tempore ſuo.

II. Jure autem Eccleſiaſtico ætas impubes, 124 ilicèt maſculi ante decimum quartum, & fæellæ ante duodecimũ annum impletum tanàm inhabilium ad matrimonium contrahenım declaratorum, eſt impedimentum diriens matrimonium contrahendum, niſi ob gentiſſimam cauſam diſpenſatio fiat à ſolo mmo Pontifice. *C. Continèbatur*. *C. Atteſtatur. c. Vbi. c. Vltimo* De *Deſponſatione inpuberm.* Et communiſſima DD. Ratio eſt; quòd ccleſia pro inconvenienti habeat matrimoium contrahi ab iis, qui nondum pubertatem generandi potentiam aſſecuti ſunt: atqui ubertas & generandi potentia plerúmne prædicta ætate maſculi & fæmellæ contin-it; ergò ea tantùm ætate, non antè, matrionium contrahere poſſunt, eóſque ſic poſſe ıſtè decretum eſt. Quarè ſecluſa diſpenſatioe peccare mortaliter impuberes matrimonium ontrahentes docent multi apud Sanchez. cit. ſp. 7. Ipſe tamen cum aliis æque probabili-ter

ter negat; quia eiuſmodi matrimonia viden-
tur diſſimulare ſacri Canones, & illa interpre-
tantur valere tanquam ſponſalia do futuro. v
ſect. ſequent. indicabimus.

III. Excipit ipſum jus caſum, *quo malitia*
ſupplet ætatem; Si nimirùm certis indiciis o-
ſtendatur, puerum & puellam ante ætatem &
uſum rationis ad eum contractum ineundum
ſufficientem & etiam pubertatem ſeu copulæ
carnalis potentiam aſſecutos eſſe; tunc enim
à matrimonio repellendi non ſunt. Ut habe-
tur *C. De illis.* 2. *& C. Vltimo De deſponſatione*
impuberum. Certè D. Gregor. *l.* 4. *Dialogor.*
c. 19. narrat, ſuo tempore puerum novem an-
norum nutricem ſuam impregnaſſe. Quo caſu
de licentia Epiſcopi ob gravem & urgentiſſi-
mam cauſam (ait Sanchez *l.* 7. *diſp.* 120) &
validum & licitum erit eiuſmodi matrimo-
nium impuberis, at veró ſine licentia Epiſcopi
& ſine juſta cauſa contrahens matrimonium,
etſi validè contrahat, peccare tamen mortali-
ter, poſt Navar. Sylveſtrum & alios indicat
Sanchez ibidem *num.* 2. Quia jam fit verum
matrimonium, quod Eccleſia fieri graviter pro-
hibet ob illud impubertatis tempus, niſi ob
gravem cauſam legitimè approbatam utique
ab Epiſcopo.

IV. Econtrà ſi contingat maſculum vel fæ-
mellam etiam poſt prædictam pubertatis æta-
tem ob naturæ imbecillitatem inhabiles eſſe a
uſu

Digitized by Google

ſum matrimonii, tunc plena pubertatis ætas xſpectanda eſt, quæ ſecundùm jura contin-ere cenſetur maſculis decimo octavo: fæmellis ecimo quarto anno, ſive ad contrahendum, ve jam contracto, ad conſummandum matri-ıonium. Et deinceps conceditur ſpatium tri-nnii ad experiendum, utrùm impotentia per-etua ſit, nec ne. Ut cum communi docet San-hez cit. cum Coninck *diſp.* 31. *dub.* 7. *num.* 4. Layman. *c.* 12. *num.* 2. Qui omnes rectè ad-ıonent, univerſim conſultum non eſſe, ut in :nera & adhuc infirma ætate puer cum fæmel-ı copulentur, eo quòd matres in partu peri-litari & proles infirmæ naſci ſoleant.

VI.

mpotentia Sexûs mixti, *Matrimonia her-maphroditorum*.

CErtum apud omnes, eum, qui habet du-plicem ſexum, & ſecundùm unum eſt im-otens, non poſſe contrahere, niſi ſecundùm ſe-um, quo eſt potens: & nullo modo, ſi neutro :xu ſit potens, ſicut &, ſi nullum perfectum :xum habet, raro non tamen nunquam viſo ıonſtro. Jam quoad reliqua pono quatuor aſus.

I. Quidam habet duos ſexus, & in utróque otens eſt, ſed inæqualiter. Quid juris? ℟. quidem prævaleat ſexus fæmineus, reputan-a eſt mulier. Unde non poteſt validè Ordi-es ſuſcipere nec profiteri in Religione viro-

r: ℟.

rum, nec uxorem ducere, ſed benè nubere marito. Omnes. Tambur. *c.* 13. §. 2. *num.* 27. Meritò etiam non concederet talem fieri monialem propter illam aliqualem potentiam ſexûs maſculini. Si verò prævaleat ſexus maſculinus, mas reputabitur, & ut talis matrimonium inire poteſt, non profiteri in Religione monialium, nec nubere viro, validè tamen ſuſcipere ſacros Ordines, ſed illicitè; quia ut monſtroſus irregularis eſt. De quo alibi.

11. Quidam poſt probationem medicorum & matronarum peritarum ſecundùm utrumque ſexum eſt æqualiter potens: quid juris? ℞. Hic matrimonium contrahere poteſt ſecundùm illum ſexum, quem elegerit, quo electo peccabit mortalìter, ſi fortè alio uti velit. Imo Parochus huius matrimonio aſſiſtere non debet, niſi is dictā electionem coram judice eccleſiaſtico faciat, eámque ſub juramento Sanchez *l.* 7. *diſp.* 106. Pontius *l.* 7. *c.* 65. *num.* 8 Unde ſi, mortua conjuge, viduus remaneat, licèt validè contraheret ſecundùm alium ſexum, electionem factam mutando, peccaret tamen mortaliter contra juramentum; imò etiam ſecluſo juramento, ſecundùm Sanchez, & alios; quod tamen ultimum negat Hurtadus apud Tambur. cit. num. 29. in fine. Hìnc duos hermaphroditos æqualiter potentes in utroque ſexu non poſſe ad uſum promiſcuum utriusque ſexûs, hoc eſt: modò maſculinum, modò fœmineum, nec licitè nec validè contrahere matrimonium

Digitized by Google

imonium, benè probat Perez *diſp.* 37. *ſect.* 15. ıia illa eſſent quaſi duo matrimonia, quod detur abhorrere ab ipſa natura rationali ob aiorem rationem, maioráque incommoda. alis æqualiter potens in utróque ſexu nec mu- erum nec virorum religionem ingredi valet, ec Ordines validè vel licitè ſuſcipere poteſt. It latè proſequitur Sanchez cit.

III. Quædam coniugata incipit eſſe vir 126 rorumpente natura in ſexum maſculinum. Quid juris? ℞. Si maneat in illa etiam ſexus æmineus, validum fuit matrimonium, ipſá- ıue tenetur hunc ſexum in uſum matrimonii etinere; ſi verò non remaneat, matrimonium ıb initio nullum fuit, & nunc eſſet invalidum; ıuia ſexus ille fæmineus, in quo contraxit, non erat perpetuus, alioquin ineptus ad matrimo- nium illud. Non erat perpetuus, quia late- bat in illa ſexus virilis ſaltem in diſpoſitione corporis, qui ſuo tempore jam erupit; ſola ergò bona fide hactenùs potuit uti matri- monio.

Ob ſimilem rationem rectè docet Lugo *reſp. moral. l.* 1. *dub.* 31. cum Diana *part.* 5. *tract.* 14. *reſol.* 40. monialem, quæ erupit in ma- rem, nulliter profeſſam fuiſſe, atque adeò è monaſterio educendam & minimè cogendam ad profeſſionem emittendam in religione vi- rorum; quia nec ipſa profitens habuit inten- tionem profitendi, niſi apud moniales, nec a- liter illam acceptavit Prælatus, niſi ut fæmi-

Digitized by Google

nam. Quidquid aliqui dixerint apud eundem Lugo, qui in caſu contingente talem cogere volebant ad profitendum in Religioſorum monaſterio.

IV. Quidam coniugatus incepit eſſe fæmina, ſubtrahente natura inſtrumentum genitale. Quid juris? reſpondet Cardinalis de Lugo cit. Tantam mutationem evenire non poſſe, ſi tamen contingat, matrimonium quidem fuiſſe validum, ſed ſtatim mutato ſexu diſſolvi vinculum dicti matrimonii; quia matrimonium conſtare nequit inter duas fæminas, nec inter duos mares. Verùm Tamburino. cit. *num.* 35. certè & mihi valdè difficile videtur concedere, matrimonii vinculum ante mortem alterius utriusvis diſſolvi; cùm omnes ſcripturæ Patres & Theologi clament, matrimonium conſummatum non niſi morte diſſolvi. Meliùs ergò dicitur, quod modò in ſimili dictum anteà: hoc matrimonium fuiſſe ab initio invalidum; quia ſexus, ſub quo contractum fuit matrimonium, & conſequenter habilitas perſonalis ad matrimonium non erat perpetua, latente in corporali diſpoſitione ſexu alio, qui deindè apparuit. Propter eandem rationem, ſi quis talis profeſſus in religione virorum ſic varietur in fæminam, nulliter profeſſus fuiſſet, nec eſſet cogendus, ut profiteatur apud moniales. Uti dictum in ſimili ſuprà. At quid ſi quiſpiam jam initiatus Sacerdos ſimili ratione mutetur in fæminam?

Re-

Digitized by Google

Reſpondet idem de Lugo: ipſum fuiſſe verum Sacerdotem, & Sacerdotis caracterem per eiusmodi mutationem non amittere; invalidè tamen impoſterùm conſecraturum vel abſoluturum à peccatis, ſicut inquit, anima Sacerdotis extra corpus caracterem ſervat, cùm tamen non poſſit validè conſecrare; quia exercitium Ordinis conceditur compoſito humano virili, non verùm ſoli animæ, nec conſequenter tali novæ fæminæ, ſic Lugo. Sed tu cogita.

SUBSECTIUNCULA.

De Impedimentis impedientibus tantùm;

QUæ nimirùm non irritant vel annullant, 127
ſed prohibent tantùm & illicita reddunt matrimonia. Antiquo jure fuerunt varia infra indicanda. Omnia modò vigentia adhuc comprehendimus hoc verſu:

Votum, interdictum, feriæ, ſponſalia, crimen.

I.

Votum.

VOtum ſimplex caſtitatis impedit matri- 128
monium contrahendum, non autem dirimit ratum vel conſummatum. Omnes, conſtat liquido jure *c. Meminimus. C. Conſuluit. C. Rurſus. Qui Clerici vel voventes matrimonium contrahere poſſunt C.* rursùs ſic habet. *Rurſus quidam votum caſtitatis emittens juravit, ſe po-*

ſteà aliquam puellam ducturum in uxorem. Und à fraternitate tua requiſiti arbitramur, quòd cùm ſimplex votum apud Deum non minus obliget, quàm ſolemne, pro eo, quòd juravit temerè, pœnitentiam agat, & votum, quod Deo fecit, ſtudeat obſervare. Quòd ſi, poſtquam præſtitit huiusmodi juramentum, ad nuptias motu proprio convolaſſet, cùm matrimonium contrahendum impediat votum ſimplex, non tamen dirimat contractum, nihil ambiguitatis habet quæſtio fraternitatis tuæ. Sic Pontifex. Ratio eſt; quia talis vovens peccat quidem contra virtutem Religionis contrahendo matrimonium incompatibile cum promiſſione ſua facta Deo; attamen quia tali promiſſione actu & ſolemniter Deo ſe non tradit, nec coram facie Eccleſiæ ſtatum mutâſſe cenſetur, prout fit in voto ſolemni, ideo non invalidat contractum matrimonium, quo ſolemniter coram facie Eccleſiæ ſe tradit homini.

129 Quatruplex eſt ejusmodi votum ſimplex: Ipſum votum caſtitatis ſeu continentiæ integræ perpetuæ, votum Religionis ingrediendæ & profitendæ, votum ſuſcipiendi ſacros Ordines, & Votum Cœlibatus non ducendi uxorem, non nubendi, &c. Omnia matrimonium impediunt, ac mortaliter illicitum reddunt, ipſo naturali ac divino jure, cùm ſcriptum ſit: *Vovete & reddite.* Attamen grandis inter hæc notanda diſparitas: nam contrahens cum voto ſim-

ſimplici caſtitatis vel continentiæ, non tan-
tùm peccat ipſo facto matrimonium contra-
hendo, ſed etiam poſteà totiès quotiès debi-
tum conjugale exigendo, quàmvis alteri pe-
tenti reddere poſſit & teneatur; quia ille vo-
vendo Deo caſtitatem privavit ſe jure peten-
di actum conjugii, quamvis alterum jure ſuo
petendi debitum privare non potuerit. De
quo rurſùs *c. ſequenti. Cum De debito.* At ve-
rò poſt votum ingrediendi vel profitendi Re-
ligionem, vel Sacrum Ordinem ſuſcipiendi,
matrimonium contrahens, tunc quidem pec-
cat mortaliter contra promiſſionem factam
Deo de bono majori incompatibili cum ma-
trimonio, ad cujus ſcilicèt boni executionem
ſic contrahendo impotentem ſe reddit; non
tamen peccat poſteà, ſed licitè debitum con-
jugale & petere & reddere poteſt; quia non
habet votum de ipſa caſtitate, ſed tantùm vo-
tum de vovenda caſtitate, ſeu votum aſſumen-
di ſtatum, in cujus aſſumptione ipſa vovetur
caſtitas, à cujus voti impletione nunc impe-
ditus es, donec matrimonium ſolvatur. Quo-
circà ſoluto matrimonio utérque voto ſuo ſim-
pliciter obligatus manet, ſi nimirùm adhuc ſit
idoneus Religioni aut ſacris Ordinibus. Com-
munis DD. cum Navar *l.*3. *Conſil.*17. *De voto.*
Sanchez *l.*9 *diſp.*33. *num.*14. Layman cit *part.*
4 *c.*3 *in fine.*

Vota tamen prædicta, ut impediant & illici- 130
ta reddant matrimonia, debent habere omnes

conditiones validi & obligatorii voti, cer non hìc ſed alibi ſuo loco explicandas: & ſin gulariter, ut ſint emiſſa deliberatè ac liberri mè & cum intentione vera promittendi & ſeſe obligandi Deo, non per modum ſimplicis propoſiti. *Deliberatè* quidem cum plena advertentia ad materiam & obligationem voti ſecluſo errore & ignorantia circa ſubſtantiam vel circumſtantiam per ſe intentam, aut aliam, quàm ſi quis præſciviſſet, vovere noluiſſet. *Liberè* autem, ſecluſo omni metu injuſtè incuſſo ad extorquendum tale votum, &, ſiquidem ſic metu gravi injuſtè extortum votum, certò non obligat, & irritum eſt ſaltem jure Eccleſiaſtico. *C.* 1. *De his, quæ vi.* Atque probabiliſſimè etiam jure naturæ, cùm Deus ejuſmodi votum non acceptet; quia acceptando videtur approbare injuriam extorquentis. Quidquid ſit, nobis ſufficiat meminiſſe legis. 117. *ff. De Regulis juris.* Nihil conſenſui tam contrarium, quàm vis & metus, quem comprobare contra bonos mores eſt. Quin practicè tuta eſt ſententia tenens: Votum ex quocúnque metu injuſto quantúmvis levi eſſe invalidum propter rationem indicatam. Nam ita contra Sanchez *l.* 4. *De voto.* & pleróſque alios docent permulti graves DD. aqnd eundem Sanchez & Leſſium *l.* 2. *De juſtitia. c* 4. Atque inter ipſos minimè laxus piiſſimus Doctor Navar. *Manual c.* 22. *num.* 15.

131 Quid ſi votum ejuſmodi emiſſum ſit conditionatè ſub conditione de futuro; peccabitne

vo-

Digitized by Google

vovens, ſi ante impletam conditionem matrimonium contrahat? ℞. cum Sanchez *eodem l.4. Moral.c.22. num.11.* ita, peccabis, ſi conditio ponenda non pendeat à tua voluntate, ut ſi voviſti caſtitatem ſervare deinceps, ſi Deus te hoc anno à graviſſimo cruciatûs dolore calculi præſervaverit: peccabis, ſi non elapſo anno matrimonium contrahas; quia conditio implenda pendet à voluntate Dei. Non autem peccabis, ſi votum ſit pœnale, vel à tua libera voluntate pendeat, v.g. voviſti ſervare caſtitatem, ſi denuò te inebriaveris, vel fornicatus fueris hoc anno:* non peccabis, eodem anno non impleto matrimonium contrahens; quia non teneris exſpectare, multò minùs ponere conditionem illam. At quid ſi jam ductâ uxore, nondum elapſo anno, te inebries? Reſpondet rectè Sanchez cit. *num.* 13. te obligari ſervare in matrimonio caſtitatem, æque ac tenereris, ſi poſt emiſſum votum caſtitatis abſolutum, matrimonium contraxiſſes; jam enim poſita conditione, tuum votum evaſit abſolutum. Hæc in gratiam juniorum.

II.

Interdictum.

SEu prohibitio Eccleſiæ, cùm ſcilicèt Ordinarius, Paſtor, Epiſcopus vel Parochus matrimonia intereà contrahere interdicat ob juſtam cauſam. Ut patet ex jure *C. Ultimo De Clandeſtin. deſponſat.* Ubi Parochis præcipitur, ſi probabilis conjectura impedimenti apparue- 132

rit, eis contractus interdicatur expreſsè, do‑
nec, quid fieri debeat ſuper eo, manifeſtis con‑
ſtiterit documentis. Similiter *c. Penultimo, De Sponſa duorum*: Dicitur: pendente lite de
matrimonii valore, interdicendum eſſe, ne
aliud matrimonium contrahant. Contrà tale
interdictum ergò peccarent mortaliter ſponſi
matrimonium contrahentes & conſummantes;
ſi nimirùm cauſa interdicti gravis ſit, utpote
jam dictum dubium de impedimento vel valo‑
re matrimonii, graviſſimæ diſſenſiones paren‑
tum vel cognatorum ſponſorum, &c. Secùs ſi
cauſa interdicti exigui momenti ſit. Ut notat
Tannerus *tomo 4. diſp. 9. quæſt. 4. num 33.* Quem
vide. Huc ſpectat interdictum juris commu‑
nis, ne ſponſi matrimonium contrahant ábſq;
præmiſſa trina denuntiatione, alioquin pecca‑
turi mortaliter; ut videbimus ſuo loco: Item
aliud interdictum juris quoad excommunica‑
tos, quippè qui privantur uſu activo & paſſivo
Sacramentorum: Item hùc reducunt álii in‑
terdictum commune iuris naturæ. ne filii con‑
trahant matrimonium inconſultis vel invitis
parentibus, ſed de hoc fortè mitiùs Sect. ſe‑
quenti.

III.

Feriæ.

SEu tempus ſacrarum feriarum, videlicèt ab
Adventu Domini úsque ad diem Epiphaniæ
incluſivè; & à feria quarta Cinerum úſque ad
Octa‑

Digitized by Google

Octavam Paſchæ prohibentur ab Eccleſia fieri nuptiæ ſolemnes tantùm, utpotè cum ſolemni benedictione ſponſorum ac ſignis publicæ lætitiæ, ſolemni ſcilicèt traductione ſeu pompa traductionis ſponſæ, ſolemnis convivii, &c. Ex communi Sanchez cit. *diſput.7.num.*17. Quare nullo communi jure interdicitur, ne quis matrimonium eo tempore ineat ſine benedictionibus, & ſolemni illa deductione ſponſæ, convivióque moderato. Adeóque nihil aget Parochus adversùs Concilium Trident. *Seſſ.* 24. *c.* 10. *De Reformatione Matrimonii.* Si tempore Adventûs vel Quadrageſimæ aſſiſtat matrimonio ſeu Viduorum, ſeu etiam Virginum quo benedictionibus in aliud tempus dilatis, ſponſa deducatur cum exigua pompa, moderato convivio, aliiſque modeſtis lætitiæ ſignis. Perez, Hurtadus, Marchant. alii apud Sanchez cit. Certè Congregatio Concilii apud Gallemart, ad cit. *c.* 10. *Trident.* declaravit, poſſe coram Parocho & teſtibus illo tempore contrahi, ſine tamen ſolennitatibus. Attamen Layman cit. *part.*4.*c.* 15. monet obſervandam eſſe conſuetudinem Diœceſis, teſtatúrque in Bavaria non permitti, ut omiſſis, vel in aliud tempus dilatis benedictionibus, ineatur matrimonium, niſi neceſſitas urgeat, ut ſi miles in periculo mortis conſtitutus vel ſtatim diſceſſurus concubinam ducere velit.

IV.

Sponſalia.

Remiſſivè.

SPonſalia ſemel legitimè contracta cum une vel una ſunt impedimentum impediens ipſo jure naturæ, ne licitè matrimonium contrahi poſſit cum alia vel alio, niſi prior ſponſus vel ſponſa conſentiat, aut juſta cauſa diſſolvendi priora ſponſalia ſubſit. De quibus latè Sect. ſequenti.

V.

Crimen.

VAria Crimina his verſibus comprehenſa:

Inceſtus, Raptus ſponſatæ, mors mulieris,
Suſceptus propriæ ſobolis, mors Presbyteralis,
Vel ſi pœniteat ſolemniter, aut monialem
Accipiat: prohibent hæc conjugium ſociandũ.

Hæc olim jure antiquo, impedimento erant, ne quis talis criminis reus licitè contrahere poſſet ullum aliud matrimonium ampliùs. Juribus videndis apud Sanchez & alios paſſim. Verùm hæc omnia modò per diuturnam deſuetudinem ſublata ſunt. Secundùm communiſſimam DD. Sententiam, & omnium Eccleſiarum praxin. Adeò ut dicat Navar. *c.*32. *num.*56. ſe non meminiſſe totâ vitâ ſuâ ſuper ejuſmodi criminis impedimento diſpenſationem petitam fuiſſe.

Aliud

Digitized by Google

Aliud adhuc impedimentum catechiſmi ſeu cognationis ſpiritualis imperfectæ ortæ inter perſonam aſſiſtentem tantùm ad catechiſmum & cæremonias baptiſmi, & baptizatum, modò omninò obſolevit, vel diuturna deſuetudine deletum, vel etiam à Tridentino *ſeſs* 24. *de Sacram. matr. c.* 2. ſublatum eſt; ubi omne ſpiritualis affinitatis impedimentum abrogatur, præter paternitatem & compaternitatem à nobis jam ſuprà explicatam.

SECTIO II.

De Matrimonii Promiſſione ſeu ſponſalibus, ac conſenſu de futuro.

SPonſalia alia dicuntur de præſenti, & ſunt ipſum matrimonium ratum nondum conſummatum. Et ſponſi de præſenti dicuntur ipſi contrahentes matrimonium, antequàm conſumment. Quo ſenſu dicitur *Matth.* 1. *Cum eſſet deſponſata Mater Jeſu Maria Joſeph, antequàm convenirent, inventa eſt in utero habens de ſpiritu ſancto.* Et tamen *eodem c.* vocatur ab Angelo Maria uxor: Noli timere accipere Mariam conjugem tuam. Alia ſunt ſponſalia de futuro, & definiuntur *C. Noſtrates.* Cauſ. 30. *quæſt.* 5. Promiſſio mutua futurarum nuptiarum. Et ſponſi de futuro dicuntur, qui ſibi mutuò promiſerunt futuras nuptias ſeu matrimonium contrahendum. Et hæc eſt propria acceptio ſponſalium & ſponſorum, de quibus in hac ſectione.

TE-

THESIS I.

133 SPonſalia rectè definiuntur: Promiſſio mutua futurarum nuptiarum ſeu matrimonii futuri. Ut proindè valida ſint & obligatoria, has requirunt conditiones: 1. ut ſint promiſſio mutua; 2. Verax ac ſeria: 3. Voluntaria ac libera, maximè ab errore & metu: 4. Signo externo ſufficienti expreſſa: 5. Inter perſonas habiles ad contrahendum: 6. Et ut ſtatim obligent, abſoluta non conditionata. Cauſas diſſolvendi ſponſalia explicabo ſeorſim in ſubſectione. Explico more ſolito per §§ & numeros.

§. I.

Promiſſio mutua.

134 I. PRomiſſio quatriplici modo conſiderari poteſt: 1. Ut eſt interna, mentéq; concepta, aut etiam jam exteriùs ſignificata, necdum tamen alteri parti inſinuata: 2. Ut jam inſinuata alteri, qui tamen nondum illam acceptavit: 3. Ut alteri inſinuata & acceptata, ſed non ſub mutua repromiſſione v.g. puella acceptavit quidem promiſſionem matrimonij ſibi à te factam, at non repromiſit matrimonium ex parte ſua. Atque hactenùs his tribus actibus ſtantibus promiſſio matrimonii dicitur adhuc gratuita ſeu gratis facta; quia obligatio eſt ex una parte tantùm, ejus nimirùm, qui ſponte promiſit. 4. Promiſſio conſiderari poteſt, ut mente concepta alteri inſinuata, ab

eodem

odem acceptata, & per ejus repromiſſionem onfirmata : & ſic tandem erit promiſſio mu- ua, conſurgétque perfectus contractus ultrò itróque obligans, adeóque certò utriuſq; con- enſum continens. Atque hac ratione ad ſpon- alia valida & obligatoria dicimus requiri *pro- miſſionem mutuam*, omnes hos quatuor actus neceſſariò includentem. De primo & ſecun- do neceſſario quidem ſed non ſufficiente, nec ſtultus dubitare poteſt; de tertio & quarto bre- viter oſtendo.

II. Neceſſariò requiritur, ut promiſſio ma- 135
trimonij mente concepta & alteri inſinuata, ſit acceptata ab altera parte, cui facta eſt; cùm promiſſio etſi inſinuata alteri, tamen nondum acceptata nullam pariat obligationem, ſem- pérque revocari poſſit, etiamſi juramento fir- mata fuiſſet, cùm juramentum tanquàm acceſ- ſorium ſequatur naturam & conditiones actûs, cui adjungitur. Ut ex communiſſima ſenten- tia traditum habes *De contractibus. c.* 1. *ſect.* 1. *De promiſſionibus.*

Q. Hoc ſolùm hic curioſè quæri poſſet : an ad hoc ſufficiat acceptatio patris, tutoris vel curatoris, ſicut in aliis promiſſionibus. Ex. g. Titius dicat patri : promitto Titiæ filiæ tuæ vel tibi loco eius matrimonium, háncque pro- miſſionem acceptat pater. Poteritné Titius promiſſionem ſuam revocare, antequàm re- ſciat & acceptet Titia? Negat Sanchez *l.* 1. *diſp.* 26. ex communi ratione in aliis promiſ-

ſionibus

12. Layman cit. *num.* 2. At dubium eſt, an Caius voluerit promittere animo contrahendi ſponſalia, ac dependenter à repromiſſione, an verò gratuitò & liberaliter. ℞. Cenſendum eſſe, promiſiſſe dependẽter; quià in obſcuris, adeòq; etiam in dubiis, inſpiciendum eſt, ac præſumendum id, quod plerúmque fieri ſolet, uti nos utriúsque juris Regulæ docent; ſolent autem plerúmque tam mares quàm fæminæ, non aliter ſe per huiuſmodi promiſſionem obligare, quàm dependenter à reciproca repromiſſione; regulariter enim non repromittit quis alteri matrimonium ſine ſpe aut ſine conditione, quòd alter & ipſe ſe obliget ad idem optatum matrimonium. Uti cum aliis benè advertunt Bonacin. *hic quæſt.* 1. *Propoſit.* 1. *num.* 7. *Tambur. cit c.* 1. §. 1. *num.* 4.

g. Jam pro dicendis deinceps gnaviter recolenda & hùc reducenda erunt laté dicta De repromiſſionibus in communi; generalia tamen breviter applicabo, ſpecialia verò fideliter exponam.

§. II.

Vera & Seria.

136 AD valida ſponſalia eſſentialiter requiritur promiſſio vera & ſeria, ſcilicèt cum animo & vera voluntate promittendi & ſe obligandi; ad licita autem tantùm, etiam requiritur animus adimplendi promiſſum. Omnes. Ubi rursùs nota: Fictè promittentem variè ſe poſſe habere: 1. Exteriùs ſolùm verba promiſ-

Sionis

ſionis proferendo, abſque omni animo interno: 2. Cum animo quidem promittendi, ſed (ſtultè) cum animo non ſe obligandi: 3. Animo promittendi, ſed abſtrahendo, nec volendo nec nolendo ſe obligare: 4. Cum animo promittendi & ſe obligandi, at non animo implendi. Jam pono reſolutiones.

I. Si quis oretenùs verè alteri promittat 137
matrimonium, ſed abſque omni animo ſe obligandi, ſeu promittendi, ſeu cum animo poſitivo non promittendi, non obligandi ſe, ſponſalia certò nulla erunt, ſicut nulla eſt, ficta tantùm promiſſio, etiamſi juramentum addatur ad ejusmodi fictam promiſſionem, ſeu potiùs falſum perjurium. Com̃uniſſima cũ Sanchez. *l.* 1. *d.* 10.

Ratio eſt; quia ad ſponſalia requiritur promiſſio & obligatio, dans promiſſario jus juſtitiæ ad futuras nuptias; ficta autem & ſimulata promiſſio ſimpliciter non eſt promiſſio, neq; ex tali ficta promiſſione ulla oritur obligatio juſtitiæ per ſe ſecluſo alio damno, in foro conſcientiæ, neq; vacat gravi deceptione & mortali peccato. Ut ex profeſſo iterũ dicam *C. ſequenti. Cùm De peccatis ſponſorũ.* Ais: ergone ſẽper peccat mortaliter fictè promittens alteri matrimonium? Ita ſemper, ſi fictè promittat in contractu ſponſalium oneroſo, exigendo & admittendo alterius repromiſſionem ſeriam; quia iniquè adigit alteram partem ad faciendum aliquod grave, ad quod ipſe non tenetur, eámque in re gravi decipit; nam ideò altera putat, ſe obli-

12. Layman cit. *num.* 2. At dubium eſt, ſi Caius voluerit promittere animo contrahendi ſponſalia, ac dependenter à repromiſſione, an verò gratuitò & liberaliter. ℟. Cenſendum eſſe promiſiſſe dependẽter; quià in obſcuris, adeoque etiam in dubiis, inſpiciendum eſt, ac præſumendum id, quod plerúmque fieri ſolet, ut nos utriúsque juris Regulæ docent; ſolent autem plerúmque tam mares quàm fæminæ, non aliter ſe per huiuſmodi promiſſionem obligare, quàm dependenter à reciproca repromiſſione; regulariter enim non repromittit quis alteri matrimonium ſine ſpe aut ſine conditione, quòd alter & ipſe ſe obliget ad idem optatum matrimonium. Uti cum aliis benè advertunt Bonacin. *hic quæſt.* 1. *Propoſit.* 1. *num.* 3. *Tambur. cit c.* 1. §. 1. *num.* 4.

9. Jam pro dicendis deinceps gnaviter recolenda & hùc reducenda erunt laté dicta De repromiſſionibus in communi; generalia tamen breviter applicabo, ſpecialia verò fideliter exponam.

§. II.
Vera & Seria.

136 **AD valida ſponſalia eſſentialiter requiritur promiſſio vera & ſeria, ſcilicèt cum animo & vera voluntate promittendi & ſe obligandi; ad licita autem tantùm, etiam requiritur animus adimplendi promiſſum.** Omnes. Ubi rursùs nota: Fictè promittentem variè poſſe habere: 1. Exteriùs ſolùm verba promi-

ſſor

is proferendo, absque omni animo inter-
2. Cum animo quidem promittendi, ſed
ultè) cum animo non ſe obligandi: 3. Ani-
promittendi, ſed abſtrahendo, nec volendo
nolendo ſe obligare: 4. Cum animo pro-
tendi & ſe obligandi, at non animo implen-
Jam pono reſolutiones.

. Si quis oretenùs verè alteri promittat 137
trimonium, ſed abſque omni animo ſe obli-
ıdi, ſeu promittendi, ſeu cum animo poſitivo
ı promittendi, non obligandi ſe, ſponſalia
ò nulla erunt, ſicut nulla eſt, ficta tantùm
niſſio, etiamſi juramentum addatur ad ejus-
li fictam promiſſionem, ſeu potiùs falſum
urium. Cōmuniſſima cū Sanchez. *l.* 1. *d.* 10.
.atio eſt; quia ad ſponſalia requiritur pro-
io & obligatio, dans promiſſario jus juſtitiæ
ıturas nuptias; ficta autem & ſimulata pro-
io ſimpliciter non eſt promiſſio, neq; ex tali
promiſſione ulla oritur obligatio juſtitiæ
e ſecluſo alio damno, in foro conſcientiæ,
vacat gravi deceptione & mortali peccato.
x profeſſo iterū dicam *C. ſequenti. Cùm De
ıtis ſponſorū.* Ais: ergonè ſēper peccat mor-
er fictè promittens alteri matrimonium? Ita
per, ſi fictè promittat in contractu ſponſa-
ı oneroſo, exigendo & admittendo alte-
repromiſſionem ſeriam; quia iniquè adi-
alteram partem ad faciendum aliquod gra-
ad quod ipſe non tenetur, eámque in re
i decipit; nam ideò altera putat, ſe obli-

 gari

Digitized by Google

12. Layman cit. *num.* 2. At dubium eſt, an Caius voluerit promittere animo contrahendi ſponſalia, ac dependenter à repromiſſione, an verò gratuitò & liberaliter. ℟. Cenſendum eſſe promiſiſſe dependẽter; quià in obſcuris, adeòque etiam in dubiis, inſpiciendum eſt, ac præſumendum id, quod plerúmque fieri ſolet, uti nos utriúsque juris Regulæ docent; ſolent autem plerúmque tam mares quàm fæminæ, non aliter ſe per huiuſmodi promiſſionem obligare, quàm dependenter à reciproca repromiſſione; regulariter enim non repromittit quis alteri matrimonium ſine ſpe aut ſine conditione, quòd alter & ipſe ſe obliget ad idem optatum matrimonium. Uti cum aliis benè advertunt Bonacin. *hic quæſt.* 1. *Propoſit.* 1. *num.* 7. *Tambur. cit c.* 1. §. 1. *num.* 4.

9. Jam pro dicendis deinceps gnaviter recolenda & hùc reducenda erunt laté dicta De repromiſſionibus in communi; generalia tamen breviter applicabo, ſpecialia verò fideliter exponam.

§. II.
Vera & Seria.

136 AD valida ſponſalia eſſentialiter requiritur promiſſio vera & ſeria, ſcilicèt cum animo & vera voluntate promittendi & ſe obligandi; ad licita autem tantùm, etiam requiritur animus adimplendi promiſſum. Omnes. Ubi rursùs nota: Fictè promittentem variè ſe poſſe habere: 1. Exteriùs ſolùm verba promiſſion

nis proferendo, abſque omni animo inter-
: 2. Cum animo quidem promittendi, ſed
ultè) cum animo non ſe obligandi: 3. Ani-
promittendi, ſed abſtrahendo, nec volendo
nolendo ſe obligare: 4. Cum animo pro-
ttendi & ſe obligandi, at non animo implen-
Jam pono reſolutiones.

I. Si quis oretenùs verè alteri promittat 137
trimonium, ſed abſque omni animo ſe obli-
ndi, ſeu promittendi, ſeu cum animo poſitivo
n promittendi, non obligandi ſe, ſponſalia
tò nulla erunt, ſicut nulla eſt, ficta tantùm
miſſio, etiamſi juramentum addatur ad ejuſ-
di fictam promiſſionem, ſeu potiùs falſum
jurium. Comuniſſima cũ Sanchez. *l.* 1. *d.* 10.
Ratio eſt; quia ad ſponſalia requiritur pro-
ſio & obligatio dans promiſſario jus juſtitiæ
futuras nuptias; ficta autem & ſimulata pro-
ſio ſimpliciter non eſt promiſſio, neq; ex tali
promiſſione ulla oritur obligatio juſtitiæ
ſe ſecluſo alio damno, in foro conſcientiæ,
; vacat gravi deceptione & mortali peccato.
ex profeſſo iterũ dicam *C. ſequenti. Cùm De*
atis ſponſorũ. Ais: ergone ſẽper peccat mor-
ter fictè promittens alteri matrimonium? Ita
per, ſi fictè promittat in contractu ſponſa-
n oneroſo, exigendo & admittendo alte-
repromiſſionem ſeriam; quia iniquè adi-
alteram partem ad faciendum aliquod gra-
ad quod ipſe non tenetur, eámque in re
vi decipit; nam ideò altera putat, ſe obli-

12. Layman cit. *num.* 2. At dubium eſt, ſi Caius voluerit promittere animo contrahēdi ſponſalia, ac dependenter à repromiſſione, ... verò gratuitò & liberaliter. ℟. Cenſendum eſſe promiſiſſe dependēter; quià in obſcuris, adeóque etiam in dubiis, inſpiciendum eſt, ac præſumendum id, quod plerúmque fieri ſolet, uti nos utriúsque juris Regulæ docent; ſolent autem plerúmque tam mares quàm fæminæ, non aliter ſe per huiuſmodi promiſſionem obligare, quàm dependenter à reciproca repromiſſione; regulariter enim non repromittit quis alteri matrimonium ſine ſpe aut ſine conditione, quòd alter & ipſe ſe obliget ad idem optatum matrimonium. Uti cum aliis benè advertunt Bonacin. *hic quæſt.* 1. *Propoſit.* 1, *num.* 3. *Tambur. cit c.* 1. §. 1. *num.* 4.

9. Jam pro dicendis deinceps gnaviter recolenda & hùc reducenda erunt latè dicta De repromiſſionibus in communi; generalia tamen breviter applicabo, ſpecialia verò fideliter exponam.

§. II.

Vera & Seria.

136 AD valida ſponſalia eſſentialiter requiritur promiſſio vera & ſeria, ſcilicèt cum animo & vera voluntate promittendi & ſe obligandi; ad licita autem tantùm, etiam requiritur animus adimplendi promiſſum. Omnes. Ubi rursùs nota: Fictè promittentem variè poſſe habere: 1. Exteriùs ſolùm verba promi-

Gor

is proferendo, abſque omni animo inter-
2. Cum animo quidem promittendi, ſed
ltè) cum animo non ſe obligandi: 3. Ani-
promittendi, ſed abſtrahendo, nec volendo
nolendo ſe obligare: 4. Cum animo pro-
tendi & ſe obligandi, at non animo implen-
Jam pono reſolutiones.

. Si quis oretenùs verè alteri promittat 137
rimonium, ſed abſque omni animo ſe obli-
di, ſeu promittendi, ſeu cum animo poſitivo
promittendi, non obligandi ſe, ſponſalia
ò nulla erunt; ſicut nulla eſt, ficta tantùm
niſſio, etiamſi juramentum addatur ad ejus-
li fictam promiſſionem, ſeu potiùs falſum
arium. Comuniſſima cū Sanchez. *l.* 1. *d.* 10.
atio eſt; quia ad ſponſalia requiritur pro-
io & obligatio dans promiſſario jus juſtitiæ
uturas nuptias; ficta autem & ſimulata pro-
io ſimpliciter non eſt promiſſio, neq; ex tali
promiſſione ulla oritur obligatio juſtitiæ
e ſecluſo alio damno, in foro conſcientiæ,
vacat gravi deceptione & mortali peccato.
x profeſſo iterū dicam *C. ſequenti. Cùm De
itis ſponſorū.* Ais: ergonè ſeper peccat mor-
er fictè promittens alteri matrimonium? Ita
per, ſi fictè promittat in contractu ſponſa-
ı oneroſo, exigendo & admittendo alte-
repromiſſionem ſeriam; quia iniquè adi-
alteram partem ad faciendum aliquod gra-
ad quod ipſe non tenetur, eámque in re
ri decipit; nam ideò altera putat, ſe obli-

THESIS I.

133 SPonſalia rectè definiuntur: Promiſſio mutua futurarum nuptiarum ſeu matrimonii futuri. Ut proindè valida ſint & obligatoria, has requirunt conditiones: 1. ut ſint promiſſio mutua; 2. Verax ac ſeria: 3. Voluntaria ac libera, maximè ab errore & metu: 4. Signo externo ſufficienti expreſſa: 5. Inter perſonas habiles ad contrahendum: 6. Et ut ſtatim obligent, abſoluta non conditionata. Cauſas diſſolvendi ſponſalia explicabo ſeorſim in ſubſectione. Explico more ſolito per §§ & numeros.

§. I.

Promiſſio mutua.

134 I. PRomiſſio quatriplici modo conſiderari poteſt: 1. Ut eſt interna, mentéq; concepta, aut etiam jam exteriùs ſignificata, necdum tamen alteri parti inſinuata: 2. Ut jam inſinuata alteri, qui tamen nondum illam acceptavit: 3. Ut alteri inſinuata & acceptata, ſed non ſub mutua repromiſſione v.g. puella acceptavit quidem promiſſionem matrimonij ſibi à te factam, at non repromiſit matrimonium ex parte ſua. Atque hactenùs his tribus actibus ſtantibus promiſſio matrimonii dicitur adhuc gratuita ſeu gratis facta; quia obligatio eſt ex una parte tantùm, ejus nimirùm, qui ſpontè promiſit. 4. Promiſſio conſiderari poteſt, ut mente concepta alteri inſinuata, ab

eodem

odem acceptata, & per ejus repromiſſionem confirmata: & ſic tandem erit promiſſio mutua, conſurgétque perfectus contractus ultrò citróque obligans, adeóque certò utriuſq; conſenſum continens. Atque hac ratione ad ſponſalia valida & obligatoria dicimus requiri *promiſſionem mutuam*, omnes hos quatuor actus neceſſariò includentem. De primo & ſecundo neceſſario quidem ſed non ſufficiente, nec ſtultus dubitare poteſt; de tertio & quarto breviter oſtendo.

II. Neceſſariò requiritur, ut promiſſio ma- 135
trimonij mente concepta & alteri inſinuata, ſit acceptata ab altera parte, cui facta eſt; cùm promiſſio etſi inſinuata alteri, tamen nondum acceptata nullam pariat obligationem, ſempérque revocari poſſit, etiamſi juramento firmata fuiſſet, cùm juramentum tanquàm acceſſorium ſequatur naturam & conditiones actûs, cui adjungitur. Ut ex communiſſima ſententia traditum habes *De contractibus. c. 1. ſect. 1. De promiſſionibus.*

§. Hoc ſolùm hic curioſè quæri poſſet: an ad hoc ſufficiat acceptatio patris, tutoris vel curatoris, ſicut in aliis promiſſionibus. Ex. g. Titius dicat patri: promitto Titiæ filiæ tuæ vel tibi loco eius matrimonium, háncque promiſſionem acceptat pater. Poteritné Titius promiſſionem ſuam revocare, antequàm reſciat & acceptet Titia? Negat Sanchez *l. 1. diſp. 26.* ex communi ratione in aliis promiſſionibus

THESIS I.

133 SPonſalia rectè definiuntur : Promiſſio mutua futurarum nuptiarum ſeu matrimonii futuri. Ut proindè valida ſint & obligatoria, has requirunt conditiones : 1. ut ſint promiſſio mutua ; 2. Verax ac ſeria : 3. Voluntaria ac libera, maximè ab errore & metu : 4. Signo externo ſufficienti expreſſa : 5. Inter perſonas habiles ad contrahendum : 6. Et ut ſtatim obligent, abſoluta non conditionata. Cauſas diſſolvendi ſponſalia explicabo ſeorſim in ſubſectione. Explico more ſolito per §§ & numeros.

§. I.

Promiſſio mutua.

134 I. PRomiſſio quatriplici modo conſiderari poteſt : 1. Ut eſt interna, mentéq; concepta, aut etiam jam exteriùs ſignificata, necdum tamen alteri parti inſinuata : 2. Ut jam inſinuata alteri, qui tamen nondum illam acceptavit : 3. Ut alteri inſinuata & acceptata, ſed non ſub mutua repromiſſione v. g. puella acceptavit quidem promiſſionem matrimonij ſibi à te factam, at non repromiſit matrimonium ex parte ſua. Atque hactenùs his tribus actibus ſtantibus promiſſio matrimonii dicitur adhuc gratuita ſeu gratis facta ; quia obligatio eſt ex una parte tantùm, ejus nimirùm, qui ſponte promiſit. 4. Promiſſio conſiderari poteſt, ut mente concepta alteri inſinuata, ab

eodem

Digitized by Google

odem acceptata, & per ejus repromiſſionem
onfirmata : & ſic tandem erit promiſſio mu-
ua, conſurgétque perfectus contractus ultrò
itróque obligans, adeóque certò utriuſq; con-
enſum continens. Atque hac ratione ad ſpon-
alia valida & obligatoria dicimus requiri *pro-*
miſſionem mutuam, omnes hos quatuor actus
ieceſſariò includentem. De primo & ſecun-
lo neceſſario quidem ſed non ſufficiente, nec
tultus dubitare poteſt; de tertio & quarto bre-
iter oſtendo.

II. Neceſſariò requiritur, ut promiſſio ma- 135
rimonij mente concepta & alteri inſinuata,
it acceptata ab altera parte, cui facta eſt; cùm
promiſſio etſi inſinuata alteri, tamen nondum
acceptata nullam pariat obligationem, ſem-
pérque revocari poſſit, etiamſi juramento fir-
mata fuiſſet, cùm juramentum tanquàm acceſ-
ſorium ſequatur naturam & conditiones actûs,
cui adjungitur. Ut ex communiſſima ſenten-
tia traditum habes *De contractibus. c.* 1. *ſect.*
1. *De promiſſionibus.*

§. Hoc ſolùm hic curioſè quæri poſſet : an
ad hoc ſufficiat acceptatio patris, tutoris vel
curatoris, ſicut in aliis promiſſionibus. Ex. g.
Titius dicat patri : promitto Titiæ filiæ tuæ
vel tibi loco eius matrimonium, háncque pro-
miſſionem acceptat pater. Poteritne Titius
promiſſionem ſuam revocare, antequàm re-
ſciat & acceptet Titia? Negat Sanchez *l.* 1.
diſp. 26. ex communi ratione in aliis promiſ-

ſionibus

ſionibus. Affirmat Caſtro Palaus apud Gob. *tract.* 10. *caſ.* 1. *num.* 21. ex eo, quòd acceptatio tantæ rei videatur eſſe actio integrè perſonalis: Tu ſi tibi caſus contingat, conſule DD. iſtos; mihi non vacat immorari tam raro contingentibus.

III. Neque ſufficit promiſſionem eſſe datam ad ſponſalia, ſed neceſſariò requiritur repromiſſio alterius partis, adeóque promiſſio mutua ſimpliciter. Omnes. Conſtat ex definitione ſponſalium data. Et expreſſiùs *L.* 1. *ff. de Sponſal.* Ubi definiuntur ſponſalia: *Futurarum nuptiarum repromiſſio.* Ratio eſt; quia ſponſalia non numerantur inter ſimplices promiſſiones, ſed inter contractus perfectos onceroſos, qui ultrò citróque obligationem pariunt. Quare ſi Caius animo contrahendi ſponſalia dicat Titiæ: promitto tibi matrimonium; & hæc acceptet dicendo: placet, accepto hanc tuam promiſſionem, ſed ſine animo repromittendi, ac ſe viciſſim obligandi, non cenſetur contractus ſponſalium celebratus: néque verum eſt, non poſſe dari ſeriam acceptationem ſine repromiſſione (ut volunt Vaſquez, Pontius alij) Et benè refutat Hurtadus apud Tambur. *hic tract.* 3. *c.* 1. §. 1. Quare tunc nec Titius nec Caia obligabitur in conſcientiæ foro. Layman. *l.* 5. *tract.* 10. *part.* 1. *c.* 1. *num.* 2. Certè non Caius, quia actus agentium non operantur ultrà intentionem eorum; Titia autem nihil repromittens, ſed ſolùm acceptans

non

Digitized by Google

on voluit ſe obligare, ſed tantùm Caium ſibi obligatum habere. Néque Cajus indè obligatur, quia verba contrahentium intelligenda ſunt ſecundùm naturam contractûs, atqui ſponſaliorum contractus naturâ ſuâ reciprocus eſt, & ſponſionem non continet ſimplicem, ſed conditionatam: promitto, ſi & tu promiſeris. Undè eſt commune DD. effatum: ſponſalium contractus claudicare non poteſt. Id eſt: ex una tantùm parte contrahentium obligare.

IV. Dices: ergoné Caius ſeriò promittens matrimonium Titiæ acceptanti, non tenebitur eam ſic volentem ducere? ℞. Ita, non tenetur, ſi promiſit (ut ſignanter dixi) *animo contrahendi ſponſalia*; adeóque dependenter ab ejus promiſſione reciproca, ut modò oſtenſum eſt. At verò ſi abſque animo modò contrahendi ſponſalia, adeóque independenter ab ejus repromiſſione abſolutè, & liberalitèr promiſit Titiæ, ſe ducturum ipſam, ſi quandò ei placuerit, eáque hanc promiſſionem acceptet, nihil viciſſim repromittens; jam ſolus Caius obligabitur, ſed promiſſione non ſponſalitia, ſed gratuita tantùm & contractu claudicante, ſicut, ſi promittis Caio, te tanto pretio ipſi venditurum equum, cùm ei libuerit, obligaberis gratuita promiſſione, nondum tamen erit contractus oneroſus venditionis & emptionis, antequàm alter te pretio viciſſim promittat, Ut benè explicant Sanchez *diſp. 5. num.*

12.

12. Layman cit. *num.* 2. At dubium eſt, an Caius voluerit promittere animo contrahendi ſponſalia, ac dependenter à repromiſſione, an verò gratuitò & liberaliter. ℟. Cenſendum eſſe, promiſiſſe dependẽter; quià in obſcuris, adeòq; etiam in dubiis, inſpiciendum eſt, ac præſumendum id, quod plerúmque fieri ſolet, uti nos utriúsque juris Regulæ docent; ſolent autem plerúmque tam mares quàm fæminæ, non aliter ſe per huiuſmodi promiſſionem obligare, quàm dependenter à reciproca repromiſſione; regulariter enim non repromittit quis alteri matrimonium ſine ſpe aut ſine conditione, quòd alter & ipſe ſe obliget ad idem optatum matrimonium. Uti cum aliis benè advertunt Bonacin. *hic quæſt.* 1. *Propoſit.* 1. *num.* 7. *Tambur. cit c.* 1. §. 1. *num.* 4.

9. Jam pro dicendis deinceps gnaviter recolenda & hùc reducenda erunt laté dicta De repromiſſionibus in communi; generalia tamen breviter applicabo, ſpecialia verò fideliter exponam.

§. II.

Vera & Seria.

136 AD valida ſponſalia eſſentialiter requiritur promiſſio vera & ſeria, ſcilicèt cum animo & vera voluntate promittendi & ſe obligandi; ad licita autem tantùm, etiam requiritur animus adimplendi promiſſum. Omnes. Ubi rursùs nota: Fictè promittentem variè ſe poſſe habere: 1. Exteriùs ſolùm verba promiſ-

ſionis

ſionis proferendo, abſque omni animo interno: 2. Cum animo quidem promittendi, ſed (ſtultè) cum animo non ſe obligandi: 3. Animo promittendi, ſed abſtrahendo, nec volendo nec nolendo ſe obligare: 4. Cum animo promittendi & ſe obligandi, at non animo implendi. Jam pono reſolutiones.

I. Si quis oretenùs verè alteri promittat matrimonium, ſed abſque omni animo ſe obligandi, ſeu promittendi, ſeu cum animo poſitivo non promittendi, non obligandi ſe, ſponſalia certò nulla erunt; ſicut nulla eſt, ficta tantùm promiſſio, etiamſi juramentum addatur ad ejusmodi fictam promiſſionem, ſeu potiùs falſum perjurium. Comuniſſima cū Sanchez. *l.* 1. *d.* 10. 137

Ratio eſt; quia ad ſponſalia requiritur promiſſio & obligatio, dans promiſſario jus juſtitiæ ad futuras nuptias; ficta autem & ſimulata promiſſio ſimpliciter non eſt promiſſio, neq; ex tali ficta promiſſione ulla oritur obligatio juſtitiæ per ſe ſecluſo alio damno, in foro conſcientiæ, neq; vacat gravi deceptione & mortali peccato. Ut ex profeſſo iterū dicam *C. ſequenti. Cùm De peccatis ſponſorū.* Ais: ergonè ſēper peccat mortaliter fictè promittens alteri matrimonium? Ita ſemper, ſi fictè promittat in contractu ſponſalium oneroſo, exigendo & admittendo alterius repromiſſionem ſeriam; quia iniquè adigit alteram partem ad faciendum aliquod grave, ad quod ipſe non tenetur, eámque in re gravi decipit; nam ideò altera putat, ſe obli-

Digitized by Google

gari alteri ad matrimonium, & ut talem ſe gerit, quia ſupponit tuam obligationem], quam non habes. Secús dicendum, ſi fictè promittas matrimonium alteri merè liberaliter & ex parte tua tantùm, ſcilicèt non exigendo, vt altera pars repromittat; ſic enim per ſe loquendo, ſecluſo alio damno, peccas ſolùm venialitèr; quia admittis mendacium nemini noxium. Ex communi Sanchez *diſp.* 9. *num.* 3.

II. *Et ſe obligandi.* Sponſalia omníſque ſeria promiſſio eſſentialiter includit animum ſe obligandi, cùm impoſſibile ſit à ſeria promiſſione ſeparare obligationem, quia eâ præcisè differt promiſſio à ſimplici propoſito, quòd hoc ſit voluntas alíquid faciendi in futurum, ſed abſque obligatione, non tanquàm debitum. Illa verò ſit fidei obligatio ad aliquid præſtandum in futurum tanquàm debitum ex obligatione. Quarè ſi ſponſus vel ſponſa promittat matrimonium, & habeat poſitivam voluntatem ſe ſe non obligandi, fallitur & fallit, dum ait, ſe promittere, ipſáque ſponſalia adhuc nulla ſunt, ſine obligatione, at non ſine peccato gravi. Ut ſuprà per omnia. Vide de hoc optimè Perez *diſp.* 1. *ſect.* 6. At quid ſi quis promittat matrimonium præſcindens omninò ab animo ſe obligandi, ſcilicèt nec volens nec nolens ſe obligare? ℞. cũ diſtinctione: Aut enim talis ſcit, quid ſit promittere nuptias, aut ſaltem promittit juxta morem communem, quo alii ſolent contrahere ſponſalia, nimirùm iis

in-

Digitized by Google

nduci obligationem implendi (idémque eſt de ipſo matrimonio, de voto, etiam ſolemni, de alio quovis contractu) jam verè contrahit ſponſalia, obligatúrque ſtare promiſſis ; jam enim implicitè ſe voluit obligare, ſciens talem promiſſionem inducere obligationem. Ut alibi explicatum. Aut talis præſcindens promiſſor non ſcivit, eam promiſſionem afferre obligationem, néque voluit facere, quod alii faciunt ; & ſic non contrahit vera ſponſalia, cùm nec implicitè nec explicitè voluerit ſe obligare. Supponimus autem ſemper, hunc ſimpliciatum bona fide proceſſiſſe, nam ſi mala fide, ut alteram partem deciperet, ſic abſtractè ſe habuit, recidit in eum doctrina tota de fictè promittente. *num. præcedenti*. 138

III. *Et implendi*. animus requiritur ſaltem ut licita ſint ſponſalia. Qui ergò verbis promittit matrimonium alteri ſerio animo promittendi & ſe obligandi, at ſine animo implendi, aut cum animo ſerio non implendi promiſſum : inprimis adhuc vera & valida contrahit ſponſalia ; quia adeſt vera promiſſio eſſentialiter conſiſtens in voluntate ſe obligándi tantùm, non in voluntate implendi, minùs in ipſa impletione ; adeóque obligatus manet ad futurum matrimonium. Communis cum Sanchez *diſp*. 9. *num*. 2. deindè talis patenter peccat mortaliter in contractu ſponſalium ; quia habet animum non implendi id,

ad quod ſe graviter obligat: & ſi juramentum addit, etiam periurus eſt, ut in priori caſu.

Dico autem; *in contractu ſponſalium.* Hìc enim rursùs adhibenda prior diſtinctio, nam ſi quis extra ſponſalium contractum & ſecluſa reciproca promiſſione alterius, ſolùm ex parte ſua & merè liberaliter promitteret ſic alteri matrimonium cum voluntate quidem ſe obligandi, at ſimùl cum voluntate non implendi, per ſe ſolùm peccaret venialitèr contra virtutē fidelitatis, niſi quis expreſsè ex juſtitia vel gravi-
139 ter ſe obligare intendiſſet, juxta dicta ſuo loco.

IV. Tandem ſi omnibus expenſis dubium ſit: an quis verè promiſerit, an verè contraxerit ſponſalia: an verò fictè vel joco tantùm, &c. In foro ſaltem conſcientiæ nulla erit obligatio; quia melior eſt conditio certæ libertatis, quæ à dubia promiſſione vinci non poteſt. At verò, quandò conſtat de promiſſione facta, & ſolùm dubium eſt: an quis habuerit animum ſe obligandi, quandò contraxit ſponſalia & matrimonium promiſit. Sanchez quidem cit. *num.* 12. aliiqúe communiùs docent, talem obligari; quia poſſidet promiſſio quam certò fecit. At nos cum aliis ſuo loco docuimus, talem probabiliſſimè in foro conſcientiæ non obligari; quia reverà hìc non poſſidet promiſſio; nam dubitatur de aliquo eſſentialiter requiſito ad veram promiſſionem, ſcilicèt de voluntate ſe obligandi: quamdiù enim dubia eſt voluntas ſe obligandi, tam diu

non

Digitized by Google

non poteſt eſſe certum, veram promiſſionem eſſe factam.

§. III.

Voluntaria ac libera, maximè ab errore & metu.

I.

Voluntaria.

I. PRomiſſio ad valida ſponſalia utrinquè requiſita neceſſariò debet eſſe voluntaria & deliberata deliberatione plena (illâ ſcilicèt, quâ intellectus ſine errore vel ignorantia apprehendit rem, & ſufficientèr advertit, qualis ſit, bona an mala. Ut benè explicat præ aliis Sanchez *l.* 1. *diſp.* 8. *num.* 2. *&* 5.) qualis ſcilicèt & quanta requiritur ad peccandum mortalitèr. Sic omnes paſſim. Ratio eſt; quia cùm promiſſio hæc ſit de re magni momenti, futuro ſcilicèt matrimonio, meritò ex natura rei exigitur tanta deliberatio & advertentia rationis, quanta requiritur ad votum, & cùm utraqúe promiſſio inducat obligationem ſub mortali, meritò ad utrámque requiritur deliberatio perfecta, qualis requiritur ad peccandum mortalitèr. 140

II. At, nonné quandóq; maior requiritur deliberatio ad ſponſalia, quàm ad peccatū mortale; quandoquidem illa promiſſio non ſolùm involvit præſentia, ſed etiam futura, & utráq; etiā non ſemper ſatis nota? affirmat Bonacin. negat Fagundez apud Gobat *hìc caſ.* 1. *num.* 22. Sed nega-

negari non poteſt reſpectu aliquorum ſponſalium, quandò non omnia ſatis conſtant, ſæpè requiri diligentius examen, adeóque diuturniorem deliberationem, ut valida ſint, cùm ob defectum talis examinis ſæpè deprehendatur defectus, ob quem ſponſalia ſint invalida. At ubi non eſt periculum talis defectûs, certè non requiritur maior deliberatio ad ſponſalia, quàm ad peccatum mortale.

141 III. Certò ergò valida ſponſalia, ſicut & validum matrimonium, contrahi non poſſunt à carente perfecto uſu rationis, etiamſi ſeptennio ſit maior: neque à furioſo, neque à plenè ebrio, neqúe à vehementiſſimè paſſionato ira vel cupiditate aut ſimili paſſione uſum rationis perturbante, ita ut impediat advertentiam requiſitam aliàs ad peccandum mortaliter, quod certè erit rariſſimum. Communis DD. Sanchez, Pontius, Hurtadus, alij cum Tambur. *l. 3. c. 2. §. 1. num. 2.* Quandò ergò homines libidinoſi & vehementi libidinis paſſione, ex intentione vel ſub conditione copulæ carnalis promittunt fæminis matrimonium, communiter præſumendum eſt, adfuiſſe deliberationem perfectam & ſufficientem ad ſponſalia valida. Ratio eſt; quia ea ipſa promiſſione ſub conditione vel ex intentione copulæ illicitæ verè & formaliter peccant; vix enim è viginti unum reperies, qui non agnoſcat, ſe tunc peccare, & ſine dubio debere

con-

Digitized by Google

confiteri illam promiſſionem & intentionem ſceleſtam, etiamſi fortè copula non ſecuta fuiſſet, v. g ob reſiſtentiam fæminæ: ergò habuit deliberationem perfectam, & cognitionem ſuæ malitiæ & conſequenter etiam ſui actus, quid, cui, & cur promitteret; neqúe enim maior requiritur animi deliberatio & libertas ab æſtu libidinis ad obligandum ſe promittendo mulieri, quàm ad obligandum ſe, peccando, diabolo. Quod valdè notandum, & dextrè à confitentibus expiſcandum.

IV. Dixi tamen: *communiter* ita eſſe præſumendum, fallit enim hæc præſumptio, quando illæ perſonæ ſunt tam imparis conditionis, aut promittens ita priùs abhorreat ab illa muliere, ut extra illum furorem libidinis, certò nunquàm eam fuerit ducturus. Nam inter indicia, quibus in dubio præſumimus, nos non præbuiſſe conſenſum perfectum, ſed imperfectum & ſemiplenum tantùm, tentationi vel cōgitationi malæ, unum eſt, quandò ſcimus nos ante illam tentationem ſemper conſtanter abhorruiſſe à peccato tali. Ut benè docet Sanchez *l.* 1. *moral. c.* 1. *n.* 20. & ego alibi. Fallit etiam hæc præſumptio communis in prorsùs extraordinario æſtu libidinis, idqùe maximè, quando promiſſio facta fuit tempore ipſius copulæ durantis, quam ex medicorum ſenſu comitari ſolet aliqua tranſiens phreneſis. Quia ergò in foro Sacramentali idem teſtis eſt & reus; judex autem tenetur ſententiam ferre juxta te-

Digitized by Google

ſtium depoſitionem, ideo confeſſarius tunc debebit ſtare aſſertioni negantis, ſe tunc fuiſſe ſibi præſentem quoad hunc actum promiſſionis ſi itá conſtanter negat, poſtquàm confeſſarius probè examinavit, an reverà tunc non cogitarit, quid & quantum promitteret. Et certè pœnitentes non raró ſolent confiteri, ſe tempore copulæ cum ſua vel al ena hæc vel illa cogitaſſe, dixiſſe, &c. Si ergò tunc ad alia potuit advertere, cur non præſumamus rursùs, etiam advertiſſe ad hanc promiſſionem? vide de hoc etiam in ordine ad forum externum optimè diſſerentem Gobat, cit. *a num.* 25.

II.

Et libera.

143 I. CONtractus ſponſalium tum ſuaptè natura, tum ex juris diſpoſitione magnam in promittendo animi libertatem, atque ſpontaneum &non illiberalem conſenſum requirit, quod & ipſum nomen indicat; nam dicta ſunt ſponſalia à ſpondendo, id eſt: ſpontè promittere.

Ratio eſt; quia ſponſalia ſunt via & præparatio ad matrimonium; quare ſicut omnia jura matrimonii libertatem requirunt & defendunt, cùm alioquin infelices exitus ſequi ſoleant, (ut habetur *c. requiſivit de Sponſal.*) ita & ſponſaliorum. Et hinc

Ad retinendam libertatem matrimonii ſtatutum eſt *L. ultima. C. de ſponſal. & c. Gemma. eodem titulo.* Ut ſponſalium contractui adjici

non

non poſſit pœna ſolvenda à ſponſo, eiuſvè parentibus vel cognatis, ſi per eos ſteterit, quò minùs nuptiæ ſequantur.

Id tamen ſolùm locum habere, ſi quis juſta ex cauſa à ſponſaliorum contractu reſilierit; non verò, ſi injuſtè ac perfidè reſiliat: contra communiorem, cum pluribus benè docet Layman cit. *tract.* 10. *part.* 1. *c.* 1. *num.* 8. Cùm nulla in matrimonio fovenda ſit libertas ad peccandum. Certè ad eum finem etiam jure ſtatutum eſt, ut arrhæ pignoris loco traditæ à reſiliente ſponſo vel ſponſa (dummodò major ſit viginti quinqúe annis) duplicatæ, imò etiam in pœnam triplicatæ vel quatruplicatæ, non tamen ultrà ſtipulari poſſint; ſin verò juſta reſiliendi cauſa ſubſit, ſufficiat reddere arrhas, quod tamen ſine dubio rationem pœnæ habet; quidquid conentur aliqui diſparitatem adferre.

II. Ob eâdem rationem etiam pactum lucrativum ſponſalibus ab altero contrahente adjectum tanquàm jure invalidum reſcindi debet, 144 *L. Si ita ſtipulatus. §. Si tibi. ff. De Verbor. Obligation.* Ubi dicitur: *Si tibi nupſero, decem dare ſpondes? causâ cognitâ denegandam actionem puto.* Ratio eſt; quia non ut par eſt, mutuo ſpontaneo amore, ſed ex libidine & turpi quæſtu matrimonia tali modo comparari cenſentur: quare promiſſio tanquàm contra bonos mores reſcinditur. Ex communi Sanchez

l. 1. *diſp.* 23. *num* 3. Layman cit. *num.* 9. Duæ tamen hìc limitationes notandæ ſunt.

145 III. Valet ejuſmodi promiſſio; ſi turpidinis præſumptio ceſſet, ut ſi promittatur nomine dotis vel donationis propter nuptias, vel ob inæqualitatem perſonarum ad compenſandam nobilitatem, juventutem, pulchritudinem, &c. v.g. Vir ignobilis aut ſenex aliquid promittit puellæ nobili, juveni, pulchræ, &c. ad compenſationem nobilitatis, juventutis, &c. juxta *c. De illis. De condition. appoſitis.* 3

IV. Ulteriùs tantùm irrita eſt illa promiſſio, ſi fiat, ab ipſo contrahente, ſecùs ſi fiat ab alio quocúnque. Ut, ſi Cajus Titiæ promittit vel legat mille, ſi cum Sempronio contrahat. Talis enim non turpis quæſtus, ſed liberalis; promiſſio ſeu donatio ſub conditione honeſta cenſetur, per quam néque libertas matrimonii aufertur, cùm non agatur de pœna damni, cujus metu aliquis ad contrahendum contra voluntatem induci poſſit; ſed ſòlùm de acquirendo lucro, per quod aliquis ad matrimonium allicitur; nam dicitur *L. Titio. ff. De Condit. & Demonſtr.* Aliud eſt eligendi matrimonii pœnæ metu libertatem auferri; aliud ad matrimonium certa lege invitari.

III.

Maximè ab errore

146 I. REgula hìc duplex ſit. Prima: Omnis, ignorantia, error, deceptio ſeu dolus ſufficiens ad irritandum ſeu dirimendum contra-

ctum

Digitized by Google

tum matrimonii (nimirùm verſans circa ipſam erſonam, conditionem ſervilem, aut aliam ualitatem per ſe intentam aut in perſonam edundantem. Juxta dicta *in impedimento Erroris.*) Sine dubio etiam ſufficit ad irritanda ponſalia. Secundùm Omnes. Ratio eſt; quia ongè faciliùs diſſolvuntur ſponſalia de futuro, uàm matrimonium de præſenti, cujus ſcilicèt ortius & ſacratius eſt vinculum, quàm Sponſaiorum; ſequuntur enim multò graviora inommoda ex diſſolutione matrimonii, quam ponſaliorum de futuro: ergò, &c.

II. Regula altera: Ignorantia, error vel deeptio circa qualitates vel circumſtantias ſponi vel ſponſæ, ſi tales ſint, quæ ſufficerent ad eſcindenda ſponſalia, ſi poſt illa contracta timùm ſupervenirent, (potiſſimæ enumeranuntur *in ſubſect.* §.4.) ſaltem dant jus ad reſcindenda ſponſalia per ejuſmodi deceptioem, errorem vel ignorantiã contracta. Communis DD. Ratio eſt; quia jure paria ſunt: on eſſe, & non apparere: aliquid ſuperenire: & præcedens ignorari. Ut ex *L.*77. *F. De contrahen. emption.* benè obſervat Leſſius .2. *De Juſtitia c,*42.*dub.*7. Et infrà pleniùs delarabitur. 147

¶. Nota autem hìc, ignorantiam propriè dici, cùm ſponſus v.g. ſolùm ignorat talem qualitatem ſponſæ, v.g. eſſe corruptam, morbidam, &c. nihil cogitans de oppoſito. Error propriè dicitur, cùm ſponſus non ſolùm ignorat

rat aliquid tale, ſed etiam actu poſitivo fal- credit & exiſtimat v. g. eſſe virginem, eſſe ſa- nam, &c. Deceptio, fraus vel dolus dicitur, cùm quis ſic erroneè credit & exiſtimat ab alio falsò perſuaſus ac deceptus, ſive ab ipſomet contrahente altero, ſive ab alio tertio. Omnis ejusmodi ignorantia, error vel deceptio po- teſt eſſe vel antecedens & dans cauſam contra- ctui, cùm ſcilicèt quis ideo contrahit, quia ignorat, vel decipitur, alioquìn ſi veritatem noſſet, nequaquàm contracturus: Aut inci- dens & concomitans tantùm, & non dans cau- ſam contrahendi, cùm ſcilicèt etiam abſente ignorantia vel deceptione, & veritate cogni- ta, tamen contraheres. Jam porrò.

III. Quandò deceptio ſeu dolus antecedens & dans cauſam contractui eſt ex parte contra- hentis, cùm ſcilicèt ipſe ſponſus v. g. decipit ſponſam in ejuſmodi qualitate, ſicque dece- ptam ad conſenſum inducit; ipſo facto nulla eſſe & irrita ſponſalia, probabiliter ſuſtinet A- verſa apud Tambur. *tract.* 3. *c.* 2. §. 1. *num.* 5. Negant autem longè veriùs, & valere ab initio ejuſmodi ſponſalia docent Leſſius, Coninck, apud eundem alii, & ex profeſſo optimè Peter *diſp.* 10. *Sect.* 1. Dicaſtil. *diſp.* 1. *dub.* 40. *num.* 610. Gobat *Caſ.* 9. *num.* 382. Ratio ſufficiens eſt; quia néque jure naturæ vel divino, néque jure civili aut Canonico pronuntiatur invalidus talis contractus. Certò autem omnium con-

ſenſu

enſu debiliſſima ſunt ejuſmodi ſponſalia, ut facilè à parte decepta, etiam propria authoritate, reſcindi poſſint. Ut in Subſectione videbimus. Quid autem referat noſſe, an talia ſponſalia valida vel invalida ſint: & ad quid tunc ſponſus ſeu pars decipiens teneatur, in ſimili mox dicam num. Sequenti.

IV. Communiſſimo autem DD. conſenſu valida ſunt ſponſalia, attamen ea de cauſa juſtè reſcindenda: 1. Quandò deceptio vel dolus etiam antecedens non eſt ab altera parte contrahente, ſed, eâ inſciâ, ab alio tertio aliquo, 2. Quandò ſponſus vel ſponſa à nullo alio, ſed propria ignorantia, errore vel imprudentia ſemel decepiſſet. 3. Quandò deceptio, error vel ignorantia non antecedens; ſed incidens vel concomitans tantùm non dat cauſam contractui. 4. Quòd ſi de hoc dubium ſit, an ſcilicèt quis verè contraxerit propter tales qualitates, circa quas fuit deceptus, vel erravit; poſſe ſe tenere tanquàm inductum ad contractum ex illo dolo vel errore, benè reſolvit Tambur. cit. *num.* 10. Plura circa hæc in num. Sequenti.

IV.

Et à metu ſeu coactione.

I. Regula generalis eſt. Omnis metus ſufficiens ad dirimendum matrimonium (nimirum verè gravis abſolutè vel reſpectivè, injuſtè incuſſus ad extorquendum ipſum actum; 142

actum; juxta dicta ſuprà de impedimento Vis, etiam ſufficientiſſimus eſt ad irritanda ſeu reſcindenda ſponſalia. Hoc tamen inter hæc diſcrimen eſt: Quòd, ut vidimus, jus canonicum expreſsè irritet matrimonium ex gravi & injuſto metu contractum: non item ullibi expreſsè ſponſalia. Attamen 1. Valdè probabile eſt, id, quod jure ſtatutum eſt de metu irritante ipſum matrimonium, eſſe quóq; intelligendum à fortiori de metu reſpectu ſponſalium, cùm hæc ſint via ad illud. Uti docent Sotus, aliíſque congeſtis Sanchez *l. 4. diſp.* 19. *num.* 3. Diana *part.* 3. *tract.* 4. *reſol.* 378. Tambur. cit. §. 2. *num.* 3. & valdè probabile cenſet Tanner. *hic tomo* 4. *diſp.* 8. *quæſt.* 1. *num.* 14. Quàmvis ipſe cum pluribus oppoſitum teneat. Et videtur colligi ex *c. Ex litteris. De Deſponſat. Impuber.* 2. Omnes contractus, adeóque etiam ſponſaliorum, ac matrimonium maximè, metu gravi & injuſto extortos ipſo jure naturali eſſe irritos ac nullos, ex probabiliſſima plurium ſententia docui *in Tyrocinio part.* 1. *Sect.* 4. §. 3. Eo quód implicare videatur, in re tanti momenti aliquem ſibi per injuriam comparare jus juſtitiæ in alterum. 3. Tandem certiſſimò poſſunt reſcindi ad libitum partis metum paſſæ: ídque etiamſi eiuſmodi meticuloſa ſponſalia eſſent iuramento firmata; Siquidem non ſit opus relaxatione juramenti, cùm juramentum non poſſit eſſe vinculum iniquitatis. Ex

com-

ommuni Sanchez *diſp.* 21. *num.* 3. Diana, Tan-
er. cit.

II. Certò autem non irritat ſponſalia (ſicut
ec matrimonium ſuprà ſuo loco) 1. Metus
uicúnque non incuſſus ab extrinſeca cauſa li-
era, ſed ab intrinſecò aſſumptus, etſi terrente
auſa naturali. 2. Metus etiam gravis & in-
uſtè incuſſus quidem, ſed non ad extorquen-
lum ipſa ſponſalia, ſed ad aliud, v. g. Si, ut
arcerem effugias, ſpondeas matrimonium fi-
iæ cuſtodis. 3. Metus etiam gravis ad extor-
juendum ſponſalia incuſſus, ſed juſtè, à Lege
el Judice, &c. 4. Metus injuſtè etiam in-
uſſus ad extorquendum ſponſalia, ſed levis
olùm conſideratis circumſtantiis perſonarum.
Hæc omnia generatim explicata habes *in Ty-
oc. nio l. c.* §. 2. & ſpeciatim applicata matri-
nonio ſuprà. Eadem enim quoad hæc eſt ra-
io ſponſaliorum & matrimonii; & inſuper,
juamvis Bonacin. & aliorum probabili opi-
iione, metus gravis juſtè incuſſus redderet in-
alidum matrimonium; quippè quod ex ſe in-
liſſolubile omninò perfectam requirit liber-
atem, tamen id dici non debebit de ſponſali-
ous, quæ ex ſe indiſſolubilia non ſunt, & ex
:auſis ſupervenientibus reſcindi poſſunt.

III. Sponſalia metu levi injuſto extorta, etſi 149
int valida, attamen infirma, & etiam propria
uthoritate metum paſſi irritabilia. Cùm aliis
Sanchez *diſp.* 19. *num.* 6. Cùm enim altera pars
n conſcientia teneatur relaxare fidem hoc me-
tu

Digitized by Google

tu extortam, poterit ipſe vim paſſus pari mod in conſcientia reſumere fidem à ſe datam: idq etiamſi ſponſalia juramento firmata ſint: Sed certè nunc priùs obtenta juramenti relaxatione. Prout *diſp.* 21. *num.* 4. meritò notat Sanchez. In foro autem externo non dari actionem talem, levem metum paſſo, apud omnes in confeſſo eſt.

Q. Hic non abs re petes: Si in dictis caſibus ſponſalia valida, tamen ob metum vel deceptionem tam facilè reſcindi poſſunt in conſcientia, & etiam arbitrio & authoritate propria perſonæ metum paſſæ vel deceptæ: Quid ergo intereſt quoad praxin ſcire, an ſponſalia ſint valida, nec ne? ℞. Multum per omnem modum; nam ſi ſponſalia jure ſint valida, quàmvis ſtatim reſcindenda, inprimis pariunt impedimentum publicæ honeſtatis, ut una pars non poſſit contrahere matrimonium cum alterius conſanguineis in primo gradu, quod impedimentum non parerent, ſi ſint invalida. Deindè ſi valida ſint, conferunt jus ad oſcula, amplexus & tactus non impudicos, in communi ſaltem & probabili ſententia, donec reſcindantur; ſecùs ſi ab initio fuerunt invalida. Et inſuper.

150 IV. Si pars contrahens injuſtum metum paſſa, aut in priori caſu ab altero contrahente vel, eo conſcio, ab alio tertio decepta juſtè potens reſilire, nihilominùs velit matrimonium

con

ontrahere; ad quid obligabitur metum inutiens vel decipiens? ℞. Si quidem ſponſalia ıerunt valida, liquidum erit, ipſum obligari are contractui, & matrimonium inire. Si verò ſponſalia fuerunt invalida, ut in caſibus u:obique primo loco poſitis, utpotè ex errore irca perſonam, &c. vel ex metu gravi injuſtè ıcuſſo ad extorquendum; iterùm liquidum rit, eum non obligari ad nuptias ex vi ſponſaorum ex juſtitia, cùm ea ſupponantur eſſe ulla. At nunquid ſaltem obligabitur vi romiſſionis factæ ex fidelitate? (Eadem eſt uæſtio in ſimili de ipſo matrimonio, eadémq; lebet eſſe reſponſio.) Affirmativam tenet ıverſa apud Tambur. cit. *num.* 12. Negatiam Sanchez *l* 4 *diſt.* 15. *num.* 5. Ratio potiſma eſt; quia in contractu oneroſo naturâ ſuâ x utráque parte obligatorio, ut ſervetur æualitas, vel utráque pars obligata manere deet, vel neutra: cùm ergò certum ſit, non obliari partem, quæ metum paſſa vel decepta eſt, deò nec obligata manebit altera, Intellige emper *per ſe loquendo.* Nam certum eſt apud mnes, talem obligari ad reſarciendum omnia lamna fortè indè ſecuta parti metum paſſæ vel leceptæ: & maximè, ſi ſponſa violata, aut tiam imprægnata ſit, quæ damna, quandò alier reſarciri non poſſunt, utique tenebitur ad uptias per accidens, qui metum incuſſit vel lecepit. Prout de ficto Promiſſore dicam inrà, *cùm de peccatis ſponſorum.*

Digitized by Google

§. IV.

Externo ſigno certo expreſſa.

CErtum eſt in ſponſalibus, ſicut & in matrimonio, verbis vel ſigno aliquo debere exprimi promiſſionem ſeu conſenſum & voluntatem internam ſeſe obligandi. Ratio eſt; quia nulla promiſſio obligat, niſi acceptetur: & ſpecialiter, promiſſio oneroſa ſponſalium ac matrimonii non obligat, niſi dependenter à repromiſſione; atqui nemo acceptabit tuam promiſſionem, minùs repromittet tibi, niſi cognoſcat; nec cognoſcet, niſi ei intimetur; néque ei intimari poteſt, niſi per verba vel ſigna externa: ergò, &c. At quid ſi Berta dicat Bartholo: Quamprimùm tu in animo tuo dixeris: promitto me ducturum Bertam: ego illa tua interna verba habebo pro acceptatis, & ex nunc me tibi viciſſim obligo in eum eventum? ℞. Si Bartholus dicat vel ſignificet, ſe ſic eſſe contentum, naſcentur vera ſponſalia, ut primùm ſeriò in ſuo animo dixerit: promitto me ducturum Bertam; jam enim ſatis in anteceſſu manifeſtavit ſuam intentionem. Ita P. Gobat *hic tract.*10. *caſ.*2. *num.*4. Qualiter autem valeat votum ſeu promiſſio interna ipſi Deo facta de ineundo matrimonio, etiam cum certa perſona, Deo volente, videbitur ſuo loco; interim videre potes apud eundem Gobat ibidem *num.*42. & rursùs *caſ.*10. *num.*4.61.

Jam verò qualia debent eſſe verba vel ſigna ſufficientia ad ſponſalia. Pono priùs aliquas

regu-

Digitized by Google

regulas communes, deindè ſpecialia ad praxin magis utilia ac communia ſelecta.

I.

Regulæ communes.

I. REquiruntur & ſufficiunt illa verba, quæ hic & nunc ſufficienter indicant mentem internam: Seu, ut latiùs exprimit Tambur. *tract. 3. c. 2. num. 1.* Quæcúnque verba, Signa, Scriptura, nutus, &c. Quibus ſponſus & ſponſa determinatæ perſonæ ſignificant promiſſionem reciprocam de futuris nuptiis, ſive ſigna ejuſmodi ſint ex propria ſignificatione, ſive ex conſuetudine, ſive ex propria voluntate ſponſorum, ſive quocúnque alio modo, dummodò, ut dixi, ſponſus & ſponſa inter ſe ſignificent, intelligántq; promiſſionem, ſufficiunt ad conſtituenda ſponſalia; cùm enim ſponſalia ſint merus contractus civilis, ſatis ſunt ea verba vel ſigna, quæ internum conſenſum, ſe ſeque obligandi intentionem ſufficienter exprimunt. Meritò igitùr Sanchez *l. 1. De Matrimon. diſp. 18. num. 2.* ait, apud Indos illa verba: Sepeliam te, quandò morieris: parere vera ſponſa ia; quàmvis enim non ex ſe, tamen ex uſu illius Regionis iis animus ſpondendi matrimonium explicatur. Et hinc eſt. 151

II. Quandò ſponſus v. g. ſeu primus in contrahendo dixit verba certò ſignificantia promiſſionem matrimonii, ſecundùm eundem ſenſum debent intelligi verba ſequentis ſeu reſpondentis, etſi de ſe generalia, dubia, æqui- 152

voca, niſi clarè contrarium explicetur; adeoque ſi ſequens reſpondeat: volo, conſentio, annuo, placet.&c. jam vera naſcentur ſponſalia Ita cum aliis Sanchez cit *num.* 4. Idem dicendum, ſi poſt tractatum de ſponſalibus addant ſponſi: placet, ſit ita,&c. Nam ex circumſtantiis ſatis prædictus animus exprimitur. Ex communi Tambur.cit. *num.*2.

153 III. In foro conſcientiæ principaliter attenditur intentio. Adeóque, ſicùt quandò conſtat adfuiſſe intentionem ſpondendi inter ſponſos ſatis cognitam per talia verba vel ſigna: quàmvis eſſe non ſufficienter explicativa promiſſionis, vera cenſentur ſponſalia, & obligationem in conſcientia inducunt; ita econtrà, qualiacúnque ſigna vel verba ſint, non inducent ſponſalia obligationémque in conſcientia, per ſe loquendo, niſi iis uſus verè conſenſerit in ſponſalia aut matrimonium; ſicut enim nuptias non concubitus ſed conſenſus facit. *L. Nuptias ff. De regulis juris.* Ita ſponſalia non locutio ſed conſenſus facit. Unde qualiacuúnque ſigna adhabita ſint, ſi tamen iis uſus vel uſa ignoravit,iis ſignificari talem conſenſum vel promiſſionem, nulla erunt ſponſalia, & ſi probare poſſet quis vel quæ, ſe ignorâſſe illam ſignificationem, judex non poterit compellere ad matrimonium, judice Gobat cit. *num.*7.

154 IV. In foro autem externo principaliter attenduntur verba. Quarè judex Eccleſiaſticus

Digitized by Google

ticus, cui intentio ſpondentium interna conſtare non poteſt, debet judicare ſecundùm verba vel ſigna intellecta ſecundum communem modum loquendi. Ut expreſsè habetur c. *Ex litteris*, 1. *De ſponſal.* Et ſecundùm communem modum loquendi in tali loco, ubi ſponſalia contracta ſunt. *L. Semper in ſtipulat. ff. De regulis juris.* Quarè ſi verba mutuam promiſſionem ſignificant ex ſe vel circumſtantiis, pronuntiabit ſponſalia valida: Si non ſignificant, pronuntiabit invalida: Si verò dubia ſit ſignificatio, ſeu verba ſint ita dubia, ut ex iis non poſſit probabiliter conjici mens utentium, pronuntiabit potiùs pro libertate illius, qui uſus eſt, quàm pro valore ſponſalium. Uti (contra Tanner. *diſp.* 8. *dub.* 1. *num.* 10. Tambur. cit. §. 3. *num.* 6. alióſque non paucos) veriùs docent cum aliis Perez hìc *diſp.* 4. *Sect.* 1. *num.* 5. Diana *part.* 10. *tract.* 13. *reſol* 19. Gobat cit. *num.* 73. Ratio eſt; quia ſtandum eſt pro libertate poſſidentis illam, niſi jus aliquid in contrarium ſtatuat: Sed hìc jus nihil contrarium ſtatuit quoad ſponſalia: ergò, &c Statuitur quidem c. *Finali. De Sententia & re judicata.* ac alibi: docénque DD. communiſſimè cum Sanchez *l* 1. *diſp* 18. *num.* 5. In dubio favendum eſſe valori matrimonii: Ab hoc tamen non valet argumentatio ad ſponſalia: néque verùm eſt univerſaliter; (ut volunt DD. oppoſitæ ſententiæ) quæ ſtatuuntur in cauſa matrimonii, ſtatui hoc ipſo in ſponſali-

bus; cùm grandis ſit diſparitas, ut jam ſuprà innui, & iterum dicam infrà de ſponſalibus conditionatis. Et optimè probat Gobat cit. *à num.* 47.

II.

Verba certa.

155 I. VErba certò ſignificantia ſponſalia ſunt: *promitto tibi matrimonium, & ego tibi promitto me ducturum te: promitto, me obligo, do tibi fidem meam, quòd te ducam: ſub fide mea te ducam: habeas me infidum: infidus ſim, ſim nequam, niſi te ducam*; & his ſimilia. Item *accipiam te: ducam te dejncèps, poſthàc, cras te ducam, &c.* Nam licèt hæc & ſimilia verba futuri temporis expreſſe non ſignificent promiſſionem potiùs quàm propoſitum (& certè ea verba: contraham tecùm matrimonium: ſolùm ſignificare propoſitum, cenſet Tanner. cit. *num.* 10.) attamen ſignificant promiſſionem implicitè ex uſu communiſſimo loquendi. Uti authoritate plurium confirmat Sanchez *diſp.* 18. *num.* 12. Et certiſſimè ſimiliter, ſi alteri ſtipulanti ſeu promiſſionem exigenti, v. g. puellæ nolenti conſentire, niſi promittas matrimonium, ita reſpondeas. Item, ſi unus dicat, accipio te in uxorem, & altera reſpondeat: ego te accipiam in virum. Adhuc conſtitui ſponſalia, rectè cenſet Tambur. cit. §. 3. *num.* 16. conſentiente Gobat *num.* 49. Nam licèt illud ſponſi, accipio te: ſignificet de præſen-

Digitized by Google

enti, ut per ea verba videatur matrimonium conſtitui; tamen illa expreſſio ſponſæ reſpondentis per futurum: *accipiam*: oſtendit conſenſum eſſe de futuro: ideóque conſtituuntur ſponſalia & non matrimonium.

II. Verba certò non ſponſalia ſed matrimonium ſignificantia ſunt: 1. *Accipio te in meam.* Hæc verba pro genuina forma matrimonii ponuntur, *c. ultimo de ſponſal.* Subauditur enim: in uxorem meam, in maritum, &c. 2. *Habeo te in uxorem.* 3. *Iam, ex nunc reputo te in uxorem*: *ex nunc vel poſthác, ab hoc tempore*: item: *ſemper, omnibus diebus vitæ habebo, tenebo te pro uxore, tractabo te, ut uxorem, providebo tibi ut uxori, ex nunc, poſthác eris mea uxor.* 156

Nam licèt ea verba futuri temporis: *mea eris, providebo tibi ut uxori, &c.* ex ſe ſignificent & conſtituent tantùm ſponſalia, quatenùs tamen additur eiusmodi particula: *ex nunc, ſemper, &c.* jam important etiam conſenſum de præſenti, adeóque verum matrimonium. Ut notat Tambur. *ibidem num.* 28.

III. Quandò impuberes matrimonium 157 contrahere intendentes utuntur verbis certis de præſenti, licèt ob ætatis & maturitatis defectum verum matrimonium non ſit, cenſeri tamẽ vera ſponſalia debent, qualia impuberes contrahere poſſunt. Ut habetur expreſsè *c. Finali. de deſponſat. impuber.* & *c unico eodem titulo*

in 6. ubi ratio datur; quia mens contrahentium ſit: ſi actus non valet ſecundum omnia, valere tamen debet, quatenùs poteſt. Quam regulam interpretans Covaruvias *in epitom* *p.* 1. *c.* 3. veram eſſe dicit, ſi id, quod fieri poteſt, includatur in eo, quod fit; atqui ſponſalia ſatis manifeſtè includuntur in matrimonio, tanquàm imperfectum & inchoatum in perfecto. Layman cit. *num.* 17. Excipiendum tamen, niſi prædicti expreſsè excluſerint ſponſalia v. g. contrahimus matrimonium, quòd ſi hoc non valeat, nolumus obligare ut ſponſalia. Et hinc conſequentèr valdè probabilitèr.

158 IV. Quandò etiam puberes utentes verbis de præſenti, clám ſine Parocho & teſtibus intendunt matrimonium contrahère; etſi poſt Tridentinum non valeat matrimonium, valere tamen ut ſponſalìa de futuro, docent graviſſimi DD. Veracrux, Henriquez, Corduba, Rebellis, eósque citans Layman *num.* 17. aliique.

Ratio eſt; quia ex una parte adeſt eadem ratio, quæ ſupra. Ex alia autem parte Concilium Tritentinum ſolùm annullavit matrimonium clandeſtinum, non autem ſponſalia clandeſtina, cùm ad horum valorem nulla ſolennitas requiratur, proút etiam declaravit ſacra Congregatio apud Tambur. cit. §. 4. *num.* 1. *Decretum Tridentinum, quod ſtatuit, ut matrimonium fiat coram Parocho & teſtibus, non habet*

habet locum in ſponſalibus. Contrariam tamen negativam docent communiùs DD. Navar. *l.* 4. *conſil.* 1. *de clandeſtina deſponſatione.* Sanchez *l* 1. *c.* 20. pluribúsque relatis Diana. *part.* 3. *tract.* 4. *reſol.* 298. Tamburinus ibidem *num.* 6. & 9. Gobat. *caſ.* 2. *num.* 78. Ratio præcipua eſt; quia Concil. Trident. *ſeſſ.* 24. *c.* 1. *de reformat. matrimon.* loquens de clandeſtinè contrahentibus, expreſsè ait: ad ſic contrahendum eos ſacra Synodus *omninò inhabiles reddit.* *Omninò* dicit, id eſt: omni ex parte, ut proindè excludatur ratio ſuprà data de impuberibus.

Sed certè facilè reſpondetur; ſubintelligendam eſſe vocem: *matrimonium*, quæ proximè anteceſſit.

Fatetur tamen Layman cit. propter authoritatem DD. ſponſum, qui matrimonium clandeſtinum irritè contraxit, in nullo foro cogi poſſe, ut in futurum contrahat, niſi ad hoc ſe expreſsè obligarit, ut ſi contractus non valeat tanquám matrimonium, valere debeat eo modo quo poteſt, ſcilicét ut ſponſalia, ſicùt notavit Sanchez *ibidem num.* 6.

III.
Verba dubia.

TAlia plurima congeſta & examinata videre potes latiſſimè apud Sanchez à *diſp.* 18. & ſtrictiùs Tambur. cit. *c.* 3. & Gobat *caſ.* 2. Sed quia pleráque parum faciunt ad praxin in-

noſtris partibus, ideó ſeligo aliqua magìs germanizantia.

159 I. Mea eris: meus eris. Secundùm Sylveſtrum & Rodriqu. conſtituunt matrimonium; at ſecundùm Sanchez, Hurtadum, Tambur. ſolùm ſponſalia, niſi addatur *ex nunc* vel *poſthác* eris mea, &c. Sic enim conſtituere matrimonium, jam ſuprà inſinuatum eſt. Similiter dubia eſt forma: volo te habere uxorem.

Hæc autem: volo contrahere tecum: volo, placet te ducere: ſecundùm Sanchez ibidem *num.* 24. & plures apud ipſum, conſtituit ſponſalia; ſed rectiùs Gobat germanus *num.* 56. cenſet iis verbis ſolis nihil effici in Germania, niſi accedat alia actio, v. g ſtipulatio manuum, exhibitio arrhæ, propinatio poculi.

160 II. Non aliam ducam niſi te vel præter te. Sanchez cit. Coninck, alii cum Layman *hic c.* 1. *num.* 2. cenſent non conſtituere ſponſalia; ſed ſenſum eſſe ſolùm excluſivum ſic: promitto me cum nulla contracturum, excipio autem te, tecúmque non nego me contracturum, ſed néque etiam affirmo; néque indè ſequitur me affirmare, ac proindè ea formula ſolùm inducit obligationem conditionatam, hanc ducendi, ſi aliquam ducere velim: Aut disjunctivam: vel hanc ducendi vel nullam, cujus utriuslibet electio erit penes promittentem. Contrà tamen multi ſentiunt, & ſenſum eorum verborum non ſolùm excluſivum, ſed etiam aſſertivum cenſent, ſicut in hac propoſitio-

ſitione: Nullus poteſt, conſecrare, niſi ſacerdos. Sed prior ſenſus videtur praxi receptus, ut notat Tambur. *num.* 60.

III. Promitto tibi amorem, & fidelitatem. 161
Dubia formula eſt, cùm amor & fidelitas in aliis etiam rebus ſervari poſſit, quàm in promiſſione matrimonij, ſi tamen accederet traditio arrhæ, aut copula ſecuta eſſet, poſt hanc formulam meritò judicaretur, per hoc factum declarari dubia illa verba, & explicari in ſenſu promiſſionis ſponſalitiæ. Gobat. *num.* 65. Et univerſalitèr: ſi poſt mentionem factam de matrimonio, aut quomodocúnque dubiam promiſſionem, ſeu verba dubia vel ſigna ſequatur copula, cenſetur facta animo ſponſalitio, adeóque ſponſalia contracta.

IV. Propino tibi ad matrimonium, dixit 162
petrus Apolloniæ; reſpondit hæc: Deus benedicat tibi. Eruntné ſic ſponſalia cenſenda inita? Certè niſi conſtet vel appareat, Petrum fuiſſe jocatum, ſed ſeriò locutum, & maximé ſi præceſſit tractatio vel metio aliqua nubendi reſpondet Gobat. *caſ.* 1. *num.* 32. In foro externo pronuntiandum, quòd ſic; etenim illa phraſis: propino tibi ad matrimonium, ad emptionem, ad commutationem, ſeriò prolata ſignificat à germanis ſerium animum nubendi, emendi, &c. Et ſi altera pars reſpondeat benedicens poculum, cenſetur conſentire in rem petitam, alioquin certò alia locutura. Certè

vix

vix erit reperire puellam, quæ, ſi abhorreret à tali matrimonio, eo caſu non eſſet mox dictura, jam non eſſe tempus agere de matrimonio: aut certè reſponſura cum tali reformatione vultus, oculorum, vocis, &c. ut omnes præſentes advertere poſſint, ab ea non cogitari ſeriò de matrimonio à propinante oblato. Illud verò indubitatum, ſi Apollonia propinatum poculum ac refuſum acceptaſſet, & mox ebibiſſet, nullo ſigno contrariam mentem oſtendens, ſe ſcilicèt non bibere in ſignum matrimonij, fuiſſe compellendam nubere Petro; quia eiusmodi actio germanis eſt clarum & certum ſignum conſenſus in rem, quam petit propinans. Lege totum illum caſum primum *tract.* 10. *Illaudati moris* appellatum.

IV.

Signa alia.

NOn ſolùm verbis, ſed aliis etiam actionibus conſtituuntur ſponſalia, ſed verè non ſine verbis vel tractatione prædicenti aliqua de matrimonio.

163 I. Porrigendo, acceptando & complectendo invicem manus, ſed certè non ſine verbis, ut ſi juvenis dicat: en habes meam manum in ſignum, quòd velim te habere ſponſam, & puella mox etiam porrigat manum, etſi nihil dicendo. Secùs ſi ille apprehendat manum puellæ, & tum primùm dicat: accipio te in meam ſponſam; illa autem nec retrahat manum, nec contradicat; tunc enim non fore ſignum ſufficiens

ciens

Digitized by Google

:iens repromiſſionis , nec conſequentèr fieri ponſalia , cum pluribus docet Sanchez *diſp.* 22. *num.* 6. Contrà tamen fieri ſponſalia, conendunt Pontius, aliiſque citatis Perez *diſp.* 4. *ſect.* 6.

II. Porrigendo & in digitum immittendo 164
nnulum (quod DD. Subarrhationem dicunt) n ſignum fidei & promiſſionis, quam ſibi dant ponſi de futuris nuptiis, adeóque etiam non ine aliqua tractatione vel mentione prævia le futuris nuptiis. Ut ſi juvenis dicat & tralat annulum puellæ : do tibi hunc annulum ad natrimonium : illáque acceptet nihil contralicendo, habebitur eius taciturnitas pro exreſſa acceptatione, & conſequentèr repronïſſione. Ex communi Sanchez cit.

III Mittendo & acceptando alia munera 165
uxtà morem ſponſorum , præcedente ſcilicèt ractatione aliqua de matrimonio, ſeu ut loquitur Sanchez cit. *num.* 5. quandò habito tratatu de matrimonio contrahendo, miſit ſponus arrhas, jocalia, aut nomine ſponſalium ecunias ; acceptavítque puella , cenſetur onſenſiſſe in ſponſalia. Seu , ut ait Gobát *um.* 69. Quandò præceſſernnt vel comitanur verba, actiones vel circumſtantiæ, ob quas neritò cenſeatur, illam miſſitationem & acceptationem haberi pro conſenſu in matrimoium de futuro.

IV. Taciturnitas aut non contradictio præ- 166
entis filii aut filiæ, tunc ſolùm eſt ſignum po-

ſiti,

Digitized by Google

ſitivi conſenſus, quando parentes (item Tutor vel alius poteſtatem habens) dicunt: hanc noſtram filiam damus tibi, vel tuo filio in ſponſam. Secùs, ſi alius ſic dicat, ſub cuius poteſtate non eſt conſtituta puella; hi enim carent poteſtate & authoritate exprimendi aliorum conſenſum. Juxtà communem DD. cum Sanchez, *l.* 1. *diſp.* 23. *&* 24. & Tambur. cit. *num.* 35. (contrà Pontium ac Dianam *part.* 3. *tract.* 4 *reſol.* 370) Tandèm ſi filius abſens vel infans poſteà fiat præſens vel adultus, quandò à parentibus reſciunt promiſſionem pro ipſis factam de matrimonio, & ipſi vel illæ taceant, eo ipſo ſponſalia iniri, ex communi notat Tambur. ibidem cum Coninck. Idque multò magìs, ſi ratificent per verba vel per cohabitationem, viſitationem, vel oſcula & amplexus, per appelationem ſponſæ, &c. Sic enim eſt clara ſponſaliorum approbatio. Prout deciditur in jure *C. unico de desponſat. impuber. in* 6. *decretal.*

§. V.

Inter perſonas habiles.

GEneralitèr: omnes illi & ferè ſoli ſunt habiles ad ſponſalia contrahenda, qui poſſunt validè & licitè inire matrimonium, & conſequentèr omnes illi & ferè ſoli ſunt inhabiles ad ſponſalia, qui nequeunt ſine peccato celebrare nuptias, quantùm eſt de jure naturæ. Veritas hujus dicti, ſimiliter & ratio, cum dixe-

Digitized by Google

dixerim *ferè ſoli*, &, *quantùm eſt de jure naturæ*, patebit ex dicendis in particulari.

I.
Inhabiles naturalitèr.

PRæter infantes, amentes, plenè ebrios, 167
omnéſque deliberationis incapaces, ex dictis §. 2. etiam cæcus, ſurdus & mutus ſimul eſt inhabilis ad ſponſalia & matrimonium. Juxtà communem DD. cum Sanchez *l. 1. diſp. 8. num.* 30. Ratio eſt; quia ſaltem moralitèr loquendo eſt impoſſibile, ut qui ſimul cæcus, ſurdus & mutus eſt, vel à ſe ipſo, vel ab alio diſcat requiſita ad matrimonium; quarè omninò repellenda eſſet, quæ tali vellet nubere. Eâdem ratione talem inſenſatum hominem etiam incapacem eſſe profeſſionis religioſæ, ex communi rectè docent Diana *part.* 5. *tract.* 6. *reſol.* 24. Pollizarius *Manuali Regula. tract.* 3. *c.* 2. Neque talem obſtringi Præcepto audiendi Sacrum, contra multos, cum multis bené probat Gobat *Alphabet Sacrum audientium*, Secùs dicendum de eo, qui ſolùm uno ex his defectibus laborat: itémque de illo, qui eſt mutus & ſurdus ſimùl, modò non ſit cæcus; nam talis poteſt edoceri neceſſaria ad obligationem, actúmque conjugalem. Sanchez cit. *num.* 32. Tanner. *diſp.* 8. *quæſt.* 1. *num.* 32. addens, abſolutè & phyſicè loquendo, nihil obſtare, quin etiam cæcus, ſurdus & mutus adeò perſpicacis ſit ingenii, ut rationem matrimo-

trimonii ſatis intelligat, ideóque uxorem ducere valeat. Sed moralia ſectamur, non Phyſica.

II.

Ætas, impuberes.

1681. ÆTas ſufficiens ad contrahenda ſponſalia eſt ætas rationis, ſeu anni diſcretionis; & jure Eccleſiaſtico quidem requiritur ſeptennium completum, adeò, ut ante eam ætatem completam tam mas quàm fæmina inhabiles ſint ad ſponſalia contrahenda, eáque contracta invalida. *C. Literas. C. Acceſſit. C. Ac diſſolvendum. De deſponſat. impuber. & C. unico eodem titulo in 6.*

Ratio eſt; quòd ea fermè ætate & non anteà rationis ac liberi arbitrii uſum conſequantur, ut voluntariam in ſe obligationem ſuſcipere poſſint. Quarè ſi certis indiciis oſtendatur, defectum ætatis ſupplere malitiam, & præcocis ingenii prudentiam, valida ſponſalia, etiam ante ſeptimum ætatis annum completum cenſeri debent: ſicut econtrà invalida cenſeri debent ſponſalia etiam poſt ſeptennium contarcta, ſi ſufficientem rationis uſum tunc defuiſſe oſtendatur. Ita contra multos alios communior DD. cum Sanchez *l.* 1. *diſp.* 16. *num.* 14. Layman. *c.* 1. *num.* 16 Pontius. *l.* 12. *c.* 5.

Ratio eſt; quia cùm de veritate conſtat, præſumptio cedere debet, atque adeò jura præſcribunt & requirunt ad ſponſalia ſeptennium

nium completum, quia tunc præſumitur & non antea uſus rationis; ſicut præſcribunt annos pubertatis pro matrimonio, quia tunc & non anteà præſumitur potentia generandi, ergò &c. Sicut ſi conſtet ante annos pubertatis præſcriptos adeſſe potentiam generandi, valet matrimonium ex ſuprà dictis: ſic ſi ante annum ſeptimum conſtat adfuiſſe uſum rationis, valebunt ſponſalia. Tandem ſponſalia, quæ ob rationis defectum ſeu utriúſque, ſeu alterius contrahentium irrita fuerunt, ſuperveniente rationis diſcretione per ratificationem expreſſam vel tacitam (adeóque etiam copulam) convaleſcere, juribus allegatis benè explicant & probant Sanchez. *num.* 5. & Layman. *num.* 16.

II. Sponſalia poſt ætatis diſcretionem ab 169
utróque vel alterutro impubere celebrata, valida ſunt, ſed non omninó firma ſed ſuſpenſa. Valida quidem & rata ſunt, quia nullo jure certa maior ætas requiritur, ſicut requiritur pro ipſo matrimonio ætas pubertatis, cum ad matrimonium, quod eſt ex ſe indiſſolubile, maturiori opus ſit judicio, quàm ad ſponſalia, quæ ex multis cauſis reſcindi poſſunt. Unde & talia ſponſalia impuberum inducunt impedimentum publicæ honeſtatis. *C. Literas. C. Accuſat. C. Continebatur. De deſponſat. impuber.* Et durante eadem ætate impuberi à ſponſalibus reſilire non poſſunt. *C. De illis eodem titulo* De quo fusè Sanchez *l.* 1. *diſp.* 51. Ratio hu-

Digitized by Google

jus ordinationis fuit, ne in eo infirmæ ætatis judicio imprudens eſſet mutatio.

170 III. Non omninò firma, ſed ſuſpenſa ſunt ejuſmodi ſponſalia impuberum; quia quamprimùm impubes annos pubertatis aſſecutus fuit, datur ei optio vel reſiliendi, vel ſponſalia ratificandi expreſsè vel tacitè. Citato *C. De illis & C. A nobis. eodem titulo.* At quid ſi impuberes illi ſponſalia prius firmarunt juramento?

Adhuc poſſe reſilire, contra Sanchez, alios multos, cum aliis multis docet Pontius apud Tamburinùm approbantem *tract.* 3. *c.* 5. §. 1. *num.* 17. Eo Quod juramentum ſequatur naturam actus, cui adjungitur, niſi à jure contrarium ordinatum fuerit. Excipit tamen Layman *num.* 17. Si impuberes pubertati jam propinqui ſponſalia juramento confirmarint, tunc adepta pubertate, reſilire non poſſe. Juxta cit. *C. Ex literis* 1. *De ſponſal.*

171 IV. Pubes autem jam, qui cum impubere contraxit, néque ante néque poſt hujus pubertatem reſilire poteſt niſi alter quoque pubes factus diſſolutioni conſentiat. Quia hæc facultas valendi ſe ſolo diſſolvere ſponſalia, conceſſa eſt duntaxat impuberi pubertatem aſſecuto in favorem & velut privilegium ætatis teneræ, in qua inita ſponſalia meritò non debent eſſe tam firma, ut ad eorum diſſolutionem non ſufficiat ejusdem diſſenſus maturo pubertatis tempore habitus. Nihil ergò de hoc privilegio participat, ſi pubes jam ſponſalia

iniit

Digitized by Google

iniit cum impubere. Communis apud citatos omnes.

Tandèm generalis exceptio hic ponitur *cit.* C. *A. nobis.* Niſi ſponſi ante legitimam ætatem pubertatis ſe carnaliter cognoverint, tunc enim ſpectato jure antiquo, ipſum matrimonium conſummatum cenſetur; jure autem novo Concil Trident. clandeſtina matrimonia annullantis, ſponſalia completa; ſiquidem canonico jure pubes cenſetur, qui generare poteſt, etſi annorum numerum legitimum non expleverit. *C. Puberes eodem titulo. & C. vltimo De eo, qui cognovit conſanguineam.* Denique ſi impuberes tentent contrahere matrimonium per verba de præſenti, etſi non valeat vt matrimonium, valere tamen ut ſponſalia, jam per occaſionem dixi §. 3. *num.* 3.

III.

Impedimentis matrimonij adſtricti.

INvalida ſine dubio ſunt ſponſalia eorum, qui nunquàm poſſunt validè vel licitè contrahere matrimonium ob impedimentum. Nam pa- 172
ctum turpe vel rei turpis, aut impoſſibilis de facto nullam obligationem inducit. Textus C. *Super eo. De tranſaction.* Et, cùm quid prohibetur, omne id per quod ad illud pervenitur. Sanchez. *l.* 9. *diſp.* 13. *num.* 3. Per ſponſalia autem debet perveniri ad matrimonium: ergò. Et hinc invalida ſunt ſponſalia ſimplicitèr & abſolutè contracta inter perſonas laborantes impedimento dirimente vel impediente ma- 173
trimonium

trimonium : adeò , ut omne impedimentum matrimonii & dirimens & impediens tantùm, reſpectu ſponſaliorum ſit dirimens. Communiſſima. Coninck, Tanner. cit. *c.* 3. §. 2. *num.* 4.

Ratio jam dicta eſt; nam tales nequeunt ſine peccato promittere matrimonium , cùm nequeant illo impedimento durante conjuges fieri. Dixi autem : *ſponſalia ſimpliciter & abſolutè contracta* , ita ut promiſſio abſoluta ſimpliter referatur ad quodcúnque tempus, etiam præſens, quo durat impedimentum. Secùs, ſi ſponſalia eſſent conditionata, aut expreſsè referantur ad tempus futurum. quo ceſſabit impedimentum. Ut mox videbis in exemplo.

Titius & Berta conſanguinei in ſecundo gradu ſimpliciter contrahunt ſponſalia. Certò nulla ſunt, cùm ſint omninò inhabiles ſecun-
174 dum præſentem ſtatum ; nullus quippè poteſt promittere & obligare ſe ad id, quod ex ſe non poteſt ponere: ſed hi ob impedimentum dirimens (quod ex ſe non poſſunt tollere) non poſſunt matrimoninm contrahere : ergò nec promittere abſolutè & ſimplicitèr. At verò, ſi promiſſio vel ſit conditionata, utpotè dicendo : ſpondeo tibi matrimonium , ſi Papa diſpanſaverit: vel promiſſio referatur ad tempus futurum, quo ceſſabit impedimentum v. g. dicendo: nunc ſpondeo tibi nuptias contrahendas poſt obtentam diſpenſationē. Jam valida & licita fieri ſponſalia notat etiam Sanchez *l.* 5. *d.* 5. *num.* 16. Tambur. cit. *num.* 5.

Ti-

Digitized by Google

Titius voto caſtitatis obſtrictus(quod eſt impediens tantùm) ita ſimpliciter contrahit ſponſalia cum Berta. Rursùs certò irrita ſunt; quia promiſſio etiam jurata faciendi rem malam nulla eſt: at Titius voto dicto ligatus per ſponſalia promitrit violare votum caſtitatis, utique rem malam:ergò &c. Jam limita rursùs ut ſuprà.

9. At Titius eo voto ligatus ſeria promiſſione matrimonii debitè acceptata, adeóque tanquàm ſponſalibus contractis veris perſuaſam corrupit virginem. Annon valebit talis promiſſio? ℟. Non valebit, ſi fuit virgo conſcia ejus voti, debet enim ſibi imputare, quòd conſenſerit in copulam. Ex communi Perez *diſt.* 5. *ſect.* 1. Gobat. *caſ.* 1. *num.* 10. Inſuper eſto, quòd non fuerit conſcia, adhuc non valebit promiſſio, ſi Titius poſſit compenſare damnum puellæ, utpotè infamiam, difficultatem alteri nubendi, &c. niſi ipſe eam ducat, jam per acidens tenebitur eam ducere, non quidem titulo promiſſionis, utpotè de re illicita nullitèr factæ, ſed titulo juſtitiæ ad compenſandum damnum injuſtè illatum virgini deceptæ; eo quòd votum non obliget, quandò nequit obſervari ſine injuſtitia vel injuria alterius. Juxtà communiſſimam DD. Quarè talis in matrimonio contracto poſteà tenebitur quidem reddere debitum, ſed petere non poterit, cùm quoad poſſit, teneatur ſervare votum ſine injuria conjugis. Ut iterùm videbimus ſuo loco, *cùm De debito.*

Digitized by Google

IV.

Filij familias.

§. Quoad matrimonium ipſum.

175 I. FIlii familias validè contrahunt ipſum matrimonium etiam inſciis, & quomodolibèt iuſtè vel iniuſtè invitis parenitbus, etſi, iuſtè invitis, graviter peccare poſſint. Certiſſimum apud omnes Quin Conciliũ Trident. *Seſſ.* 24 *c.* 1. *De reformat. matrimon.* anathemate percellit eos, qui affirmant matrimonium à filiis familias ſine conſenſu parentum contractum irritum eſſe, & parentes id ratum vel irritum facere poſſe (Leges autem civiles ad filiæ matrimonium patris conſenſum tanquàm neceſſarium requirentes vel ſolùm ad honeſtatem ſeu æquitatem referendæ ſunt, vel certè canonico jure correctæ ſunt) Ratio eſt; quia in electione ſtatus & maximè matrimonii filii ipſo jure naturæ omninò liberi ſunt, ac nemini ſubiiciuntur: atque, ut loquitur D. Thomas 2.2. *quæſt* 104 *art.* 5. In iis, quæ ad corporis ſuſtentationem ac prolis generationem pertinent, omnes homines pares ſunt, adeóque nec filios quidem in his duobus parentibus ſubjacere. Hujus autem ſpecialis ratio eſt; quia cùm homo per matrimonium ſubiiciatur perpetuæ ſervituti æquiſſimum eſt, ut hac in re ſit plenus juris ſui. Item quia conjugium exigit perpetuam Societatem mutuo amore conglutinatam; amor autem debet ſpontè naſci, non imperari; quod enim quis non eligit, non diligit.

ligit. Textus. C. Præſens, 20. quæſt. 3. Quare Urbanus II. *C. De neptis.* 31. *quæſt.* 2. decernit. *Nec poſſunt parentes filios cogere certo conjugio ſociari* (elegantem afferens rationem) quorum enim unum corpus eſt, debet eſſe & animus.

Atque ob eandem cauſam fit, ut irrita ſit etiam deſponſatio, quam pater facit nomine filii vel filiæ, puberis vel impuberis, absque ejus conſenſu expreſſo vel tacito aut ſubſecuta expreſſa vel tacita ratificatione, jam ſuprà inſinuata. Sed neque communiter filii tenentur ſtare ſponſalibus ipſorum nomine à parentibus contractis. Ex communi Sanchez *l.* 1. *diſp.* 23. *num.* 3. Layman. *part.* 1. *hic c.* 1. *num.* 12. alii omnes. Qualiter autem peccent filij invitis parentibus matrimonium contrahentes, docetur ex profeſſo in quarto Præcepto Decalogi: neceſſaria dabo infrà *num.* 3. & 4. His quoad matrimonium neceſſariò prælibatis, jam,

§ Quoad ſponſalia.

II. Filii familias etiam validè contrahunt ſponſalia inſciis vel invitis parentibus, 176
niſi ipſum matrimonium non poſſit licitè contrahi. Communis apud citatos & citandos. Ratio eſt; quia ex una parte ſponſalia tam debent eſſe libera, quàm ipſum matrimonium. Et certè quisquis habet tam clarum & certum jus ducendi quamlibet non laborantem impedimento, quàm emendi domum, agrum, ve-

ſtem, &c. Ergò, ſicùt valet emptio domus, agri, veſtis, &c. etſi repugnent pater & mater in iis circumſtantiis, quibus ea emptio non repugnat pietati, charitati, &c. Ita etiam valebunt ſponſalia, niſi ſimilis virtus mandet abſtinere à tali matrimonio. Quarè ſicut ſponſi ex talibus ſponſalibus obligantur & fidem ſervare tenentur, & in utróque foro ad ſervandam fidem compelli ſoleant; ita parentes eos quoad hoc impedire non poterunt: quia graviter peccarent, ſi filium impedire, vel diſuadere conentur id, ad quod ſub mortali obligatur. Ut ex communi notat Layman cit. *num.* 14 *a medio.*

Ex altera autem parte, quia non valet nec obligat promiſſio, quæ verſatar circa rem illicitam, invalida quóque erunt ſponſalia circa matrimonium, quod licitè non poſſit contrahi, quandò nimirùm pietas, charitas, juſtitia vel ſimilis virtus clarè prohibet nuptias, tales, vel cum tali: utpotè, ſi matrimonium, quod filius vel filia inire cogitat, & ſpoſpondit, eſt in probrum parentum, in dedecus familiæ ob inæqualitatem ſponſorum, vel ſimilem cauſam: ſi indè oriantur gravia ſcandala, diſcordiæ, rixæ, &c. inter ſponſorum parentes vel conſanguineos: ſi ipſorum parentum gravis & diuturna offenſio, indignatio, triſtitia, &c. ſecutura ſit. Ex communi Sanchez *l.* 1. *diſp.* 14. Layman cit. alii. Cùm enim tale matrimonium, utpotè pietati, charitati aut etiam juſtitiæ

Digitized by Google

ſtitiæ repugnans, ſine peccato contrahi non poſſit, ideò neque validè per ſponſalia promitti potuit, ac proindè illud parentes impedire poſſunt & debent, etiam implorata ad hoc judicis authoritate, ad cuius officium pertinet cavere, ne talia matrimonia ineantur, ex quibus ſcandala vel infelices exitus ſequi ſoleant: idque non ſolùm ante ſed etiam poſt contracta ſponſalia, quippè, ut dixi, invalida: ut locum habeat regula juris *in 6. In malis promiſſis fidem non expedit ſervare.* Et cum Navar. Sanchez, aliis notat Layman *eodem c. 14. propè finem.*

III. Filii familias communitèr peccant, ſi inſciis & inconſultis parentibus, matrimonium vel ſponſalia contrahant; adeóque talia ſponſalia, etſi valida, communitèr tamen ſunt illicita. In his terminis conſentiunt omnes. Liberi enim, præſertim filiæ debent parentibus id honoris, ut eos conſulant in re tanti momenti. Accidit, quòd uſu receptum ſit, ut parentes judicent ſe contemni, ſi hìc prætereantur; adeóque dum prætereuntur, datur ipſis occaſio gravis offenſæ, & peccatorum, non ſine peccato ſcandali. Ratio autem ſumitur ex patria poteſtate; cui jure naturæ impoſitum eſt, ut nuptui tradant filios & filias: idque eis apertè tribuunt ſacri Textus. Uti *Eccleſiaſtici 7. trade filiam, & grande opus feceris, & homini ſenſato da illam.* & Apoſtolus I. *ad* 177

Corinth. 7. expreſsè docet, à parentibus tradendas eſſe filias nuptui: ídque palàm demonſtrànt exempla Patriarcharum in ſacra Scriptura. *Geneſ.* 41. & 48. Et confirmat jus canonicum variis locis. Ex quibus omnibus ſatis rigidè loquuntur DD. & peccare tunc filium mortaliter communiter aſſerunt Navar. Henriqu Molina, Lopez, aliíſque congeſtis Sanchez *l.* 4. *diſp.* 23. *à num.* 9. & ſequitur Gobat. *num.* 102. Et ſine dubio verum eſt per accidens, ſi nimirùm filii vel filiæ prævideant, ſe parentibus daturos occaſionem gravis & diuturnæ offenſæ, aliorúmque peccatorum. At verò per ſe loquendo, profectò tantam obligationem nec allata convincunt, nec ratio urget; aut enim dignè contrahere volunt, aut indignè, aut dubiè. Si dignè contrahere volunt, parentes non poterunt juſtè contradicere, & ſi contradicant, filii non tenentur obedire. Ut quid ergò tantum peccati mortalis onus requirendi conſenſum, ſi eis tandèm conſilium patris reſpuere conceditur?

Si in dubio, conſilio opus ſit, an non poterunt petere ab alio prudentiori, & ſic non egerent paterno? ad quid ergò obligatio ſub mortali? ſi indignè contrahere volunt, ac per hoc peccare, ſi ſub mortali obligamus ipſos ad patris conſilium poſtulandum, an non regulariter eos conjiciemus in pericula rixarum, cùm certum ſit, patrem contradicturum, quia agitur de ſuæ familiæ dedecore: idque maximè, ſi fili-

Digitized by Google

filius in arrepto propoſito contra patris conſilium conſtans ſupponatur. Et certè contra ſolum conſilium patris, filium in propoſito licitè perſtare poſſe, fatetur Sanchez cit. An non ergò ſatius erit, curare ut ignoret pater, quàm ut conſultus noſcat & eius authoritas coram deſpiciatur. Cæterúm certum eſt ex concilio Trident. *Seſs.* 24. *c.* 1. *de reformat. matrimon.* ſi parentes ſint injuſtè impedituri matrimonium, aut ſubſit alia juſta cauſa occultandi matrimonium, licere filiis utrúmque contractum inire inſciis & inconſultis parentibus. Ut benè notat Perez *diſp.* 18.

IV. Filios ac filias ſimiliter peccare mortaliter, ſi conſultis licèt, ſed invitis, diſſentientibus ac contradicentibus parentibus ſponſalia ac matrimonium cum indignis ineant: eſt 178
communis & ſine dubio probabilior ſententia DD. Navar. Sotus, Lopez, Rodriqu. Corduba, aliíque cum Sanchez cit. *num.* 9. Bellarmin. *l.* 1. *hic c.* 19. Et ſine dubio veriſſima eſt ſententia, quandò ultra parentum involuntarium, alia gravia mala ſuprà indicata ſequuntur, utpotè ſcandala publica, grave dedecus parentum ac familiæ, diſſenſiones, rixæ, &c. ſi connubium ipſis filiis damnoſum ſit; tunc enim peccare eos mortalitèr, ſaltem contra charitatem & pietatem, nimis certum eſt. Quo modo peccavit Eſau *Gen.* 26. cùm quatragenarius accepit uxores de filiabus Chanaan cum gravi offenſione Iſaac & Rebeccæ parentum.

Et

Et quia eiuſmodi mala regulariter concurrunt, cùm filii invitis parentibus indignè contrahunt, ideóque hæc ſententia in praxi regulariter vera eſt. At verò ſecluſis illis aliis malis ratione ſolius involuntarii, diſſenſionis vel contradictionis parentum, non peccare mortaliter filios, ſi etiam indignè contrahant, utpotè: ſi filius ducat indignam, vel filia nubat indigno, &c. Probabiliſſimum eſt, & poſt Henriqu. Ledes. alios tenet Sanchez cit. cum Gobat. *num* 103. Ratio fundamentalis jam *num.* 1. data eſt; quia nimirùm in electione ſtatus & maximè matrimonii, filii ipſo jure naturæ omninò liberi ſunt, & nulli, né parentibus quidèm ſuis, ſubiecti ſunt: ergò, quamvis tales etiam invitis parentibus indignè contrahentes valdè inconvenienter agant & à veniali irreverentiæ ſaltem culpa excuſari non poſſint; at peccati mortalis diram neceſſitatem iis imponi, naturalis eorum libertas ſane probabiliſſimè non permittit. A fortiori ergò certum exploratúmque ſit, ſi filii invitis parentibus ineunt matrimonium cum dignis, & alioquin nullum ſequatur incommodum, non peccabunt mortalitèr, imò ne venialitèr quidèm, ſi priùs à parentibus modeſtè facultatem petierint, etſi nequaquám impetrârint. Ratio ſemper eadem, & tenet communis DD. cum Sanchez *l.* 4 *diſp.* 22. *num* 4. Et univerſalitèr, quoties parentes injuſtè contrariantur, filios-

Digitized by Google

liósque privare moliuntur ſperato bono, ac matrimonio ſibi utili ac honeſto, ſufficere eis, reverenter aſſenſum petiiſſe, de cætero ſui juris eſſe, obedire non teneri, adeóque nec peccare matrimonium ineundo parentibus invitis, nec conſequenter ob id juſtè puniri poſſe, omnes conſentiunt cum Navarro, Toleto. *num.* 5. c. 1. Tandem, an filii vel filiæ invitis parentibus nubentes poſſint exhereditari, dixi alibi *cùm de teſtamentis*. Et videre potes apud Molinam, Sanchez, Layman. cit.

§. VI.

Abſoluta non Conditionata.

PRomiſſio abſoluta ſeu conſenſus abſolutus 179
ábſque conditione in futurum relatâ requiritur ad ſponſalia ſimpliciter dicta & ſtatim obligantia: qualis etiam æquivalentèr eſt promiſſio vel conſenſus ſub conditione de præſenti vel præterito ſubſiſtente. Ut ſi Titiæ ſpondeas matrimonium, ſi pater mortuus eſt, ſi virgo, vel catholica ſit, &c. Conditione ſubſiſtente, eo ipſo fit promiſſio abſoluta & vera ſponſalia, perindè ac ſi abſolute & ſine conditione facta fuiſſent; eadem ratione per omnia, ſicut dicetur *ſect. ſequenti*, de matrimonio conditionato. Solùm ergò de ſponſalibus conditionatis ſub conditione de futuro aliqua ſpecialia, & inſupèr aliqua ſponſalibus & matrimonio communia, breviter explicanda ſunt.

I. Con-

Digitized by Google

I.

Conditio honeſta de futuro.

180 I. FAs eſt ſponſalibus addere conditiones quáſvis poſſibiles & honeſtas, ſeu bonis moribus non repugnantes, (non item impoſſibiles ſeu turpes, de quibus infrà ſeorſim) etiam in tempus futurum relatas. Ut, ſi ſpondeas matrimonium Titiæ, ſi tantam dotem attulerit, ſi tuus vel illius pater conſenſerit. Omnes. Nam, ut dicitur *L. in tranſactionibus ff. de pactis.* quíſque rei ſuæ modum ponere poteſt: ergò etiam conditionem contractui, quem liberè iniit. Attamen eiusmodi ſponſalia ſeu promiſſio ſub conditione de futuro ante eventum conditionis ſimpliciter non ſunt vera ſponſalia, cùm pro eo tempore, quo nondum poſita eſt conditio, potens etiam non poni, deficiat perfectus & abſolutus conſenſus. Hinc fit, quod ex talibus ſponſalibus ante impletam conditionem non inducatur impedimentum publicæ honeſtatis. Ut habetur expreſsè *C.* 1. *de ſponſal. in 6.* & latè videre potes apud Sanchez *l.* 5. *diſp.* 5. *num.* 22. & Dianam *part.* 11. *tract.* 2. *reſol.* 68. Nec talibus ſponſis conceduntur oſcula & amplexus, &c. aliis veris ſponſis concedi ſolita; quia iſti pro illo tempore veri ſponſi non ſunt.

Q. At nonne etiam ſponſalia impuberum ſuſpenſa ſunt, & tamen ex iis ipſo jure inducitur impedimentum publicæ honeſtatis, ut vidimus

Digitized by Google

dimus: iisque conceduntur oſcula & ample-
xus &c. Cur non idem ſit in ſponſalibus con-
ditionatis? ℟. Ideò non idem; quia ſponſalia
impuberum ſunt vera ſponſalia, etſi cum li-
bertate poſt pubertatem reſiliendi; ſponſalia,
autem conditionata non ſunt vera ſponſalia,
ſed ſimpliciter ſuſpenſa usque ad eventum
conditionis. Quod maximè clarum eſt, quan-
dò ſponſi impedimento dirimente affecti con-
trahunt cum conditione: Si Papa diſpenſaverit.

II. Sponſalia conditionata de futuro obli- 181
gationem tamen ſuſpenſam inducunt, qua u-
térque ſponſus bona fide tenetur exſpectare e-
ventum conditionis, ita, ut ſi neuter fuit in
causa, quin conditio ponatur, ea non im-
pleta uterque liber ſit ſua ſponſione. Idiotæ
ſciunt, ſi ſponſalia contracta ſunt ſub condi-
tione: ſi pater conſenſerit; cadere omnem
obligationem, ſi non conſentiat, ſed diſſen-
tiat pater. At verò, quandò alteruter impe-
dit, quominùs impleatur conditio, impedi-
ens manet obligatus ſervare fidem, conditio-
ne etiam non impleta. Ex communi docet
Tanner. *diſp.* 8. *quæſt.* 1. *num.* 66. Nam ipſo
jure divino naturali recepta eſt regula juris
161. *ff. de regulis juris. In jure civili receptum
eſt, quoties per eum, cujus intereſt conditionem
non impleri, ſtat, quominùs conditio impleatur,
perindè eſſe, acſi impleta eſſet. Perindè*, ſcilicèt
reſpectu impedientis conditionis impletio-
nem, nam alter manet liber, donec implea-
tur.

tur. Imò, quia conatus impedientis conditionem eſt quædam renuntiatio ac fractio fidei datæ, ideò alter, ſi velit, liberè reſilire poteſt. Ut benè obſervat Gobat. *caſ.* 6. *num.* 273.

182 III. Sponſalia ſub conditione contracta habent vim irritandi alia ſponſalia etiam ſub conditione poſteà inita cum alia perſona, non tantùm, quandò conditio poſteriorum poſt conditionem priorum ſponſalium, vel omninò non impletam, ſed etiam, ſi conditio poſteriorum ante conditionem priorum impleatur. Hoc eſt: Cùm aliquis cum duobus contraxit ſponſalia ſub conditione relata in futurum, v. g. cum prima: ſi pater conſenſerit; cum ſecunda: ſi officium obtinuerit. Prior deſponſatio manebit in ſuo robore, eique ſtandum erit, quandocunque ei conditio appoſita evenerit ſeu priùs, ſeu poſteriùs, ſeu ſimul cum conditione poſteriorum ſponſalium. Ita contra Sanchez cum multis, cum aliis multis Coninck *diſp.* 29. *dub.* 1. Layman *l.* 5. §. 10. *part.* 2. *c.* 7. *num.* 6. Ratio eſt; quia priori deſponſationi per poſteriorem præjudicari non poterit; nam juxta regulam 21 in 6. *Quod ſemel placuit, ampliùs diſplicere non poteſt*. Quarè poſterior deſponſatio nec licite nec validè fieri poterit, niſi in eventum, ſi contingat, priorem deſponſationem diſſolvi.

§. At contrà, ſi quis matrimonium contraxit cum duabus, illud tantùm validum erit,

ujus conditio priùs completur. Ratio diſpa- itatis eſt; quia matrimonium (non item ponſalia) pendet à continuatione voluntatis, deóque ſi conſenſus ſemel revocatus ſit per liud matrimonium contractum, etſi injuſtè, impliùs perfici non poteſt eveniente conditio- ne. Quarè matrimonium aliud purè contra- ctum vel eventu conditionis purificatum præ- udicat priori matrimonio conditionato, cu- us conditio adhuc pendet. At, quid ſi utriúsq; natrimonii ſimul impleatur conditio? Neu- rum matrimonium perfici, cenſent Sanchez *diſp*.8.*quæſt*.3.Layman.*num*.6. Perez, alii. Quia ncertitudo vitiat matrimonium. *c. Ex literis. De Sponſal.* Contrà prius perfici contendit Pontius: poſterius perfici vult Ledeſ. Ego primæ Sententiæ aquieſco.

IV. Sponſalia conditionata de futuro, quan- dò impleta eſt conditio, ſub qua facta eſt pro- miſſio, ſtatim purificata tranſeunt in abſoluta: idque ſine ullo novo conſenſu elicito, adeò, ut jam neuter ſponſus queat reſilire. Ex com- muniori Sanchez, Layman cit. *num*. 2. Perez *diſp*.12. *Sect*.1. Gobat cit. *num*. 274. Sumitur per contrarium ſenſum ex *c. unico. De Sponſal. in* 6. Ratio eſt; quia pro illo tempore ſpon- ſi jam voluerunt ſe obligare: ad quid ergò no- vus conſenſus neceſſarius? Et patebit à for- tiori ex dicendis *Sect. ſequenti*, De matrimo- nio conditionato. Et mox ſpecialiùs *num. ſequenti.* Tandem, quandò poſt promiſſio- 183

nem factam ſub conditione futura ſponſus cognoſcit carnaliter ſponſam, etſi nondùm impleta ſit illa conditio, tamen perfici, & abſoluta evadere ſponſalia. Contrà Sanchez, & alios, plurimis allegatis docent Menochius *l.3. De præſumpt num.*8 Perez *diſp.*12. *Sect.*4. Ratio datur; quia credibile non eſt, ullam fæminam uſum ſui corporis conceſſuram, niſi ſub ſpe abſoluta & determinata matrimonii futuri: nec vir ab ea copulam exigeret, niſi animo eam in ſponſam abſolutè & determinatè ſumendi. Cui Sententiæ ſtylum Curiæ Auguſtanæ, Conſtantienſis & Ratisbonenſis ſuffragari teſtatur Gobat *num.*278. Et ego cum ipſo conſentio. illud verò certum, ſponſalia etiam ante eventum conditionis fieri abſoluta, quandò ſponſi à conditione recedunt, non aliter, quàm ſi conditio ab initio non fuiſſet appoſita. Ut etiam obſervat noſter Herincx, *num.* 8. *in fine.* Jam reſtant ſpeciales aliquot conditiones explicandæ.

II.

Si Papa diſpenſaverit.

184 I. PEr ſe loquendo non peccant conſanguinei vel alio impedimento dirimente ligati, ſi matrimonium ſpondeant ſub conditione Papalis diſpenſationis, dummodò impedimentum ſit juris humani, ut in eo diſpenſari poſſit & ſoleat. Communis cum Sanchez *l.5. diſp.* 5. *num.* 16, Layman, *num.* 4. Ratio eſt;

diſp.

quia talis promiſſio verſatur circa rem licitam, ſcilicèt matrimonium contrahendum poſt datam diſpenſationem: néque appoſitio illius conditionis: Si Papa diſpenſaverit; ex ſe continet ullam turpitudinem: imò apponi vel ſaltem ſub intelligi debet ab omnibus, qui obnoxii tali impedimento faciunt ſeriam ſponſionem matrimonii. Quarè regulam tradunt DD. apud Layman cit. *Paria ſunt, aliquid diſponere in tempore habili, vel in tempore inhabili, ſi effectus conferatur in tempus habile.* Et, vice verſa: *Sicùt non licet diſponere in tempore inhabili, ita nec in tempore habili, ſi effectus conferatur in tempus inhabile.*

II. Talis promiſſio reciproca matrimonii ſub conditione: Si Papa diſpenſaverit; inducit veram obligationem ſponſaliorum ſub conditione, quam proindè ſponſus exſpectare, eáque eveniente ſcilicèt impetrata diſpenſatione, nuptias contrahere tenetur: nec una pars, renuente altera, reſilire poteſt. Ita (contra plurimos infrà citandos) plurimi DD. præſertim RR. quos referunt & ſequuntur Sanchez cit. *diſp.* 5. *num.* 12. Coninck *diſp.* 29. *num.* 35. Layman. *num.* 4. Perez. *diſp.* 16. *Sect.* 4. Herincx cit. Dicaſtil. Caſtro-Palao, alii cum Gobat *caſ.* 9. *num.* 162. teſtante, oppoſitam Sententiam repugnare praxi tribunalium hujus temporis. Ratio eſt eadem, quæ ſuprà. Cùm enim hæc mutua promiſſio ſit circa objectum honeſtum, & appoſitio hujus conditionis nullo modo ſit

turpis, non eſt ratio, cur non oriatur obligatio & quidem ex juſtitia, & poſt impetratam diſpenſationem ſponſalia valeant ſicut valent alia ſponſalia ſub aliis honeſtis conditionibus contracta. Ad eum modum, inquit Layman, quo etiam Epiſcopus obligatur voto tranſeundi ad Religionem edito ſub conditione: Si Papa diſpenſaverit vel licentiam dederit. Quarè ſicut hoc caſu Epiſcopus vi voti ſui tenetur petere diſpenſationem; ita & ſponſus in noſtro caſu, ad quem id maximè pertinere videtur, plerúmque ſe tacitè obligat ad diſpenſationem petendam; quia qui promittit finem, cenſetur etiam promittere media, ſine quibus finis obtineri non poteſt. Sic Layman, poſt Sanchez cit. *num.* 36 & alios: Ac verum putat Gobat, *num.* 164. ſi ſponſa velit facere dimidiam partem ſumptuum. Et ſemper ſupponitur, ſi ſubſit juſta cauſa diſpenſandi.

III. Promiſſio mutua ſub iſta conditone facta, poſt impetratam diſpenſationem purificata tranſit in abſoluta ſponſalia & ſimpliciter obligantia, nullo requiſito novo conſenſu, æque ac ſponſalia, aliáve pacta ſub alia conditione honeſta in futurum facta. Ita cum aliis Sanchez cit. *l.* 5. *diſp.* 5. *num.* 12. innumeróſque citans Paſqualigus apud Tambur. *tract.* 3. *c.* 3. §. 2. *num.* 10. Ratio rurſùs eſt; quia ex una parte promiſſio eſt de re honeſta & poſſibili; & ex altera parte contrahens vel promittens

ſub

ſub iſta conditione, jam ſe voluit obligare pro iſto tempore, quo diſpenſatio impetrata fuerit: ergò nullo requiſito novo conſenſu jam abſolutè ſponſalia obligant ſimpliciter, ſic ut una pars, invita altera, reſilire, & conſequenter alia ſponſalia valida contrahere non poſſit, quin etiam ſponſalia fortè ante impetratam diſpenſationem cum alia perſona non impedita, abſoluta contracta, poſt impetratam diſpenſationem invalida remanebunt: & cum illa illicitè, etſi adhuc validè matrimonium contraheretur.

IV. Contrarium tamen per omnia, nimirùm: ſponſalia inter perſonas impeditas ſub 185
illa conditione: Si Papa diſpenſaverit, contracta ſimpliciter eſſe invalida, & etiam poſt impetratam diſpenſationem, nullam inducere obligationem, ſic ut utérvis contrahens poſſit licitè reſilire & cum alia contrahere, niſi poſt impetratam diſpenſationem accedat novus conſenſus vel ratificatio, docent graviſſimi DD. Abbas, Victoria, Sotus, Navar. Veracrux, Henriqu. apud Layman cit. & plurimis citatis Rota variis Deciſionibus apud Dianam *part. 6. in fine.* Propter quas Deciſiones cenſet Gobat cit. *caſ. 6. num. 164. in fine,* non eſſe quemquàm metu ullius pœnæ facilè cogendum ad ducendam illam quocunque impedimento irretitam, cui ſub illa conditione diſpenſationis Papalis matrimonium promiſit. Fundamentum potiſſimum eſt, quòd illi impediti ante di-

ſpenſationem ſint inhabiles ad contrahendum matrimonium, ergò etiam ad validè promittendum illud. Néque hi AA. agnoſcere volunt regulam illam num. 1. in fine traditam.

III.

Si Pater conſenſerit.

186 SPonſio matrimonialis, ſponſalia ac ipſum matrimonium, contracta ſub conditione: Si pater meus vel tuus conſenſerit, omnium conſenſu obligant verificata conditione, ſi nimirùm pater, re intellecta, ſtatim conſentiat; non autem obligant, & deficit conditio, ſi rogatus pater ita firmiter diſſentiat, ut præſumi non poſſit, nec ſpes ſit intra breve tempus prudentis arbitrio, conſenſum ejus obtineri poſſe, ait rectè Caſtro Palaus apud Tambur. *c.* 5. §.4. *num.*20. At, quid ſi pater 1. Initio conſentiat, poſteà verò contradicat, aut contrà 2. Primò diſſentiat, poſteà verò conſentiat: Quid 3. Si taceat: Quid 4. Si interim mortuus ſit, priuſquàm ejus conſenſus exploratus fuerit? Adhuc teneri promiſſionem, docent multi. In nullo dicto caſu teneri, docent etiam multi apud Sanchez *diſp.* 7. Perez *diſp.* 16. *Sect.* 11. Dicaſtil *diſp.*5.*dub.*14. Tu in praxi ſequere illos, ex quorum opinione minora incommoda oriuntur, niſi de intentione contrahentiũ aliud certò conſtet, quæ ante omnia inquirenda eſt, ut providè monet Gobat *caſ.* 4.*num.* 167.

II. Regu-

Digitized by Google

II. Regulariter ſub iſta conditione contrahentes ſolent eſſe ſolliciti, non tam ut pater poſitivè conſentiat, quàm ne contradicat cum indignatione, ne ſcilicèt filius vel filia patrem offendat, ſi fortè matrimonium ſpondeat vel contrahat ſine ejus præſcitu & conſenſu Quarè (niſi te mente contrahentium aliter vel aliud conſtet) regularitèr cenſebitur impleta conditio, & promiſſio obligare, quoties pater non contradicit, utpotè 1. ſi ante conſenſum exploratum jam eſt mortuus, certè non contradicet, nec indignabitur: 2. ſi taceat ſine diſplicentiæ vel indignationis ſigno, ſcilicèt nec contradicens, nec etiam poſitivè vel apertè cõſentiens: 3. Quandò primò quidem diſſentit & contradicit, attamen poſt breve tẽpus, v.g. cras conſentit; ſicut & in præcedenti caſu cenſetur impleta conditio: ſi Papa diſpenſaverit: tametſi primæ vel ſecundæ petitioni non acquieſcat, poſteà tamen diſpenſationem conceſſerit. Tambur, & Gobat cit. 4. Deníque ſi à principio quidem conſentit, & poſteà intra ſimile breve tempus contradicat, certè non cenſebitur impleta conditio; quia illa brevì ſecuta repugnantia abſolutum priorem patris conſenſum fuiſſe moralitèr non oſtendit. Tambur. *num.* 18. 188

III. At quid de illa formula conditionata, qua non raró utuntur puellæ dicentes; *nubam tibi, ſi Deo placuerit.* R. ſenſum communem eſſe: ſi re benè conſiderata deprehendam, eſſe 188

expediens ad animæ meæ ſalutem, &c. nubam tibi. Quare, ſi talis puella deprehendat', eſſe ſibi ad ſalutem conducibiliùs vel manere cælebs vel nubere alteri, erit omninò libera à promiſſione ſua. Ut rectè opinatur Gobat. cit. *num.* 169. referens, duorum DD. juris-conſultorum judicio nullam promiſſionem ſponſalitiam illis verbis contineri quoad forum externum. Videre tamen potes de hac formula diſputantes Sanchez *l.* 5. *diſp.* 7. & Dicaſtil. *diſp.* 5. *dub.* 2.

IV. Quid item de hac ſimili conditione: *Te ducam, tibi nubam, ſi Deus ita diſpoſuerit*, vulgò: Wann es GOtt ſchicken wird: R. Idem Gobat, eſſe explicandam vel eodem ſenſu, quo ſuperiùs, vel ſic: Te Ducam, ſi Deo dirigente mihi commodum fuerit. Ideóque per has formulas non conſtituuntur ſponſalia abſoluta, niſi ea aliter declarentur per alios actionum vel dictorum modos, juxtà dicta §. 3.

IV.

Conditio impoſſibilis & turpis.

189 I. SPonſalia ſub conditione de futuro impoſſibili vel inhoneſta, turpi, ſeu bonis moribus repugnante (v. g. Te ducam, ſi cras uno palmo creveris: te ducam, ſi copiam corporis feceris, ſi fidem Papiſticam negaveris) eſſe valida, & ejuſmodi conditionem impoſſibilem vel turpem debere haberi pro non adjecta: ac proindè in dubio, an ſit seriò vel joco appo-

appoſita talis conditio, debere præſumi, eſſe adjectam joco, ac proindè nihil obeſſe valori ſponſalium, etſi non purificetur, ſed ſponſalia perindè manere, acſi non fuiſſet appoſita talis conditio; docent ſanè plerique & Canoniſtæ & Theologi, quos longo catalogo recitatos ſequitur Sanchez *l.* 5. *diſp.* 17. Dicaſtil. *diſp.* 5. *dub.* 18. Eſcobar. *Theologia Morali l.* 25. *dub.* 206. addens: *ab hac receptiſſima ſententia recedere, piaculum ducerem*; At non ducemus nos. Ratio tota conſiſtit in hoc Enthymemate: *C. Finali. De conditionibus appoſitis.* expreſsè decernitur, conditiones impoſſibiles & turpes adjectas matrimonio, habendas eſſe pro non adjectis contractui ſponſalitio; quandoquidem hic contractus eſt via ad matrimonium. Verùm contrarium non ſine ratione docent Rebellus, Caſtro palaus, Pontius, Herincx hic *quæſt.* 1. *diſp.* 1. *num.* 9. ac optimè Gobat. *eodem caſ.* 4. *à num.* 151. Cum pluribus diſtinctè dico.

II. Conditiones impoſſibiles & turpes in 190
ſponſalibus ſimplicitèr non ſunt habendæ pro non adjectis, ſed ſtandum eſt pro intentione contrahentium. Ratio eſt; quia hæ conditiones non reijciuntur ex natura rei in contractibus; quin imò ex natura rei conditio impoſſibilis contractui adjecta illum vitiat; turpis verò obligationem ſuſpendit. Ut mox dicetur. Neque reijciuntur ex jure poſitivo, *C. Finale.*

cit. Quippè quod ſolùm loquitur de contractu matrimoniali. Et nimis infirma eſt conſequentia & extenſio ad contractum ſponſalitium. Ut optimè probant Pontius & Gobat cit. Nam lex correctiva communis conſuetudinis, & reſtrictiva juris naturalis non eſt ultrà proprietatem verborum extendenda ad materiam eſſentialiter diverſam cum diminutione libertatis matrimonii, totiès à ſacris Canonibus propugnatæ: Sed hoc facit illa illatio: ergò nulla. Deinde quæ, quot vel quanta ſtatuunt jura de matrimonio (út de indiſſolubilitate, clandeſtinitate, ætate, tempore, Sanctitate, &c.) quæ nunquàm extenduntur ad ſponſalia: Et inſupèr illud ipſum *C. Finale.* ſolùm loquitur, quoad præſumptionem fori externi, quandò eſt dubium: vtrùm conditio fuerit ſeriò vel joco appoſita. Ut ſect. ſequenti videbimus. Quarè, quod c. Nuper. De bigamis dicitur: *in matrimoniis contrahendis non juris effectus, ſed animi deſtinatio attenditur.* Id ipſum multò magis attendi debet in ſponſalibus

191 III. Omni ergò jure ſponſalia contracta, ſub conditione impoſſibili ſeriò poſita, nulla ſunt, contracta verò ſub conditione turpi, non obligant quidem, ſed reſcindenda ſunt ante effectum vel eventum conditionis; cùm implicet, aliquem obligari ad aliquid illicitum: ſed ſolùm poſt completam conditionem, etſi cum ſcelere, oritur obligatio ad implendum promiſſum, ſcilicèt matrimonium contrahendum.

Ita

Digitized by Google

ta DD. cit. Ratio jam dicta eſt; Cùm enim jus
poſitivum quoad ſponſalia nihil ſpeciale con-
ſtituat: ut dictum eſt; manebunt illa, ſicut alia
pacta vel promiſſa ſub conditione impoſſibili
vel turpi, in ſuo valore vel nullitate naturali,
modo indicato.

IV. In dubio: An conditio impoſſibilis ſe- 192
riò vel joco adjecta ſit, præſumendum eſt, eſſe
ſeriò adjectam: & pro adjecta habenda eſt; i-
deóque ſponſalia ſub conditione impoſſibili
vel turpi non impletà, eſſe irrita & nulla.

Ratio eſt; quia juxta regulam utriúsque ju-
ris: *In dubiis inſpiciendum* (adeóque præſu-
mendum) *eſt, quod plerúmque fieri ſolet*: atqui
ſaltem hac ætate, in Germania maximè, ple-
rúmque fieri ſolet: ut adjectio conditionis im-
poſſibilis indicet diſſenſum in ſponſalia: cùm
enim contractui adijcimus conditionem im-
poſſibilem, plerúmque volumus indicare: nos
nullo modo velle contrahere. Ut, ſi Cajus
dicat Titiæ inopi puellæ: Certò te accipiam in
uxorem, ſi pro dote attuleris millionem aurì,
Regnum Hiſpaniæ, &c. Contrà verò, quan-
dò homines adiiciunt conditionem turpem ip-
ſis ſponſalibus ſolent ſeriò apponere & velle,
ut conſenſus ſuus ac promiſſio omninò depen-
deat ab eventu talis conditionis; quandò enim
jam multi (prô dolor) dicunt: Ducam te, ſi-
à Religione Papiſtica defeceris; plerúmque
indicare volunt; ſe omninò velle illas ducere,
ſed

ſed non, niſi impleta illa turpi & ſceleſta conditione omninò ſeriò volita; adeóq; ea non impleta, nolle ducere: & ſic conditione nõ impleta, rursùs ſponſalia erunt nulla. Deniq; ſpectato jure naturali univerſaliter debet quis in dubio haberi potiùs pro libero, quàm pro obligato.

SUBSECTIO.

De Cauſis juſtis Diſſolvendi ſponſalia.

193 HAs variè enumerant varij, octo aliqui, alij decem vel duodecim, etiam ſeptendecim, ſed omnes reducuntur ad tria capita, quæ ſunt: Superioris legitima diſpenſatio: Mutuus contrahentium conſenſus & notabilis mutatio accidens ex parte alterius utrius ſponſorum; quas mutationes memoriæ causâ ad alia tria capita recolligam. Præmitto verbulum de diſpenſatione.

Diſpenſatio.

I. QUandò ſponſalia valida ſunt jurata ſeu firmata juramento, neque pontifex poteſt diſpenſare ſine causa graviſſima bonum commune concernente. Communiſſima. Sanchez *l. 3. moral. c.* 21. Lugo *l.* 1. *Reſponſ. moral. dub.* 44. *num.* 3. Nam jus acquiſitum alteri, firmatúmque juramento nequit etiam à ſummo Pontifice auferri, niſi ob graviſſimam, bonoque publico neceſſariam cauſam.

II. Si ſponſalia valida, non fuerunt firmata juramento, ob cauſam verè juſtam & gravem utique poterit diſpenſare Pontifex; at non

Digitized by Google

non poteſt Epiſcopus; nam generatim Epiſcopus nequit diſpenſare in caſu, quo jus eſt acquiſitum alteri tertio; talis enim poteſtas eſt penès ſolum ſupremum Principem. Et nominatim quoàd præſentem materiam videtur hæc diſpenſatio Epiſcopo interdicta. *c. ex litteris* 2. *de ſponſal. & matrimon.* lege Sanchez cit.

III. Hæc diſpenſatio ſolùm locum habet, 195
quandò ſponſalia validè contracta adhuc valent, & altera pars nondùm remittit ſuum jus, quod habet in alteram; ſubeſt tamen aliqua cauſa, quæ ſuadeat diſſolutionem; néque enim quisquam absque rationabili cauſa poteſt alteri auferre jus ſuum; quandò autem adeſt certa cauſa ſufficiens ad diſſolvenda ſponſalia (quales infrà enumerabuntur) certè nulla requiritur diſpenſatio; ſed neque authoritas vel ſententia judicis; ſed partes propria authoritate reſilire poſſunt per ſe loquendo, ſecluſo ſcilicèt ſcandalo: quod tamen ſcandalum ceſſat, ſi ſponſalia fuerunt occulta, aut cauſa reſiliendi notoria: aut contra, ſponſalia quidem ſunt publica, cauſa tamen occulta, ut coram judice probari non poſſit; tunc enim fruſtrà imploraretur authoritas judicis: ergò pars gravata utatur jure ſuo & authoritate privata. Communis DD. cum Sanchez *l.* 1. *de matrim. diſp.* 69. & 71. Herincx *diſp* 1. *num.* 53. Gobat *caſ.* 9. *num.* 377. quos vide, ſi placet.

IV. At verò, quandò cauſa reſiliendi dubia & controverſa eſt, cùm ſcilicèt dubitatur de

exi-

exiſtentia vel ſufficientia cauſæ ad reſiliendum, omninò ad Epiſcopum ſpectare debet dijudicare & ſententiam ferre ob probabile periculum injuſtitiæ, dum ſpoliatur alter in dubio jure ſibi acquiſito. Communis cum Sanchez l. c. Imò in puro dubio poſt inquiſitionem perſeverante, né quidèm in foro externo per ſententiam judicis poteſt fieri diſſolutio; fieret enim injuria parti poſſidenti jus aliàs certum ex ſponſalibus certis. Ut præter alios notat Herincx cit. *num.* 53. *in fine*.

Jam ergò cauſæ juſtæ ex parte ſponſorum ſufficientes ad diſſolvenda ſponſalia explicandæ ſunt: & certè paucis explicare non poſſum.

§. I.
PRIMA CAUSA,
Conſenſus mutuus & annexa.

196 SPonſalia puberum etiam jurata validè ſaltem diſſolvuntur mutuo libero conſenſu contrahentium. Omnes. Ratio eſt; quia omnis contractus natura ſua ſolubilis (qualis eſt etiam ſponſalitius; minimè verò matrimonialis propter Sacramentum annexum) ſicùt ex mutuo conſenſu paciſcentium naſcitur, ita & per eundem mutuum conſenſum diſſolvitur. Juxtá notiſſimam regulam utriúsque juris: *Canonici* 1. *in* 5. *decretal. Omnis res, per quascunque cauſas naſcitur, per easdem diſſolvitur*. Et civilis: 36 *ff. de regulis juris: nihil tam naturale eſt, quàm eo genere quidquàm diſſolvi, quo colligatum*

gatum eſt. Hæc cauſa pro frequenti praxi confeſſariorum latiùs explicanda, ſimúlq; ad hanc tres aliæ cauſæ reducendæ. Dixi itáque

I, *Sponſalia puberum*; nam ſponſalia impuberum non quidèm ante, ſed poſt pubertatem à pubere facto, etiam invita altera parte, poſſe diſſolvi, jam per occaſionem dixi §. 4.

II. *etiam juramento firmata*. Communiſſima. Abbas & Canoniſtæ communiter *in c. 2. de Sponſal*. Ratio eſt; quia juramentum tanquàm quid acceſſorium ſequitur naturam actus, cui apponitur; ſponſalibus autem ſicut & cæteris contractibus & pactis ſemper hæc conditio adiuncta vel imbibita eſt: ut obligent, niſi remiſſa fuerint: ergó hanc conditionem etiam ſequitur juramentum contractui firmando appoſitum: idque non ſolùm verum eſt, quandò juramentum contractui vel promiſſioni adiunctum eſt principalitèr in favorem alterius partis, ſcilicet ad præſtandum alteri parti maiorem ſecuritatem; tunc enim clarum eſt, alteram partem, ſicut poteſt cedere juri ſibi acquiſito ex promiſſione alterius nuda; ita etiam poſſet cedere juri acquiſito ex promiſſione jurata: cadente enim promiſſione cadit & juramentum. cùm non entis nullæ ſint qualitates. Sed etiam verum eſt, quandò tale juramentum pium, aut etiam votum principalitèr fieret in honorem Dei, ut, ſi quis potens habere opulentam puellam, ea relicta, ex pietate ju-

te juret vel voveat ducere hanc honeſtam puellam pauperem nupturientem, & non valentem reperire virum. Adhuc illam puellam poſſe obligationem remittere, & ſponſalia ſic contracta mutuo conſenſu diſſolvi, (contrà quidèm D. Thomam, multóſque alios apud Sanchez & Dianam mox citandos) probabiliſſimè & practicè tutò docent alii communitèr, Suarez *l.* 2. *de juramento c.* 39. Sanchez *l.* 3. *moral. c.* 20. *num.* 6. Perez, Dicaſtil, aliiſque citatis Diana *part.* 9. *tractat.* 7. *reſol. ultima* & nos *in* 2. *præcepto.* Ratio eſt; quia adhuc tale juramentum pium vel votum ſemper intelligitur factum cum conditione imbibita: promitto, juro, voveo ducere, ſi altera pars velit, vel niſi altera pars remittat. Notantiſſimè autem dixi:

III. *Validè ſaltem diſſolvuntur*: certè non omninò licitè ſic diſſolvi ſponſalia, videtur ſignificare ſacer Textus *c.* 2. *de ſponſal.* Ubi Innocentius III. inquit: *videtur, quòd inſtar eorum, qui ſocietatem fidei interpoſitione contrahunt, & poſtea eandem ſibi remittunt, hoc poſſit in patientia tolerari.* Et rursùs: *hi, qui de ineundo matrimonio purè & ſine conditione fidem dederunt, commonendi ſunt, & omnibus modis inducendi, ut præſtitam fidem obſervent.* Sic Pontifex. Audiſti: *tolerari poſſe*, ne deteriùs contingat: &: *omnibus modis inducendi ſunt?* ergò ex ſe illicitum eſt, ita diſſolvère ſponſalia. Reſponſio communis eſt: Papam ſolùm ſignifica-

ficare, id paſſim fieri non debere ad vitandam ſpeciem mali, quòd homines putent, ſic fidem datam vel juramentum violari. Meliùs & textui conformiùs reſpondet Layman cit. *c.*2. *n.*1. propè finem: Pontificem ita dixiſſe in caſu, qui valdè frequenter accidere ſolet, ut unus ſponſorum v. g. fæmina cupiat ſibi fidem ſervari, ſed alter omnibus modis renuat, cupiatque ſponſalium remiſſionem fieri, eó quòd abhorreat à muliere; tunc ſanè commonendus & omnibus modis inducendus eſt, ut præſtitam fidem ſervet; ſin autem bonus exitus non ſperetur, toleranda eſt diſſolutio, *né deterius contingat*: quæ ſcilicèt diſſolutio ex parte mulieris non fit mera voluntate, nec ſine admixtione involuntarii, adeóque nec ſine gravi peccato viri; quod tamen permittitur non approbando, ſed tolerando, ut maiora incommoda evitentur. Nihilominùs ego aſſentio Patri Gobat *caſ.* 6. *num.* 47. Delinquere venialiter, qui absquè omni rationabili cauſa remittunt ſibi mutuo jus illud ſacrum ſponſaliorum, eúmque videri communem ſenſum hominum culpam aliquam timentium, ſi absquè rationabili cauſa reſiliant. Quaré, quandó nulla adeſt rationabilis cauſa diſſolvendi ſponſalia præſertìm jurata, &, maximè, juramento execratorio firmata, eam diſſolutionem ſponſis omninò diſſuadeant confeſſarii. Et confirmat caſu triſtis eventûs *num.* 255.

IV. Mutuo *libero* conſenſu; debet ſcilicèt diſſolutio fieri utriúsque partis libero conſenſu absque fraude vel metu aliquo injuſtè incuſſo, alioquin non valeret. Ut notant DD. communitèr, etiam Layman cit. Tanner *quæſt.* 8. *dub* 8. Eſt enim remiſſio juris huius & cuiusvis ſpecies quædam donationis, quæ eſſentialiter debet eſſe liberalis & libera. Quamvis autem nullo jure naturali vel poſitivo communi habeatur prohibitum, né ſponſi mutuo conſenſu per ſe absquè authoritate vel conſenſu Epiſcopi diſſolvant ſponſalia; notant tamen Layman cit. *c.* 2. *num.* 1. *in fine*, & alii: eſſe conſuetudinem multarum Diœceſum, ut ea diſſolutio non permittatur, niſi causâ priùs ad Epiſcopum delatâ. Tandèm per ſe loquendo, non delinquit ſponſus vel ſponſa, ſi alteri absque juſta cauſa petenti relaxationem promiſſionis non concedat, niſi poſt ſtipulationem de dando reciproco aliquo pecuniario munere ſeu compenſatione. Ut notat Gobat *num.* 265. Et clarum eſt, de compenſandis expenſis vel damnis fortè ſecutis. At verò, ſi alteri ſponſorum ſuppetit juſta cauſa & legitima ratio recedendi à ſponſalibus, non poteſt alter quidquám exigere pro conſenſu in illum receſſum; ſicùt enim par non eſt, ut quis rem ſuam amat, ita nec juſtè poteſt eſſe pactio pecuniaria de uſu proprii juris, ait Gobat cit. Nunc ſpecialia aliqua addenda ſunt.

I. Re-

Digitized by Google

I.

Receſſus unius.

QUandò unus ſponſorum, quàmvis injuſtè 197
& cum peccato recedit vel reſilit à ſponſalibus, jam alter quóque, ſi velit, & ipſe ex ſe & ſine officio judicis poterit juſtè reſilire. Ratio eſt; quia juxta legem, *cùm proponendo C. de pactis*: frangenti fidem fides ſervanda non eſt. Et ſic etiam diſſolutio ſponſalium erit ex mutuo conſenſu. Ex communi Tambur *tract.* 3. *c.* 5. §. 1. *num.* 2. Poteſt autem receſſus iſte unius à ſponſalibus duplici modo fieri: 1. explicitè, cùm ſcilicèt quis expreſſis verbis negat velle ad matrimonium procedere. 2. Implicitè & interpretativè, quandò ſcilicèt ita ſe gerit ſponſus, ut ipſo facto ſponſalia & matrimonium recuſare cenſeatur: & certè tunc alter relictus juſtè abnuere & ſic ſponſalia reſolvere poterit. Et hoc implicito modo recedit quis in plerisque cauſis ſequentibus, ut patebit, ſed ſpecialitèr ob nimiam dilationem vel ob profectionem in regionem aliam: quæ ſeorſim duæ cauſæ diſſolvendi ſponſalia numerari ſolent, & hic commodè explicandæ.

II.

Dilatio nimia.

QUi differt inire matrimonium ultrà tem- 198
pus vel terminum in ſponſalibus præfixum, cenſetur à ſponſalibus reſilire, ſic ut altera quoque pars juſtè reſilire & ad alia vota

ſe transferre poſſit. Communis DD. ex *c. ſicut de ſponſal. & matrimon.* Ubi tamē pro pleniori intellectu ita diſtinguendum eſt. Si terminus præfixus fuit ad finiendam obligationem, ſic, ut niſi intra tale tempus v. g. usque ad Paſcha nuptiæ ſequantur, reſilire liceat: tunc clarum eſt, poſt illud tempus elapſum promittentem liberari. Si verò tempus vel terminus ſtatutus ſit non ad finiendam ſed ad ſtatuendam ſeu exequendam & non differendam obligationem, ita ut dilator deinceps cenſeatur in mora culpabili, & tunc poſt elapſum illud tempus, Paſcha v. g cantractus claudicet: & pars, quæ parata erat, ſeu per quam non ſtetit, quin nuptiæ ſtato tempore ſequerentur, poſteà ob culpabilem alterius moram juſtè reſilire poterit. Et hoc ſignificatur cit. *c. ſicut* Ubi jubetur quidam puniri, quòd relictis prioribus ſponſalibus ad aliud matrimonium convolarit, addita exceptione: niſi fortè terminum præfixit, & per eum non ſtetit, quin ad præfixum tempus matrimonium conſummaret. Altera autem pars, quæ parata non erat, ſeu per quam ſtetit, ne nuptiæ ſtato tempore fierent, obligata manet adhuc, ſi alteri contrahere libeat. Ut poſt Coninck & alios rectè reſolvit Layman cit. *c.* 2. *num.* 17. Ratio diſcriminis eſt; quia ſi tempus adjiciatur cauſa obligationis finiendæ, una tantùm eſt obligatio, eáque non abſoluta ſed adſtricta certo tempori v. g. usque ad Paſcha, quo tempore transacto ceſſa-

ceſſare debet. Si verò terminus vel tempus adjiciatur vel præfigatur ad ſtatuendam vel exequendam obligationem; duplex eſt obligatio: Prima nuptias celebrandi: Secunda tali tempore celebrandi. Unde licèt hæc ſecunda obligatio violetur (& ob eam violationem altera pars juſtè reſiliat) manet tamen prior obligatio abſoluta & principalis, ſcilicèt nuptias celebrandi, ſi quidèm altera pars adhuc velit.

Quòd ſi denique nullus terminus nuptiis celebrandis præfixus fuit, incumbit utrique obligatio contrahendi illo tempore, quo altera pars rationabilitèr exigit. Ut ex communi docet Sanchez *diſp*. 28. Nam juxta legem 14. *ff. de regulis juris*: in omnibus obligationibus, in quibus dies non ponitur, præſenti die debetur. 199

Quandò ergó una parte volente nuptias celebrare, alia culpabiliter nolit, cenſebitur reſilire, ut & altera reſilire poſſit; ſi verò tunc impedita rationabilitèr non poſſit, tenebitur certè altera pars exſpectare aliquanto tempore prudentis arbitrio determinando, conſideratis circumſtantiis: hinc quidem neceſſitatis illius, qui differt: illinc autem damni, moleſtiæ, periculi incontinentiæ alterius exſpectantis. Ut benè monet Tambur. cit. §. 1. *c*. 1. *num*. 7. & rectè monet Gobat *num*. 58. Ut Parochi & Confeſſarii moneant ſponſos, ut non diu differant matrimonium, quandò timetur

interim periculum peccandi. In praxi nimis notum eſt, prout etiam declaravit Congregatio Cardinalium in Tridentino *Seſſ.* 24. *c.* 1. *de reformat. matrimon.*

III.

Abſentia ſponſi.

200 SI ſponſus poſt ſponſalia, inſcia vel invita ſponſa (idem à fortiori eſſet in oppoſito, ſi ſponſa inſcio vel invito ſponſo) in terras longinquas ſe transferat, ut brevi non rediturus cenſeatur, cenſetur renuntiare ſponſalibus, & ſponſa acquirere libertatem cum alio contrahendi. Communiſſima. Ex claro textu, *c de illis de ſponſal. & matrimon.* Ubi Alexander III. ita reſcribit Archiepiſcopo Panormitano. *De illis autem, qui præſtito juramento promittunt, ſe aliquas mulieres ducturos, & poſteà, eis incognitis, dimittunt terram, ſe ad partes alias transferentes: hoc tibi volumus innoteſcere: quòd liberum erit mulieribus ipſis (ſi non eſt ampliùs in facto proceſſum) ad alia ſe vota transferre, &c.* Sic Textus loquens de ſponſalibus juratis, à fortiori ſine dubio etiam intelligendus de ſponſalibus nudis, non juratis: & ſemper ſupponendo, ſi una pars ſine licentia alterius, ſeu inſcia ſeu invita altera parte aliò migraverit. Jam deſcendendo ad caſus particulares, ita breviter reſolvendum.

I. Si ſponſus in aliam terram, domicilium mutaturus, ſe transferat ſine licentia ſponſæ, hoc

hoc ipſo hæc à ſponſalibus libera evadit: & hic tantùm videtur caſus deciſus in textu allegato; nam *dimittere terram: & ad alias partes ſe transferre*, mutationem domicilii ſignificare cenſetur. Ratio autem eſt partìm; quia ita diſcedens, ut domicilium relinquat, cenſetur renuntiare ſponſalibus: partìm, quòd ſponſa de futuro virum aliò commigrantem vel vagabundum ſequi non cogatur, cùm ad eum eventum ſe non obligare cenſeatur.

II. Si ſponſus ob cauſam neceſſariam aliò proficiſci, & diutiùs abeſſe cogatur, deinceps reverſurus, ſponſa exſpectare debet, donec iuſtum eius impedimentum ceſſet. Ut habetur *L. ſæpè ff. de ſponſal.* Quæ conſtitutio, cùm maximam æquitatem habeat, non videtur correcta jure canonico allegato. Ut poſt Sylveſtrum & alios docet Layman *num.* 13. niſi fortè aliter conventum fuiſſet, aut periculum incontinentiæ vel alia neceſſitas ad contrahendum matrimonium aliud urgeat; tunc enim gravis mutatio accidit, ad quam ſponſa ſe voluiſſe obligare, non cenſetur. 201

III. Si ſponſus ob cauſam voluntariam, juſtam tamen, diſceſſerit (v. g. ad bellum juſtum, ad ſtudia, ad negotiationem, &c.) tunc ſecundùm jus civile ſponſa exſpectare debet biennio, ſi intra Provinciam: triennio, ſi extra Provinciam miſſus ſit, vel moretur. *L.* 2. *C. de ſponſal.* & *L.* 2. *C. de repudijs.* Sic enim has leges conciliant Gloſſa & DD. Sylveſter,

Digitized by Google

Henricus Caniſius, alii cum Layman cit. *num.* 14. addentes, neque has leges eſſe correctas citato jure canonico, cùm hunc caſum diſertè non exprimat. Attamèn júdicem Eccleſiaſticum illud tempus moderare poſſe, breviorem terminum conſtituendo & ſignificando ſponſo, intra quem teneatur redire, alioquín ſponſam liberam fore.

IV. Attamen Henriqu. Rodriqu. aliisque citatis Sanchez *l.* 1. *de matrimon. diſp.* 54. & Tambur. §. 1. *c.* 1. *num.* 9. docent, abſolutè ſtandum eſſe jure canonico in utróque foro, quod abſolutè concedit ſponſæ ad alia vota ſe conferre, quandò ſponſus aliò ſe confert ſaltem ex voluntaria, juſta quidèm ſed non neceſſaria cauſa. Exſpectandum tamen tunc erit aliquanto tempore prudentis arbitrio, conſideratis circumſtantiis, ut pauló ſuperiùs expreſſi: idque in praxi obſervari vidi.

IV.
Conditio non purificata, remiſſivè.

AD eundem mutuum conſenſum meritò reduci debet caſus, quo conditio ſponſalibus utriúsque conſenſu adiecta, ſine utriusvis cauſa non fuit impleta. Proút explicatum habes §. 6. *num.* 2.

§. II.

§. II.

ALTERA CAUSA

Generalis.

MUTATIO NOTABILIS.

Ex parte alterius vel utriúsque ſponſorum.

MUTATIONES SACRÆ.

I.

Religionis Profeſſio & ingreſſus.

I. PEr Profeſſionem ſolemnem Religionis approbatæ ſolvuntur ſponſalia ſimplicitèr ex utráque parte, ſcilicèt & ſponſi profeſſi, cùm profeſſio ſeu votum ſolemne ſit impedimentum dirimens matrimonium contrahendum: Et alterius in ſæculo remanentis, ut eo ipſo liber vel libera ſit, aliúdque matrimonium ſpondere ac inire poſſit. Omnes. Ratio clara eſt; quia, cùm ipſum matrimonium ratum ſeu ſponſalia de præſenti ita ſolvantur per Profeſſionem; expreſsè *C. Ex Publico. De converſ. Conjugatorum*: Multò magis ita ſolventur ſponſalia de futuro. Idémque dicunt de votis Biennij ſocietatis, quæ ipſa verum Religioſum efficiunt. Excipiendum ſemper: niſi talis profeſſio fieret in fraudem & damnum alterius, v. g. ſponſæ ſpe matrimonij jam violatæ vel etiam imprægnatæ, quod damnum aliter, quàm matrimonio inito, reparari non poſſit; quia tunc Profeſſio eſſet nulla tam in 202

Digitized by Google

ratione voti reſpectu Dei, quia eſſet de re illicita ex circumſtantiis : quàm in ratione contractus reſpectu Religionis, quæ talem profeſſionem admittere non vult, nec velle poteſt, quippè contra juſtitiam & jus ſtrictum ſponſæ damnificatæ, cùm eo caſu ſupponatur, neceſſarium eſſe matrimonium ad reparandam infamiam ſponſæ violatæ ad legitimandam prolem fortè jam conceptam vel natam.

203 II. Sponſus vel ſponſa poſt ſponſalia inita per ſe loquendo, & ſecluſo damno alterius ſemper poteſt licitè ingredi Religionem, cùm id etiam ſponſis de præſenti in matrimonio rato liberum ſit, idque etiam, ſi ſponſalia fuiſſent juramento firmata. Communiſſima cum Sanchez *diſp.* 46. Ratio jam ſæpè inculcata eſt; quia iuramentum ſequitur naturam actus, cui adiicitur : atqui in contractu ſponſaliorum etiam de præſenti, ex diſpoſitione juris ſemper intelligitur tacita conditio : Niſi Religionem ingrediar. Ideòque etiam intelligi debet in ſponſalibus juratis, ac ipſo juramento appoſito. Non ergò talis juratus ſponſus vel ſponſa ad ſervandum juramentum Religionis tenetur priùs contrahere matrimonium; & deindè ingredi Religionem : Ut vult Aversà : & conſilium eſſe indicat Scotus. Hoc enim videtur illuſorium & plerúmque ingratum vel etiam damnoſum alteri, præſertim ſponſæ, quæ certè nunquàm contraheret cum viro hunc ani-

animum habente: Adde & ſponſo periculoſum, quia exponeret ſe periculo commixtionis. Nec obſtat textus C. *commiſſum. De ſponſal. Tutius eſt ei religione juramenti ſervatâ priùs contrahere, & poſteà, ſi elegerit, ad Religionem migrare.* Sic ibi. Nam ſolùm id dicitur *Tutius*: idquè in caſu, quo inſtat tempus matrimonii contrahendi, & is nondum plenè reſolutus adhuc deliberat de ingreſſu Religionis; tunc enim præſtat ſatisfacere iuramento, bimeſtri adhuc ad deliberandum remanente. Ut patet ex illis verbis: *& poſteà, ſi elegerit, &c.* Et certè debet indicare ſponſæ ſuum propoſitum & ſi ipſa deſideret, priùs contrahere (proût interdum per accidens poſſet conducere ad conſulendum famæ ſponſæ, anteà nimis familiaris vel etiam violatæ, vel ad legitimandam prolem) tunc contrahat, aliàs non.

III. Eo ipſo, quo unus ſponſorum ingreditur Religionem vel novitiatum, ſolvuntur ſponſalia ex parte remanentis, ut is à promiſſione liber, ſi velit, aliud matrimonium ſpondere & inire poſſit. Ita contra varios negantes communis DD. Sylveſter, Sotus, Navar. Henriqu. Rodriqu. alij cum Sanchez *diſp.* 42. Coninck *diſp.* 23. *dub.* 3. Layman. *c.* 2. *num.* 3. Tambur. §. 2. *num.* 5. Ratio eſt; quia ſponſus vel ſponſa ingrediendo Religionem ipſo facto ſignificat, ſe mutaſſe voluntatem & ſponſalibus renuntiare, ideóque relinquit ſponſam libe-

liberam. Si ergò & ipſa quoque recedat & contenta ſit, jam erunt ſponſalia diſſoluta mutuo conſenſu. Quin, etiamſi ſponſus (idem ſemper eſt in oppoſito caſu de ſponſa) ficto animo ingrediatur Religionem ſine animo permanendi, ſed ſolùm ſe liberandi à contractu, adhuc remanens in ſæculo poterit licitè recedere; quia ſemper fit notabilis mutatio & eventus, ad quem alter ſponſorum ſe obligaſſe non cenſetur; nam in primis remanens deberet expectare finem Novitiatus, donec ſcilicèt alter vel profiteatur vel egrediatur: deindè deberet & nubere ei, qui fuit monachus: & ſpecialiter deberet nubere ei, qui ipſam decepit, fictè Religionem ingrediendo. Ita poſt alios Tamb. cit.

IV. Ipſo tamen ingreſſu Religionis non ſolvuntur ſponſalia ex parte ingredientis, nimirùm ſponſus vel ſponsa ingrediens Novitatum, ipſo ingreſſu non liberatur, ſed ſi alter ſponſus vel ſponſa exſpectare velit, & defactò exſpectet, & ingreſſus non ſecuta Profeſſione, egrediatur, non eſt dubium, eum obligari, & cogendum eſſe, ut ſponſaliorum anteà datam fidem ſervet alteri volenti & hucúsque exſpectanti. Juxtà DD. cit.

Ratio eſt præter alias; quia ingreſſus in Novitiatum tantùm non ſolvit ſponſalia ex natura ſua, cùm Novitius poſſit egredi & ſponſalia implere: & certè ob damnum ſponsæ reparandum etiam egredi teneatur: Non etiam ex jure poſitivo aliquo; nam quod à jure profeſſioni

ſioni conceſſum eſt ob eminentiorem perpetuum ſtatum aſſumptum, minimè debet extendi ad Novitiatum in materia oneroſa & juri alterius præjudicante.

II.

Votum Religionis ingrediendæ.

I. CErtum apud omnès, per ſe loquendo 204
ſponſum vel ſponſam poſt ſponſalia contracta licitè emittere votum ingrediendi ac profitendi Religionem; Cùm enim ſponſus licitè & rectè quamcúnque Religionem ingredi ac profiteri poſſit, licitè quóque eandem vovere ac Deo promittere poterit. Dico autem: *per ſe loquendo*; ſemper enim excipiendum: Secluſo damno alterius ſponſorum. Ut, ſi ſponſa v. g. gravem infamiam paſſura ſit: ſi ſpe matrimonii jam cognita vel imprægnata ſit, &c. Tunc enim votum Religionis, ſicut & caſtitatis, in gravem injuriam & damnum ſponſæ cedens, utpotè de re mala ex circumſtantiis, Deo gratum & obligatorium eſſe non poteſt. Próut in ſimili de ipſo voto ſolemni Profeſſionis ſuprà notatum.

II. Certùm quóque videtur, voto Religionis ingrediendæ & profitendæ emiſſo ab uno ſponſorum ſolvi ſponſalia ex parte alterius, qui non vovit, ut ſi velit, poſſit recedere à ſponſalibus; quia (ut modò in ſimili dictum) alter per prædictum votum jam renuntiat ſponſalibus; adeóque ſi pars contenta ſit, jam pro

diſſo-

diſſolutione ſponſalium adeſt mutuus conſenſus & ſic ambo liberi.

III. Eo voto ſimpliciter ſolvi ſponſalia ab utráque parte, etiam ipſius voventis, ſeu velit ſeu nolit altera pars, poſt alios pro certo habent Layman, *num.* 4. Gobat *num.* 314. Eo quòd promiſſio matrimonii tacitè involvat conditionem ſeu exceptionem *Niſi elegero ſtatum perfectiorem.* Confirmat Layman: Sicut ſe habet matrimonium ratum ad ſponſalia, ita proportionalitèr ſe habet profeſſio religioſa ad votum Religionis profitendæ: ergò, ſicùt matrimonium ratum ſolvitur ſimplicitèr per profeſſionem ſolemnem, ex jure allegato; ſic etiam ſponſalia ſolvi debent per votum Religionis profitendæ.

IV. Contrà tamen eo voto non ita ſimplicitèr ſolvi ſponſalia ex parte voventis, omninò vèriùs docent Caſtro-Palao, eúmque ſecutus Tambur. *l.* 2. *num.* 7. Adeò, ut ſponſus, qui ſic vovet Religionem, ſi in nulla fortè recipiatur, ſeu quoquo modo à Religione liber egrediatur, debebit ſtare ſponſalibus initis, ſi alter, qui remanſit in ſæculo, adhuc ſic velit. Eadem prorsùs ratione, qua ſuprà de ingrediente Religionem dictum eſt; nam exceptio illa jure conceſſa promiſſioni matrimonii intelligitur ſolùm in ordine ad ipſum ſtatum perfectiorem Religionis in effectu: non ergò extendenda eſt ad ſolùm ejus votum vel actualem ingreſſum. Aliqua notanda ponam infrà, §. 4. *in fine.*

III.

III.

Ordo Sacer ejúſque votum.

I. SUſceptio Ordinis Sacri, cùm ſit impedimentum dirimens matrimonii contrahendi, quidnì etiam diſſolvat ſponſalia actu contracta? Juxta communem DD. cum Sanchez *l.* 1. *diſp.* 47 aliiſque citatis Perez *diſp.* 6. *Sect.* 7 dicens, eſſe certum. Et: non dubium, Tambur. *c.* 5. §. 3. Etſi contratrium ſentiant Paludanus, alióſque (ſed malè Sanchez) citans. Tanner. *hic diſp.* 8. *tract.* 4 *quæſt.* 1. Et certè, quòd ſuprà de Profeſſione ſolemni, hìc à fortiori excipiendum eſt: Niſi ſuſceptio Sacri Ordinis fieret in fraudem & damnum ſponſæ jam violatæ, vel etiam imprægnatæ, &c. Tunc enim licèt adhuc valeret Sacer Ordo, at certè non valeret nec obligaret votum ſolemne caſtitatis annexum, quippè verſans contrà jus ſponſæ. Quarè per ſe loquendo tali, depoſita toga Clericali, matrimonium ineundum erit, niſi mali eventus timerentur ex tali copulatione, aut Magiſtratus Eccleſiaſticus aliter diſponat. Secluſo autem tali damno, certè in judicio non audiretur ſponſa contra ſponſum, qui, eâ invitâ, ſacros Ordines v. g. Subdiaconatum ſuſcepit, niſi ad intereſſe compenſandum. Ut obſervat etiam Gobat *caſ.* 8. *num.* 919. *in fine.* Magìs controverſa ſunt, quæ ſequuntur. 205

II. Sponſum poſt ſponſalia etiam licitè ſuſcipere ſacros Ordines, inſciâ vel invitâ ſponſa,

ſa, docent communiùs & probabiliùs DD. Layman ſuprà. Pontiùs, Averſa, alii cum Tambur. cit. §. 3. *num*. 1. Probabile cenſente: & probabilius Gobat *num*. 310. Eo quòd ſponſalibus ea conditio annexa videatur: *Niſi ſtatum perfectiorem elegero*; atqui etiam ſtatus ſacri Ordinis eſt æque perfectus, ac Profeſſioni æquipollens. Contrà verò illicitè & quidem mortaliter, mihi æq; probabiliter docent Sanchez cit. Coninck, Rebellus, Hurtadus, alii cum Perez; quia Ordini ſacro, etſi ſtatum perfectum contineat, non conceditur à jure dirimere matrimonium aut ſponſalia, ſicut conceditur ſtatui Religioſo.

III. Votum ſuſcipiendi ſacros Ordines etiam diſſolvere ſponſalia, conſequenter negant Sanchez, aliique citati, negantes, ſacrum Ordinem licitè ſuſcipi à ſponſo, inſciâ vel invitâ ſponsâ; adeóque tale votum valere. Rursùs tamen probabile cenſent alii, docentes, & licitè ſuſcipi ſacros Ordines à ſponſo, idque votum valere. Expreſsè Sotus, Henriqu. Bonacinna, Dicaſtil. apud Gobat cit. Ratio debet eſſe eadem, ſed infirma, quæ ſuprà. Sed de hoc rursûs in ſimili de voto Caſtitatis.

IV. Ordines minores tandem non diſſolvere ſponſalia, cùm illi ſtatum nuptiis impoſſibilem non conſtituant, nimis clarum eſt; at tamen, ſi ſponſus, inſciâ vel invitâ ſponsâ minores Odines ſuſcipit, ſolvi ſponſalia ex part

ſpon

Digitized by Google

ſponſæ: contrà Sanchez cit. rectiùs docent Tan. cit. *num.* 53. & Gobat. *num.* 321. Reverà enim videtur ſponſus remittere ſponſæ jus ſuum in illam, quandò ſe curat tonderi in Clericum, ſicut ſi voveret ſuſcipere ſacros Ordines, etſi votum illud non liberet ſponſum. Adde, quòd communiter nollent puellæ contrahere cum illo, quem ſcirent in Clericum attondendum.

IV.

Votum ſimplex Caſtitatis, ſeu continentiæ perpetuæ.

I. HOc votum & licitè emitti à ſponſis, & 206 per illud ſponſalia ſimpliciter diſſolvi, etiam invitâ alterâ parte, docent Graviſſimi DD. Thomas *in* 4.*d*.38. *quæſt. unica. art.*3. Cajetanus, Sotus, Henriqu. Suarez, Vaſquez, Bonacin. Pontius, aliiſque citatis Averſa *hìc quæſt.* 7. *Sect.*2. Gobat *num.*312. Et probabile cenſet Tambur. *c.*5.§.4. Providè tamen monens, hanc Sententiam habere locum ſolùm in vero voto ob cultum Dei & animæ ſalutem ſyncerè facto; ſecùs, ſi ob odium ſponſæ, vel quid ſimile, in fraudem fieret: Item, habere locum ferè in foro conſcientiæ tantùm; nam in foro externo vix credet judex, te verè ob votum ſponſalia deſerere. Conſentit Layman *c.* 2. *num.* 7. ſponſum vel ſponſam in conſcientia tutum eſſe, ſi ſyncero animo amplectendi ſtatum perfectiorem continentiæ, propriâ autho-

ritate recedat à ſponſalibus, præſertim clàm celebratis; nam cùm publica celebrata fuerunt, vix ſine ſponſæ infamia, multorũ querelis, rixis, &c. poterit vovens propria authoritate
207 recedere: &, ſi ad forum externum hæc cauſa deferatur, judex Eccleſiaſticus ſponſum poſt ſponſalia ſe votum continentiæ emiſiſſe affirmantem compellere ſolet ad viam tutiorem, videlicèt, ut vel ſponſaliorum fidem ſervet, vel intra certum præfixum tempus vel terminum Religionem aliquam ingrediatur; quàmvis etiam contentus eſſe poſſit ſacri Ordinis ſuſceptione. Ut ex Sylveſtro, Soto, Henriqu. cit. docet Layman l.c. Ratio tota hujus piæ ſententiæ rursùs eſt, quòd ſponſalibus ea tacita conditio ineſſe cenſeatur: *Niſi ſtatum perfectiorem continentiæ amplecti volvero*; atqui per votum hoc aſſumit ſtatum matrimonio perfectiorem, & quidem valdè perfectum & Deo gratum: ergò, &c. Allegatur etiam argumentum *c. Pervenit. De jurejurando. Promiſſum non infringit, qui in melius commutat*; ſed inefficaciter, nam ſermo ibi eſt de voto Deo facto, non de promiſſione facta homini. Ut ſuo loco declaratur.

II. Illud votum à ſponſis nec licitè emitti, nec invitâ alterâ parte per illud ſponſalia diſſolvi, longè probabilius & mihi planè verè docent Canoniſtæ *in c. cit.* Paludanus, Sylveſter, Navar. aliiſque cumulatis Sanchez *l. 1. diſp. 46.*

Co-

Coninck ait. *dub.* 3. Layman, *num.* 6. Averſa ſuprà, Herincx *diſp.*1. *quæſt.*4.*num.*38. Et colligitur patenter ex *C. Veniens. Qui Clerici vel voventes.* Ubi mulieri, quæ poſt ſponſalia votum continentiæ emiſerat, & idcirco ſponſus ad alias nuptias tranſiit, pœnitentia gemina injungitur, tum propter fidem violatam: tum propter votum, à quo cupiebat liberari, ut cum alio poſſet contrahere. Ratio primi eſt; quia ſponſo per ſponſalia verum jus acquiſitum eſt; cui quidem nunc renuntiavit, ergò non debet cenſeri grata Deo promiſſio, quatenùs cum alterius injuria vel etiam damno conjuncta eſt: Ut ſi quis voveat Deo equum, quem alteri promiſerat vel donârat, non valet votum quatenùs eſt injurioſum illi alteri. Ratio ſecundi eſt; quia quantum eſt de jure naturæ ad tollendam obligationem juſtitiæ (qualis eſt ſponſalium) non ſufficit quæcúnque major perfectio alterius operis vel ſtatûs, niſi id jure naturæ concedatur, & ab Eccleſia ita declaretur; adeóque nulli promiſſioni humanæ cenſeri debet annexa illa conditio: *Niſi ſtatum perfectiorem elegero*; niſi jura ſic declarent: atqui ex diſpoſitione juris, declarationéque Eccleſiæ id clarè ſolùm conſtat de Profeſſione Religioſa, ejúſque conſequenter voto ſimplici; nullibi autem id videmus concedi voto ſimplici caſtitatis (aut etiam Ordinis ſacri ſuſcipiendi, ut ſuprà jam innui & hùc remiſi.) Cùm ergò privilegia & conceſſiones, quatenùs cum

alterius præjudicio conjuncta ſunt, ſtrictæ interpretationis eſſe debeant, non debet illa conceſſio & velut privilegium Religioſi ſtatûs extendi ad ſolum votum ſimplex caſtitatis, aut etiam Ordinis ſacri ſuſcipiendi.

III. Non tamen ſimpliciter invalidum eſt votum continentiæ poſt ſponſalia emiſſum à ſponſo vel ſponſa, ſed inprimis 1. Valet ad hoc, ut, ſi obligatio remiſſa ſit ab altera parte, (prout certè juſtè remittere & reſilire poteſt; cùm alter emittens tale votum cenſeatur renuntiare ſponſalibus: & votum caſtitatis non modicam afferat mutationem in ſponſo, utpotè, qui debitum nunquàm petere poterit. quod comparti præſertim fæminæ foret valdè grave) votum à vovente ſervari debeat. 2. Et, ſi poſt illud votum matrimonium ſeu licitè ſeu illicitè contraxit, vovens à petitione debiti abſtinere debebit, donec ab Epiſcopo vel Privilegiato diſpenſetur. 3. Diſſoluto matrimonio rurſus ſuum votum integrè ſervare debet 4. Sicùt & is, qui Religionem ingredi vel Ordines ſacros ſuſcipere ante vel poſt ſponſalia vovit, & poſteà licitè vel illicitè matrimonium contraxit, ſoluto matrimonio, poſt mortem conjugis, adhuc tenetur, ſi adhuc idoneus ſit, Religionem ingredi vel Ordines ſacros ſuſcipere. Expreſsè *C. Veniens. C. Quidam. C. Placet. De Converſation. Conjugator.* Ibi. *Licèt votum uſquequàque non valuerit; eatenùs tamen obligatorium fuit, quatenùs ſe poterat obligare.* Ex communi

latè

Digitized by Google

latè Sanchez cit. *num* 15. Attamen néque is, qui poſt ſponſalia ſimplex continentiæ votum emiſit, néque is, qui ante ſponſalia edito continentiæ voto matrimonium, utíque illicitè, contraxit, & nondum conſummavit, obligatus eſt ad Religionis Profeſſionem; quia hanc non vovit; continentiam autem quam vovit, medio adeò difficili non tenetur ſervare. Ut contrà Sylveſtrum, Navar. alios non paucos plùs æquo rigidos docent meritò Sanchez *diſp.* 46. *difficul.*1. Leſſ. *l.* 2. *De Juſtitia c.*41. *num.*52. Coninck *dub.* 3. Layman. *num.*9.

IV. Generatim loquendo tenetur vovens (ſeu votum continentiæ emiſerit, ſeu Religionis ingrediendæ, ſeu ſacri Ordinis ſuſcipiendi: ſeu defactò ſacros Ordines ſuſcipiat vel Religionem ingrediatur,) quandò ex voti executione ſecutum eſt aliquod damnum ſponſæ, v.g. quia expenſas in ſponſalibus fecit, aut in præparatione ad nuptias ſperatas, &c. eidem illud reſarcire; etenim nequit ſuum bonum ſpirituale proſequi cum vero & reali damno alterius. Ita cum aliis Sanchez cit. Layman eodem *c.*2. *num.* 8. benè colligens ex jure. *L. Si pecuniam. ff. De Condition. cauſa data, &c.* Ubi dicitur. *Si cui pecuniam dederis, ut Capuam iret, licèt antequàm is iret, integrum ſit pœnitere, & pecuniam repetere, ſi tamen is expenſas fecerit, vel aliud damnum incurrit, indemnem ſervandum eſſe.* Sic ergò, qui ſponſalia contraxit, licèt, antequam per nuptias contractus

impletus ſit, jura licentiam dent ſponſo reſiliendi per Profeſſionem Religionis, aut ſacri Ordinis ſuſceptionem, ejúsve vel continentiæ votum in probabili ſententia; interim tamen requirere videntur jura, ut pars altera indemnis ſervetur; ſiquidem, ut paulò antè dixi, ejusmodi conceſſiones valdè alteri præjudicioſæ, ſtrictæ interpretationis eſſe debeant.

§. III.
Mutationes Notabiles non Sacræ.

I.
Matrimonium aliud contractum.

208 I. CErtum eſt apud omnes, prioribus ſponſalibus de futuro derogare poſteriora ſponſalia de præſenti, ſeu ipſum matrimonium ratum cum alio vel alia contractum: idque matrimonium, quantum eſt ex hoc capite, eſſe validum. Expreſsè *C. Sicut ex literis. C. Si inter virum. De ſponſal. & c.* 1. *De ſponſa duorum.* Ratio eſt; quia contractus matrimonii fortioris vinculi eſt, quippè corporum traditionem continens, quæ in ſponſalibus non eſt; Quemadmodùm, ſi qnis hodie equum vendidit, ſed nondùm tradidit huic; cras verò vendit, ſimúlque tradit alteri, etſi injuſtè, rata tamen eſt venditio poſterior ipſo jure. *L. Quotiès. ff. De rei vendicatione.* Ita prorsùs in propoſito, Regula 54. *juris*: Qui prior tempore, potior jure: locum habet inter eos, qui ſimili vel æquali jure vel titulo gaudent.

II. Dixi

II. Dixi autem: *Quantum eſt ex hoc capite*; Cùm ſponſalia priora tantùm ſint impedimentum impediens, non autem dirimens matrimonii alterius; quòd ſi tamen aliud matrimonium contractum eſſet invalidè, aliundè ex alio impedimento dirimente, non videtur contrahens à ſua priori obligatione liberari, cùm ex ſua iniquitate non debeat reportare commodum; tamen prior ſponſa etiam tunc liberatur, ſi velit; quia alter tentando aliud matrimonium fregit fidem ſuam, & tacitè ipſo facto juri ſuo renuntiâſſe cenſetur. Ut præter alios rectè obſervat Herincx *num.*40. *diſp* 4.

Inſuper

III. Satis probabile eſt, Si Titius contra fidem priorum ſponſalium cum Berta v.g. matrimonium contraxit cum Caia, per hoc matrimonium non omninò extingui priora ſponſalia, (prout poſt alios docent Sanchez *l.* 1. *diſp.* 28. Layman *c.* 2. *num.* 23. Dicaſtil. *diſp.* 1. *dub.* 37.) ſed ſuſpendi potiùs tantùm & ſopiri interim pro tempore, quo illud matrimonium durat; adeóque, ſi contingat hanc uxorem Cajam mori (idémque eſſet, ſi Religionem legitimè profiteretur) ante priorem ſponſam Bertam, Titius adhuc priori ſponſæ obligatus manet, ſi ipſa adhuc in propoſito permaneat, nec obligationem antea (prout ſemper potuit,) remiſit vel ſatisfacta fuit. Ita cum pluribus Coninck *diſp.* 23. *dub* 4. Averſa cit. Caſtro-Palao, aliiſque citatis Tambur. *c.* 5. § 5.

Digitized by Google

*num.*3. Herincx cit. *num.*42. Ratio eſt; quia licèt verum ſit ſecundùm jura, quòd obligatio ſemel extincta nunquàm reviviſcat (prout allegant Sanchez, Layman cit.) Attamen obligationem illam priorum ſponſaliorum extinctam eſſe, gratis aſſeritur, cùm extinctio illa nec jure poſitivo ſtatuatur, nec oriatur ex jure naturæ: Non jure poſitivo; nam Textus illi initio allegati ſolùm declarant matrimonium ſic initum manere velut fortius vinculum, adeóque ei cedere debere prius debilius vinculum ſponſaliorum, quòd veriſſimum eſt; an verò omninò extinguatur, vel ſolùm intereà ſuſpendatur prius vinculum, nulla jura definiunt: Non etiam ex jure naturæ; nam jure naturæ nemo debet privari jure ſuo ſine ſua culpa: & certè Titius non debet ex iniquitate commodum reportare, & habere in ſuo arbitrio, ut ab obligatione contracta pro libitu ſuo ſe eximat. Deindè impedimentum hoc matrimonii non eſt perpetuum, ſicut profeſſio ſolemnis & Ordo ſacer, ſed tantùm durans ad vitam conjugis, nec aliter potens diſſolvere priora ſponſalia, quàm quatenùs cum illis erat incompatibile, quâ proindè incompatibilitate ſublatâ per mortem conjugis, omninò reviviſcet prius vinculum & obligatio; eâdem prorsùs ratione, quâ, ſi quis, poſt votum ſimplex caſtitatis emiſſum, matrimonium contraxit, poſt mortem conjugis quamprimùm votum integrè reviviſcit.

IV. Fri-

Digitized by Google

IV. Frigida meritò Tamburino & mihi videtur diſparitas data à Sanchez cit. Quód votum ſit diverſæ rationis à matrimonio, & ideò per illud ſuſpendi non extingui; ſponſalia autem eſſe ejuſdem rationis cum matrimonio, ideóque per illud extingui. Quid enim hæc diſparitas ad rem facit, ſi utrobique promiſſio ante facta urget? Et contrà directè ſtatuitur exemplum ſuprà allegatum: Si rem in ſolidum duobus vendidiſti, priùs v. g. Petro, & poſteà Paulo & huic tradidiſti, rata manet poſterior venditio. Ex jure allegato. At, ſi res vendita rursùs ad te perveniat: cui dubium erit, te obligatum manere & cogi poſſe, ad rem illam Petro primo emptori tradendam, ſi ei anteà non ſatisfeciſti; ideóque priorem obligationem non fuiſſe extinctam, licèt ſit ejuſdem omninó rationis cum altera, æque, imò magis quàm ſit obligatio ſponſalium cum obligatione matrimonii. Quæ jam diſparitas?

II.

Sponſalia alia.

Certum rursùs eſt, ſponſalia legitimè con- 209
tracta cum una non diſſolvi per ſponſalia poſteà contracta cum alia, (etſi hæc præbeant priori ſponſo vel ſponſæ juſtam cauſam reſiliendi, & reſcindendi ſponſalia ob rationem ſæpè datam;) ſed ſponſalia poſteriora contra fidem priorum contracta omni jure, omniúmq;

conſenſu eſſe irrita & nulla; eo quòd una res obligata uni non poſſit promitti alteri: & hìc propriè locū habeat Regula juris: *Qui prior eſt tempore, potior eſt jure.* Et ratio clariſſima; quia omnis promiſſio de re illicita irrita eſt & nulla; atqui poſteriora ſponſalia ſunt de re illicita, ſcilicèt de matrimonio contra fidē priorū ſponſalium contrahendo; cùm ſponſalia priùs cum alia vel alio legitimè contracta ipſo jure naturæ ſint impedimentum impediens ſeu prohibens matrimonium cum alia: ergò. Jam ulteriùs extende & dic:

210 I. Irrita ſunt poſteriora ſponſalia, etiamſi jurata ſeu juramento firmata ſint. Communiſſima. Ex *C. Sicut. De ſponſal. & matrimon.* Ratio eſt; quia juramentum non poteſt eſſe vinculum iniquitatis, ut jura loquuntur; ſponſalia autem poſteriora iniquam promiſſionem continent: ergò juramento firmari non poſſunt.

II. Eadem irrita manent, etiamſi priora ſponſalia clam inita, poſteriora autem ſolemniter v.g. coram Parocho & teſtibus celebrata ſint, per ſe loqnendo; quia actui nulli de ſe, ſicut non juramentum ita multò minùs ſolemnitas ulla robur addere poteſt. Per accidens autem, ſi ſponſus intelligat ſibi & priori ſponſæ omni probatione deſtitutis, etiam oblato juramento, fidem in Conſiſtorio non habendam, ſed pœnis vel cenſuris compellendum ad

poſte-

poſteriora ſponſalia cum majori ſuo ac prioris ſponſæ infamatione ac incommodo, ſecundis ſponſalibus ſtandum erit; debebit enim prior ſponſa omninò eſſe contenta & juri ſuo cedere, (ſaltem pro durante illo matrimonio, juxta paulò antè dicta.) Sic rectè cum aliis Sanchez *diſp*.49. & ex eo Layman cit.

III. Eadem irrita manent, etiamſi non priora ſed poſteriora copulam annexam habeant: idque non ſolùm, quandò poſterior ſponſa ſub promiſſione matrimonii deflorata conſcia fuit priorum ſponſalium contractorum; tunc enim delicti particeps in neutro foro eſſet audienda; Secundùm omnes: Sed etiam, quandò fuit inſcia priorum ſponſalium. Ita (contra Coninck, Pontium, Caſtro-Palaum apud Tambur. *cit*. §.5. *num* 9.) Sotus, Henriqu. Rodriqu. aliiſque citatis Sanchez, Layman, Herincx l.c. Ratio eſt; quia etiam copula non addit robur actui de ſe nulli; cùm ergò jus priorum ſponſalium non poſſit tolli per ſecunda ſponſalia injuſtè inita & prorsùs nulla, néq; etiam tolli poterit per adjunctam copulam. Intellige autem rursùs: *Per ſe loquendo*; nam per accidens in caſu, cùm ex violatione priorum ſponſalium nullum vel exiguum incommodum eventurum ſit priori ſponſæ; ſecundæ autem ſponſæ, quæ copulam admiſit, vel etiam imprægnata fuit ſpe promiſſi matrimonii, grave damnum infamiæ & vilitatis timeatur, tunc obligatio juſtitiæ ad avertendum damnum ſecundæ

cundæ ſponſæ deceptæ (quod, ut ſupponitur, alia ratione averti non poteſt, niſi eam ducendo,) utpotè gravior præferenda erit obligationi priorum ſponſalium, juxta receptam Regulam apud Sylveſtrum *V. Sponſalia. num* 7. *Si duo vincula diſparis potentiæ incompoſſibilia contrahantur, fortius repellit minus forte.* Atq; omninò æquitas ac charitas poſtulat, ut eo caſu prior ſponſa obligationem remittat: Poteſtque, juxtà Sanchez cit. judex interpellatus tunc compellere ad contrahendum cum poſteriori; nam propterea etiam ex communiori ſententia, ſi quis poſt votum ſimplex Caſtitatis Deo factum, ſub promiſſione matrimonii defloravit honeſtam puellam, debebit interim, poſtpoſito voto, puellam ducere, etiam Deo Benigniſſimo Creditore obligationem Religionis ad ſe poſtponente obligationi iuſtitiæ ergà proximum.

§. Item intellige totum hunc caſum ſecundùm ius novum Concilii Trident. annullantis omnia matrimonia clandeſtina; nam ſecundùm ius antiquum, quo valebant matrimonia clandeſtina, ſi ſponſus ſponſam cognoſcat, cenſetur id facere non affectu fornicario vel meretricio, ſed affectu maritali, adeóque ipſo facto matrimonium clam ratum facere & conſummare velle. *C. Is, qui fidem. De ſponſal.* Et tunc caſus coincidit cum præcedenti.

IV. Invalida manent illa poſteriora ſponſalia

Digitized by Google

ſalia etiam iurata, etiamſi prior ſponſa (vel in oppoſito caſu ſponſus) iam diem ſuum obierit, vel Religionem profeſſa ſit, vel liberè volens à ſponſalibus receſſerit. Ita aliàs oppoſiti, at in hoc concordes Sanchez & Pontius citati, Layman Caſtro-Palao, alii cum Tambur. *c.5.§.5. num.*19. Quia illa nova ſponſalia etiam iurata à principio non valuerunt. Ex dictis. Atquî iuxtà notiſſimam Regulam iuris 18. *in* 6. *Non firmatur tractu temporis, quod ab initio non ſubſiſtit*: ergò ea abſolutè facta neque poſteà per mortem vel ceſſionem prioris ſponſæ convaleſcere poſſunt, conſequenter ſponſus liber manebit. Dico cautè: *abſolutè facta*; nam ſi poſteriora ſponſolia Titius conditionatè ſic iniiſſet cum Berta: Ego promitto tibi conjugium, ſi fortè Catharina ſponſa mea moriatur, vel remittat promiſſionem ſibi à me factam; tunc utique valida fuiſſet promiſſio conditionata, & mortuâ vel iuri ſuo cedente Catharinâ, obligaretur Titius ad ducendam Bertam; quia ſi tunc talem intentionem habuit, validè contraxit pro tempore illo futuro. Sic rectè Tambur. cit. *num.*22. Addens ex Averſa: talem intentionem conditionatam habuiſſe præſumendum eſſe in dubio; quia alioquìn deberent præſumi deliquiſſe contra priora ſponſalia, abſolutè contrahendo cum alia; quod mihi non diſplicet.

III.

III.

Sponſæ vel ſponſi fornicatio.

211 I. FOrnicatio unius ſeu ſponſi ſeu ſponſæ dirimit ſponſalia ex parte innocentis, ut recedere poſſit, ſi velit; ſi nolit pars nocens obligata manet, ne ex iniquitate lucrum reportet. Expreſsè *C. Quemadmodum. De jurejurando.* Ubi duplex ratio datur: 1. quia ſponſus ea conditione matrimonium promiſiſſe cenſetur, ſi & alter contra fidem ſponſaliorum non egerit; nam alioquin frangenti fidem, fides ſervanda non eſt. 2. Quæcunque cauſa ad divortium ſufficit, ea multò magis ſufficit ad ſponſalia ſolvenda: nam turpius eijcitur, quàm non admittitur hoſpes, Sed fornicatio conjugis eſt juſta cauſa divortii: ergò & fornicatio alterius ſponſorum eſt juſta cauſa ſolvendi ſponſalia ex parte innocentis. Atque quoad hoc pares ſunt ſponſus & ſponſa, cùm æque fidem frangant, & ſe ſuſpectos reddant, ne etiam poſteà matrimonium violent. Ex communi Layman cit *c.* 2. *num.* 10, Aliquæ tamen diſparitates inter ſponſum & ſponſam aſſignantur à DD. Nam.

212 II. Si utérque ſponſus poſt ſponſalia fornicatus ſit, non compenſatur delictum delicto, ſed adhuc ſponſus fornicarius repudiare poteſt ſponſam fornicariam; nam etſi uterque fidem æque violarit, tamen delicta pari turpitudine non cenſentur, ſed fœdior, ipſiq; ſponſo

ſo deteſtabilior eſt incontinentia fæminæ, quàm viri, communi omnium hominum æſtimatione. Accedit in fæmina periculum alienæ prolis. Communis DD. cum Sanchez *l.* 1. *diſp.* 55. Coninck, aliiſque citatis Layman *num.* 12.

Nec obſtat, quòd *C. Intelleximus. De adulterio*, dicitur: Paria fornicationis delicta inter conjuges mutua compenſatione tolli; nam ſponſalium ſolutio faciliùs permittitur ob quamlibet ſcilicet notabilem rerum mutationem: non item facilè divortium matrimonij.

Extendit Menochius apud Gobat. *caſ.* 8. *num.* 329. ad caſum, quo adeſt ſola præſumptio patratæ fornicationis, ut ſi ſponſa frequentet domum illius, cum quo ſcit ſponſus eam peccâſſe ante ſponſalia.

III. Etiam, ſi ſponſa poſt ſponſalia fuiſſet vi oppreſſa, meritò repudiatur. Sicut colligitur ex C. Raptor. 27. quæſt. 2. & docet communior DD. Sylveſter, Navar. alii cùm Sanchez cit *num.* 7. Coninck *num.* 5. Layman. *num.* 11. *in fine*, Tambur. §. 6. *num.* 2. Ratio eſt; quia etiam ſic ſponſa notabiliter fit vilior, ut ab ea ſponſus meritò abhorreat; etenim probro vertitur viro, fæminam ſic violatam ducere, non absque periculo fortè alienam prolem alendi. Accedit, quòd rariſſimus ſit caſus, quo fæmina absque omni conſenſu & culpa vim patiatur. Ut alibi dicemus. Quòd ſi tamen apertè conſtaret, oppreſſionem ſponſæ

absque

abſque omni ejus culpa accidiſſe, v. g. in ſomno præſertim medicato. Sanchez & Layman cit. probabiliter cenſent, ſponſum reſilire non poſſe, cùm exindè ſponſa tam magnum dedecus non contrahat. Secùs rursùs eſſet in oppoſito, ſi ſponſus eâ violentiâ cogeretur aliquam cognoſcere invitus (qnod tamen poſſe fieri cum Toleto & Tamburino ego non credo) quia tunc nec ſponſus fidem frangeret, quia ageret coactus, vel potiùs pateretur tantùm, nec ſponſæ probroſum eſſet tali viro nubere: non ita, ſi ſponſus cogeretur ſodomiticè pati, idque non occultum maneret; tunc enim ob maximum probrum ſponsam poſſe reſilire, docet Caſtro-Palaus apud Tamburin. cit.

213 IV. Si ſponsa poſt ſponſalia, oſcula, amplexus ac tactus impudicos ab altero viro admittat, poſſunt reſcindi ſponſalia; quia cenſetur vivere impudicè, à qua proindè meritò vir abhorrere incipit. Rursùs non vice verſa, ob ſola ſponſi oſcula vel tactus impudicos alterius fæminæ, ſponſa reſilire poteſt; quia non propterea viro aliqua impudicæ vitæ infamia apud homines aſpergi ſolet. Sanchez *diſp.* 55. *num.* 5. Coninck *diſp.* 23. *dub.* 7. *num.* 56. limitans tamen: *niſi ſint tactus frequentes, ut indicent propenſum valdè ſponſi in alteram animum ut meritò timeri poſſit, nè minùs ſit amaturus ſponſam, aut fidem non ſervaturus.* Sic Coninck.

§. Di-

Digitized by Google

9. Dicta de fornicatione carnali extendenda ſunt ad fornicationem ſpiritualem per hæreſin & Apoſtaſiam; juſtè enim reſilit ſponſus & maximè ſponsa, ſi novit alterum poſt ſponſalia à fide defeciſſe, ſeu in hæreſin incidiſſe: idque non tantùm in locis, ubi hæreſis non tolerata reddit hominem infamem valdè: ut in Italia, Hiſpania, &c. Sed etiam in Germania & locis, ubi hæretici tolerati ac Catholicis admixti ſunt; eſt enim valdè gravis mutatio: & nimis grave eſt, cogi ſponſam Catholicam ad nubendum homini diverſæ, falſæque ſectæ, quem tamen ipsa ut Catholicum in ſponſum elegerat; ait Tamburinus rectè *§. 6. c. 5. tract. 3. num. 5. in fine.*

IV.

Impedimentum ſuperveniens.

Poſt ſponſalia contracta poſſunt ſupervenire impedimenta matrimonii, aut impedientia tantùm, ut ſunt vota ſimplicia caſtitatis, Religionis ingrediendæ, Sacri Ordinis ſuſcipiendi, alia ſponſalia: aut dirimentia, ut Profeſſio Religionis, Sacri Ordinis ſuſceptio, de quibus jam ſatis eſt dictum. Item poſſet ſupervenire cognatio ſpiritualis vel legalis, ſed caſu rariſſimo; ſæpiùs autem quàm par eſt, ſupervenit impedimentum affinitatis carnalis, ut, ſi ſponſus Titiæ fornicetur cum ejus conſanguinea intra ſecundum gradum, v. g. cum ejus ſorore, matrè, matertera, ideóque habet 214

impedimentum dirimens matrimonium contrahendum cum ipſa ſua ſponsa, & conſequenter non poterit procedi ad matrimonium de præſenti, niſi priùs impetrata diſpenſatione. De hoc aliovè ſimili caſu paucis ſic accipe.

I. Certum eſt, eo caſu ſponſam liberari, & poſſe ſponsum repellere duplici titulo: & fornicationis, juxtà ſupra dicta: & impedimenti contracti: quia apponens impedimentum dirimens fecit matrimonium jure impoſſibile, ſcilicet illicitum & invalidum; ſponsa ergò habet ſufficientem cauſam reſiliendi & volendi ſe conformare juri matrimonium illud prohibenti. Idem per omnia eſſet in caſu oppoſito de ſponſa.

II. Sponſus eo caſu non liberatur à ſponſalibus, ſed, volente ſponſa, obligatur ad procurandam diſpenſationem, atque ad matrimonium de præſenti contrahendum. Ex communi Tambur. §. 7. *num.* 1. Ratio eſt; quia ex una parte ſponſus non debet ex iniquitate lucrum reportare: Ex altera autem parte de jure naturæ eſt, ut, qui causa eſt impedimenti circa rem promiſſam alteri, debeat illud tollere.

III. Eo caſu diſpenſatio impetranda eſt ſumptibus ſolius ſponſi, ordinariis tamen & moderatis, & nullo modo ſumptibus ſponsæ. Communis apud citatos. Ratio patet: quia ſolus ipſe, & quidem injuſtè fuit causa, ob quam neceſſariò iſta dispenſatio impetranda

eſſet

Digitized by Google

eſſet, Dico tamen : *ſumptibus ordinariis & mediocribus* ; quia obligatio orta ex ſponſalibus ſolùm urget ſponſum ad ponenda media ordinaria & non valdè difficilia, quibus impleri poſſit matrimonium : non item ad extraordinaria & valdè difficilia ex vi ſponſalium præcisè & per ſe ; nam.

IV. Si eo caſu ſponſa vi ſponſalium fuit violata vel imprægnata, unde damnum grave pateretur vel infamiam, niſi matrimonium ſequatur, ſponsus, qui ſcienter impedimentum appoſuit, adhuc obligatur procurare diſpenſationem (etiam magnis ſumptibus ſtatui ſuo proportionatis, etſi non nimis magnis, quibus à ſtatu cadere deberet. Tambur cit. § 7. *in fine*)

Idque etiam non ex ratione ſponſalium præcisè, ſed ex ratione injuſtæ damnificationis, cuius contra jus ſponsæ cauſa fuit ſponſus fornicando cum conſanguinea ; nam qui eſt cauſa damni contra juſtitiam, tenetur illud compenſare, quantum moraliter poteſt, citrà notabiliter maius damnum proprium. juxtà dicta in materia de reſtitutione. Dixi rursùs : *qui ſcienter impedimentum appoſuit*, quandò nimirùm ſponſus fornicans cum conſanguinea ſponſæ ſuæ, ſcivit vel advertit, ſic impedimentum contrahi ; tunc enim ſolùm liberè dedit causam damno ex impedimento, ſponſæ exorto ; damnificationi autem liberæ & culpabili ſatisfaciendum eſt : Secùs, quandò tunc

non ſcivit, vel non advertit impedimentum contrahi; tunc enim liberè non damnificavit, damnificatio autem non libera & involuntaria non inducit obligationem compenſationis: adeóque jam ſponsus non tenebitur procurare diſpensationem expenſis magnis extraordinariis, ex ratione damnificationis iniuſtæ, ſed benè adhuc expenſis moderatis & ordinariis ex ratione contractûs ſponsalium. Juxta dicta *num.* 2. *&* 3. Prout rectè advertit Hurtadus apud Tambur. cit. *num.* 10.

§. IV.

Mutationes aliæ notabiles particulares factæ vel patefactæ.

215 GEneralis hic eſtò Regula. *Quoties poſt contracta ſponſalia ſuperaccidit aliquid, quod eorum executionem, ſcilicèt matrimonii contractum & uſum reddit notabiliter difficiliorem: quòdque ſi initio fuiſſet, cordatum hominem ſimilis conditionis, meritò ab illis ſponſalibus avertiſſet & abſterruiſſet: Toties ceſſat obligatio illius* (ut is, etiam nolente altera parte, reſilire juſtè poſſit) *cui matrimonium redditur difficilius:* Sic in terminis Tambur. *hic tract.* 3. *c.* 5. §. 8. *num.* 1. Et in re ipſa eſt communiſſima DD. Sanchez *l.* 1. *De matrimonio diſp.* 62. Coninck. *diſp.* 23. *dub.* 8. Tanner *tomo* 4. *diſp.* 8. *quæſt.* 1. *num.* 69. Layman *c.* 2. *num.* 18. *&* 19. alii innumeri apud ipſos. Ratio eſt; quia intentio ſpondentis non præſumitur, ſe extendiſſe ad talem caſum valdè difficilem non prævisum,

qui

Digitized by Google

qui quemvis hominem prudentem à promiſſione matrimonii abſterruiſſet. Quare ſponſalibus ſeu matrimonii promiſſionibus, quæ ſuaptè natura & Eccleſiæ praxi magnam animi libertatem & promptitudinem poſtulant, ea tacita conditio ineſſe ſemper cenſetur: *Si res in eo ſtatu permaneat*: Seu: *ſi notabilis rerum mutatio non fiat.* Nec refert, etiamſi ſponſalia jurata fuerint; quia juramentum ſortitur naturam & conditiones actûs, cui adijcitur. *C. Quemadmodum. De jurejurando.* Et jam totiès inculcatum.

Ad cognoſcendum autem: Utrum intentio ſpondentis ſaltem virtualis ad talem casum ſeu eventum ſe extenderit, nec né: examinari debet ſponsus: v. g. Si eo tempore, quo ſponsæ matrimonium promiſiſti, aliquis tibi propoſuiſſet: Sed: quid, ſi quid tale eveniat? An non reſponsurus fuiſſes: non eſſe tibi animum ad talem casum obligationem tuam extendere? Et huius aſſeverationi etiam in externo foro credendum erit, præſertim iurato, ſi, conſideratis circumſtantiis, probabilis ei fides haberi poſſit. Ut optimè probat Layman. num. 18.

Jam vides in hac generali regula fundari omnes causas diſſolvendi ſponſalia hactenùs explicatas: nimirum notabilem ejusmodi mutationem ex parte unius vel alterius ſponsorum. Reliquæ mutationes multùm variæ (ut ad

ad aliquem ordinem redigamus) accidere poſſunt in bonis vel animæ vel corporis vel fortunarum: quæ ſtrictim percurramus.

I.

In Bonis animæ.

216 I. SI quis ex ſponſis gravi infamia maculetur: ſi ſponſus aleator, ebrioſus, &c. evadat: ſi aſper moribus, & admodùm ſeverus; poteſt alter recedere, etiam poſt jurata ſponſalia. Communiſſima. Sanchez, Layman, Tambur, cit. Ratio ſumitur ex regula; quia cum tali certè ab initio noluiſſet contrahere.

II. Rursùs, ſi graves inimicitiæ ortæ fuerint inter ſponſorum parentes, diſſolvi poſſunt ſponſalia ex utráque parte. Quòd ſi inter ipſos ſponſos gravis inimicitia fuerit exorta, poſſunt quidèm utrinque recedere; ſed qui cauſam dedit inimicitiæ, obligatur priùs omnia moralia & ordinaria media adhibere ad pacem inducendam; quia alioquìn erit injuſta cauſa diſſolutionis.

III. Univerſalitèr, quandò eſt vel advenit timor rationabilis tamen, ne malum exitum nuptiæ ſortiantur. v. g. Titius deſponſavit Bertam neſcientibus, vel etiam ſcientibus utriúsque parentibus, undè tamen factum eſt, ut ex utráque parte parentes obſtinatè contradicant, timeatúrque gravis diſcordia inter illos vel eosdem ſponſos, poterit alter, etiam altero invito, ſe ad aliud, matrimonium converte-

verte-

Digitized by Google

vertere; quia ex tanta oppoſitione facile eſt oriri inimicitias, incommoda gravia, & inter ipſos ſponſos nuptos perpetuas rixas & diſſenſiones. Ex communi Sanchez mox citandus, Tambur. *hic tract.* 3 *c.* 1. *num.* 7.

IV. Monet tamen provide Sanchez *l.* 1. *diſp.* 14. *num.* 3. Ut cautè in hoc procedas confeſſarie, nam ſæpè jactantur minæ, opponuntur pericula, applicantur alia mala, quæ tamen experientia mox oſtendit vana eſſe, & ſtatim inito matrimonio deſerviiſſe.

II.
In Bonis corporis.

I. SI ſponſus vel ſponſa incidit in gravem 217 morbum, paralyſin, lepram, morbum gallicum, epilepſiam, aliúmve incurabilem morbum: ſi amittat oculos, aures, nares, ſi fiat claudus, mancus, &c. juſtè alter recedere à ſponſalibus poteſt. Hæc enim, ſicùt retardarent à ſponſalibus contrahendis, ſic excuſant à contractis etiam juratis; quia nimis grave eſſet, hoc perpetuò velle in conſorte pati: poterit ergó is recedere ab hoc contractu ſponſalium ex ſe diſſolubili; certè autem non à matrimonio jam contracto de præſenti, quod ex ſe eſt indiſſolubile. Omnes, quos ſciam. Adde aliqua ſpecialiora.

II. Etiam vehemens ſuſpicio morbi gallici cauſam dat dictæ diſſolutionis ſponſo ſano. Uti cum aliis docet Pontius *l.* 12. *c.* 17. *num.* 4.

Addit Tambur. cit. §. 8. *num.* 4. idem eſſe de ſuſpicione cuiuscúnque infirmitatis gravis incurabilis, ob paritatem rationis.

III. Oris graviſolentia, cui arte medica ſubveniri nequeat, meritò numeratur inter morbos valentes diſſolvere ſponſalia; quia illam in tam arcta conjunctione tolerare, nimis eſſet oneroſum. Ita communis cum Sanchez *l.* 1. *diſp.* 57. *num.* 2. approbante Pontio cit.

IV. Quid ſi ſponſa tempore ſponſalium pulcherrima, deindè notabiliter deformis evadat? etiam propter hanc mutationem ſponſum poſſe licitè reſilire, docent graviſſimi DD. Caſtro-Palao, Hurtadus, eósque ſequens Tambur *num.* 6. Ratio eſt; quia in materia matrimonii admodùm æſtimatur apud homines pulchritudo.

III.

In Bonis fortunarum.

218 I. SI ſponſa dotem adferre nequeat, aut is, qui promiſit, dare nolit, ſponſum juſtè recedere poſſe, luce clarius eſt; eſt enim dotis promiſſio conditio, ſub qua fiunt ſponſalia: ergó ea deficiente, etiam ſine culpa promittentis, ceſſat promiſſio, quamvis jurata: ait Tambur cit. *num.* 8.

II. Huc ſpectat, ſi alterutra pars ſit exhæreditanda, aut rationabiliter timeatur, alterum ex ſponſis fore exhæreditandum, alter licitè reſilire

ſilire poterit. Ut cum aliis notat Pontius cit. *c.* 17. *num.* 8. Ratio eſt; quia aliàs is ſe immitteret in periculum ſuſtinendæ paupertatis. Addit meritò Tambur cit. *num* 10 Propter paritatem rationis idem eſſe, ſi adſit ſimilis rationabilis metus de futura paupertate fortè alteri ex quavis alia cauſa proventurâ

III. Non tantùm, ſi una tantùm pars graviſſimam bonorum jacturam patiatur, atque in inopiam notabilem incidat, altera ob tantam mutationem juſtè reſilit: ſecundùm omnes: ſed etiam, ſi utérque in paupertatem incidat, v. g. tempore belli, utérque juſte recederet à ſponſalibus, quia tantò difficiliùs ſuſtinere poterunt onera matrimonii, ut hic dari non poſſit compenſatio paupertatis unius cum paupertate alterius. Ita cum Bonacin. & aliis Tambur cit. *num.* 11. Etſi contradicant Rebellus & Pontius, l. c. ſed minùs probabilitèr.

IV. Quid ſi alter ex ſponſis ex inopinato valdè locuples fiat, delata v. g. ex improviſo ingenti hæreditate: poteritné, relictâ ſponsâ jam impare quoad opes, aliam ſibi opibus parem, meliúsque dotatam procurare? negant rotundè Sanchez, Coninck, alii, eósque citans Caſtro-Palao *hic diſp.* 1. *punct.* 28. *num* 5. Ratio bona eſt; quia ſi ſponſa tua deterior non eſt facta, iniquum eſt, eam ſuo jure privare. Concedunt tamen alii cum Hurtado *diſp* 1. *de matrimon. diff* 25. Diſtinguit Perez *diſp.* 9. *ſect.* 11. licere, ſi non accepit illam ob ſpecioſi-

tatem: non item, ſi præcipuè ob formæ præſtantiam, illam deſpondit. Inter has ſententias interponat quis judicium me ſapientior, aio meritò cum Tambur. *num.* 15. & Gobat *num.* 340. Primam tamen urgerem, niſi (certè rationabiliſſimè) timerem malum matrimonii ſucceſſum, & ſponſam ab inſoleſcente ſponſo ditiore malè tractandam. Quarè conſulerem ſponſæ, diſſolutioni non multùm repugnare, pro ſine dubio liberaliori compenſatione vel remuneratione.

IV.

Prædictæ cauſæ latentes, poſteà patefactæ.

219 I. ETiam, quandò aliqua ex hactenùs enumeratis cauſis, v. g. violata pudicitia in ſponſa, magna ſævitia, ebrietates in ſponſo, aut in alterutro morbus contagioſus vel incurabilis, grande æs alienum, paupertas, infamia, &c. jam reipſa extiterunt tempore ſponſaliorum, ſed latebant, aut invincibiliter ignorabantur ab altera parte contrahente, ita quidem, ut ſi non ignorata ſeu cognita fuiſſet talis cauſa, nequaquàm alter matrimonium ſpopondiſſet; eà poſteà cognitâ, adhuc eſt jus diſſolvendi ſponſalia etiam jurata. Communiſſima DD. quos congerunt & ſequuntur Sanchez *l.* 1. *diſp.* 63. Coninck *diſp.* 23. *dub.* 8. Layman *c.* 2. *num.* 19. Tambur cit. §. 9. *num.* 1. & latè Gobat *caſ.* 8. à *num.* 295. Ratio eſt; quia,

Digitized by Google

quia, cùm ſponſaliorum tempore defectus non apparebat, perindè erat, acſi non eſſet (& ideó, quia ignorantia illa erat ſolùm circa qualitates perſonæ, ſponſalia tunc erant valida, ut jam ſuprà §. 9.) cùm verò poſteà apparere incipit defectus talis, perindè eſt, acſi de novo adveniat & exiſtat; nam, ſicùt paria cenſentur: non eſſe & non apparere (in moralibus, non phyſicis) *Arg. L. Fundi. ff. de contract. empt.* Ita etiam idem erit: aliquid ſupervenire & præcedere ſed anteà ignorari: Ut inter alios obſervat Leſſius *l. 2. de juſtitia c. 42. dub. 1.*

II. Addidi & in præcedentibus ſemper ſuppoſui extenſionem ad ſponſalia *etiam jurata*; nam, ut toties inculcatum, juramentum additum promiſſioni ſequitur eius naturam & conditiones: & licèt augeat obligationem intenſivè, additâ novâ obligatione ex virtute Religionis; non tamen (ut ſimplices imaginantur) auget extenſivè, neque obligationem extendit ad ullos alios caſus vel circumſtantias, niſi ad quas ſe extenderet ipſa promiſſio nuda & nullo juramento veſtita, quod valdè notandum. Quarè, ſi ſponſus v. g. dicat: fateor quidém me ſanctè, etiam ſub juramento promiſiſſe matrimonium huic Bertæ, ſed nequaquám putabam, adeó eſſe inopem, ut nunc deprehendo: ſi autem id habuiſſem compertum, nemo me adduxiſſet ad dandam ei fidem

dem matrimonialem. Quandò, inquam, ſponſus ita loquitur ſyncerè, non tenetur in conſcientia ducere Bertam. Ut apertè deducitur ex regula tradita, & communi DD. conſenſu. In foro autem & judicio externo tenebitur huius ſuæ mentis indicia vel teſtimonia adferre, ut judex, conſideratis circumſtantiis, prudenter credere poſſit & debeat. Ut in ſimili notavi ſuperiùs quoad cauſas de novo advenientes.

III. Excipiendum autem per omnem modum: niſi poſt talem cauſam aut ſupervenientem aut de novo cognitam, ſponſalia antea valida, ratificaveris, aut expreſſis verbis aut ipſo facto & præſertim copula carnali. Quarè ſi ſponſus v.g. cognitâ cauſâ recedendi à ſponſalibus, nihilominùs ſponſam carnaliter cognoſcat, cenſebitur tacitè renuntiare juri ſuo, atque ſponſalia ratificare: quandoquidem etiam ſponſa non, niſi ſub tali conditione, in copulam conſentire cenſenda eſt. Ideóque non audiendus ſponſus, ſi poſteà reſilire velit, niſi fortè acceſſiſſet animo fornicario & expreſſo, non ratificandi ſponſalia; tunc enim contra Sanchez *l.* 1. *diſp.* 66. *num.* 3. rectiùs docet Hurtadus cum Tambur cit. §. 9. *num.*4. in foro conſcientiæ non ratificare, nec cedere juri ſuo: & ſic adhuc diſſolvere poſſe ſponſalia, niſi aliàs ratione damni illati ad illa ratificanda teneretur.

IV.

Digitized by Google

IV. Jam reſtat quæſtio difficilis & maximè 220 practica. Utrùm ſponſus vel ſponſa laborans aliquo defectu occulto, qui cognitus averteret compartem à ſponſalibus & matrimonio contrahendis, poſſit, eo tacito, contrahere: atq; poſt contractum ſponſalitium etiam compellere ignorantem, ut ſtet fide data ad matrimonium contrahendum? ℟. cum neceſſariis diſtinctionibus. 1. Quandò defectus repugnat ſubſtantiæ matrimonii, aut continet impedimentum dirimens, quantúmvis etiam probroſum vel diffamatorium, utique aut eſt manifeſtandus, aut à contractu abſtinendum. nimis certum apud omnes. 2. Etiam manifeſtandus eſt defectus, (aut à matrimonio abſtinendum) qui noxius futurus eſt alteri parti, & generalitèr: qui matrimonium redditurus eſt notabiliter difficilius. Sic (contrà Sanchez *l.* 1. *diſp.* 86. Hurtad. Dicaſtil. Eſcob. alios non paucos) veriùs docent Turrianus, Coninck, Pontius, aliiſque citatis Perez *diſp.* 11. *ſect.* 2. Caſtro-Palaus *diſp.* 30. *punct.* 30. *num.* 5. Gobat *caſ.* 9. *num.* 367. Ratio eſt; quia contra juſtitiam delinquit, qui mercem aut inutilem aut verè noxiam vendit ignoranti hæc vitia; juxta dicta ſuo loco. Idem eſt in propoſito.

Deindè defectus iſti, ſi non manifeſtentur, & poſteà appareant, ut fieri ſolet, ſponſalia quidem juſtè diſſolventur cum maiori confuſione; matrimonium verò ipſum contractum

malos

malos ſortietur exitus, qui meritò parti doloſæ imputabuntur. Exempla ponunt morbum, lepram, morbum gallicum vel alium contagioſum, mores perditos ſine animo emendandi, infamiam ex genere vel ex delicto, & certò etiam, ſi ſponsa vel fæmina jam ſit impragnata ab alio; quid enim magis nociuum poſſet eſſe matrimonio futuro. 3. Non autem eſt obligatio manifeſtandi ſeu ante ſeu poſt ſponsalia defectus non ita noxios, nec facientes matrimonium notabiliter difficilius, etſi reddant minùs commodum vel minùs appetibile: Cujusmodi ſunt: fornicatio etiam ſponsæ antecedens vel ſubſequens ſponsalia, deformitas, ignobilitas, paupertas, infamia, &c. cùm tamen contrarium ab omnibus credatur. Sic DD. cit. Omnes. Ratio eſt; quia recepto communi uſu, etiam in contractu emptionis, non conſuevêre aperiri leviores defectus mercis, & debet ſibi imputare altera pars, quòd non inſtituerit acuratiorem inquiſitionem. 4. Sponsus vel ſponsa laborans ſimili defectu non noxio, modò ſpecificato, poteſt, per ſe loquendo, alteram partem ignaram compellere ad ſtandum data fide, nuptiásque contrahendas. Omnes ſuprà citati utriúsque ſententiæ. Ratio eſt; quia ſi pars vitiosa contraxit ſponsalia ſine ullo peccato injuſtitiæ in ſponſum: ergò acquiſivit jus ad matrimonium: ergò jure coget ſponsum, ut ſervet fidem.

S E-

Digitized by Google

SECTIO III.

De Matrimonio Legitimo, ut contractus eſt, ac conſenſus de præſenti.

I. IN Matrimonio quatuor conſideranda occurrunt: 1. Eſt contractus actualis, quo perſonæ legitimæ conſentiunt, ſeſe obligant ad mutuam traditionem corporum in ordine ad prolem generandam: qua ratione dicitur matrimonium legitimum: & de hoc modo nobis ſermo. 2. Eſt ratio Sacramenti ex divina inſtitutione huic contractui ſuperaddita, eúmque elevans ad conferendam gratiam Sanctificantem, & dignè ſignificandam conjunctionem Chriſti cum Eccleſia, & verbi Divini cum Natura humana: qua ratione dicitur matrimonium ratum: & de hoc agemus ſeorſim *ſect.* 4. 3. Eſt ſtatus permanens ac vinculum perpetuum poſt illam actualem ac tranſeuntem contractum legitimum & inter fideles etiam ratum remanens cum conſequentibus obligationibus, ſervandi fidem, reddendi debitum, cohabitandi, prolem educandi, &c. quæ dicuntur bona matrimonij. 4. Eſt ipſa copula maritalis, à qua tandem dicitur matrimonium conſummatum & undequaque indiſſolubile quóad vinculum evadit: vt ampliùs patebit ſuo loco. Et hinc. 221

II. Matrimonium propriè loquendo, etiam in ſacris Conciliis, accipitur duobus modis; 222

1. Pro contractu: 2. Pro vinculo ſeu ſtatu permanente. Sic enim Trident. *Seſſ.* 24. *Can.* 1. definiens matrimonium eſſe Sacramentum: utique loquitur de contractu matrimonii. Et in Concilio Florent. Eugenius IV. *in Decreto Fidei.* dicens. Cauſa efficiens matrimonii regulariter eſt mutuus conſenſus per verba de præſenti expreſſus: Quemadmodùm & Sancti Patres ac DD. paſſim dicentes: Matrimonium eſſe ex ſe indiſſolubile, eſſe perpetuum, eſſe effectum mutui conſensûs,&c. intelligitur de vinculo: Quo etiam ſenſu matrimonium dicitur propriſſimè *Coniugium*; eò quòd vir & mulier communi ac perpetuo jugo ſubdantur. Hinc ergô ſunt tam diverſæ matrimonii definitiones. Unam initio Tractatûs attulimus èx Marchant, utrínque & contractum, Sacramentum & vinculum benè explicantem, ſed longiuſculam. Tu rogatus, quid ſit, ſeu in quo conſiſtat matrimonium, ut ſapere te quóq; oſtendas, ne reſpondeas ſine diſtinctione, & dic ut ſequitur ex Scoto *in* 4. *d.*24. communiter recepto.

III. Matrimonium ut contractus, *eſt maris ac fœminæ mutua translatio corporum pro uſu perpetuo ad procreandam prolem debitè educandam.* Matrimonium ut vinculum ſeu ſtatus, *eſt vinculũ indiſſolubile inter marem & fœminam ex mutua translatione poteſtatis corporum ſuorum in ſe invicem facta ad procreandam prolem, debitè*

bitè educandam. Sic Scotus. Breviùs: *Eſt maris & fœminæ conjunctio individuam vitæ ſocietatem retinens.* De hoc vinculo nihil ſpecialiter dicendum occurrit præter dicenda de matrimonii indiſſolubilitate Sect. ſequent. Meritò tamen quæres: Quidnam ſit, ſeu in quo conſiſtat illud vinculum ſeu perpetua conjunctio? ℟. Re ipſa nihil aliud eſſe, quàm meram denominationem extrinſecam ex præterito contractu deſumptam, vi cujus contrahentes manent inter ſe colligati cum quodam dominio & ſubjectione ad invicem. Ut contra alios laboriosè, ſed fruſtrà multiplicantes entia, rectè docent DD. communius, inter quos Tambur. *hìc tract.4. c. 1 in fine.* & noſter Herincx *diſp 2. quæſt. 1.* Jam ergò videndum, qualis requiratur & eſſe debeat conſenſus requiſitus ad hoc matrimonium legitimum ut contractus eſt.

IV. Ad matrimonium legitimum requiritur *conſenſus mutuus obligatorius tradendi & acceptandi invicem corpora in ordine ad generandam prolem, verus & ſerius, voluntarius, liber & abſolutus, proprius contrahentium tantùm, externus per verba vel ſigna de præſenti expreſſus, inter perſonas habiles, non neceſſariò præſentes, ſed ſatis per Procuratorem vel epiſtolam.* Eſt tota certa, & patebit explicatione.

§. I.

Conſenſus mutuus obligatorius.

223 QUo nimirùm vir & fæmina liberè conſentiunt tradere & acceptare ſibi invicem jus in ſuum corpus in ordine ad generationem prolis, utérque ſe obligando ad fidem ſervandam, ut ſcilicèt alteri petenti tantùm & nulli alii corporis uſus concedatur, ídque in perpetuum durante vita amborum. Prout emphaticè explicat Apoſtolus 1. *Corinth.* 7. *Uxori vir debitum reddat, ſimiliter autem & uxor viro:* rationem dans: *Mulier ſui corporis poteſtatem non habet, ſed vir; Similiter autem & vir ſui corporis poteſtatem non habet, ſed mulier.* Eſt ergò matrimonium contractus maximè oneroſus conſtans mutuo conſenſu obligatorio invicem tradendo & acceptando jus & obligationem ſui corporis, quo nimirùm & vir tradendo jus ſui corporis ſe obligat mulieri ad eum uſum, eóque ipſo ejus reciprocam traditionem & obligationem acceptare volens: & fæmina viciſſim tradendo jus ſui corporis ſe obligat viro, eóque ipſo acceptat traditionem & obligationem ſibi factam; Quàmvis enim ſinguli ſponſi non plus dicant, quàm v. g. accipio te in meam uxorem: accipio te in meum maritum; attamen eo ipſo utérque, dum ejuſmodi verba proferunt, ſignificant etiam, ſe accceptare alterius traditionem & conſenſum vel jam præſtitum à ſponſo more ſolito prius loquente, vel jam jam præſtan-

ſtandum à ſponſa poſteriùs loquente. Jam ergò ulteriùs & meritò explicandum, circa quæ objecta verſari debeat conſenſus & intentio contrahentium ad hoc, ut validè & licitè contrahant.

Ut validè contrahant.

I. SUfficit ſine dubio conſenſus implicitus & 224
generalis contrahendi matrimonium more aliorum fidelium: ſeu velle contrahere eo modo, quo alii fideles contrahunt, quo Eccleſia ordinavit, quo DEUS vel Chriſtus inſtituït,&c. etiamſi contrahens de obligationibus eſſentialibus matrimonii in particulari nihil cogitet, néque expreſsè ſe ad tale aliquid obligare intendat, dummodò etiam nullam talem obligationem poſitivè excludat. Certum apud omnes ex communi doctrina in aliis Sacramentis & contractibus.

II. Sufficientiſſimus etiam eſt conſenſus explicitus in obligationem aliquam, etiam unam, eſſentialem, utpotè in prædictam traditionem corporum, in aliquod ex tribus bonis matrimonii, fidei, prolis, Sacramenti, utpotè ad ſervandam fidem conjugi, debitum reddendum ad generandam prolem, ad perpetuam vitæ ſocietatem: Etiam unam, inquam, etſi de reliquis obligationibus nihil cogitet, poſitivè tamen etiam nullam excludat; eo ipſo enim adhuc implicitè vult & intendit etiam reliquas obligationes & bona matrimonii, adeóque ad-

huc totam ſubſtantiam matrimonii ponit. Communis DD. cum Sanchez *l. 2. diſp. 29.*

III. Validum manet matrimonium, ſi contrahens conſentiat in prædictas matrimonii obligationes omnes vel aliquam modo prædicto, velut in actu primo, etiamſi poſitivè excluderet actum ſecundum, & executionem ejuſmodi obligationis, v.g. fidem aliquandò non ſervandi, debitum non reddendi, prolem non generandi. *Communiſſima.* Ratio eſt; quia de eſſentia matrimonii tantùm eſt traditio corporum & ipſæ prædictæ obligationes in actu primo, non autem ipſa executio ſeu impletio ac actus ſecundus earum obligationum eſt de eſſentia. Ut in ſimili dictum ſuprà de ſponſalibus. Quemadmodùm ergò vero & valido voto potes te obligare ad ſervandum caſtitatem, etſi animum (certè ſceleſtum) habeas, eam obligationem quandóque non obſervandi: Sic validè contrahis matrimonium, ſi conſentias & intendas ejuſmodi obligationes ſubire ad ſervandam fidem, prolem generandam; quia jam ponis totam ſubſtantiam matrimonii, etſi ſimilem ſceleſtum animũ habeas non obſervandi, fidem ſubinde violandi: Quin ipſam copulam actualem certis conditionibus etiam licitè excludere poſſes Exemplo Beatiſſimæ Virginis Mariæ. Sed de hoc neceſſariò iterùm in Subſectione de matrimonio conditionato.

IV.

Digitized by Google

IV. Quòd ſi verò ejuſmodi obligationem ipſam, omnem aut unicam excluderes, v. g. ſolam ſtatûs perpetuitatem, aut ſolam fidem ſervandam; jam invalidè contrahes matrimonium; quia omnem aut quamlibet iſtarum obligationem excludendo non ponis, ſed tollis & deſtruis totam ſubſtantiam matrimonii, juxtà notum illud D. Dionyſii: *Bonum eſt ex integra cauſa, malum ex quolibet defectu.* Vide latiùs Sanchez cit Perez *diſp.*13. *Sect.*, 5. Tambur. *tract.*4 *c.*2 §.3.

Ut licitè contrahant,

I. Sufficit ſimiliter, ut conſentias & intendas 215
explicitè vel implicitè finem aliquem matrimonio proprium & intrinſecum, etiam unicum, cœteros non excludendo poſitivè: aut primarium, uti eſt proles generanda, fides ſervanda, perpetua ſocietas: aut ſecundarium, uti eſt remedium concupiſcentiæ, habere conjunctionem ac communionem auxiliorum, conſiliorum, &c. Ratio eſt; quia ſic ſemper te conformas inſtitutioni matrimonii: nec eſt, unde culpa oriri poſſit.

II. Hos fines eſſentiales ac proprios matrimonii poſitivè excludendo contrahens matrimonium principaliter ob alium finem extrinſecum, v g. ad obtinendas divitias, ob ſolam libidinem explendam, &c Omnium conſenſu mortale eſt; quia redderet matrimonium nullum. Ut ex modò dictis patet.

III. Retento autem ſaltem implicitè, ſeu poſitivè non excluſo fine proprio matrimonii, contrahens matrimonium ob fines extraneos & in inſtitutione matrimonii non incluſos, utpotè obtinendi divitias, voluptates, bonum nomen, honeſtam familiam, & ſimilia, ex communi quidem ſententia peccat, attamen non mortaliter. Sanchez *l.* 2. *diſp.* 29. Layman, *tract.* 10. *part.* 4. *c.* 2. Tambur. cit. §. 3. *num.* 11. alii apud ipſos. Ratio eſt; quia licèt non ſit magna deordinatio cùm implicitè remaneant fines debiti, aliqua tamen adeſt deordinatio, cùm explicitè intenditur finis extrinſecus & alienus à finibus, ob quos inſtitutum eſt matrimonium.

IV. Attamen certè probabilis eſt etiam ſententia excludens omne, etiam veniale peccatum. Ita cum aliis Coninck. *diſp.* 25. *dub.* 2. Caſtro-Palao *diſp.* 2. *De ſponſal. punct.* 10. Pontius *l.* 1. *c.* 21. *num.* 13. & probabilem judicat ipſe Tambur. *num.* 13. Ratio eſt; Vel enim hi externi fines ex ſe honeſti ſunt & bonitatem moralem habent, ut eſſet pax Reipublicæ, Concordia conſanguineorum, familiæ nobilis conſervatio, fornicatio vitanda, &c. Aut ſunt ex ſe indifferentes, qualis eſt finis divitiarum, honoris, voluptatis non peccaminoſæ: utrobiq; nulla apparet culpa; quæ enim culpa eſt, honeſto medio, quale eſt matrimonium, vèlle acquirere illud, quod ex ſe vel honeſtum itidem

eſt

Digitized by Google

eſt vel ſaltem indifferens & minimè inhoneſtum? Certè culpæ non condemnabis Sacerdotem, qui, alioquin non celebraturus, celebrat hodie Sacrum, quia ſtipendium bonum offertur, illius lucri capiendi gratiâ, modò remaneât & non excludatur intentio principalis ſacrificandi in honorem Dei, quam ſemper remanere ſupponimns. Ita ergò eſt in caſu noſtro: Vides quàm probabiliter. Sed de hoc rursùs in ſimili C. *ſequent. Cùm de fine debito ipſius copulæ conjugalis.*

§ II.

Verus & ſerius, voluntarius ac liber remiſſivè.

I. VErus & ſerius, ſecluſâ ſcilicèt fictione: 226
eadem prorsùs ratione, qua Sectione præcedenti dictum de promiſſione ſeria & ficta ſponſalium. In ſpecie autem qualiter peccet, & ad quid obligetur fictè contrahens matrimonium dicetur C. *ſequent. Cùm de peccatis coningum in contractu matrimonii.*

II. Voluntarius, cum plena ſcilicèt deliberatione, & rationis advertentia: eâdem ſimiliter per omnia ratione, qua ſuprà de ſponſalibus.

III. Ac liber: Inprimis ab omni errore, deceptione, dolo: juxtà ſatis dicta de impedimento *Erroris.*

IV. Liber, etiam à metu & coactione: juxta dicta de impedimento *Vis.*

§. III.

Abſolutus & proprius contrahentium tantùm.

227 I. CONſenſus, ut actuale matrimonium conſtituat, neceſſariò debet eſſe abſolutus & independens à conditione in futurum. Ut proindè malè aliqui non diſtinguant inter matrimonium conditionatum, & conſenſum conditionatum; nam (ut optimè expliexplicat Sanchez *l.* 1 *diſp.* 1. *num* 5) conſenſus quidem in matrimonium poteſt eſſe conditionatus; matrimonium verò nequaquàm; quia nimirùm, quandò conſenſus de præſenti conditionatus eſt pendens à conditione in futurum, nullum adhuc eſt matrimonium, ſed potiùs rationem ſponſalium obtinet; at poſteà quandò, poſitâ & purificatâ conditione, conſenſus priùs conditionatus tranſit in abſolutum, jam primùm fit matrimonium. Vides ergò, quomodò matrimonium nunquàm ſit, niſi abſolutum, quanquàm DD. paſſim & nos ſubindè utamur hac voce: *Matrimonium conditionatum*: intelligentes nimirùm, matrimonium nondum perfectum. De conſenſu autem conditionato matrimonii ob plures tricas neceſſariò agam ſeorſim in Subſectione.

II. Certum eſt ad matrimonium requiri, ut validum ſit, conſenſum proprium ipſorum contrahentium, ut ſuppleri non poſſit ulla poteſtate, niſi divina, adeò ut neque ſupremus Princeps ſæcularis vel Eccleſiaſticus poſſit ali-

cu

Digitized by Google

cui dare jus utendi corpore alterius ad prolem generandam ſine proprio utentium conſenſu; ſed ad ſummum in certo caſu per mandatum aliquos urgere poteſt ad matrimonium contrahendum & conſequenter ad præbendum conſenſum proprium, quo deficiente, re ipſa nihil fiet, etſi verba adſint & millies repetantur. Communiſſima DD. Sanchez *l.2.diſp.26* & bene Herincx *diſp. 3. Sect. 1.num 1.* Ratio eſt; quia ſoli contrahentes habent poteſtatem ſuorum corporum ad tradendum eorum dominium ac poteſtatem in uſum conjugalem: Neque ex ullo capite conſtat, Reipublicæ aut Principi conceſſam eſſe hanc poteſtatem independenter à conſenſu contrahentium: Néq; id expediebat bono communi, nam perpetua vitæ ſocietas, mutua conjugum charitas, indiſſolubilitas, aliáve matrimonii onera omninò exigunt, ut nemini imponantur niſi conſentienti.

III. Dixi: *Niſi divina*: Nam Deus ſupremus Dominus omnium corporum & bonorum ac jurium poſſet duobus tradere dominium & poteſtatem mutuam in corpora ad uſum conjugalem: (Et fortè ſic egit Oſeæ 1.) juxta communiſſimam DD. cum Sanchez l.c. Atq; adeò poſſet Deus per ſe inducere verum vinculum matrimonii ſeu matrimonium verum quoad vinculum; quandoquidem illud vinculum nihil aliud ſit, quàm perpetua obligatio conjugum inter ſe conſequens ex traditione

poteſtatis mutuæ in corpora, undecunque oriatur illa traditio & poteſtas, ſive ex proprio contractu, ſive ex alia cauſa. Ut contra Sanchez cit. & alios, cum aliis benè probat Herincx cit. *num.* 2. Nam etſi conſensus coniugum ſit de eſſentia matrimonii, in quantum eſt contractus, qui in ipſo mutuo conſensu formalitèr conſiſtit, non tamen eſt de eſſentia matrimonii quoad vinculum, ſeu ipſius vinculi matrimonialis; ſed eſt cauſa efficiens illius, quam proindè ſupplendo poteſt Deus per ſe inducere illud vinculum matrimonii, etſi non poſſit per ſe facere, ut ſit contractus matrimonii absque proprio conſensu, cùm hoc manifeſtam involvat contradictionem, illud verò minimè. Sed ſatis datum inutili ſpeculationi, cùm controverſia poſſit eſſe de modo loquendi.

IV. Solus tandèm conſenſus contrahentium ſeu conjugum tantùm requiritur & ſufficit, & non requiritur ullus conſensus aliorum etiam parentum. Certum de fide, contra Lutherum & varios hæreticos, apud Bellarmin. *l.* 1. *de matrimon. c.* 19. Conſtat ex *c. ſufficiat* 27. *quaſt.* 2. Ubi Nicolaus Papa ait: *ſufficiat ſecundùm leges ſolus eorum conſenſus, de quorum coniunctionibus agitur, qui conſenſus, ſi in nuptiis ſolus fortè defuerit, cætera omnia, etiam cum coitu, celebrata fruſtrantur.* Et Concil. Trident. *ſeſſ.* 24. *c.* 1. *de reformat. matrimon.* anathemate ferit eos, qui falsò affirmant, matrimonia à filiisfamilias ſine consẽsu parentum

tum contracta irrita eſſe, & parentes ea rata vel irrita facere poſſe. Rationem jam dedi per occaſionem ſuprà in particulari de ſponsalibus §. 1. *num.* 4. Ubi etiam dixi: an & qualiter peccent filiifamilias inſciis vel invitis parentibus ſponsalia vel matrimonium contrahentes. Dices cum hæreticis, Nonné *c. aliter* 30. *quæſt.* 5. dicit Evariſtus Papa? *alitèr legitimum non ſit coniugium, niſi ab his, qui ſuper ipſam fæminam poteſtatem habere videntur, & à quibus cuſtodiatur, uxor petatur, & à parentibus & propinquis ſponſetur.* ℞. Sine dubio non intelligi de matrimonio legitimo quoad eſſentiam & valorem; cùm eodem tenore ſubdat Papa: *& ſuo tempore Sacerdotaliter, ut mos eſt, cum precibus & oblationibus benedicatur: & biduo vel triduo orationibus vacent*: aliásque conditiones addit, ut ſtultum ſit credere (certè nunquàm credent hæretici) ſine iis coniugium eſſe irritum; intelligit ergò matrímonium legitimum ſecundùm legales cæremonias & ſolennitates tunc in more poſitas, de quibus & aliis videre potes latè Bellarminum cit. *c.* 20.

§. IV.

Externus per verba vel ſigna de præſenti expreſſus.

AD validum matrimonium, tum ut contractus humanus, tum maximè ut Sacramentum eſt, utique neceſſariò requiritur con- 228

ſen-

ſensus non tantùm internus ſed etiam externus per verba vel ſigna ſufficienter expreſſus: cùm & contractus humanus naturæ traditionis & acceptationis neceſſariò requirat manifeſtationem externam, ut nimis clarum eſt, & ſuprà de ſponsalibus probatum: & Sacramentum huic contractui ex inſtitutione divina ſuperadditum eſſentialiter debeat eſſe ſignum ſenſibile; huius autem Sacramenti pars eſſentialis eſt expreſſio mutui conſensûs, traditionis & acceptationis corporum. Ut proindè Sanchez *l.* 2. *diſp.* 30. & Tambur *tract.* 4. *c.* 3. *num.* 1. cum aliis meritò cenſeant, ſine utriúsque consensu externo non poſſe conſiſtere matrimonium, etiamſi Deus utriusque consensum internum utrique revelaret. Eóque ſensu neceſſariò intelligendi ſunt ſacri Canones, quandò de ſolo conſensu loquuntur: ut *c. cum locum de ſponſal. & matrimon.* Dicitur: matrimonium contrahi ſolo conſensu: ſubintellige, expreſſo per ſigna. Ut patet ex contextu. Et alibi ſæpiùs. Et ſpecialitèr c. *Tua Fraternitati de ſponſal.* dicitur: *matrimonium in veritate contrahitur per legitimum viri & mulieris conſenſum: ſed neceſſaria ſunt, quantum ad Eccleſiam, verba conſenſum exprimentia de præſenti.* Intellige, quòd Eccleſia requirat, ut conſenſus, qui alioquin etiam per nutus poſſet declarari, dum poteſt, exprimatur per verba, ut certiùs Eccleſiæ conſtet. Et hinc in particulari quæritur:

I. An

Digitized by Google

I.

An neceſſariò per verba? 229

QUantum ad valorem, certum eſt, non requiri verb', ſed validè poſſe contrahi matrimonium per ſigna vel nutus, non tantùm à non valentibus loqui, de quibus expreſsè declarant Canones. *C. cùm apud C. Tua. de ſponſal.* Sed etiam à loqui valentibus. Ut cum ſexcentis AA. allegatis latè probat Sanchez cit. *l.* 2. ac alii paſſim: & apertè ſignificat Concilium Florent. ſuprà cit. dicens: matrimonium regulariter effici per mutuum conſensum per verba de præſenti. Notas? *regulariter*: non ergò ſemper & neceſſariò. Ratio eſt; quia Chriſtus hoc Sacramentum inſtituit per modum contractûs, ſeu potiùs contractui rationem Sacramenti addidit; at quilibet contractus ſigno impleri poteſt.

Quantùm ad licitum verò ex ſuprà cit *C. Tua Fraternitati de ſponſal.* & uſu Eccleſiæ non admittentis nutus in potente loqui, Rodriqu. Petrus Ledeſma, Sylvius, eóſque citans Aversa *hic quaſt.* 3. colligunt obligationem ſub mortali exprimendi conſensum per verba in valentibus loqui. Sanchez cit. *diſp.* 31. *num.* 10. in ſecùs faciente culpam venialem agnoſcit. Tandèm per ſe loquendo (ſecluso ſcandalo aut periculo dubitandi de valore, ex quo per accidens poſſit oriri obligatio & culpa gravis) nullam obligationem & culpam agnoſcunt, Pon-

Pontius *l.* 2. *c.* 7. *n.* 14. Caſtro-Palao. *diſp.* 2. *de matrimon. punct.* 7. *num.* 5. Herincx *diſp.* 3. *quæſt.* 3. *num.* 1. Tambur. *c.* 3. *num.* 4. Sed Eccleſiæ conſuetudinem obſervandam omnes monent.

II.

Quibus verbis vel ſignis?

230 REgula ſit. Illa verba requiruntur & ſufficiunt, quæ certò & clarè in his circumſtantiis ſignificant, vel exprimunt conſenſum internum præſentem traditionis mutuæ corporum ad uſum conjugalem. Plures formulas per occaſionem dedi de ſponſalibus §. 4. Plurimas habent Sanchez, Perez, alii, ſed piget his immorari, cùm hac ætate in matrimoniis contrahendis in facie Eccleſiæ, ſeu coram Parocho & Teſtibus non tolerentur ſigna ambigua ſeu litibus obnoxia; quin in Ritualibus exprimuntur certæ verborum formulæ certò ſignificantes conſenſum. Communis jam ubique receptus mos eſt, ut Parocho ſeu Sacerdote aſſiſtente ac interrogante ex ſponſo primùm: utrùm hanc præſentem N. velit liberè ex inſtitutione Chriſti accipere in uxorem; deindè ex ſponſa: an præſentem N. ſimilitèr liberè velit accipere in maritum? ſingulis ad quæſtionem reſpondentibus: ita Domine, (Adeó ut forma huius contractûs & Sacramenti conſiſtat in duobus verbulis: *ita Domine.*) Deindè ſubjungit Sacerdos: matrimonium

Digitized by Google

nium per vos contractum ſecundùm Ordinem Sanctæ Matris Eccleſiæ, ego authoritate, quâ in hac parte fungor, ratifico, confirmo & benedico in Nomine Patris & Filii & Spiritûs Sancti, Amen.

III.

Quo ordine?

SImilis jam in praxi ſupervacua quæſtio eſt: 231
quisnam ſponsorum priùs interrogandus, ut prædictum, conſenſum externum præbeat, vir an mulier? certè Covaruvias cenſet, honeſtum eſſe, ut prius fæmina: Sanchez cum aliis honeſtiùs cenſet, ut prius vir, qui eſt & erit caput mulieris, conſentiente Rituali Romano; de cætero inſinuans, obſervandam eſſe conſuetudinem cuiusque Eccleſiæ.

IV.

Qua ſimultate?

I. CErtum eſt, non requiri neceſſariò ſi- 232
multatem phyſicam, ſeu ut ſimul ſtatim incontinenti uterque contrahens proferat conſensum ſuum. Ut nimis clarum eſt, quandò contrahitur inter abſentes per epiſtolam vel procuratorem. Sed ſufficit ſimultas moralis, ut unus proferat poſt alterum, quamdiú durat ſeu revocatus non eſt conſensus prolatus prioris, cuius proindè intentio principalitèr attendenda eſt. Communiſſima: ac pluribus congeſtis Sanchez *l. 2. diſt. 22.* Meíque Omnes. Ratio eſt, quia nec ratio contractûs, nec con-

conſequenter ratio Sacramenti contractui huic ſupperaddita maiorem ſimultatem exigit ullo jure veteri vel novo : Sed neque Concilium Tridendinum requirens præſentiam Parochi & teſtium quidquam innovat quoad ſimultatem ; Nam & in aliis contractibus nonnullis jura requirunt præſentiam Notarij & teſtium, ſed indè non infertur neceſſitas ſimultanei conſenſûs contrahentium : adhibeatur ergò Parochus cum teſtibus , quando altera pars conſensum ſuum exprimet. Jam verò meritó urges : Quantum poſſit intercedere tempus inter conſenſum prolatum unius & alterius , ut matrimonium validè contrahatur ? Jam dixi : principalitèr attendendam eſſe intentionem prioris contrahentis : & ideó.

II. Quandó matrimonium contrahitur inter præſentes, maximè jure novo in præſentia Parochi & teſtium, præſumitur prior conſenſiſſe ſub conditione : Si & altera pars modò ſtatim conſentiat ; adeóque velle, ut altera pars ſtatim, durante ſaltem hoc eodem congreſſu, conſensum ſuum præbeat, quâ tunc non conſentiente, non cenſebitur manere ſuſpēsus prior conſenſus, ſed exſpiraſſe, niſi is aliter exprimeret, & ſpatium diutius permitteret. Similiter & quandò contrahitur inter abſentes per Procuratorem vel epiſtolā neceſſariò durabit conſenſus prioris, quantum tempus humano modo intercedere debet & ſolet , uſque dum ad alium locum perveniat epiſtola vel Procurator, & com-

Digitized by Google

commodè conveniri poſſit altera pars, ut cum debita ſolemnitate adjungat ſuum conſenſum: neque præſumitur prior perſeverare in conſenſu ultrà ad longum tempus, aut intendiſſe, ut altera pars poſt habitam notitiam poſſit ultrà ad annos usque differre ſuum conſensum, quarè & tunc poſt notabilem moram alterius partis cenſebitur conſensus prioris exſpiraſſe, niſi ſimiliter aliud expreſſerit, & ſe ulteriùs exſpectare velle ſignificaverit: Quo casu, niſi certum tempus aſſignaſſet, v. g. intra annum vel tot menſes, nullum taxandum erit tempus, ſed quocúnque tempore poſteà altera parte cum debita ſolemnitate conſentiente, matrimonium validè contrahetur, conſenſu prioris nunquam revocato. Ita poſt Navar. & alios Hurtadus *hic diſp.* 3. §. 8. Tambur. *c.* 3. *num.* 10. Herincx *diſp.* 3. *c.* 3. *num.* 16.

III. Ratio dictorum eſt; quia ex una parte æquum non eſt, quòd prior contrahens debeat exſpectare alterius conſensum ad quodcunque ei libitum tempus: ergò, ſi aliter non exprimat, cenſendus eſt velle, & alteram partem conſentire, aut ſtatim nunc præſentem, aut ſtatim poſt notitiam & opportunitatē habitam abſentem: & non ulteriùs conſensum ſuum extendere. Ex altera autem parte matrimonium eſt ſacramentum additum contractui humano ac civili, qualis ſemper ſubſiſtit, ſi, non revocato conſensu ab altero alter quocunque

tempore conſentit: ergò, ſi prior conſentiens nullum tempus alteri ad conſentiendum determinavit, neque ipſe ſuum conſenſum interim revocavit, quocúnque tempore alter poſteà conſentit, matrimonium ſubſiſtet: nec erit, unde certum tempus taxari debeat. Gratis ergò & divinatoriè taxant ſeptennium Sotus, biennium Henriqu. annum Ledesma: Scrupulosè autem Sanchez cit. *diſp.* 32. *num.* 7. relinquit prudentis arbitrio conſideratis circumſtantiis particularibus; cùm ſæpiſſimè timoratus dubitaret, an circumſtantiæ benè & omnes expensæ eſſent. Ut benè notat Tambur. cit. *num.* 10 *in fine*.

IV. Dixi, & intellige ſemper: *quamdiu duraverit, ſeu non revocatus fuerit prioris conſenſus.* Cenſetur autem non durare, ſed revocari conſensus aut explicitè, ut, ſi poſitivè incipiat diſſentire, & dicat, ſe ampliùs nolle: aut implicitè vel indirectè, ut, ſi interim per verba de præſenti contrahat cum alia, vel ſi transeat tempus præfixum, pro quo fortè conſenſit. Addit etiam Layman: Si altera parte nolente ſtatim conſentire, prior conſentiens affirmet, ſe nunc conſenſum revocaſſe, ipſi credendum eſſe: quia, ut dictum, niſi contrarium conſtet, præſumitur conſenſiſſe ſub dicta conditione: Si & alter ſtatim conſenſum præbeat.

9. Poteſt autem prior conſentiens ſuum conſenſum revocare ſemper, quousque alterius partis conſenſum prolatum perceperit,

po-

Digitized by Google

poſteà nequaquam. Ratio eſt; quia quandò ſponsus v. g. dixit ſponsæ: accipio te in meam uxorem: neceſſario ſubintellexit, ſimúlque ſignificavit: ſe ſimul acceptare velle conſenſum, quem datura eſſet ſponsa; neque enim matrimonium conſiſtere poteſt ſine tali acceptatione, ut ex dictis patet: ergò quamprimùm ſponsa ſuum conſensum expreſſit, v. g. dicens: Et ego te accipio in meum maritum: vel interrogata à Parocho dicat: *Ita Domine*, jam purificata eſt conditio, ſub qua se obligavit, adeóque matrimonium ſimpliciter perfectum eſt: ergò fruſtrà dicet poſteà: revoco meum, vel non accepto tuum conſensum. Prout lepidè alicubi contigiſſe narrat Gobat cit. Si tamen ponamus caſum, quo verba ſponsæ tam tardè venirent ad aures ſponſi, ut antequam ea audiret, ipse diceret: renuo, vel non accepto tuum conſensum; utique non valeret matrimonium; quia, ut dixi, ſponsus potuit revocare priorem voluntatem tamdiu, quamdiú non manifeſtatur ipſi conſensus ſponsæ. Sed hæc ſunt omninò extr ordinaria & vix poſſibilia. Refert & meritò metaphyſicum hunc caſum vocat Cardinal. de Lugo *Reſponſ. Moral. l. 1. dub.* 42.

§. V.

Inter perſonas habiles.

CErtè perſonæ habiles ad validè & licitè 235
contrahendum matrimonium ſunt mas &

 fæmi-

fæmina nullo dirimente vel impediente impedimento matrimonii obſtricti, juxta dicta *ſect.* 1. *totâ*: Aut per diſpenſationē legitimam habilitati, de qua ſuo loco. Solùm hîc quæri poteſt, & quidem utiliſſimè: An valeat matrimonium, quandò ignoratur, dubitatur vel falsò putatur adeſſe impedimentum dirimens? Do breves Reſolutiunculas.

I. Certiſſimum eſt, quando reverà ſubeſt impedimentum aliquod dirimens, quantumvis ignoratum ab uno vel utroque contrahente, ignorantiâ etiam invincibili ſeu juris (v. g. quòd copula habita cum una inducat affinitatem & impedimentum contrahendi cum alia eiusdem conſanguinea) Aut facti, ut, quòd conjux prior mortuus putatus adhuc vivat, &c. matrimonium eſſe nullum. Communiſſimè DD. cum Sanchez *l.* 7. *diſp.* 17. Coninck. *dub.* 27. *num.* 13. Perez *diſp.* 39. *ſect.* 4. alii paſſim (excepto uno vel altero, etiam quoad impedimentum criminis, pœnam ſapiens, ut ſuo loco notatum) Ratio eſt, quia ignorantia, etſi excuſet à peccato contra legem prohibentem tantum, cùm nihil poſſit eſſe peccatum, niſi volitum, adeóque neceſſariò quoad malitiam ſeu prohibitionem præcognitū; minimè tamen tollit inhabilitatem ad agendum, ac nullitatem actûs per leges irritantes ſeu inhabilitantes inductam, cùm etiam ignorans poſſit fieri inhabilis ad contrahendum. Notum

eſt

Digitized by Google

eſt ex materia de Legibus. Et hinc videmus quotidie diſpenſari cum ijs, qui occulto laborantes impedimento ignari & bona fide contraxerunt: & poſt notitiam impedimenti, donec obtineant diſpenſationem, jubentur abſtinere à copula maritali ſimpliciter, ut videbimus.

℈. At quid ſi poſt diſpensationem obtentam à confeſſario v. g. ſed illis nondum communicatam, illi iterum conſentiant; validumnè erit matrimoniu? ℟. Cum diſtinctione: manere invalidum, ſi abſolutè conſenſerunt; quia ſic ſolùm ratificant conſensum priorem, qui cùm fuerit nullus, conſequentèr & ipſa ratificatio nulla erit. Validum autem evadet matrimonium, ſi conſenſerunt ſub conditione: ſi diſpensatio jam impetrata ſit. Ut ex alibi dictis noſſe debes.

II. Quandò reverà nullum ſubeſt impedimentum, contrahens, tamen uterque vel alteruter dubitat vel ſuſpicatur: an non inter ipſos ſit impedimentum v. g. affinitatis, conſanguinitatis; ſed poſteà certò cognoverunt, nullum fuiſſe impedimentum, certum videtur, matrimonium eſſe validum. Communis DD. cum Sanchez. *l.2.diſp.*33. Caſtro-Palao Hurtad. alii cum Tambur. *tract.* 24. *c.* 2 *num.* 2. Ratio eſt; quia tales dubitãtes vel ſuſpicantes tantùm de impedimento contraxerunt quaſi ſub conditione: ſi poſſumus, ſi ſumus habiles; at

jam potuerunt, jam habiles erant: ergò jam abſolutus, atque adeò efficax erat conſenſus.

III. Quandò contrahens uterque vel alterụter omninò certò ſibi perſuadet, adeſſe impedimentum dirimens, ejuſque vim agnoſcit, cùm tamen reverà nullum ſit, matrimonium ſimpliciter erit nullum. Ita poſt alios Tambur. cit. *c.* 2. §. 2. *num.* 13. Herincx *diſp.* 6. *quæſt.* 3. *num.* 25. Ratio eſt; quia qui firmiter credit, laborare ſe impedimento dirimente, non poteſt abſolutè & efficaciter conſentire in matrimonium, nam impoſſibilium apprehenſorum nulla eſſe poteſt efficacia voluntatis ſeu efficax voluntas: &, quod ut impoſſibile apprehenditur, non poteſt quis efficacitèr velle. Nec talis conſentit ſub conditione: *Si fortè poſſum, ſi fortè ſum habilis, ſi fortè impedimentum non adeſt*, &c. Nam ſic jam non firmiter putaret, adeſſe impedimentum, ſed dubitaret ſolùm, adeòque eſſemus in caſu numeri præcedentis.

IV. Contrà tamen matrimonium valere, docet Covaruvias, alij cum Sanchez cit. probante variis rationibus, ſolutis á Tambur. cit. Et ſapienter advertit noſter Herincx cit. Poſſe fieri, ut falsò putantes, ſe eſſe conſanguineos v. g. ſimul tamen ſuſpicentur, fortè non eſſe in tam arcto gradu, qui matrimonium dirimat: aut falsò pro certo putantes, priorem conjugem adhuc vivere: ſimul cogitent, poſſe eſſe, quòd jam obierit: aut certè ipſi vim impedimenti

menti

Digitized by Google

menti dirimentis non benè penetrent: tales poterunt habere intentionem ſufficientem contrahendi validum matimonium, ſcilicet: conditionatam vel reſtrictam: *Si poſſum, in quantum poſſum, ſi nihil obſtet, ſi nullum adſit impedimentum: aut faciendi, quidquid poſſum, &c.* Et ſic, ſi non adſit impedimentum, validum erit matrimonium; attamen adhuc mortaliter illicitum propter conſcientiam practicè dubiam in materia gravis peccati.

§. VI.

Non neceſſariò præſentes:

Sed ſatis per Epiſtolam.

Certum eſt apud omnes, ſicut cæteros contractus civiles, ita etiam matrimonii ſacramentalem contractum poſſe celebrari inter abſentes per epiſtolam. Habetur expreſsè in jure civili, *L. Mulierem. ff. De ritu nuptiarum. & L ſufficit. ff. De ſponſal.* Praxin, ſervatâ formâ Tridentini, deſcribit Caſtro-Palaus *hic diſp. 2 punct. 9.* his verbis: *Debet traditio & acceptatio utriusque contrahentis coram eodem Parocho & teſtibus fieri, aliàs non poſſent teſtari de matrimonio, id verò fit, ſi ſcribas Mariæ: Te ipſum ei in maritum tradere, eámque in uxorem ex tunc accipere: ipsáque acceptas litteras legens coram Parocho & teſtibus affirmet ſe etiam tibi tradere & traditionem à te factam acceptare. En tibi mutua traditio & acceptatio utriusque contrahentis ſit coram Parocho & teſtibus; exi-* 234

ſtimo tamen, neceſſarium eſſe, quòd Parochus & teſtes agnoſcant tuas litteras, ut ſciant, cujus traditionem mulier acceptet; ut notavit Coninck. Sic Caſtro-Palaus. Ais: qui ſic per epiſtolam (idémque qui per procuratorem) contrahit matrimonium, ignorat, an alter ſit benè diſpoſitus ad ſacramentum, eiuſque effectum ſuſcipiendum: ergò exponit ſe periculo cooperandi cum peccato alterius, ſi fortè ſit in ſtatu peccati. ℟. Negando conſequentiam; Cùm enim quilibet ſit exiſtimandus bonus, niſi contrarium conſtet, poterit alius morali certitudine præſumere, alium eſſe benè diſpoſitum.

Vel per Procuratorem.

CErtum quóque eſt & magis uſitatum, maximè inter Principes & Magnates, matrimonium validè & licitè contrahi per procuratorem; éſtque expreſſum in jure Canonico *C. Finali. De Procuratoribus.* Et latiſſimè tractant Sanchez *l. 2. diſp.* 11. Martinus Perez *De matrimon diſp.* 15 *ſect.* 7. Dicaſtil. *diſp. 2. dub.* 15. alii, ex quibus ſummariè curioſulè accipe ſequentia.

I Subſtantia contractûs & ſacramenti matrimonii per Procuratorem initi conſiſtit in duplici actu: & Principalis, & Procuratoris. Primus eſt actu Principalis conſtituentis procuratorem ac mandantis ipſi, ſuo nomine contrahere matrimonium cum tali certa perſona: aut etiam generaliter conſentientis in illam perſonam, quam Procurator electurus eſt; quia

quia ſic adhuc eſt ad certam perſonam. Ut ex Coninck, Averſâ & comuni notat Tambur. cit. *c.* 4. §. 1. *num.* 2. Secundus eſt actus Procuratoris exequentis ac conſenſum Principalis, ejus nomine exprimentis coram Parocho & teſtibus, quod miniſterium eſt eſſentialiter perfectiuum contractûs, adeò, ut tunc conſenſus conjugalis integretur partim ex mandato Principalis, partim ex miniſterio Procuratoris; non tamen ideò Procurator eſt miniſter ſacramenti (quare néque ad hoc debet eſſe in ſtatu gratiæ, imò néque requiritur ſexûs diverſitas, quin poſſit fæmina nomine viri contrahere cum fæmina. Ut notant Sanchez, Coninck citati) quia non agit nomine ſuo, ſed nomine Principalis mandantis, qui principaliter mediante Procuratore profert & adhibet conſenſum, ideóque ejus ſimpliciter cenſetur eſſe actus: juxta notam regulam: *Quod quis per alium facit, per ſe facere cenſetur.* Quare etiam in hoc tantùm actu executivo Procuratoris, juxtà formam Tridentini, debet adhiberi præſentia Parochi & teſtium, non verò, quandò datur mandatum Procuratori: juxta communem & veram ſententiam Sanchez, Coninck, Caſtro-Palai, *l. c.* Ratio eſt; quia Tridentinum requirit præſentiam Parochi & teſtium, quandò contrahitur matrimonium, ut illi teſtari poſſint de jam contracto; nihil verò diſponit de mandato ad contrahendum: atqui matrimo-

nium contrahitur, quandò Procurator nomine alterius præbet conſenſum, ſuſcipitque conſenſum alterius; non verò quandò conſtituitur Procurator ad illud. Addunt Sanchez & ex eo Tambur. cit. Parochum & teſtes non obligari ad videndum litteras mandati; ipſi enim ſolùm teſtes eſſe debent de ipſo conſenſu matrimonij facto à Procuratore, qui ſit de facto legitimus, non verò ut legitimus cognitus ab ipſis.

II. Forma contrahendi per Procuratorem talis præſcribitur à Dicaſtillo *hic num.* 146. Ego nomine talis N. contraho tecum matrimonium: aut: nomine Petri accipio te in uxorem: aut: Petrus per me accipit te in uxorem, vel contrahit tecum matrimonium. Reſpondebit fæmina: & ego tecum tanquàm Procuratore Petri matrimonium contraho: vel: per te tanquàm Procuratorem contraho matrimonium cum Petro: accipio Petrum in maritum, &c. (idem omninò eſt in oppoſito caſu, ſi fæmina per Procuratorem contrahit matrimonium cum viro.) Et en tibi jam matrimonium perfectum & ratum. Sed neque omninò ridendus videtur bonus ille vir, qui in ſolemni convivio coram aliis ſanctam eius innocentiam ridentibus dixit: Principem ſuum per Procuratorem matrimonium conſummare. Nam in germania matrimonio rato per Procuratorem celebrato additur cæremonia utilis ad aliqua jura, aliquo modo adumbrans conſummationem matrimonii; ut videlicet

licèt præſentibus aliis decumbant in uno lecto nova nupta & Procurator, illa integrè veſtita, ille non modò veſtitus, ſed etiam toto corpore cataphractus, quâ nimirum cæremoniâ ſignificare videntur, adeò firmum velle eſſe matrimonium contractum ad certa jura, acſi defacto jam eſſet conſummatum.

III. Principalis ergó contrahens poſt mandatum datũ Procuratori contrahendi cum aliqua (vel aliquo) neceſſariò debet perſeverare in ſuo conſenſu usq; ad executionem mandati, ad hoc ut matrimonium contrahatur; nam ſi intereà, antequàm Procurator officium impleat, is conſensum ſuum revocet ſive expreſsè ſive implicitè v. g. contrahendo cum alia per ſe vel per alium Procuratorem conſtitutum; & nihilominùs Procurator huius revocationis inſcius (multò magis conſcius) nomine eius contrahat, matrimonium erit nullum; quia eſſentiale contractui matrimonii eſt, adeſſe conſenſum utriusque, nunc autem jam unus conſensus deficit. Nec refert, quòd alii contractus politici validè fiant per Procuratorem vel mandatarium revocatum, quandó revocatio nec Procuratori nec parti alteri innotuit. Juxtà *L. ſi mandatum ff. mandati.* Et alibi. Nam Respublica vel Eccleſia ſupplere poſſunt conſenſum contrahentium circa res temporales & politicas; undé pro quiete & bono publico ſupplent in dicto caſu: at verò circa matrimonium ſupplere conſensum nequeunt,

cúm

cùm conſenſus proprius coniugis ſit de eſſentiâ matrimonii, ſine quo per nullam authoritatem matrimonium conſiſtere poteſt. Ut paulò ſuprá audiviſti. Notat tamen Caſtro Palaus cum Tambur cit. *num.*8. ſi poſt conſenſum datum Procuratori, diſſentias quidem, ſed deindè iterum, priusquám Procurator nomine tuo contrahat, conſentias, validum foret matrimonium; quia tunc in contractu jam adeſt conſensus. At, quid ſi conſtituiſti Procuratorem fictè & non vero animo: ſed poſteà eo tempore, quo Procurator nomine tuo contrahit, verùm conſensum habeas: validúmne tunc fiet tuum matrimonium? validum pronuntiat Sanchez cit. *diſp.* 11. *num.* 13. quia jam adeſt conſensus requiſitus. Sed rectiùs validum negat Coninck *diſp.* 24. *dub.* 9. *num.* 72. Ratio urgens eſt; quia cum prima conſtitutio Procuratoris fuerit nulla ex defectu tui conſensûs, is non potuit matrimonium contrahere, ut verus Procurator tuus & tuo nomine: ergò nulliter contraxit. Ergó parùm juvat, quòd poſteá longè diſtans conſenſeris; oportebat enim de novo Procuratorem legitimè conſtituere ad tuum conſenſum exprimendum.

IV. Principalis contrahens, cùm ipſe ſit miniſter, & ſuſcipiens Sacramentum hoc, debet eſſe in ſtatu gratiæ, non quidem neceſſariò eo tempore, quo Procuratorem conſtituit, vel epiſtolam ſcribit, ſed eo, quo veriſimile eſt fore, ut Procurator nomine ipſius contrahat,

quó-

quóve epiſtola legatur. Procurator autem ipſe non peccat, ſi, dum contrahit matrimonium, eſt in ſtatu peccati mortalis; quia nec recipit in ſe Sacramentum, nec nomine ſuo miniſtrat. Denique rectiſſimè monet Sanchez *diſp.* 12. *num.* 31. optimè facturos contrahentes per Procuratorem vel epiſtolam, ſi deindè per ſe ipſos iterum contrahant, ut certius ſit matrimonium, ſi fortè illegitimum quid intercurrerit: nec timeas (inquit) de iteratione, quæ licèt in aliis Sacramentis, manente eadem materia, prohibeatur, non tamen prohibetur in Sacramento matrimonii, quia hoc fundatur in ratione contractûs civilis, qui iterari poteſt & ſolet. Sic Sanchez. Ubi tamen nota, non ſemper fieri Sacramentum, quoties renovatur conſenſus, ſed ſolùm, quandò primò ritè perficitur contractus, ſi anteá propter aliquem defectum legitimè perfectus non fuit.

SUBSECTIO
De Conſenſu conditionato.

NUllo quidem juris textu prohibentur matrimonia conditionata, ſcilicèt inita ſub 235
conditione ſive de præſenti vel præterito, ſive de futuro, dummodò non turpi, impoſſibili vel repugnante ſubſtantiæ matrimonii. Imò Urbanus III. *C. ſuper eo de condition. appoſitis*, expreſsè dicit: canonicis inſtitutionibus non improbari contractum, quo quidam in quan-

dam

dam mulierem conſenſit (id eſt contraxit de præſenti. Gloſſa, Fagnanus, alii ibidem.) Si pater eius ſuum præſtaret conſenſum. Quare Navar. *Conſil.* 1. *de condition. appoſit.* Dicaſtil, alii, videntur approbare potius quàm improbare conditiones in matrimonio. Sed meritò Tambur. *tract.* 4. *c.* 5. §. 10. & Gobat *caſ.* 5. *num.* 138. cenſent & monent, à Parocho non eſſe admittendas in matrimoniis conditiones, præſertim de futuro, niſi ob raram & urgentiſſimam cauſam; ſed ſi alicuius conditionis impletio ad matrimonium expectanda ſit, v. g. ut ſponsus obtineat libertatem, officium, &c. exſpectetur, antequám illud per verba de præſenti celebretur. Ratio eſt multiplex; 1. quia eiusmodi conditionum adjectio repugnat mori patrio. 2. Quia facilè tales conditionatè contrahentes ſibi perſuadebunt, valere matrimonium ante eventum vel notitiam conditionis appoſitæ, & facient ante tempus, quæ faciunt veri coniuges. 3. Quia cùm juxtà probabiliſſimam ſententiam à nobis admittendam illo ipſo momento, quo impletur conditio in matrimonio poſita, illud convaleſcat abſque novo conſensu, & novâ præſentiâ Parochi & teſtium. Fiet ſæpiſſimè, ut matrimonii Sacramentum conficiatur, dum alter vel uterque coniugum eſt in ſtatu peccati mortalis, in ebrietate, aut neſcio quibus occupatus, inſigni Sacramenti irreverentia. 4. Ex iſtis conditionibus non ſubſiſtentibus vel non impletis poſſunt

Digitized by Google

ſunt oriri gravia incommoda, ſcandala, diſſenſiones, &c. Ut conſideranti patet, & infra notabitur. Quiá tamen poſſet ſubindè eſſe ratio urgens contrahendi matrimonium ſub aliqua conditione, & reverà contrahentes aliquandó tales conditiones occultè apponunt in contrahendo matrimonio: pro pleniori intellectu eius naturæ, & non inutili notitia confeſſarii agam de his ſtrictè, de quibus latiſſimè Sanchez *l.5.toto De Matrimon.* Perez, Dicaſtil. Alii.

§. I.

Conditio de præſenti vel præterito.

I. MAtrimonium contractum ſub conditione relata in præſens vel præteritum 236 (v.g. contraho tecum, ſi filia Titii es, ſi legitima, ſi virgo: Si navis advenit, ſi pater mortuus eſt, &c.) ſtatim valet, ſi conditio vera eſt: & ſtatim nullum eſt, ſi conditio falſa eſt. Certum apud omnes. Habetur variis textibus juris, apud Layman *tract.10.part.2.c.7.num.1.* Ratio eſt; quia contractus quilibet ex convenientium voluntate legem & conditiones accipit, ſi ergò ea ſit contrahentium voluntas, ut, ſi hoc exiſtat, ſtipulatio rata ſit: ſi hoc non exiſtat, ſtipulatio irrita ſit: ita ſtatim erit, ſicut inter ſe conveniunt. Quare *L. Inſtitutis. ff. De Conditionibus* dicitur: Quòd nulla ſit conditio, quæ in præteritum confertur vel in præſens; quia nimirùm non ſuſpendit actum, ſed facit, ut ſtatim valeat vel non valeat.

II. Né-

II. Néque verò intereſt, quòd contrahentes vel unus eorum ignoret conditionem appoſitam ſubſiſtere. Ut contra Coninck & alios, ex communi notat Layman cit. cum Hurtado, Tambur. cit. *c* 5 §. 2. *num.* 14. aliis. Et expreſsè habetur *L. Cùm ad præſens ff. De rebus creditis.* Stipulatio tenet, quàmvis tenere contrahentes conditionem ignorent. Quarè ſi contraxiſti cum puella: Si nobilis ſit; aut illa tecum: Si officium à Rege habes: & conditio ſubſiſtat, jam ratum & validum erit matrimonium, etſi tu nondum ejus nobilitatem; néque illa tuum officium cognoſcat; quia non contraxiſtis ſub conditione nobilitatis cognitæ vel officii cogniti, ſed ſub conditione nobilitatis vel officii, ſi exiſtat.

III. Quàmvis autem conditio de præterito vel præſenti non ſuſpendat matrimonium quoad eſſe vel valorem: ut dictum eſt, (ſicut ſuſpendit conditio de futuro,) ſuſpendit tamen quoad uſum licitum, quoúſque conditio exiſtere cognoſcatur; licèt enim matrimonium ſub tali conditione initum reverà perfectum jam ſit, ſi tunc ſubſiſtat conditio, ſub qua eſt initum; non tamen eſt permiſſus ejus uſus, donec cognoſcatur adeſſe illa conditio; quia alioquin exponent ſe periculo fornicationis, ſi fortè conditio non ſubſiſtat, & ideò matrimonium nullum ſit.

§. Hic

Digitized by Google

9. Hìc incidenter obſerva. Specialis illa conditio: *Si Virgo es*: involvit hanc de futuro: *Si te reperero virginem*: & duplicem ſenſum habere poteſt: 1. Si poſt diligentem inquiſitionem, aut factam à Matronis inſpectionem, cognovero te eſſe virginem. 2. Si in primo concubitu tecum, te deprehendero virginem eſſe. Primo ſenſu licita eſt ea conditio, ac proindè virginitatis defectus impedit valorem matrimonii. Secundo ſenſu turpis eſt conditio; quia provocat ſponſam ad faciendam poteſtatem ſui corporis, priuſquàm ſit verum matrimonium: ergò habenda pro non adjecta, aut ſi seriò adjecta fuit, contractus reſcindendus erit.

IV. Si conditio talis de præſenti vel prætexito reverà non ſubſiſtat, irritum manet matrimonium & ratum & conſummatum, v.g. Titius ſeriò dixit Semproniæ: Si virgo es, te duco uxorem; ſi virgo non ſis, nullum eſto matrimonium noſtrum. Poſt contractum & conſummatum matrimonium, deprehenditur Sempronia non fuiſſe virgo, ſed ab alio corrupta. Siquidem Titius permanſit conſtanter in voluntate non habendi Semproniam in uxorem, ſi deprehendatur non eſſe virgo, ſanè licèt ante illam deprehenſionem centiès fuiſſet commixtus cum illa, nullum ſeu ratum ſeu conſummatum extitiſſet matrimonium, ſed poſt illas tot copulas potuiſſet illam repudiare, ſi poſteà cognoviſſet certò, fuiſſe corruptam ab

alio. Juxta communiſſimam DD. Et in caſu facto benè reſolvit Proſper Fagnanus *in C. Si conditiones. De Condition. Appoſ.* Coſmus coram Parocho & teſtibus contraxit matrimonium cum Anna: *Anna ſi es legitima, duco te in uxorem.* Deindè matrimonium cum illa conſummavit ac prolem inde ſuſcepit; poſteà compertum eſt, Annam non fuiſſe legitimam. Quæſitum eſt primò: An illud matrimonium fuerit ab initio nullùm ob defectum conditionis? Secundò: An non fuerit validatum per copulam multiplicem ſubſequentem? Et rectè reſpondet ad primam quæſtionem affirmativè; quandòquidem ex verbis Coſmi apparebat, ipſius conſenſum verè pendere à veritate adjectæ conditionis. Ad ſecundam quæſtionem reſpondet negativè; eo quòd copulam exercuerit potiùs ex conſtanti falſa opinione, quòd Anna eſſet legitima, quàm ex animo habendi illam pro uxore, etiam caſu, quo fortè non eſſet legitima. Sic ille, aſſerens eſſe omnium conſenſum. Aliud tamen dicendum fuiſſet, ſi Coſmus poſt cognitum defectum Natalium, adhuc copulatus fuiſſet carnaliter Annæ; tunc enim jura præſumerent, eum receſſiſſe à conditione prius appoſita, ejúſque conſenſum deſiiſſe pendere à legitimatione uxoris; ideò tunc matrimonium convaluiſſet, ſuppoſità ſententià, quòd matrimonium invalidè contractum coram Parocho & teſtibus

poſſit

poſſit revalidari ſine nova aſſiſtentia Parochi ac Teſtium. De quo *C. ſequent.* Ut benè notat Gobat *caſ.* 5. *num.* 142. & rursùs: *tract.* 9. *caſ.* 5. *num.* 138. rectè rursùs inculcans, Parochum non debere extra caſum magnæ neceſſitatis aſſiſtere matrimoniis conditionatis, nec permittere, ut contractui matrimonii conditiones apponantur. En quàm ingentia mala poterant oriri ex caſu propoſito, poſtquàm cognovit Coſmus (vel ſuprà Titius,) ſe fuiſſe tam turpiter deceptum: & quid ſi, ut jure poterat, repudiâſſet illam tot mortalibus notam Notham? Dixi autem: *Poſt cognitum defectum*; quàmdiu enim defectum non cognoſcit, non præſumitur recedere à conditione de præſenti vel præterito per copulam carnalem, ut dictum eſt. Sed benè tunc præſumitur recedere à conditione appoſita relata in futurum: ut mox dicam §. *ſequent.* & in ſimili dixi ſuprà De Sponſalibus conditionatis.

§. II.

Conditio de futuro honeſta & poſſibilis.

MAtrimonium contractum ſub conditione honeſta ac poſſibili in futurum relata, v.g. accipio te, ſi Pater tuus conſenſerit, ſi mille florenos in dotem dederit; ſuſpenditur úſque ad conditionis eventum; eâ verò eveniente ſtatim perficitur matrimonium ábsque novo requiſito contrahentium conſenſu: itém- 237

Digitized by Google

que ábsque nova aſſiſtentia Parochi & teſtium. Excepto: Si inhabiles ob impedimentum dirimens contraxiſſent ſub conditione: Si Papa diſpenſaverit. Ita DD. citandi. Explico particulatìm.

I. *Suſpenditur úſque ad conditionis eventum.* Omnes. Et expreſsè habetur *C Super eo. De Condition appoſ.* Ratio eſt; quia conditio propriè dicta & in futurum relata ſuſpendit actum, cui apponitur. Ut habetur utróque iure: & Canonico: *C.cit. Super eo* & *C. De illis. eodem*: & Civili: *L. Si ita ſtipulatus ff. De Verbor obligation* Quod tamen intelligi debet, ſi conditio apponatur in ipſo contractu; ſi enim contractus jam ſemel abſoluto conſenſu perfectus ſit, conditio deindè illi apponi non poteſt. *L.4. De donationibus.* Et quàmvis alii contractus abſolutè initi poſteà nova ſtipulatione per mutuum conſenſum ſub conditione infirmari poſſint, ut: niſi hoc fiat, vel hoc feceris; donatio vel venditio reſcindi poſſit: Secùs tamen eſt in matrimonio, quod ſemel validum nulla voluntate contraria diſſolvitur. Sicut notavit Sanchez *l.5. diſp. 6. num.4.* Inſuper nota duo: Unum: Si in tali caſu ſponſi ante aduentum conditionis alio abſoluto conſenſu de præſenti contrahant, aut carnaliter conjugantur, ſtatim fit matrimonium ratum; quia cenſentur receſſiſſe à conditione anteà in futurum relata. Prout reſpondit Alexander

III.

Digitized by Google

III. cit. *c de illis*. Et habetur etiam *C. Per tuas. De condition. appoſ.* Etenim in dubio ſemper præſumitur ſponſus v. g. affectu maritali, non autem fornicario accedere ad ſponſam: ideóque recedere à conditione de futuro anteâ appoſita, & jam velle eam habere pro non appoſitâ. Alterum eſt: Qui ſub conditione de futuro duxit unam, ante eventum illius conditionis, injuſtè quidem, validè tamen contrahit matrimonium abſolutè & indiſſolubiliter cum alia. Ita, quandò quis duas duxit ſub conditione, valebit matrimonium illius, cujus conditio priùs eſt impleta. Sanchez, *l.4.diſp.* 8. Dicaſtil *diſp 5. dub.*8. Gobat *tract* 10. *caſ.* 12 *num.* 472. Ut contrà alios alibi indicatum eſt.

II. *Eveniente conditione ſtatim perficitur matrimonium, nullo requiſito novo contrahentium conſenſu.* Ita communis Canoniſtarum in *cit. C. Super eo.* Gloſſa. Innocent. Hoſtienſis, Abbas, alii cum Navar. *c.* 22. *num.* 63. &: *Conſil.* 1. *De condition. appoſ.* Et ex Theologis Paludanus, Petrus Sotus, aliíſque congeſtis Sanchez cit. *l.5.diſp.*8. Coninck *diſp.*29. *dub.*1. Layman *tract.*10.*l.5.part* 2.*c.*7.*num* 2. Cardinal de Lugo *De pœnitent.dipſ.*13. *Sect.* 5. Gaſp. Hurtad. *hìc diſp.*7.*diff.*3 Dicaſtil *diſp.*5 *dub.*6. *num.* 69. Caſtro-Palaus *diſp.*2 *punct.* 11. §. 2. Perez *diſp.* 16.*Sect.*13. fusè, alii apud ipſos. Ratio potiſſima eſt; quia ità declarârunt authenticè Pius V. & Clemens VIII. Teſte locupletiſſimo Proſpero Fagnano *in idem C. Super eo.* Ubi per

extenſum refert illas Declarationes, ac teſtatur ita ſervari in Curia Romana. Et probatur receptiſſimo axiomate: Quòd conſenſus conditionatus poſitâ conditione, tranſeat in abſolutum. Ut habetur *L. Potior. ff. Qui potiores in pignore.* & *L Hac venditio. ff. De contrahend. emption.* Ibi: *Conditionales venditiones tunc perficiuntur, cùm impleta fuerit conditio.* Quandò ergò dicis: accipio te in uxorem, ſi pater conſenſerit: perindè eſt, acſi dicas: Jam verò habeo voluntatem & conſenſum habendi te in uxorem, at nolo, ut effectus hujus conſensûs exiſtat, priusquàm pater conſentiat; volo autem jam & omninò conſentio, ut quamprimùm ipſe conſenſerit, ſis abſolutè mea uxor: Ergò poſita conditione áb q; novo conſenſu, jam abſolutè uxor erit. Confirmat Layman cit. Sicut ſe habet conſenſus de futuro ad contractum ſponſaliorum, ita ſe habet conſenſus de præſenti ad contractum matrimonii: atqui omnes fatentur, & conſtat ex *C. Unico. De Sponſal. in 6.* conſenſum de futuro conditionatum, (v.g. accipiam te, ſi pater mille florenos in dotem dederit) eveniente conditione ſine novo conſenſu purificari & effici ſponſalia abſoluta: ergo etiam fateri debemus, conſenſum de præſenti conditionatum, (accipio te nunc in uxorem, ſi pater mille florenos dederit,) poſita conditione tranſire in matrimonium purum & abſolutum.

Ꝗ. Contrarium tamen ac novum conſenſum

Digitized by Google

ſum requiri docet ſanè comunior Theologorum Sententia. D. Thomas, Pontius, Diana, alii cum Tambur. *tract* 4. §. 4. *num* 5. Deciſio Rotæ apud Dianam parte 6. in calce. Quorum rationes benè diſſolvunt Sanchez, Layman, Perez, alii cit. quos curioſus videre potes, mihi non vacat immorari.

III. *Absq; novâ aſſiſtentiâ Parochi & teſtium;* Quandò nimirùm matrimonium ſub conditione in futurum relata jam celebratum eſt coram Parocho & teſtibus, nihil opus eſt, ut poſteà, eveniente conditione, de novo adhibeatur Parochus cum teſtibus. Ita cum aliis Sanchez cit. *diſp.* 8. *num.* 24. & fuſiſſimè diſputans, tandem inclinans in hanc ſententiam Dicaſtil. cit. Ratio pro interim ſufficiens eſt; quia probabiliſſima, omninò tuta & praxi recepta ſententia infrà ſuo loco aſtruenda eſt. Quandò matrimonium coram Parocho & teſtibus omninò fictè vel aliundè invalidè contractum fuit, & poſteà, depoſita fictione vel diſpenſatione impetrata, novo conſenſu revalidatur, non requiritur neceſſaria nova aſſiſtentia Parochi & teſtium: ergò néque in noſtro caſu, quandò matrimonium priùs ſub conditione contractum fuit. Contrarium tamen docent Ledeſma, Coninck, Bonacinna, Hurtad. alii cum Perez cit. *Sect* 14. & ut probabiliorem tenet Layman cit. *num.* 3. Ratio non contemnenda eſt; quia Parochus & teſtes à Concilio requiruntur, ut intelligant matrimonium verè & ſubſtan-

tialiter contractum eſſe, & ſic de eo in foro externo, ad multa vitanda incommoda, teſtari poſſint; ſed niſi interſint eventui ſeu impletioni conditionis, aut ſaltem à contrahentibus audiant, conditionem appoſitam impletam eſſe, vel defacto ſubſiſtere, reverà neſciunt, utrum matrimonium verè & ſubſtantialiter contractum ſit: nec conſequenter de eo contracto in foro externo teſtificare poſſunt, ſed tantùm de contractu inchoato, adhuc in futurum pendente & ſolubili: ergo,&c. Sed ℞. Negando majorem pro omni eventu, ob inſtantiam poſitam à nobis, cùm ſæpè neque ipſi contrahentes, minùs aſſiſtentes ſcire poſſint, an matrimonium verè & ſubſtantialiter contractum ſit, ob impedimentum latens. Sufficit ergò ad intentum principale Concilii; Parochum & teſtes teſtificare poſſe, matrimonium coram ſe & non clandeſtinè, quoquo tandem modo, contractum eſſe, dummodò patenter non nullo.

IV. *Excepto: Si inhabiles ob impedimentum dirimens ad contrahendum contraxiſſent ſub conditione: Si Papa diſpenſaverit.* Tunc enim ea diſpenſatione impetrata, probabilius eſt ſola ſponſalia purificari; matrimonium autem certò ratum fieri debere per novum conſenſum coram parocho & teſtibus. Ita cum aliis Layman cit. *num* 5. Prima pars probatur; quia deſponſatio facta per verba de præſenti ſub conditione poſſibili in futurum relatâ, v.g.

Si

ſi Papa diſpenſaverit: habet ſaltem vim deſponſationis conditionalis de futuro: ergo ſicut ſponſalia de futuro ſub conditione diſpenſationis Papalis, ea eveniente purificantur: ita etiam eadem deſponſatio ſub eadem conditione facta per verba de præſenti, ea eveniente purificari debet. Secunda pars eſt ferè communis, teſte Navarro *l. 4. conſil. 14. de ſponſal.* & Layman cit. (contrá tamen Sanchez, Coninck, alios non paucos.) Ratio eſt à Layman benè data: quòd nunquam præſumendum ſit, mentem Pontificis diſpenſantis eſſe, ut matrimonium præterito tempore contractum valeat, ſed, ut poſt collatam diſpenſationem præmiſſis denuntiationibus in facie Eccleſiæ contrahere liceat. Sicùt apertè colligitur ex Bullis & Præſcriptis Pontificum.

§. III.

Conditio de futuro turpis vel impoſſibilis:

DE his ita ſtatuit Gregorius IX. c. Finali 238
de condition. appoſ. *Si conditiones contrá ſubſtantiam conjugii inferantur, puta, ſi alter dicat alteri; contraho tecum, ſi generationem prolis evites, vel: donec inveniam honore vel facultatibus digniorem, aut: ſi pro quaſtu adulterandam te tradas, &c. matrimonialis contractus, quantumvis favorabilis, caret effectu, licèt aliæ conditiones appoſitæ in matrimonio, ſi turpes vel impoſſibiles fuerint, debeant propter ejus*

favorem pro non adiectis haberi. Sic textus Pontificis ſanè difficilis & multùm intricans Doctores. De his aliis conditionibus turpibus vel impoſſibilibus nunc dicam; de illis veró ſubſtantiæ matrimonii repugnantibus dicam ſeorſim §. *ſequent.*

I. Quando certò conſtat conditionem turpem vel impoſſibilem, ſive ſecundùm naturam uti: duco te, ſi cælum digito tangas, ſi dotem tanquám montem aureum afferas: ſive ſecundùm mores, (nam jura etiam conditionem turpem ſeu inhoneſtam, impoſſibilem vocant, eo quòd impoſſibile judicari debeat, hominem honeſtum velle facere, quod turpe eſt, uti: duco te, ſi patrem occidas, ſi fidem neges, &c.) adiectam eſſe matrimonio aut ſine animo contrahendi, ſed per jocum indicantem animum alienum à contrahendo, ut certè ſolent adiici conditiones illæ ſecundùm naturam impoſſibiles. Aut conditio turpis adiecta ſit cum ſerio animo volendi exſpectare eventum illius & nolendi contrahere, niſi talis turpis conditio ponatur: certum eſt, matrimonium fore nullum in foro interno, imo & externo, ſi probari poſſit, adeóque conditionem talem tunc non haberi pro non adiecta, ſed præſumptionem juris tunc cedere veritati. Ita mox citandi. Ratio ſolida & clara eſt; quia conſenſus matrimonii totus quantus pendet à voluntate contrahentium, ut Eccleſia conſenſum ad ſubſtantiam matrimonii requiſitum

ſtum ſupplere nequaquam poſſit: nec poteſt efficere, ut ſubſiſtat matrimonium ſine vero conſenſu. Ut omnes fateri debent: atqui conditio propriè dicta & ſuſpenſiva actûs, ſi impoſſibilis vel turpis ſit, ab initio ſtatim vitiat contractum, ut expreſsè habetur variis textibus juris apud Layman cit. *c.* 7 *num.* 11. Et in propoſito primo modo, ut ſupponitur, nullus adeſt conſenſus: ſecundo autem modo adeſt quidem conſenſus conditionatus de futuro, ſed cum conditione impoſſibili vel turpi: eóque ipſo nullus & minimè obligatorius; cùm implicet naſci obligationem ad aliquid turpe vel inhoneſtum: ergo nec tunc ſubſiſtit matrimonium, niſi poſt impletam conditionem turpem: ſicque rursùs non habetur pro non adjecta.

II. Eccleſia tamen & Pontifex cit. *c. Finali* definiunt, conditiones illas turpes vel impoſſibiles ſubſtantiæ matrimonii non repugnantés, in favorem eiusdem matrimonii haberi pro non adiectis præſumptivè & regulariter pro foro maximè externo; cùm enim in foro maximè externo regulariter neſciatur intentio contrahentium, an ſcilicèt contrahens adhibuerit illam conditionem turpem vel impoſſibilem ſine animo contrahendi, vel joco oſtendente animum alienum à contrahendo; an verò potiùs cum vero animo contrahendi ſolùm adjecerit per merum jocum, facetiam vel ignoran-

gnorantiam; Eccleſia præſumit hoc poſteriùs, quod eſt in favorem valoris matrimonii, & conſequentèr validum pronuntiat tale matrimonium, & conditionem illam turpem vel impoſſibilem habet, quaſi non adjecta fuiſſet. Ita DD. ſatis communiter, Coninck *diſp.* 29. *num.* 42. aliiſque citatis Perez *diſp.* 16. §. 5. *num.* 8. Hurtad. *diſp.* 7. *diff.* 10. Tambur. *tract.* 4. *c.* 5. §. 5. *num.* 78. Etſi contrá longè communiorem. An verò hæc præſumptio etiam in ſponſalibus locum habeat, dictum eſt ſuo loco negativè.

III. Layman autem cit. *c.* 7. *num.* 11. Subtiliùs & magis decorè ſic explicat: favorem hunc in eo conſiſtere, quòd in dubio: an conditio turpis vel impoſſibilis adiecta ſit tanquám conditio propriè dicta & ſuſpenſiva actûs (quæ à principio ſtatim vitiat contractum, ut dictum.) an vero tanquam modus non ſuſpenſivus: id poſterius præſumi debeat, ut proindè matrimonium ſtatim validum cenſeatur, conditio autem habeatur tanquam non adiecta. In hoc enim modus differt à conditione propriè dicta & ſuſpenſiva actûs, quòd modus adiectus contractui, eum non ſuſpendat, ſed ſtatim valeat contractus, attamen cum tali modo vel onere implendo àb alio: ut ſi dicas: duco te, ſi prius fidem neges: eſt conditio propriè dicta & ſuſpenſiva actûs usque ad eventum conditionis; ſi verò dicas: duco te, ut tamen te ad veram fidem convertas: eſt

mo-

Digitized by Google

modus non ſuſpenſivus; ſtatim enim valet matrimonium, tamen cum onere ſponſæ, ut opportunè ſe convertat. Nunc autem modus impoſſibilis ſive ſecundùm naturam ſive ſecundùm mores, ſeu turpis adiectus contractui, non vitiat illum, ſed pro non adiecto habetur. Ut ſi dicas: dono vel lego tibi equum, ut cælum tangas, ut hæreticus fias, &c. Ut ex communi docet Molina, aliiſque citatis Sanchez *l.* 5. *diſp* 19. qui modus mihi valde placet.

IV. Dicta autem regula: quòd conditio impropriè dicta ſeu modus non ſuſpenſivus, ſi impoſſibilis vel turpis ſit, pro non adjecto habendus ſit: limitari debet ex citato jure, *C. Finali De condition. appoſ.* Niſi eiusmodi turpis vel impoſſibilis modus ſeu conditio repugnet ſubſtantiæ matrimonii (vel alterius contractus) ut in exemplis à Pontifice allatis: duco te ſi generationem prolis evites, ſi te adulterandam exponas. Hæc enim formula non ſignificant conditionem propriè dictam & ſuſpenſivam matrimonii, usque dum iſta fiant (certè ante matrimonium contractum non poterit ſe proſtituere adulterandam, nec generationem prolis evitare) ſed ſignificant modum, quem contrahens poſt matrimonium contractum obſervari velit vt ex Molina benè notant Layman cit. num. 11. §. 9. & Herincx hic diſp. 3. quæſt. 5. num. 36. Et de his ſeorſim ſita.

§. IV.

§. IV.

Conditio turpis repugnans ſubſtantiæ Matrimonij.

239 I. SI ergò talis conditio vel potiùs modus repugnans ſubſtantiæ matrimonij, eiuſve triplici bono quoad ipſam obligationem, adiiciatur matrimonio. Ut ſi dicas: Te duco, ſi in te non transferam dominium mei corporis ad uſum conjugalem; aut (ut pulchrè ſpecificavit Pontifex in textu allegato. *C. Finali* §. *præcedent. in initio cit.*) contraho tecum: ſi generationem prolis evites: Ecce conditio repugnans bono prolis: vel donec inveniam aliam ditiorem &c. Ecce repugnans bono ſacramenti, ſcilicèt Perpetuitati & indiſſolubilitati: vel ſi pro quæſtu adulterandam te tradas: Eccè repugnans bono fidei conjugalis. Tale matrimonium, quantumvis hoc alioquin favorabile ſit, vitiatum ac nullum definivit Pontifex l. c. non tanquàm novum jus condens, ſed quod eſt de jure naturæ declarans; quia non poteſt matrimonium ſubſiſtere ſine ſuis eſſentialibus: & quia id commune eſt omnibus contractibus, dum contrahens inter contrahendũ vult obligare ad quidquàm repugnans ipſi ſubſtantiæ contractus, ſatis ſignificat, ſe non habere animũ verè celebrandi talem contractum: nam ſine voluntate contractus non efficitur. Dixi autem notantiſſimè: *Quoad ipſam obligationem*. Nam notandum permaximè.

II. Bo-

Digitized by Google

II. Bona illa matrimonii, fidei, prolis, & Sacramenti poſſunt ſpectari dupliciter: 1. quoad obligationem velut in radice & actu primo: 2. quoad actum ſecundum ſeu executionem. Sumpta quoad obligationem ſeu actum primum ſeu ipſam obligationem mutuam ſervandi fidem tori, jus debiti, & perpetuam ſocietatem ſunt vel ipſa ſubſtantia matrimonii, ſi ſumatur matrimonium & vinculum: aut ſi matrimonium accipiatur pro actuali contractu & Sacramento, ſunt velut proprietates inſeparabiles & effectus matrimonii. At verò eadem tria bona quoad actum ſecundum & executionem (ſcilicèt actualis obſervatio fidei, redditio debiti, perpetua ſocietas) non ſunt utique de ſubſtantia matrimonii, ſed omninò ſeparabilia, & ſæpè ſeparantur, nec ea ſeparatio poteſt obeſſe eius valori. Si ergò contractui matrimonii apponas conditionem ſeu modum ſic, ut ipsam prædictam aliquam obligationem excludas, irritum reddis matrimonium, ob rationem datam, ſi verò ſolùm excludas actum ſecundum ſeu actualem obſervationem talis obligationis, obligatione retentâ, nihil officies valori matrimonii. Exemplis cape: Validè contrahis matrimonium cum expreſſa intentione ſæpè adulterandi, aut uxorem pro quæſtu proſtituendi, aut à conjuge ſine juſta cauſa te ſeperandi, aut aliam, ea vivente, priori ſcilicèt, ducendi, generationem prolis impediendi, abortum procurandi, natam prolem

lem enecandi, &c. Quia in his & ſimilibus ſolùm excludis dicta bona matrimonii, quoad actum ſecundum. At contrà invalidè contrahis matrimonium, ſi talia, talémque peſſimam voluntatem tuam in ipſum pactum matrimonii deducas, ac ea conditione modo ac pacto velis contrahere matrimonium, ut talia fiant, ac velut fieri fas ſit, ſic enim ipſam obligationem ſubſtantialem matrimonii excludis, ejusque eſſentiam evertis. Hinc rectè reſolvit Layman cit. *c.* 7. *num.* 9. Calviniſtam credentem, ob conjugis adulterium fas eſſe matrimonium diſſolvere, ſi contrahat ea intentione, ſi uxor v. g. fidem matrimonii violaverit, eâ repudiatâ, aliam ducendi; quia hæc impia & hæretica intentio in pactum non deducitur, illud matrimonium nihilominùs validum & indiſſolubile eſſe: ſecùs utique, ſi id etiam in pactum deduceretur.

III. Omnes unanimitèr conſentiunt conditiones ita repugnantes bono fidei & Sacramenti in exemplis allatis & ſimilibus adjectas matrimonio, illud vitiare & irritum reddere. At verò quoad bonum prolis non ita conſentiunt, ſed aliqui ſic diſtinguunt: Matrimonium certò irritari, quando ei apponitur pactum vel conditio evitandi generationem modo poſitivo & illicito, ut, ſi deberet evitari generatio per media ſumpta procurando ſterilitatem, aut abortum fœtûs concepti, nunquam immittendo ſemen intra vas, necando vel non educando

pro-

Digitized by Google

prolem ſuſceptam, &c. Hæc enim poſitivè repugnant bono prolis: At verò non irritari quandò apponitur eadem conditio evitandi generationem prolis negativè tantùm & licito modo, utpotè nunquam matrimonio utendo, quod utique eſt licitum. Ita expreſsè Perez *diſp.* 16. *ſect.* 7. & re ipſa Paludanus, Vaſquez, Rebel. Coninck, Hurtad. apud eundem Perez, Tambur. *hic tract.* 4. *c.* 5. §. 8. abſolutè docentes, validè contrahi matrimonium cum conditione honeſta, videlicèt: ut neuter ab altero debitum petat, ſed continentiam perpetuam ſervet aut voveat, aut Religionem ingrediatur: & dant bonas rationes: 1. quia eſſentia matrimonii conſiſtit in mutuo dominio corporum in uſum generationis, cum quo dominio conſiſtere poteſt obligatio non utendi corpore ad hunc finem, cum jus utendi ſit ſeparabile à dominio directo. 2. Conjuges non ſunt abſolutè obligati ad uſum conjugij, niſi ſub conditione: niſi Religionem ingredi nolint: ergò jus utendi matrimonio, obligatióque reddendi debitum non eſt de ſubſtantia illius. 3. Conjuges, permanente ſubſtantia, ſubſtantialique vinculo matrimonii, poſſunt abdicare jus utendi matrimonio per votum continentiæ mutuo conſenſu editum: ergò idem poſſunt facere in ipſo matrimonij contractu. 4. Principalitèr hæc ſententia planiſſimè ad cujuscúnque captum explicat & ſalvat, quo pacto Beatiſſima Virgo, etſi voto caſtitatis adſtricta, &

ab omni cogitatione de uſu matrimonii alieniſſima potuerit tamen contrahere matrimonium & effici veriſſima ſponſa & uxor virginei ſponſi ac mariti Joſephi. Ut etiam obſervat Gobat caſ. 13. num 267. nihil tamen audens definire: Neque ego audeo, ſed maneo in diſtinctione data *num.* 2. & dico porrò.

IV. Valet ſine dubio matrimonium, ſi quis contrahat cum intentione, eo nunquàm utendi petendo aut reddendo; cùm de eſſentia contractûs matrimonii non ſit conſenſus in uſum & copulam ipſam, ſed in jus & obligationem tantùm, ut ſupra dictum; non autem valet matrimonium, ſi ei conditio vel pactum apponatur quo jus & poteſtas matrimonij ad ejus uſum impeditur vel tollitur: v. g. accipio te eo pacto, ut in perpetua continentia vivamus, ut nunquàm à me conjugii debitum petas, vel, ut tibi exigenti reddere non tenear, &c. Ita communis DD. cum D. Thoma *in* 4. *diſt.* 28. *quæſt. unicâ, art.* 4. *ad* 3. D. Bonavent. *ibidem quæſt. ultimâ* Richard. Adrian. aliiſque congeſtis Sanchez *l.* 5. *diſp.* 11. Layman cit. *num.* 9.

Ratio eſt; quia talis conditio vel pactio quantumvis honeſta & ſancta reverà tamen repugnat ſubſtantiæ matrimonii, cùm ſubſtantia matrimonii quàm maximè conſiſtat in jure utendi, & obligatione præſtandi corpus conjugi ad uſum conjugalem; atqui hoc jus ac obligatio tollitur dictis pactis ſeu conditionibus. Neque urgent rationes oppoſitæ piæ ſententiæ

Digitized by Google

Ad primam reſpondetur : Licèt in rebus ...riſque ſeparari poſſit dominium directum à ... utendi vel fruendi tali re; at nihil ſimile eſt ...atrimonio, ſed totum dominiũ reale. quod ... matrmonium acquiritur in corpora nihil a... eſt, quàm illud ipsũ ju utendi corpore con... is ad uſum generationis: ergò non ſeparabis ...em à ſe ipſo. Ad 2. ꝶ. negãdo conſequentiam; ...ia per matrimoniũ abſolutè omninò contra...ur obligatio carnalis conjunctionis ac debiti reddendi non obſtante conditione, quæ ei de jure ineſt; puta: *niſi Religionem profiteri malit*: aut: *niſi fidem datam adulterio violes.* Nec eſt in contrahentium poteſtate adiicere alias pro libitu. Ad 3. negatur iterum conſequentia; quia id commune eſt omni contractui, ut apponi non poſſit ipſi contractui aliquid eius ſubſtantiæ ſeu naturæ repugnans, licèt poſteà poni poſſit per modum novi contractûs aliquid tale priori ex parte repugnans. Ut benè docet Sanchez *l.* 5. *diſp.* 19 *num.* 5. *&* 12. Ita & matrimonio à principio apponi non poteſt conditio eius ſubſtantiæ repugnans; quia ſic fieret contractus eſſentialitèr & non fieret; poteſt tamen poſteà apponi per novam pactionem aliquid honeſtum matrimonii contractui ex parte repugnans, utpotè mutua pactio continendi ad tempus, vel in perpetuum, permanente interim vinculo matrimonii quoad alia, utpotè mutuam cohabitationem, prolem jam ſuſceptam educandam, fidem ſervandam, ut cum

alia perſona carnalis copula non habeatur. Ut rectè Layman num. 9. Ad 4. ℟. Etiam ſecluſâ illâ ſententiâ, plané & optimè ſalvari Sacratiſſimum matrimonium Matris IESU MARIÆ & JOSEPHI prima parte noſtri dicti; Conſenſit enim Beatiſſima Virgo in traditionem corporis ſui quoad poteſtatem, obligationem & actum primum: adeóq; quantũ erat ex parte contractûs matrimonialis, omninò obligata fuit Joſepho, ad reddendum debitum coniugale, ſi ipſe exigeret: eóque ipſo illa confusè & indirectè conſenſerat in copulam, ſi exigeretur: quod omninò ſufficiens erat ad plenam eſſentiam contractûs matrimonialis. Nunquàm autem conſenſit in ipſam copulam directè & ſimplicitèr, quippè & voto Caſtitatis adſtricta, & certâ Dei revelatione edocta, Joſephum eius debitum nunquàm exacturum, ſed ſuam virginitatem certò & tutè conſervatum iri. Ideò enim ex Angelo tantæ Prolis conceptionem annuntiante quæſivit: *quomodò ſiet illud, quoniam virum non cognoſco.* Quarè Caſtiſſima Virgo à voti ſui violatione ſecura, volente & præcipiente Deo, in conjugium conſenſit, ſed in eius actualem uſum ſimpliciter & directè conſenſit nunquàm. Quâ de re Gratianus *toto C. Beata. 27. quæſt. 2.* Magiſter *in 4. d. 30. & ibidem* D. Thomas, Scotus, Durandus, Henriqu. alii aç latè & optimè Suarez, *part. 3. tomo 2. diſp. 7. ſect. 1.*

Vaſ-

Digitized by Google

Vaſquez. *part.* 3. *tomo* 2. *diſp.* 127. *c.* 6. *num.* 8. Perez. *diſp.* 13. *ſect.* 8.

SECTIO IV.

De Matrimonio rato, ut Sacramentum eſt, eiúsque ſolemnitate & indiſſolubilitate.

THESIS.

MAtrimonium in lege nova inter fideles ſeu baptizàtos eſt Sacramentum à Chriſto inſtitutum: materia ſunt corpora coniugum mutuò tradenda: forma ſunt verba contrahentium conſenſum legitimum exprimentia: miniſtri propriè ſunt ipſi contrahentes. Solemnitas jure novo requiſita ad valorem, eſt præſentia Parochi proprii, & duorum vel trium teſtium, præmiſſis de præcepto tribus denuntiationibus: effectus eſt gratia ſanctificans & triplex bonum eſſentiale ſcilicèt fidei, prolis & Sacramenti indiſſolubilitatis. Eſt tota partím certa de fide, partím communis DD. ut patebit.

§. I.

Eſt Sacramentum à Chriſto inſtitutum.

CErtum de fide. Definitum in variis Conciliis & noviſſimè in Tridentino *ſeſſ.* 24. 140
can. 1. *Si quis dixerit, matrimonium non eſſe verè ac propriè unum ex ſeptem Sacramentis Legis Evangelicæ à Chriſto Domino inſtitutum, ſed ab hominibus in Eccleſia inventum: néque gratiam conferre. anathema ſit.* Et quamvis (ut varii contendunt) id claro ſcripturæ textu con-

convinci non poſſet, ſufficere omninò debet traditio Eccleſiæ, de qua teſtatur Tridentinum, *ibidem c.* 1. dicens: *cùm igitur matrimonium in Lege Evangelica veteribus connubiis per Chriſtum gratiâ præſtet, meritò inter novæ Legis Sacramenta enumerandum, Sancti Patres Noſtri, Concilia, & univerſalis Eccleſiæ traditio ſemper docuerunt.* Sic Concilium, addens, id innuere Apoſtolum mox citandum.

Probatur communitèr 1. Ex Apoſtolo *ad Epheſ. 5.* Ubi cùm dixiſſet: *viri diligite uxores veſtras, ſicùt & Chriſtus dilexit Eccleſiam, & ſe ipſum tradidit pro ea, ut illam ſanctificaret.* Mox ſubjungit de matrimonio: *Sacramentum hoc magnum eſt; ego autem dico in Chriſto & Eccleſia.* Hæc Apoſtolus. Cùm igitur Chriſtus inſtituerit, ut per matrimonium propter unionem & mutuam coniugum dilectionem ſignificaretur ſpiritualis unio, & dilectio, quæ eſt inter Chriſtum & Eccleſiam: convenienter ſequitur, etiam eum inſtituiſſe, ut matrimonium contrahentibus ſpiritualis gratia conferatur, ſine qua recta & debita animorum coniunctio conſiſtere nequit. 2. Chriſtus etiam *Matth. 5. & 19.* matrimonium ad primævam originem revocans, unius cum una perpetuum & indiſſolubile corporum ac animorum vinculum præcepit, repetens verba *Genes. 2. erunt duo in carne una: quod Deus conjunxit homo non ſeparet.* Eſſet autem jugum in nova lege

lege (ſemper perſiſtendi cum conjuge etiam ſterili, morbida, &c.) valdè grave, niſi idem Chriſtus Dominus gratiæ promiſſionem annexuiſſet ad onera matrimonii ſuſtinenda, mutuum amorem fovendum, concupiſcentiæ fomitem mitigandum, liberos in cultu Dei educandos, &c. 3. Apoſtolus 1. ad corinth. 7. permittit in certo caſu diſſolutionem matrimonii fide is cum infideli. Ut infrà patebit. Sed fidelibus ita loquitur: ijs qui matrimonio juncti ſunt, præcipio non ego, ſed Dominus, uxorem à viro non diſcedere, quòd ſi diſceſſerit (ex quacunque cauſa) manere innuptam aut viro ſuo reconciliari. Huius autem diſcriminis cauſa aſſignari non poſſe videtur, niſi quòd matrimonium fidelium ratione Sacramenti maiorem ex Chriſti inſtitutione firmitatem obtineat. 4. Accidit conſenſus antiquorum Sanctorum Patrum apud Bellarmin. Layman, alios paſſim. At, quandônam Chriſtus hoc Sacramentum inſtituit, ſeu quando matrimonii contractum elevavit ad dignitatem Sacramenti? ℞. cum Scoto *in 4. d. 26. num.* 13. Sanchez hic, aliis communiùs: id veriſimiliùs feciſſe tunc, quando dixit *Matth.* 19. *Quod Deus coniunxit, homo non ſeparet* Quia ibi Chriſtus renovat matrimonii indiſſolubilitatem, ideóque congruebat, ut ſimul adderet rationem Sacramenti. Certè in Evangelio locus opportunior non reperitur. Nunc aliqui termini explicandi ſunt.

I. Dixi: *in lege nova*: etſi enim matrimonium ex primâ ſui inſtitutione per formationem unius viraginis Evæ de corpore Adami, cui à Deo deſponſata fuit, figura fuerit & ſacrum ſignum Verbi Incarnati, ipſique deſponſatæ Eccleſiæ unius Sanctæ. Ut ſignificatur C. *Gaudemus. de divortio.* Non tamen fuit ſignum efficax gratiæ ſanctificantis ex opere operato, adeóque néque Sacramentum propriè dictum: juxta communiſſimâ ſententiam DD. ac Sanctorum Patrum. Nam *gratia & veritas per JESVM Chriſtum facta eſt. Joann.* 1. Et ſuprá dixit Tridentinum, matrimonium in Lege Evangelica veteribus connubiis per Chriſtum gratiâ præſtare. Et Concilium Florentinum, matrimonium numerans inter Sacramenta novæ Legis docet, hæc differre à veteribus, quòd vetera non conferant gratiam.

II. Dixi; *inter fideles*: quod etiam notavit D. Auguſtin. *de fide & operibus c.* 7. dicens: in civitate Domini in monte ſancto eius, in Eccleſia nuptiarum non ſolùm vinculum, ſed etiam Sacramentum commendatur. Ratio eſt; quia infideles non baptizati, qui fidem Chriſti per baptiſmum profeſſi non ſunt, nullius omninò Sacramenti capaces eſſe poſſunt. Sed dubitatur; an, ſi fideles per diſpenſationem cum infideli v. g. cathechumena contrahat matrimonium, adhuc ſit Sacramentum ex parte fidelis? negant Henriqu. Angles, Sanchez, alii communiter cum Layman *tract.* 10. *part.*

part. 2. c. 2. & certum putat Caſtro-Palaus *diſp. 2. punct. 2. hic*; eo quòd contractus matrimonii inter virum & fæminam unicus ſit, & unum Sacramentum ſignificans unam conjunctionem Chriſti cum Eccleſia, ideóque utraq; perſona Sacramenti particeps eſſe debeat; quemadmodùm & utraque perſona ad contrahendum habilis eſſe debet. Affirmant autem Sotus, Caietanus, Euhius, Averſa, eósque ſequens Herincx *diſp. 2. quæſt 2 num.* 14. eo quòd adhuc ſit verus contractus matrimonii ſubiectatus in perſona capaci Sacramenti & gratiæ.

III. Dixi: matrimonium novæ Legis inter fideles eſſe Sacramentum *indiſtinctè*, adeóque etiam matrimonium contractum inter abſentes per Procuratorem vel epiſtolam: juxta communem DD. apud citatos (contra Caietannm, Sylveſtrum, alios cit) Ratio eſt; quia ſecundùm Conciliorum indefinitam doctrinam, Chriſtus matrimonium fidelium evexit ad dignitatem Sacramenti, matrimonium autem initum per Procuratorem vel epiſtolam inter abſentes, ſicùt & inter præſentes per nutus vel ſigna, eſt verum matrimonium: nec eſt apparens aliqua ratio, ob quam ſit excipiendum à doctrina indefinita Conciliorum. Ais: Ergóne tunc abſenti etiam dormienti confertur effectus Sacramenti? ℟. omnino, ſi non adſit obex; ſicùt ſenſibus deſtituto confertur effectus extremæ unctionis. Unde debet contra-

hens conari, ut ſit in ſtatu gratiæ pro tempore, quo prudenter putat perficiendum fore contractum & Sacramentum cum abſente, quod ſi negligat, ex tunc peccabit ratione periculi, cui Sacramentum quoad ſuum effectum exponit. Ut præter alios benè notat Herincx cit. *num.* 15. *in fine.*

IV. Moleſtior quæſtio: an in matrimonio fidelium ratio Sacramenti poſſit validè ſeparari vel excludi à contractu per intentionem contrahentium? commodiùs expedietur §. 3. *cùm de miniſtris.*

§. II.

Materia ſunt corpora mutuò tradenda, forma ſunt verba contrahentium conſenſum legitimum exprimentia.

241 I. ITa communior & probabilior ſententia DD. S. Antoninus, Paludan. Sotus, Adrian. Covaruv. Vaſqu. eoſque ſequens Layman *c.* 2. *num.* 3. Baſil. Pontius, aliiſque citatis Herincx *diſp.* 2. *quaſt.* 3. *tract. ultimo, num.* 21. Ratio eſt; quia Chriſtus contractui matrimonii naturâ ſuâ invariabilis ſolùm addidit dignitatem Sacramenti: ergo materia Sacramenti huius meritò cenſetur eadem, quæ materia contractûs: ſed contractûs matrimonialis materia utique ſunt corpora contrahentium mutuò tradenda, (ſicùt materia cuiuslibet contractûs dicitur illa res, de qua contractus conſtituitur.) Forma autem contractûs huius eſt conſenſus

ſen-

Digitized by Google

ſenſibiliter expreſſus: ergo, &c. Deindè negari non poteſt, quòd coniuges mutua unione copulati ſint externum Sacrum Symbolum ſpiritualis perpetuæ coniunctionis inter Chriſtum & Eccleſiam: ergo ſunt pars Sacramenti, & utique materialis. Verba autem, quibus hæc ipſa maris & fæminæ coniunctio expreſsè ſignificatur & inducitur, ſunt pars Sacramenti formalis. Nec obſtat, quòd corpora contrahentium non ſint materia ex qua compoſitionis ſeu pars ipſius contractûs matrimonialis ac Sacramentalis, ſed ſolùm materia circa quàm verſetur contractus; ſiquidem eadem corpora, ſuperveniente verborum conventione, mox incipiunt eſſe & permanent ſacrum materiale ſymbolum & gratiæ ſanctificantis in fieri, & ſpiritualis coniunctionis Chriſti & Eccleſiæ in fieri & facto eſſe ſemper: quemadmodùm in artefactis, lignum v.g. eſt materia circa quam artis fabrilis; inductâ autem formâ, ſtatua v.g. incipit eſſe & permanet materia ex qua. Declaro ampliùs.

II. Matrimonium ergò eſt ſacramentum non tantùm in fieri ſeu cum fit (ſicut Baptiſmus, Confirmatio &c. quæ in actione tranſeunte conſiſtunt) ſed etiam eſt ſacramentum in facto eſſe, ſeu factum permanens, ſicut Euchariſtia: ac propterea ſicut Sacramentum Euchariſtiæ in fieri præter formam conſecrationis non habet materiam ex qua, ſed tantùm ma-

materiam circa quam, panem & vinum, quorum ſpecies virtute conſecrationis permanentes & Chriſtum continentes, fiunt & permanent materia ex qua Sacramenti Euchariſtiæ, & materiale ſymbolum refectionis ſpiritualis. Ita in Sacramento matrimonii, quatenùs eſt in fieri, non eſt opus aſſignare materiam ex qua compoſitionis, ſed corpora contrahentium, quæ tunc ſunt materia circa quam contractûs ex vi verborum conventionis mutuæ, in contractu matrimoniali mox fiunt & permanent materia ex qua Sacramenti & Sacrum materiale ſymbolum & gratiæ ſanctificantis in fieri & conjunctionis Chriſti cum Eccleſia in fieri & facto eſſe: & accedente copula matrimoniali, etiam Unionis verbi Divini cum natura humana. Ut alibi notatum. Utrum autem ſacramentum matrimonii ſimpliciter debeat dici ſacramentum in fieri vel in facto eſſe? Quæſtio eſſet de nomine: Placet diſtinguere: Quatenus præcisè eſt ſignum practicum efficax gratiæ ſanctificantis matrimonialis, eſt Sacramentum in fieri: quatenùs verò ſimul eſt Sacramentum myſticum ſeu ſacrum ſignum Conjunctionis ſpiritualis Chriſti cum Eccleſia aut Verbi Divini cum natura humana, eſt Sacramentum in facto eſſe ac permanens.

III. Nec obſtat, quòd in aliis Sacramentis materia Sacramenti diſtinguatur à miniſtro & ſuſcipiente, nam & in aliis Sacramentis Miniſter & ſuſcipiens diſtinguuntur; non ſic neceſ-

ſariò

Digitized by Google

ſariò in matrimonio : Et ratio eſt ; quia cùm matrimonij Sacramentum fundatum ſit in contractu humano naturali , mirum non eſt , habere multa ſpecialia , quæ in aliis ſacramentis non reperiuntur : & quia contractus ille matrimonii fit à viro & fæmina per mutuam traditionem ſuorum propriorum corporum , minimè debet eſſe inconveniens , quòd ſub diverſo reſpectu ſint ſuſcipientes : & miniſtri , & materia Sacramenti. Miniſtri ſunt , quatenùs verbis expreſſis dant inter ſe mutuam corporum poteſtatem. Suſcipientes ſacramentum ſunt , quatenùs poteſtatem inter ſe acceptant & accipiunt.

Materia denique circà quam ſunt corpora mutuò tradenda & acceptanda : eóque ipſo rectè dicenda materia Sacramenti ex qua , quatenùs accedente conſensu mutuo per verba expreſſa Sacramentum matrimonii componunt.

IV. Hic modus explicandi hoc Sacramentum tanquàm cæteris expeditior mihi ſemper placuit ; & certè nulla alia ratione meliùs & expeditiùs explicari poteſt materia & forma matrimonii inter tot ſententias DD. conantium aſſignare materiam & formam hujus Sacramenti in fieri. Decem numerat Averſa *ſect. 9. quæſt. 3.* Sex autem Sanchez *l. 2. diſp. 5. num. 6.* hanc approbans : verba ſcilicèt contrahentium eſſe ſibi invicem materiam & formam : Materia ſunt , quatenùs exprimunt conſenſum

ſenſum mutuæ traditionis corporum: forma autem ſunt eadem verba, quatenùs exprimunt conſenſum mutuæ acceptationis eorundem corporum traditorum; traditio enim per illa ſigna vel verba expreſſa & ſenſibilis facta, cùm ſit inchoatus & imperfectus adhuc contractus, habet ſe per modum materiæ determinabilis & perfectibilis: Acceptatio autem ſimilitèr facta ſenſibilis per verba, habet ſe ut forma perficiens & complens contractum. Sic *S*otus, Angles, Rodriqu. Bellarmin. Suarez, Coninck, alij cum Sanchez l. c. & ſequuntur Tambur. *tract* 5. *c.* 1. *in fine* Gobat. *caſ.* 10. *num.* 292. & ſibi non diſplicere fatetur Layman cit. *n.* 4. Neque mihi omninò diſplicet, ſi modò capere poſſem. 1. Quomodò ſic ſalvetur dictum univerſale Concilii Florentini? *Sacramenta conſtare rebus velut materia, & verbis velut forma.* 2. Certè in aliis contractibus traditio non dicitur materia & acceptatio forma. 3. Sic ad ſummum eſſet diſtinctio rationis inter materiam & formam hujus Sacramenti, cùm mutua traditio reipſa ſit mutua acceptatio, & eo ipſo, iisdémque verbis, quibus ſignificat quis ſe tradere corpus ſuum alteri, etiam ſignificat ſe acceptare traditionem mutuam alterius; ſicut econtrà, eo ipſo quo alter ſignificat ſe acceptare corpus alterius, etiam ſignificat ſe viciſſim tradere ſuum corpus. 4 Denique vix poteſt intelligi, nedùm eſſe, mutua traditio ſine mutua acceptatione: & utrumque æque

Digitized by Google

æque primò conſtituit eſſentiam matrimonii: quomodò ergò unum ſit materia reſpectu alterius, alterum forma in compoſito per accidens & artificiali? Fateor me non ſatis capere: vide an capias tu

§. III.

Miniſtri proprii ſunt ipſi contrahentes.

1. EST jam certa & cõmuniſſima ſententia DD. cum Sanchez *l.2.diſp.6.* Bellarmino *l.1.De Matrimon.c.6.* & *ſequentibus*: temerariã cenſente contrariam ſententiam: (Melchioris Cani, Eſtii, Sylveſtri & quorundam aliorum exiſtimantium, Miniſtrum eſſe Sacerdotem, & ejuſdem verba formam; verba autem contrahentium eſſe materiam; Qui proindè ſine Miniſtro Sacerdote contrahentes conficiant contractum civilem tantùm, & non Sacramentum Matrimonii.) Ratio à priori eſt; quia Chriſtus inſtituit hoc Sacramentum juxtà naturam ipſius contractûs, addidítque rationem Sacramenti ipſi naturali contractui matrimonii: & Concilia abſolutè definientia matrimonium eſſe Sacramentum, non plùs requirunt ad ſubſtantiam Sacramenti, quàm requiratur ad veritatem contractûs matrimonii: & ſpecialiter Concilium Florentinum in Decreto unionis ſingulis Sacramentis eſſentiam & Miniſtrum acuratè aſſignans, cùm dixiſſet: *Septimum eſt Sacramentum Matrimonii*: Subdit: *Cauſa efficiens matrimonii eſt mutuus conſenſus* 242

per

per verba de præſenti expreſſus. In quo totam eſſentiam & miniſterium ponit: ergò idem debet eſſe Miniſter Sacramenti Matrimonii, qui eſt Miniſter ſeu cauſa efficiens contractûs: atqui Miniſtri, qui efficiunt contractum, ſine dubio ſunt ipſi contrahentes, ſeu qui contrahunt & obligationem in ſe mutuam ſuſcipiunt: ergò iidem quóque ſunt Miniſtri Sacramenti: & certè ille eſt Miniſter cujuslibet Sacramenti: qui profert verborum formam, quibus Sacramentum conficitur: atquî ipſi contrahentes proferunt (ſive immediatè per ſe, ſivè mediatè per Procuratorem, &c.) verborum formam, ut ſuprà oſtenſum: ergò illi tantùm ſunt Miniſtri proprii hujus Sacramenti. Parochus ergò ſeu Sacerdos aſſiſtens cum teſtibus, etſi impropriè & accidentaliter Miniſter dici poſſit, quatenùs confirmat, ratámque habet illam contrahentium traditionem & acceptationem: Quo ſenſu ex Præſcripto Concilii Tridentini dicit: *Ego vos conjungo, &c.* Id eſt: Ego vos conjunctos declaro, confirmo, benedico nomine & Authoritate Eccleſiæ, &c. Attamen ſimpliciter & propriè miniſter Sacramenti nullo modo dici poteſt; nam & olim matrimonia ſine Parocho contracta fuerunt valida: ut omnes fatentur: & adhuc modò ſunt valida in locis, ubi non eſt receptum Concilium Tridentinum, vel in locis hæreticorum, in quibus nullus eſt Parochus, vel non datur ad eum tutus acceſſus, non poteſt autem confici Sacramen-

mentum ſine ſuo proprio Miniſtro. Ejus ergò, ſicut & teſtium præſentia & aſſiſtentia ſolùm requiritur tanquàm conditio neceſſaria ad valorem Sacramenti: neqne is profert formã neceſſariã Sacramenti; ſed etiamſi nihil omninò diceret, imò etſi poſitivè contradiceret, adhuc validum foret matrimonium. Ut patebit: Néque requiritur in eo aliqua intentio nec ſtatus gratiæ ad aſſiſtendum.

II Nec obſtat vel abſurdnm videri debet, quòd hoc Sacramentum ob ſpecialem rationem contractûs exigat duplicem Miniſtrum partialem: & Laicos & fæminas eſſe Miniſtros hujus Sacramenti: ídque ábsque alia cæremonia ſacra; ſicut non eſt abſurdum contractum Matrimonii à Chriſto eſſe elevatum ad dignitatem Sacramenti, & ſic elevatus à Chriſto, & debita intentione celebratus, ipſe eſt cæremonia Sacra. At, inquis, ſi contrahentes ſunt Miniſtri, debebunt habere intentionem non ſolùm contrahendi matrimonium, ſed etiam conficiendi Sacramentum: hanc plerique non habent, quia de hoc nihil ſciunt, vel certè non cogitant: ergo,&c. ℟. Illos ſufficienter habere hanc intentionem virtualem, ſaltem implicitam & confuſam, dum volunt matrimonium inire more Chriſtiano, ſeu facere, quod fideles faciunt; quod omninò ſufficit, ſicut & in aliis Sacramentis: Si tamen alicui deeſſet intentio ſufficiens ad confectionem Sacramenti, certè non ſubſiſteret Sacramentum: An ve-

rò adhuc tunc ſubſiſteret matrimonium in ratione contractûs, mox audies inferiùs. Ais iterùm: Si contrahentes ſunt miniſtri ſimul & ſuſcipientes hujus Sacramenti: ergò ſi in ſtatu peccati mortalis contrahant, bis peccabunt mortaliter, imò ter, ſi alteri quoque exiſtenti in mortali hoc Sacramentum miniſtret. ℞. Fortè ſic; Nam 1. certum eſt, peccare mortaliter ex eo, quòd in malo ſtatu ſuſcipiant, cùm matrimonium ſit Sacramentum vivorum; omne autem Sacramentum vivorum præſupponat ſtatum gratiæ, quæ ipſa eſt vita ſpiritualis animæ. 2. Navarrus, certè & alii apud Sanchez citatum putant, etiam peccare mortaliter ex eo, quòd indignè miniſtrent, quippè qui conficiant & conferant hoc Sacramentum ex officio, & ad hoc deputati. Sed hoc negat communis DD. cum Sanchez *l. 2. diſp. 6. num.* 4 & nos alibi. Quia conjuges, etſi ſint miniſtri ad hoc deputati, non tamen ſunt miniſtri ſpecialiter conſecrati ad hoc Sacramentum adminiſtrandum; etſi fatendum ſit, opinionem Navarri eſſe admodùm probabilem. 3. Etiam ſcienter alteri indigno miniſtrans, ſi ejus peccatum facilè impedire poſſet, peccare, ſine cauſa cooperando peccato alterius. Res nota eſt ex materia de Charitate & Scandalo. Tandem ex hoc ipſo, quòd contrahentes ſint miniſtri hujus Sacramenti.

III. Hìc incidit quæſtio difficilis: An inter fideles per intentionem contrahentium poſſit

ratio

Digitized by Google

ratio Sacramenti validè ſeparari à contractu matrimonii: Sic, ut fidelis poſſit validè inire matrimonium ſolùm ut contractum, non verò ut Sacramentum eſt? Duæ ſunt oppoſitæ ſententiæ graviſſimorum utrinque DD. Prima ſententia ſimpliciter negat: Ita Suarez, Coninck, & plurimis congeſtis Sanchez *l.* 2. *diſp.* 10. Tanner. *diſp.* 8. *quæſt.* 4. *dub.* 5. Layman *tract.* 10. part 2. *c.* 2. *num.* 2. Lugo *diſp.* 14. *De Pœniten num.* 42. Bonacin. *quæſt.* 2. *De Matrimon. Propoſ.* 5. Baſil: Pontius *l.* 1. *c* 9. *num.* 3. & mordicus Averſa *hìc quæſt.* 1. *Sect.* 5. dicens: *debere conſtans eſſe, quòd non.* Ratio (an potiùs conjectura) datur. Quòd Chriſtus Dominus ita contractui connexuerit rationem Sacramenti, ut, quàmvis poſitio contractûs pendeat à voluntate fidelium, eo tamen poſito, non pendeat à voluntate fidelium ratio Sacramenti, ſed eo ipſo, quòd contractus ejuſmodi legitimè ponitur, ſtatim ex Chriſti inſtitutione ei adhæret ratio Sacramenti. Quarè infert Layman: *Quicúnque ex baptizatis verè matrimonium contrahere volunt, etiam virtualiter Sacramentum accipere volunt; contrà verò, ſi nollent, abſolutè loquendo, Sacramentum ſuſcipere, conſequens eſſet, ut néque matrimonium contrahere intenderent: ideóque contractus irritus eſſet. Ut Sanchez notavit cit. Dico: Si abſolutè nollent: Propter hæreticos, qui nolunt ſuſcipere Sacramentum ex hypotheſi erroris ſpeculativi, quo falsè exiſtimant, non eſſe Sacramentum; interim vo-*

Digitized by Google

lentes matrimonium contrahere, ſicut fideles ſolent, & in Eccleſia Chriſti conſuetum eſt. Hæc Layman ſapienter. Huic ſententiæ liben saccederem, ſi firmiori rationi inniteretur. Altera ſententia affirmat ſimpliciter, id validè fieri p ſſe, etſi minimè licitè. Ita Durand. Victoria, Cajetanus. Vaſqu. Rebellis, aliiſque congeſtis Perez *Diſp.*19.*Sect.*10. fusè Hurtad. *diſp* 3.*De Matrimon. diff.*10. Diana *part.*3.*tract.* 4.*reſol.*255. Dicaſtil. *dub.* 19.*diſp.* 2.Tambur. *tract.* 5.*c.* 1. *num.* 6. & probabiliorem cenſet Herincx *diſp.* 2.*quæſt.* 2 *num.* 17. cum Gobat *tract.*9 *caſ.*11.*à num*228. Ratio ſolidior eſt; quia illa inſeparabilitas nullo ſolido fundamento nititur; mutatio enim non præſumitur, ſed probari debet; eſſet autem valdè à Chriſto mutatus contractus matrimonii, ſi in veteri Lege potuit validè celebrari ſine Sacramento, in nova autem Lege non poſſet: Néq; Chriſtus ſua inſtitutione annullavit contractum aliàs validum, ſed ei in natura ſua invariato ſolùm addidit dignitatem Sacramenti: Cùm ergò cujuscúnque Sacramenti confectio pendeat ab intentione miniſtri volentis illud conficere: Sicut poſſet quis (etſi illicitè) abluere puerum & formam baptiſmi proferre, nolens tamen illum de facto baptizare: Quo caſu certè nullum Sacramentum conficeretur: Ita ſanè poterit quis velle contractum matrimonii inire ſimpliciter validum eo modo, quo olim

olim Abraham cum Sara, Cicero cum Terentia, & tamen nolle conficere vel accipere Sacramentum. Quo caſu contractus civilis fuit validus nullum tamen erit Sacramentum: Atque teſtatur Pontius cit. Id obſervari ab inquiſitoribus cum Chriſtianis judaizantibus in Portugalia ac Luſitania, qui ſolent priùs ſecretò contrahere, ut poſteà coram Parocho certiùs rationem Sacramenti excludant, quorum tamen ſic contrahentium matrimonium nunquàm invalidum judicat. Fateor hanc ſententiam priori eſſe probabiliorem. Jam quoad praxin, & de facto.

IV. Certum eſt primò: Non poſſe licitè ſic ſeparari à contractu matrimonii rationem Sacramenti à Chriſto inſtituti, ſed peccare mortaliter fideles baptizatos, ſi velint matrimonium contrahere ſeparando rationem Sacramenti: æque acſi quis abluens infantem ſeriò proferret formam, nolens tamen conficere Sacramentum. Juxtá communiſſimam DD. apud cit. Ratio eſt; quia utróque caſu irritatur & falſificatur actio Sacramentalis à Chriſto inſtituta: Et Chriſtus contractum matrimonii elevans ad dignitatem Sacramenti ſine dubio ſic voluit matrimonium contrahi à fidelibus: Conſtat denique ex communi ſenſu, uſúque fidelium, ipſiúſque Eccleſiæ, quæ idcircò in contractu requirit ſtatum gratiæ. Certum eſt 2. Catholicos non ſeparare; nam ex Catechiſmo norunt, matrimonium eſſe Sacramentum, &

Digitized by Google

monentur à Parochis, ut ſe confeſſione præmiſſa præparent ad nuptias, tanquàm ad Sacramentum ſuſcipiendum. 3. Certum etiam videtur, plerúmq; non ſeparare hæreticos, qui non credunt, matrimonium eſſe Sacramentum, & proindè etiam dicunt, ſe nihil velle habere negotii cum Papiſtico Sacramento in ſuo matrimonio contrahendo, nihilominùs tamen pleróſque eorum re ipſa recipere Sacramentum, ſi nullum aliud impedimentum intervenerit. Ut indicavit Layman modò ſuprà, & cum aliis benè probat Perez *diſp* 19.*Sect.* 3.*num.* 3.& Gobat *caſ.*11.*& num.*234 Ratio ſumitur ex communi doctrina de Sacramentis in genere; quia error privatus, quo quis exiſtimat, matrimonium non eſſe Sacramentum, & ideò intendit, non facere Sacramentum, nihil planè obſtat Sacramento, dummodò is habeat intentionem generalem faciendi eo modo, quo Chriſtus inſtituit vel fieri voluit, quo vera Eccleſia vel veri fideles faciunt,&c. Atquî certum eſt, pleróſque hæreticos, Lutheranos, Calviniſtas, Zwinglianos habere illam intentionem generalem, ſcilicèt contrahendi matrimonium more Chriſtiano, quo Chriſtus inſtituit, quo ſuos fideles contrahere voluit: Ut experientia patuit in omnibus ad fidem Catholicam converſis, & palàm profitentur plerique interrogati: ergò re ipsâ, generali hac intentione prævalente privatæ erroneæ intentioni,

Digitized by Google

tioni, non ſeparant, ſed verum Sacramentum conficiunt & ſuſcipiunt. 4. Probaliſſimum tamen eſt, hæreticos etiam quandóque re ipſa ſeparare; Nam præter id, quod de Chriſtianis Iudaizantibus Pontifex ſuprá & Dicaſtillus teſtati ſunt, certè nonnulli hæretici ſunt ita profani, impii, & rerum divinarum contemptores, ut licèt ſcirent, Chriſtum præcepiſſe, ut matrimonium non ineatur, niſi cum intentione Sacramenti, hoc tamen præceptum non curarent, ſicut multa alia, & præſertìm, ſi ſibi perſuaderent, rationem Sacramenti in matrimonio eſſe radicem indiſſolubilitatis, multi mallent fidem permutare judaica ſuperſtitione vel turcica impietate, quàm matrimonium contrahere indiſſolubiliter.

5. Quid ergò ſentiendum de tali matrimonio cum excluſione Sacramenti contracto? Doctores primæ ſententiæ dicent, matrimonium ſimpliciter eſſe nullum. At ſecundæ ſententiæ Doctores concedent, eſſe contractum validum civilem, ſaltem ſi indiſſolubilitatem non excludat: Sed de hoc iterùm aliquid in Subſectione.

§. IV.

Solemnitas ad valorem requiſita eſt aſſiſtentia Parochi & duorum vel trium Teſtium.

TExtus Concilii Tridentini annullantis matrimonia clandeſtina, & ad validè contra- 243

trahendum requirenti, præſentiam Parochi & Teſtium jam *Sect.* 1. § 5. recitatus & explicatus eſt quoad neceſſitatem: Jam porrò explicandus quoad qualitates ejuſdem Parochi & Teſtium.

I.

Qualis Parochus requiritur?

344 Parochus aſſiſtens matrimonio valido debet eſſe proprius vel utriúſque, vel ſaltem unius ſponſorum; adeóque quandò ſponſus vel ſponſa ſpectant ad diverſas Parochias, poterunt contrahere in utralibet coram illius Parocho, ſecundùm communiſſimam DD. & notam Declarationem Cardinalium. Quòd ſi Parochus ſponſi v. g. aſſiſtat in Parochia ſponſæ ſine licentia illius Parochi, valet quidem actus ac matrimonium, ſecundùm communem DD. At ex Decreto Pii V. apud Tanner. *hic diſp.*8.*quæſt.*3.*num.*116. puniendus eſt. Sicut & puniendus eſt (& ſecundùm Tannerum ibidem *num.*120. Suſpenſionem incurrit) Parochus, ſi utrúmque ſponſum ſuum Párochianum in aliena Parochià ſine ejuſdem Parochi licentia; attamen adhuc valere matrimonium, (contra Navar. nimìs rigidè negantem cum quibuſdam ſequacibus) rectè affirmat communis DD. Henriqu. Rodriqu. aliíſque cit. Sanchez *l* 3.*diſp.*19. Layman *part.* 2.*c.*4.*num* 3. *in fine.* Perez, Dicaſtil. Barboſa, *num.*429. Ratio eſt: quia Concilium tantùm requirit præſen-

ſentiam Parochi, quæ jam habetur: néque enim hìc agitur de jurisdictione contentioſa. Is verò, qui ſponſos alienæ Parochiæ ſine licentia proprii Parochi copulat, præterquàm, quòd matrimonium nullum ſit, tamdiù ſuſpenſus eſt ab officio & beneficio Parochiali, donec abſolvatur ab Epiſcopo Parochi, cujus jus invaſit. Sic enim expreſsè decernit Tridentinum *Seſſ.* 24. *c.*1. *De Reformat. Matrimon.* At, ſi Religioſus ſit, incurrétne etiam excommunicationem Clementinæ, *De Privilegiis* 2? ℟. Probabiliſſimè quòd non; quia illam excommunicationem à Concilio Tridentino fuiſſe commutatam in ſuſpenſionem dictam, declaravit Congregatio Cardinalium, teſte Gallemart. ad illum locum. Et certè ab utráque excuſat omnis ignorantia etiam craſſa; nam & Clementina excommunicat, & Tridentinum ſuſpendit illos ſolòs, *qui præſumpſerint vel auſi fuerint* copulare ſponſos alienæ Parochiæ, adeóque ſcientiam & malam fidem in eis requirunt. Sanchez, Perez, Barboſa, alii communiter, & DD. *De cenſuris.*

II. Proprius Parochus utique intelligitur reſpectu propriorum Parochianorum tantùm, qui nimirùm in ſua Parochia aut domicilium habeant perpetuæ ſcilicèt habitationis, aut quaſi domicilium, ſcilicèt majori vel ſaltem æquali anni parte ibi habitantes. Juxtà dicta in ſimili De Sacramento Pœnitentiæ. Quarè non validè aſſiſtet matrimonio illorum Paro-

Digitized by Google

chus, qui in ſua Parochia minori parte anni, uno aut duobus menſibus, negotii vel recreationis causâ commoratur: Minus, ſi ſolùm pertranſeat, aut uno vel altero die ſubſiſtat. Ut contra Pontium & alios nimis laxè loquentes docet communis DD. & ex profeſſo Lugo *Reſponſ. moral. l.* 1. *dub.* 37. Tambur. *tract.* 6. *c.* 2. § 5. *num.* 11. Ratio eſt; quia reſpectu iſtorum nullo ſenſu poteſt dici proprius Parochus. Vagabundorum autem, qui nullum alibi domicilium habent, matrimonio validè aſſiſtit Parochus loci, ubi degunt, (imò ſecundùm Sanchez & Pontium quilibet Parochus;) at non licitè, niſi priùs ab Ordinario loci licentiam obtineat. Sic enim Tridentinum *Seſſ.* 24. *c.* 6. *De Reformat. matrimon.* præcipit Parochis, ne vagorum matrimoniis interſint, niſi diligentem inquiſitionem fecerint (ne ſcilicèt impedimentum ſubſit,) & re ad Ordinarium delatâ, ab eo licentiam id faciendi obtinuerint. Sic ibi Cæterùm vagabundos ad hunc effectum cenſent DD. ſponſos, etiamſi unus tantùm eorum vagus ſit: aut ſi ſuum domicilium reliquerint, animo, alibi domicilium figendi, etſi nondùm eò pervenerint.

III. Proprius Parochus ſponſorum intelligitur non tantùm immediatus & propriè dictus Parochus eorundem Parochiæ, ſed etiam mediatus ac Superior eorum Eccleſiaſticus Paſtor; etenim etiam proprius Epiſcopus vel alius Epiſco-

piſco-

Digitized by Google

piſcopali jurisdictione præditus, ejuſdémque in Spiritualibus Vic rius Generalis: Item Legatus Sedis Apoſtolicæ in ſua Provincia, ad quam deſtinatus eſt: ac deníque in omnium fidelium matrimoniis Summus Pontifex aſſiſtere, & aſſiſtendi licentiam dare poteſt; ſiquidem hi omnes nomine Ordinarii Paſtoris veniunt, quibus addi debet Capitulum Sede vacante, cùm ſuccedat in jurisdictione Epiſcopi. Ut ex jure & communi obſervat Layman cit. *c.*4.*num.*5. *in fine*: Item intelligitur Parochi vel Parochiæ Vicarius, etiam temporalis vel ad nutum amovibilis. Ut contra Pontium ac alios, cum plurimis docet Sanchez *l.*3.*diſp.* 21. Diana *part.* 12. *tract.* 3.*reſol.* 35. Item Sacerdos non quidem verus Parochus, ſed per errorem communem cum titulo colorato pro vero Parocho habitus: Juxta dicta De Pœnitent. ex communiſſima DD. Item verus Parochus, etſi non Sacerdos, matrimonio ſuorum aſſiſtere, & alteri Sacerdoti aſſiſtendi licentiam dare poteſt. Juxta communem DD. cum Sanchez *l.* 3. *diſp.* 20. Layman *c.*4.*num.*4. & expreſsè Cardinalium Declaratio apud Dianam *part.*12 *tract* 3.*reſol.* 32. imò etiamſi nullo ſacro Ordine initiatus vel inſignitus adhuc eſſet. Tambur.*diſp.*8.*quæſt.*3.*num.* 175. Barboſa *De Parocho. num.* 60 Quia Concilium loquitur abſolutè de Parocho.

IV. Valida eſt aſſiſtentia, etiamſi Parochus ſit ab adminiſtratione interdictus, ſuſpenſus, excom-

excommunicatus, etiam non toleratus, v. g. Notorius Percuſſor Clerici, modò non ſit actualiter depoſitus vel privatus, ſed beneficium ac titulum, poſſeſſionémque beneficii Parochiani retineat. Communiſſima cum Sanchez *diſp.* 21. *num.* 4. Coninck *diſp.* 27. *num.* 7. Layman *c.* 4. *num* 5. Ratio eſt; quia aſſiſtentia hæc non eſt actus juriſdictionis vel adminiſtrationis, cùm etiam ab invito vel coacto validè præſtari poſſit; ſed eſt actus teſtimonii ex juris diſpoſitione ad matrimonii ſubſtantiam requiſitus, quamdiú ergo verus Parochus manet, matrimonio aſſiſtere aut authoritatem præbere poterit; jam enim contrahitur matrimonium præſente Parocho, ſervatâ proprietate verborum Tridentini, quæ utpoté correctoria, ſtrictè interpretanda ſunt. Quín adhuc validè aſſiſtet matrimonio Parochus, licèt Epiſcopus ei juſta ex cauſa interdixerit eam aſſiſtentiam reſpectu huius aut illius matrimonii: non ſolùm ſi interdixit ſimplici prohibitione, ſed etiam ſi cū clauſula irritante talem aſſiſtentiam; quia Epiſcopus non poteſt reſtringere vel tollere poteſtatem jure communi Concilii Tridentini conceſſam Parochis. Ita cum aliis Sanchez *l.* 3. *diſp.* 32. *num.* 2. Lugo *l.* 1. *reſp. moral. dub.* 45. referens, Congregationem Cardinalium monuiſſe quendam Epiſcopum, ut revocet ſuum edictum, quo edicebat, ut ſi Parochus aſſiſteret matrimoniis occultis domeſticis, ſine præviis denuntiationibus, contra-

Digitized by Google

ractis, aſſiſtentia & matrimonia eſſent invatida; quia nimirùm tale præceptum dare non potuit, hæc enim eſſet condere novum impedimentum dirimens matrimonia, quod non cadit ſub poteſtate Epiſcopi.

9. At Parochus talis interdictus, ſuſpenſus, excommunicatus non toleratus poteritné etiam alteri Sacerdoti licentiam aſſiſtendi dare? nec validè nec licitè dare, docent Ledeſma, Henriqu Coninck, pluréſque citans Sanchez *l. 3. diſp.* 21. *num* 7. Layman cit. *num.* 5. Ratio eſt; quia dare alteri licentiam, qua is, alioquin non idoneus, idoneus reddatur ad actûs legitimum valorem, videtur eſſe actus & exercitium juriſdictionis, (etſi non pauci negent apud Dianam cit. *reſol.* 33.) Et conſequentèr etiam Parochus non cenſuratus, attamen interdictus ab Epiſcopo cum clauſula irritante, ne aliis licentiam aſſiſtendi tribuat; nec validè nec licitè eam licentiam tribuere poterit. Ut cum aliis reſolvit Diana cit. *tract.* 3. *reſol.* 32. etſi de hoc ſubdubitet Tamb. cit. *c.* 2. §. 3, *num.* 22.

II.

Quis alius ex licentia Parochi? 245

1. CErtè ſolus alius Sacerdos de licentia proprii Parochi, (etſi hìc ipſe Sacerdos non ſit; ſupra) validè matrimonio aſſiſtere poteſt: juxta clara verba Tridentini: *Qui alitèr quàm præſente Parocho vel alio Sacerdote de ipſius Parochi licentia, &c.* Certè etiam omnis Sacerdos validè aſſiſtet, etiam non

appro-

Digitized by Google

approbatus, ſuſpenſus, excommunicatus, irregularis, &c. Eadem ratione à fortiori, quâ ſuprà de Parocho dictum. Quare ſi ipſe Parochus excommunicatus non ſit, validè ſaltem ſemper poterit ſubſtituere alium Sacerdotem, etiam excommunicatum, quamvis non toleratum, v. g. notorium Percuſſorem Clerici: quin & licitè in cauſa neceſſitatis, ſi Parochus ipſe infirmus, vel tempore peſtis aſſiſtere non poſſit, nec alium Sacerdotem quàm talem habere poſſit. Ut ex Chapeaville notat Layman cit. *num.* 5. *poſt medium*.

II. Licentia hæc aſſiſtendi voce vel ſcripto à Parocho cæteríſque prædictis dari poteſt vel particulariter ad hoc certum matrimonium, vel generalitèr ad matrimonia quævis. Hanc generalem licentiam dare cenſetur, ſi dicat Parochus Sacerdoti v. g. do tibi licentiam adminiſtrandi omnia Sacramenta in mea Parochia; quia impropriè ſaltem hæc aſſiſtentia Sacerdotis eſt adminiſtratio Sacramenti matrimonii. Ita ex declaratione Cardinalium Coninck, Pontius, Caſtro-palaus, eóſque citans Diana *part* 11. *tract.* 3. *reſol.* 32. etſi de hoc dubitet Averſa, & rotundè neget Hurtad. apud Tambur. cit. §. 5. *num.* 5. requirens licentiam generalem exercendi officium Parochi. At, poteritné Sacerdos v. g. hanc generalem à Parocho acceptam licentiam aſſiſtendi matrimonio alteri ſubdelegare, ut alicui matrimonio aſſiſtat? concedunt multi, & multi

multi negant. Diana proximè cit. diſtinguit: poſſe in abſentia Parochi: non verò poſſe in præſentia; quia in abſentia eſt delegatus ad univerſalitatem cauſæ; non verò in præſentia Parochi. Conſentit Gobat *num.* 487. *in fine.* Nec ego diſſentio.

III. Non ſufficere tacitam licentiam vel præſumptionem de ratihabitione futura, omnes clamant ob rationem datam in ſimili, in materia de Pœnitentia Sufficere autem tacitam de præſenti licentiam habitam ſcilicet per tolerantiã Parochi videntis & non prohibentis, cùm poſſet, docent comunis DD. Sanch. Pont. Caſtro-Palaus, & probabiliùs cenſet Tambur cit. *num.* 5. At ſimpliciter negant Menoch. Henriqu. Barboſ. ac Tanner. cit. *num* 120. Et certè non ſufficere tacitam illam licentiam, ſed exigi commiſſionem generalem miniſtrandi omnia Sacramenta, vel ſi hæc non adſit, ſpecialem & expreſſ m, declaravit S. Congregatio Cardinalium. Ut teſtatur Fagnanus, *in c. quòd nobis. de deſponſ. impuber.* Porrò, quamvis Parochus vel ordinarius reverà licentiam dederit, antequám tamen ea Sacerdoti innotuit, hic invalidè aſſiſtet; quia eam non habet, donec eam acceptet: acceptare autem legitimè non poteſt, dum eam datam eſſe ignorat. At, ſi dictus Sacerdos per nuntium petiit à Parocho vel Vicario generali licentiam aſſiſtendi certo matrimonio, validè ea utetur, quamprimùm conceſſa eſt, etſi eam conceſſam non-

nondum intellexit; quia per illum nuntium jam illam acceptavit. Sanchez *l.* 3. *diſp.* 37. Coninck, Barboſa Caſtro-Palaus apud Tambur cit. *num.*7.&Gobat.*num.*190. contra Fontium, Perez & Dianam cit. *reſol.* 32 Certè autem, antequám reſciat licentiam petitam eſſe conceſſam, non aſſiſtet licitè; quia ſemper eſt periculum, ne licentiâ nondum fortè datâ, matrimonium fiat invalidum. Ut benè notat Tambur. ibidem.

IV. Sufficit licentia per vim vel metum extorta; eo quòd probabilitèr non ſit actus jurisdictionis, ſecundùm Sanchez & alios. Aut; quia verius eſt, jurisdictionem metu extortam valere. Caſtro-Palaus, Diana, Tambur cit. Idem dicendum, ſi ficto & non vero animo dedít licentiam Parochus; nam adeſt tunc titulus coloratus, ſcilicèt licentia externè data, & communis error putantium, vero animo datam eſſe licentiam. Sanchez cit. *diſ.* 32. *a num.* 60. Averſa, alii cum Tambur. §. 2. *c.* 3. *num.* 16. Inſuper ſufficit licentia extorta per dolum verſantem ſolùm circa cauſam impulſivam: ut, ſi falsò dicas tuo Parocho: meus Princeps vel Dominus Comes rogat te, ut des mihi licentiam contrahendi coram tuo Capellano. Sanchez *l.* 3. *diſp.*39. *num.* 14. Diana, Perez, Tambur cit. alii communiter teſte Gobat *num.* 489. At, quid ſi Parochûs poſt licentiam legitimè datam moriatur. ℞. cum diſtinctione: ſiquidem licentia data ſit ad aſſiſten-

ım alicui certo matrimonio, & mors Pa-
nota ſit, invalidè aſſiſtet Sacerdos ille;
elegatio data ad certum caſum exſpirat
concedentis; ſi autem mors Parochi non-
ıota ſit, adhuc validè aſſiſtet ob titulum
ıtum & errorem communem. Simpli-
autem non exſpirat tua licentia genera-
ıta aſſiſtendi matrimoniis quibusvis. Ita
Reſpons. moral. l. 1. *dub.* 35. poſt San-
'. 3. *diſp.* 28. *á num.* 64.
:es hìc incidentèr. An licentia proprii
:hi etiam neceſſaria ſit confeſſario v. g.
ıoribundo, ut matrimonio ſibi jungat
ıbinam occultam ad emendandum affe-
concubinarium, ad legitimandam pro-
&c. ℞. Omninò quòd ſic; nam decre-
illud Tridentini, ubi publicatum & re-
ım eſt, ita obligat, ut ne quidem in extre-
gone aut etiam intentato mortis metu
validè contrahi ſine Parocho (eiusvè li-
â) & teſtibus ob quamcúnque cauſam.
ı communiſſimam DD. cum Sanchez cit.
ſè probat Barboſa *de Parocho part.* 2. *c.* 21.
§ 1. Ratio eſt; quia verba Tridentini ſunt
: clara & univerſalia, & inhabilitas ad
:ahendum inducta per legem non tollitur
netum cuiuscunque mali. Oppoſitum ta-
probabile cenſent Veracrux, Vega, alii
Caſtro-Palaum *de ſponſ. diſp.* 2. *part.* 13.
& reſolutè docet Amicus apud Dianam
10. *tract.* 13. *reſol.* 15. latè defendens,

poſſe ſine Parocho contrahi tunc ſingulariter concubinario moribundo, quando, niſi per matrimonium legitimetur proles priùs ſuſcepta in concubinatu Titii concubinarii hæreditas devolvetur ad hæreticos. Item poſſe clandeſtinè contrahi, quando quis minetur tibi mortem, niſi contrahas, & mox conſummes matrimonium; eó quòd non videatur veroſimile, Concilium Tridentinum eiuſmodi caſus urgentiſſimæ neceſſitatis ſuo decreto voluiſſe comprehendere. Ego cum Diana ibidem, & Gobat *caſ.* 18. *num.* 477. remitto deciſionem utriúsque caſûs judicio habentium jus definiendi. Vide ergò Confeſſarie in caſu occurrente, ut tutiora & ſecuriora ſequàris, quoad potes:

III.

Quales teſtes?

246 I. EAdem ac tantâ neceſſitate, quâ ad valorem matrimonii requiritur præſentia Parochi proprij, aut alterius ſacerdotis de ejus licentiâ, etiam requiritur præſentia duorum vel trium teſtium, ex claro textu Tridentini ſæpè allegati, *Seſſ.* 24. *C. De reformat. matrim.* Cæterùm ab eadem S. Synodo non præſcribuntur ullæ certæ qualitates eorum teſtium, neque ullum genus hominum repellitur à teſtimonio hic dicendo. Et hinc communiſſimo Theologorum ac Canoniſtarum conſenſu.

II. Teſtes idonei pro matrimonij valore reputandi omnes homines, quos jus naturale

non

arcet; hoc autẽ non arcet à Teſtimonio dido, niſi illum, de quo certum vel probabile, prudens timor eſt, quòd non ſit daturus, vel e non poſſit verum teſtimonium: uti ſunt ij, amentes, infantes, aut certè homo nulſ fidei, ut ſi quis in judicio perjurium comſit, nec probatur, ſe emendaſſe. *C. Parli. 22. quæſt.* 5. Contrà ergò:

III. Teſtes idonei reputandi & admittendi nt quicunque dare poſſunt, daturique creantur verum teſtimonium, etiamſi in aliis ommerciis humanis jure communi repellanr à teſtando: utpotè etiam pueri impuberes, eminæ, conſanguinei, affines, parentes, lieri, ſervi, infames, excommunicati, infides, &c. Communiſſima DD. cum Sanchez *l.* . *diſp.* 41. Coninck. *diſp.* 27. *dub.* 4. Layman. . 4. *num.* 6. Ratio jam indicata eſt; quia conſtitutio Tridentini juris veteris correctiva non eſt extendenda ultrà proprietatẽ verborũ, quæ ſimplicitèr teſtes, nullas autem qualitates teſtiũm exigit. Accedit, quòd authoritas Parochi ſuppleat aliorum teſtium defectum, præſertim, accedente contrahentium eum eligentium conſenſu, quo etiam in aliis commerciis teſtes alioquin repellendi admitti poſſunt. Ut notant Layman cit. & alij. Et hinc ulteriùs.

IV. Si de matrimonii valore poſteà in judicio lis moveatur, ordinariè ſufficere tales teſtes ad rei geſtæ fidem faciendam, cùm ad eum

finem primò adhibiti & admiſſi ſint, meritò docet Sanchez cit *num* 6. & Layman *num.* 6. *in fine*. Dico tamen *ordinariè*; nam ad probandam matrimonii contracti nullitatem, ut illud diſſolvi, ſeu invalidum pronuntiari poſſit, teſtes requiri omni exceptione maiores, rectè monent DD. paſſim.

9. Quoad pœnas Parochi & teſtium, ita ſtatuit Tridentinum *Seſſ.* 24. *c.* 1. *De reformat. Matrimon. Sacra ſynodus Parochum vel alium Sacerdotem, qui cum minore teſtium numero* (utpotè uno vel nullo) *& teſtes, qui ſine Parocho vel ſacerdote hujuſmodi contractui interfuerint, nec non ipſos contrahentes graviter arbitrio Ordinarij puniri præcipit.* Hæc Concilium. Per hujus pœnæ arbitrariæ ab Ordinario infligendæ ſententiam ſublatas eſſe pœnas graviores juris antiqui: utpotè ſuſpenſionem triennalem (*C. Finali. De Clandeſt. deſponſat*) latam in Sacerdotem ſine aliis teſtibus aſſiſtentem matrimonio, cenſet Sanchez *l.* 3. *diſp.* 48. cum Gaſp. Hurtado *diſp.* 5. *diff.* 10. Rationem dantes; quia, quandò lege nova imponitur mitior pœna, quàm erat impoſita lege antiqua, ceſſat antiqua, & tacitè à lege nova videtur auſferri. sic ille. Sed contradicit cum aliis Barboſa. *De poteſt. Epiſcop, allegat.* 32. *num,* 162.

IV.

Qualis præſentia Parochi & Teſtium?

347 I. Requiritur præſentia Parochi & teſtium moralis ex parte intellectûs, ut ipſi nimirùm

Digitized by Google

m intelligant & actualiter advertant; quid ur, ideóque teſtificari poſſint, matrimo-n utriusque conſenſu contractum eſſe. Om-
Arg. L. Rem. De verbor. ſignificat. Co- Titio aliquid facere juſſus, non videtur præ-e te feciſſe, niſi is intelligat; itaq; ſi furioſus aut anus ſit, vel dormiens: itémque plenè ebrius, videtur coram te feciſſe. Hæc ibi. Idem endum de eo, qui corpore præſens eſt phy-è vel materialiter tantùm, ſed omninò nihil vertit, quid agatur. Sanchez cit. *diſp.* 39. *m.* 5. Idémque, ſi ſponſus vel ſponsa facie operta, nè quidem ex voce certò cognoſca-r à Parocho vel teſtibus; ſic enim non potue-nt de hoc matrimonio teſtari, ideóque nul-m erit. Tambur. *hic tract.* 2. *c.* 2. §. 3. *num.* Et dixi notandum: *actu advertant*; Non ufficit enim advertentia vel attentio virtualis antùm, ut ſi Parochus vel teſtis accedat ani-mo advertendi quidem, deindè verò propter mentis diſtractionem vel occupationes alias a-ctu non advertat; cùm ſine advertentiâ vel at-tentione actuali ad ipſum actum veri teſtes de facto alieno eſſe non poſſint, eſtò talis at-tentio virtualis ſufficiat in aliis Sacramentis, in Horis Canonicis, &c Attamen ſatis eſt, li-cèt ipſe Parochus vel teſtis non intelligat ipſos loquentes, modò hi per fidelem interpretem declarent præſenti Parocho & teſtibus ſuam voluntatem; nam utique interpres fidelis præ-

 ſentis

Digitized by Google

ſentis eſt æque ſufficiens ac Procurator abſentis. Ita (contra Pontium & alios) Perez, Hurtad. aliiſque citatis fusè Diana *part.* 10. *tract.* 13. *reſol.* 17. Gobat *num.* 490.

II. Non requiritur præſentia moralis etiam ex parte voluntatis, ut nimirùm Parochus & teſtes voluntariè adſint, ſeu velint adeſſe, percipere, teſtificari, &c. Dummodò reverà adſint, percipiant, & verè teſtificari poſſint; nam, ut cit. L. *Reus.* pergit juriſconſultus Florentinus: *ſcire autem teſtis, non autem velle debet.* Nam etiam invito eo rectè fit, quod juſſum eſt; alioquin Parochus & teſtes validè matrimonio aſſiſtent, etiamſi vi vel metu, dolo vel fraude ad locum contractûs adductus, vel in eo retentus ſit, etiamſi planè invitus ſit. Ex communi Sanchez cit. *diſp.* 39. Coninck *diſp.* 27. *num.* 24. Pontius *l.* 5. *c.* 21. *num.* 6. Barboſa *De Parocho part.* 2. *c.* 21. *num.* 47. *Diana parte* 11. *tract.* 3. *reſol.* 32. Tamburin. *c.* 2. §. 3. *dub.* 9. Gobat. *caſ.* 18. *num* 491. Et quidem adeò invitus, ut claudat aures & oculos, ne quicquàm audiat vel videat, dummodò interim verè percipiat, quæ aguntur. Secùs utique eſſet, ſi ita conetur & affectet non percipere, ut reverà non percipiat, dum actu contrahitur matrimonium. Sanchez, Diana, Barboſa, Tambur. Gobat. Quâ ratione intelligenda declaratio Cardinalium: *Non valere matrimonium, ſi non intellexit Parochus niſi Parochus affectaſſet non intelligere.* Subaudi: ita, ut ca-

Digitized by Google

en reverà intellexerit. Ut contrà Pontium è probat, & Sanchez defendit, Gobat l. c. io omnium eſt; quia, quámvis ex parte voatis ſit repugnantia, dummodò adſit ſufns advertentia ex parte intellectûs, adeſt m, quod requirit Tridentinum.

I. Nec requiritur, ut Parochus, aliivè tead id vocati vel rogati ſint, ſed ſufficit, ſi interveniant matrimonii contractui, v. onvivii, confabulationi vel alterius nei causâ; nam *Arg. L.* 11 *ff. De teſtibus.* Ad m rei geſtæ faciendam etiam non rogatus s intelligitur. Adeóque nulla alia formaadhibitio Parochi vel teſtium requiritur, m ut contrahatur coram eis ſufficienter coſcentibus, quid agatur vel dicatur. Sanz cit *num.* 11. Layman. *num.* 6. Hurtad. rſa, Tambur. aliique plurimi cum Diana erboſa l. c. Etſi contrà ſentiant Pontius & nanus adferentes Declarationem Cardinan in contrarium, de qua tamen nobis auntice non conſtat. Certè Averſa & Tam. explicant, Congregationem loqui, quanx tali caſuali præſentia & tranſitu non pobenè percipi, quid agatur.

V. Validè aſſiſtit matrimonio Parochus, mſi nihilomninò loquatur, nec proferat ilerba à Tridentino vel Rituali præſcripta; nulla verba Parochi ſint de eſſentia maonii. Ex dictis ſuprà. Eáque verba omit-

 tendo,

tendo, per ſe loquendo, ſolùm venialiter peccare, contrà Rebell. docent Sanchez, Tanner. alii cum Gobat *num.*492. Addit deniqne Layman cit. *c.* 2. *num.* 7. Parochum Catholicum etiam licitè aſſiſtere matrimoniis hæreticorum in ſua Parochia degentium, cùm id ei non vetetur, nec ratione communicationis cum hæreticis, cùm ij ſint tolerati: nec ratione reverentiæ Sacramenti, quod ij indignè ſuſcipiunt, cùm ipſe non ſit miniſter, ſed aſſiſtens tantùm & teſtis: nec infrequens eſt, quòd aſſiſtat matrimoniis indiſpoſitorum. Certè nimis difficile foret, ipſis negare facultatem contrahendi, aut cogere, ut contrahant coram miniſtro hæretico, qui nullam jurisdictionē habet. Quidquid contrà ſentiat Tanner. apud Gob. *n.*438.

§. V.

Præmiſſis de Præcepto tribus denuntiationibus.

TExtus Concilii Tridentini *Seſſ.* 24. *c.* 1.
248 *De reformat. matrimon.* ſic habet. *Sacri Lateranenſis Concilii ſub Innocentio III. celebrati veſtigiis inhærendo præcipit* (Sacra ſynodus) *ut impoſterùm antequam matrimonia contrahantur ter à proprio contrahentium Parocho, tribus continuis diebus Feſtis in Eccleſia inter Miſſarū ſolemnia publicè denuntietur, inter quos matrimonium contrahendum ſit: quibus denuntiationibus factis, ſi nullum legitimum opponatur impedimentū, ad celebrationem matrimonii in facie Eccleſiæ procedatur. Ubi Parochus, viro & muliere interroga-*

& eorum mutuo conſenſu intellecto, vel dicat: vos in matrimonium coniun[illegible] in nomine Pa- & Filij & Spiritus Sancti vel aliis utatur ver- juxta receptum uniuſcujusque Provinciæ ritũ. [Q]uòd ſi aliquandò probabilis fuerit ſuſpicio, matri- nium malitioſè impediri poſſe, ſi tot præceſſerint [de]nuntiationes, tunc vel una tantùm fiat, vel ſal- [ter]n Parocho & duobus vel tribus teſtibus præſen- [tib]us matrimonium celebretur, deindè ante illius [con]ſummationem denuntiationes in Eccleſia fiant, [ut] ſi aliquæ ſubſint impedimenta, faciliùs detegan- [tu]r, niſi Ordinarius ipſe expedire judicaverit, ut [p]rædictæ denuntiationes remittantur, quod illius [p]rudentiæ & judicio ſacra ſynodus relinquit. Ha- [c]tenùs Concilium. Ubi ali[qu]a pro neceſſaria [n]otitia Confeſſarii notanda ſunt.

I. Denuntiationes iſtæ non ſunt de ſubſtan- tia ſeu valore matrimonii, ità, ut ſi omittan- tur, irritum matrimonium cenſeri debeat. Ut contrà Menochium & duos alios I. Ctos, do- cent omnes Theologi ac Canoniſtæ communiſ- ſimè; Cùm nec ipſum Tridentinum, nec ab eo allegatum Lateranenſe Concilium id ullo verbo ſignificet: Sed ſunt tantùm de neceſſita- te præcepti, ut absque gravi & mortali pecca- to omitti non poſſint, cùm materia præcepti, graviſſimi momenti ſit, nè ſcilicèt matrimonia invalida contrahantur: Excepto tamen: niſi ob gravem & urgentem cauſam Epiſcopus di- ſpenſet, & in caſu neceſſitatis urgentis, cùm

Epiſcopus adiri non poteſt, ipſe Parochus dictas denuntiationes omittere poteſt & debet. Ut uno caſu expreſſo (eadem eſt ratio de ſimilibus) indicat ipſum Concilium, & ex communi docent Sanchez *l.* 3. *diſp.* 10. *Num.* 27. Layman cit. *tract.* 10. *c.* 4. *num.* 11. Cæterùm quamvis tam Concilium Tridentinum quàm Lateranenſe cit. *c. ultimo De Clandeſtina deſponſ.* intenderit, quòd denuntiationes ab utriuſque contrahentium proprio Parocho fiant, ſi illi ad diverſas Parochias ſpectent: ut docent communiſſimè DD. cum Sanchez diſp. 6. Addit tamen Layman cit. num. 10 non debere damnari conſuetudinem, quæ adhuc hodie in quibusdam Eccleſiis viget, ut denuntiationes fiant duntaxat in Parochia unius ſponſi, in qua nuptiæ celebrandæ ſunt; multùm enim valet conſuetudo in his, quæ ex jure poſitivo proveniunt, præſertim in propoſito non ſatis declarato.

II. Denuntiationes iſtæ ſunt velut quaſi edictum Epiſcopale, quo præcipitur fidelibus, ut ſi noverint aliquod impedimentum, ſive dirimens: ut conſanguinitatem, affinitatem; ſive impediens tantùm: ut votum ſimplex Caſtitatis vel ſponſalia cum alio vel alia contracta, illud Parocho manifeſtent. Quarè conſcius alicuius impedimenti inter ſponſos, per ſe loquendo, tenetur illud manifeſtare ſub mortali. Omnes: Tum propter divinum Præceptum de impediendo peccato proximi: tùm propter re-

rentiam Sacramenti: Tùm propter hoc
n præceptum Eccleſiaſticum ob gravem
a graviter obligans. Idque non tantùm
ſſimò verum eſt, quandò ſponſi conſcii
dimenti volunt malitioſè contrahere: ut
itur omnes: Aut licèt ipſi ignari ſint impe-
nti, ſed periculum ſubeſt, quòd poſteà
feſtetur illud, ſed etiam verum eſt, quan-
ſi ignorant impedimentum, & non eſt pe-
um, illud poſteà manifeſtandi; cùm etiam
rialis irreverentia Sacramenti, & ma-
le peccatum proximi ſit impediendum,
dò facilè poteſt: juxta communem DD.
l citatos, etſi tunc probabiliter negent
ius, Perez, Barboſa, Burghaber apud Gob.
13. *num.* 532. Quòd ſi autem malitioſè
rahere vellent, certum eſt, debere mani-
ri, etiamſi impedimentum oriatur ex de-
gravi, ſitque notum uni ſoli, etiamſi illud
t ſub ſecreto naturali: etiamſi priùs fuiſſet
titum juramentum de non pandendo;
pè quia nec ſecretum naturale, nec jura-
tum obligat cum tanto incommodo ani-
& bonorum aliorum. Vide Burghaber
riâ 2. caſ. 108. Sed de hoc mox iterùm.

II. Teſtis volens manifeſtare impedimen-
coniunctum cum infamia, utpotè ortum
avi delicto ſponſi vel ſponſæ, debet, ſer-
ordine charitatis & correctionis frater-
prius monere obnoxium illo impedimen-
olùm, ut deſiſtat à cogitato matrimonio,
alio-

alioquín ſe ſuæ conſcientiæ ſatisfacturum in eo denuntiando. Huic admonitioni etiam repetitæ coram uno bono viro vel bonâ fæminâ, maximè coram parentibus, ſi non acquieſcat ille reus vel rea illa, jam omnino ſervandum erit præceptum Chriſti: *dic Eccleſiæ*: & quidem, ut jam innui, debet dicere Eccleſiæ ſeu Parocho, etiamſi illud impedimentum infamatorium noſſet ſub ſecreto naturali, juraſſétque ſe non manifeſtaturum. Juxta communem DD. Sanchez *l.* 3. *diſp.* 13. *num.* 6. Perez *diſp.* 43. *ſect.* 6. *num.* 8. Dicaſtil. *diſp.* 3. *dub.* 28. *num.* 299. Gobat *caſ.* 13. *num.* 536. Tandem omninò ceſſabit obligatio manifeſtandi impedimentum, inprimìs quando ex revelatione imminet grave malum revelanti ſive aliundè, ſive ex ſe v. g. in delicto complici; non enim tenemur cum gravi noſtro incommodo promovere correctionem proximi, vel impedire eius peccatum. Omnes. Deindè quando timetur grave ſcandalum ex revelatione. Ex communi Sanchez cit. *num.* 9. Addit Gobat. *num.* 536. idem dicendum, quando inde imminet grave damnum alteri innocenti in honore, fama, fortuna vel vita. Ratio communis eſt; quia néque lex charitatis, néque reverentia Sacramenti, néque præceptum ſuperioris poteſt obligare ad tale incommodum; quandoquidem non ſunt facienda mala, ut eveniant bona. *Ad Rom.* 5. Declarabo mox uno & altero caſu inferiùs.

IV.

V. Denique, & ipsémet ſponſus vel ſponſa
nter laborans aliquo impedimento, etiam-
on interrogetur, tenetur aut manifeſtare
n impedimentum, eſtò coniunctum cum
ımia: a t deſiſtere à propoſito contrahen-
quia tenetur non peccare; ſingularitèr au-
ı tenebitur aperire, vel à matrimonio deſi-
:e, ſi interrogetur à Parocho: an laboret
pedimento? communiſſima cum Sanchez
b. 14 alii paſſim. Ratio eſt; quia licèt inter-
gatus non teneatur reſpondere, quando ob
am veram reſponſionem eſſet puniendus,
m nimis difficile foret, ſe ipſum accuſare in
dine ad pœnam; attamen quando interro-
ıtio fit ſolùm in ordine ad evitandum pecca-
ım, ut fit in propoſito, adeſt obligatio re-
ondendi ſyncerè: ſicùt tenetur ſyncerè re-
ondere irregularis petens ſuſcipi ad ordines.
ıis: quid ergò agendum ſponſo vel ſponſæ,
uando nec impedimentum ſuum poteſt ma-
ıifeſtare ſine graviſſima ſua infamia, aut eti-
ım periculo vitæ ex una parte, nec ex altera
arte poteſt deſiſtere à matrimonio ſine æqua-
i graviſſimo diſcrimine vel incommodo? re-
ſponſionem habes *ſect.* 1. §. 3. *In impedimento vis.*

¶. Pro cautela confeſſarii cape hunc caſum. Anna dicit ad Confeſſarium: Urſula deſponſata eſt Petro, & jam facta eſt prima denuntiatio, ſed Margareta juncta Urſulæ in ſecundo gra-

gradu conſanguinitatis mihi ob c
ſam ſub ſummo ſecreto falſa eſt, e
liter cognitam à ſponſo Petro non
gnationis. Tenéorne nihilomin
Parocho præcipienti manifeſtatio
torum impedimentorum ? Reſpon
ſarius: teneris. An rectè ? reſpo
Gobat eodem *num.* 537. non re
turpitèr; graviſſimè enim peccaſſ
ta, ſi manifeſtaſſet crimen Urſulæ
planè erat innocens in ordine ad
monium. Quare nec ipſa Marga
tur directè vel indirectè manifeſta
men; tenebatur tamen Anna ill
prætextu dehortari ab illo matri
liunde haberet Urſula juſtam cauſa
di: ſecus, ſi non juſtam. Sic Go
num. 538. rectè reſolvens, non f
tam, ſcelus ſuum nefandum man
leratam illam, quæ filium ſuum c
& ſuâ filiâ contrahere matrim
miſit, etſi ægerrimè; cùm alia ra
peteret impediendi inceſtuoſiſſim
niſi prodendo ſuum nefandum fla
certè lex naturalis charitatis de
fraterna ſe ad hoc non extendit;
verò eſt, quod lex vel præcep
num comprehendat tam tra
cruentos & pudendos
caſus.

Digitized by Google

§. VI.

Effectus eſt Gratia ſanctificans, & triplex bonum eſſentiale matrimonii Fidei, Prolis, & Sacramenti indiſſolubilitatis.

I. MAtrimonium eo ipſo, quo §. I. probatum eſt, eſſe verum Sacramentum novæ Legis: etiam probatum manet ejus effectum principalem eſſe Gratiam ſanctificantem, & jus ad gratias actuales pro tempore & occaſione conferendas ad debitè & fructuosè obeunda munia & ſufferenda onera matrimonii: Idque maximè; cùm matrimonium ſit Sacramentum etiam in facto eſſe, perpetuò repræſentans conjunctionem ſpiritualem Chriſti cum Eccleſia, Verbi Divini cum natura humana. Nec de hoc effectu aliquid dicendum ſpecialiter ſupereſt, præter generatim dicta de effectu Sacramentorum in genere. 249

II. Matrimonii porrò (quatenùs contractus & Sacramentum eſt) effectus numerantur illa tria bona eſſentialia matrimonio, quatenùs vinculum eſt, (ſi nimirùm accipiantur quoad obligationem & actum primum,) ſcilicèt Fidei, Prolis, & Sacramenti, quæ eleganter explicat D. Auguſt. *l. 9. ſuper. Geneſin* dicens: *In fide attenditur, ne præter vinculum conjugale cum altero concumbatur: In prole, ut amanter ſuſcipiatur, benignè nutriatur, Religioſè educetur: In Sacramento, ut conjugium non ſeparetur, & dimiſſus vel dimiſſa, nè causâ quidem prolis, alteri con-*

conjungatur. Sic ſanctus. Vide eti
tract. 1 0.*part.* 3.*in initio.*

III. Bonum ergò Fidei conſiſti
tione ſervandi fidem tori conjugi
& ſoli conjugi. De quo ex profe
ſect. 3. & 4. Bonum prolis conſ
gatione ſuſcipiendi, nutriendi &
prolem. De quo aliàs in quarto
neceſſaria tamen indicabo infrà *cù*
in fine. BonumSacramenti conſiſt
lubilitate matrimonii vivente ut
juge, ſeu ut loquuntur jura, in pe
ſocietate ; hac enim velut Sac
ſacro ſigno vel ſymbolo repræſen
monium & conjuges indiſſolubile
ctionem Chriſti cum Eccleſia & V
cum natura humana. Et de hoc l
ultima Subſectione.

IV. Prænotandum autem eſt, d
modum diſſolvendi matrimonium
culum & quoad torum. Quoad v
citur diſſolvi matrimonium, quan
obligatio inter conjuges ſimplici
ut verè deſinant eſſe conjuges, &
beri evadant, acſi nunquàm conjug
reſtituuntúrque in eum ſtatum, qu
ptias habuerunt, perindè acſi utérq
revocaretur ad vitam, poſſet utérc
lare ad aliud matrimonium. Di
tem quoad torum dicitur, quand

Digitized by Google

conjugio quoad vinculum, ſolûm libe-r conjux obligatione debitum conjugale dendi, cohabitandi, cæteráque officia con-alia præſtandi, ſeu, quandò ſaltem acquirit um jus negandi debitum, & cætera prædi-, ſicut fieri per adulterium, dicemus *c. ſe-nt. in fine.*

SUBSECTIO.

De Indiſſolubilitate & diſſolubilitate Matrimonii.

THESIS.

MAtrimonium omne, legitimum, ratum, conſummatum ex primævâ ſui inſtitutione ure divino eſt indiſſolubile; adeóque etiam hæ-eticorum matrimonia aut indiſſolubilia ſunt, aut eriùs nulla & meri concubinatus. Matrimo-ium legitimum infidelium, etiam conſummatum lubile eſt per unius conjugis converſi ac baptizati liud matrimonium contractum. Matrimo-nium ratum fidelium etiam ſolvitur per Profeſſio-nem Regilionis approbatæ, & ob cauſam urgen-tiſſimam etiam per diſpenſationem Pontificis. Matrimonium conſummatum verò fidelium ſimpliciter indiſſolubile eſt quoad vinculum, ſed benè ſolubile quoad torum per divortium, ſive ob crimen, ſive ob majorem vitæ perfectionem. Hæc Theſis magna parte ſpeculativa eſt & contro-verſa; explico quantùm ſatis eſt. 250

Digitized by Google

§. I.

Ex primæva ſui inſtitutione jure divino eſt indiſſolubile.

I. ITa expreſsè Concil. Trident. *ſeſſ.* 24. *In doctrina de Sacramento Matrimonii*, probans ex verbis Adami *Gen.* 2. & *Matth.* 19. *Matrimonii perpetuum indiſſolubilémque nexum primus humani generis parens divini ſpiritûs inſtinctu pronuntiavit, cùm dixit: Hoc nunc os ex oſſibus meis, & caro de carne mea; quàmobrem relinquet homo Patrem ſuum & matrem, & adhærebit uxori ſuæ, & erunt duo in carne unâ, &c.* Et poſteà ejuſdem nexûs firmitatem ab Adamo tantùm anteà pronuntiatam confirmavit Chriſtus *Matth* 19. dicens: *Itáque jam non ſunt duo, ſed una caro, quod ergò Deus coniunxit homo non ſeparet.* Et ibidem replicantibus Judæis libellum repudii à Moyſe permiſſum reſpondit Chriſtus: *Moyſes ad duritiem cordis veſtri permiſit vobis dimittere uxores veſtras, ab initio autem non fuit ſic, &c.* Ubi Chriſtus manifeſtè oſtendit, matrimonium à primâ ſui inſtitutione fuiſſe indiſſolubile, ac deinceps etiam in Lege Evangelica idem obſervandum eſſe, excluſo omninò illo libello repudii Moyſaico. *Deuteronomij* 14.

II. Inſuper matrimonium quodcúnque legitimum, etiam infidelium, ipſo jure naturæ eſſe indiſſolubile docent permulti DD. Sot. Vaſquez, Rebel. Pontius, Bellarmin. Hurtad.

Caſtro-

Caſtro-Palaus, Leander, eóſque citans Tamburinus. Ratio potiſſimum eſt; quia certum eſt; naturaliter illicitum eſſe concubitum vagum, & communicationem virorum & uxorum indifferenter, cùm id repugnet fini principali matrimonii, ſcilicèt ſuſceptioni, educationi prolis: ergò certum debet eſſe, matrimonium naturâ ſuâ eſſe indiſſolubile; ſi enim naturâ ſuâ eſſet ſolubile ſicut cæteri contractus mutuo conſenſu, paſſim poſſent relinqui viri & mulieres, aliis matrimoniis ductis: ſicque re ipſa admitteretur communicatio virorum & uxorum: quæ jure & lumine naturæ negatur ab omnibus etiam Ethnicis. Contrà tamen matrimonium non eſſe ita naturâ ſuâ indiſſolubile, ut ejus diſſolutio juri naturali repugnet, docent alii probabiliùs, Sanchez *l.* 2. *diſp.* 13. Coninck *diſp.* 26. *dub.* 2. Layman *tract.* 10. *part.* 3. *num.* 2. Ratio eſt; quia, ſpectato jure naturali præcisè, veriſſimè nihil tam naturale eſt, quàm eo genere quidpiam reſolvere, quo colligatum eſt. *Regula* 33 *ff. De regulis juris.* Néque ulla affertur ratio, cur non etiam matrimonii contractus, perindè ac alii, ſpectato jure naturali præcisè, per mutuum juſtum conſenſum diſſolvi poſſit, niſi, quòd talis diſſolutio repugnet fini matrimonii & bono prolis, ut dictum eſt: atquì hæc ratio non oſtendit ſolutionem matrimonii per ſe intrinſecè eſſe malam, ſed ſolùm ratione adjuncti, quod ſæpiſſimè abeſt, ut ſi proles jam perfectè educata ſit,

aut ob uxoris ſenium vel ſterilitatem nulla ſpe generandæ prolis ſuperſit: Quo caſu ſolutio matrimonii magìs conferret ad bonum prolis, ejúſque generationem cum alia conjuge, quàm repugnet. Tandem ſi indiſſolubilitas matrimonii eſſet de jure naturæ ſtrictè, non potuiſſet in ea diſpenſare Deus, permittendo libellum repudii in Lege Moyſaica, de quo ſuprà mentio.

III. Placet ſententia media ejuſdem Sanchez, Coninck, Perez, Herincx, aliorum: Indiſſolubilitatem matrimonii fundari inchoativè in jure naturali, ac ipsâ naturâ matrimonii ſpectatâ in ordine ad debitam prolis ſuſceptionem & educationem, quæ certè excludit concubitus vagos, & exigit aliquam indiſſolubilitatem matrimonii, ut ſaltem pro libitu & propria authoritate contrahentium, & ábsq; urgente cauſa diſſolvi non poſſit: Omnimoda autem indiſſolubilitas matrimonii præſertim conſummati fidelium pro omni caſu completè & formaliter eſſe à jure divino poſitivo *num.* 1. allegato: Idque magni Sacramenti ſeu magni Myſterii causâ, propter futuram Verbi Divini Incarnationem, quam tunc ab Adamo prophetico ſpiritu revelatam eſſe, ſignificat Apoſtolus *ad Epheſ.* 5. & docent D. Auguſtinus *l.* 9. *De Geneſi, ad litter c.* 19. alii ſancti Patres. Nota hìc, quòd hæc indiſſolubilitas dicatur bonum Sacramenti: & matrimonium fidelium eſſe ratum, ſeu indiſſolubile ratione Sacramenti

tri-

Digitized by Google

triplici ſenſu intelligi poſſe: 1. Ratione Sacramenti myſtici, ſcilicèt quatenùs Matrimonium eſt ſacrum Myſteriũ repræſentativum conjunctionis Verbi Divini cum natura humana & Eccleſia: 2. Ratione Sacramenti propriè dicti, ut eſt ſignum Gratiæ ſanctificantis ipſius matrimonii; nam indiſſolubilitatem matrimonii inter fideles oriri ex ipſo Sacramento à Chriſto matrimonio annexo, eſt communis ſenſus, & docent Innocent. Lopez, alii apud Sanchez cit. & plerique RR. inter quos Averſa & Marchant noſter. 3. Ratione Sacramenti Baptiſmi; nam majorem illam & omnimodam indiſſolubilitatem matrimonii fidelium oriri ex Sacramento Baptiſmi, expreſsè ſignificat *C. Quanto. De divortio. Etſi matrimonium verum inter infideles exiſtat, non tamen eſt ratum, ut etiam poſtquàm conſummatum eſt, nullo caſu diſſolvi poſſit; inter fideles autem verum & ratum exiſtit, quia Sacramentum fidei (id eſt Baptiſmi,) quod ſemel eſt admiſſum, efficit conjugij Sacramentum, ut ipſum in conjugibus, illo durante, perduret.* Hæc ibi.

IV. Quàmvis ergò matrimonium etiam legitimũ ſeu ratum tantùm fidelium ex ipſo mutuo conſenſu & pacto (maximè accedente ratione Sacramenti) ſive ex natura ſua, ſive ex primæva inſtitutione Dei contineat individuam vitæ ſocietatem & indiſſolubilitatem aliquam ſuper alios contractus; majorem tamen firmitatem, & inter baptizatos omnimodam indiſ-

§ II.

Matrimonium infidelium, etiam consummatum diſſolubile eſt per unius converſi & baptizati aliud matrimonium contractum.

251 I. Quandò duorum conjugum infidelium non baptizatorum converſus alter ad fidem, baptizatur, non dirimitur hoc ipſo matrimonium prius validum; nam *per Sacramentum baptiſmi non ſolvuntur conjugia, ſed crimina dimittuntur*: inquit Innocentius III. *C. Gaudemus. De divortiis.*

II. Attamen ſi, conjuge uno ad fidem converſo, alter ſpontè recedat aut cohabitare nolit ſine fidei contumelia, blaſphemiâ Divini Numinis, periculo ſubverſionis, inductione ad peccatum, conceſſum eſt fideli converſo aliud matrimonium contrahere, quo contracto prius matrimonium penitùs diſſolvatur. Prout diſertè definit idem Innocentius III. *C. Quanto. Eodem.* Ex claro Textu Apoſtoli 1. *Ad Corinth.* 7. *Quòd ſi infidelis diſcedit, diſcedat; non enim ſervituti* (id eſt jugo matrimonii prioris) *ſubjectus eſt frater & ſoror in huiusmodi.*

III. Quòd ſi ambo conjuges infideles ad fidem convertantur & baptizentur, eorum matrimonium, quod anteà ratum & indiſſolubile omninò non erat, per ipſum Baptiſmum efficitur ratum, & omninò indiſſolubile poſt conſum-

ſummationem æque ac fidelium. Sed nunquid etiam efficitur Sacramentum? Affirmant cum S. Thoma & pluribus congeſtis Sanchez *l.2.diſp.* 9. Coninck *diſp.* 24. *dub.* 2. Layman *tract.* 10. *part.* 2. *c.* 3. *num.* 6. Rationem dant; quia eo ipſo, quòd converſi poſt Baptiſmum conſentiunt porrò cohabitare, eúmque conſenſum quocúnque ſigno declarant, contractum præcedentem matrimonii confirmant & ratificant, ipsíque modò incipiunt eſſe de novo ſacrum Symbolum conjunctionis Chriſti & Eccleſiæ, adeóque etiam congruum eſt, ut tunc potiantur gratia ſanctificante. Negat autem mordicùs noſter Herincx *hic diſp.* 2. *quæſt.* 2. *num.* 19. Eo quòd Chriſtus dignitatem Sacramenti annexuerit ipſi contractui ſeu actuali contractioni & inductioni vinculi matrimonialis, non verò innovationi ſeu perſeverantiæ ejuſdem Sacramenti matrimonii; quamobrem etiam matrimonium fidelium, qui contrahentes excluſiſſent rationem Sacramenti, non tranſiret in ſacramentum poſteà, ſi conjuges illi pœnitentiâ ducti innovarent conſenſum cum intentione Sacramenti: Ait idem ibidem. Tu crede, quod placet.

IV. Si infideles ante Baptiſmum contraxerunt matrimonium cum impedimento dirimente ſolo jure Eccleſiaſtico, ut conſanguinitatis, affinitatis, &c. poſt eorum converſionem ac Baptiſmum, verum & ratum cenſeri debet; quia in infidelitate contrahentes Canonicis

§ II.

Matrimonium infidelium, etiam conſummatum diſſolubile eſt per unius converſi & baptizati aliud matrimonium contractum.

251 I. QUandò duorum conjugum infidelium non baptizatorum converſus alter ad fidem, baptizatur, non dirimitur hoc ipſo matrimonium prius validum; nam *per Sacramentum baptiſmi non ſolvuntur conjugia, ſed crimina dimittuntur*: inquit Innocentius III. *C. Gaudemus. De divortiis.*

II. Attamen ſi, conjuge uno ad fidem converſo, alter ſponte recedat aut cohabitare nolit ſine fidei contumelia, blaſphemiâ Divini Numinis, periculo ſubverſionis, inductione ad peccatum, conceſſum eſt fideli converſo aliud matrimonium contrahere, quo contracto prius matrimonium penitùs diſſolvatur. Prout diſertè definit idem Innocentius III. *C. Quanto. Eodem.* Ex claro Textu Apoſtoli 1. *Ad Corinth.* 7. *Quòd ſi infidelis diſcedit, diſcedat; non enim ſervituti* (id eſt jugo matrimonii prioris) *ſubjectus eſt frater & ſoror in huiusmodi.*

III. Quòd ſi ambo conjuges infideles ad fidem convertantur & baptizentur, eorum matrimonium, quod anteà ratum & indiſſolubile omninò non erat, per ipſum Baptiſmum efficitur ratum, & omninò indiſſolubile poſt con-

ſum-

ſummationem æque ac fidelium. Sed nunquid etiam efficitur Sacramentum? Affirmant cum S. Thoma & pluribus congeſtis Sanchez *l.2.diſp.* 9. Coninck *diſp.* 24. *dub.* 2. Layman *tract.* 10. *part.* 2. *c.* 3. *num.* 6. Rationem dant; quia eo ipſo, quòd converſi poſt Baptiſmum conſentiunt porrò cohabitare, eúmque conſenſum quocúnque ſigno declarant, contractum præcedentem matrimonii confirmant & ratificant, ipsique modò incipiunt eſſe de novo ſacrum Symbolum conjunctionis Chriſti & Eccleſiæ, adeóque etiam congruum eſt, ut tunc potiantur gratia ſanctificante. Negat autem mordicùs noſter Herincx *hic diſp.* 2. *quæſt.* 2. *num.* 19. Eo quòd Chriſtus dignitatem Sacramenti annexuerit ipſi contractui ſeu actuali contractioni & inductioni vinculi matrimonialis, non verò innovationi ſeu perſeverantiæ ejuſdem Sacramenti matrimonii; quamobrem etiam matrimonium fidelium, qui contrahentes excluſiſſent rationem Sacramenti, non tranſiret in ſacramentum poſteà, ſi conjuges illi pœnitentiâ ducti innovarent conſenſum cum intentione Sacramenti: Ait idem ibidem. Tu crede, quod placet.

IV. Si infideles ante Baptiſmum contraxerunt matrimonium cum impedimento dirimente ſolo jure Eccleſiaſtico, ut conſanguinitatis, affinitatis, &c. poſt eorum converſionem ac Baptiſmum, verum & ratum cenſeri debet; quia in infidelitate contrahentes Canonicis

§ II.

Matrimonium infidelium, etiam conſummatum diſſolubile eſt per unius converſi & baptizati aliud matrimonium contractum.

251 I. Quandò duorum conjugum infidelium non baptizatorum converſus alter ad fidem, baptizatur, non dirimitur hoc ipſo matrimonium prius validum; nam *per Sacramentum baptiſmi non ſolvuntur conjugia, ſed crimina dimittuntur*: inquit Innocentius III. *C. Gaudemus. De divortiis.*

II. Attamen ſi, conjuge uno ad fidem converſo, alter ſpontè recedat aut cohabitare nolìt ſine fidei contumelia, blaſphemiâ Divini Numinis, periculo ſubverſionis, inductione ad peccatum, conceſſum eſt fideli converſo aliud matrimonium contrahere, quo contracto prius matrimonium penitùs diſſolvatur. Prout diſertè definit idem Innocentius III. C. *Quanto. Eodem.* Ex claro Textu Apoſtoli I. *ad Corinth.* 7. *Quòd ſi infidelis diſcedit, diſcedat; non enim ſervituti* (id eſt jugo matrimonii prioris) *ſubjectus eſt frater & ſoror in hujusmodi.*

III. Quòd ſi ambo conjuges infideles ad fidem convertantur & baptizentur, eorum matrimonium, quod anteà ratum & indiſſolubile omninò non erat, per ipſum Baptiſmum efficitur ratum, & omninò indiſſolubile poſt con-

ſummationem æque ac fidelium. Sed nunquid etiam efficitur Sacramentum? Affirmant cum S. Thoma & pluribus congeſtis Sanchez *l.2.diſp.* 9. Coninck *diſp.* 24. *dub.* 2. Layman *tract.* 10. *part* 2. *c.* 3. *num.* 6. Rationem dant; quia eo ipſo, quòd converſi poſt Baptiſmum conſentiunt porrò cohabitare, eúmque conſenſum quocúnque ſigno declarant, contractum præcedentem matrimonii confirmant & ratificant, ipſíque modò incipiunt eſſe de novo ſacrum Symbolum conjunctionis Chriſti & Eccleſiæ, adeóque etiam congruum eſt, ut tunc potiantur gratia ſanctificante. Negat autem mordicùs noſter Herincx *hic diſp.* 2. *quæſt.* 2. *num.* 19. Eo quòd Chriſtus dignitatem Sacramenti annexuerit ipſi contractui ſeu actuali contractioni & inductioni vinculi matrimonialis, non verò innovationi ſeu perſeverantiæ ejuſdem Sacramenti matrimonii; quamobrem etiam matrimonium fidelium, qui contrahentes excluſiſſent rationem Sacramenti, non tranſiret in ſacramentum poſteà, ſi conjuges illi pœnitentiâ ducti innovarent conſenſum cum intentione Sacramenti: Ait idem ibidem. Tu crede, quod placet.

IV. Si infideles ante Baptiſmum contraxerunt matrimonium cum impedimento dirimente ſolo jure Eccleſiaſtico, ut conſanguinitatis, affinitatis, &c. poſt eorum converſionem ac Baptiſmum, verum & ratum cenſeri debet; quia in infidelitate contrahentes Canonicis

§ II.

Matrimonium infidelium, etiamſi conſummatum diſſolubile eſt per unius converſi & baptizati aliud matrimonium contractum.

251 I. QUandò duorum conjugum infidelium non baptizatorum converſus alter ad fidem, baptizatur, non dirimitur hoc ipſo matrimonium prius validum; nam *per Sacramentum baptiſmi non ſolvuntur conjugia, ſed crimina dimittuntur*: inquit Innocentius III. *C. Gaudemus. De divortiis.*

II. Attamen ſi, conjuge uno ad fidem converſo, alter ſpontè recedat aut cohabitare nolit ſine fidei contumelia, blaſphemia Divini Numinis, periculo ſubverſionis, inductione ad peccatum, conceſſum eſt fideli converſo aliud matrimonium contrahere, quo contracto prius matrimonium penitùs diſſolvatur. Prout diſertè definit idem Innocentius III. *C. Quanto. Eodem.* Ex claro Textu Apoſtoli I. *Ad Corinth.* 7. *Quòd ſi infidelis diſcedit, diſcedat; non enim ſervituti* (id eſt jugo matrimonii prioris) *ſubjectus eſt frater & ſoror in hujusmodi.*

III. Quòd ſi ambo conjuges infideles ad fidem convertantur & baptizentur, eorum matrimonium, quod anteà ratum & indiſſolubile omninò non erat, per ipſum Baptiſmum efficitur ratum, & omninò indiſſolubile poſt conſum-

ſummationem æque ac fidelium. Sed nunquid etiam efficitur Sacramentum? Affirmant cum S. Thoma & pluribus congeſtis Sanchez *l.2. diſp.* 9. Coninck *diſp.* 24. *dub.* 2. Layman *tract.* 10. *part.* 2. *c.* 3. *num.* 6. Rationem dant; quia eo ipſo, quòd converſi poſt Baptiſmum conſentiunt porrò cohabitare, eúmque conſenſum quocúnque ſigno declarant, contractum præcedentem matrimonii confirmant & ratificant, ipſíque modò incipiunt eſſe de novo ſacrum Symbolum conjunctionis Chriſti & Eccleſiæ, adeóque etiam congruum eſt, ut tunc potiantur gratia ſanctificante. Negat autem mordicùs noſter Herincx *hìc diſp.* 2. *quæſt.* 2. *num.* 19. Eo quòd Chriſtus dignitatem Sacramenti annexuerit ipſi contractui ſeu actuali contractioni & inductioni vinculi matrimonialis, non verò innovationi ſeu perſeverantiæ ejuſdem Sacramenti matrimonii; quamobrem etiam matrimonium fidelium, qui contrahentes excluſiſſent rationem Sacramenti, non tranſiret in ſacramentum poſteà, ſi conjuges illi pœnitentiâ ducti innovarent conſenſum cum intentione Sacramenti: Ait idem ibidem. Tu crede, quod placet.

IV. Si infideles ante Baptiſmum contraxerunt matrimonium cum impedimento dirimente ſolo jure Eccleſiaſtico, ut conſanguinitatis, affinitatis, &c. poſt eorum converſionem ac Baptiſmum, verum & ratum cenſeri debet; quia in infidelitate contrahentes Canonicis

aut ob uxoris ſenium vel ſterilitatem
generandæ prolis ſuperſit: Quo ca
matrimonii magis conferret ad boni
ejúſque generationem cum alia conj
repugnet. Tandem ſi indiſſolubili
monii eſſet de jure naturæ ſtrictè, n
ſet in ea diſpenſare Deus, permitte
lum repudii in Lege Moyſaica, de
mentio.

III. Placet ſententia media ejuſ
chez, Coninck, Perez, Herincx, ali
diſſolubilitatem matrimonii fundari
tivè in jure naturali, ac ipsâ naturâ
nii ſpectatâ in ordine ad debitam
ſceptionem & educationem, quæ ce
dit concubitus vagos, & exigit aliqu
ſolubilitatem matrimonii, ut ſaltem
& propria authoritate contrahentiu
urgente cauſa diſſolvi non poſſit: O
autem indiſſolubilitas matrimonii
conſummati fidelium pro omni caſu
& formaliter eſſe à jure divino poſiti
allegato: Idque magni Sacramenti
Myſterii causâ, propter futuram Ve
Incarnationem, quam tunc ab Ac
phetico ſpiritu revelatam eſſe, ſigni
ſtolus *ad Epheſ.*5. & docent D. Augu
*De Geneſi, ad litter c.*19. alii ſancti P
ta hìc, quòd hæc indiſſolubilitas d
num Sacramenti: & matrimoniun
eſſe ratum, ſeu indiſſolubile ratione S

Digitized by Google

triplici ſenſu intelligi poſſe: 1. Ratione Sacramenti myſtici, ſcilicèt quatenùs Matrimonium eſt ſacrum Myſteriū repræſentativum conjunctionis Verbi Divini cum natura humana & Eccleſia; 2. Ratione Sacramenti propriè dicti, ut eſt ſignum Gratiæ ſanctificantis ipſius matrimonii; nam indiſſolubilitatem matrimonii inter fideles oriri ex ipſo Sacramento à Chriſto matrimonio annexo, eſt communis ſenſus, & docent Innocent. Lopez, alii apud Sanchez cit. & plerique RR. inter quos Averſa & Marchant noſter. 3. Ratione Sacramenti Baptiſmi; nam majorem illam & omnimodam indiſſolubilitatem matrimonii fidelium oriri ex Sacramento Baptiſmi, expreſsè ſignificat *C. Quanto. De divortio. Etſi matrimonium verum inter infideles exiſtat, non tamen eſt ratum, ut etiam poſtquàm conſummatum eſt, nullo caſu diſſolvi poſſit; inter fideles autem verum & ratum exiſtit, quia Sacramentum fidei (id eſt Baptiſmi,) quod ſemel eſt admiſſum, efficit conjugij Sacramentum, ut ipſum in conjugibus, illo durante, perduret.* Hæc ibi.

IV. Quàmvis ergò matrimonium etiam legitimū ſeu ratum tantùm fidelium ex ipſo mutuo conſenſu & pacto (maximè accedente ratione Sacramenti) ſive ex natura ſua, ſive ex primæva inſtitutione Dei contineat individuam vitæ ſocietatem & indiſſolubilitatem aliquam ſuper alios contractus; majorem tamen firmitatem, & inter baptizatos omnimodam

indiſſolubilitatem ex eadem Dei o
obtinet per actualem ejus uſum a
mationem copulæ carnalis, quâ ta
una caro vir & mulier: Uti ſigni
ſtus *Matth*.19. *Itaque jam non ſunt*
caro: Quod ergò Deus conjunxit, h
paret. Cujus ratio myſtica jam tot
ta traditur *C. Debitum. De bigamis.*
matrimonium legitimum vel rat
ſignificatur conjunctio Chriſti vel
Eccleſia vel anima fideli, per direct
tatis & Gratiæ tantùm: quæ u
omninò firma, ſed in ſingulis ſalte
ſolubilis per peccatum mortale.
monium autem conſummatum, fa
carnis, repræſentatur conjunctio V
cum natura humana per unionem
cam aſſumpta, quæ ex eadem Ordin
vina omninò eſt indiſſolubilis. E
eſt mirum, ſi dicemus, matrimon
quandóque diſſolvi poſſe, conſum
rò nunquàm inter fideles baptiza
adeò etiam inter hæreticos: Qua
parentheſin, matrimonia hæretico
diſſolubilia eſſe, aut nulla & mero
natus. Ut latè probat Gobat *tract.*
Et Ratio eſt; quia omne matrimon
zatorum eſt per ſe loquendo Sacra
indiſſolubile: Ut clarè dicit Pont
Quanto. De divortiis. Aut ergò h

Digitized by Google

bent generalem intentionem contrahendi matrimonium more fidelium & Chriſtianorum, ſicut Deus & Chriſtus inſtituit ac ordinavit, & tunc erunt Sacramenta & indiſſolubilia, non obſtante errore privato, quo non credunt, & non intendunt Sacramentum & contractum indiſſolubilem conficere: conſequenter tunc non erunt ſolùm contractus politici; quia ratio Sacramenti tollit illam civilitatem, & confert ſacrationem, ut ſic dicam: Aut expreſsè intendunt ſolùm contrahere civiliter & diſſolubiliter poſitivè excludendo non tantùm rationem Sacramenti, (quo caſu adhuc maneret contractus indiſſolubilis inter baptizatos in noſtrâ ſententia *ſuprà*,) ſed etiam indiſſolubilitatem, & tunc contractus matrimonii inter baptizatos ſimpliciter nullus erit, cùm indiſſolubilitas ſit conditio eſſentialis matrimonii fidelium ſaltem conſummati: & conſequenter erit concubinatus tantùm. Fateor tamen, probabilem eſſe ſententiam multorum RR. etiam noſtri Marchant. *Tribunal. tomo 3. ſeu Specul. tract. 1. tit. 2.* Matrimonia hæreticorum eſſe contractus civiles diſſolubiles átque per converſionem ad fidem eo modo ſolvendos, quo mox dicemus de matrimoniis infidelium.

Quem videre potes, ſed junge ei Cobat *in Appendice* 15. 16. 17.

§ II.

Matrimonium infidelium, e
ſummatum diſſolubile eſt p
converſi & baptizati aliud ma
nium contractum.

251 I. QUandò duorum conjugum
non baptizatorum converſu
dem, baptizatur, non dirimitur h
trimonium prius validum; nam
mentum baptiſmi non ſolvuntur conj
mina dimittuntur: inquit Innoce
Gaudemus. De divortiis.

II. Attamen ſi, conjuge uno a
verſo, alter ſpontè recedat aut co
lit ſine fidei contumelia, blaſph
Numinis, periculo ſubverſionis, ir
peccatum, conceſſum eſt fideli
liud matrimonium contrahere, q
prius matrimonium penitùs diſſol
ut disertè definit idem Innocen
Quanto. Eodem. Ex claro Textu
ad Corinth. 7. *Quòd ſi infidelis*
ſcedat; non enim ſervituti (id eſt
monii prioris) *ſubjectus eſt frate*
huiusmodi.

III. Quòd ſi ambo conjuges in
dem convertantur & baptizentur,
trimonium, quod anteà ratum & i
omninò non erat, per ipſum Bapti
tur ratum, & omninò indiſſolubi

Digitized by Google

ſummationem æque ac fidelium. Sed nunquid etiam efficitur Sacramentum? Affirmant cum S. Thoma & pluribus congeſtis Sanchez *l. 2. diſp.* 9. Coninck *diſp.* 24. *dub.* 2. Layman *tract.* 10. *part.* 2. *c.* 3. *num.* 6. Rationem dant; quia eo ipſo, quòd converſi poſt Baptiſmum conſentiunt porrò cohabitare, eúmque conſenſum quocúnque ſigno declarant, contractum præcedentem matrimonii confirmant & ratificant, ipsíque modò incipiunt eſſe de novo ſacrum Symbolum conjunctionis Chriſti & Eccleſiæ, adeóque etiam congruum eſt, ut tunc potiantur gratia ſanctificante. Negat autem mordicùs noſter Herincx *hìc diſp.* 2. *quæſt.* 2. *num.* 19. Eo quòd Chriſtus dignitatem Sacramenti annexuerit ipſi contractui ſeu actuali contractioni & inductioni vinculi matrimonialis, non verò innovationi ſeu perſeverantiæ ejuſdem Sacramenti matrimonii; quamobrem etiam matrimonium fidelium, qui contrahentes excluſiſſent rationem Sacramenti, non tranſiret in ſacramentum poſteà, ſi conjuges illi pœnitentiâ ducti innovarent conſenſum cum intentione Sacramenti: Ait idem ibidem. Tu crede, quod placet.

IV. Si infideles ante Baptiſmum contraxerunt matrimonium cum impedimento dirimente ſolo jure Eccleſiaſtico, ut conſanguinitatis, affinitatis, &c. poſt eorum converſionem ac Baptiſmum, verum & ratum cenſeri debet; quia in infidelitate contrahentes Canonicis

conſtitutionibus non adſtringeban
sè cit. *C. gaudemus*. Secùs, ſi im
fuiſſet juris naturalis vel divini, v
guinitas in primo gradu, ligamen
ſi ergò infidelis, Turca v. g. anteà
res habuit, vel adhuc omnes retine
bus repudiatis aliam tenet? Reſ
eſt: poſt Baptiſmum retinendam
prima vice validè duxit. Hæc qu
lium matrimonia, cùm in noſtris p
xis rariſſima ſit, obiter inſinuaſſe
videre potes apud ſuprà citatos Sa
man, alios.

§. III.

Matrimonium ratum fideliu
per Profeſſionem Religionis
tæ, ac Diſpenſationem Pont

252 I. SOlvi per profeſſionē, certum
definitum in Concil. Tride
*Can. 6. Si quis dixerit, matrimoniu
conſummatum per ſolemnem profe
rius conjugum non dirimi, anathem*
que decernitur variis Sacris Cano
*creta Legalia 27. quæſt. 2. Extra u
voto. c 2. C. Ex publico C. Ex parte
verſat conjugat.* Quo autem iure ſ
feſſio ſolvat matrimonium, contr
Communis ſententia eſt, ſolvere j
& privilegio à Chriſto tradito pe
Ita Scotus *d. 31. quæſt. unicâ num.*

Digitized by Google

diſp. 4. *num.* 5. & plurimis citatis Sanchez *l. c.* Pontius ſuprà, Tambur. *c.* 5. *tract.* 6. *num.* 4. Eo quòd nullum exſtet jus, quod primò hoc ſtatuat, ſed Pontifices locis allegatis potiùs ſupponunt, & declarant, tale matrimonium per profeſſionem ſolemnem ſolvi utique jure aliquo altiori. Contrà tamen ſolvere ſolo jure Eccleſiaſtico, ſeu ſola Eccleſiæ authoritate, quam per antiquiſſimam Traditionem accepimus, æque probabiliter docent alii Henriqu. Medina, Leſſius, Coninck, eóſque citans Layman. *c.* 6. *num.* 3. Eadem ratione, quâ matrimonium contrahendum dirimere diximus *Sect.* 1. §. 6.

II. Profeſſio ſolemnis penitùs diſſolvit matrimonium ratum quoàd vinculum, ita, ut eâ emiſsâ (quam proindè exſpectare debet) conjux in ſæculo remanens liberè poſſit ad alia vota tranſire. Et inſuper, ſi profeſſus talis anteà conjux à ſummo Pontifice diſpenſetur à ſuis votis ſolemnibus, & egrediatur ex Religione, poterit quamcunque eligere pro ſuo novo matrimonio: idque verum eſt, etiamſi utérque conjux Religionem aſſumpſiſſet, & deindè ſimiliter diſpenſati poterunt cum aliis quibuscunque matrimonio copulari. Ratio clara eſt; quia jam ruptum fuit prius vinculum: idque etiam ex communi ſententia, ex inſtitutione Chriſti Domini. Atque hinc ulteriùs fit, ſi talis Religioſus anteà conjux peccet contra caſtitatem, peccat quidem ſacrilegè contra votum, non

non tamen committit adulterium matrimonium, vinculo ſoluto, n ri modo contrà caſtitatem ſacrile ſi copuletur cum ea ipſa, cum qu traxerat matrimonium ratum; qu to vinculo, illa ſua ampliùs non dicemus, quandò quis poſt matrim ſummatum per divortium profeſſ tit; quia tunc non ſolvitur matrim ad vinculum.

III. Profeſſio ſolemnis ſolvit m ratum nondum conſummatum, tempore, etiam poſt multos annos favorem Religionis, ſimúlque ne nimiâ exſpectatione gravetur, C ſecundùm communiſſimam DD. in nem, conjugi de ingreſſu Religion ſummationem deliberanti duoru ſpatium conceditur, intrà quod nis propoſitum exequatur, interim ligatione reddendi debitum: quo pſo, ſi adhuc debitum quacunque tumvis iniuſtè, conjugi neget, ad invito, Religionem ingredi poteri ſummationem. Ut cum Gloſſa, cent Sanchez *diſp* 24. *num.* 27. L *num.* 7. Inſuper, ſi intrà illud te conceſſum maritus conjugem delib Religionis ingreſſu per vim opprim li peccato, ſecundùm Sanchez. *di* 15.) etſi jam matrimonium indi

ctum ſit quoad vinculum, quippè per veram copulam conſummatum, nihilominùs probabiliùs eſt, poſſe uxorem coactam adhuc Religionem ingredi, & inter viduas vel conjugatas profiteri: quia nemo ſine ſua culpa, nedùm per injuriam alterius, jure ſuo privari debet. Rodriqu. Ledeſma, alii cum Sanchez *diſp.* 22, *num.* 6. Layman §. 2. Pontius, Hurtad. Averſa, cum Tambur. cit. §. 3, *num.* 5. At, quid tunc erit de altero conjuge, qui ad copulam coegit? ℟. Ipſum nec poſſe matrimonium novum inire, nec Religionem profiteri. Ratio eſt; quia cùm remaneat vinculum, non liberatur conjux ab obligatione matrimonii, quam liberationem ideó concedimus coactæ, quia non debuit ob injuriam alterius ſuo jure privari: id quod non militat in cogente.

IV. Privilegium dictum primi bimeſtris matrimonii, negandi debitum probabiliùs conceditur ſolùm conjugi cogitanti, deliberanti aut jam volenti Religionem ingredi, adeò, ut conjux nolens ingredi Religionem etiam primo bimeſtri debitum conjugi petenti negare non poſſit; cùm ſacri Canones non reſtringant, nec poſſint reſtringere jus conjugi per matrimonium acquiſitum ad petendum debitum, niſi in caſu, quo alter conjux Religionem ingredi cogitat vel deliberat, aut de facto vult: ergò nec nos ampliùs reſtringere debemus. Navar. Angelus, Coninck, alii cum Layman cit. *num.* 3. Contrarium

trarium tamen, nimirùm conjugen
nihil cogitantem de Religione in
tamen primo bimeſtri poſſe negar
ſatis probabiliter docent plures al
chez *l. 2. diſp. 24. quæſt. 5.* Ponti
Tambur. cit. §. 3. *num.* 4. Ratio c
qui noluit à principio vel priori me
Religioni adijcere, poterit forſa
cante, poſteà per menſem poſteri
habet jus cuſtodiendi aptitudinem
nem, adeóque conſummationem
differendi. Inquires adhuc aliqu
1. Quid ſi talis matrimonio rato ta
tus eligat Religionem ideò tantùm
ſplicet uxor vel potiùs nova nupta,
pediat? ℞. Tambur. *ibidem num.*
hic licitè jure ſuo uti poſſe. 2. Q
bile damnum inde immineat nup
quæ difficillimè alterum virum inv
rit? ℞. in ſimili Sanchez cit. *num.*
Tambur. cit adhuc videtur vir ut
ſuo, neque enim charitas illum o
notabili ſuo damno ad fœminæ
procuranda, neque irrogatur injur
quia etiam ipſa parem habet po
& ſub hac implicita conditione
contraxit matrimonium: ut quo
fuerit conſummatum, poſſit alter a
nem proficiſci. 3. Licebitne etian
trahere matrimonium per verba

Digitized by Google

cum certo animo non conſummandi, ſed ad Religionem ſine conſenſu conjugis tranſeundi? ℞. Certè regulariter licere nequaquam idque ſub mortali. Ex communi Sanchez *l.* 1. *de matrim. diſp.* 43. *n.* 7 & 12. Coninck, Hurtad. Averſa, alij cum Tambur. cit. §. 2. *num.* 15. Ratio eſt; 1. Quia regulariter fit injuria uxori, & quia cogetur exſpectare, donec tu profitearis, & quia tuâ causâ fruſtrà fuerunt expenſæ factæ à tua ſponſa. 2. Quia ſi tu fortè non profitearis, cogetur uxor cum ſuo dedecore te habere conjugem excucullatum. 3. Quia das anſam non paucis ſuſpicandi, ipſam à te propter aliquod vitium fuiſſe derelictam. 4. Quia ſi fortè ideo vis contrahere cum animo tranſeundi ad Religionem, quia votum emiſeras caſtitatis, te exponis evidenti periculo conſummandi matrimonium, adeóque votum violandi. Dixi autem *regulariter*; Nam in aliquo raro caſu magnæ neceſſitatis peccatum non eſſet; quia neceſſitas tanta vincere poſſet incommoda illa, quæ modò dicta ſunt. Exemplum ponit Sanchez *ibidem*: Si illa matrimonii contractio tibi eſſet medium neceſſarium, ut poſſes ad Religionem tranſgredi, v. g. ſi eſſes in carcere incluſus, nec aliud medium evadendi occurreret, niſi cum illo animo matrimonium contrahere Sed faceſſant tam raræ praxes. Jam.

Quid

Quid de Diſpenſatione Pon

I. MAtrimonium ratum quo
ſolvi poſſe authoritate
per diſpenſationem Pontificiam,
tundè & ſanè probabiliſſimè gr
quos longo catalogo recitat San
tandus, & acritèr Pontius, Me
RR. apud Dianam citandum, H
noſter hìc *diſp*. 4. *quæſt*. 1. *num*.
menta minimè contemnenda lat
DD. cit. Potiſſima ſunt: 1. Chr
19. apertiſſimè dicit: *quod Deus c*
mo non ſeparet. 2. Matrimoniu
divina indiſſolubile eſt, ſed Ponti
teſt diſpenſare in lege divina. *C*.
& ſequentibus 25. *quæſt*. 1. 3.
Pontifex non poteſt mutare Sacra
trimonium autem ratum ex inſtit
ſti eſt Sacramentum: ergo, &c. 4
nium ratum non niſi accidentali
conſummato: ergo ſi Eccleſiæ
ſolvi poteſt matrimonium ratum,
am ſolvi conſummatum, quod eſt
& hæreticum. Ut patebit §. *ſequ*
aliquos Pontifices hanc ſententiam
diſpenſationem negaſſe, ut Inn
Adrianus VI. & Pius V. ſed hoc nih
ex alià cauſa potuerint moveri a
diſpenſationem, quàm ex defec
agnito, & longè plures Pontifices
ſationem conceſſerunt.

Digitized by Google

II. Contra tamen matrimonium ratum ob cauſam urgentiſſimam per diſpenſationem Pontificis diſſolvi poſſe, jam videtur omninò negari non poſſe. Docent Canoniſtæ communiter *in cit. c. Ex publico*. Et Theologi communiùs Navar. Sylveſter, Medina, Henriqu. Bellarmin. Suarez, aliiſque congeſtis Sanchez *l. 2. diſp. 14. num. 3.* Layman *c. 5. num. 4.* Tanner. Perez, Dicaſtil. Tambur. *c. 6. num 4.* Diana *part. 8. tract. 1. reſol. 62.* & rursùs *tract. 3. reſol. 47.* ubi nominat ſeptem ſummos Pontifices, qui cum triginta ita diſpenſaverint. Et noviſſimè Innocentius X. poſt tam longas acresque inter Theologos diſceptationes de hac poteſtate, fuit eâ uſus erga vulgarem opificem, & quidem nullius gratiâ ſuffultum. Ut fideliſſimè ad longum refert Gobat *caſ. 18. num. 676. & num. 691.* meritò cenſens, jam absque contumelia Sedis Apoſtolicæ non poſſe defendi ſententiam oppoſitam. Ratio ergo potiſſimùm ſumitur à poſteriori: factum eſt, ergò fieri poteſt: Et quis audebit affirmare, per tot Pontifices & toties factum eſſe nulliter. A priori verò; quia certum eſt, Chriſtum ſic poſſe diſpenſare in matrimonio rato: ergo eandem poteſtatem potuit Eccleſiæ, & Vicario ſuo Pontifici communicare; quoniam ergo videmus Eccleſiam per tot Pontificum ſeriem ea poteſtate eſſe uſam, tenendum omnino eſt, eam ipſi à Chriſto de facto fuiſſe & eſſe communica-

tam, æque ac poteſtatem diſpenſ
juramentis, imò & ipſa profeſſio
ſecundùm communem, etiam adv
ſententiam. Atque hinc ſic con
ſententiam cum Layman cit. ex
ſi poſſum vincere vincentem te,
vincere te: ergo, ſi Eccleſiæ autho
ſpenſatione poteſt ſolvi & velùt e
lum profeſſionis religioſæ, per c
ſolvitur & verè devincitur vinc
monii rati, à fortiori ſequitur, e
ſiæ authoritate matrimonium rat
ſolvi.

III. Non convincunt ration
ſententiæ. Ad 1. ℟. illa verba C
Deus coniunxit, *&c.* intellexiſſe de
conſummato; immediatè enim
itáque jam non ſunt duo, *ſed una ca*
intulit: *quod* ergo *Deus coniunxi*
ſeparet. Sicut ea verba interpreta
der VII. cit. *c Ex publico finali.*
cedo mai. & diſtinguo min. Papa
diſpenſare in lege divina, directè
authoritate, concedo min. non po
ſare indirectè vel authoritate &
Chriſto ſibi communicatâ, nego m
ſequentiam. Non ergo Papa diſpe
divina matrimonii, ſed poteſtate
ſto collatâ (ibi: *quæcunque ſolver*
ram, *&c.*) ſolvit ſeu remittit vincu
monii rati, quo vinculo ſoluto ceſ

Digitized by Google

lex divina, quæ jubet vinculum matrimonii perpetuò conſiſtere, præterquàm ſi ſuâ ipſius, aut Eccleſiæ authoritate diſſolvatur. Ad 3. Similiter diſt. mai. & conſequentiam; Eccleſia enim non mutat Sacramentum matrimonii directè per ſe, ſed tantùm indirectè & per accidens, quatenus diſſoluto contractu, in quo fundatur ratio Sacramenti, vir & mulier ceſſant eſſe ſacrum ſymbolum. Ad 4. negatur conſequentia; nam conſummatio matrimonii eſt quædam perfectio eius integralis, quæ ſecundùm Chriſti inſtitutionem ſacri myſterii causâ maiorem & ultimam ei indiſſolubilitatem tribuit. Ut §. 1. dictum. Quare non ſequitur, ſi matrimonium ratum ſolvi poſſit, etiam poſſe conſummatum. Plura videre poteſt, qui vult, apud Sanchez, Perez, Bellarmin. Dianam. l. c.

IV. Dixi autem: *ob cauſam urgentiſſimam*; nam ex communi DD. ſententia mihi cum Tambur. *tract.* 5. *c.* 6. §. 1. *num.* 9. omninò certum eſt, tam ad validam, quàm ad licitam diſpenſationem in matrimonio rato, æque ac in votis requiri juſtam & gravem cauſam, qualis, teſte Sanchez *l.* 2. *diſp.* 6. ferè omnium conſenſu eſt. 1. Si gravia damna vel perpetuæ diſcordiæ, rixæque inter coniuges, coniunctósque prudenter timendæ ſint. 2. Si matrimonio rato ſupervenit impotentia perpetua: item lepra, aliúsve morbus incurabilis, unde mutua

cohabitatio nimis difficilis foret. 3. Magna inæqualitas inter virum & fæminam, ſaltem unde matrimonium difficile reddatur. 4. Si vir neceſſarius vel maximè conveniens bono publico eligatur in Epiſcopum, &c. quæ latiùs videre potes apud citatos. Non ergo audiendus Henriqu. *l.* 2. *de matrimonio c.* 8. *num.* 11. cum quibusdam aliis aſſerens: ad hoc, ut Pontifex validè diſpenſèt, nullam requiri cauſam; quia Chriſtus circa hoc omnem authoritatem conceſſit Pontifici, ne relinqueretur locus perplexitati. Tu cogita, ſi Pontifex fias, an practicare debeas vel velis.

§. IV.

Conſummatum matrimonium fidelium ſimplicitèr indiſſolubile eſt quoad vinculum.

253 I. CErtum apud omnes Catholicos. Ratio eſt; quia ex una parte matrimonium omne fidelium, maximè conſummatum tum naturâ ſuâ, tum ex ordinatione divina, tum ratione Sacramenti tripliciter eſt indiſſolubile, ut §. 1. oſtenſum. Ex altera autem parte, ex nullo capite apparet, Chriſtum Dominum dediſſe Eccleſiæ poteſtatem diſſolvendi matrimonium conſummatum; imò ex antiquiſſima perpetua traditione conſtat, eius vinculum eſſe in omni caſu indiſſolubile, niſi per mortem alterius coniugis, Eccleſia ſemper prædicavit

cavit, & perſpicuè docet Apoſtolus; *Ad Corinth.* 7. & *ad Rom.* 7.

II. Specialiter matrimonium conſummatum non poſſe diſſolvi quoad vinculum propter fornicationem alterius coniugis ſeu adulterium, definitum eſt ab Eccleſia in Concilio Tridentino *Seſſ.* 24. *Can.* 7. Nam generaliter dicit Apoſtolus 1. *ad Corinth.* 7. iis, qui matrimonio iuncti ſunt: *Præcipio, non ego, ſed Dominus, uxorem à viro non diſcedere, quod ſi diſceſſerit, manere innuptam, aut viro ſuo reconciliari; & vir uxorem non dimittat, &c.* Et infra: *mulier alligata eſt legi, quanto tempore vir eius vivit: quòd ſi dormierit vir eius, liberata eſt, cui vult nubat, &c.* In quæ verba meritò D. Auguſt. l. 2. de adulterio coniugum ait: *Hæc verba Apoſtoli toties repetita toties inculcata vera ſunt, viva ſunt, ſana ſunt, plana ſunt: nullius viri poſterioris uxor eſſe incipit, niſi prioris eſſe deſierit; eſſe autem deſinit uxor prioris, ſi moriatur vir eius, non ſi fornicetur. Licitè itaque dimittitur coniux ob cauſam fornicationis, ſed manet vinculum prioris, propter quod ſit reus adulterii, qui dimiſſam duxerit, etiam ob cauſam fornicationis.* Sic Auguſtinus. Idipſum docent alii Sancti Patres, maximè D. Chryſoſtomus, Baſilius, Hieronymus, Ambroſius, & varia Concilia apud Bellarminum *l.* 1. *de matrimon. c.* 16.

III. Contra obiicitur illud Chriſti *Matth.* 19. *quicunque dimiſerit uxorem ſuam, niſi ob*

fornicationem, & alteram duxerit, mœchatur: ergo à contrario ſenſu, qui dimiſerit uxorem ſuam ob fornicationem & aliam duxerit, non mœchatur: ergo ob fornicationem uxoris (eâdémque ratione viri) poteſt ſolvi matrimonium quoad vinculum. Atque ita ſenſerunt quidam Catholici, Caietanus, Catherinus, & ante ipſos Eraſmus, ſubiicientes tamen ſe judicio Eccleſiæ: & de facto ſic docent & practicant Græci Schiſmatici & Hæretici noſtri temporis Lutherani, Calviniſtæ. ℞. negando utramque conſequentiam; Chriſtus enim eo loco ſolùm concedit viro ob fornicationem uxoris divortium ac dimiſſionem quoad torum. Ut præter alios latè oſtendit Cornelius à Lapide *ad eum locum Matth.* 19. *verſ.* 10. Nam & Chriſtus immediatè antea ex natura & prima inſtitutione matrimonii probaverat, matrimonium planè eſſe indiſſolubile, & univerſaliter dixit: *quod Deus coniunxit, homo non ſeparet*: quomodò ergo ſtatim dicat, poſſe diſſolvi quoad vinculum ob fornicationem, tam frequenti caſu? & apud alios Evangeliſtas Marcum & Lucam, rurſus, omiſſa hac exceptione, Chriſtus ſimpliciter dicit *Marc.* 10. *quicunque dimiſerit uxorem ſuam, & aliam duxerit, adulterium committit ſuper ea: & uxor ſi dimiſerit virum ſuum & alteri nupſerit, mœchatur.* Eadem ferè verba habet *Luc.* 16. cur autem apud Matthæum illa exceptio ponatur; rationem

nem videre potes apud Cornelium à Lapide citatum.

IV. Hic velut proprio loco explicandum eſſet, in quonam conſiſtat matrimonii conſummatio, ſed hoc ſatis explicatum habes *ſect.* *cùm de impedimento affinitatis*: ut ver cundum ſit repetere, hoc ſolo notato: longè veriùs eſſe, ad conſummationem matrimonii in ordine ad ſuos effectus non requiri ſeminationem fæminæ. Jam reſtat videre, qualiter matrimonium conſummatum ſit.

I.

Solubile quoad torum.

I. DIvortium ſeu ſolutio matrimonii quoad torum tantùm, duobus titulis juſtè 254
& ſanctè fieri poteſt. 1. Juſtè fit ob crimen & principaliter adulterii, quippe quod per ſe ac directè fidei coniugali repugnat, de quo *c. ſequent. ſect.* 4. 2. Sanctè fit ob maiorem vitæ perfectionem: idque quatrupliciter; per profeſſionem Religionis, per ſuſceptum ordinem ſacrum, per votum continentiæ, per electionem continentiæ. De quibus hîc pauculis, cùm hoc tempore ſint raræ praxes.

II. Solvitur matrimonium conſummatum 255
quoad torum tantùm, quando uterque coniugum Religionem ingreditur ac profitetur, vel uno ingrediente de licentiâ alterius, alter uxor v. g. in ſæculo remanens votum continentiæ perpetuæ edat, atque ea ætate ſit, ut extra

probabile periculum incontinentiæ eſſe videatur. Habetur in Concil. Agathenſi *c.* 16. & in jure *c.* 1. *C. cùm ſit C. coniugatus c. uxoratus de converſat. coniugat.* & ſumitur ex verbis Chriſti *Matth.* 19 *Omnis qui reliquerit domum vel fratres, aut ſorores aut patrem aut matrem aut uxorem, &c.*

III. Quòd ſi remanens in ſæculo nolit, utique non ſine peccato; cùm dando licentiam ſe ad id tacitè obligarit, ingredi Religionem, cùm ſit juvenis, aut vovere continentiam, cùm ſit ſenex, profeſſio quidem alterius valida erit, remanens tamen in ſæculo ad Religionem vel votum cogi non poterit; imò ſi in periculo incontinentiæ verſetur, debebit Epiſcopus conjugem profeſſum uxori periclitanti reſtituere ad reddendum debitum tantùm, nam petere non poterit, & mortua uxore vel votum continentiæ tandem emittente, ſtatim ad ſuam Religionem reverti debebit. Omnia ex jure & communi, Sanchez *l.* 5. *tract.* 10. *part.* 3. *c.* 7. Pontius *l.* 9. *c.* 12. alii paſſim.

IV. Quòd ſi tandem conjux ſine conſenſu alterius conjugis profeſſus eſt, profeſſio irrita eſt. Ut expreſsè habetur *C. quidam eodem titulo.* & *C. Accedens eodem.* & communis DD. cum Sanchez *diſp.* 35. Layman. *num.* 4. Unde talis nulliter profeſſus ab uxore revocari poterit, imò & propria authoritate (amoto prudenter ſcandalo) ad conjugē reverti poterit & debebit: id etiam requirit iuſtitia debiti

con-

Digitized by Google

conjugalis: Neque mortua conjuge ad Religionem nulliter profeſſam reverti obligabitur; uti Reſpondit Pontifex *C. quidam eodem.* Addens tamen, talem invita coniuge nulliter profeſſum, illâ mortuâ, alias nuptias contrahere non poſſe, & conſequenter, nec ea vivente debitum petere. Ratio eſt; quia præſumptio eſt, quòd vovens voluerit ſe obligare eo modo, quo potuit: atqui maritus, invita vxore, ſe obligare potuit ad hæc duo: & non petere debitum, & poſt mortem continentiam ſervare, quæ ambo includuntur in profeſſione, ideò præſumptio juris eſt, quòd ſaltem hæc duo promittere voluerit maritus, ſi eius profeſſio valeret, quæ tamen præſumptio in conſcientiæ foro veritati cedere debet, ſi reverà non fuit animus vovendi caſtitatem, niſi dependenter â Religione: & certè ex communi more emittendi profeſſionem, ſemper intelligit promittens vovere caſtitatem Religioni annexam tantùm. Ut benè notant Layman *num.* 4. *in fine.* Pontius *l.* 9. *c.* 11. *num.* 4. etſi ſtrictiùs loquatur Sanchez cit. cum Diana *part.* 6. *tract.* 7. *num* 51.

II.

Per ſuſceptionem Ordinis Sacri.

SImiliter reſolvitur matrimonium quoad 256
torum, quando maritus de licentia & conſenſu libero uxoris ſacros Ordines ſuſcipit, validé & licitiſſimè. Ut habetur iisdem juribus

ſupra allegatis: iisdem tamen etiam ſervatis conditionibus, nimirùm ut uxor & ipſa priùs Religionem profiteatur, aut ſi ſit ſenex & de incontinentia non ſuſpecta emittat votum ſimplex Caſtitatis: Quod licèt ſimplex votum ſit, tamen hoc habet peculiare, ut, ſi ipſa poſt mortem conjugis jam ordinati aliud matrimonium contrahat, invalidè contrahat; eo quòd Ordini Sacro ea debeatur reverentia, ad quem licentiam dedit (etſi ſecus ſit, ſi dedit licentiam ad profeſſionem Religionis) Ita communiſſima cum Sanchez *l.* 7. *diſp.* 30. Azor. *part.* 1. *l.* 3. *c.* 14. affirmat, eſſe omnium, etſi perneget Pontius l. 7. c. 25. aſſerens par eſſe utrumque votum, & neutrum matrimonium dirimere. Illud autem ſpeciale Decretum eſt, *C. ſanè De converſat. conjugator*: Ut conjugatus ad Epiſcopalem dignitatem non aſſumatur, niſi uxor Religionem ingredi conſentiat. De quo Sanchez *diſp.* 41. Layman *num.* 6. alii.

Rurſus, ſi uxor, marito iam ordinato, Religionem ingredi, aut votum caſtitatis emittere nolit, Sanchez *l.* 7. *diſp.* 39. *num.* 13. cenſet, debere cogi ad votum, cùm ad hoc emittendum ſe obligarit, dando liberè licentiam, ut ſacros Ordines aſcendat. Caſtro-Palaus autem cum Tambur. *tract.* 7. *c.* 4. §. 2. negat poſſe cogi, cùm nemo unquam invitus cogi poſſit ad vovendam caſtitatem; ſed debere ei ſuum virum reſtitui, vt ſuprà de profeſſione dictum.

De-

Denique ſi ſine licentia uxoris ſacros Ordines ſuſcepit, etſi validè ſuſceperit, attamen peccavit mortaliter, & incurrit ſuſpenſionem juris ſeu irregularitatem. *Extrau. antiqu. De voto.* Unde neque in Ordine ſuſcepto miniſtrare, neque in altiores Ordines promoveri, neque Beneficium vel officium Eccleſiaſticum obtinere poterit. Unde ulteriùs à conjuge revocari, & revocatus redire ac debitum reddere, non tamen petere poterit ob annexum ſacro Ordini votum Caſtitatis; at non revocatus redire non tenetur, poſſe tamen redire æque ac ſupra nulliter profeſſos, docent citati; cùm par ſit ratio, quamvis enim illa profeſſio ſit nulla, hic verò Ordo ſit validus, eadem tamen eſt obligatio reddendi debitum uxori, idémque jus uxoris iniquè violatum.

III.

Votum ſimplex caſtitatis.

Icitè & ſanctè matrimonium quoad torum ſolvunt, ſi ambo conjuges mutuo conſenſu caſtitatem voveant: cujus rei comendata exempla plurima reperire eſt apud ſanctos Patres & Hiſtoricos ſacros; Quamvis propter incontinentiæ periculũ conſultum non eſt conjugibus continentiam vovere, niſi præmiſsâ maturâ deliberatione & longâ probatione, quòd facilè continere ambo poſſint, atque poſt editum votum toro ſeu lecto eos ſeparari omninò oportet: quia non benè concubat ignis cum ſtipula. 257

Pu-

Putant aliqui olim per votum ſimplex caſtitatis etiam ſolutum fuiſſe matrimonium ratum quoad vinculum, exemplo S. Theclæ, S. Alexii & aliorum; ſed dicendum, illos ſuam compartem deſeruiſſe ex ſpeciali inſtinctu Spiritûs ſancti. Ut dicit Innocentius III. *C. Ex parte. eodem titulo.*

IV.

Per electionem continentiæ.

258 SI conjuges, ut meliùs Deo ſerviant, vel ne proles ſuper facultates eorum multiplicetur, mutuo conſenſu in perpetuum vel ad certum tempus toro ſe ſeparent, nullo edito voto, licita eſt ejuſmodi ſeparatio, dummodò ex ſimili cauſa juſta, non ex odio vel ira fiat. Ut notat Layman cit. *c.* 7. *num.* 1. Quàmdiu incontinentiæ periculum alteri non imminet; ſicut colligitur ex Apoſtolo, 1. *ad Corinth.* 7. *Nolite fraudare invicem, niſi ex conſenſu ad tempus, ut vacetis orationi, & iterum revertimini in idipſum, ne tentet vos Sathanas propter incontinentiam veſtram.*

Petes tandem incidenter: Quid ſi quis ritè uxoratus deindè ob impedimentum impotentiæ perpetuæ creditæ Profeſſionem emiſit, vel ſacros Ordines ſuſcepit, & poſteà appareat, eum eſſe potentem: Quid faciet? Redirenè poterit & debebit ad uxorem? R. Diana *part.* 11. *tract.* 5. *reſol.* 7. & Tambur. cit. § 3. *in fine.* Poſſe & debere redire; quia prævalet validitas matrimonii ritè ſuſcepta. Lege curioſe Dianam ibidem, multa huc facientia latè proſequentem.

CAPUT

CAPUT II.

De Obligatione & Peccatis Sponſorum & Conjugum.

SECTIO I.

De Peccatis Sponſorum.

THESIS I.

SPonſus vel ſponſa peccat mortaliter, ſi 1. aut fictè vel fraudulenter promittat, aut 2. ipſa ſponſalia ritè contracta ábsque diſpenſatione vel juſta cauſa violet, aut 3. Stantibus ſponſalibus fornicetur, cum aliis quidem graviùs (& probabiliſſimè ſpeciali malitia ex parte ſponſæ ſaltem neceſſariò in confeſſione explicandâ.) 4. Cum invicem ſponſus & ſponſa, leviùs cæteris, mortaliter tamen contra ſextum Præceptum delinquunt æque ac ſoluti: illis tamẽ plus aliqud licere debet quòad oſcùla, amplexus ac tactus ex objecto vel intentione non impudicos. Tota communis. Priores duæ partes ſatis conſtare debent ex latè ſed ſparſim dictis *c. præcedent. Sect. 2. per totam*, quæ in commodum confeſſarii breviter recolligo.

§. I.

Si fictè vel fraudulenter promittant.

I. F*Ictè* quidem: ut, ſi verbis tantùm ábsque animo & intentione promittendi ſeu ſe 259

obli-

obligandi, aut promiſſum implendi ille vel iſta promittat, peccare mortaliter, cùm alterum decipiat in re gravi, apud omnes in confeſſo eſt; intellige tamen: in ipſo ſponſalium contractu oneroſo alterius repromiſſionem & obligationem exigendo & admittendo; nam ſi extra contractum ſponſalium merè liberaliter quis alteri matrimonium fictè promitteret, probabiliùs eſt, per ſe loquendo, ſecluſo nimirùm alio damno vel incommodo, ſolùm peccare veniali mendacio. Suprà *Sect.* 2. §. 2.

II. *Fraudulenter*: Si ſe in re gravi pertinente ad eum contractum decipiant, ut, ſi ſponſus falsò jactet opes, officium, artem, &c. Sponſa dotem, nobilitatem, &c. Unde poſteà matrimonium reddatur notabiliter difficilius, aliáque incommoda ſequuntur parti deceptæ, imò ſæpè & ipſi parti decipienti, peccare mortaliter contra juſtitiam, aut ſaltem contra charitatem ergà proximum vel ſe ipſum, ex ſe clarum eſt. Quarè, re adhuc integrâ, omninò veritas aperienda, aut à contractu abſtinendum erit: juxtà dicta eâdé *Sect.* 2. *in Subſect* §. 4.

III. Qui vel quæ omninò ficto animo ſponſalia iniit, per ſe in conſcientia non obligatur ad nuptias contrahendas (niſi ad ſummum ex virtute fidelitatis externæ tantùm, quâ homo tenetur dictis ſuis conformare facta, certè non graviter obligante.) Ita contra Navar. Ledeſma, Vaſquez, alios non paucos, probabiliùs docent Veracrux, Molina, aliiſque cit. Sanchez

pez diſp. 11 *quaſt.*1. Layman *l.*5.*tract.*10.*part.* 1.*c.*1.*num.*10. Hurtad Averſa. Tambur. *tract.* 3.*c.*1.§.4.*num.*8. Ratio eſt; quia ſi promiſſioni conſenſus defuit, promiſſio ſimpliciter nulla fuit, ideóque inde nulla, per ſe loquendo, in foro conſcientiæ potuit oriri obligatio. Et licèt deceptor peccaverit contra juſtitiam, quia tamen, ut ſupponimus, deceptio nullius damni cauſa fuit, non etiam apparet aliquid, quod ſit reſtituendum; cùm pro injuria mera, ſecluſo damno, nulla debeatur reſtitutio in foro conſcientiæ, ſed tantùm ſatisfactio ex charitate, aut punitio ex juſtitia vindicativa per ſententiam judicis tantùm. De quo alibi.

IV. Dixi: *Per ſe loquendo*: & : *in foro conſcientiæ*; nam per accidens, quando damnum ſponſæ ex ficta promiſſione proveniens aliter compenſari non poteſt, quod tamen ſecundùm juſtitiæ æquitatem compenſare tenetur deceptor, obligabitur ſanè is, depoſita ſimulatione, verè conſentire, & deceptam ducere: utpotè, ſi ſponſa alioquin gravem infamiam paſſura ſit: aut ſi ficta promiſſione nuptiarum deceptam eam ad copulam deduxerit, vel etiam imprægnaverit; quia mulier corporis ſui copiam faciendo contractum innominatum inſtituit: do tibi corporis copiam ea lege, ut poſteà mecum matrimonium contrahas; adeóque ſi mulier promiſſionem impleat, alter acceptare non poteſt, niſi ex naturali æquitate & juſtitia contrahendo obligationem implen-

implendi promiſſum, quamvis antea fictum in ſe, ad quod in omni foro compelli poteſt & debet. Vides jam tunc ficto promiſſori incumbere duplicem obligationem verè contrahendi, & damni injuſtè illati compenſandi, quod aliter compenſari non poſſe ſupponitur.

§. II.

Aut ſponſalia ritè contracta abſque Diſpenſatione vel juſtâ causâ violent.

260 I. Tenetur quis per ſe loquendo inire matrimonium, cum qua ſyncerè validéque contraxit ſponſalia. Omnes, cum D. Thoma & Scoto *in 4. d. 27.* & expreſsè decernit jus Canonicum *C. Ex litteris 2. & C. Requiſivit, De ſponſal.* Ratio eſt; quia omnis contractus maximè oneroſus de re gravi obligat ſub mortali ex juſtitiæ virtute: ſed ſponſalia non ſunt ſimplex promiſſio, ſed verus contractus oneroſus ultro citróq; obligans ex juſtitia, adeóq; ſub mortali, utpotè in re tam gravi & tantæ obligationis maximè capacis; ergò ſponſus vel ſponſa ſub mortali obligatur in conſcientia ad contrahendas nuptias quamdiu alter in contractu perſiſtit, ſive deindè ſponſalia celebrata ſint ſolemniter cum teſtibus & cæremoniis, ſive privatim inter ſolos, quàmvis in ordine ad forum externum requiratur probatio per teſtes vel indicia, aut in efectum probationis juramentum, ſi deferatur. Nota rurſus hic ſermo-

monem eſſe de ipſo contractu ſponſalium cum repromiſſione mutua peracto; nam ſi merè liberaliter promiſiſti alteri matrimonium, non petendo ejus repromiſſionem, jam ſuprà admiſimus, eſſe probabile, te ſolùm venialiter delinquere reſiliendo, etiam ſine juſta cauſa; nam juxta communem ſententiam DD. Virtus fidelitatis perindè ac veracitatis per ſe ſolùm obligat ſub veniali. Vide dicta de promiſſion.

9. At nunquid ſponſi expreſſa voluntate contrahendo ſponſalia poterunt ſe obligare ſub veniali tantùm? Negat Vaſquez, eique ſubſcribens Pontius *l.* 2.*c.*12. Eo quòd contractus ſponſalium ex natura ſua obliget graviter. Concedit autem Sanchez *l.* 1. *diſp.* 9. *num.* 6. Eo quòd tota obligatio pendeat à voluntate contrahentium. Sed rectè cum Averſa advertit Tambur.cit. *c.*1.§.2.*num.*3. Tunc illa non eſſe in rigore ſponſalia; hæc enim rigoroſam & certam obligationem futuri matrimonii continere debent, concedunt enim ſponſis ex probabili ſententia amplexus & oſcula, & inducunt impedimentum publicæ honeſtatis, qui effectus certè ſupponunt, ſponſos habere jus rogoroſum ad futurum matrimonium, adeóque obligationem gravem ad nuptias, niſi quid rationabile oberit, contrahendas.

11. Tenentur jam ſponſi matrimonium inire tempore ab ipſis præſcripto, niſi una pars libe-

Digitized by Google

raliter admittat dilationem, aut juſta cauſa excuſet; quia virtus fidelitatis ac juſtitiæ extendit ſuam obligationem ad omnes circumſtantias promiſſas. Quòd ſi nullum tempus contrahendis nuptiis præfixerunt, tenebitur quivis ſub mortali contrahere, quandò alter, conſideratis circumſtantiis id rationabiliter exigit. Ita cum aliis Sanchez *l.* 1. *diſp.* 28. quem tuetur Diana *part.* 3. *tract.* 4. reſol. 245. Pontius autem *l.* 12. c. 6. contendit, obligari ſub mortali contrahere ſtatim, quandò opportunè & commodè matrimonium contrahi poteſt; nam juxta jura in omnibus obligationibus, quibus dies non apponitur, præſenti debetur. Sed facilè has ſententias conciliamus ſi dicamus: obligari quidem ſtatim; quia natura promiſſionis ea eſt, ut ſervetur, quamprimùm moraliter & humano modo ſervari poteſt: At excuſari ejuſmodi ſponſos, quotiès alter non requirit, cùm poſſet; quia tunc cenſetur remittere, & non curare de dilatione. Vide dicta ſuo loco. Cæterùm Congregatio Cardinalium apud Gallemart, ad Trident. *Seſſ.* 24. c. 1. ſic providè ſtatuit: *Monendi ſunt ſponſi, ut factis ſponſalibus quamprimùm contrahant matrimonium per verba de præſenti coram Parocho & teſtibus, ne ſponſa ſtupri periculum ſubeant*: Certè dilatio matrimonii inter ſponſos præbet occaſionem efficacem infinitarum turpitudinum. Ut, prò dolor! experiuntur confeſſarii.

III. Ju-

III. Judex Eccleſiaſticus poteſt & tenetur, per ſe loquendo, cenſuris Eccleſiaſticis compellere ad ſtandum matrimonio illum, qui ſtare recuſat ſine exceptione legitima ſeu juſta cauſa reſiliendi, ſi alter jus petat, non modò, quando ſponſalia ſunt firmata juramento: juxta claros Textus juris cit. Sed etiam, quando non fuerunt roborata juramento. Ut contra Angles, Armil. Sotum, alios, docent DD. communiter, Sanchez *l.* 1. *diſp.* 21. Coninck *diſp.* 22 *num.* 9. Tanner. *diſp* 8. *num* 37. Gobat *caſ.* 4. *num* 123. Sic enim loquitur Pontifex cit. *c. Ex litteris*: *Quatenùs ſi hoc* (ſcilicet ſponſum contra juramentum ſuum velle ad alia vota migrare, relictâ priori ſponsâ,) *tibi conſtiterit, eum moneas, & ſi non acquieverit, Eccleſiaſticâ cenſurâ compellas, ut ipſam in uxorem accipiat.* Et ratio eſt; quia judici eſt compellere quemvis ad ſtandum legitimo contractui, ſi jus petatur. At ſponſus v. g. quantumvis anathemate percuſſus pergit contumaciter injuſtè repudiare ſponſam: quid aget judex? Quid ſponſa? ℟. Ad evitandum majus malum & peſſimum matrimonii ſucceſſum, judex debebit à cenſura abſolvere etiam non petentem: & ſponſa ſi ſapit, debet eſſe contenta, ſalvo jure petendi compenſationem omnium damnorum emergentium ex hac diſſolutione. Sanchez cit. *num.* 8. Tanner. cit. *diſp.* 8. *quæſt.* 1. *dub.* 3. *num.* 36. & benè Gobat cit. *num.* 128. Alii apud ipſos. Etenim cit. *C. Requiſivit*, ſic reſpondet Lucius

Papa: *Requiſivit à Nobis Tua Fraternitas, quâ cenſura mulier compelli debeat, quæ, jurejurandi religione neglecta, nubere renuit ei, cui ſe nupturam interpoſito juramento firmavit: Ad hoc taliter reſpondemus: Quòd, cùm libera debeant eſſe matrimonia, monenda eſt potiùs quam cogenda, cùm coactiones difficiles ſoleant exitus frequenter habere.* Sic Pontifex, aut tò *potiùs* accipiens pro tò *priùs*, aut pro tò *cogenda* intelligens *coactionem exactiſſimā* pertinacis, cum prævio difficili matrimonii ſucceſſu; juxta modò dicta. Ut proindè hoc Capitulum nullo modo repugnet citato *c. Ex litteris.* Prout varii explicant apud Sanchez cit. *num.* 28. Vide de hac re ſatis benè & practicè diſſerentem P. Gobat cit.

IV. Quando ſponſus vel ſponſa contra fidem priorum ſponſalium contraxit cum alio vel alia, ſecunda ſponſalia omni jure ſunt irrita: ſecundùm Omnes; etſi per accidens quandóque ſecunda ſponſalia prævalere debeant. Ut ex profeſſo *C. præcedent. Sect.* 1. §. 3. & ibidem *Subſect. tota* habes iuſtas cauſas diſſolvendi ſponſalia explicatas ſatis.

§. III.

Cum aliis peccant graviùs cæteris.

261 SPonſi ſcilicèt vel ſponſæ (conſtantibus ſponſalibus) fornicatio cum alia vel alio, etſi non ſit propriè adulterium, addit tamen peccato mortali fornicationis circumſtantiam ſpeciem mutantem, probabiliùs gravem & in con-

confeſſione neceſſariò explicandam, ſaltem ex parte ſponſæ fornicariæ.

I. Non eſſe propriè adulterium, eſt conſenſus DD. & plurimis citatis probat Sanchez *l.* 1. *diſp.* 2. *num.* 2. Layman *part.* 1. *c.* 1. *num.* 6. Quia adulterium definitur in jure: *violatio alieni tori*: at fornicatio ſponſi vel ſponſæ cum aliis, aut aliorum cum ſponſa vel ſponſo, non eſt violatio alieni tori; nam ſponſis de futuro ante matrimonium ratum de præſenti minimè competit jus tori, quàmvis enim jam habeant jus inchoatum & jus ad rem ſeu ad corpus præ aliis, nondum tamen habent jus completum & in re átque ad ipſam copulam: ergò non eſt propriè adulterium, & conſequenter filii inde nati non ſpurii ſed naturales cenſentur, per ſubſequens matrimonium omni jure legitimandi.

II. Addere fornicationi ſimplici circumſtantiam aliquam ſpeciem mutantem, per ſe patet; eſt enim duplex malitia, una fornicationis contra continentiam, altera fractorum ſponſaliorum contra juſtitiam, violando ſcilicèt jus inchoatum & ad rem tam ſponſo quàm ſponſæ per ſponſalia acquiſitum: ergò accedit circumſtantia ſpeciem mutans, ſcilicèt violati, etſi nondum perfecti, tamen inchoati juris & juſtitiæ: Eámque communi DD. ſenſu probabiliſſimè æſtimatam gravem, ideóque in confeſſione explicandam; etſi alios probabiliter oppoſitum ſentire, alibi notatum ſit.

III. Hanc circumſtantiam tam ex parte

Digitized by Google

Putant aliqui olim per votum ſimplex caſtitatis etiam ſolutum fuiſſe matrimonium ratum quoad vinculum, exemplo S. Theclæ, S. Alexii & aliorum; ſed dicendum, illos ſuam compartem deſeruiſſe ex ſpeciali inſtinctu Spiritûs ſancti. Ut dicit Innocentius III. *C. Ex parte. eodem titulo.*

IV.

Per electionem continentiæ.

258 SI conjuges, ut meliùs Deo ſerviant, vel ne proles ſuper facultates eorum multiplicetur, mutuo conſenſu in perpetuum vel ad certum tempus toro ſe ſeparent, nullo edito voto, licita eſt ejuſmodi ſeparatio, dummodò ex ſimili cauſa juſta, non ex odio vel ira fiat. Ut notat Layman cit. *c.* 7. *num.* 1. Quàmdiu incontinentiæ periculum alteri non imminet; ſicut colligitur ex Apoſtolo, 1. *ad Corinth.* 7. *Nolite fraudare invicem, niſi ex conſenſu ad tempus, ut vacetis orationi, & iterum revertimini in idipſum, ne tentet vos Sathanas propter incontinentiam veſtram.*

Petes tandem incidenter: Quid ſi quis ritè uxoratus deindè ob impedimentum impotentiæ perpetuæ creditæ Profeſſionem emiſit, vel ſacros Ordines ſuſcepit, & poſteà appareat, eum eſſe potentem: Quid faciet? Redirenè poterit & debebit ad uxorem? ℞. Diana *part.* 11. *tract.* 5. *reſol.* 7. & Tambur. cit. § 3. *in fine.* Poſſe & debere redire; quia prævalet validitas matrimonii ritè ſuſcepta. Lege curioſe Dianam ibidem, multa huc facientia latè proſequentem.

CAPUT

Digitized by Google

CAPUT II.

De Obligatione & Peccatis Sponſorum & Conjugum.

SECTIO I.

De Peccatis Sponſorum.

THESIS I.

SPonſus vel ſponſa peccat mortaliter, ſi 1. aut fictè vel fraudulenter promittat, aut 2. ipſa ſponſalia ritè contracta abſque diſpenſatione vel juſta cauſa violet, aut 3. Stantibus ſponſalibus fornicetur, cum aliis quidem graviùs (& probabiliſſimè ſpeciali malitia ex parte ſponſæ ſaltem neceſſariò in confeſſione explicandâ.) 4. Cum invicem ſponſus & ſponſa, leviùs cæteris, mortaliter tamen contra ſextum Præceptum delinquunt æque ac ſoluti: illis tamē plus aliqud licere debet quòad oſcula, amplexus ac tactus ex objecto vel intentione non impudicos. Tota communis. Priores duæ partes ſatis conſtare debent ex latè ſed ſparſim dictis *c. præcedent. Sect. 2. per totam*, quæ in commodum confeſſarii breviter recolligo.

§. I.

Si fictè vel fraudulenter promittant.

1. F*Ictè* quidem: ut, ſi verbis tantùm abſque animo & intentione promittendi ſeu ſe 259

obli-

obligandi, aut promiſſum implendi ille vel illa promittat, peccare mortaliter, cùm alterum decipiat in re gravi, apud omnes in confeſſo eſt; intellige tamen: in ipſo ſponſalium contractu oneroſo alterius repromiſſionem & obligationem exigendo & admittendo; nam ſi extra contractum ſponſalium merè liberaliter quis alteri matrimonium fictè promitteret, probabiliùs eſt, per ſe loquendo, ſecluſo nimirùm alio damno vel incommodo, ſolùm peccare veniali mendacio. Suprà *Sect.* 2. §. 1.

II. *Fraudulenter*: Si ſe in re gravi pertinente ad eum contractum decipiant, ut, ſi ſponſus falsò jactet opes, officium, artem, &c. Sponſa dotem, nobilitatem, &c. Unde poſteà matrimonium reddatur notabiliter difficilius, aliaque incommoda ſequuntur parti deceptæ, imò ſæpè & ipſi parti decipienti, peccare mortaliter contra juſtitiam, aut ſaltem contra charitatem ergà proximum vel ſe ipſum, ex ſe clarum eſt. Quarè, re adhuc integrâ, omninò veritas aperienda, aut à contractu abſtinendum erit: juxtà dicta eâdē *Sect.* 2. *in Subſect.* §. 4.

III. Qui vel quæ omninò ficto animo ſponſalia iniit, per ſe in conſcientia non obligatur ad nuptias contrahendas (niſi ad ſummum ex virtute fidelitatis externæ tantùm, quâ homo tenetur dictis ſuis conformare facta, certè non graviter obligante.) Ita contra Navar. Ledeſma, Vaſquez, alios non paucos, probabiliùs docent Veracrux, Molina, aliiſque cit. Sanchez

chez *diſp.* 11 *quæſt.*1. Layman *l.*5.*tract.*10.*part.*1.*c.*1.*num.*10. Hurtad Averſa. Tambur. *tract.*3.*c.*1.§.4.*num.*8. Ratio eſt; quia ſi promiſſioni conſenſus defuit, promiſſio ſimpliciter nulla fuit, ideóque inde nulla, per ſe loquendo, in foro conſcientiæ potuit oriri obligatio. Et licèt deceptor peccaverit contra juſtitiam, quia tamen, ut ſupponimus, deceptio nullius damni cauſa fuit, non etiam apparet aliquid, quod ſit reſtituendum; cùm pro injuria mera, ſecluſo damno, nulla debeatur reſtitutio in foro conſcientiæ, ſed tantùm ſatisfactio ex charitate, aút punitio ex juſtitia vindicativa per ſententiam judicis tantùm. De quo alibi.

IV. Dixi: *Per ſe loquendo*: & : *in foro conſcientiæ*; nam per accidens, quando damnum ſponſæ ex ficta promiſſione proveniens aliter compenſari non poteſt, quod tamen ſecundùm juſtitiæ æquitatem compenſare tenetur deceptor, obligabitur ſanè is, depoſita ſimulatione, verè conſentire, & deceptam ducere: utpotè, ſi ſponſa alioquìn gravem infamiam paſſura ſit: aut ſi ficta promiſſione nuptiarum deceptam eam ad copulam deduxerit, vel etiam imprægnaverit; quia mulier corporis ſui copiam faciendo contractum innominatum inſtituit: do tibi corporis copiam ea lege, ut poſteà mecum matrimonium contrahas; adeóque ſi mulier promiſſionem impleat, alter acceptare non poteſt, niſi ex naturali æquitate & juſtitia contrahendo obligationem implen-

implendi promiſſum, quamvis anteà fictum in ſe, ad quod in omni foro compelli poteſt & debet. Vides jam tunc ficto promiſſori incumbere duplicem obligationem verè contrahendi, & damni injuſtè illati compenſandi, quod aliter compenſari non poſſe ſupponitur.

§. II.

Aut ſponſalia ritè contracta abſque Diſpenſatione vel juſtâ causâ violent.

260 I. TEnetur quis per ſe loquendo inire matrimonium, cum qua ſyncerè validéque contraxit ſponſalia. Omnes, cum D. Thoma & Scoto *in 4.d.27.* & expreſsè decernit jus Canonicum *C. Ex litteris 2. & C. Requiſivit, De ſponſal.* Ratio eſt; quia omnis contractus maximè oneroſus de re gravi obligat ſub mortali ex juſtitiæ virtute: ſed ſponſalia non ſunt ſimplex promiſſio, ſed verus contractus oneroſus ultrò citróq; obligans ex juſtitia, adeóq; ſub mortali, utpotè in re tam gravi & tantæ obligationis maximè capacis; ergò ſponſus vel ſponſa ſub mortali obligatur in conſcientia ad contrahendas nuptias, quamdiu alter in contractu perſiſtit, ſive deinde ſponſalia celebrata ſint ſolemniter cum teſtibus & cæremoniis, ſive privatim inter ſolos, quàmvis in ordine ad forum externum requiratur probatio per teſtes vel indicia, aut in defectum probationis juramentum, ſi deferatur. Nota rursùs hìc ſermo-

monem eſſe de ipſo contractu ſponſalium cum repromiſſione mutua peracto; nam ſi merè liberaliter promiſiſti alteri matrimonium, non petendo ejus repromiſſionem, jam ſuprà admiſimus, eſſe probabile, te ſolùm venialiter delinquere reſiliendo, etiam ſine juſta cauſa; nam juxta communem ſententiam DD. Virtus fidelitatis perindè ac veracitatis per ſe ſolùm obligat ſub veniali. Vide dicta de promiſſion.

9. At nunquid ſponſi expreſſa voluntate contrahendo ſponſalia poterunt ſe obligare ſub veniali tantùm? Negat Vaſquez, eique ſubſcribens Pontius *l. 2.c.*12. Eo quòd contractus ſponſalium ex natura ſua obliget graviter. Concedit autem Sanchez *l.* 1. *diſp.* 9. *num.* 6. Eo quòd tota obligatio pendeat à voluntate contrahentium. Sed rectè cum Averſa advertit Tambur. cit. *c.*1.§.2.*num.*3. Tunc illa non eſſe in rigore ſponſalia; hæc enim rigoroſam & certam obligationem futuri matrimonii continere debent, concedunt enim ſponſis ex probabili ſententia amplexus & oſcula, & inducunt impedimentum publicæ honeſtatis, qui effectus certè ſupponunt, ſponſos habere jus rogoroſum ad futurum matrimonium, adeóque obligationem gravem ad nuptias, niſi quid rationabile oberit, contrahendas.

II. Tenentur jam ſponſi matrimonium inire tempore ab ipſis præſcripto, niſi una pars libe-

Digitized by Google

raliter admittat dilationem, aut juſta cauſa excuſet; quia virtus fidelitatis ac juſtitiæ extendit ſuam obligationem ad omnes circumſtantias promiſſas. Quòd ſi nullum tempus contrahendis nuptiis præfixerunt, tenebitur quivis ſub mortali contrahere, quandò alter, conſideratis circumſtantiis id rationabiliter exigit. Ita cum aliis Sanchez *l.* 1. *diſp.* 28. quem tuetur Diana *part.*3 *tract.*4.reſol 245. Pontius autem *l.* 12.c.6. contendit, obligari ſub mortali contrahere ſtatim, quandò opportunè & commodè matrimonium contrahi poteſt; nam juxta jura in omnibus obligationibus, quibus dies non apponitur, præſenti debetur. Sed facilè has ſententias conciliamus ſi dicamus: obligari quidem ſtatim; quia natura promiſſionis ea eſt, ut ſervetur, quamprimùm moraliter & humano modo ſervari poteſt: At excuſari ejuſmodi ſponſos, quotiès alter non requirit, cùm poſſet; quia tunc cenſetur remittere, & non curare de dilatione. Vide dicta ſuo loco. Cæterùm Congregatio Cardinalium apud Gallemart, ad Trident. *Seſſ.* 24. c. 1. ſic providè ſtatuit: *Monendi ſunt ſponſi, ut factis ſponſalibus quamprimùm contrahant matrimonium per verba de præſenti coram Parocho & teſtibus, ne ſponſa ſtupri periculum ſubeant:* Certè dilatio matrimonii inter ſponſos præbet occaſionem efficacem infinitarum turpitudinum. Ut, prô dolor! experiuntur confeſſarii.

III. Ju-

III. Judex Eccleſiaſticus poteſt & tenetur, per ſe loquendo, cenſuris Eccleſiaſticis compellere ad ſtandum matrimonio illum, qui ſtare recuſat ſine exceptione legitima ſeu juſta cauſa reſiliendi, ſi alter jus petat, non modò, quando ſponſalia ſunt firmata juramento: juxta claros Textus juris cit. Sed etiam, quando non fuerunt roborata juramento. Ut contra Angles, Armil. Sotum, alios, docent DD. communiter, Sanchez *l.* 1. *diſp.* 21. Coninck *diſp.* 22 *num.* 9. Tanner. *diſp* 8. *num* 37. Gobat *caſ.* 4. *num* 123. Sic enim loquitur Pontifex cit. *c. Ex litteris*: *Quatenùs ſi hoc* (ſcilicet ſponſum contra juramentum ſuum velle ad alia vota migrare, relictâ priori ſponsâ,) *tibi conſtiterit, eum moneas, & ſi non acquieverit, Eccleſiaſticâ cenſurâ compellas, ut ipſam in uxorem accipiat.* Et ratio eſt; quia judici eſt compellere quemvis ad ſtandum legitimo contractui, ſi jus petatur. At ſponſus v. g. quantumvìs anathemate percuſſus pergit contumaciter injuſtè repudiare ſponſam: quid aget judex? Quid ſponſa? ℞. Ad evitandum majus malum & peſſimum matrimonii ſucceſſum, judex debebit à cenſura abſolvere etiam non petentem: & ſponſa ſi ſapit, debet eſſe contenta, ſalvo jure petendi compenſationem omnium damnorum emergentium ex hac diſſolutione. Sanchez cit. *num.* 8. Tanner. cit. *diſp.* 8. *quæſt.* 1. *dub.* 3. *num.* 36. & benè Gobat cit. *num.* 128. Alii apud ipſos. Etenim cit. *C. Requiſivit*, ſic reſpondet Lucius

Digitized by Google

Papa: *Requiſivit à Nobis Tua Fraternitas, quæ cenſura mulier compelli debeat, quæ, jurejurandi religione neglecta, nubere renuit ei, cui ſe nupturam interpoſito juramento firmavit: Ad hoc taliter reſpondemus: Quòd, cùm libera debeant eſſe matrimonia, monenda eſt potiùs quam cogenda, cùm coactiones difficiles ſoleant exitus frequenter habere.* Sic Pontifex, aut tò *potiùs* accipiens pro tò *priùs*, aut pro tò *cogenda* intelligens *coactionem exactiſſimā* pertinacis, cum prævíſo difficili matrimonii ſucceſſu; juxta modò dicta. Ut proindè hoc Capitulum nullo modo repugnet citato *c. Ex litteris.* Prout varii explicant apud Sanchez cit. *num.* 28. Vide de hac re ſatis benè & practicè diſſerentem P. Gobat cit.

IV. Quando ſponſus vel ſponſa contra fidem priorum ſponſalium contraxit cum alio vel alia, ſecunda ſponſalia omni jure ſunt irrita: ſecundùm Omnes; etſi per accidens quandóque ſecunda ſponſalia prævalere debeant. Ut ex profeſſo *C. præcedent. Sect.* 2. §. 3. & ibidem *Subſect. tota* habes iuſtas cauſas diſſolvendi ſponſalia explicatas ſatis.

§. III.

Cum aliis peccant graviùs cæteris.

261 SPonſi ſcilicèt vel ſponſæ (conſtantibus ſponſalibus) fornicatio cum alia vel alio, etſi non ſit propriè adulterium, addit tamen peccato mortali fornicationis circumſtantiam ſpeciem mutantem, probabiliùs gravem & in con-

confeſſione neceſſariò explicandam, ſaltem ex parte ſponſæ fornicariæ.

I. Non eſſe propriè adulterium, eſt conſenſus DD. & plurimis citatis probat Sanchez *l.* 1. *diſp.* 2. *num.* 2. Layman *part.* 1. *c.* 1. *num.* 6. Quia adulterium definitur in jure: *violatio alieni tori*: at fornicatio ſponſi vel ſponſæ cum aliis, aut aliorum cum ſponſa vel ſponſo, non eſt violatio alieni tori; nam ſponſis de futuro ante matrimonium ratum de præſenti minimè competit jus tori, quàmvis enim jam habeant jus inchoatum & jus ad rem ſeu ad corpus præ aliis, nondum tamen habent jus completum & in re átque ad ipſam copulam: ergò non eſt propriè adulterium, & conſequenter filii inde nati non ſpurii ſed naturales cenſentur, per ſubſequens matrimonium omni jure legitimandi.

II. Addere fornicationi ſimplici circumſtantiam aliquam ſpeciem mutantem, per ſe patet; eſt enim duplex malitia, una fornicationis contra continentiam, altera fractorum ſponſaliorum contra juſtitiam, violando ſcilicèt jus inchoatum & ad rem tam ſponſo quàm ſponſæ per ſponſalia acquiſitum: ergò accedit circumſtantia ſpeciem mutans, ſcilicèt violati, etſi nondum perfecti, tamen inchoati juris & juſtitiæ: Eámque communi DD. ſenſu probabiliſſimè æſtimatam gravem, ideóque in confeſſione explicandam; etſi alios probabiliter oppoſitum ſentire, alibi notatum ſit.

III. Hanc circumſtantiam tam ex parte

 ſpon-

ſponſi quàm ſponſæ eſſe explicandam & ab ipſiſmet & ab aliis cum ipſis fornicantibus, docent graviſſimi DD. Sotus, Lopez, Ledeſma, & alii apud mox citandos; quòd nimirùm utérq; ſponſus per ſponſalia par in alterutrum jus acquiſierit, adeóque utriúſque violatio par ſit injuria, & conſequenter utráque, vel neutra, gravis & in confeſſione explicanda. At contra

IV. Eam circumſtantiam ex parte ſolius ſponſæ violatæ neceſſariò explicandam eſſe in confeſſione, cum plurimis docet Sanchez *num.*6. Ratio eſt; quia licèt ſponſo vel ſponſæ par ſit utrínque jus, non tamen cenſetur par utrinque injuria ex violatione illius juris; nam ex parte ſponſi fornicantis communi prudentum æſtimatione cenſetur injuria levis, adeóque ut talis non excedat limites peccati venialis: conſequenter in confeſſione neceſſariò explicanda non erit, niſi fortè ſuâ culpâ evulgata ſit cum dedecore & offenſa gravi ſponſæ, quæ fortè ideò reſilire debebit. Ut notat Layman cit. At verò ex parte ſponſæ fornicantis per ſe cenſetur longè gravior injuria illata ſponſo, non tantùm communi prudentum ac omnium hominum æſtimatione, ſed etiam ipſius juris adeò ut Leges *ff. Ad legem Juliam. De adulterio.* Concedant actionem contra ſponſam adulterantem: idq; non tantùm ratione longè majoris turpitudinis in fæmina violata, quàm in viro, ſed etiam

ob

ob gravius periculum alterius injuſtitiæ; ſponſa enim fornicando exponit ſe periculo concipiendi prolem, à ſponſo marito poſtea, credente eſſe ſuam, alendam.

§. IV.

Cum ſe invicem autem leviùs, mortaliter tamen contra ſextum Præceptum delinquunt.

SPonſi ſcilicet & ſponſæ de futuro contra 262
ſextum Præceptum luxuriâ & impudicitiâ cum invicem peccant mortaliter eodem modo, quantùm ad ſpeciem peccati, non tamen quoàd intenſionem peccati, id eſt, non tam graviter ac ſoluti; quia nimirùm habent jus inchoatum & ad rem ad invicem per ſponſalia, etſi nondum completum, & in re ad ipſam copulam; utróque autem jure carent ſoluti.

I. Peccant ergo mortaliter ſponſi de futuro, inprimis exercendo ipſam copulam carnalem ante matrimonium ratum de præſenti, quo primò fit traditio corporum, & acquiritur jus utrinque ad copulam. Secundùm omnes. Eſt enim adhuc acceſſus ad non ſuam per traditionem, etſi ſit ad ſuam per promiſſionem tantùm. Quidam moderni nimiùm extenuant dicentes, id eſſe leviſſimum inter mortalia, & graviſſimum inter venialia. Sed nimiùm ſatis eſt, eſſe leviſſimum mortale, ideóque reddere obnoxium æternæ damnationi.

.. Pec-

Digitized by Google

II. Peccant mortaliter voluntariè delectâdo morosè de copulâ futurâ cogitatâ ut præſenti, delectatione ſenſibili venereâ, maximè cum comotione ſpirituum ad generationem ſervientium. Omnes. Sicut enim ipſa copula & eius delectatio pro præſenti eſt eius mortaliter illicita, ita & actualis delectatio præſens de tali copula cogitata eis illicita mortaliter eſt. Cæterùm, ut alibi notavimus, aliud eſt conſenſus & complacentia in copulam cogitatam ut præſentem, & delectationem actualem veneream ex tali copula cogitata actu in appetitu ſenſitivo & partibus venereis conſequentem; quod & ſponſis de futuro, & viduis de præterito mortaliter illicitum, & ſolis coniugibus licitum eſt. Aliud eſt conſenſus & complacentia in copulam cogitatam ut futuram & delectationem veneream ex tali copula futura aliquando conſecuturam; quod ſponſis illicitum non eſt; cùm enim ex ipſis ſponſalibus contractis velut jure inchoato talis copula & delectatio ſit aliquando futura, non debent de ea contriſtari, vel eam averſari, ſed licitè in eam conſentire, complacere, vel gaudere de ea poſſunt; cùm nihil aliud ſit, quam gaudere de ſpe boni futuri, quæ ſpes præſens & licita eſt. Ita cum plurimis Sanchez *l. 4. diſp. 47.* Diana *part. 3. tract. 5. reſol. 2.* Jacobus Marchant, *Reſol. Paſtor. tract. 8. c. 1. in fine.*

III. Inſuper peccant mortaliter tactibus impudicis ſive ex objecto, ut circa partes verendas

das, ſive ex intentione tangentis, utpote ſe vel alteram provocandi ad libidinem, copulam, pollutionem, aut delectationem veneream: ſive ex adjuncto periculo actûs vel conſensûs in copulam, pollutionem, delectationem veneream, &c. Quia tales tactus impudici ſunt proximæ diſpoſitiones ad copulam, ac proinde illis ſolis licent, quibus licet ipſa copula, quibus autem copula non licet ſub mortali, ut ſponſis, mortaliter illiciti ſunt. Communiſſima Navar. *c.* 16. *num.* 13. Sanchez *l.* 1. *diſp.* 46. *num.* 51. rectè inferentes, ſponſos de futuro non permittendos commorari ſolos ob periculum libidinum.

IV. Tactus non ita impudici ex objecto, intentione, vel periculo libidinis, ſicut & oſcula, amplexus, aſpectus, colloquia inter ſponſos ex ſponſalibus cohoneſtantur, aut ſaltem à mortali excuſantur, etſi conjuncti ſint cum delectatione ſenſibili ex ipſis tactibus, oſculis, amplexibus præcisè proveniente. Ita Navar. *c.* 14. *num.* 18. & *c.* 16. *num.* 12. aliiſque plurimis congeſtis Sanchez cit. *num.* 47. Layman *l.* 3. *ſect.* 4. *num.* 11. Diana *part.* 2. *tract.* 17. *reſol.* 6. Ratio eſt; quia ſicut matrimonium ratum conferendo jus ad copulam cohoneſtat ipſam copulam: ita ſponſalia de futuro, cùm ſint quoddam matrimonii initium, & jus quoddam inchoatum, tribuant, & cohoneſtant ejusmodi tactus, oſcula, amplexus, &c. non impudicos, tanquam diſpoſitionem &

præparationes ad futurum matrimonium. Et ſiquidem fiant eiusmodi tactus, oſcula, amplexus, aſpectus, colloquia inter ſponſos ſolummodo in ſignum benevolentiæ, ad fovendum mutuum amorem in ordine ad futurum matrimonium, aut honeſtæ civilitatis gratiâ ſecundùm morem patriæ, omninò licita erunt & ſine culpa: omnium ferè conſenſu; quia finis eſt honeſtus: ſi verò intendatur delectatio illa ſenſibilis ex ipſis talibus tactibus, oſculis, &c. proveniens (dummodo abſit ſemper delectatio moroſa venerea, eiusque vel ulterioris libidinis periculum, ſcilicet pollutionis vel copulæ) erunt peccata venialia, excuſantibus ſponſalibus, etſi in ſolutis ſint mortalia. Ita Navar. Sanch. *l. c.* Caietan. Lopez, alii apud eundem Sanchez *num.* 48. Addit Tambur *l.* 7. *Decal. c.* 3. §. 5. *num.* 61. quòd, ſi ſponſus v. g. eſt in ea occaſione, ut planè inurbanus haberetur, niſi exerceret eiusmodi non impudicos tactus & oſcula, amplexus, vel colloquia non obſcœna, poſſit ea exercere, etiam cum prævifo periculo pollutionis, ſecluſo tamen conſenſu ac periculo conſensûs in illam; quia jam adeſt rationabilis cauſa, & ſponſus dat operam rei licitæ. De quibus omnibus latiùs ſuo loco. Tandem ſermo fuit de ſponſis propriè dictis per ſponſalia valida & abſolutè contracta; nam illis, qui ſibi ſponſalia ſolùm promiſerunt, aut qui ſponſalia contraxerunt invalida, aut contraxerunt ſub conditione in futurum, v. g. ſi paren-

parentes conſenſerint: Si Papa diſpenſaverit, &c. minimè licita ſunt illa etiam non impudica amoris ſigna, quæ ſponſis veris conceſſimus; iſti autem nondum ſunt ſponſi. Vide Sanchez *l. 5. de matrimon. diſp. 5. à num. 38.* Dianam *part. 4. tract. 4.*

SECTIO II.

De peccatis conjugum in contractu matrimonij, eiusque invalidi revalidatione.

THESIS II.

PEccant mortalitèr & ſacrilegè coniuges, ſi aut fictè matrimonium contrahant, aut ſcienter & voluntariè cum impedimēto quocunque: certo quidem ſacrilegio, ſi cum impedimento impediente tantùm, ſaltem ut ſuſcipientes: & verius etiam ſacrilegio ut miniſtri, ſi cum impedimento dirimente quocunque ſeu juris divini & naturalis ſeu juris poſitivi & Eccleſiaſtici, addita ſæpè ſpeciali malitia ex motivo impedimenti, præter nullitatem talis matrimonii, neceſſario poſtea aut diſſolvendi aut revalidandi per ſuppletionem, aut, impetrata diſpenſatione, per renovationem conſensûs. Hæc Theſis magni momenti accuratè explicanda eſt. 263

§. I.

peccant mortaliter, ſi aut fictè matrimonium contrahant.

I. SI nimirùm contrahens ſimulatum animum habeat abſque verò interno conſen- 264

ſenſu in matrimonium, certum eſt apud omnes peccare mortaliter, per ſe loquendo, ſecluſo nimirum ſpecialiter metu gravi injuſtè incuſſo ad extorquendum matrimonium. Juxta dicta in Impedimento *vii*. Et quidem dupliciter: 1. Sacrilegio contra reverentiam Sacramenti; cùm ipſi contrahentes ſint miniſtri hujus Sacramenti, omnis autem miniſter falsò abſque intentione adhibens ſigna Sacramentorum, peccat ſacrilegio: ergò &c. communis DD. Layman *tract.* 11. *part.* 2. *c.* 4. *num.* 1. 2. Peccato injuſtitiæ ac injuriæ, quam alteri parti bona fide contrahenti infert in re graviſſima; eaque de cauſa obligatus manet ad compenſandum omnia damna, quæ inde conjugi putatitiæ accidunt, quæ compenſatio plerumq; ſecundùm æquitatem fieri nequit alia ratione, quàm ut, depoſitâ ſimulatione, verum habeat animũ & elicito conſenſu matrimoniũ ratificet; nam ut infra dicemus, quandò matrimonium eſt invalidum ex defectu ſolius conſensûs interni, ratificatur eo ſolo, quòd conſenſus verus accedat, dummodò alter contrahens ſuum conſenſum actu vel virtute retineat. Qua de re latiſſimè Sanchez. *l.* 2.

II. Ficto animo abſque conſenſu interno matrimonium contrahens, etſi matrimonium omni jure irritum ſit; cùm ſine conſenſu non ſubſiſtat contractus matrimonii. *C. ſufficiat* 27. *quæſt.* 2. *& C. cùm locum. De ſponſal.* Fictus au-

autem conſenſus non eſt conſenſus, & ideò is in foro conſcientiæ per ſe non obligetur ad verè contrahendum, niſi per accidens, ratione damni: nihilominùs tamen in foro externo præſumitur eſſe Sacramentum, & fictus compellitur ad verè contrahendum & cohabitandum, ita ut neque juranti credatur adverſus ea, quæ anteà aſſeveravit, ſe nimirùm fictè tantùm contraxiſſe; Cùm juxtà legitimas ſanctiones *nimis indignum ſit, ut, quod ſua quiſque voce dilucidè proteſtatus eſt, proprio valeat teſtimonio infirmare*, donec nimirùm deceptor ſuæ declarationis clariſſima indicia edat, quæ Eccleſiaſticus judex ſufficere arbitretur ad fidem contrariam dictis prioribus habendam. Ratio diſparitatis eſt, & aſſignatur à D. Thoma, aliiſque communiter. In foro judiciali creditur homini contra ſe, & non pro ſe ſimpliciter aſſerenti; in foro autem pœnitentiæ creditur homini pro ſe & contra ſe. Unde quantumvis etiam juratò aſſerenti, ſe cõſenſu ſimulato contraxiſſe, alter conjux credere non tenetur, imò nec poteſt eo fine, ut à vinculo conjugii liber præſumatur, & ad aliud matrimonium tranſire liceat. Communis DD. citati omnes.

III. Caſus tamen aliqui enumerantur à DD. quibus talis deceptor ad matrimonium non obligatur: 1. Si decepta pro virgine falso ſe jactabat; nam deceptio deceptione tollitur & velut compenſatur. 2. Si deceptor in longè eminentiori ſtatu poſitus ſit; dummodò ſpe matri-

matrimonii copula non interceſſerit, aliâ tamen factâ juſta compenſatione. 3. Quandò decepta, deceptione cognitâ, aliam compenſationem ſpontè recipit. 4. Si deceptor aliud poſteà matrimonium vero conſenſu contraxit, cui omninò ſtare tenetur, factâ tamen debitâ compenſatione priori deceptæ ſponſæ. Ex communi Layman. l. c.

IV. At, quid ſi hoc caſu judex Eccleſiaſticus deceptorem cenſuris cogat ad prius matrimonium fictè contractum, cùm priorem fictionem probare non poſſit, & aſſerenti, etiam iuranti credi non debeat: & poſterius matrimonium invalidum judicetur? Difficillimus caſus. ℟. D. Thomas *Supplement.* 3. *part. quæſt* 85. Layman cit. *part.* 2. *c.* 6. *in fine*, alii communiter: Quod ſi is nulla alia ratione effugere poſſit, quin, deſertâ poſteriori legitima conjuge, ad priorem putatitiam redeat, poſſe quidem & debere illi aliquamdiu cohabitare, ut Eccleſiæ præcepto ſatisfaciat, potiùs tamen quidvis pati, & etiam excommunicationis ſententiam in foro externo ſuſtinere debet, (Nam in foro conſcientiæ coram Deo non incurrit) quàm in copulam conſentiat; eſſet enim verum adulterium per ſe intrinſecè malum, quod neque Eccleſia, néque alius quicunque præcipere poteſt: & néque vitandæ mortis causâ licere poteſt.

At rurſus, quid ſi ſecunda uxor interim aliud matrimonium ineat? ℟. Salvari bona fide, & igno-

& ignorantia invincibili, quouſque veritas de dubietate prioris & valore alterius matrimonii pateſcat. De quo plura in ſimili inferius.

§. II.

Aut ſcienter & voluntariè cum impedimento quocunque.

Mortalitèr certò peccant ſcientes & voluntariè contrahentes matrimonium cum impedimento quocunque ſeu dirimente ſeu impediente tantùm. Ita omnes: Teſte Perez *diſp.* 22. *ſect.* 2. & 3. Ratio patet; quia in re gravi & magni momenti contraveniunt præcepto, aut naturali vel divino, aut ſaltem Eccleſiaſtico; ſingula enim impedimenta continent gravem materiam gravemque inobedientiam fundant: ut patet diſcurrenti per ſingula. Jam verò qualiter eiuſmodi contrahentes in ſpecie peccent, breviter explicandum erit. 365

1. Contrahens matrimoniũ cum impedimento impediente tantùm, certò committit ſacrilegiũ, ſaltem quatenùs ſuſcipiens eſt verum & validum Sacramentum matrimonii: quemadmodùm quilibet in ſtatu peccati mortalis ſuſcipiens Sacramentum vivorum mortali ſacrilegio delinquit ponendo obicem effectui Sacramentali, ſcilicet gratiæ ſanctificanti. Attamen, quatenus ſic contrahens miniſter eſt, in mortali alteri Sacramentum matrimonii miniſtrans in communi & recepta jam ſententia, non peccare

care mortaliter; cùm ad hoc miniſterium ſpecialiter conſecratus non ſit: poſſe tamen peccare mortaliter, quatenùs alteri ſimili impedimento obſtricto, aut alias in mortali exiſtenti hoc Sacramentum ſcienter miniſtrat, tanquam cooperans peccato alterius, cùm id facilè impedire poſſet; jam per occaſionem innui ſuprà, cùm de Miniſtro Sacramenti huius. Inſuper autem ta'is peccat ſpeciali peccato contra virtutem, ex cujus motivo inductum eſt impedimentum, utpotè contrà virtutem religionis, ſi contrahat obſtrictus voto ſimplici Caſtitatis, aut cum impedimento ſacri temporis ſeu feriarum: contra virtutem iuſtitiæ, ſi cum impedimento ſponſalium: Contrà virtutem obedientiæ, ſi cum impedimento interdicti. Tandem contrahendo tantùm, non item poſteà conſummando, peccare contrahentem cum impedimentis impedientibus tantùm, excepto: ſi voto ſimplici caſtitatis obſtrictus ſit; iam indicatum eſt ſuprà, cùm de impedimentis impedientibus. Exquè profeſſo magis explicandum erit infrà, *ſect. ſequent.* ubi de peccatis conjugum in uſu.

II. Contrahens ſcientèr & voluntariè cum impedimento dirimente quocunque ſeu juris naturalis ſeu divini ſeu Eccleſiaſtici tantùm, certò quidem peccat mortaliter ob rationem generalem initio datam: certò tamen etiam non peccat ſacrilegio, quatenùs ſuſcipiens eſt;

cum

cùm nullum tunc Sacramentum ſuſcipiatur, nec fiat: inſuper neque peccare ſacrilegio, quatenùs Miniſter eſt invalidè miniſtrans, docent graviſſimi DD. ac ipſe Sanchez *l.* 7. *diſp.* 5. Hurtad. *diſp.* 2. *diff.* 3. Perez. *diſp.* 21. *ſect.* 21. Dicaſtil. *diſp.* 7. *dub.* 2. Diana *part.* 3. *tract.* 4. *reſol.* 297. alii apud iſtos: & probabile cenſent Tambur. *tract.* 1. *c.* 17. *num.* 9. Gobat *cit. num.* 60. Ratio eſt; quia ſic contrahens directè ſolùm irritat & annullat contractum naturalem ac civilem matrimonii, quo deficiente, conſequenter, etiam deficit ratio Sacramenti: Quia ergò ſic contrahentes nihil efficiunt, cui ex inſtitutione Chriſti annexa ſit ratio Sacramenti, quippè quæ ſoli contractui legitimo annexa fuit, nulla hìc apparet indigna tractatio Sacramenti, adeóque nec ullum ſacrilegium, per ſe loquendo. Et hanc ſententiam & rationem & nos admiſimus per accidens, quandò matrimonium gravi & iniuſto metu extortum eſt, etiam cum alio impedimento dirimente, dummodò abſit intentio conſummandi: cùm de impedimento *vis*. At per ſe loquendo, ſecluſo tali metu, non placet, nec placuit unquàm.

III. Verius omninò eſt, contrahentem cum impedimento dirimente peccare Sacrilegio contra reverentiam Sacramenti. Ita Cajetanus, aliiſque cit. Coninck *hic diſp.* 30. *dub.* 2. Layman *tract.* 10. *part.* 4. *c.* 1. *num.* 5. Pluresque

que congerens Averſa quæſt. 9. ſect. 5. Ratio eſt; quia fideles, quandò contrahunt matrimonium cum impedimento dirimente, ſciunt ſe irritum reddere non ſolùm contractum matrimonii civilem, ſed etiam ipſum Sacramentum illi contractui à Chriſto Domino annexum, eſtò indirectè tantùm irritetur Sacramentum; atqui, seclusâ iuſtâ causâ urgente, utpotè metu gravis & injuſti mali excuſante, etiam indirectè irritare Sacramentum, meritò gravis irreverentia Sacramenti, adeóque ſacrilegium cenſetur (An tu à mortali ſacrilegio excuſabis illum, qui vinum conſecrandum nimiâ aquâ admixtâ ineptam conſecrationis materiam redderet, etſi valdè indirectè tunc irritaret Sacramentum?) Certè tales contrahentes ad velandum ſceleſtum ſuum contractum ritibus ac nomine Sacramenti abutuntur, non ſine gravi iniuria ac irreverentia; ait Layman, l. c. vide *p.* 1. *n.* 178. Inſuper tales contrahentes cum impedimento dirimente, animo conſummandi illud, ſpecialiter peccant contra illas virtutes, quarum motivo inductum eſt tale impedimentum dirimens: ut omnes obſervant: v. g. contra virtutem religionis, ſi contrahas cum impedimento voti ſolemnis vel ſacri Ordinis: Contra iuſtitiam, ſi cum impedimento ligaminis: contrà virtutem pietatis, ſeu reverentiam ſanguini debitam, ſi cum impedimēto conſanguinitatis, affinitatis, &c. Si cum impotentia perpetua, certè vis peccare contra

na-

naturam meris impudicitiis : & ſic de cæteris; ubi nulla ſpecialis virtus violatur, manebit generalis malitia inobedientiæ. Vide *ſect. ſequent.* §. 1. regulam tradendam de ipſa talium contrahentium copula. Ubi rectiſſimè monet noſter Herincx cit. *diſp.* 6. *quæſt.* 3. *n.* 26. Hìc non committi unicum tantùm numero peccatum volendi ſemel conſummare matrimonium nulliter contractum, peccando contra caſtitatem aut aliam virtutem annexam, ſed potiùs eſſe peccatum multiplex, ſaltem virtualiter, quatenùs volunt ſic in ſtatu quaſi continuo peccati perſeverare : ſicùt qui proponeret vivere in concubinatu : & reverà nihil erunt iſtæ conſummationes matrimonii nulliter contracti, niſi concubinatus & fornicationes continuæ ſimplices & qualificatæ. Juxta regulam modò promiſſam *ſect. ſequent.* tradendam.

IV. Dixi autem ſemper: *ſcienter & voluntariè* contrahentes cum impedimento dirimente, ſecùs enim eſt, ſi ex ignorantia invincibili & inculpabili, ac bona fide ſic contrahant, licèt enim etiam ſic contractum matrimonium maneat irritum & nullum, non tamen manet peccatum ; cùm ignorantia talis omne voluntarium, adeóque omne etiam peccatum tollat. Qualiter autem etiam metus gravis & injuſtè incuſſus, voluntarium ſaltem minuens excuſet à peccato, dictum eſt ſatis ſuo loco de impedi-

 mento

Digitized by Google

mento *vis.* Minimè autem à dictis peccatis excuſat ignorantia culpabilis & vincibilis, præſertim craſſa & affectata impedimenti, aut ſi quis cum dubio latentis impedimenti contrahat, quo caſu exponendo ſe voluntariè periculo annullandi Sacramentum, eo ipſo peccat mortaliter: ut apud omnes in confeſſo eſt. Attamen ſi euiſmodi dubitans, an laboret aliquo impedimento matrimonij, poſt diligentem inquiſitionem veritatis, hanc deprehendere non poſſit (etſi contrà communiſſimum ſenſum DD.) adhuc licitè contrahere, docent Joannes Sanchez *ſelectar. diſp.* 45. *num.* 44. & ex profeſſo Caramuel apud Dianam *part.* 8. *tract.* 3. *reſol.* 95. Tambur. *l.* 1. *Decal. c.* 3. §. 3. *V. Diſpenſatio.* Conſentitque Gobat *hìc caſ.* 1. *n.* 62. Eo quòd ipſi faveat privilegium poſſeſſionis, & verè ſe habet ſicut is, qui ſimiliter dubitat de legitimis natalibus: quem nihilominùs licitè poſſe ordinari, cum aliis oſtendit idem Gobat *Alphab. Ordinand. caſ.* 11. *num.* 435. At, inquis, ſponſa talis ſponſi graviter decipitur; nec enim vellet nubere tali dubitantio, ſi id noſſet. ℞. Ergò debet eam de ſuo dubio priùs informare, & tunc adhuc conſentientem non decipit.

Carollarium. Tandem in dictis caſibus omnium impedimentorum, ſicut ipſi contrahentes, ita alii ad contrahendum ſcienter inducentes, cooperantes, aut, cùm poſſent & deberent, non impedientes, (utpote Parochi,

Con-

Confeſſarii, parentes, conſanguinei, quilibet conſcii impedimentorum, præſertim poſt denuntiationes ad eum finem impediendi matrimonia nulla præcipuè factas: juxta dicta ſupra ſuo loco,) peccant mortaliter eadem ratione & ſpecie malitiæ; eiuſdem enim malitiæ eſt peccare, ad peccandum inducere, cooperari, aut, cùm poſſis & debeas, non impediri. Ex omnium ſententia in materia de ſcandalo.

Petes: quam pœnam incurrant contrahentes cùm impedimento dirimente? ℞. Generalem pro omnibus nullam eſſe ſtatutam in jure, ſed in ſpecie ita ſtatuit Pontifex *clementinâ unicâ. De conſanguinit. & affinit.* his verbis: *eos, qui ſcienter in gradibus conſanguinitatis & affinitatis conſtitutione canonica interdictis, aut cum monialibus contrahere matrimonium non verentur: nec non religioſos & moniales & clericos in ſacris conſtitutos matrimonium contrahentes, excommunicationis ſententiæ ipſo facto decernimus ſubjacere.* Sic Pontifex. Ubi nota quatuor: 1. Excommunicationem illam non eſſe reſervatam, ideóque à quolibet confeſſario abſolvi poſſe. 2. Quia Pontifex expreſsè dicit: *qui ſcienter, &c.* Ideo ab hac excommunicatione incurrendâ excuſat omnis ignorantia, etiam culpabilis, craſſa, & facti & juris huius. 3. Quia hæc conſtitutio de aliis impedimentis non meminit, præter conſanguinitatem, affinita-

nitatem & votum ſolemne, ideo ex notâ illâ regulâ, quòd *odioſa reſtringenda ſint*, ad alia impedimenda extendi nequaquam debet. Ut ex communi obſervat Averſa *hic quæſt.7. ſect.5.* 4. Addit rectè Pontius *hic l. 7. diſp.45.* neque hac excommunicatione affici eos, qui vinculo cognationis ſpiritualis vel legalis obſtricti matrimonium inter ſe contrahunt; quia conſtitutio ſolùm meminit conſanguinitatis & affinitatis.

§. III.

Præter nullitatem talis matrimonii neceſſariò poſtea aut diſſolvendi, aut revalidandi.

266 HOc nimis certum ex dictis; qui enim contraxerunt cum impedimento dirimente, reipſa conjuges non ſunt, ſed merè ſoluti; ideóque, ſi copulam exerceant, meri & veri fornicarii & concubinarii. Nullum ergo hìc datur medium, niſi ſeparatio aut revalidatio, niſi in raro caſu per modum fratris & ſororis cohabitent: & ſiquidem impedimentum ac nullitas matrimonii notoria ſint, Epiſcopis, eorúmque conſiliariis Eccleſiaſticis cura relinquenda eſt: nec ſe immiſcere debet confeſſarius: at verò, ſi occulta & in foro conſcientiæ tantùm ad confeſſionale allata: hoc opus, hic labor, hic ſudor confeſſariis! in horum gratiam ex multa lectione & longa praxi pono priùs aliquot inſtructiones, deinde §§. ſequen-

ſequentibus dabo praxin revalidandi eiusmodi matrimonia.

I. Ante omnia confeſſarius ſciat, & attendat, ex quo capite matrimonium ſit invalidum: quale ſit impedimentum: cuius juris: an diſpenſabile, nec ne; matrimonium enim poteſt eſſe invalidum ex duplici capite: 1. Ex defectu ſolius consensûs alterius vel utriúsque contrahentis: utpotè, ſi conſenſus fuit fictus, ſi ex metu gravi & injuſto extortus, ſi ex errore circa ſubſtantiam vel qualitatem conditionis ſervilis: huc ergo ſpectant impedimenta erroris, conditionis, vis, & quandoque raptûs: & hæc propriè non ſunt diſpenſabilia, ſed per novum liberum conſenſum ſupplebilia per ipſos contrahentes: ut §. *ſequent.* patebit. 2. Poteſt eſſe invalidum matrimonium, non ex defectu conſensûs, qui abundè adeſt, ſed ex defectu habilitatis perſonalis ex alio impedimento dirimente à jure inducto ob aliam juſtam cauſam: utpote ob indecentiam copulæ, ob punitionem criminis, ob tuendam libertatem matrimonii, &c. Et hæc aut ſunt juris naturalis vel divini, aut juris poſitivi vel Eccleſiaſtici tantùm. Juris naturalis vel divini, adeóque indiſpenſabilia, impedimenta ſunt: 1. Impotentia perpetua, item ætas indiſcreta: de his nulla difficultas in praxi. 2. Conſanguinitas in primo gradu recto & transverſo: & hic caſus rarus, non tamen omnino nullus, unus jam bis inſinuatus eſt, 3. Ligamen

ſeu vita alterius prioris coniugis: & hic caſus ſatis frequens, præſertim iſtis temporibus bellicis. 4. Votum ſolemne profeſſionis ac ſacro Ordini adjunctum, ſaltem impediens; & ſecundùm multos etiam dirimens jure divino naturali: & hic caſus quidem frequens in apoſtatis reverſis: ſed nullius difficultatis, in confeſſionali ne audiendi quidem, niſi ſeparati. Additur cultûs diſparitas: ſed nullius praxis, certè nullius difficultatis. Juris poſitivi & Eccleſiaſtici tantùm, ideóque diſpenſabilia (jure ordinario à Pontifice, & per accidens, certis conditionibus infra inſinuandis, etiam ab Epiſcopo,) ſunt reliqua omnia: utpote 1. Omnis conſanguinitas ultra primum gradum, &, ſecundùm multos, etiam in primo gradu tranſverſo. 2. Omnis omnino affinitas ex quacunque copula. 3. Omnis omnino cognatio ſpiritualis & legalis. 4. Omne crimen, & publica honeſtas, & jure novo raptus & clandeſtinitas.

367 II. Confeſſarius deprehenſo impedimento quocúnque & cujusvis juris, mox advertat, an conjux pœnitens ſit in bona fide, ſeu ignorantia invincibili & inculpabili ſui impedimenti, ſi enim bona fide contraxit, & adhuc perſeverat in bona fide & ignorantia invincibili ſui impedimenti ac nullitatis matrimonii, eſtò alioquin ſciat defectum, v. g. copulam cum conſanguinea conjugis antea habitam, dum-

modó

Digitized by Google

modò ignoret ob id matrimonium ſuum nullum eſſe, regulariter in ſua bona fide relinquendus eſt; regulariter enim advertit confeſſarius ſuam informationem obfuturam potiùs quàm profuturam, talem ſcilicèt, etiam informatum, tamen conjugem putatitiam non derelicturum, cum illa peccaturum, aut ſi derelinquat, oritura graviſſima ſcandala, alia incommoda & difficultates, maximè circà proles jam ſuſceptas: eo caſu poteſt & debet confeſſarius prudenter diſſimulare: juxta illud D. Auguſtini relatum c. 7. De pœnitentiâ, d. 7. *Si ſcirem tibi non prodeſſe, non monerem, non terrerem, &c.* Et communem DD. cum Sanchez *l. 2. diſp. 38. num.* 8. Addente: ſi opus ſit, etiam poſſe talem obligationem debiti docere. Ratio eſt; quia ex duobus malis minus eſt eligendum, minus autem malum eſt fornicari materialiter tantùm in bona fide conjugii, quàm acceptâ informatione imprudenti formaliter peccare, continuâ perplexitate, aut alia graviora mala oriri: ergo ſilendo permitte potiùs peccare materialiter quàm formaliter, aliáve graviſſima mala incurrere: Idque maximè verum eſt, quando impedimentum eſt juris naturalis ſeu divini, ideóque indiſpenſabile. Sic enim legitur, D. Carolum Borromæum, habito Concilio Eccleſiaſtico, reliquiſſe in bona fide Nobilem illum, qui matrimonium contraxerat cum propria & ſorore & filia ex propria matre damnatiſſimo incœſtu ſuſcepta, poſtquàm ne-

Digitized by Google

fandum nefas mater ipſi ſanctiſſimo Archiepiſcopo confeſſa fuit. Attamen etiam ſæpè locum habere debet, quando impedimentum eſt juris poſitivi & diſpenſabile, diſpenſatióque impetrari poſſit; nam reſtat magna difficultas plerúmque, & delicatum periculum in renovando novo & abſoluto conſenſu, quandò unus tantùm conjugum nullitatis matrimonii conſcius factus, cauſam nullitatis ſine infamiæ periculo & incommodo prodere non poteſt: Ut videbis infrà, & miraberis: Idque maximè, ſi conjuges non admodùm bene concordent; quid ſi alter conjux ex petitione novi conſenſûs nullitatem matrimonii olfaciens de novo conſentire nollet? Ut alicubi factum ſcio. Quin etiam, ſi pœnitens conſcius nullitatis matrimonii facilè apprehendat, ſe debitum exigere non poſſe, invincibiliter tamen putet, ſe alteri bona fide exigenti reddere debere, eadem ratione tace, diſſimula confeſſarie, præſertim ſi fæminæ ſint, quibus debitum negare difficile & periculoſum eſt, donec impetrata diſpenſatione, de revalidando matrimonii contractu ipſos inſtruas.

III. Quando verò pœnitens non eſt in bona fide, ſed vel conſcius ſui impedimenti & nullitatis matrimonii, aut de eo rationabiliter dubitans, aut illius ignorantia vincibili & culpabili laborans, quippè de eo ſuſpicans vel anxius, tamen ex deſidia vel malitia negligit inquirere veritatem, omninò tenebitur eum confeſ-

feſſarius de veritate informare; quia alioquin eſſet in malo ſtatu & incapax abſolutionis: Sicut univerſaliter tenetur veritatem aperire, quando pœnitens ipſemet de impedimento vel valore matrimonii ſui dubius vel anxius ipſum conſulit aut interrogat; tunc enim diſſimulatio veritatis eſſet approbatio falſitatis, & longè plus mali tunc timeri debet ex diſſimulatione, quàm ex aperta manifeſtatione veritatis, præſertim quando impedimentum eſt aliis quibusdam notum. Quare Confeſſarius vel Parochus rotundè dicat, laborare eos impedimento, matrimonium eſſe nullum, atque inde abſtinendum eſſe ab omni matrimoniali uſu, non tantùm ipsâ copulâ, ſed omni etiam actu impudico ſolutis illicito, cùm reverà ſoluti ſint. Quòd ſi ergò conjux pœnitens non ſit jam in bona fide, ſed, ut dictum, conſcius vel certior factus de nullitate ſui matrimonii, jam inſpiciendum erit, cujus juris ſit impedimentum dirimens: Si impedimentum annullans matrimonium ſit juris naturalis vel divini, ideóque indiſpenſabile humanitùs, v. g. Ligaminis, vivente adhuc altero conjuge. Hìc eſt miſeria cum aceto. Inducendi, imò cogendi ſunt, ut omni poſſibili modo vel prætextu ſeparentur, aut fugâ occultâ, quæ viro facilior, fæminæ difficillima, aut ingreſſione Religionis ſervatis ſervandis, aut divortii ſub alio titulo, ſi adſit, procuratione. Quòd ſi nihil horum ſuccederet, & moraliter omninò im-

impoſſibilis videatur ſeparatio ob graviſſima indè oritura damna, pericula, ſcandala, ipsiq; ſeriò promittant, & ſubindè (valdè tamen circumſpectè, & conſulente confeſſario) etiam jurent vel voveant continentiam perfectam ab omni copula & impudicitia, quæ ſolutis illicita, ut dictum, tandem cohabitare permittantur tanquàm frater & ſoror, & quoad fieri poteſt, non tantùm lecto, ſed etiam loco de noctu ſeparati. Ut omnes monent. Sed quæſo te in eadem domo, in eadem camera, & ſubindè, ob inopiam, in eodem lecto: an unquàm extra præſentiſſimum periculum, præſertim ſi adhuc non ſenes expertæ voluptati valdè affecti ſint? Nihil hic remedii præter gratiam divinam implorandam & impetrandam piis mediis & devotionibus, ſingulariter ad ſanctiſſimos Virgineos Conjuges, MARIAM & JOSEPH, alióſque ſanctos, qui in vero conjugio virginitatem ſpontè ſervarunt: Ut Divi Henrici cum Cunegunde, Elzearii cum Delphina, &c. Quæ prudens confeſſarius ſuggeret: horrent pili, dum recordor vexationis, quam in ſimili ſemel habui per ſexennium.

IV. Quòd ſi denique impedimentum juris poſitivi & Eccleſiaſtici: adeóque diſpenſabile ſit, ſive deinde conjuges de facto jam ſint in bona vel mala fide, perindè eſt; jam ſolùm inquirere & advertere debet confeſſarius, an à principio bona vel mala fide matrimonium

con-

Digitized by Google

contraxerint cum impedimento dirimente, an ſcilicèt, quando contraxerunt, verè inculpatè ignoraverint, vel jam ſciverint, adeſſe impedimentum dirimens, & matrimonium fore invalidum. Quando utérque conjux mala fide matrimonium contraxit, non ignarus ſcilicèt impedimenti & nullitatis matrimonii: Iterùm eſt miſeria priori propè par; vix enim eſt ſpes impetrandæ diſpenſationis, Pontifex enim diſpenſare non ſolet, niſi admodùm difficulter; Epiſcopus autem diſpenſare tunc non poteſt: in communi ſententia, & ubique (quantùm mihi aliquotiès experto conſtat) receptâ praxi: ergò res recidit in miſeriam præcedentem, eodem ferè modo dijudicandam, ut ſuprà. Tandem ergò, quando utérq; vel ſaltem unus conjugum bona fide contraxit, ignarus ſcilicèt impedimenti & nullitatis matrimonii, etſi fortè non ignarus cauſæ, v. g. copulæ cum conſanguinea conjugis anteà habitæ (ut jam *num.* 1. inſinuavi) Jam confeſſarius cum pœnitente gaudeat de remedio, & ſciat Epiſcopum diſpenſare poſſe, poſitis certis conditionibus infra exponendis: ergò ſi ſeparari nolint vel non poſſint ob incommoda ſuprà indicata, prout reverà ordinariè non poſſunt inprimis eis interdicat omnem omninò matrimonii uſum tam petendo quàm reddendo interea donec impetretur diſpenſatio, quam ab Ordinario plerúmque ipſe confeſſarius, ſuppreſſis veris nominibus perſonarum, aliis-

aliiſque peregrinis ſubſtitutis, procurare & impetrare debebit, ac deniq; impetratâ diſpenſatione curare, ut renovato cōſenſu matrimonium revalidetur: juxta dicēda infrà Ordine ſuo.

§. IV.

PRAXIS

Revalidandi matrimonium invalidum.

Matrimonium invalidum ex defectu conſenſûs tantùm. *Per conſenſûs ſuppletionem.*

I. QUando matrimonium fuit invalidum ex defectu ſolius conſenſûs, utpotè ficti, vel revocati, vel metu injuſto extorti, aut ex errore circa ſubſtantiam vel qualitatem conditionis; nulla requiritur diſpenſatio, ſed ipſi contrahentes novo vero ac libero conſenſu elicito matrimonium revalidare poſſunt & poſt fictionem etiam debent, cùm ſine conſenſu eſſentia matrimonii non ſubſiſtat, circa quem conſenſum ſupplendum, ſic accipe. Si defectus conſenſûs fuit ex utrâque parte contrahentium, cùm ſcilicèt ambo fictè, meticuloſè vel erronicè contraxerunt; certum eſt apud omnes, debere ex utrâque parte ſuppleri novo vero ac libero conſenſu non tantùm interno, ſed etiam externo per verba vel ſigna de præſenti expreſſo, & invicem manifeſtato, ut matrimonii contractus & Sacramentum convale-

leſcat. Omnes. Sanchez *l.* 2. *diſp.* 32 *num.* 15. Pontius *l.* 4. *c.* 24. Ratio clara eſt; cum enim conſenſus utriúſque planè nullus fuerit, & nè ex parte quidem fuerit matrimonium inchoatum, neceſſariò requiritur utriúſque novus & verus conſenſus externus ſenſibilis, ut matrimonii contractus & Sacramentum ſenſibile convaleſcat. Atque idipſum eſſe neceſſarium, quando defectus conſensûs fuit ex parte unius tantùm contrahentium, docent multi DD. Leſſius, Pontius, Hurtad. Averſa, apud probabilè cenſentem Tambur. *tract* 4. *c.* 7 §. 1. *num.* 2. Atque ita reſpondiſſe Clementem VIII. Pontificem, refert Comitolus *l* 1. *Reſponſ. Moral. c.* 120. Ratio potiſſima eſt; quia, quando unus contrahens fictè vel coactè vel erronicè conſentit, eo ipſo etiam alterius quantumvìs verus & ſerius, conſenſus nullus eſt & invalidus; nam tradit ſuum corpus, & acceptat alterius corpus cum imbibita conditione: ſi & alter conſentiat, tradat & acceptet: néque poteſt valere traditio unius, niſi adſit acceptatio alterius: neq; acceptatio unius valere poteſt, niſi adſit alterius traditio; ut ſanè manifeſtum eſt: atquî in propoſito alter verè non conſentit, nihil tradit, nihil acceptat: ergò etiam alterius, conſenſus nullus eſt, nulla traditio, nulla acceptatio: ergo utrúmq; de novo verū conſenſum elicere & exteriùs manifeſtare oportet, & inſuper ad eum finem alter, qui priùs fictè & coactè conſenſit, alterū de ſuo ficto vel coacto conſen-

ſus

ſu certiorem reddere debebit, ut ſcilicèt is de novo conſentiat. Ratio minimè ſpernenda: ſententia omninò probabilis, ſed non placet præcticè. Itáque dico:

II. Quandò defectus conſensûs ficti, coacti, erronei eſt ex parte unius tantùm contrahentis, ſufficit hunc ſolùm ſupplere & renovare ſuum conſenſum verum liberum, dummodò alter, qui verè conſenſerat, interea ſuum conſenſum non revocarit. Ita communis DD. D. Thomas, D. Bonaventura, Richard. Paludanus, Sotus, Angles, Gabriel Navar. aliiſque cit. Sanchez l. c. Layman. tract. 10. part. 2. c. 6. num. 1. Item Bonacin Filliucius, Diana; omnéſque citans Boſſius De matrimon. c. 2. num. 28. Herincx diſp. 3. quæſt. 7. num. 41.

Ratio eſt; quia altera pars præſtitit legitimum conſenſum circa materiam habilem, atque in eo moraliter & habitualiter perſeverat, imò vi illius perſiſtit in poſſeſſione alterius compartis tanquàm rei ſuæ, ſuæ uxoris, ſui mariti: ergò accedente novo alterius partis conſenſu verum matrimonium efficitur. Nec urget ratio ſententiæ contrariæ; falſum enim eſt, conſenſum contrahentium ferri in alterutrum, atque in valorem matrimonii, pro tempore præſenti tantùm, & non pro tempore futuro, ſi pro præſenti non ſubſiſteret, quaſi contrahens dicat ſemper: *conſentio, trado me, accepto te*, ſed *præcisè ſi & tu nunc conſentias, te trades, me acceptes, & non ultrà*: ubi enim hoc

ſcri-

ſcriptum? ſed conſenſus ſimpliciter fertur in tempus præſens cum perſeverantia uſque in finem, ſeu donec revocetur: in propoſito autem non revocatur conſenſus, cùm vi illius contrahens accipiat poſſeſſionem corporis alterius, & in eo perſeveret: ut modò dixi. Quarè conſenſus alterius partis à principio ſeriò & liberè contrahentis de ſe intrinſecè fuit omninò validus, vera traditio & vera acceptatio pro quocunque tempore, quo alterius compartis etiam verus conſenſus, vera traditio & acceptatio accederet: & ſolùm extrinſecè quoad effectum fuit invalidus vel potiùs ſuſpenſus, quamdiu altera pars verum & liberum conſenſum non præbuit, quo proindè libero conſenſu præſtito, ſimpliciter in verum matrimonium convaleſcit: quemadmodum venditio domûs v. g. invalida ob defectum interni conſensûs ex vna parte, hoc ſolo accedente, convaleſcit: Secundùm omnes: Et ſimiliter profeſſio defectu interni conſensûs in profitente irrita ſolo alterius conſenſu innovato ratificatur, etſi non accedat novus conſenſus Prælati vel Capituli, ob eandem nimirùm rationem. Ex communi Sanchez, Herincx cit. & latè Cardinalis Lugo Reſponſ. moral. l. 3. dub. 2. & 16 quidquid contrà communem contendat Pontius. Minùs urget allata reſponſio Clementis VIII. Cùm de eo reſponſo nec conſtet authenticè, nec datum fuit, niſi tanquàm à Doctore pri-

Digitized by Google

vato ſequente, quod tutius eſt; nam ſimiliter ibidem requirit, ut de novo adhibeatur Parochus cum teſtibus, cujus tamen oppoſitum in caſu defectûs occulti declaravit Pius V. ut videbimus in loco citato.

III. Inſuper quandò una tantùm pars fictè vel coactè vel erroneè conſenſit, probabiliter ſufficit, illam ſolùm conſenſum internum revocare, nec opus eſt etiam exteriùs manifeſtare. Ita cum pluribus Sanchez cit. diſp. 32. num. 9. Layman part 4 c. 14. in fine. Boſſius cit num. 42. (Quemadmodùm eodem Sanchez num 14. & Boſſio num 42. docente: ſolus internus conſenſus innovatus ſufficit in perſona capaci, quæ anteà fictè vel erroneè aut coactè profeſſionem emiſit, Religione ſeriò acceptante) Ratio eſt; quia hic ſolus novus conſenſus internus cum illo antiquo ficto vel coacto ſufficienter manifeſtato, ſufficienter ſenſibilis eſt, & aliis innoteſcit: ergò durante adhuc & non revocato conſenſu ſerio & externo alterius partis, ſufficienter conſtituit matrimonii contractum & Sacramentum. Contrà tamen, novum illum conſenſum debere neceſſariò exprimi externo novo ſigno ſenſibili mihi probabilius cum aliis docet Pontius l. 4. c. 25. allegans rurſus reſponſum Clementis VIII. Ratio bona eſt; Quòd ſignum debeat eſſe expreſſivum conſensûs interni, non autem exprimatur conſenſus internus novus per ſignum tamdiu antecedens: ergò. Advertit tamen Herincx

cit.

cit. quæſt. 6. in fine: ad hoc ſignum expreſſivum ſufficere quodcúnque ſignum vel actum, quo quis alterum tanquàm conjugem tractat & habet, & ſpecialiter, ipſam copulam conjugalem habitam affectu maritali, ſeu animo invicem habendi in Conjugem. Idémque dicendum proportionaliter de profeſſione.

IV. Univerſaliter, ſive defectus conſensûs ficti, coacti, erronei fuerit ex parte unius ſive utriusque ad hoc, ut novo libero ac voluntario conſenſu (ſepoſitâ ſcilicet fictione, metu vel errore) matrimonium convaleſcat, neceſſarium eſt, ut de novo conſentiens ſeu ratificans ſciat prius matrimonium fuiſſe nullum, aut de eo dubitet, aut certè conſenſum de præſenti adhibeat, quo velit contrahere ſimpliciter, etiamſi prior contractus matrimonii (itemque profeſſionis, vel quivis alius) fuiſſet nullus. Ut latiùs patebit infra in ſimili. Denique an innovatio conſensûs debeat fieri coram Parocho & teſtibus generatim dicetur §. ultimo: quo ſuppoſito, conſentiunt DD. matrimonium antea fictè, coactè, vel erroneè contractum ſufficienter revalidari per ipſam copulam affectu maritali liberè & voluntariè exercitam. Sed controverſum eſt, an matrimonium ex metu injuſto irritè contractum revalidetur, ſeu ratificetur per copulam injuſtè extortam affectu tamen maritali non meritricio præſtitam, vel admiſſam? negant probabiliùs Sanchez cit.

 Co-

Coninck, Pontius, alii plures apud Averſam *q. 4. de matrim.* Herincx *q. 6. n. 1.* Ratio eſt; quia qui cogitur agere prædictam copulam, eandem diminutionem libertatis patitur, quam qui cogitur ad contractum matrimonii per verba de præſenti, ergo pari modo ipſi fit injuria, & conſequenter matrimonium hoc, utpote adhuc per metum extortum, invalidum erit. Adde, quia alioquin non fuiſſet ſatis proviſum libertati matrimonii. Affirmant verò non pauciores cum ipſo Aversâ citato, & probabile cenſent ipſe Sanchez & Coninck. Rationem dant, quia durum videtur eum, cui metus incutitur ad habendam copulam, obligare, ut non poſſit conſentire ſpontè in matrimonium illud, ut ſic effugiat peccatum, eundémque poni à pia matre Eccleſia in tam duro bivio, ut ipſe vel peccet mortaliter, vel patiatur grave damnum per metum intentatum. Hoc voluiſſe Eccleſiam, non eſt præſumendum. Dicendum ergo Eccleſiam ſolùm voluiſſe providere matrimonii libertati, quando ipſum per verba de præſenti contrahitur, & meritò, quia tunc periculum coactionis frequenter occurrit; nihil autem curare, quando ratificatur per copulam, quia caſus huius coactionis rariſſimus eſt.

§. V.

§. V.
Matrimonium invalidum ex inhabilitate perſonarum, ob aliud impedimentum: *per diſpenſationem.*

QUando matrimonium con'tractum invalidum fuit, non ob defectum conſensûs, ſed ob inhabilitatem perſonarum ex alio impedimento jure inducto, ex parte contrahentium minimè ſupplebili, ſuppoſito ſemper impedimentum illud eſſe juris poſitivi Eccleſiaſtici, adeoque diſpenſabile poteſtate humanâ, tunc utique ad revalidandum matrimonium ante omnia requiritur legitima diſpenſatio, quâ impedimentum illud tollatur, & facultas de novo contrahendi per renovationem conſensûs concedatur: de hac diſpenſatione modò paucis. De renovatione conſensûs §. ſeq. 269

I. Solus ſummus Pontifex diſpenſat jure ordinario in omni impedimento jure Eccleſiaſtico inducto, ſeu dirimente, ſeu impediente tam ante, quàm poſt contractum matrimonii. Eſt omnium, & ratio patet ex terminis. Epiſcopus autem jure ordinario diſpenſare non poteſt in ullo impedimento dirimente neque ad contrahendum, neque poſt contractum per ſe loquendo (quod poſſit per accidens dicam mox.) Cum inferior non diſpenſet in lege ſuperioris. Quo ad impedientia tantum ſimiliter certum eſt Epiſcopum non poſſe diſpenſare in voto perfecto & abſoluto caſtitatis inte-

Digitized by Google

græ ac perpetuæ, ac religionis ingrediendæ cum hæc ſint expreſsè reſervata ſummo Pontifici, ſed bene in voto non nubendi, ordines ſacros ſuſcipiendi; neque in ſponſalibus præſertim juratis, ſed bene in aliis. Ex communi ſent. Sanchez *l. 7. d. 17.* Layman *tract. 10. c. 4. num. 15.*

II. Epiſcopus tamen per accidens pro ſolo foro conſcientiæ in impedimentis ſolo jure Eccleſiaſtico matrimonium dirimentibus poſt jam contractum matrimonium diſpenſat, ſi hæ quatuor adſint conditiones. 1. Si adſit graviſſima neceſſitas. 2. Si hæc neceſſitas ita urgeat, ut non ſit tempus, vel facultas adeundi Romam & Pontificem, vel ejus delegatum valentem diſpenſare. 3. Si impedimentum ſit occultum, id eſt fortè notū tribus aut quatuor, non tamen maiori parti viciniæ. 4. ſi matrimonium ſit contractum bona fide. Eſt communiſſima, & praxi receptiſſima ſententia Doctorum, quos vaſto Cathalogo refert, & ſequitur, Sanchez *l. 1. de matrim. d. 14. num. 3.* Layman. *ſupra.* Dicaſtil. *dub. 4.* Barbos *de offic. & Poteſtate Epiſcoporum allegat. 35* Perez. *d. 44. §. 6.* pronuntians hanc ſententiam debere haberi pro omninò certa. Ratio ducitur ex præſumpta mente & benignitate Pontificis, qui in tanta neceſſitate rectè præſumitur nolle ita ſibi in damnum fidelium reſervare diſpenſationem ut eam tunc non poſſit Epiſcopus concedere, etenim omnes Leges conditæ ſunt ad bonum

com-

commune, multi autem eſſent deſtituti neceſſario remedio, ſi Epiſcopus non poſſet diſpenſare, quando adſunt dictæ conditiones, circa quas aliqua breviter nota.

III. Neceſſitas ſufficienter urgens cenſetur, quandò conjuges nequeunt absque gravi incommodo, vel Scandalo ſeparari; & ſi inſeparati maneant, verſantur in periculo incontinentiæ, donec Papa, vel delegatus diſpenſet. Ut ex communi bene explicat Diana *p.* 11. *tractat.* 8. *Reſol.* 3. Cenſentur autem non poſſe adire Pontificem, vel eius Delegatum, quandò obſtat eorum vel paupertas vel debilitas, vel nimia diſtantia. Bona autem fi'e debet eſſe contractum matrimonium ſaltem ex parte unius contrahentis, ſi ſaltem alter conjugum bona fide contraxit, laborans ſcilicet ignorantia, juris, vel facti ſive inculpabili, ſive etiam culpabili, ut ex Trid. *ſeſſ.* 24. *de reform. Matrimon.* bene probat Perez loc. cit. quin Henriq. Dicaſtill. & alii quidam apud Dianam citat, putant, etiamſi utrinque mala fides interceſſerit, poſſe tamen in valdè magna & urgente neceſſitate Epiſcopum diſpenſare. & hinc hanc gratiam impertiri miſellis. Tentare juvat, mihi ſaltem non ſucceſſit. Certò autem excipiendi ſunt ii, qui contraxerunt ſcienter in gradibus prohibitis, aut ignoranter quidem ſed non præmiſſis denuntiationibus, hos enim ſeparari & ſpe diſpenſationis carere debere

decernit expreſsè Trid. *Seſſ.*24. *c.* 5. Item quandò matrimonium contractum eſſet invalidè ex diſpenſatione ſubreptitia pontificis, non poſſe ampliùs diſpenſare Epiſcopum; cum aliis monet Diana *part.* 4. *tract.* 7 *reſol.* 40.

IV. Inſuper in raro & urgentiſſimo caſu (certè longè rariùs occurrente) etiam ante initum contractum matrimonii, & ad contrahendum Epiſcopus poteſt uti illa facultate diſpenſandi ob eandem, quæ ſuprà, rationem. Ita primus omnium docuit Sanchez. l. 2. diſp. 30. n. 7. quem poſteà catervatim ſecuti ſunt Recentiores, Reginald. caſtropalaus. Bonac. Perez Barbos. Filliuc. Pontius. Præpoſitus. Tamburin. & cum his etiam Diana p. 11. tract. 3. Reſol. 30. ità benè ſcribens: Epiſcopus poteſt ex cauſa maximè urgente diſpenſare in impedimento dirimente etiam ante contractum matrimonium, ſi omnibus tentatis diſpenſatio judicetur neceſſaria ad vitandam gravem infamiam, vel grave ſcandalum: quia ſumma neceſſitas, cui aliter occurri non poteſt, eam facultatem tribuit Epiſcopo ex tacita ſummi Pontificis licentia. Declaro rem practicè caſu valdè practico ab eodem Sanchez. diſp. 14. propoſito. *Accedit mulier manè confeſſura, & reperitur habens impedimentum dirimens, cujus detectio infamiam notabilem induceret, & ſunt omnia jam parata ad nuptias veſperi celebrandas, & tentatis omnibus mediis, nulla evadendi via reperitur, ſed ſuſpitio vehemens orietur alicuius cri-*

criminis detecti in confeſſione, ſi fœmina abſtinere velit à nuptiis, aut differre, donec Pontificia diſpenſatio obtineatur. Sic Sanchez ibi bene probans eo caſu urgentiſſimæ neceſſitatis Epiſcopum poſſe diſpenſare. At ſi non pateat recurſus ad Epiſcopum, quid confeſſarius aget? ſi quidem videret pænitentem laborare errore vel ignorantia præſertim invincibili, iterùm taceat, diſſimulet, & bonâ potiùs fide, quam conſcientiâ conſternatâ agere ſinat. Uti cum Navarro *in c. ſi quis autem de pœnitent. diſp. 7. n. 73.* optimè docet idem Sanchez *diſp. 8. n. 6. poſt medium.* At verò ſi advertat pœnitentem duci errore vel ignorantiâ vincibili, rationabiliter dubitare, & ſuſpicari de impedimento latente, & maximè ſi etiam interroget, ac conſilium petat. Ex hactenùs dictis, & communi doctrina 1. veritas omninò aperienda eſt: 2. permittenda eſt contrahere cum intentione faciendi quantum poteſt, ſi nihil obſtet &c. 3. ſimpliciter interdicenda eſt conſumatio matrimonii tam reddendo, quàm petendo: 4. prætendendum privilegium primi bimeſtris. Intereà vel Româ diſpenſatio procurari poterit; ſed crede mihi, experientia docuit, hoc ultimum moderno tempore plerumque eſſe difficile, & periculoſæ praxis. O quàm inviſum, & ad audiendum grave eſt novis mariti privilegium iſtud! imò pleriſque vix auditum. Quid ergò? Ecce eo caſu Epiſcopum diſpenſare poſ-

 ſit

ſe jam audiviſti ex Sanchez, & aliis, ſi ergò mora ſuppetat, ſurge, curre, adiuva ſororem tuam in tanto periculo trepidantem. Si mora deſit indue ut ex tempore voveat Deo ſervare caſtitatem, aut primo triduo juxta monitum Archangeli Raphaëlis Tobiæ juniori datum, aut in raro caſu, primis novem diebus in honorem novem menſium, quibus Deipara Virgo Deo gravis fuit, vel aliquid ſimile ſanctæ intentionis. Quid ni conſenſum ſaltem permiſſivum à novo marito nova nupta facilè eblandiatur? Utinam non ſæpè eblandirentur multa graviora, ſed iniquiora! Intereà impetratâ diſpenſatione, ſuavis quoque modus eſſe poterit renovandi conſenſum. Quod ſi tibi his omnibus non ſatisfaciam, conſule me ſapientiores.

§ VI.

Per renovationem conſensûs.

270 AD revalidandum matrimonium inter inhabiles ratione impedimenti invalidè contractum certum eſt non ſufficere ſolam diſpenſationem, ſeu ablationem impedimenti & rehabilitationem perſonarum, ſed neceſſariò adhibendum eſſe novum conſenſum, adeò, ut in hoc etiam Papa nequeat diſpenſare: cùm implicet matrimonium validum ſubſiſtere ſine vero & valido conſenſu: prior autem conſenſus inter perſonas adhuc inhabiles nullius erat valoris, ergo poſt habilitationem vel diſpenſationem debet poni novus conſenſus conficiens matrimonium. Jam videndum qualiter

ter hoc caſu debeat fieri novus conſenſus. Res delicata eſt, & Salebroſa.

I. Res eſt facilis praxis, quando uterque conjux impedimenti, ac nullitatis matrimonii eſt conſcius, vel facile conſcius fieri poteſt ſine timore alicuius incommodi. Hi enim facillimè validare poterunt matrimonium novo conſenſu, verbo vel facto declarato, ſeu quocunque ſigno declarante mutuum conſenſum matrimonii, ut ſi affectu maritali cohabitare pergant, copulam maritalem petant & reddant animo habendi invicem in conjugem (ſecluſo ſcilicet decreto Trident. de quo mox infrà.) Loquimur de valore, nam quo ad licitum ob reverentiam Sacramenti tunc primùm perficiendi, ſine dubio monendi ſunt, ut per verba de præſenti reverenter contrahant. Contrà autem certum eſt, quando ambo contrahentes nullitatem matrimonii ignorant, quacunque habitâ diſpenſatione, non poſſe eos matrimonium revalidare, ſeu ratificare novo conſenſu: cùm enim nihil ſit volitum, niſi cognitum, non poſſunt velle matrimonium anteà nullum (ſicut & Profeſſionis, vel aliud votum) facere de novo validum, niſi ſciant, vel ſaltem dubitent, aut certè ſupponant anteà fuiſſe nullum, atque ita intendant contrahere, ut, etiamſi antea eſſet nullum, tamen modò contrahere velint. Communiſſima cum Navarro *c. 22. manual. num.* 47. Layman *c.* 14. *n.* 3. Sanchez

&

& alii. Rursùs certum videtur non ſufficere hìc conſenſum novum unius tantùm conjugis, qui ſolus impedimenti, ac nullitatis eſt conſcius, ſed requiri utriusque jam per diſpenſationem habilis effecti novum conſenſum internum & externum, ſicut requiritur aliàs ad matrimonium de novo contrahendum. Ratio clara eſt, quia totus antecedens contractus quo ad totum actum internum & externum nullus fuit, & invalidus, utpote factus inter perſonas inhabiles: & utrinque traditio & acceptatio inhabilium. Alia fuit ratio ſupra, quando matrimonium fuit invalidum ex defectu conſensûs unius tantùm partis, altera parte ſeriò, liberè, & legitimè conſentiente. Jam tandem, quòd ſi una tantùm pars conſcia ſit impedimenti, & nullitatis matrimonii, & inſuper non expediat id alteri parti innoteſcere. Hìc rodus, hìc ſalta. Tres reperi ſententias, & breviter ac fideliter proponam.

II. Sententia communis & tutiſſima eſt, ad revalidandum matrimonnium poſt impetratam diſpenſationem omninò neceſſariò requiri, ut impedimentum ac nullitas matrimonii utrique parti aliquo modo innoteſcat, adeoque conſcius alteri ignoranti ſaltem generatim, vel ſub dubio ſignificet defectum aliquem matrimonii, non neceſſariò ipſam cauſam nullitatis, vel impedimentum in ſpecie: ſecundùm omnes. v. g. dicendo: timeo, vel ſuſpicor ex cauſa aliqua non valuiſſe inter nos matrinium

monium, ideo rogo te ad pacandam meam conſcientiam, ut quantùm opus eſt, in matrimonium de novo conſentiamus: & ſic uterque conſentiat, matrimonium contrahere legitimè intendat & exprimat. Ita expreſsè Scotus *in* 4. *d*. 35. *q*. 1. *n*. 5. Richard Palud. Navar. *c*. 22. *num*. 17. pluresque congerens Sanchez *l*. 2. *diſp*. 36. *n*. 3. Coninck *diſp*. 24. *dub*. 10. Pontius *l*. 4. *c*. 25. Caſtro-Pal. Hurt. Comitolus. Averſa. Eosque citans & mordicùs tenens Tamburin. *tract*. 4. *c*. 7. §. 2. Ratio ſanè urgens videtur: quia nullus poteſt efficaciter velle de novo contrahere matrimonium, niſi ſciat, aut ſaltem ſupponat antea non eſſe validè contractum, quarè niſi ignarus agnoſcat aliquo modo nullitatem matrimonii prioris, non poterit eſſe novus conſenſus efficax de matrimonio de novo contrahendo, cum talis credat & ſupponat ſuum matrimonium jam eſſe legitimè contractum; ſed ſolùm erit approbatio, vel confirmatio prioris matrimonii, & voluntas perſeverandi in illo; quæ ſine dubio non ſufficit ad novum matrimonii contractum; quin imò cum tali conſenſu poteſt ſtare actualis voluntas nequaquam modò contrahendi, ſi ſciret prius matrimonium eſſe nullum, ut aliquando apparuit. Solùm ergo vult in tali matrimonio falsò putato permanere, aut ad ſummum ſignificat, quod *vellet* de novo contrahere, ſi antea matrimonium contractum non

fuiſſet

Digitized by Google

Herincx *hic diſp. 6. q. 3. n.* 33. pro certo credo, quod abſolutè poſſit revalidari matrimonium etiam ab inſcio nullitatis, dummodo novus conſenſus ſit de præſenti & abſolutus cum hac expreſſa intentione, quod etiamſi non valeret matrimonium antea factum, velit nunc de novo facere; ſine dubio enim non ſufficeret conſenſus conditionatus imperfectus, ſeu velleitas tantùm, ut jam ſupra innui. Sed abſolutè de præſenti dicat: etiamſi non ſit matrimonium, nunc tecum contraho, nunc te accipio. Quare conſcius nullitatis, poſtquam nactus commodam occaſionem in ſignum amoris alteri dicat: ego etſi necdum eſſem coniugatus, ſed matrimonium nullum eſſet inter me & te, vellem tamen te habere in coniugem, & ex nunc te volo & accipio, &c. rogans compartem, ut in ſignum amoris idipſum dicat. Similiter loquitur Layman citatus *n.* 5. ſi maritus v. g. impetratâ occultâ diſpenſatione ſuper impedimento non putet expedire, ut uxor reſciat, poteſt eam oblatâ opportunâ occaſione interrogare, an tali ipſum amore proſequatur, ut jam etiam in maritum ipſum accipere, conſentiat, perinde acſi ab eo libera eſſet? ſic ille. Hoc autem facto non apparet ratio dubitandi de valore novi matrimonii, & certè plus non probant DD. prioris ſententiæ. At, quid ſi nulla appareat ſpes impetrandi tam benevolum à comparte reſponſum? horreſco recordans reſponſi eo caſu ſemel à viro dati uxori.

IV.

Digitized by Google

IV. Tertia ſententia eſt: ſufficere ut ſolus conſcius impedimenti de novo conſenſum exprimat per aliquem actum externum ſive verbis, ſive factis v. g. per copulam affectu maritali habitam, nec eſſe neceſſe ut altera pars impedimenti ignara ullo modo moneatur vel de nullitate matrimonii, vel de novo conſenſu eliciendo: nam ipsâ v. g. reddente copulam ab altero petitam, jam adeſt, aiunt, ſufficiens eius conſenſus, & quidem externus, ideoque coniunctus cum petitione alterius animo revalidandi matrimonium facta ſufficienter novum contractum matrimonii conſtituere poterit. Ita Barth. Ledeſma, & alii, quos refert Sanchez citatus *diſp.* 36. *n* 2. Et quando non eſt ſpes absque gravi incommodo obtinendi novum conſenſum alterius expreſſum, eam ſententiam in praxi tutam cenſent ipſe Sanchez *citatus num.* 9. Bonacin. *de matrimonio q.*2. propoſit. 9. *n.* 7. Caſtro-pal. *ſup. n.* 4. Gobat. Theolog. Juridico-morali *c.* 37. *n.* 134. & alii. Ego, quamvis hanc ſententiam ſpeculative, & re ipsâ omnino falſam credam, tamen ob authoritatem AA. tanquam practicè probabilis poterit confeſſario ſervire pro ultimo remedio, quando nullum apparet medium meliori modo juxta primam vel ſecundam ſententiam renovandi conſenſum mutuum matrimonialem. Ego ad has anguſtias nunquam redactus ſum, ſed in caſibus plus æquo frequentibus, aut inveni

veni ſecuriorem modum contrahendi, aut ignaros ſui impedimenti, cum adverti non eſſe ſatis benè concordes, diſſimulans in bona fide reliqui, Juxta dicta §. 4. *n* 2. & jam vides, quàm meritò ibi dixerim, eiusmodi ignaros eſſe relinquendos in bona fide ſæpè, etiamſi impedimentum ſit juris poſitivi, ac diſpenſatio facilè impetrari poſſit, eò, quod plerúmque ſit magna difficultas in renovando novo, & certò ſufficiente conſenſu ad revalidandum matrimonium, ut modò ſatis audîſti. Quare prudentiſſimè notat Gobat citatus *n.* 128. monetque confeſſarium, ut priusquam pronuntiet matrimonium eſſe invalidum, interroget, an alioquin ſe conjuges putatitii mutuo ſyncerè ament, an vero ſæpius rixentur, an uxor putatitia habeat magnam parentelam nec ne? an facilè poſſit eius conſortio carnali carêre, & his ac ſimilibus conſideratis tandem dicat, vel non dicat, matrimonium eſſe invalidum, tali modo revalidandum.

§. VII.

An etiam per novam ſolemnitatem?

PEr *novam*, *dico*, nam ſi matrimonium fuit invalidum ex defectu ipſius ſolemnitatis, quia ſcilicet clandeſtinè ſine Parocho & duobus teſtibus contractum, in locis ubi Tridentinum promulgatum & receptum eſt, poſteà debere ab utroque coniuge renovato conſenſu revalidari coram Parocho & teſtibus, nimis 271

Digitized by Google

clarum eſt. Quæſtio ergo eſt in caſu, quando matrimonium contractum ſemel fuit cum debita ſolemnitate coram Parocho & teſtibus, ſed invalidè ſive ob defectum conſensûs, ſive ob defectum habilitatis ex alio impedimento dirimente quocúnque, quando poſteà ſublato impedimento, renovato conſenſu revalidatur, debeant rurſus adhiberi Parochus & teſtes: quæſtio ſanè graviſſimi momenti. Dico ſequentia.

I. Certùm eſt, quando impedimentum publicum fuit, & ad forum contentioſum deductum, idemque ſi periculum ſit, ne in foro externo, vel in facie Eccleſiæ impedimentum aliquando innoteſcat, vel ſaltem duobus teſtibus probari poſſit, debere conſenſum renovari ad matrimonium de novo renovandum coram Parocho & teſtibus. Omnes Sanchez *l.2. diſp.* 37. *num.* 11. Layman *citatus p.* 4. *c.* 14. *n.* 4. Ratio manifeſta eſt, quia illud matrimonium, quod conſtat, vel probari poteſt eſſe nullum, nec in ſe fuit validum, nec in facie Eccleſiæ præſumptum, ergo ut convaleſcat neceſſaria eſt juxta Tridentini formam, præſentia Parochi & teſtium, qui apud Eccleſiam teſtari & probare poſſunt eſſe matrimonium validum contractum. Addunt Henriquez, Ledeſma, alii, & poſt ipſos Sanchez, & Layman citatus idem dicendum, quando impedimentum alioquin occultum, tamen ſolus prior Parochus extra confeſſionem, vel unus teſtium cognitum habuit: quia non poterunt authorita-

tem

tem & teſtimonium matrimonio præbere, quod ſciebant eſſe nullum. Verùm id rectius negant Coninck *diſp.* 24. *dub* 10. Tamburin. *citat.* §. 2. *n.* 10. Herincx *diſp.* 5. §. 3. *n.* 31. Ratio eſt: quia ex una parte unus tantùm teſtis non facit impedimentum probabile in foro externo ſufficienter ad diſſolutionem matrimonii, ut conſtat *c. pro eo & c. à nobis de teſtibus.* Et ex alia parte Parochus & teſtes illi apti ſunt ad teſtificandum matrimonium contractum ſecundùm formam ab Eccleſia præſcriptam, quod certè, non obſtante unius cognitione contrariâ, ſatis teſtificari poſſunt: neque ipſi debent eſſe teſtes validitatis matrimonii, ut ſcilicet teſtes teſtentur matrimonium à parte rei eſſe validè contractum, quod ipſi ſcire non poſſunt, ſed ſolùm debent eſſe teſtes contractûs matrimonii, ſcilicet matrimonium ſecundùm formam ab Eccleſia præſcriptam eſſe contractum.

II. Qæſtio ergo tota difficillima eſt, an quando impedimentum omnino occultum fuit, ita ſcilicet ut in foro externo per duos ſaltē teſtes non ſingulares probari non poſſit, eſto tres vel quatuor ſingulariter aut ex relatione alterius, aut ipſius unius conjugis confeſſione cognitum habeant: (tunc enim adhuc cenſebitur impedimentum occultum, quia tot illorum teſtium authoritas reducitur ad relationem, vel confeſſionem unius v.g. conjugis; ut ex jure, & communi notat Sanchez *citatus*

n. 12.) Eo impedimento ſublato, debeat matrimonium innovari rursùs ſolemniter coram Parocho & teſtibus? Ita affirmant graviſſimi DD. quos congerunt,& ſequuntur, validiſſimus omnium Baſilius Pontius *l.* 5. *c.* 6. *de matrim. à n.* 6. Paulus Comitolus *reſp. moral. l.* 1. *q.* 120.

Ratio eſt, quia concilium Tridentinum ſtatuit pro forma ſubſtantiali contractûs matrimonii præſentiam Parochi & teſtium, atqui forma tunc adhiberi debet, quandò actus producitur in ſuo eſſe (ut optimè probat Baldus *in* Leg. *obſervari q.* 5. *ff. de officio proconſulis*) Tunc autem producitur matrimonium in ſuo eſſe, quandò innovatur conſenſus, ergo tunc debet adeſſe forma inducta à Tridentino, ſcilicèt præſentia Parochi & teſtium. Refertur etiam ita reſpondiſſe de muliere, quæ fictè conſenſerat, Clementem VIII. eſſe ſcilicet neceſſarium novum conſenſum utriuſque coram Parocho & teſtibus, admonito priùs marito de matrimonii nullitate: ſed ad vitandum ſcandalum ſanctitas ſua diſpenſat, ut ſecretò inter ſe contrahant, renovato conſenſu. Refertur etiam ſic declarâſſe Congregatio Cardinalium. Sic etiam Rotam Romanam ſæpe (Lugo ait, *ſemper*) ita decidiſſe.

III. Contra tamen, quando matrimonium invalidè contractum eſt coram Parocho & teſtibus ob defectum conſensûs, vel aliud impedimentum occultum, neceſſe non eſt Parochum & teſtes iterum adhibere, ſed ipſi conjuges

juges per novum conſenſum modis ſuprà explicatis, matrimonium validum efficere poſſunt. Ita iam communior DD. Navar. *manual. c. 32. num. 70. & L. 4. conſil.* 14. Petrus Ledeſma, Corduba, Henriquez. aliiſque congeſtis Sanchez *l. 2. diſp. 27. num. 3.* Layman citatus *c. 14. num. 4.* Coninck, Bonacinna, Diana, aliique, quos citat, & ſequitur Boſſius *hic c. 2. num. 8.* Et noſter Herincx *diſp. 5. quæſt. 3. num. 30.* Ratio ſufficiens eſt, quia tota ratio, quæ movit Concilium Tridentinum ad caſſanda matrimonia clandeſtina, eſt, ut impediantur nimirùm grandia peccata, & incommoda, quæ ex iis oriri plerumque ſolent, in noſtro caſu penitùs ceſſat, quin potiùs è contrario incommoda & ſcandala graviſſima ſæpiſſimè ſequerentur, ſi matrimonia, quæ publicè valida habebantur, iterùm coram Parocho & teſtibus celebrari oporteret: ergò meritò rationabiliſſimè colligimus Concilium tridentinum decreto illo, quatenùs tam prohibitorium, quàm caſſatorium eſt matrimonij clandeſtini, nequaquàm comprehendiſſe caſum illum, quo matrimonium occultè invalidum revalidari debet; ſed ſolùm voluiſſe ſemel adhiberi ſolemnitates, ut conſtet Eccleſiæ de contractu matrimonii, quantùm conſtare poteſt & debet, ne quandò malitiosè diſſolvi poſſint matrimonia, quod in noſtro caſu etiam fit, cùm enim impedimentum occultum non poſſit Eccleſiæ probari, non eſt via diſ-

ſolvendi matrimonium, quod ex præſumptione Eccleſiæ erat validum. Adde 1. Quod Concilium Tridentinum, ut ex contextu patet, ſolùm intendat irritare matrimonium clandeſtinum, quod anteà iam erat prohibitum: at nullibi apparet priùs fuiſſe prohibita occulta ratificatio matrimonii priùs in facie Eccleſiæ contracti, ſed invalidi ob occultum impedimentum. 2. Ita declarâſſe Pium V. teſte Navarro citato c. 24. n. 70. 3. Ita declarâſſe Congregationem Cardinalium teſte locuplete Barboſa in remiſſionibus in Tridentinum *ſeſſ.* 24. *c.* 1. *De reformatione matrimonii.* 4. Ita quoque dicidiſſe Rotam Romanam apud Boſſium citatum *n.* 7.

IV. Vides & miraris utramque ſententiam ad ſe advocare Pontificem, Cardinales, & Rotam: ſed certè pro neutra parte convincunt eiusmodi teſtimonia: Tum. 1. quia de iis non conſtat nobis authenticè: Tum 2. quia Pontifex potuit ita reſpondere ut privatus Doctor tutiora ſequens, non autem docere ex cathedra: Tum 3. quia cum utraque ſententia ſit probabilis pro re nata modò unam modò aliam ſententiam Patres illi ſequuntur: Tum 4. maximè, quia modò ſupponunt vel timent publicationem, vel periculum publicationis talis impedimenti, modò non timent. Quare utraque ſententia eſt verè probabilis: prior quidem tutior, hæc verò noſtra longè probabilior. In praxi tamen placet judicium Tamburi-

burini citati *c.* 7. §. 3. *n.* 8. in hæc verba: *Sanum nihilominus eſt conſilium advocare Parochum teſteſque, quantum fieri poteſt, in revalidatione dicti matrimonii, ut litibus de nullitate matrimonii aditus precludatur. Quando autem ſubeſt aliquod periculum, ſi Parochus advocetur, opportunum remedium eſt, ut confeſſarius obtineat ab eodem Parocho licentiam (quam certè dare graviter obligatur) aſſiſtendi quâ obtentâ adhibitis duobus fidiſſimis teſtibus in ſolitario cubiculo matrimonium revalidetur. Si neque hoc facilè fieri poſſit, tutò amplectito ſecundam ſententiam, nam reverá hæc hodie communiter a doctis & piis viris in praxin deducitur, eamque in praxi ſervari teſtatur Seraphin. deciſ. 96.* Hæc Tamburinus ſapienter.

Petes tandem. Quid ſi Pontifex vel ſacra Pœnitentiaria in Brevi, vel Reſcripto alicuius diſpenſationis conceſſæ ad revalidandum matrimonium contractum cum occulto impedimento, apponat more ſolito hæc vel ſimilia verba: *Si ita eſt, cum eis diſpenſa, ut inter ſe publicè & ſervatâ formâ Tridentini contrahant:* neceſſariûmne erit, ut id fiat coram Parocho & teſtibus? reſpondet Sanchez non eſſe neceſſarium, quamvis enim (ait) non poſſit tunc delegatus diſpenſare, ut occultè celebretur matrimonium, tamen poteſt diſpenſare in impedimento, quo per diſpenſationem ſublato jam ex doctrina data poterunt coniuges inter ſe ſolos matrimonium celebrare. Verùm huic re-

ſponſioni totis viribus ſe opponit Gutierez: Eò quòd Pontifex iis verbis det formam delegato, ut non poſſit diſpenſare, niſi ſervatâ diſpoſitione Tridentini, ergò ſi illam non adhibeat, nihil efficit delegatus. Sed propugnat Sanchezium Pontius c. 2. n. 2. Formam à Tridentino impoſitam eſſe, ut ſemel illa præſentia Parochi & teſtium adſit, quandò ſcilicèt in facie Eccleſiæ fit contractus, cùm igitur in caſu noſtro tunc adfuerit præſentia Parochi & teſtium, ſatis ſuperque ſervata eſt forma requiſita à Tridentino.

SECTIO III.

De Peccatis conjugum in uſu matrimonii & debito conjugali.

272 Conjuges contracto legitimo matrimonio ſimul contrahunt multiplicem obligationem, & generatim quadruplicem: 1. Mariti & uxoris mutuam. 2. Mariti ad uxorem. 3. Uxoris ad maritum. 4. Utriùſque ad prolem. 1. Obligationes mutuæ uxoris & mariti ſunt redditio conjugalis debiti: fides intemerata tori, charitativa & individua vitæ ſocietas. De his hoc & ſequenti §. 2. Obligationes propriæ mariti ad uxorem ſunt: uxoris ſuſtentatio, inſtructio, protectio. 3. Obligationes propriæ uxoris ad maritum ſunt iterum tres: Obedientia, reverentia, liberorum & familiæ gubernatio ſibi competens. 4 Obligationes mariti & uxoris communes ad prolem ſunt tres:

Dile-

Dilectio, educatio corporalis, & ſpiritualis. In his omnibus peccant Conjuges graviùs vel leviùs juxta rationem materiæ, verùm non contra continentiam, & ſextum præceptum, ſed contra pietatem & quartum Decalogi præceptum: ubi de obligatione hac & peccatis oppoſitis ſufficienter expreſſa ſunt. Sed lege utiliſſimè tam pro cathedra, quàm confeſſionali par nobile fratrum Petrum Marchant part. 3. *Tribunal, ſeu ſpecul. Theolog. tom*: 3. *Tract.* 1. *tit.* 12. *toto.* Et Jacob Marchant. *in ſuo horto paſtorum in quartum præceptum*: Item David A Mauden in ſuis doctiſſimis Commentariis de 10. præceptis, & de Tobia. Hìc ergò propriè reſtant explicandæ obligationes mutuæ conjugum quo ad debitum, torum, & ſocietatem.

Theſis Tertia.

CОnjuges debitum conjugale licitè, honeſtè, imò & meritoriè exercere, petere, & reddere poſſunt, *dummodò ſiat debito jure, debito fine, debito modo & circumſtantiis, & intra terminos honeſtatis naturalis.* Alioquin peccabunt etiam ſæpè mortaliter & graviſſimè. Hæc partim eſt de fide, ut conſtabit theſi ſequenti, partim eſt communiſſima DD. ut conſtabit: nullâ proin alia probatione, ſed multâ indigens explicatione quatuor conditionum in theſi poſitarum.

Digitized by Google

§. I.

Debito jure.

EX valido ſcilicèt matrimonii contractu, ſecluſo omni impedimento vel dirimente, vel impediente uſum matrimonii, pro quibus diſcernendis quatuor pono regulas.

PRIMA REGULA.

Quo ad impedimentum dirimens.

COnjuges conſcii impedimenti ac nullitatis matrimonii, ſive à principio malâ fide, utpotè ſcientes, vel practicè dubitantes cum impedimento dirimente uterque vel alteruter contraxerit; ſive, licèt à principio uterque vel alteruter bonâ fide contraxerit, adhibitâ ſcilicèt debitâ diligentiâ, & ſervatis ſervandis, poſteà tamen de impedimento & nullitate matrimonii certiores fiunt, vel practicè dubitant, peccant mortaliter toties, quoties copulam petendo vel reddendo, vel alia impudica ſolutis mortaliter illicita exercendo, reſpectivè, ſolo ſcilicet illo conjuge, qui in bona fide & ignorantiâ invincibili impedimenti fuit, & manſit, à peccato excuſato. Declaro particulatim.

I. Quandò uterque conjux novit certò matrimonium eſſe nullum, nimis clarum eſt utrumque peccare mortaliter & reddendo & petendo debitum, quia jam evidens eſt eſſe meram fornication m, quæ eſt intrinſecè mala, nullo caſu licita, ut neque certa mortis formidine excuſari queat. Juxta communiſſimam DD. ut ſuo loco videbimus. At verò quandò

unus

Digitized by Google

unus conjugum optimâ fide, ſinceriſſimè, & penitùs pro certò ſibi perſuadet, matrimonium eſſe validum, alteri autem ſoli conſtat eſſe nullum. Multi quidem graves viri olim cenſuerunt hunc poſſe reddere debitum citrà peccatum mortale ſaltem. 1. Aliqui, ſi urgeatur metu mortis: quam ſententiam Sanchez citatus vocat falſiſſimam. 2. Alii apud Dianam citat. ſi talis præſertim fæmina ſimul mortis, & graviſſimæ infamiæ metu urgeatur: poſſe ſe quaſi paſſivè habere, ſemel & iterùm uſque ad diſpenſationem omnibus modis feſtinandam. 3. Alii, ſi cogatur metu magiſtratûs Eccleſiaſtici ignorantisi m pedimentum illud, tunc enim Epiſcopum diſpenſare ex commiſſa poteſtate, ſiquidem impedimentum ſit juris Eccleſiaſtici. 4. alij abſolutè concedere videntur. Saltem fatendum eſt, poſſe hìc dari ignorantiam invincibilem, & pœnitentem à Confeſſario in bona fide poſſe relinqui ut iam *Sect. præcedenti* §. 3. *in fine* notavi. Sed abſolutè loquendo.

II. Quandò uni conjugum certò & planè Phyſicè conſtat matrimonium eſſe nullum, quia liquidò novit adeſſe impedimentum dirimens, quantumvis altera pars bonâ fide indubitanter matrimonium valere putet, & debitum urgeat nullo caſu poteſt licitè reddere debitum & potiùs omnia perferenda ſunt, quàm debitum reddendum. Communiſſima DD. apud & cum Sanchez *lib.* 2, *diſp.* 31. Bonacinna de matrim.

Pro-

Digitized by Google

Propoſit. 4. *n.* 17. Tanner *Tom.* 4. *diſp.* 8. *quæſt.* 6. *num.* 34. Perez *diſp.* 53. *Sect.* 1. *tota* Caſtro-Palaus, Dicaſtill. alii cum Gobat *caſ.* 16. *n.* 638. Herincx *diſp.* 6. *num.* 39. Atque ita expreſsè declarat Innocentius III. *C. Inquiſitioni, De ſententia Excommunicationis.* Ubi conſultus de tali reſpondit: *Debet potiùs ſententiam Excommunicationis humiliter ſuſtinere, quàm per commercium carnale operari peccato mortali.* Sic Pontifex: Quâ ſententiâ definitum eſt, quod illa traditio ſit intrinſecè mala ſemperque illicita, rectè notat Perez citatus. Ratio invicta eſt, quia fornicatio eſt intrinſecè mala, ſempérque illicita, atqui non poteſt negari, quin tunc admittatur propriè & Theologicè dicta fornicatio, cùm reverà ſoluti ſint, & non conjuges: Quamvìs enim pars ignara impedimenti, & in bona fide perſiſtens debitum licitè exigat, excuſante ignorantiâ invincibili nullitatis, non tamen exigit validè, ſic ut alter impedimenti conſcius reddere poſſit vel debeat: putat quidem pars ignara ſe habere jus petendi, ſed illam reverà non habere jus certò conſtat parti impedimenti conſciæ, quare conſentiens in copulam non conſentit in debitum conjugii, ſed in crimen fornicationis. Idque proin verum eſt, ſive juris naturalis vel divini, ſive Eccleſiaſtici tantùm ſit impedimentum annullans matrimonium, cùm utroque æquè reddatur nullum. Et falſiſſimum eſt Eccleſiam per judicem Eccleſiaſticum compellentem talem ad

matri-

matrimonii conſummationem, diſpenſare in impedimento occulto, quod pars conſcia probare non poteſt: nam proceditur ſecundùm allegata & probata, ſupponendo, non faciendo matrimonium. Undè, ſi poſteà impedimentum detegeretur & probaretur, Eccleſia eos ſepararet, & liberos declararet ut optimè obſervat Herincx loco citato cenſura autem tunc lata non obligat in conſcientia & coram Deo, ſed ſolùm in externis debet ſe talis habere pro Excomunicato ad evitandum ſcandalũ & bonum comune. Quid de cætero tali agendum ſit, jam noſſe debes ex dictis *Sect. præcedenti* §.4.

III. Sententia hæc vera eſt, etſi talis compulſus ad reddendum debitum non ſit phyſicè, ſed tantùm moraliter certus matrimonium eſſe nullum, id eſt quando ita de eo moraliter certus eſt, ut prudenter non poſſit dubitare, oppoſitum eſſe probabile, ut ſi tres teſtes omni exceptione majores jurati dixiſſent uxorem eſſe intrà quartum gradum junctam marito, & nullus alius auderet contrarium aſſerere, cùm enim talis nequeat dubitare, quin matrimonium ſit nullum, conſequenter dubitare nequit, quin redditio ſit illicita. Perez, Dicaſtill. & alii cum Gobat citato n. *646*. At verò quando ſolùm opinatur probabiliter matrimonium eſſe nullum ex aliquo impedimento, non obſtante ea opinione, tenetur reddere conjugi, qui bona fide contraxit, & debitum exigit, donec ita certus fiat, ut parùm aut nihil

dubii

Digitized by Google

dubii remaneat. Communis apud citatos. Nam ſupra citato *c. Inquiſitioni* expreſsè dicit Pontifex: Si habet conſcientiam de credulitate, probabili & diſcreta, quamvìs non evidenti & manifeſta, reddere debet. At nunquid tunc etiam poterit petere non obſtante opinione probabili de impedimento v. g. vitâ prioris conjugis? Reſpondetur ſi ſimul etiam probabiliter opinetur vel credat non ſubeſſe v.g. priorem conjugem jam obiiſſe ob rationes utrinque probabiles, poterit etiam petere. Ita cum aliis Sanchez lib. 9. diſp. 14. & alii cum Gobat n. 642. Quia non apparet ratio, cur ex opinione ſpeculativa de valore matrimonii ac nullitate impedimenti nequeat inferre probabilem reſolutionem practicam de licita tam petitione quàm redditione. At verò quando ita habet probabilem opinionem de nullitate matrimonii, ut nulla probabilitas, ſed tantùm ſit dubium, ſuſpicio vel formido de valore, non poterit petere quouſque veritatem inquirat. Sanchez dipſ. 45. Dicaſtill. Gobat, & alii.

IV. Quando occurrit dubium de valore matrimonii ex alibi generatim dictis, ita breviter reſolvendum eſt 1. Quando utérque vel alter conjugum bona fide contraxit matrimonium, & poſteà incipit dubitare de impedimento latente vel valore, in primis tenetur adhibere diligentiam moralem & exactam co-

gno-

gnoſcendi veritatem, interim abſtinens neceſſariò omni matrimonii uſu: ſufficienti autem adhibitâ diligentiâ, ſi veritas deprehendi non poſſit, & dubium perſeveret, jam non tantùm reddere, ſecundùm omnes, ſed etiam petere debitum licitè poſſit, ſecundùm communem DD. cum citato Sanchez, Perez, &c. Ratio eſt: quia ſtat poſſeſſio pro valore matrimonii bona fide contracti juxta receptum illud: *Dubium ſuperveniens bonæ fidei poſſeſſori obeſſe non debet*, quare in omnibus contractibus, ſi oborto dubio, nequeat quis deprehendere rem non eſſe ſuam, liberrimè utitur re bonâ fide poſſidere cœptâ. Cur non ſit idem in matrimonio? 2. Quando uterque malâ fide contraxit matrimonium ſcientes vel credentes ſubeſſe impedimentum dirimens, etſi superveniat poſteà dubium de valore matrimonii, nimis clarum eſt, neutrum poſſe petere nec reddere. Sanchez citatus lib. 2. Diſp. 43. alii omnes: Idémque dicendum, quando contraxerunt à principio cum dubio de valore matrimonii (ſaltem abſque præmiſſa diligenti inquiſitione veritatis) vide dicta Sect. 2. §. 2. n 4. Ratio eſt, quia poſſeſſio malâ fide cœpta nullum tribuit Jus in dubio: Atqui mala fide contractus initur, vel poſſeſſio inchoatur in eo, qui ab initio dubitat, an contrahendi vel poſſeſſionem capiendi jus habeat, ergò, &c. Quare tales, & contrahendo Sacramentum periculo nullitatis exponentes; & poſteà petendo & red-

reddendo debitum, vel copulam, toties, quoties peccant mortaliter, quia ſemper ſe exponunt periculo fornicationis. 3. Quando unus tantum dubitat de valore matrimonii, ſivè, quia ab initio mala fide contraxit, ſive quia in dubio ſuperveniente diligentiam inquirendi veritatem non adhibet, ipſe ſolus debitum petere non poteſt ob rationem modò dictam, ſed tenetur reddere alteri nõ dubitanti, & bona fide petenti; quia hic bonâ fide utitur jure ſuo, quo per alterius dubium privari non poteſt, nec debet: Idque ſaltem poſt conſummatum matrimonium, nam primo bimeſtri ſi non ſit conſummatum matrimonium non adeſt talis obligatio reddendi, juxta dicta ſuo loco.

REGULA II.

Quo ad impedimenta impedientia tantùm & ſpecialiter, votum.

275 CONjuges, qui contraxerunt cum impedimento impediente vel prohibente tantùm, non prohibentur, ſed licitè exercent copulam, duobus tantùm caſibus exceptis. 1. Si interdictum ſit contrahere ob examen faciendum de impedimento dirimente dubio, peccant petendo & reddendo, donec cauſa decidatur, & ipſis conſtet, nullum eſſe impedimentum. Alioquin enim practicè dubii exponerent ſe periculo fornicationis. 2. Quando

do conjux emiſit votum ſimplex caſtitatis, ſeu continentiæ, quo voto directè excluditur actus conjugalis, ubi accuratè ita diſtinguendum & reſolvendum eſt.

I. Si votum continentiæ perpetuæ editum eſt ante matrimonium contractum, tenetur vovens ſervare tantùm, quantùm poteſt ſine præjudicio conjugis: Nimirùm ut durante matrimonio debitum non petat, etſi petenti ſemper reddere teneatur. Nam conjux non obligatur ad petendum debitum, ſed tantùm ad reddendum. Expreſsè *c. Si dicat* 33. *q.* 5. Undè ſi contingat alterum conjugem inceſtum cum illius conſanguinea vel adulterium committere, debet innocens ſuum votum (niſi diſpenſatum ſit) perfectè ſervare, etiam non reddendo, quia tunc ſine injuria conjugis poteſt. Uti ex communi docent Leſſius, *Lib* 2. *c.* 41. *n.* 53. Layman *hic part.* 3. *c.* 1. *n.* 10. Diana *ſuprà*, alii apud ipſos. Soluto verò matrimonio, etiamſi anteà in petendo debito ab Epiſcopo vel privilegiato diſpenſatum fuerit, rursùs continentia integra ſervanda erit, neque ad alias nuptias tranſire licebit ſine expreſſa Summi Pontificis diſpenſatione, cui votum illud ſemper reſervatum eſt. Prout latiùs docetur in materia de votis.

II. Si votum editum fuit poſt nuptias, ac matrimonium ratum ante conſummationem, ſiquidem vovens ſcivit ſe aliter votum ſuum exequi non poſſe, quam ingrediendo Religio-

Digitized by Google

nem, cenſetur ſe ad id obligâſſe, & tenetur Religionem ingredi, qui enim promittit finem, implicitè etiam promittit medium unicum neceſſarium ad eum finem, ſi id intelligat: unicum autem medium exequendi votum continentiæ ſimpliciter habet conjux, ut ante conſummationem ingrediatur Religionem: ergò tunc vovendo abſolutam continentiam ad id ſe obligâſſe cenſetur. Secùs eſt, ſi vovens hoc non intellexit, ſed putavit ſe in matrimonio poſſe continentiam ſervare, vel putavit alterum conjugem conſenſurum, tunc enim ſolùm tenetur abſtinere à petendo, reddere autem cogitur, ut in priori caſu. Ex communi Coninck, Layman, alii paſſim.

III. Si votum à conjuge editum fuit poſt matrimonium jam conſummatum, rursùs diſtinguendum eſt, an factum ſit ſine, vel cum conſenſu, vel approbativo, vel permiſſivo tantùm, alterius conjugis. Si votum emiſſum abſque omni conſenſu, ſed neſciente vel contradicente altero conjuge, cenſetur ſe obligâſſe in quantum potuit ſine ejus præjudicio, ut ſcilicet à petendo abſtineat, &, ſi ab obligatione reddendi liberetur per adulterium, inceſtum, & maximè mortem conjugis, in continentia perpetua maneat. Si verò votum editum ſit cum pleno poſitivo & approbativo conſenſu conjugis juri ſuo renuntiare volentis. (& maximè ſi emiſſum ab ambobus mutuo conſenſu per mo-

Digitized by Google

modum mutuæ conventionis.) tunc omninò obligatur; ut neque petere, neque reddere unquam liceat ſub mortali; ſecundùm omnes. Secùs ſi votum emiſſum ſit cum conſenſu permiſſivo tantùm alterius conjugis, ſcilicèt permittentis ſolùm alterum vovere, ſed ſalvo jure ſuo, tunc enim huic juri ſuo non renuntianti vovens reddere debitum obligatus manebit. Quin etiamſi abſolutè priùs conſenſerit, poſteà tamen pœniteat de conceſſione, & maximè ſi in gravi incontinentiæ periculo verſetur, votum alterius quo ad reddendum obligare ceſſabit, quatenùs majoris boni impeditivum eſt. Ut contrà alios cum aliis docet Sanchez Lib.9. Diſp. 7. Sed tutiùs longè eſſe ſuper eâ re diſpenſationem petere rectè monet Layman citat. c.1.n.14 ad finem.

IV. Qui vovit ingredi Religionem, aut ſacros Ordines ſuſcipere, jam alibi dictum, peccare quidem mortaliter contrahendo matrimonium, at poſt contractum poſſe licitè reddere & petere, ſed intellige tunc, & adde nunc, ſaltem poſt primam conſummationem. Etenim probabiliſſimum eſt eum, qui vovit Religionem ingredi peccare mortaliter primâ conſummatione, non tantùm petendo, de quo vix dubitari poteſt, ſed etiam reddendo, maximè intrà primum bimeſtre. Ratio eſt, quia quamdiù intrà primum bimeſtre matrimonium manet duntaxat ratum, certò habet jus ingrediendi Religionem, neque ab altera parte com-

Digitized by Google

te compelli poteſt ad copulam: per conſummationem autem reddit primùm ſui voti executionem impoſſibilem: Atqui culpabiliter reddere ſibi impoſſibilem executionem voti, vel cujusvis obligationis ſub mortali, mortale eſt; ergo, &c. Ita cum D. Thoma ſuo tempore communis DD. Et etiamnùm docent multi RR. Coton. Dicaſtill. apud Gobat *Tract.* 9. *caſu* 1. *n.* 59. Herincx *diſp.* 6. *q.* 2. *n.* 17. Poſt conſummationem autem factâ jam impoſſibili impletione ſui voti, licitè & validè deinceps poterit petere & reddere debitum, donec conjuge moriente, aut adulterante, aut Religionem ingrediendi conſentiente, &c. ipſe votum ſuum debitè exequatur, ſicut obligatur. Verùm quamvis hæc doctrina tempore D. Thomæ communis fuerit, attamen poſteriores Theologi tanto numero apud Dianam *parte* 11. *tract.* 5. *reſolut.* 4. conſentientem tali abſolutè concedunt licentiam liberè conſummandi reddendo debitum, ut ſentiam cum Gobat *tract.* 10. *caſu* 16. *n.* 629. Tali à confeſſario absque ſcrupulo peccati gravis poſſe permittere redditionem debiti etiam primâ vice petenti, maximè poſt primum bimeſtre, imò & intrà, & ſimpliciter, uti cum multis contrà multos expreſsè docet Tannerus *Diſp.* 8. *quæſt.* 6. *n.* 56.

RE-

Digitized by Google

REGVLA III.

Quo ad impedimentum matrimonio ſuperveniens.

IMpedimentum dirimens matrimonium contrahendum poſt contractum matrimonio ſuperveniens privat jure petendi debitum, ut ſcilicèt nec validè nec licitè petere poſſit, petendoque peccet mortaliter, etſi innocenti coniugi teneatur reddere. Omnes. Huius autem impedimenta matrimonio ſupervenientia tantùm poſſunt eſſe ſequentia. 1. Affinitas contracta cum proprio conjuge, ex inceſtu cum conſanguinea eiusdem conjugis in primo & ſecundo gradu tantum, claro jure, privat jure & facultate petendi debitum, ſic ut nec validè, nec obligatoriè, nec licitè ſub mortali poſſit petere debitum, attamen parti innocenti reddere tenetur. De quo jam ſatis dictum *c.* 1. *ſect.* 1. *cum impedimento affinitatis.* Dico autem *inceſtus*, nam adulterium ſolùm non inceſtuoſum non privat jure petendi debitum, niſi quatenus conjux innocens ſciens adulterium commiſſum, ei debitum juſtè negare poteſt, quare adulter vel adultera ſemper licitè petet debitum ſaltem rogando, ſolùm validè & obligatoriè non poterit exigere, quando adulterium conjugi innocenti apertum eſt, ut mox indicabo. Dico etiam *inceſtuoſus cum conſanguinea conjugis*, non enim jure petendi debitum privatur is, qui peccavit cum

276

Digitized by Google

affine tantùm propriæ conjugis, cum iſte ſit impropriè inceſtus, & nimis impropriè contrahatur affinitas cum propriâ uxore, quippe quam, ſi non eſſet uxor, adhuc ducere poſſet. Ut contra noſtrum Rodriquez docet communis DD. cum Sanchez cit.

II. Cognatio ſpiritualis contracta cum conjuge ex baptiſmo vel ſuſceptione propriæ communis prolis, etiam privat jure & facultate petendi debitum ſecundùm longe probabiliorem ſententiam apud Sanchez mox citandum. At certè æque probabiliter vel probabilius negant alii jam ſatis communiter Durand. Caietan. Suarez, aliiſque congeſtis ipſe Sanchez *l.9. diſp.* 26. Coninck, Hurtad. Dicaſtill. ac totis viribus Perez *diſp.* 26. *ſect.* 6. Herincx *diſp.* 7. *q.* 2. *n.* 10. Ratio ſufficientiſſima eſt, quod hoc nullo claro jure oſtendi poſſit; abſque claro autem jure non eſt aſſererenda tam gravis pœna. Quare ego cum Gobat citato *caſu* 5. *n.* 615. etiam ſecluſo privilegio, tutò ſequerer in praxi hanc ſententiam.

III. Profeſſio Religionis & ſuſceptio ſacri Ordinis poſt matrimonium contractum, vel etiam conſumatum qualiter valeant, & non valeant, & ſi non valeant, qualiter impediant petitionē debiti, ſatis dictum eſt *c.* 1 §. *ult.* Similiter quoad impedimenta impedientia tantùm, matrimonio tantùm ſupervenire poteſt votum ſimplex continentiæ, religionis ingrediendæ,

vel

Digitized by Google

vel ſacri Ordinis ſuſcipiendi, de quibus etiam ſatis eſt dictum.

IV. Circa prædicta omnia pro praxi nota adhuc tria confeſſarie. *Primum* Quovis impedimento obſtrictus ac jure vel facultate petẽdi debitum privatus conjux v.g. inceſtuoſus, aut voto continentiæ adſtrictus, ſi intelligat ex eo, quod nunquam petat debitum, matrimonium conjugi, præſertim uxori, fieri oneroſum, utpote vel quia præ verecundia ita petere non audet, vel quia in periculo incontinentiæ verſatur; vel his ſecluſis, quia malè de ipſo ſuſpicatura ſit, poterit in gratiam conjugis ſe ad debitum modeſtè inſinuare. Ita communis. Sotus, Ledeſma aliisque citatis Sanchez *l.* 9. *diſp.* 7. Layman, & alii citati. Ratio eſt, quia neque impedimenta inducta ab Eccleſia, neque ipſa vota obligant cum tanto rigore vel impedimento maioris boni, id verò tutiſſimè fiet per modum interrogationis an non placeat, &c. quod ſi reſpondeat conjux modo imperativo, res ſalva eſt, tunc enim hæc petẽs, ipſe potius reddens erit: atſi ipſa non reſpondeat, ſed viciſſim interroget, cur ego non faciam more ſolito? facile reſpondetur ſe non amplius oblectari multum, ipſi tantùm gratificari velle. *Alterum eſt*, certum eſſe, quod ignorantia & facti & juris ſeu legis privantis jure petendi debitum excuſet ignorantem legem privantem hoc jure, ut eo non privetur. Ex communi Layman *tract.* 19. *parte* 4. *c.* 8. *n.* 8.

Tertium eſt, cum privatis jure petenti debitum, ſive propter inceſtum, ſive propter ſimplex votum caſtitatis diſpenſare poſſe confeſſarios mendicantium à ſuis Provincialibus deputatos, per privilegia non tantùm *vivæ vocis oraculis* (quæ per Tridentinum revocata novimus) ſed etiam per veras Bullas ſeu Brevia, conceſſa, ut bene probat præter alios Quintanaduennas *ſingularium tract. 9. ſingulari. 2. à n. 6.* atq; ibidem ſingulari 11. obſervat eoſdem mendicantes, quandoquidem pollent hac facultate, etiam extra Sacramentum pœnitentiæ, poſſe eos diſpenſare, etiam cum abſentibus. Ac proìn (ait Gobat *cit. n.* 604.) ſi Parochus ſcribat tali Religioſo: peto reverentiam veſtram, ut diſpenſet cum NN. in petitione debiti: erit res ſalva, cum confeſſarius reſcripſerit: *diſpenſo*. Dummodo ſubſit juſta cauſa, quæ vix poteſt deeſſe. Quod valdè nota.

REGVLA IV.

Quo ad ſpeciem peccati.

277 COpula habita inter perſonas, quarum matrimonium ob impedimentum non ſubſiſtit, vel aliàs jure petendi debitum privatæ ſunt, tunc accipit ſpecialem malitiam neceſſariò in confeſſione explicandam, quando impedimentum jure Divino vel Eccleſiaſtico inductum fuit præcipuè propter ipſam copulam tanquam ſpecialem indecentiam & deformitatem habentem inter tales perſonas contra

ali-

aliquam virtutem ſpecialem, aut *Religionis*, ut videre eſt in impedimento voti ſolemnis, ſive ordinis, cultus diſparitatis, aut *pietatis ac reverentiæ* erga ſanguine junctos, ut in impedimento conſanguinitatis, affinitatis, cognationis ſpiritualis ac legalis, aut contra virtutem *juſtitiæ*, ut in impedimento ligaminis, &c. In his enim præter peccatum mortale fornicationis contra virtutem continentiæ, copula illa accipit ſpecialem ſpeciem malitiæ contra illam aliam virtutem, utpote ſacrilegii, inceſtûs, adulterii, &c. utique neceſſariò explicandam in confeſſione. Secùs verò ſe res habet, quando impedimentum matrimonii inductum fuit, non propter ſpecialem indecentiam copulæ carnalis inter tales perſonas, ſed ob aliam cauſam, utpote ob criminis punitionem, ob matrimonii libertatem tuendam, &c. ut videre licet in impedimento criminis, raptûs, metûs, &c. Quo caſu ſi quis cum muliere tanquam conjuge conjungatur, ſolùm ſimplicem fornicationem committit perinde ac alii ſoluti: niſi facerent forte id in contemptum Eccleſiæ, aut formali non obediendi intentione, tunc enim & contrahendo, & utendo matrimonio committerent ſpeciale peccatum inobedientiæ formalis, ſemper & in omni materia mortale. Ita communiſſima, Sanchez *lib.* 7. *diſp.* 5. *n.* 7. Coninck *citat. dub.* 2. *in fine.* Layman *citatus c.* 1. *n.* 6. Et præ aliis optimè Perez, omnia

Digitized by Google

impedimenta ſigillatim percurrens *diſp.* 27. *ſect.* 2.

§. II.

Debito fine.

QUo fine, quâve intentione contrahendum ſit matrimonium, ut non peccetur, jam dictum eſt *c.* 1. *ſect.* 3. Jam videndum eſt, quo fine, vel intentione matrimonio utendum, ſeu copula conjugalis exercenda ſit, ut honeſtè, vel ſaltem licitè abſque peccato fiat. Pono iterum quatuor velut regulas.

278 *Prima.* Licitum & ſanctum eſt conjugio uti ad finem generationis prolis ad evitandam incontinentiam in comparte, aut ad ſatisfactionem ſui debiti. Omnes. Ratio clara eſt, quia *generatio prolis* eſt finis principalis matrimonii, & actus matrimonialis, ideoque ſemper licitè & ſanctè intenditur, quam rectam matrimonii intentionem ab Angelo edoctus exprimit Tobias junior *Tob.* 8. dicens: *Et nunc Domine tu ſcis, quia non luxuriæ causâ accipio ſororem meam conjugem, ſed ſolâ poſteritatis dilectione, in qua benedicatur Nomen tuum in ſæcula ſæculorum; Vitare autem incontinentiam* eſt finis matrimonii ſecundarius, & reſpectu compartis debitus eſt ex charitate: *ſatisfacere autem debito* poſtulato obligatur conjux ex juſtitia & bono fidei matrimonialis.

279 *Secunda.* Licitum eſt conjugi etiam conjugio uti ad evitandam incontinentiam in ſe ipſo tan-

tantùm, idque etiam abſque intentione formali prolis generandæ, utpote, quia ob ſenectutem, vel ſterilitatem non eſt ſpes generandi prolem, vel quia jam imprægnata uxor ultra concipere nequit, &c. Idque etiam ſi conjuges ob paupertatem, vel ſimilem cauſam non malam optent non concipi, non generari, multiplicari prolem. Ita contra D. Thomam &c. D. Bonavent. alioſque veteres non paucos in 4. diſt. 31. communis DD. cum Navarro *diſp.* 6. *n.* 32. Sanchez, Layman; alii paſſim. Ratio eſt, quia matrimonium poſt lapſum hominis à Deo ordinatum eſt in remedium concupiſcentiæ, ut indicat Apoſtolus *prima ad Corinth,* 7. *Propter fornicationem unusquisque uxorem habeat*, &c. Et poſt: *revertimini in idipſum, ne tentet vos ſathanas propter incontinentiam veſtram.* Nec admittenda eſt limitatio aliquorum apud Sanchez *l.* 9. *diſp.* 9. tunc ſolum licitum eſſe matrimonio uti propter evitandam incontinentiam, quando alia remedia carnis coërcendæ non ſufficere videntur. Cum enim ipſum matrimonium inſtitutum ſit in remedium incontinentiæ ejusque actus de ſe honeſtus ſit, cur alia remedia præferri deberent? eſſet reverà hoc materia infinitorum ſcrupulorum & anxietatum conjugibus, præſertim, qui ſine ſpe prolis, utpote conjuge ſterili, vel jam prægnante, copulantur, ſi ſemper examinare deberent: an aliis mediis v.g. orationibus, jejuniis, &c. concupiſcentiæ ſuæ mederi poſ-

poſſint. Ut bene notat Layman hìc *part.* 3. *tract.* 4. *n.* 2. *in fine.*

280 *Tertia.* Conjugio uti ſolius libidinis vel voluptatis exercendæ gratiâ, eſt peccatum veniale. Ita expreſsè S. Auguſtin. *lib. de bono conjug. c.* 6. dicens: *conjugalis concubitus generandi causâ non habet culpam, concupiſcentiæ verò ſatiandæ tantùm cum conjuge, venialem.* Eſtque communiſſ. DD. cum D. Thoma, D. Bonavent. Scoto *in* 4. *diſt.* 31. aliisquè congeſtis Sanchez *l.* 9. *diſp.* 11. quidquid aliqui cum Diana ab omni peccato excuſare conentur. Ratio eſt, quia eſt inverſio ordinis à natura indicti; voluptas enim venerea indita eſt à natura ad acuendam ipſam operationem naturalem & promptiorem reddendam, ergo contra ordinem naturæ pugnat, qui operationem ad delectationem refert, cum delectatio amplectenda ſit propter operationem, idemque eſt in cibo, potu, ſomno. Contingitque ſæpe in eo peccari mortaliter, quando in ea voluptate ultimum finem conſtituunt, ſeu propter illam legem Dei transgredi parati ſunt, quo ſenſu Archangelus Raphaël dixit Tobiæ juniori. *Tob.* 6. *Hi qui conjugium ita ſuſcipiunt, ut Deum a ſua mente excludant, & ſuæ libidini ita vacent ſicut equus & mulus, quibus non eſt intellectus, habet poteſtatem dæmonium ſuper eos.*

281 *Quarta.* Secluſa intentione generandi prolem, vel evitandi incontinentiam, cuius periculum non adeſt, conjugio uti ſolius corporalis

ralis ſanitatis cauſâ, eſſe culpam venialem in petente. Docent DD. ſatis multi cum S. Thoma cit. *diſt.* 31.*q.*2,*a.* 2. *ad* 4. Quod ſit piorum hominum perſuaſio copulam conjugalem non vacare culpa, niſi referatur ad bonum fidei & prolis. Verùm id longè probabiliùs negant & omni culpâ liberant jam alii. Communiſſima cum Sanchez & Layman citatis, cùm enim matrimonium præcipuè inſtitutum ſit ad propagationem ſpeciei, videtur etiam ſecundariò inſtitutum ad conſervationem individui generantis, cùm ſpecies niſi ſalvis individuis propagari non poſſit. De his plura curioſa apud citatos.

§. III.

Debito modo, & circumſtantiis.

REGULA I.

Modus eſſentialis copulæ utpote principaliter ad generationem prolis ordinatæ eſt, ut fiat cum immiſſione & retentione ſeminis intra vas naturale. Ratio patet, quia alioquin, niſi recipiatur & retineatur ibi ſemen, impoſſibilis erit generatio: ideóque peccatum contra naturam. Peccant ergò mortaliter & graviſſimè conjuges toties quoties ſe polluentes. (De hoc ſpecialiùs §. ſeq.) ſeu voluntariè abruptâ copulâ ſemen extrà effundentes; uxores ad hoc cooperantes, conſentientes, vel ſemen jam receptum ejicientes: quacunque da causa fiat, ſive paupertatis, ne multiplice- 282

tur

tur proles, ſive infirmitatis vitandæ, ſive etiam periculo mortis, in partu v.g. evitandæ: Certum apud omnes. Sanchez *Lib.* 9. *diſp.* 17. *n.* 19. alii paſſim: addente Dicaſtillo apud Gob. *n.* 590. Etiam minimam deliberatam effuſionem ſeminis extrà vas eſſe mortale crimen. Ratio clara eſt, quia omnis voluntaria effuſio ſeminis extra vas eſt intrinſecè mala, & peccatum contrà naturam, quippè directè excludens finem principalem conjugii, & copulæ carnalis, ſcilicèt generationem prolis, ac proìn nullo fine, nullâ causâ neceſſitatis cohoneſtari poteſt. Undè etiam in fornicatione inter ſolutos eſt circumſtantia mutans ſpeciem neceſſariò in confeſſione explicanda, eſt enim tunc inchoata fornicatio, & completa mollities, niſi ipſos ignorantia excuſet, prout reverà plerumque ignorant, adque id exprimunt quaſi pro minuendo ſuo peccato, quare cautus ſit confeſſarius in interrogando. Intelligendum eſt ſemper: *ſi voluntariè fiat*, & ex propoſito ad impediendam generationem, vel ob aliam quamvis cauſam. Secùs eſt 1. Si præter intentionem accidat utpote ex feſtinatione, ex metu, ob ſenium, ob indiſpoſitionem alterius partis; Adde etiam, ex malitia ſolius alterius partis, etſi enim uxor ſciat maritum ſolere copulam abrumpere, & ſemen effundere, non tamen peccat nec petendo, nec reddendo, dummodò ipſa non conſentiat, nec coope-

Digitized by Google

cooperetur, quia non ſequitur ex actione uxoris, ſed præcisè ex malitia viri 2. Si fiat ob impotentiam aliquam corporalem quamdiù probabilis ſpes ſupereſt copulam debitè perficiendi: tamdiù enim licebit eis conari ad copulam, quàmvis præter intentionem ſæpiùs contingat maritum ſemen extrà vas eſſundere, donec omninò deſperetur de copula perficienda, juxtà dicta c.1. De impedimento impotentiæ. De hoc latè Sanchez *citat.diſp.*17.*n.*23. addens: quàmvis, ubi non conſtat impotentiam eſſe perpetuam, ſibi vir perſuadeat fore ut illa vice, quâ congreditur, intrà vas non poſſit ſeminare, poſſe tamen depoſitâ conſcientiâ accedere ad uxorem: Et *n.*26. addit: ab omnibus admitti judicium Cajetani, qui cenſuit quemdam maritum, qui toto biennio nequiverat ſeminare intrâ vas, at elapſo ſexennio potuit, non deliquiſſe illis ſex annis conando habere perfectam ſicùt priùs habuerat copulam, eò quòd ſemper probabiliter ſperaret ſe habituram illam. 3. Inſuper ceſſante omni periculo pollutionis in utroque conjuge, conjuges mutuo conſenſu inchoatam copulam abrumpentes, ne proles generetur, ſivè ob inopiam, ſivè ob aliam cauſam, non peccare mortaliter. Docent DD. ſatis communiter. Cajetani Paludan. Armil. Sa, aliiſque congeſtis Sanchez *Lib.*9.*diſp.* 19. Layman citatus. Qui id etiam ab omni culpa excuſant, quando juſta cauſa ſubeſt v.g. ob paupertatem, ne multiplicen-

Digitized by Google

plicentur proles ex una parte, ex altera verò parte ad ſedandam aliqualiter concupiſcentiam, & incontinentiam vitandam. Ratio eſt, quia vaſis illa fœmineæ penetratio absque ſeminatione, & pollutionis periculo reputatur inſtar tactuum partium pudendarum, qui inter conjuges permiſſi ſunt. Si autem fæmina jam ſeminavit, aut ad id excitata ſit, lethaliter delinquit maritus, datâ operâ deſiſtens ante ſuam ſeminationem, ut meritò advertit Sanchez *ibid. n.* 4. At qui in totum ſanè probabiliter contradicunt Sylveſter, Henriquez, aliiq; citati. 4. Diana *parte* 3. *reſolut.* 37. Sic ſcribit: *quidam inchoat copulam cum uxore, & poſteà ob morbi periculum de ejus conſenſu ſe retrahebat, verùm ex hoc aliquando ſequebatur pollutio, quæſitum à me fuit, an talis actus eſſet licitus? Reſpondi affirmativè.* Sic iſte, quem vide. De hoc iterùm §. ſequenti.

REGULA II.

MOdus copulæ conveniens, & ſanum eſt conſilium, ut conjuges curent, ut ſimul utriusque ſemen effundatur, eò quòd id multùm conducere ad prolificandum doceant medici, quare tardiori ad ſeminandum permittendum, imò conſulendum eſt, ut antè concubitum tactibus excitetur ad venerem, ut ſic poſſit in ipſo concubitu ſimul ſeminare: ejus tamen rei nulla eſt neceſſitas vel obligatio:

Quare

Quare dum vir ſemen effundit, non tenetur fœminæ ſeminationem exſpectare · neque culpæ ſaltem lethalis reus erit vir prius tactibus incitans venerem, ſciens ſe ob id citiùs fœminâ ſeminare. Ita cum aliis Sanchez *citat.diſp.*17. *n* 7.8.9.10 *&* 11. Addens *n.*12. ubi vir ſemine intrà vas recepto, membrum virile extraxit, licet fœminæ, quæ nondum effudit, tactibus ſe excitare, donec & ipſa ſeminet, quia hæc provocatio eſt actûs conjugalis perfectio & conſummatio. Confirmatur, quia aliàs maximo & evidentiſſimo periculo admittendi peccata mortalia eſſet expoſita fœmina. Hæc vitâ & moribus verè virgineus, ſed doctrinâ Phyſicus Sanchez cui ſubſcribunt expreſsè Bonacinna, *de matrim* *q.*4.*part.*6.*n.*14. Perez *diſp.* 94.*Sect.*8. Baſilius Pontius *l.* 10.*c.* 11. Dicaſtil. *diſp.*9.*dub* 7.*n.*51. Diana *parte* 2.*tract.*17. *reſol.* 31. (Teſtans ita ſentire Leſſium) Gobat *caſ.* 15 *n.* 591. meritò reprehendens Stephanum de S. Paulo ſcribentem oppoſitam ſententiam eſſe omnium communiter. Certè hæc doctrina mihi non rarò fuit neceſſaria in confeſſionali. Similiter autem econtrà, neque etiam uxorem peccare, ſi viro uſum vaſis concedat, ipſa verò animum ad alia convertat, ne concitetur ad ſeminationem, & ſic impediatur generatio prolis ob ſuprà dictam aliqam juſtam cauſam, docent ibidem Sanchez *n.*5. Perez *Sect.* 8. Dicaſtill, Eſcobar. Alii cum Diana *part.* 5. *tract.* 14. *reſolut.*37. Gobat *n.*592.

REGULA III.

MOdus copulæ licitæ neceſſariò requirit ſitum corporum aptum ad ſemen intrà vas infundendum & retinendum. Situs naturalis ordinarius copulæ eſt jacendo, viro incubo & fœmina ſuccuba copulari. Hic enim modus eſt aptiſſimus ad ſeminis virilis effuſionem intrà vas immiſſionem & retentionem: à quo modo, quò magìs deviat ſitus, eò magìs adverſabitur naturæ. *Prima* & modica deviatio eſt jacendo à latere vel ſtando copulari: hic jam non æque tuta eſt ſeminis in vaſe receptio, & retentio: certò tamen tuta ſatìs. 2. Etiam deviatio eſt præpoſterè à tergo copulari more pecudum: hic jam etiam eſt periculum effuſionis, attamen ſanè non certum, nec ordinariè, cùm eo ſitu fœmina ſemen integrum & recipere & retinere, ſi velit, regulariter poſſit. 3. Et deterrima deviatio eſt, converſim viro ſuccubo & fœminâ incuba copulari: ubi præter periculum gravius effuſionis ſeminis, etiam conditio perſonæ naturalis variatur, eſt enim naturale viro agere, & fœminæ pati: Eo autem modo potiùs vir patitur, & fœmina agit. Iſtis ergò modis innaturalibus, præſertim ſecundo & tertio, copulari peccatū mortale cenſent DD. graviſſimi bono numero citati à Sanchez *Lib. 9. diſp.* 16. Verùm communis jam & longè probabilior eſt ſen-

Digitized by Google

ſententia DD. cum ipſo Sanchez ibidem, Layman, Perez, alii citati. Nimirum: Quocunque dictorum modorum copulari, ſervato vaſe naturali, & ſecluſo certo periculo effuſionis ſeminis, etiam ſolius voluptatis gratiâ, absque alia juſta cauſa, non eſſe peccatum mortale, (ſed certè craſſum veniale,) ut valdè increpandi ſint ita ſine neceſſitate copulantes. *Ratio eſt*, quia eſt ſanè abuſus, & inverſio ordinis naturæ, adeóque culpa vacare non potens: Attamen certè inter conjuges non poteſt rationabiliter damnari peccati mortalis; tum quia verſatur tantùm circà accidentalia copulæ, cùm ſubſtantialia omnia ſerventur, utpote vas debitum, immiſſio & retentio ſeminis, ut ſupponitur, tum quia ex nullo dictorum modorum etiam tertio eſt certum periculum effuſionis ſeminis extrà vas: quia ſemen non recipitur per vas in matricem per infuſionem, vel deſcenſum, ſed per attractionem virtute naturali matricis attractiva ſeminis, ut demonſtrant Medici. Quare quando viri confitentur, ſe ita præpoſterè congreſſos cum uxoribus, non eſt opus comuniter quærere, utrum effuderint ſemen extrà vas, ſed potiùs eis dicendum, ut abſtineant à tali concubitu, eò quòd multi ſapientes eum concubitum damnent peccati mortalis, tametſi alii plures ſapientes ſentiant clementiùs, quod addi etiam quandoque poteſt, ut parcant conſcientiæ & pudori uxorum, quæ fortè credent id conti-

Digitized by Google

nere crimen mortale, & tamen fortaſſis præ verecundia non confitebuntur, prout experientiâ compererunt confeſſarii. Cæterùm apud omnes conſtans eſt, mortaliter delinquere conjuges, ſi ita varient ſitum cum præviſo periculo effuſionis ſeminis; aut ſi ob peculiarem corporis diſpoſitionem, aut morbum fieri ſoleat, ut uno ex illis innaturalibus modis concumbendi effundatur ſemen, aut deniq; (ſaltem ex conſcientia erronea.) Si ex intentione ita congrediantur v. g. ſtando,&c. ut ea ratione proles non naſcatur, ſicut enim mortale eſt actu, & re ipsâ poſitivè impedire generationē per concubitū innaturalem, ita & mortale eſt velle ſic eam impedire, etſi erroneè & falsò credentes ita impediri. Contrà verò ſi ſecluſo prædicto periculo ob juſtam cauſam fiat variatio ſitûs (v.g. Quia uxori prægnanti timetur periculū ſi incumbatur ventri, vel quia vir debilis membrum ea ratione meliùs ſtabilit, &c.) Omni culpâ vacabit præpoſterè coire ſervato debito vaſe, ut notant DD. citati, nullo tamen caſu licebit copulam inchoare extrà vas naturale. Ut §. ſequent. Patebit.

REGULA IV.

MOdus licitus copulæ requirit eas circumſtantias temporis, loci &c. Quibus copula terminos Legis & honeſtatis naturalis non excedat, ut nimirùm fiat loco & tempore ſecre-

ſecreto, & non prohibito. Locum ſecretum eſſe oportere ipſa naturalis verecundia dict t, & ne in loco Sacro fiat, lex Eccleſiæ prohibet ſub mortali, extrà tamen caſum urgentis neceſſitatis, ut ſi conjuges diu deberent eſſe incluſi in loco ſacro, vel tempore belli in deſertis Eccleſiis habitare cogerentur, ut docetur in materia de ſacrileg. & nos aliquid c. ſequenti. Tempus etiam ſecretum, & nocturnum eadem naturalis verecundia ſuadet, ſed non obligat, ut rarò in circumſtantia temporis peccetur. Aliqua tamen ex dictis notanda ſunt. 1. Conjuges poſt matrimonium ratum primo bimeſtri liberos eſſe ab obligatione reddendi debitum, jam ſuprà audiviſti ſatis. 2 Concil. Trid. *Seſſ.* 24 *c.* 1. *De reformat. matrimonii* hortatur conjuges, ut ante benedictionem ſacerdotalem â proprio Parocho, vel altero de eiuſdem vel ordinarii licentiâ collatâ, in eadem domo non habitent, nec matrimonium conſumment. Cùm autem illa vocula *hortatur*, conſilium potiùs quàm præceptum ſignificet; ideò probabilis eſt ſententia Navarri *c.* 22. *n.* 83. ac alorum cum Layman *lib.* 5. *tract.* 10. *parte* 2. *c.* 4. *n.* 12. nullam culpam eſſe per ſe loquendo, & ſecluſo contemptu vel ſcandalo, ſi conjuges ante benedictionem matrimonium conſumment, licèt alii, com̃uniter culpam venialem agnoſcant, favente Sanchez *lib.* 3. *diſp.* 12. *latè de hoc agens.*

III. Convenientiſſimum & decentiſſimum

eſt pro antiquiſſima & ſanctiſſ.conſuetudine eo die,quo recipienda vel recepta eſt, ſacroſancta Euchariſtia abſtinere à debito conjugali petendo. Ita omnes SS.PP.&DD. D. Hieron. in Apologia ad Damaſum: Illorum, inquit, conſcientiam convenio, qui eodem die poſt coitum communicant &c. Quam quidem conſuetudinem Legis vim obtinuiſſe, ut ſaltem ſub veniali obliget, venialitérque peccent conjuges, eodem die poſt copulam ad Euchariſtiam accedentes, docent multi graves DD. apud Sanchez *lib. 9. diſp.* 13. *num.* 2. Et mordicus noſter Marchant *Tribunal. tom.* 3. *ſeu ſpecul. p.* 3. *tract.* 1. *tit.* 12. *quæſt.* 4. §. 4. Verùm communis eſt ſententia DD. quos latè citat, & ſequitur Sanchez *ibidem num.* 5. Eúmque ſecuti RR. omnes. Quod ſi debitum petatur & reddatur recto fine & ſine omni alia culpa, nulla erit culpa eo die ad Euchariſtiam accedere, quia actus ille de ſe eſt bonus & honeſtus imò meritorius, & carnalis voluptas admixta propter bonum finem licitæ copulæ purificatur, quod ſi verò copula coniugalis petatur & reddatur ex mera nimia concupiſcentia, & voluptatis capiendæ cauſâ, ſanè plerumque erit culpa venialis, eo die Euchariſtiam ſumere ob magnam indecentiam & diſconvenientiam ad Sacramentum puritatis. Excepto tamen, niſi juſta cauſa excuſet, & indecentiam cohoneſtet, utpotè quia eſt magnum feſtum, in quo valdè de-

deceat communicare, vel niſi quis communicet, alii pravè judicabunt, vel ſcandalizabuntur, vel quia quis ſpeciali præparatione & devotione indecentiam illam ſuppleat. Lege latè Sanchez citatum *diſp. 13. tota.* Eâdem ratione dicendum de copula habita poſt Euchariſtiam eo die ſumptam: Et quæ de culpa dicta intelligenda ſunt ex parte petentis maximè, nam reddens ipsâ obligatione ſuâ à tali culpa excuſatur.

§. IV.

Et intrà terminos honeſtatis naturalis.

VErè certa eſt regula communiter aſſignata: conjugibus in uſu matrimonii unacum ipſa copula licere etiam acceſſoria, ſeu omnia ad eum uſum copulámque carnalem diſpoſitiva, corde, ore, opere, utpote ſunt, affectiones carnales, imaginationes, delectationes moroſæ, aſpectus, ſermones venerei, amplexus, oſcula, tactus &c. intrà terminos honeſtatis naturalis: adeò ut tunc certò peccent mortaliter ſi limites honeſtatis naturis notabiliter excedant, aliàs non. Sic omnes fatentur, & in terminis rectè proponit noſter Marchant, *tom. 2. tract. 7. titulo 2. in appendice.* Ratio eſt; quia tota illa indulgentia conjugibus data eſt, & tantùm dari potuit ab auctore naturæ intrà terminos honeſtatis naturalis, & concubitûs humani rationalis, ſeu quatenùs illa ſecundùm naturam, & rectam rationem ad naturalem humanum & ordinarium concubitum ordi- 283

 nantur

Digitized by Google

nantur. Hos limites quò quis magìs egreditur, eò magìs ad peccatum contra naturam accedet, utpote mollitiei, ſodomiæ &c. Eòque graviùs peccabit mortali cr. Vera & certa ſunt hæc omnia; at at undè ſciam in particulari, vel alteri exponam excedi, vel non excedi notabiliter terminos honeſtatis naturalis, ideóque peccari mortaliter, nec ne? Permoleſta maximè tamen practica eſt hæc quæſtio, quâ ſæpiſſimè pulſamur confeſſarij à conjugatis, præſertim fæminis, & novis nuptis, ubi cautus ſit confeſſarius, quoad fœminas maximè, nihil ex ſe in particulari reſolvat, ſed vel eas ad matres, ſi habent, vel cognatas, aliáſque conſcientioſas, fidáſque matronas ableget, vel earum ſcrupulis de dictis & præpoſitis quàm poteſt honeſtiſſimè reſpondeat. Cum viris locuturo audaciùs pono rursùs claras propoſitiones, & velut regulas.

REGVLA I. GENERALIS.

Conjuges quoad actus impudicos, tactus &c. tunc tantùm terminos honeſtatis naturalis notabiliter excedunt, & mortaliter certò peccant, quandò agunt, attentant, vel admittunt voluntariè aliquid contra naturam, aut ſodomiticè, aut cum præviſo periculo pollutionis voluntariè, ſeu cum periculo conſenſûs in illo, alioquin aut omninò non, aut non niſi venialiter delinquent. Hanc Regulam etſi in terminis non reperi longa tamen & impro-

ba

ba lectione plus quàm triginta authorum, omnium huc collimantium collegi, & tanquam facilem & expeditam libens communico. Ratio regulæ eſt, quia ex una parte exceduntur ſine dubio mortaliter limites hõeſtatis naturalis, quando ſic proximè ad peccatum contrà naturam acceditur. Ex altera autem parte: cuicúnque licet principale, debet etiam licere acceſſorium: cùm ergò conjugibus licitum ſit principále copulæ, non debent eis eſſe illicita (ſaltem mortaliter) acceſſoria, ſeu quæcunq; ad copulam inductiva, diſpoſitiva & præparatoria, quam diù limites honeſtatis naturalis dictis modis non excedunt. Hæc 2. pars regulæ declarabitur per Regulas ſequentes. Jam quoad 1. partem ſic breviter declaro, ſed caſtis omnia caſta, & juxta Apoſtolum: *omnia munda mundis.*

I. Copula ſodomitica inter conjuges, in vaſe innaturali quocúnque conſummata, vel animo ibi conſummandi inchoata, eſt peccatum mortale contrà naturam tam ex parte petentis, quàm reddentis. Omnes. Eſtò enim vir habeat poteſtatem in corpus uxoris, non tamen habet ad quemcúnque uſum, ſed ad uſum uxoreum naturalem intrà vas legitimum tantùm in ordine ad generationem. Inſuper ex D. Auguſtino lib. de bono conjug. c. 11. & communi DD. rectè docet Sanchez citatus, id eſſe gravius peccatum inter conjuges, quàm

inter ſolutos: quia inter ſolutos eſt ſolùm peccatum fornicationis contrà naturam, inter conjugatos autem eſt ſimul etiam formale adulterium tanquam ex parte viri petentis, quàm ex parte uxoris conſentientis: quia ſic reverà peccant contrà bonum fidei, quo ex vi contractûs matrimonii obligantur invicem ad concubitum naturalem aptum generationi tantùm, ergò extrà vas naturale coeuntes æquè violant fidem datam matrimonij, ac ſi cum aliis ambo concubuiſſent, quare eleganter D. Ambroſ. lib. De Patriarchis, relatus *c. nemo ſibi* 32. *quaſt.* 4. dicit: nec hoc ſolùm eſt adulterium peccare cum aliena conjuge, ſed omne quod non habet poteſtatem conjugii &c. ac proin ea circumſtantia tanquam ſpeciem mutans ſcilicèt copulæ ſodomiticæ cum propria conjuge neceſſariò eſt in confeſſione explicanda. Lege, Sanchez *l.* 9. *diſp.* 18. *ſatis teutonicum.*

§. Navarrus quidem Conſil. 7. de pœnitent. & remiſſion. ſatis apertè excuſat à mortali maritum, qui volens legitimè copulari uxori, ſed quò ſe excitet, & maioris voluptatis captandæ gratiâ, inchoat cum ea copulam Sodomiticam in vaſe præpoſtero cum intentione non ibi, ſed in vaſe naturali conſummandi. At contrà eſſe certò peccatum mortale ſodomiæ inchoatæ cum viris doctiſſimis à ſe conſultis meritò docet Sanchez *cit. diſp.* 17. *num.* 5. aliiſque citatis ſequitur Diana *part.* 2. *tract.* 17. *reſol.* 37.

II.

Digitized by Google

II. At cur dixiſti: *in vaſe innaturali quocunque?* Urges me & te erubeſcere, non tamen fruſtrà quæris confeſſarie, dicam in aurem. Etſi fortè non Sodomia propriè, certè ſpecies innominata, & infanda luxuria eſt (De qua generatim fortè c. ſequenti) Et mortaliſſimum nefas, ſi conjuges etiam ore coeant uſque ad ſeminationem. Quis putâſſet fieri poſſe, & quidem ſæpè? Eadem ſpecies infanda inchoata, & mortale peccatum erit meritò membrum pudendum ori uxoris immittere & delectari morosè &c. Attamen ſimpliciter oſculari, lambere, obiter ſolùm ore excipere has partes inter conjuges à mortali excuſant Filliuc. *tract.* 20 *c.* 9. *num.* 195. Jacob Marchant ad 6. præceptum. Conſentit Diana *part.* 4. *tract.* 4. *reſolut.* 221. Ita ſcribens: *Va Va coniugatis, ſi vera eſſet opinio Paludani, Sylveſtri, Rodriquez docentium eſſe mortale, ſi conjuges inter ſe tangant, & oſculentur pudenda propter ſolam impuritatem!* Et ipſe Sanchez *cit. Diſp.* 17. *num.* 5. Sic ſcribit. *Quòd ſi vir in ſuperficie tantùm vaſis præpoſteri uxoris fricaret ſua verenda, vel in os ejus intromitteret, ceſſante omni pollutionis periculo non crederem eſſe mortale.* Poſſunt hæ ſententiæ ſervire confeſſario poſt factum, ſed ante factum nullo modo conſulendæ, quin imò graviter reprehendendi ſunt talia factitantes.

III. Certiſſimum quoque eſt peccare mortaliter conjuges, quando vel ſeorſim, vel invicem

vicem ſe polluunt, ſeu tangunt cùm pollutione, ſeu effuſſione ſeminis extra vas directè volita & intenta. *Omnes*. cùm id repugnet caſtitati conjugali, ac fini principalis ſeminis, & matrimonii: neque mollities naturæ contraria per conjugium cohoneſtari poſſit: & inſuper ex communi ſenſu DD. pollutio voluntaria conjugatorum (eadem ratione, quâ ſupra Sodomia) habet malitiam ſpecialem, quaſi adulterii formalis contra fidem conjugii, quæ ſcilicet prohibet omnem uſum carnis extra limites conjugii, & obligat, ut uterque ſervet alteri corpus ſuum: & confirmat illud D. Ambroſius ſupra allegatus. *Non video tamen* (ait noſter Herincx *diſp.* 7. *de matrim. q.* 4. *n.* 21.) *efficacem iſtius ſententiæ rationem, varios etiam deprehendi pœnitentes, qui non apprehendebant ſpecialem malitiam ex parte conjugii in pollutione, credentes fidem conjugii per hoc non frangi.* Sic ille: cui poſt factum acquieſco, ſed in futurum communem DD. ſententiam inculco.

IV. Peccant inſuper mortaliter conjuges, quando delectantur moroſè, exercent tactus, oſcula, amplexus, aſpectus, colloquia venerea cum præviſo periculo pollutionis, ſeu ſeminationis extra vas, etſi directè eam non intendant; nec ſubſit periculum conſensûs directi in illam, ſi talia fiant ſolius voluptatis gratiâ, & nulla alia ſubſit juſta cauſa exercendi tales tactus vel actus, prout apud omnes in con-

feſſo

feſſo eſt: quod enim directè velle mortaliter illicitum eſt, etiam indirectè cauſare illicitum manet, niſi cauſa juſta illam actionem excuſet. Non ergo ſemper in conjuge petente, multo minùs in reddente mortales ſunt illi tactus & actus, facti cum præviſo periculo pollutionis in ſe, vel in altero conjuge, quando nec ea eſt intenta in ſe, nec adeſt periculum conſenſûs directi in illam, ſed ſolùm quando fiunt absque legitima cauſa excuſante, quæ inter conjuges poſſunt eſſe variæ: & inter illas legitimam cauſam excuſantem à mortali, cenſent Sanchez *lib.* 9. *diſp.* 49. *n.* 37. Perez *diſp.* 45. manifeſtationem & conſervationem mutui amoris, præſertim ex parte reddentis: & conſentit Gobat *caſ.* 17. *de matrimon. num.* 667. Quando alioquin unus conjux alteri eſſet ſuſpectus de exiguo amore, unde facilè naſcerentur ſiniſtri affectus, & ibidem reſolvit caſum valde & frequenter practicum *n.* 668.

Titia uxor juvenis, jovialis & calidi genii, maritum habet jam jam ſeptuagenarium, aliquot tamen ex ipſa liberorum patrem, attamen jam ſenio confectum, omnino impotentem; amant tamen invicem. Maritus amans, quia aliter non poteſt, rem tactibus agit, Titia patitur, & inde polluitur ſemel, bis, ter: anxia rogat opem, hinc Deum & peccatum timet: illinc maritum amat, carnes ſtimulos patitur peracres. Quæritur, an nihil, vel quid remedii ſuperſit? Reſpondet Gobat his omnino ver-

verbis. Reſpondeo ex jam dictis, cùm illi tactus videantur practicari ordinariè ſine pollutione, tametſi hæc quandoque ſequatur præter directam utriusque intentionem, cùm deinde appareat fieri non ex mera libidine, ſed ad teſtandum, fovendúmque amorem conjugalem, qui cæteroquin facilè frigeſcit in tam impari conjugio, ideo ex ſententia Sanchez & Filliucii non videri delinquere mortaliter illis tactibus. Confirmo authoritate Dianæ, qui abſolutè & ſine limitatione reſpondit conſultus, non peccare conjuges, qui in ſignum amoris conjugalis ſe amplectuntur, quamvis prævideatur ſecutura pollutio, quia affectus conjugalis eſt ſufficiens cauſa talem actum excuſans. Sic teſtatur ipſe *part. 6. tract. 6. reſolut.* 27. Hactenus Gobat. Confirmat hic caſus valde frequens judicium Ovidii:

Si qua voles aptè nubere, nube pari.

REGVLA SECVNDA.

I. INtra terminos dictos honeſtatis naturalis affectus carnalis, ſermones venerei, oſcula, amplexus & tactus quicunque inter conjuges, dum fiunt vel ad præparandum & excitandum invicem ad copulam, vel ad conteſtandum, aut fovendum amorem conjugalem omni culpa vacant. Omnes. Ratio eſt: quia cui conceſſus eſt finis, etiam conceſſa ſunt media ordinata ad illum finem; finis autẽ conjugum eſt amor & copula; utriusq; media ſunt illa

illa prædicta, ergo. Ex communi Sanchez *lib.* 9. *diſp.* 44. Quòd ſi verò eiuſmodi fiant & referantur ad maiorem voluptatem in ipſa copula captandam, ad ſummum ſunt culpa venialis; quia referuntur ad actum ſolùm venialiter malum; nam & ipſa copula ſolius voluptatis captandæ gratiâ exercita tantùm venialis eſt, ut paulò ſupra dictum communis cum Sanchez *citato n.* 9.

II. Inſuper etiamſi eiuſmodi actus & tactus fiant ad ſolam voluptatem in ipſiſmet captandam abſque ordine, vel animo perveniendi ad ipſam copulam, non excedit culpam venialem, (uti contra D. Antonin. Paludan. Sylveſt. Margarit. Rodriquez, alios non paucos) ex communi DD. plurimis citatis docet Sanchez *lib.* 9. *diſp.* 44. *n.* 12. ſic ſcribens: *procul dubio dicendum eſt, ſolùm eſſe culpam venialem tactus inter coniuges ob ſolam voluptatem captandam abſque animo perveniendi ad copulam.* Sic ille. Sequuntur Layman *lib.* 3. *ſect.* 4. *n.* 12. Perez, Dicaſtill. alii RR. cum Diana paulò ſupra citato, Gobat *caſ.* 17. *n.* 656. Ratio eſt; quia voluptas illa venerea non quæritur extra matrimonium, ſed in actu ſuâpte naturâ ordinato ad matrimonium: atque ad id ei nihil deeſt niſi circumſtantia debiti finis, ſcilicet copulæ perficiendæ, quo defectu non redditur culpa plus, quàm venialis, nam juxta regulam moralem alibi traditam: *exceſſus ſeu inordinatus uſus rei aliàs licitæ, non eſt niſi venialis culpa:*

con-

Digitized by Google

coniugibus autem illi tactus & actus aliàs licent ad finem copulæ, ergo exceſſus & inordinatus uſus absque debito fine, non erit niſi culpa venialis; intellige ſemper juxta prædicta: niſi fierent cum præviſo certo periculo pollutionis, ſaltem quando ipsâ copulâ illud periculum impediri non poſſet v. g. in loco publico. De quo latè Sanchez *diſp.* 49. *à num.* 39. Et hæc de tactu coniugum ad invicem. Jam ſeorſim.

III. Quando coniux non animo copulandi, ſed ſolius voluptatis capiendi gratiâ ſe ipſum tangit libidinosè (nimirùm cum commotione venerea ſpirituum generationi ſervientium) eſſe ſolùm culpam venialem abſolutè docent Sanchez citat. *num.* 6. & Perez *ſect.* 27 *num.* 6. Et conſentiunt Vaſquez, Caſtropalaus, Dicaſtill. apud & cum Gobat citat. *num.* 658. cum addito: quando certò abeſt periculum pollutionis, utpote, quia habet uxorem ad latus, vel propè in ſecreto, & (quod ſemper ſupponendum) ſine imaginatione alienarum perſonarum. Ratio eſt; quia reverà talis actus eſt indifferens ad actum conjugalem; & fornicarium: ergo ſi exerceatur ab habente jus & proximam potentiam ad copulam conjugalem, meritò dicetur naturâ ſuâ referri ad copulam illam, ideóque ſaltem à mortali excuſari.

IV. Certò tamen peccatum mortale eſt, quando conjux abſente conjuge ſic libidinosè tan-

sè tangit ſe ipſum. Ita contra Sanchez citatum communiſſima DD. Armilla, Vaſquez alii apud Layman citat. *n.* 12. *in fine*, plurimisq; citat. Diana *part.* 3. *tract.* 4. *reſol.* 215. & *parte* 9. *tract.* 8 *reſol.* 31. & 34. Ratio eſt, quia conjux non habet jus in proprium corpus ad uſum venereum, niſi tantùm per accidens, ut hic & nunc poſſit copulari cum conjuge: ergo extra caſum & finem copulandi cum conjuge, tactus libidinoſus ſui ipſius conjugi per ſe eſt illicitus, quippe proximè ordinatus ad pollutionem, ideòque ex genere ſuo peccatum mortale; & certè incipiens talem tactum cum intentione delectationis venereæ captandæ exponit ſe nimio periculo pollutionis, cum, abſente conjuge, deſit facultas copulæ conjugalis. Equidem cum Gobat citato *n.* 660. valde timeo, ne pauciſſimi ſint, qui non fateantur ſe ferè ſemper pollui, quando etiam ſine intentione pollutionis procurandæ cœperunt ſe tangere ob voluptatem veneream abſente uxore. Dicta de tactibus coniugum intelligenda ſimiliter de aſpectibus, & verbis turpibus, niſi quod aſpectus & verba non ſint ita incitativa ad pollutionem ſicut tactus.

REGVLA TERTIA.

Etiam quando coniugibus legitimis ab extrinſeco eſſet impedita, interdicta, vel illicita copula, adhuc tamen citra peccatum mortale licent ipſis affectus carnales, ſer-

Digitized by Google

mones, oſcula, amplexus, &c. ſolius voluptatis causâ, & citra periculum pollutionis, exceptis duobus caſibus, nimirum ſi dubitetur de valore matrimonii, & ſi votum continentiæ eſſet emiſſum. Ita (contra multos) ex communi Sanchez *citat diſp.* 44. *a n.* 19. quem ſequuntur Layman, alii RR. paſſim. Ratio eſt; Quia tunc inter coniuges legitimos ſuâpte naturâ eſt licitus uſus matrimonii, & ſolùm per accidens impeditur ab extrinſeco, v. g. ab impedimento impotentiæ ſuperveniente matrimonio legitimo, quod tamen non impedit cætera, aliàs coniugibus licita ſine mortali. Item ſi ſit periculum abortûs prolis, vel ſalutis coniugis tempore puerperii, vel ultimæ prægnationis, &c. copula ſolùm prohibetur ab extrinſeco ex virtute charitatis, & pietatis, quibus tamen non adverſantur cætera coniugibus ſine mortali licita. Item ſi coniux contraxit impedimentum affinitatis cum coniuge, copula ſolùm prohibetur in pœnam ab extrinſeco præcepto Eccleſiæ: quod præceptum, cum ſit pœnale, & ſtrictè interpretandum; non debet extendi ultra copulam ad delectationes, tactus &c. coniugibus aliàs ſine mortali licita. *Dico ſemper ſine mortali.* In his enim omnibus peccant venialiter ob defectum debiti finis, ſcilicet ipſius copulæ, quæ eis impedita, vel interdicta eſt, niſi id fiat ad amorem coniugalem conteſtandum, vel fovendum. Se-

cùs

eis verò dicendum, & mortaliter peccare conjuges talia exercentes in caſibus exceptis. 1. Quando dubitatur practicè de valore matrimonii, cum enim ſolum ipſum matrimonium illa omnia cohoneſtet, & à mortali excuſet, quàm diu dubium eſt matrimonium, dubia etiam erit honeſtas, vel excuſatio illorum tactuum & actuum, & conſequenter durante eo dubio illos exercentes exponunt ſe periculo peccati mortalis impudicitiæ, eòque ipſo mortaliter peccant. 2. Quando ab uno vel utroque conjuge votum continentiæ perfectæ emiſſum eſt, quia vovens abſolutè caſtitatem, tenetur abſtinere ab omnibus, quæ adverſantur caſtitati, ſalvo ſolùm jure alterius, qui non vovit: ergo ſicut talis cogitur abſtinere à petendo debito, & ſolùm poteſt, & tenetur reddere petenti, ita etiam cogitur abſtinere ab omni carnali ac venerea delectatione tactu & actu, niſi quatenus tenetur uxori petenti reddere debitum. Quòd ſi autem ſolùm voviſſet non petere debitum, cætera ipſi licita manebunt, ſicut modo in ſuperioribus dictum eſt.

REGVLA QVARTA.

EAdem ratione juxta prædicta citra mortalem ſaltem culpam, licita eſt conjugibus delectatio moroſa venerea, ſeu voluntaria admiſſio, approbatio, ac velut fruitio delectationis venereæ exſurgentis in partibus verecundis ex commotione ſpirituum generationi ſervienti.

entium; ex copula coniugali tantùm cogitata, etiam altero coniuge abſente, vel aliàs ipsâ copulâ impeditâ vel prohibitâ, ſecluſis ſemper tribus prædictis, periculo pollutionis, dubio de matrimonii valore, & voto caſtitatis. Communis DD. Navar. *manual. c. 16. n. 22.* Sanchez, Coninck, Layman, Perez, alii paſſim. Ratio eſt, quia talis eſt delectatio, quale eſt objectum: ſed huius delectationis objectum nimirum ipſa copula coniugalis coniugibus de ſe ſemper eſt licita, eſtò hìc & nunc per accidens ſit impedita, ergo & delectatio de illa habita, ſiquidem ad eam copulam ordinetur, ſimpliciter licita erit; aliàs tanquam actus inutilis & deſtitutus debito fine, ſcilicet copulæ perficiendæ, cuius illa delectatio velut inchoatio eſt, culpam venialem excedere non poterit, cum delectatio illa extra copulam licet, non tamen extra matrimonium quæratur. Idem dicendum tametſi à delectatione conſurgat, ut plerumque ſolet, commotio membri verendi. Sanchez *diſp.* 44. Perez, alii cum Gobat *n.* 654. Quia matrimonium excuſans à mortali delectationem ſenſitivæ partis, excuſat quoque commotionem illam connaturaliter ex illa conſequente. Communis DD. Vaſquez, alii. Loquimur autem ſemper de delectatione ex copula coniugali cogitata, nimirum inter ipſos coniuges. Nam apud omnes in confeſſo eſt: peccare mortaliter conjugem; dum, etſi in actu conjugali cum proprio con-

jūge,

Digitized by Google

jugε, imaginatur ſibi *aliam perſonam virum vel fœminam carnaliter dilectam*; hoc eſt, ſive efficaciter deſiderando eam hìc & nunc habere ſuppoſitam pro copula loco conjugis, ſive moroſè ſolùm delectando ſe in imaginatione alterius perſonæ, quaſi hìc pro propria cōiuge præſentis, priùs eſt enim verum mentale adulterium, alterum eſt delectatio moroſa de objecto mortaliter malo & illicito hìc & nunc. Communiſſima cum Sanchez *lib. 9. diſp. 17. num. 6.* Laym. alii. Dicunt autem *carnaliter dilectam*, nam ſi imaginatio & delectatio coeuntis cum propria coniuge verſaretur ſolùm circa aliam perſonam virum vel fœminam non ſic carnaliter dilectam in re turpi, ſed ſolùm, ut naturaliter delectantem ob naturalem pulchritudinem ſeu formam amabilem, eâdem omnino ratione, quâ etiam oblectare formoſa ſtatua, vel imago affabrè picta poſſet, idque ad honeſtum finem, ut ſic faciliùs ſe provocet ad ſeminationem, vel ut uxor formoſiorem prolem concipiat, quas ob cauſas coniuges in lecto tecti formoſas imagines fœminæ vel pueri pingere ſolent, per ſe loquendo nullam culpam lethalem rectè agnovit Sanchez citatus: etſi fateatur rem plenam periculi, & minimè conſulendam vel permittendam, potiùs permittendæ imagines, ſed certè profanæ non ſacræ ob graviſſimum irreverentiæ periculum, quamvis nec ipſas permittere velit Diana *part 11. tract. 8. reſolut. 35.* eò quod ſemper ſubſit periculum

ne tempore coitûs intuendo illas imaginentur ſibi alias perſonas, & ſeſe oblectent copulâ cum iis imaginatâ. Verùm durum eſt niti contrà torrentem conſuetudinis jam ubique receptæ & toleratæ.

THESIS IV.

CОnjux ſub mortali obligatur reddere debitum conjugi *petenti ſeriò, juſtè, rationabiliter ac licitè, ſaltem ex parte copulæ*, adeò ut, iſtis circumſtantiis concurrentibus, injuſtè negans peccet mortaliter toties quoties. Certiſſima apud omnes. *Ratio* obligationis eſt juris naturalis: quia ex ipſo legitimo, rato ac Sacramentali matrimonii contractu, quo fit utrimque mutua traditio & acceptatio corporum ad eum uſum, eſſentialiter oritur obligatio reddendi corpus ad eum uſum juſtè & rationabiliter petenti. Undè non tantùm monet, ſed præcipit Apoſtolus 1. ad Corinth. 7. *Uxori vir debitum reddat, ſimiliter & uxor viro*, reddénsque rationem: *Mulier ſui corporis poteſtatem non habet, ſed vir; ſimiliter autem & vir ſui corporis poteſtatem non habet, ſed mulier.* Et oſtendens Apoſtolus eam obligationem reddendi debitum eſſe ex Juſtitia, ejus negationem fraudem appellans ſubdit: *Nolite fraudare invicem, niſi ex conſenſu ad tempus ut vacetis orationi: & iterùm revertimini in idipſum ne tentet vos Sathanas propter incontinentiam veſtram.* Undè ex communi rectè inferunt Gobat.

Digitized by Google

bat.caſ.16.n.69. Et Marchant. *Sup.citat. tract. 12.q.4.§.1.* Peccare ſemper mortaliter conjugem, negantem debitum rationabiliter petenti, etſi in petente nullum eſſet periculum Incontinentiæ, ſed gravius longè, ſi negent, quando advertunt in petente grave Incontinentiæ periculum, quo caſu non tantùm contrà Juſtitiam, ſed ſpecialiter etiam contrà charitatem delinquunt, & rectè monet Layman. *Lib.5.tract.10 part.3.c.1.* Quod confeſſarii, quando advertunt defectum circà hoc, debeant pœnitentes admonere. Inſuper inferunt DD. citati. Nominatim Sanchez *lib 9.diſp. 3.* Coninck *diſp.34.* Dicaſt.*diſp.9.dub.19.* Peccare contrà Juſtitiam conjugem, qui ad reddendum debitum reddit ſe impotentem, aut jejuniis, aut voluntariis pollutionibus, aut qui longam voluntariam peregrinationem ſuſcipiunt abſque conſenſu alterius, maximè ſi huic immineat periculum incontinentiæ. Jam verò conditiones ad hanc tantam obligationem requiſitæ explicandæ ſunt.

§. I.
Petenti ſeriò.

NImirùm expreſsè & inſtanter, ut conſtet 284
maritum v.g. ſeriò velle exigere debitum tanquàm debitum, vel econtrà uxor, &c. Ubi Perez *citat.diſp.50.n. 3.* Sic ſcribit. *Excuſatur conjux à culpa gravi, quando alter petit copulam non tanquam debitam, ſed tanquàm benevolè & amicè,*

amicè, uti res alias debitas ſolemus ab invicem petere, non animo obligandi. Sic ille. Non ergò peccat conjux conjugi debitum ſemel tantùm, & obiter, vel implicitè petenti, etiam ſine alia cauſa modeſtè denegando, tergiverſando, excuſando, prece vel ſuaſu avertendo petentem, ſi videatur non admodùm ægrè laturus. Communis Sanchez ſuprà Layman *part.* 3. *c.* 1. *n.* 1. Excipiendi ſunt caſus. 1. Si intelligat conjugem tergiverſationem talem valdè ægrè laturum, tunc enim conſtare debet, eum ſeriò petere debitum. 2. Etiamſi ſciat conjugem non adeò ſeriò & rigorosè debitum exigere, advertat tamen ex privatione debiti conjugalis eum periculo incontinentiæ exponi, utroque caſu negans pertinaciter, peccat mortaliter. Communiſſima cum Sanchez *Lib.* 9. *diſp.* 2. *n.* 19. 3 Si conjux advertat conjugem ſemel tantùm vel obiter petentem non audere præ verecundia Sæpiùs & expreſsè petere, peccabit mortaliter non reddendo, quia jam conſtat eam ſeriò petere. Ex communi Sanchez *ibidem*. Diana *parte* 5. *tract.* 14. *reſol.* 36. 4. Certiſſimè autem peccat mortaliter uxor, quando ex indignatione, vindictâ, invidiâ, contemptu mariti, negat ipſi uſum corporis, aut non acquieſcit, niſi poſt rixas, vel magna cum difficultate. Tanner *hic diſp.* 8 *q.* 6. *n.* 25. teſtans ita omnes ſentire. Longè autem frequentiùs peccant mariti, ſi negent uxo-

uxoribus illud maritale commercium petentibus, cùm enim pleræque præ verecundia non audeant expreſsè & inſtanter petere, cenſendi ſunt mariti offendere DEUM mortaliter, quandò uxoribus ſe ſe inſinuantibus nolunt obſequi, niſi fortè experti ſint eas præter morem eſſe inverecundas,&c.

§ II.

Petenti juſtè.

QUando nimirùm petens jure petendi gaudet, eóque legitimè privatus non eſt. Generaliter ergò conjux non tenetur reddere, nec peccat negando debitum, quando alter conjux jure petendi debitum privatus eſt, quod fit per inceſtum vel adulterium. Communiſſima cum Sanchez *Lib. 9. diſp. 6.* Layman *citatus c. 1. n.* 14. Ratio patet, quia ubi ceſſat jus petendi, conſequenter ceſſat obligatio reddendi: atqui conjux inceſtuoſus in pœnam criminis amittit jus petendi debitum, ut ſæpè repetitur in Jure, & explicatum habes c. 1. de impedimento Affinitatis, quæ revide, & adde: poſtquam inceſtuoſus diſpenſationem ſuper petendo debito impetravit: quam jure ordinario Epiſcopus, & ex privilegio mendicantes conferunt; tunc jus exigendi debitum planè recuperat, & conjux innocens reddere tenetur. Ut omnes notant cum Sanchez *Lib. 9. n.* 10. Jam verò qualiter per adulterium amit-

tatur jus petendi, & alter conjux liberetur ab obligatione reddendi debitum pro longè frequentiori praxi accuratiùs explicandum eſt.

I. Conjux innocens certè poteſt negare debitum adultero velut jure naturæ, quia frangenti fidem, fides meritò non ſervatur. Omnes. Et colligitur apertè ex c. 5. & 19. Matthæi. Dummodò tamen adulterium commiſſum ipſi innocenti certò, vel non levibus conjecturis cognitum ſit, nam ſi dubitet tantùm vel ſuſpicetur, aut ſolùm leves, vel probabiles eſſent conjecturæ, negare debitum non poſſet, quia nemo eſt ſpoliandus certo jure ſuo, quod poſſidet, propter dubitationem, vel probabilitatem oopoſitam. Ut docetur in materia de Juſtltia. Et dico ſemper: *Conjux innocens*: Nam ſi & alter ſit adulter, jam negare debitum licitè non poteſt, quia jam injuriæ adulterii ſibi invicem compenſatæ ſunt, & ut loquuntur legiſtæ, *ſunt ejuſdem farinæ.*

II. Conjux adulter amittit jus petendi debitum non ſimpliciter, ut nec validè, nec licitè petere poſſit (ſicut ſi commiſiſſet inceſtum cum conſanguinea conjugis in primo vel ſecundo gradu) ſemper enim adulter licitè petit, & conjux licitè reddit debitum ſecundùm omnes, ſed ſolùm ſic amittit jus, ut non poſſit validè & obligatoriè petere, ita ut conjux innocens reddere teneatur, cùm, ut modò dictum, ei juſtè denegare poſſit. Nam jure peten-

petendi non privatur adulter niſi per voluntatem & quaſi ſententiam uxoris, vel conjugis innocentis, quæ hìc obtinet quaſi locum Judicis. Interim certum eſt, poſſe ei etiam injuriam factam remittere, & debitum reddere, atq; poſtquàm ſemel remiſit conjux innocens, jam non poterit ei ampliùs debitum negare vi prioris adulterii jam remiſſi, ſecùs ſi novum acceſſiſſet, quia injuria ſemel remiſſa reviviſcere nequit, & dare jus negandi juxta communem DD. Sanchez *lib.* 10 *diſp.* 10. Layman *Lib.* 5. *parte* 3 *c* 1. *n* 1. Tamburin. *citat. c.* 3. § 3. *n.* 7. *in fine.*

III. Conjux adulter & validè & licitè poteſt exigere debitum, hoc eſt non tantùm ut licitum, ſed etiam ut jure ſibi debitum, quamdiù conjux innocens propter ignorantiam nihil excipit, vel ſpontè ſua nihil excipiens reddere paratus eſt. Ita (contrà Navarr. Henriqu. noſtrum Alphonſum à Caſtro alios apud Sanchez & Layman) communis jam DD. Cajetan. Sotus Coninck alii cum Sanchez *Lib.* 10. *diſp.* 68. *n.* 4. Ratio eſt, quia quòd adulter privetur jure petendi debitum propter adulterium, pœna quædam eſt, ad quam ſe ipſum adulter condemnare, vel ſibi ipſi infligere non tenetur, nemine agente vel excipiente contrà ipſum, ſed ut modò dixi, per voluntatem, & quaſi ſententiam conjugis innocentis ea pœna infligenda eſt adultero. Accedit, quòd conjux adulter, maximè vir, plerumque non poſ-

ſit

ſit abſtinere à debito petendo modô priùs ſolitô, quin in crimi is ſuſpicionem veniat apud alterum conjugem, vel alia mala oriantur, quod valdè notent confeſſarii, ne oppoſitam nimis rigidam ſententiam antiquorū Caſiſtarum ſecuti, pœnitentes adulteros graviùs illaqueent. Exempla novi, & ſubindè etiam tragica. Quin etiam, ſi coniux adulter advertat, quod coniux innocens adulterium ſuum certò compertum non habeat, ſed levibus tantùm ſuſpicionibus inducta ſe à debito reddendo ſubtrahat, eam ad debitum reddendum etiam compellere poterit: ut rectè infert Layman *ibidem n. 4 in fine.* Nam, ut ſuprà dictum, coniux innocens non poteſt exceptione adulterii eam pœnam infligere negando debitum, niſi de crimine eâ pœnâ digno, ſcilicèt adulterio commiſſo, non levibus conjecturis conſtiterit; at verò ſi coniux innocens certò cognitum habet adulterium alterius, utpote ſi in flagranti deprehendit, tunc compelli non poterit ad debitum, quàmvis in foro externo probare non poſſit. Ut notat Sanchez *Lib. 10. diſp. 10. n. 8.* Layman *citat. in fine.* Intellige autem ſemper niſi coniux innocens poſt cognitum certò adulterium alterius conjugis ſemel remiſiſſet, quæ remiſſio poteſt fieri aut expreſsè verbis, aut implicitè & factis: Ut ſi coniux innocens tamen ſponte & nulla neceſſitate urgente eidem debitum reddat, vel ab eo petat, ſi ei corrideat, confabuletur, & alia ſimilia amoris

moris indicia exhibeat adultero, vel adulteræ coniugi, hæc enim ſaltem in foro externo habentur pro ſigno omnimodæ remiſſionis: & conſequenter, illis exhibitis, repelletur à Judicibus accuſatio, ut notat Sanchez *citatus lib.* 10.*diſp.* 14.*à n.*6. At quid in foro conſcientiæ? Si conjux innocens ſciens adulterium alterius ita ſpontè ei debitum reddat, vel petat, aliáq; ſigna amoris exhibeat, ſtatímque intelligetur verè remittere, ideò non poſſe ampliùs in conſcientia negare debitum, vel accuſare. *Spontè dico.* Si enim vi vel metu etiam levi hæc præſtet, non eſt æquum innocentem privari ſuo jure, ſibíque præjudicare: cùm nemo in neceſſariis præſumatur liberalis; L. *Rem legatam ff. de amittendo Legato.* Reſpondetur conjugem innocentem ea exhibendo triplici modo ſe poſſe habere in animo 1. Animo verè remittendi injuriam, & tunc ſine dubio verè remittit, ut non poſſit ampliùs negare debitum, vel accuſare. 2. Animo nullo modo remittendi, ſed ſibi ſuum jus ſervandi, & tunc cùm verè non remittat, remanebit innocens in ſuo iure negandi debitum Sanchez *ibidem n.*21. 3. Abſtrahendo ab utroque, ſeu non habendo animum expreſſum aut remittendi, aut non remittendi, quod certè ſubindè contingit, & tunc putat Sanchez *ibidem*, innocentèm non poſſe ampliùs negare debitum, vel accuſare, quia ea ſigna amoris tam voluntariè ſuſcepta cenſentur vera remiſſio, cui ego acquie-

quieſco; etſi ſubdubitet Tamburin. *citatus n.* 12. *in fine.*

§. III.

Petenti rationabiliter ſcilicet cum uſu & moderamine rectæ rationis.

ET univerſaliter ſic, ut altera pars debitum abſq; incommodo rationabiliter reddere poſſit, neque denegandi, vel ſe excuſandi juſtam & rationabilem cauſam habeat, vel ex parte copulæ, vel petentis, vel reddentis, vel prolis, quæ omnia ad certa capita, & quaſi regulas ſummariè reduco.

I. Non ergò peccat conjux negando debitum petenti conjugi, inprimis, ſi is petat in ebrietate, furore, amentia. Ut contra Navar. Sylveſt. & alios docet communis DD. cum Sanchez, Layman, Diana citat. *Ratio eſt*, quia talis non petit rationabiliter & ut homo, ſed potiùs ut beſtia. Limitant tamen DD. quòd ſi talis ebrius, vel amens acceſſurus eſſet ad aliam, vel ſe polluturus, teneretur per accidens, & ex charitate ſaltem reddere ob impediendа mala indè emergentia. Item non tenetur reddere, ſi conjux petat nimis frequenter & importunè v. g. Si ter de noctu petenti reddatur, quartà vice negetur: ut notat Gloſſa; *In caput Quoniam. diſtinct.* 31. Rodriquez, alii cum Layman *citato c.* 1. *n.* 1. Item non peccat, ſi ſolùm parvo tempore differatur, ut ſi peten-

petenti de die neget redditurus noctu, niſi adverteret periculum Incontinentiæ in alio: quia cenſetur parvitas materiæ excuſans ſaltem à mortali. Ex communi Diana *parte 5. tract. 5. reſolut. 14.* Eâdem ratione, ſi conjux valde rarò petit debitum v.g. in menſe quater, & quintâ vice negetur Sanchez & Layman citati cenſent parvitatem materiæ, niſi conſtet conjugem tunc ſeriò petere, aut verſari in periculo Incontinentiæ. Item ſi conjux petat indebito modo, ſive ex parte copulæ v. g. in præpoſtero ſitu: ſive ex parte circumſtantiarum loci & temporis, juxta dicenda §. ſequenti.

II. Quoties reddenti timeretur grave periculum ſalutis corporalis, utpote mortis vel morbi gravis & periculoſi, non tenetur reddere, Communiſſima cum D. Thoma, Scoto, aliis in 4. diſt. 32. aliiſque, quos latè citat & ſequitur Sanchez l. 9. diſp. 24. n. 16. Laym. cit. c. 1. & 5. *Ratio eſt*, quia ex naturali interpretatione conjuges in matrimoniali contractu corporis poteſtatē inter ſe dant, ſalvâ ſuarum perſonarum incolumitate, imò cùm ſuorum corporum dominium non habeant, nec poſſunt licitè eorum uſum in tanto periculo mortis, aut gravis infirmitatis permittere, multò minùs præſtare, conſequenter peccant in tali periculo copulam exercendo, petendo & reddendo, ergò à fortiori conjux non tenebitur reddere

debi-

debitum petenti in tali periculo, quia irrationabiliter, injuſtè, illicitè petit. Periculum autem tale dupliciter imminet. 1. Ex parte petentis, utpote quia peſte infectus, lepſâ, morbo Gallico, vel alio contagioſo, & probabiliter certò infecturo laborat, ei petenti non tenetur conjux reddere, eſto ſit in periculo incontinentiæ, non ex juſtitia ſecundùm omnes ob rationem datam: neque ex charitate (ut contrà Ledesma, & Rodriquez noſtrum ex communi docent Sanchez & Layman citat.) Quia ordine & lege charitatis nemo tenetur ſui corporis vitam & incolumitatem pro privati hominis peccato vitando exponere, cùm is in neceſſitate ſimpliciter poſitus non ſit, ſed alia concupiſcentiæ remedia adhibere poſſit: eſtò, ſanctè & laudabiliter ita faceret, atque etiam aliquandò ſaltem ex charitate reddere debebit: Ut ſi morbus contagioſus, Gallicus vel Lepræ valdè diuturnus ſit, cùm valdè difficile aliquibus ſit in perpetua lucta contrà motus concupiſcentiæ perſeverare. Quo ſenſu intelligendus Alexander III. c. 2. *De coniug. Lepros.* ita reſpondens. *Si virum vel uxorem leproſum fieri contigerit, & infirmus à ſano debitum exigat, generali praecepto Apoſtoli, quod exigitur, eſt ſolvendum.* Reſpondent enim DD. communiter apud Sanchez citatum *diſp. 24. num.* 17. Pontificem ita reſpondiſſe ex præſumptione, quod conjugi reddenti debitum propinquum

quum infectionis periculum plerumque non immineat à leproſo, præſertim cùm rarò admodùm fiat, ſitûsque mutatione, ac veſtitu periculum caveri poſſit. 2. Oritur periculum tale ex parte ipſius reddentis, utpote quia morbo laborat v. g. Hectica febri, vel alio, cui valdè noceat coitus: vel ex ipſo impetu copulæ gravis infirmitas, vel periculum timeatur. Item ſi mulier per Medicorum judicium, vel experientiam antecedentis partûs in probabili periculo mortis conſtituenda ſit, ſi prolem concipere & parere debeat, petenti debitum reddere non tenetur. Omnes. At verò reddere debitum marito, & deinde vel expellere ſemen receptum, vel ſumpto pharmaco conceptionem prolis impedire ad evadendum futurum periculum mortis in partu, ſimpliciter & mortaliter illicitum eſt; ſicut & in omni alio caſu. Communiſſima DD. imò omnes cum Sanchez *lib. 9. diſp. 20.* *Ratio eſt*, quia id directè repugnat fini principaliſſimo & unico matrimonii, & debiti conjugalis. Unde c. *ulti-mo de condition appoſitis.* Inter conditiones matrimonii ſubſtantiæ repugnantes hæc ponitur, *ſi generationem prolis evites.* Et, ſemel in aliquo caſu conceſsâ hâc licentiâ fœminis, eâ paſſim abuterentur cum magno generationis humanæ detrimento; alia longè eſt ratio de expulſione fœtûs nondum animati ad ſervandam vitam matris in evidenti periculo mortis,
 quam
Digitized by Google

quam licitam eſſe cum Sanchez docent multi quia fœtus tunc eſt actualis aggreſſor vitæ matris, & actualis ac unica cauſa mortis illius, contrà quam habet mater jus naturale ſe defendendi, eámque repellendi: at verò fœtus nondum exiſtens non eſt actualis aggreſſor, nec de facto vim infert, ſed ſolùm timetur de eventu futuro, contrà quem proin mater nullum habet jus naturale ſe defendendi, uti explicant Sanchez & Layman citati, nos autem cum communiori alibi utrumque negamus.

III. Quandò ex redditione debiti timetur probabile iudicium mortis, abortûs, monſtroſitatis &c. prolis, tunc nec petere, nec reddere licet, conſequenter multò minùs petenti reddere tenebitur coniux absque neceſſitate. *Omnes*. Et ſpecialiter tempore menſtrui uſum conjugalem factum ſine neceſſitate peccati mortalis damnant multi cum D. Bonaventura apud Sanchez *diſp.* 21. *num.* 2. Eo quòd tunc ſoleant naſci proles miſerrimæ ac mõſtroſæ, atq; tunc temporis conjugem reddẽdo peccare venialiter poſt Henriq. Sylveſt. Rebell. alios docet Bonacinna *hic quæſt.* 4. *propoſ.* 6. *n.* 10. Communi tamen ſententiâ DD. cum Sanchez diſp. 21. *num.* 8. petens tunc ſolùm peccat venialiter, etiamſi certò prævideat periculum prolis vitioſæ, vel monſtroſæ generandæ, reddere autem licitè poterit uxor ob importunitatem petentis: eò quòd meliùs ſit prolem vitioſam, monſtroſam vel leproſam naſci, quàm

omni-

omninò non naſci; Attamen tunc non obligari ad reddendum contrâ Sanchez ibidem rectiùs docent ſupra citati Sylveſt. Henriquez, Bonacinna, ac noſter Marchant *Tribun 3, tom. 3. ſeu ſpeculi parte* 3. *tract.* 1. *tit* 12. *quæſt.* 4. §. 1. Quia verè irrationabiliter & injuſtè petitur quod cum tanto damno petitur, & ſi labatur alter in incontinentiam, ſibi imputet, & impotenti ſuæ libidini: Secùs eſſet in caſu neceſſitatis, ut quandò conjuges nunquam poſſent petere vel reddere debitum ſine periculo prolis vitiandæ: ut leproſi, vel alio morbo laborantes hæreditario. Similiter quandò eſt probabile periculum mortis prolis, vel abortûs, ut ſi uxor ſit valdè gravida, & ſitu communi copula petatur, non tenetur reddere: poſſunt tamen tunc mutare ſitum accomodum, ut theſi præcedenti inſinuavi. Tandem ſi fœmina experta ſit ſe fœtum vivum edere nunquam poſſe, probabiliter cum multis docet Sanchez citat. nihilominùs mulierem debitum reddere poſſe, imò & petere, quia partim eventus incertus eſt, & Dei beneficio ordinario non impoſſibilis, ideóque conjuges videntur manere in poſſeſſione ſui juris & petendi & reddendi debitum, partim quia melius videtur puero ut exiſtat privatus viſione Dei, quàm ut omnino non exiſtat, ut indicat Div. Aug. *lib.* 5. *contrà Julian. c.* 8.

IV. Ob inopiam ne multiplicetur) proles, imprimis validum eſt pactum conjugum eâ de

cauſâ continendi, ſeu non petendi, nec reddendi debitum, imò & licitum quàm diù abeſt periculum incontinentiæ. Ex communi Navarr. *c.* 16. *num.* 39. Sanchez *lib.* 9, *diſp.* 25. Layman. *c.* 1. *num.* 16. Diana *part.* 3. *tract.* 4. *reſol.* 13. Poſſent etiam abſolutè ita paciſci, & quidem ſanctè, & meritoriè, ſi ob honeſtum finem; ergò etiam ob eam cauſam neceſſitatis, atque ſtante tali pacto, utique conjux non tenetur reddere, quia injuſtè contrà pactum redderetur: at verò ſecluſo tali pacto conjugi petenti tale debitum negare ob ſolam paupertatem, eſſe mortale docent Navar. *c.* 16. *num.* 25. Sylveſt. alii communiter negantes abſolutè multiplicationem prolis excuſare à redditione debiti: et expreſsè Layman. *c.* 1. *num.* 16. Nam cùm hoc caſu jure petatur debitum, quia ex una parte multiplicatio prolis ſpectat ad præcipuum finem matrimonii, eſtque magnum bonum ac donum DEI, cujus gratiâ conjugibus perferendum eſt quodvis incommodum. Ex altera parte autem melius eſt proli, ut vivat inops, quàm ut omninò non vivat, atque inter Chriſtianos vix eveniet extrema neceſſitas, cùm in auxilio Dei, *qui vilatilia* paſcit, & piorum hominum confidere oporteat, non apparet excuſatio tam ſtrictæ obligationis; conſentit Gobat *caſ.* 16. *num.* 24. Hac etiam ratione confirmans: aut uxor diù negavit debitum ob illud periculũ paupertatis, aut non diu? si diù? Exponit maritum ingenti periculo con-

Digitized by Google

Incontinentiæ, & ſic delinquet mortaliter ex ſententia omnium. Si non diu? ergò fruſtrà: concipiet enim probabiliſſimè primo congreſſu tanto avidiùs ſemen rapiente matrice, quantò diutiùs caruit illo velut alimento. Quare non memini (ait *ibidem n.* 625.) me unquã impertiîſſe abſolutionem præferenti animum negandi debitum marito ſeriò petituro ob metum difficultatis in prole enutrienda. Sic ille, ſic ego. Quòd ſi tamen res eo loco eſſet, ut ob prolis multiplicationem, vel parentes ipſi, vel vivis parentibus liberi in extremam inopiam (caſus certè rarus inter chriſtianos) redigendi eſſent, omnino fatendum eſt, ac fatetur Layman citatus, debitum juſtè negare poſſe: & quæſo te confeſſarie, an peccati damnabis miſeram uxorem, quæ, marito omnia abligurienti, ipſa cum liberis famem & ærumnas tolerans ne amplius multiplicetur miſeranda proles, debitum neget; priusquam ſe emendet, quoniam abſolutè non improbabilis, & benè conſideratis circumſtantiis, in praxi tuta videtur ſententia oppoſita, nimirùm ob paupertatem ne multiplicatâ prole, nimia moleſtia, vel mendicitas ſuſtinenda ſit, poſſe negare debitum, vel ſine omni culpa. ut cum Ledeſma, aliis vult Sanchez citatus, & Diana *part.* 9. *tract.* 7. *reſol.* 3. vel ſaltem ſine culpa mortali, ut volunt Sotus, Rodriq. Sa, alii apud Layman citati. Conſultiſſimum videtur

ex natura ſua non ſit illicitus, ſed ſolùm ex culpa vel circumſtantia tenente ſe ex parte petentis, jus tamen petendi retinentis, hinc idem actus ut ſe tenet ex parte coniugis reddentis, in qua, vel quo non reperitur aliqua culpa, vel circumſtantia vitians actum, erit licitus, imò etiam debitus ex juſtitia, excepto ſolo caſu, quando coniux petens per culpam ſuam amiſiſſet jus petendi debitum, utpote per affinitatem contractam per inceſtum, tunc enim non tenetur reddere, imò cùm commode avertere poſſit, ſaltem ex charitate tenetur non reddere, abſolutè autem poſſe reddere, contra alios probabiliter docent Sanchez *l. 9 diſp. 6. n.* 12. Diana *parte 9. tract. 8. reſol. 32.*

Regula tertia. Quando reddere eſt peccatum mortale ex culpa, vel circumſtantia tenente ſe ex parte ipſius actûs copulæ, ut ſi petatur in loco ſacro, cum evidenti periculo abortûs, cum inceptione extra vas naturale, &c. Tunc etiam reddere eſt peccatum mortale, niſi ignorantia vel metus incuſſus excuſet à toto, vel à tanto, quia tunc verè & propriè eſſet cooperari ad peccatum mortale: etenim quando ipſe actus de ſe eſt illicitus, utpote quia reverentiæ loci ſacri, ſaluti prolis, aut naturali honeſtati repugnat, tunc eâdem malitiâ, & pravâ circumſtantiâ afficitur & petitio & redditio.

SE-

SECTIO IV.

Peccata conjugum contra matrimonium nimirum de adulterio, & reſtitutione inde debitâ.

ADulterium definitur communiter: *violatio tori alieni; concubitus illicitus in alieno toro; ſpecies luxuriæ, quâ violatur fides tori conjugalis.* Fit tripliciter; aut enim eſt concubitus conjugati cum conjugatâ; aut conjugati cum ſolutâ; aut ſoluti cum conjugatâ. Pro plena autem notitia in ordine ad confeſſionem, advertendum adulterium quatruplex diſtingui poſſe. 1. Mentale tantùm, quo ſolo actu interno violatur fides tori. 2. Formale, quo voluntate cum actu interno violatur fides tori, reverà tamen non cum aliena, explicationem habebis infrà. 3. Materiale tantùm, quo reipsâ cognoſcitur aliena, at eſſe aliena invincibiliter ignoratur, & hoc quo ad malitiam non differt à ſimplici fornicatione, de quo proin nihil hìc ſpeciale dicendum eſt. 4. Reale & ſimpliciter dictum adulterium, ſcilicet materiale & formale ſimul, quando nimirum ſcienter & voluntariè reipsâ cognoſcitur perſona ligata: & de hoc nobis ſermo eſt. Præmiſsâ tamen brevi & confeſſario neceſſariâ explicatione adulterii mentalis & formalis tantùm. 285

Adulterium mentale tantùm.

I. QUicunque vel quæcunque efficaciter proponit, conſentit, deſiderat, vel 286

ex natura ſua non ſit illicitus, ſed ſolùm ex culpa vel circumſtantia tenente ſe ex parte petentis, jus tamen petendi retinentis, hinc idem actus ut ſe tenet ex parte coniugis reddentis, in qua, vel quo non reperitur aliqua culpa, vel circumſtantia vitians actum, erit licitus, imò etiam debitus ex juſtitia, excepto ſolo caſu, quando coniux petens per culpam ſuam amiſiſſet jus petendi debitum, utpote per affinitatem contractam per inceſtum, tunc enim non tenetur reddere, imò cùm commode avertere poſſit, ſaltem ex charitate tenetur non reddere, abſolutè autem poſſe reddere, contra alios probabiliter docent Sanchez *l. 9 diſp. 6. n.* 12. Diana *parte 9. tract. 8. reſol.* 32.

Regula tertia. Quando reddere eſt peccatum mortale ex culpa, vel circumſtantia tenente ſe ex parte ipſius actûs copulæ, ut ſi petatur in loco ſacro, cum evidenti periculo abortûs, cum inceptione extra vas naturale, &c. Tunc etiam reddere eſt peccatum mortale, niſi ignorantia vel metus incuſſus excuſet à toto, vel à tanto, quia tunc verè & propriè eſſet cooperari ad peccatum mortale: etenim quando ipſe actus de ſe eſt illicitus, utpote quia reverentiæ loci ſacri, ſaluti prolis, aut naturali honeſtati repugnat, tunc eâdem malitiâ, & pravâ circumſtantiâ afficitur & petitio & redditio.

SECTIO IV.

Peccata conjugum contra matrimonium nimirum de adulterio, & reſtitutione inde debitâ.

ADulterium definitur communiter: *violatio tori alieni; concubitus illicitus in alieno toro; ſpecies luxuriæ, quâ violatur fides tori conjugalis.* Fit tripliciter; aut enim eſt concubitus conjugati cum conjugatâ; aut conjugati cum ſolutâ; aut ſoluti cum conjugatâ. Pro plena autem notitia in ordine ad confeſſionem, advertendum adulterium quatruplex diſtingui poſſe. 1. Mentale tantùm, quo ſolo actu interno violatur fides tori. 2. Formale, quo voluntate cum actu interno violatur fides tori, reverà tamen non cum aliena, explicationem habebis infrà. 3. Materiale tantùm, quo reipsâ cognoſcitur aliena, at eſſe aliena invincibiliter ignoratur, & hoc quo ad malitiam non differt à ſimplici fornicatione, de quo proin nihil hìc ſpeciale dicendum eſt. 4. Reale & ſimpliciter dictum adulterium, ſcilicet materiale & formale ſimul, quando nimirum ſcienter & voluntariè reipsâ cognoſcitur perſona ligata: & de hoc nobis ſermo eſt. Præmiſsâ tamen brevi & confeſſario neceſſariâ explicatione adulterii mentalis & formalis tantùm. 285

Adulterium mentale tantùm.

I. QUicunque vel quæcunque efficaciter proponit, conſentit, deſiderat, vel 286

ex natura ſua non ſit illicitus, ſed ſolùm ex culpa vel circumſtantia tenente ſe ex parte petentis, jus tamen petendi retinentis, hinc idem actus ut ſe tenet ex parte coniugis reddentis, in qua, vel quo non reperitur aliqua culpa, vel circumſtantia vitians actum, erit licitus, imò etiam debitus ex juſtitia, excepto ſolo caſu, quando coniux petens per culpam ſuam amiſiſſet jus petendi debitum, utpote per affinitatem contractam per inceſtum, tunc enim non tenetur reddere, imò cùm commode avertere poſſit, ſaltem ex charitate tenetur non reddere, abſolutè autem poſſe reddere, contra alios probabiliter docent Sanchez *l. 9 diſp. 6. n.* 12. Diana *parte 9. tract. 8. reſol.* 32.

Regula tertia. Quando reddere eſt peccatum mortale ex culpa, vel circumſtantia tenente ſe ex parte ipſius actûs copulæ, ut ſi petatur in loco ſacro, cum evidenti periculo abortûs, cum incœptione extra vas naturale, &c. Tunc etiam reddere eſt peccatum mortale, niſi ignorantia vel metus incuſſus excuſet à toto, vel à tanto, quia tunc verè & propriè eſſet cooperari ad peccatum mortale: etenim quando ipſe actus de ſe eſt illicitus, utpote quia reverentiæ loci ſacri, ſaluti prolis, aut naturali honeſtati repugnat, tunc eâdem malitiâ, & pravâ circumſtantiâ afficitur & petitio & redditio.

SECTIO IV.

Peccata conjugum contra matrimonium nimirum de adulterio, & reſtitutione inde debitâ.

ADulterium definitur communiter: *violatio tori alieni; concubitus illicitus in alieno toro; ſpecies luxuriæ, quâ violatur fides tori conjugalis.* Fit tripliciter; aut enim eſt concubitus conjugati cum conjugatâ; aut conjugati cum ſolutâ; aut ſoluti cum conjugatâ. Pro plena autem notitia in ordine ad confeſſionem, advertendum adulterium quatruplex diſtingui poſſe. 1. Mentale tantùm, quo ſolo actu interno violatur fides tori. 2. Formale, quo voluntate cum actu interno violatur fides tori, reverà tamen non cum aliena, explicationem habebis infrà. 3. Materiale tantùm, quo reipsâ cognoſcitur aliena, at eſſe aliena invincibiliter ignoratur, & hoc quo ad malitiam non differt à ſimplici fornicatione, de quo proin nihil hìc ſpeciale dicendum eſt. 4. Reale & ſimpliciter dictum adulterium, ſcilicet materiale & formale ſimul, quando nimirum ſcienter & voluntariè reipsâ cognoſcitur perſona ligata: & de hoc nobis ſermo eſt. Præmiſsâ tamen brevi & confeſſario neceſſariâ explicatione adulterii mentalis & formalis tantùm. 285

Adulterium mentale tantùm.

I. QUicunque vel quæcunque efficaciter proponit, conſentit, deſiderat, vel 286

ex natura ſua non ſit illicitus, ſed ſolùm ex culpa vel circumſtantia tenente ſe ex parte petentis, jus tamen petendi retinentis, hinc idem actus ut ſe tenet ex parte coniugis reddentis, in qua, vel quo non reperitur aliqua culpa, vel circumſtantia vitians actum, erit licitus, imò etiam debitus ex juſtitia, excepto ſolo caſu, quando coniux petens per culpam ſuam amiſiſſet jus petendi debitum, utpote per affinitatem contractam per inceſtum, tunc enim non tenetur reddere, imò cùm commodè avertere poſſit, ſaltem ex charitate tenetur non reddere, abſolutè autem poſſe reddere, contra alios probabiliter docent Sanchez *l. 9 diſp. 6. n.* 12. Diana *parte 9. tract. 8. reſol. 32.*

Regula tertia. Quando reddere eſt peccatum mortale ex culpa, vel circumſtantia tenente ſe ex parte ipſius actûs copulæ, ut ſi petatur in loco ſacro, cum evidenti periculo abortûs, cum inceptione extra vas naturale, &c. Tunc etiam reddere eſt peccatum mortale, niſi ignorantia vel metus incuſſus excuſet à toto, vel à tanto, quia tunc verè & propriè eſſet cooperari ad peccatum mortale: etenim quando ipſe actus de ſe eſt illicitus, utpote quia reverentiæ loci ſacri, ſaluti prolis, aut naturali honeſtati repugnat, tunc eâdem malitiâ, & pravâ circumſtantiâ afficitur & petitio & redditio.

SE-

SECTIO IV.

Peccata conjugum contra matrimonium nimirum de adulterio, & reſtitutione inde debitâ.

ADulterium definitur communiter: *violatio tori alieni; concubitus illicitus in alieno toro; ſpecies luxuriæ, quâ violatur fides tori conjugalis.* Fit tripliciter; aut enim eſt concubitus conjugati cum conjugatâ; aut conjugati cum ſolutâ; aut ſoluti cum conjugatâ. Pro plena autem notitia in ordine ad confeſſionem, advertendum adulterium quatruplex diſtingui poſſe. 1. Mentale tantùm, quo ſolo actu interno violatur fides tori. 2. Formale, quo voluntate cum actu interno violatur fides tori, reverà tamen non cum aliena, explicationem habebis infrà. 3. Materiale tantùm, quo reipsâ cognoſcitur aliena, at eſſe aliena invincibiliter ignoratur, & hoc quo ad malitiam non differt à ſimplici fornicatione, de quo proin nihil hìc ſpeciale dicendum eſt. 4. Reale & ſimpliciter dictum adulterium, ſcilicet materiale & formale ſimul, quando nimirum ſcienter & voluntariè reipsâ cognoſcitur perſona ligata: & de hoc nobis ſermo eſt. Præmiſsâ tamen brevi & confeſſario neceſſariâ explicatione adulterii mentalis & formalis tantùm. 285

Adulterium mentale tantùm.

I. QUicunque vel quæcunque efficaciter proponit, conſentit, deſiderat, vel 286

cauſâ continendi, ſeu non petendi, nec reddendi debitum, imò & licitum quàm diù abeſt periculum incontinentiæ. Ex communi Navarr *c.* 16. *num.* 39. Sanchez *lib.* 9, *diſp.* 25. Layman. *c.* 1. *num.* 16. Diana *part.* 3. *tract.* 4. *reſol.* 13. Poſſent etiam abſolutè ita paciſci, & quidem ſanctè, & meritoriè, ſi ob honeſtum finem; ergò etiam ob eam cauſam neceſſitatis, atque ſtante tali pacto, utique conjux non tenetur reddere, quia injuſtè contrà pactum redderetur: at verò ſecluſo tali pacto conjugi petenti tale debitum negare ob ſolam paupertatem, eſſe mortale docent Navar. *c.* 16. *num.* 25. Sylveſt. alii communiter negantes abſolutè multiplicationem prolis excuſare à redditione debiti: et expreſsè Layman. *c.* 1. *num.* 16. Nam cùm hoc caſu jure petatur debitum, quia ex una parte multiplicatio prolis ſpectat ad præcipuum finem matrimonii, eſtque magnum bonum ac donum DEI, cuius gratiâ conjugibus perferendum eſt quodvis incommodum. Ex altera parte autem melius eſt proli, ut vivat inops, quàm ut omninò non vivat, atque inter Chriſtianos vix eveniet extrema neceſſitas, cùm in auxilio Dei, *qui vilatilia* paſcit, & piorum hominum confidere oporteat, non apparet excuſatio tam ſtrictæ obligationis; conſentit Gobat *caſ.* 16. *num.* 24. Hac etiam ratione confirmans: aut uxor diù negavit debitum ob illud periculũ paupertatis, aut non diù? ſi diù? Exponit maritum ingenti periculo con-

Incontinentiæ, & ſic delinquet mortaliter ex ſententia omnium. Si non diu? ergò fruſtrà: concipiet enim probabiliſſimè primo congreſſu tanto avidiùs ſemen rapiente matrice, quantò diutiùs caruit illo velut alimento. Quare non memini (ait *ibidem n.* 625.) me unquã impertiîſſe abſolutionem præferenti animum negandi debitum marito ſeriò petituro ob metum difficultatis in prole enutrienda. Sic ille, ſic ego. Quòd ſi tamen res eo loco eſſet, ut ob prolis multiplicationem, vel parentes ipſi, vel vivis parentibus liberi in extremam inopiam (caſus certè rarus inter chriſtianos) redigendi eſſent, omnino fatendum eſt, ac fatetur Layman citatus, debitum juſtè negare poſſe: & quæſo te confeſſarie, an peccati damnabis miſeram uxorem, quæ, marito omnia abligurienti, ipſa cum liberis famem & ærumnas tolerans ne amplius multiplicetur miſeranda proles, debitum neget; priusquam ſe emendet, quoniam abſolutè non improbabilis, & benè conſideratis circumſtantiis, in praxi tuta videtur ſententia oppoſita, nimirùm ob paupertatem ne multiplicatâ prole, nimia moleſtia, vel mendicitas ſuſtinenda ſit, poſſe negare debitum, vel ſine omni culpa, ut cum Ledeſma, aliis vult Sanchez citatus, & Diana *part.* 9. *tract.* 7. *reſol.* 3. vel ſaltem ſine culpa mortali, ut volunt Sotus, Rodriq. Sa, alii apud Layman citati. Conſultiſſimum videtur

Digitized by Google

confeſſario inducere conjuges ad dictum pactum.

§. IV.

Petenti licitè ſaltem ex parte copulæ.

L*Icitè*, ſervatis nimirum omnibus conditionibus theſi præcedenti explicatis ſcilicet *debito jure, debito fine, debito modo & circumſtantiis, atque intra terminos honeſtatis naturalis.* Si quidpiam horum deſit, plerumque ceſſabit obligatio reddendi, quin etiam ſæpe licitè reddere non poterit, quando nimirum petitur illicitè *ex parte copulæ*, ſeu quando copula petita eſt illicita per culpam vel circumſtantiam tenentem ſe ex parte copulæ, ut, ſi petatur in loco ſacro, cum periculo pollutionis, prolis, conjugis, &c. Quia tunc reddens cooperaretur ad peccatum directè: at verò quando copula eſt illicita ex parte ſolius petentis, jus tamen petendi retinentis; ut ſi petat voto caſtitatis adſtrictus, vel petat ex mera laſcivia, ad aliquem finem malum, &c. coniux, niſi facilè poſſit avertere, adhuc licitè reddere poteſt, ac ſeriò petenti, ac jure ſuo uti volenti etiam reddere tenetur, juxta communem ſententiam apud citatos omnes. Quare non ſemper in uſu matrimonii, ſeu debito conjugali, quando petere illicitum & peccatum eſt, etiam reddere peccatum eſt, ſed illicitè petenti, ſæpè licitè reddi poteſt, & quandoque debet: pro quo dignoſcendo ex Coninck, Sanchez, Layman citat. *c.* 1. *n.* 7. aliis

Digitized by Google

aliis communiter rurſùs pono tres regulas.

Regula prima. Quando petere debitum eſt tantùm culpa venialis, undecunq; reddere debitum nulla eſt culpa, niſi reddens facillimè avertere poſſet, utpote ſi maritus petat debitum cum variatione ſitûs, ſolius voluptatis gratiâ, aut cum tactibus extraordinariis, uxor niſi facillimè abſque ulla diſplicentia poſſet impedire, non peccat reddendo ita debitum, vel tales tactus. Ratio eſt, quia licèt alter ita petendo & copulando peccet venialiter ob defectum debiti finis, & juſtæ cauſæ, coniux tamen ita reddendo excuſatur à peccato, & culpabili cooperatione ob juſtam cauſam & honeſtum finem, ne ſcilicet diſpliceat viro, vel eum offendat, ideóque culpa manet ex parte ſolius petentis, imò eo caſu plerumque obligatur ad reddendum, quia & alter jure ſuo exigit, & uxor ſine peccato reddere poteſt, quamvis contra ſentiant alii cum Bonacinna ſupra citato: & prudenter monet Gobat *caſ.* 16. *n.* 635. Caveat confeſſarius, ne ſcrupulum iniiciat nobilibus aut valde ingenuis matronis, quando non parent maritis exigentibus ex mera petulantia, ac ſtantibus, &c.

Regula ſecunda. Quando petere eſt culpa mortalis, ſed culpâ vel circumſtantiâ tenente ſe ex parte ſolius petentis, utpote, quia petit voto caſtitatis adſtrictus, &c. tunc reddere nulla culpa eſt. Ratio eſt, quia cum actus ille

Digitized by Google

ex natura ſua non ſit illicitus, ſed ſolùm ex culpa vel circumſtantia tenente ſe ex parte petentis, jus tamen petendi retinentis, hinc idem actus ut ſe tenet ex parte coniugis reddentis, in qua, vel quo non reperitur aliqua culpa, vel circumſtantia vitians actum, erit licitus, imò etiam debitus ex juſtitia, excepto ſolo caſu, quando coniux petens per culpam ſuam amiſiſſet jus petendi debitum, utpote per affinitatem contractam per inceſtum, tunc enim non tenetur reddere, imò cùm commodè avertere poſſit, ſaltem ex charitate tenetur non reddere, abſolutè autem poſſe reddere, contra alios probabiliter docent Sanchez *l. 9 diſp. 6. n.* 12. Diana *parte 9. tract. 8. reſol. 32.*

Regula tertia. Quando reddere eſt peccatum mortale ex culpa, vel circumſtantia tenente ſe ex parte ipſius actûs copulæ, ut ſi petatur in loco ſacro, cum evidenti periculo abortûs, cum incœptione extra vas naturale, &c. Tunc etiam reddere eſt peccatum mortale, niſi ignorantia vel metus incuſſus excuſet à toto, vel à tanto, quia tunc verè & propriè eſſet cooperari ad peccatum mortale: etenim quando ipſe actus de ſe eſt illicitus, utpote quia reverentiæ loci ſacri, ſaluti prolis, aut naturali honeſtati repugnat, tunc eâdem malitiâ, & pravâ circumſtantiâ afficitur & petitio & redditio.

SE-

SECTIO IV.

Peccata conjugum contra matrimonium nimirum de adulterio, & reſtitutione inde debitâ.

ADulterium definitur communiter: *violatio tori alieni; concubitus illicitus in alieno toro; ſpecies luxuriæ, quâ violatur fides tori conjugalis.* Fit tripliciter; aut enim eſt concubitus conjugati cum conjugatâ; aut conjugati cum ſolutâ; aut ſoluti cum conjugatâ. Pro plena autem notitia in ordine ad confeſſionem, advertendum adulterium quatruplex diſtingui poſſe. 1. Mentale tantùm, quo ſolo actu interno violatur fides tori. 2. Formale, quo voluntate cum actu interno violatur fides tori, reverà tamen non cum aliena, explicationem habebis infrà. 3. Materiale tantùm, quo reipsâ cognoſcitur aliena, at eſſe aliena invincibiliter ignoratur, & hoc quo ad malitiam non differt à ſimplici fornicatione, de quo proin nihil hìc ſpeciale dicendum eſt. 4. Reale & ſimpliciter dictum adulterium, ſcilicet materiale & formale ſimul, quando nimirum ſcienter & voluntariè reipsâ cognoſcitur perſona ligata: & de hoc nobis ſermo eſt. Præmiſsâ tamen brevi & confeſſario neceſſariâ explicatione adulterii mentalis & formalis tantùm. 285

Adulterium mentale tantùm.

I. QUicunque vel quæcunque efficaciter proponit, conſentit, deſiderat, vel 286

 con-

Digitized by Google

concupiſcit cognoſcere alienam, vel non ſuam etſi effectu quâcunq; causâ non ſecuto. 1. Peccat mortaliter contra nonum Decalogi præceptum: *non concupiſces uxorem proximi tui*, quo omnis illicita concupiſcentia, & maximè efficax ad alienam, vel non ſuam prohibetur. 2. Peccat peccato adulterii formalis juxta clara verba Chriſti Matth. 5. *Qui viderit mulierem ad concupiſcendum eam, iam mœchatus eſt eam in corde ſuo.* 3. Et conſequenter tenetur explicare in confeſſione, & ſe eſſe ligatum, ſi ſit, & circumſtantias alterius perſonæ concupitæ: an ſoluta, vel etiam ligata, conſanguinea, affinis, ſacra, &c. certum apud omnes. Ratio eſt; quia actus internus efficax ſumit ſuam ſpecificationem à toto actu externo prout à parte rei fieret, vel fieri poſſet, ideóque totam eius malitiam ex objecto & circumſtantiis participat, quæcunque ergo malitia ſpeciem mutans in actu externo commiſſa neceſſariò explicanda eſt in confeſſione, etiam erit explicanda in actu interno efficacis propoſiti, conſensûs, vel concupiſcentiæ ad alienam.

II. Conjugatus (& eadem ratione conjugata) ſi ſolùm moroſè delectetur de copula cogitata cum altera abſque animo complendi, utique peccat mortaliter contra nonum præceptum, ſed numquid etiam peccato adulterii mentalis, adeò ut talis obligetur in confeſſione explicare ſe eſſe conjugatum. Affirmat Vaſquez 2. *parte tom.* 1. *diſp.* 112. cum aliis. Ratio

tio eſt, quia fides matrimonii obligat, non ſolùm corpus, ſed etiam mentem ad aliud objectum turpe non collocare; ideóque talis moroſè delectans, non tantùm peccat peccato luxuriæ, ſed etiam adulterii mentalis: quemadmodum omnium conſenſu religioſus, Sacerdos, vel alius voto caſtitatis adſtrictus in confeſſione delectationis moroſæ venereæ tenetur explicare circumſtantiam voti, vel ſtatûs ſui, quia non ſolùm contra caſtitatem, ſed etiam verè contra votum, & virtutem religionis delinquit. Probabilis & ſine dubio tutior ſententia. Negat verò non improbabiliter Hurtad. apud Tamburin. *lib.* 10. *decalogi n.* 6. his verbis: *docet Vasquez coniugatum, qui venereè delectatur de fornicatione cum non ſua, non tantùm peccare peccato luxuriæ contra caſtitatem, ſed etiam peccato adulterii contra fidem matrimonii. Id tamen difficile, & absque ſufficienti fundamento probatum, quia difficile & absque fundamento dicitur in matrimonio præſtari fidem coniugi non collocandi mentem in aliam, Hæc Hurtad.* Sanè probabiliter. Certè absque ſufficienti fundamento & urgenti neceſſitate, aut ratione non eſt gravandum Sacramentum Pœnitentiæ. Alia eſt ratio de voto caſtitatis agſtricto, nam vovens caſtitatem Deo inſpectori cordium, ſine dubio principaliter vovet & obligat ſe ad caſtitatē etiam internam, ſine qua nihil valet externa; at contrahens matrimonium cum homine ſine fundamen-

damento aſſeritur ei etiam obligare mentem ne in aliud objectum libidinosè tendat.

III. Univerſaliter conjugatus, vel quis alius delectando morosè de copula cogitata, vel alia turpitudine, peccat mortaliter peccato eiusdem ſpeciei cum peccato cogitato, quoad ſubſtantiam ex objecto. Secundùm omnes: ſed nunquid etiam quoad circumſtantias, ita ut quis in confeſſione teneatur explicare circumſtantias perſonæ cogitatæ, vel imaginatæ in eiusmodi delectatione venereâ, moroſâ, an ſoluta, ligata, conſanguinea, ſacra? multi affirmant abſolutè, præſertim veteres; abſolutè verò negant alii cum Vaſquez *loc. cit.* & cum eo Tamburin. *cit. lib.* 10. *c.* 2. *n.* 4. Sed rectiùs ex communi, & receptâ ſententiâ apud Azor. *lib.* 4. *c.* 6. *q.* 3. Sanchez *lib.* 1. *moral. c.* 2. *n.* 11. Ita diſtinguendum eſt, quando delectatio moroſa fertur in objectum ſecundùm totam eius malitiam, ita ut ipſæ etiam circumſtantiæ directè volitæ & intentæ ſint: ut ſi in propoſito delecteris in copula conſanguinea, ſacra, &c. (quatenus tales ſunt, quod certè rarum) utique neceſſariò explicandæ in confeſſione erunt circumſtantiæ illæ, non tam ut circumſtantiæ, quàm ut objectum partiale. At verò, quando delectatio fertur in objectum, non ſecundùm totam ſuam malitiam, ſed ſecundùm partem, vel ſecundùm ipſum objectum nudum tantùm: ut ſi delecteris de cogitata

tata copula cum alienâ fœminâ, apprehensâ præcisè ut fœmina, non tua, minimè autem ut alteri nupta, conſanguinea, vel ſacra eſt, tunc quia non ſortitur totam operis externam malitiam, ſed ad ſpeciem ſimplicis fornicationis, vel impudicitiæ reducitur, circumſtantias illas explicare neceſſarium non eſt. Ratio fundamentalis data eſt in materia *de actibus humanis*: Et rursùs de pœnitentia, cùm de circumſtantiis confitendis.

Adulterium formale tantùm.

COmmittitur 1. Cùm quis reverà cognovit ſuam, tamen credens, vel putans eſſe 287
alienam, vel non ſuam. Quo in genere valdè lepida contigiſſe novimus, & hoc præter mortalem malitiam prætereà nihil importat. 2. Cùm quis ſcienter cognoſcit ſuam, ſed imaginando ſibi aliam carnaliter dilectam, vel ſaltem efficaciter affectans, & deſiderans loco ſuæ eam habere, de quo jam ſuprà Theſi 3. Sect. 4. ſufficiens mentio facta. 3. Cùm quis ita impudenter affectans hic & nunc accedit ad ſuam, ut omninò etiam accederet, etiamſi eſſet non ſua. 4. Cùm conjuges peccant contrà naturam, aut Sodomiâ. Secundùm communem cum Sanchez *lib. 6. diſp.* 1?. *n.* 4. & 5. Aut mollitie, ut dum conjuges vel mutuò ſe polluunt, aut ſe ſeorſim. Juxtà dicta ſuprà ſuo loco. Ratio ibidem data eſt; quia matrimonium non dat conjugibus facultatem niſi ad

ad

ad copulam & ſeminationem aptam generationi, qualis minimè eſt illa in Sodomia vel mollitie. Et deinde ſic veriſſimè dividitur eorum caro contrà fidem matrimonii.

Conjuges ergò rei Sodomiæ & mollitiei neceſſariò accuſare ſe debent, & ſe eſſe conjugatos, & factum eſſe cum propriâ conjuge. Ratio primi patet ex dictis. Ratio ſecundi eſt; quia aliàs nunquam explicabit peccatum à ſe commiſſum. At nunquid 1. Satis eſſet, hoc ſcelus ita confiteri: *Peccavi contrà naturam cum coniugata.* Reſpondetur, non eſt ſatìs, ſed neceſſariò addendam, fuiſſe propriam conjugem. Sanchez *citat. n* 5. Pont. Caſtro-Palaus, alii cum Tamburin. *lib.* 7. *Decalog. c.* 3. §. 2. Ratio eſt; quia explicares peccatum, quod non commiſiſti, per illa enim verba: peccavi contrà naturam cum conjugata, ſignificares, quod alius maritus injuriam eſſet paſſus. 2. Quid ſi addam: *Peccavi ſic cum conjugata viro conſentiente?* Non eſt ſatis: Quia ſic ſignificas injuriam eſſe factam contrà tuam propriam uxorem, quaſi abuſus fuiſſes uxore alterius conſentientis, & non tuâ propriâ. 3. Addam ergò: *Peccavi ſic cum coniugata uxore mea conſentiente?* Nihil eſt. Sic enim dupliciter decipis confeſſarium, nam per hæc verba adhuc ſignificas uxorem alterius viri turpitudinem paſſam eſſe, & propriæ uxori impingis peccatum, quod non fecit, nimirùm

Digitized by Google

illam conſenſiſſe, & cooperatam eſſe cum peccato uxoris alterius viri. 4. Dicendo apartè *peccavi contrà naturam cum propria coniuge* fœdam notam Infamiæ apud confeſſarium injuro uxori meæ? Servetur doctrina communis, & Regula data de Pœnitentia de cauſis excuſantibus ab integritate materiali confeſſionis: His præmiſſis jam ad aliam materiam pergamus nimirùm adulterium reale, quo ſcilicèt quis ſcienter peccat cum aliena & non ſua: & econtrà.

Adulterium Reale.

THESIS V.

ADulterium reale eſt peccatum mortale 288 graviſſimum multiplicis malitiæ, & maximorum plerumque vix compenſabilium damnorum cauſa, meritò graviſſimas ſecum trahens pœnas. Eſt certum apud omnes.

§. I.

Peccatum mortale graviſſimum.

NAm inprimis ipſum adulterium nominatim ſolum tanquam damnoſiſſima ſpecies luxuriæ expreſſo nomine prohibetur ſexto præcepto Decalogi, naturali ac poſitivo: *Non mœchaberis*: Vidè dicta initio Tractatûs. Deinde gravitas peccati maximè exaggeratur, & graviſſimè damnatur paſſim in Scripturis utriuſque Teſtamenti. Levit. 2. Deut. 22. & 27. Job. 31. & latè Proverb. 6. Eccleſiaſt. 33. 1. ad

Digitized by Google

ad Corinth. 6. ait Apoſtolus: *Nolite errare, neque fornicarii, neque adulteri, neque molles regnum DEI poſſidebunt.* Alibi paſſim.

§. II.
Multiplicis Malitiæ.

NAm Adulterium ſemper involvit eſſentialiter duplicem malitiam, unam luxuriæ contrà continentiam, quatenùs acceditur ad non ſuam, alteram contrà Fidem Matrimonii & Juſtitiam, quatenùs acceditur ad alienam; nam quatenùs ligatus peccat contrà Fidem datam in Sacramentali contractu matrimonii, quo corpus ſuum ſoli conjugi promiſit & tradidit. peccat contrà Juſtitiam, ſeu jus corporis ſui acquiſitum conjugi: juxta illud Apoſtoli 1 Corinth. 7. *Mulier ſui corporis poteſtatem non habet, ſed vir, &c.* Quatenùs verò peccatur cum perſona ligata, peccatur contrà Juſtitiam & jus acquiſitum tertii, ſcilicet conjugis alterius perſonæ ligatæ. Itaque

Gravitatis peccati hujus hi ſunt gradus 1. Gravis, cùm perſona ſoluta peccat cum ligata; quia præter fornicationem ſolùm cooperando peccat contrà jus tertii. 2. Gravior, cùm perſona ligata peccat cum ſoluta, quia præter fornicationem peccat contra Fidem à ſe datam propriæ conjugi, & quia violat jus acquiſitum conjugi in ejus corpus. 3. Graviſſimus, cùm perſo-

perſona ligata peccat cum ligata, quia præter fornicationem & contrà fidem peccat à ſe datam conjugi, & contrà jus propriæ conjugis, & contrà jus tertii ſcilicèt complicis ligatæ conjugis, ubi præter fornicationem & fidem violatam duplex committitur Injuſtitia & injuria & in propriam conjugem, & in conjugem complicis adulterantis: quæ duæ injuriæ etſi ejuſdem ſpeciei, tamen diſtinctæ numero neceſſariò explicandæ ſunt in confeſſione, ſicut & peccatum perſonæ ſacræ cum ſacra, non enim ſufficit ſimpliciter dicere: commiſi adulterium, vel ſacrilegium carnale, ſed omninò explicandus ſtatus utriusque. Juxtà communiſſimam DD. & latè Lugo *Sect.* 5. *n.* 38. Ratio, quia tunc duo ſunt commiſſa peccata, unum in perſona propria, alterum cooperando ad peccatum perſonæ alterius. Duo jura violantur in adulterio mutuo, duo corpora DEO ſacra profanantur in horribili ſacrilegio mutuo. Inſuper adulterium committitur à conjugato in omni prorsùs ſpecie luxuriæ ſaltem externæ non tantùm naturali cum ſoluta, ligata, conſanguinea, ſacra, &c. Sed etiam contrà naturam, Beſtialitate, Sodomia, Mollitie, idémque oſculis & tactibus impudicis etiam cum ſolutis: ideóque talia agens conjugatus vel conjugata tenetur explicar ſtatum matrimonii ſui. Communiſſia DD. Sanchez *Lib.* 9. *diſp.* 18. *n.* 4. Lugo *loco citato*, Tamburin. *citat. c.* 3. *§.* 1. Ratio eſt, quia in his omnibus

ſemper ſit injuria conjugi, juxta Apoſtolum citat. *Vir non habet poteſtatem corporis ſui &c.* Et econtrà.

§. III.

Maximorum Damnorum cauſa.

DAmna denique maxima ex adulterio cum ligata provenientia, & plerúmque incompenſabilia ſunt, quod proles inde nata in alienam curam, alimenta, hæreditatem tranſeat, & irrepat cum maximo damno mariti, & prolium legitimarum, quæ damna, quia ordinariè irreparabilia ſunt, ut patebit, in immenſum augent malitiam adulterii: quanta enim malitia & injuſtitia eſt, voluntariè, & cauſare talia damna, & ſimul ſe præcipitare in impoſſibilitatem ea compenſandi. Quapropter in confeſſione neceſſariò diſtinctè explicanda, & à confeſſario examinanda ſunt illa damna, utpotè 1. An proles indè nata ſit, & adhuc vivat. 2. An ex communi re familiari, vel ſumptibus innocentis conjugis alatur. 3. An inter liberos, vel hæredes legitimos hæreditatem nacta, vel nactura ſit ex bonis paternis vel matrimonialibus ad ſolos legitimos hæredes pertinentibus. Hæc enim adulterio commiſſo novam & omninò diſtinctam ſpeciem Injuſtitiæ, & injuriæ in conjugem innocentem & hæredes legitimos ſuperaddunt, atq; inducunt graviſſimam obligationem. De qua mox.

§. IV.

Digitized by Google

§. IV.

Meritò graviſſimas trahens pœnas.

PRæter pœnam Juris Naturalis, ſcilicèt obligationem reſtitutionis pro damnis ex adulterio conſecutis marito, & prolibus legitimis, de quibus ſtatim, Jure poſitivo variæ pœnæ adulterio decretæ, & jure meritiſſimò. *Prima pœna* eſt mors infligenda à Judice adulteræ, non tamen adultero, ſed hæc nihil ad nos. *Secunda Pœna* eſt, quòd dos, vel donata propter nuptias amittantur propter adulterium, de hoc dixi ſatis cum de contractibus. *Tertia Pœna* eſt, quod propter adulterium conjux adulterans privetur jure petendi debitum, ut communiter ſolemus loqui: Et hæc quidem ad nos, ſed jam ſatis explicata ſuprà. *Quarta Pœna eſt*, quod propter adulterium poſſit fieri divortium ad petitionem innocentis, ſed hæc tota ſpectat ad forum externum, nihil ad confeſſarium, ſi tamen noſſe velis, nervosè, & optimè tradit Layman *Lib. 5. tract. 10. c. ultimo.*

SUBSECTIO.

De Reſtitutione ex adulterio debita.

QUatuor hìc explicanda ſunt: 1. Pro quo reſtituendum? 2. Ad quid obligatur adulter? 3. Ad quid adultera? 4. An hæc aliquando teneatur ſe prodere propter damna avertenda?

Digitized by Google

§. I.

Quid, & pro quo reſtituendum ex adulterio?

TItius nobilis & opulentus commiſit adulterium cum Caia uxore Sempronii ſimiliter nobilis & divitis viri; eo adulterio natum filium ſpurium, bonus Sempronius tanquàm legitimum filium, & quidem primogenitum ſtatui ſuo ſummis ſumptibus competentibus educavit, & cum aliis liberis poſteà natis ei hæreditatem reliquit, & inſuper tanquàm primogenito Fidei commiſſum ſeu præcipuum contulit, poſthabito vero ſuo primogenito filio, primùm poſt illum ſpurium nato. Quæritur, quid, & pro quo teneantur reſtituere Titius adulter, & Caia adultera tantorum malorum cauſæ? Generaliter tria hìc diſtingui debent. *Primum* eſt ipſa injuria per adulterium illata Sempronio ab adultero, & adultera, ſecluſo omni alio damno famæ vel fortunæ: *Secundum* eſt infamia & dedecus illatum Sempronio cornuto ex adulterio divulgato. *Tertium* eſt damnum temporale Sempronii in alenda prole ſpuria, & liberorum legitimorum, in hæreditate ab illo ſpurio participata & ſimilia. Huc etiam referri debent ſumptus hoſpitalis, ſi talis proles ſpuria expoſita eſſet, & in eo educanda. De ſingulis breviter ſeorſim.

Digitized by Google

I.

Pro Injuria.

PRo ipſa ſola injuria adulterii ſecluſo omni damno, in honore, fama, vel fortuna, vel bonis temporalibus nihil reſtituendum eſt. Ita contrà Rebell. & alios RR. apud Molinam communiſſima DD. quos latè citant, & ſequuntur Molina & Lugo. Ratio communis eſt, quia obligatio reſtitutionis non oritur præcisè ex injuria, ſed ex damno permanente injuſtè illato: Atque in propoſito ſupponimus ex adulterio occulto permanente, nulla proles ſuſcepta, vel aliundè educata nullum prorsùs oriri damnum in honore, fama vel bonis temporalibus conjugis vel aliorum liberorum. Ipſum adulterium in ſe non eſt damnum, ſed mera injuria tranſiens, quâ transactâ nullum remanet damnum, ergò nulla indè reſtitutio debita; quia tamen poſſet quis contendere ex adulterio ſemper remanere aliquod damnum, ſcilicèt maculam aliquam tori conjugalis (etſi occultam) tamen aliquo modo æſtimabilem, ideò. Ratio melior eſt, quia damna illata in uno genere bonorum non debent ex obligatione per reſtitutionem reparari in alio genere bonorum: undè in communi ſententia homicida pro injuria, & damno naturali ipſius occiſionis ſeu mortis hominis, ſecluſo alio damno temporali nihil debet reſtituere per pecuniam, vel quidvis aliud; Cùm ergò 289

injuria adulterii, & qualecunque damnum illud naturale permanens vel tranſiens non ſit in genere pecuniæ, vel boni temporalis ſed in alio ſuperiori genere bonorum, nimirùm circà corpus conjugis, conſequens eſt, quòd adulter non teneatur pecuniis compenſare injuriam, vel damnum illud. Adde, quòd oppoſita ſententia ſit contrà ſenſum & praxin omnium fidelium, & confeſſariorum, qui etiam doctiſſimi & optimi, talem obligationem nunquam agnoverunt. *Dices* Maritus vir honeſtus mallet carere centum aureis, quàm pati injuriam adulterii præcisè, ſecluſo omni alio damno in honore fama, vel pecunia: ergò pro illà injuriâ præcisè eſt obligatio reſtituendi æquè imo major, quam pro furto centũ aureorũ. *Reſpondetur* negando conſequentiã. Nam etiã occidendus mallet carere mille aureis, quàm vitâ, & tamen non ſequitur tuum illatum, ſolùm ergò utroq; caſu ſequitur maiorem eſſe injuriam, & graviori pœnâ dignam quàm ſit furtum centum, vel mille aureorum, non poteſt autem ſequi obligatio reſtituendi propter impotentiam compenſandi ad æqualitatem, cùm ſint diverſa genera bonorum, ut dictum eſt.

Dices rursùs, qui utitur re aliena v. g. equo, invito Domino, tenetur non ſolùm reddere equum, ſed etiam pretium æquivalens pro uſu præterito illius equi, vel rei alienæ: ergò ſimiliter qui uſus eſt uxore aliena, tenetur non ſolùm uxorem relinquere viro ſuo, ſed etiam

aliquid

aliquid quaſi pretium æquivalens dare pro uſu corporis. *Reſpondetur* iterùm negando conſequentiam & paritatem. Quia uſus equi eſt in eodem genere bonorum cum pecunia ſcilicet boni temporalis, fortunæ, atque adeò poteſt & debet pecuniâ compenſari; at verò uſus uxoris, ſicut & ipſa uxor ſunt in alio altiori genere bonorum, quare ſicut qui occidit uxorem Sempronii, non tenetur ei pecuniam reſtituere pro ipſa uxore præcisè ſecluſo alio damno temporali: Ita neque ille, qui uſum uxoris habuit invito marito: quia hic uſus ad aliud bonorum genus ſpectat, quæ æquivalente pecunia compenſari nequeunt. Unde etiamſi maritus ſciat adulterium, exigat ſatisfactionem pecuniæ pro ipſo adulterio, certum eſt adulterum poſſe recuſare, quia id ob ſpeciem Lenocinii, pudicitiam vendere, prohibitum eſt in Jure. *L. Tranſigere Cod. de Transact.* Quod ſi tamen adulter loco pœnæ velit ſatisfacere in pecunia, poterit maritus in conſcientia illam accipere & retinere, quia tunc non adeſſet lenocinium, ut ſuppono: Leges autem ſolùm in foro externo illam ſatisfactionem vetant, ne detur anſa lenociniis, ut bene obſervat Tamburin. *Lib.6. Decalog.c.3.§.4.n.2.*

II.

Pro infamia, vel dedecore.

CErtū eſt, quòd ſicut pro infamia, vel dedecore, quod ex iniuſta detractione, vel con- 290

tumelia oritur, compenſatio fieri debet per reſtitutionem iuxta dicenda c. 4. Ita etiam infamia & dedecus, quod maritus patitur ex injuria adulterii, ſi adulterium ad aliorum notitiam perveniat, ſi fieri poſſit, reparari debere ex obligatione Juſtitiæ. Dico tamen, *ſi fieri poſſit*, plerumque enim erit impoſſibile eam infamiam, vel dedecus miſeri cornuti auferre. Dedecus tamen aliquando compenſari poterit ab adultero honorando vel elevando ad altiorem gradum, ut videatur nullam, vel modicam honoris jacturam incurriſſe. Deinde ſermo eſt tantùm de marito injuriam paſſo, ſed ſi maritus ipſe adulterium commiſiſſet, non videtur ex hoc obligatus ad reſtituendum uxori, quia hæc ex mariti adulterio nullum dedecus, vel infamiam incurrere communiter exiſtimatur, ait Lugo *Sect.* 1. *diſp.* 22.

III.

Pro damno temporali.

291 CErtò reſtituendum eſt marito pro expenſis, quas facit in aliena prole alenda: Idémque pro iis, quæ pater putatitius tali proli ſpuriæ donat, & poſt mortem relinquit hæreditate, fidei commiſſo, &c. Idémque aliis filiis, vel hæredibus legitimis juxtà dicenda *§.* 2. & 3. ac etiam pro iis, quæ conſanguinei mariti ejus intuitu donant, vel relinquunt tali proli putatitiæ, aliàs proli legitimo donaturi. Addit molina *tract.* 4. *diſp.* 101. etiam reſtituendum

dum eſſe pro iis, quæ mater plus inſumit, vel minùs lucratur bonis communibus, quàm aliàs inſumptura, vel lucratura fuiſſet. Verùm hoc nimìs rigorosè dictum meritò cenſent cum aliis Lugo *ibidem n.3.* nunquid enim ſi uxor ex culpabili cauſa ægrotat, & ſic minùs lucretur, vel plus inſumat, tenebitur poſteà reſtituere; nunquid econtrà culpabiliter ægrotans maritus? Lege ipſummet, ſi curioſus es.

IV.

Pro ſumptibus hoſpitalis.

QUando proles ex adulterio ſuſcepta exponitur alenda in hoſpitali ad id fundato, ſaltem quando parentes adulti divites ſunt, & ſolùm ad tegendum crimen ſuum prolem ita exponunt, etiam ipſi hoſpitali pro ſumptibus alendæ prolis reſtituendum eſſe ab iiſdem parentibus, docet communis DD. Plurimíſque citatis Sanchez *Lib.1. Conſil c.5. diſp.* 64. *n.* 17. Azor, *l.2.tract.* 2. *c.* 5. loquentes univerſaliter de exponentibus, prolem ſive ſpuriam, ſive legitimam, & in ſpecie de prole adulterina. Molina *citatus diſp.* 101. Lugo citatus *Sect.* 1. *n.* 4. Herincx *diſp.*6.*q.*7.*n* 96. Ratio eſt, quia ſumptus illi & redditus hoſpitalis fundati & relicti ſunt, ut ſubveniatur pauperibus, ergò injuſtè agit, qui cùm dives ſit, & poſſit, ac teneatur filiis alimenta præſtare, absque neceſſitate ingerit, & cogit illum ali ex bonis pauperum, conſequenter eos ſumptus ex Juſtitia tenebitur 292

refundere, & certè ſemper commodè poterit, ſi non per ſe ipſum ob metum infamiæ, certè per aliam perſonam fidelem, aut ipſum confeſſarium, quamvis oppoſitum ſentiant, & ſatìs benè ſuadeant aliqui, quos refert & approbat Diana *part.* 2. *tract.* 6. *Miſcel: reſolut.* 40. Quem vide, non enim libet rei raræ praxis immorari.

§. II.

Obligatio adulteri.

CErtum eſt adulterum, ſi moraliter certus ſit prolem eſſe ſuam ex ſuo adulterio genitam, obligari ad reſtitutionem pro damnis conſecutis marito & liberis legitimis, modis poſteà declarandis. Communiſſima apud mox citandos. Ratio generatim eſt, quia omnis injuſtè damnificans proximum tenetur ad reſtitutionem; ſed adulter verè injuſtè damnificat, & verè iniuſta cauſa eſt damnorum illorum, quando eam injuſtam actionem exercuit, ex qua ſuâpte naturâ prolis generatio conjuncta cum damno mariti, & liberorum legitimorum conſequi poteſt & ſolet, ergo & ipſe tenetur ad reſtitutionem, ſeu compenſationem illorum damnorum in foro omni, etiam conſcientiæ maximè: intellige tamen per ſe loquendo, niſi ſcilicet excuſetur in toto, vel in parte, ſivè quia damnum ab ipſa adultera jam compenſatum ſit, vel compenſandum credatur; ſive quod reſtitutionem præſtare nequeat

queat ob impotentiam, vel phyſicam vel moralem ob periculum vitæ, gravis diſpendii, famæ, &c. juxta cauſas generales excuſantes à reſtitutione: Et in ſimili dicam infrà de ipſa adultera. In particulari ergo quoad adulterum tria hìc certa ſunt, duo autem valdè dubia & controverſa.

I. Certum eſt inprimis adulterum debere 293 reſtituere marito pro infamia vel dedecore ex adulterio diffamato ſubſecuto, quando ea mala poſſunt vel in toto, vel in parte reparari juxta pauló Superiùs dicta. 2. Certum eſt in integrum debere ſolvere vel compenſare marito alimenta proli adulterinæ, cùm ipſe ſit verus pater, & ipſi incumbat alere filium: Sed intellige à tertio anno ætatis prolis, nam uſq; ad tertium ætatis annum, ſeu in primo triennio ipſa mater ſola debet alere filium, ut habetur utroque Jure *c.2. De converſ. Infidel. & L.9. nec filium, &c. C. De Pat. Poteſt.* 3. Si adulter ſuaſit adulteræ, ut prolem adulterinam marito ſupponeret, tanquam ex ipſo genitam, & conſequenter tanquam ſuam educandam, certùm eſt apud omnes eum obligari ad compenſanda damna indè ſecuta, & marito in ſumptibus & liberis legitimis, vel hæredibus in diminutione hæreditatis, & ſimilibus, quia tunc fuit vera moralis & voluntaria cauſa illorum damnorum: atque hoc ſimul cum adultera æque primò & æque immediatè, & non ſolùm ſecundo loco in defectum adulteræ, quia quando

con-

conſilium datum eſt in commodum utriúsque & conſultoris & executoris; uterque tenetur æque primò pro rata & ſinguli in ſolidum in defectu alterius. Ut ex communi notat Leſſius *Lib.* 2. *c.* 10. *n.* 5. Et ex eo Lugo *diſp.* 13. *Sect.* 2. *n.* 1. *in fine.* Tenebitur ergo tunc reſtituere adulter aut in parte rata, etiam majori, etiam in toto, prout ipſa adultera multùm, parùm, aut nihil ad reſtitutionem cooperari vel contribuere potuerit, ſimiliter & econtrà dicendum de adultera. Et hæc tria certa ſunt.

294 II. Dubium & controverſum primum eſt, an ex adulterio præciſsè quandò adulter poſteà adulteræ nihil ſuaſit, nec ullo modò procuravit, quod proles adulterina marito ſupponeretur, teneatur tamen ſaltem ex parte pro rata ſua ad reſtituendum liberis legitimis, vel hæredibus pro damnis, utpotè pro hæreditate diminuta vel ablata, pro Maioratu vel fidei commiſſo, aliòve præcipuo tali ſpurio tanquam legitimo collatis. Negavit ante omnes Sotus *lib.* 4. *de juſtitia c.* 7. *a* 2. Et poſt eum Henriq. Bartholom. à S. Fauſto & Diana *parte* 2. *tract.* 3. *Miſcel. reſol.* 25. aliique RR. teſte Leſſio *loco citato* non negante huius ſententiæ probabilitatem. Fundamentum eſt quòd tunc adulter non ſit cauſa propria illius damni; ſed ſola uxor adultera, quæ ſola ſupponit marito prolem alienam pro ſua, quod adulter, ut ſupponimus, nec intendit, nec conſulit, nec procurat;

curat: ergò ſola mater eſt, quæ damnum inert, ideóque ea ſola tenetur reparare. Quenadmodùm, ſi eo caſu adultera procuret abrtum, non ideò adulter eſſet cauſa abortûs, i illum nec ſuaſit nec procuravit, licèt illius ccaſionem dederit ſuâ copulâ adulterinâ: ergò ſimiliter non erit cauſa illius ſuppoſitionis rolis alienæ, ſi eam nec ſuaſit, nec procurait; licèt illius occaſionem dederit. Item ſi go tibi furatus ſum tuam ſupplectilem, tu verò ad eam compenſandam fureris ab alio tertio ecuniam, non ideò ego debeo tertio reſtituepecuniam, ſed ſolùm tibi pro tua ſuppellelili: Ita in propoſito adulter eſt quidem reus dulterii, non tamen illius ſuppoſitionis, & amnorum, quæ uxor adultera ſupponendo rolem alienam infert marito, & filiis legitiis: conſequenter ille à reſtitutionis debio immunis erit. Sententia non omninò nprobabilis. Sed vera eſt ſententia affiriativa communis DD. quos latè citant & ſeuuntur *Molina tract.* 4. *diſp.* 104. Layman. b. 3. *Theolog. moral. tract.* 3. *part.* 3. *c.* 14. *n.* Lugo *diſp.* 13. *ſect.* 2. *n.* 11. Leſſ. *lib.* 2. *De uſtitia c.* 10. *dub.* 5. Herincx *diſp.* 6. 4. 7. *n.* 3. Ratio communis eſt, quia licèt mater ſit, uæ immediatè ſupponit prolem illegitimam arito, adulter tamen eſt cauſa illius ſuppoſionis & damnorum conſequentium, quatenùs ſe facto ſuo conjecit matrem in neceſſitatem a faciendi, nè prodat ſuum delictum: certè enim

enim regulariter ſaltem non poterit aliter facere: quia tamen aliquando ſaltem poſſet non ita ſupponere, ſed extra familiam alere prolē ſpuriam, quo caſu Vaſq. apud Lug. cit. fatetur poſſe locum habere ſententiam Soti, ideò & Ratio generalis eſt quia adulter etiam eſt vera, *proxima*, & immediata cauſa illorum damnorum ſicut eſt mater adultera, hæc enim non aliter concurrit ad illa damna, niſi quatenùs filium illegitimum talem permittit eſſe in domo, & familia mariti, ut maritus & alii credant eſſe filium legitimum, ſicut reliquos, neque enim ad hanc cauſalitatem neceſſe eſt, quod mater poſitivè dicat eum eſſe filium legitimum patris, neque ita dicere ſolent, ſed ſolùm permittit eum ſic domi manere, & decipit maritum ac alios putantes eum eſſe filium legitimum; atqui eodem modo multò magis concurrit adulter, qui cùm ſit verus pater prolis, ipſe deberet eam alere, educare, & illius curam habere, eo ipſo, quod, filium ſuum relinquit in aliena domo apud alium putatitium patrem, à quo videt eum pro filio legitimo haberi & educari &c. eſt cauſa non minùs quàm mater illius deceptionis & damnorum conſequentium mariti & liberorum legitimorum; ut ſanè perpendenti luce meridianâ clariùs apparebit, & latiùs proſequitur lugo citatus n. 14. ergò &c. Diverſa eſt planè ratio in exemplis allatis de abortu, & furto, quia, ut dixi, ad ſuppoſitionem prolis concurrit adulter etiam immediatè ponendo

pendo eam in utero adulteræ, & tenendo in a-
iena domo: ad abortum autem nullo modo
concurrit immediatè, ſed nudam occaſionem
præbet ipſius liberæ electionis; & furans tibi
uam ſuppellectilem nullo modo concurrit ad
uum furtum pecuniæ reſpectu tertii, ſed me-
am occaſionem præbet, ex qua liberè eligis
urari ab altero tantundem: Et neuter in ne-
eſſitatem ita agendi regulariter coniicitur.
Quòd ſi tamen in caſu ſingulari alicui furto
uferens ſua ſciens & volens coniicere in ne-
eſſitatem furandi alteri tertio, certè etiam in-
urius eris in illum tertium, ideóque in defe-
tum prioris furis reſtitutioni obnoxius: quo
pſo tamen onere te liberas reſtituendo tuum
rimum furtum, de quo alibi latiùs.

II. Dubium controverſum alterum & diffi- 295
ilius eſt. Dixeram initio adulterum, *ſi mora-
ter certus ſit* prolem eſſe ſuam obligari ad re-
titutionem. Id autem in propoſito morali-
er certum cenſetur, quod prudenter ita credi-
ur, ut contrarium nullo modo videatur pro-
abile: talia enim paſſim humano modo certa
icuntur, ait Leſſ. citatus *lib. 2. c. 10. dub. 6.
um. 39.* ab omnibus communiter receptus.
It ſi in propoſito tempus partûs correſpondeat
um tempore conceptionis & adulterii com-
miſſi, & tunc maritus fuit abſens, vel infirmi-
ate impotens, vel aliàs filios nunquam genuit,
ut aliùndè meritò credendum ſit adulteræ aſ-
ſerenti

ſerenti ſe ex adulterio concepiſſe non ex marito. Quid ſi ergò adulter non ſit ita moraliter certus prolem eſſe ſuam, ſed veré & probabiliter dubitet in utramque partem, ſitnè proles ex ſe genita nec ne? Adhuc adulterum obligari ad reſtitutionem dictorum damnorum ſaltem pro parte ſecundùm quantitatem dubij, ſanè non improbabiliter docent cũ multis Molina *cit. tract.* 4. *diſp* 103 Layman. *citat. c.* 14. *num.* 2. Fundamenta ſunt. 1. Quia licet ipſe adulter dubius ſit, an proles ſit ſua, tamen æque etiam dubium eſt, an ſit mariti? atqui in dubio uter duorum pater ſit prolis, æquitas non patitur, ut unus eorum omnes expenſas ſubeat in ea alenda & educãda, alter verò omninò immunis ſit, ſed oportet eos contribuere ſecundùm proportionem dubii, juxtà communem ſententiam, ergò licèt adulter non ſit certus de prole ſua, tamen debet eſſe certus de compenſatione damni pro rata ſua. 2. Generaliter: quandocunq; conſtat delictum eſſe admiſſum, ex quo damnum ſequi ſolet, præſumptio ſolet eſſe contrà nocentem, ut ipſi incumbat probatio, nihil ex ſuo delicto damni eveniſſe, quod aliàs ſuâpte naturâ ſolet ſequi, cùm in dubia cauſa potiùs favendum ſit innocenti, quàm nocenti: at hìc conſtat adulterum commiſiſſe delictum: ex quo tale damnum ſcilicèt prolis alienæ ſuppoſitio ſequi ſolet: ergò in dubio, an reverà ita ſit, debet adulter in conſcientia præſumere contrà ſe, & credere ſe eſſe

de-

Digitized by Google

debitorem damni reſtituendi, ſaltem ſecundùm quantitatem dubii. 3. Molina citat: ita ferè arguit; quia adulter non eſt poſſeſſor bonæ fidei in tali caſu, cui in dubio favendum ſit, nam malâ fide apposuit cauſam, undè damna illa ſequi nata erant. Nam ſi quis injuſtè Sagittam projecit, & conſtat poſteà eò loci ſervum Petri Sagittà interfectum eſſe, etſi non certum ſit, ſed dubium, an illà eâdem Sagitta interfectus ſit, non erit æſtimandus poſſeſſor bonæ fidei, ſed obligandus pro quantitate dubii, & veri ſimilitudinis reſtituere damnum, ergò ſimiliter cùm adulter ſuo facto cauſam injuſtam ſufficienter appoſuerit ad ea damna, debebit reſtituere pro quantitate veri ſimilitudinis & dubii. 4. Ergò malè quidam videntur arguere: filius in illo dubio legitimum ſe reputare poteſt, ergò & adulter. Negatur enim conſequentia & paritas, quia filio innocenti, & in poſſeſſione filiationis legitimæ manenti omni jure debebitur præſumptio, ut habeatur legitimus, quouſque demonſtretur illegitimus. At verò adultero nocenti, & injuſtam cauſam præbenti, undè tale damnum ſuâpte naturâ ſequi ſolet, nulla debetur præſumptio pro ſe ſed potiùs contrà ſe, ut dictum eſt, ergò &c. Audéſne huic ſententiæ negare probabilitatem? Ego autem

IV. Dico ſimpliciter: adulter non obligatur ad ullam damni compenſationem in dubio, niſi ei moraliter certum ſit, eam eſſe ſuam pro-

lem. Ita Sot. Navarr. aliisque congeſtis *Leſſ. lib.* 2. *c.* 10. *dub.* 6. *n.* 39. Lug. *citat. ſect.* 2. Dicaſt. *tom.* 2. *tract.* 2. *de juſtitia diſp.* 7. *dub.* 11. Tamburin. *lib.* 7. *Decalog. c.* 3. §. 4 *n.* 3. *Ratio* valida optimè traditur à Leſſ. citato his verbis: quia in dubio melior eſt conditio poſſidentis: nemo enim tenetur aliquid ſolvere, & re ſua ſe ſpoliare, niſi conſtet ſe debere. Conſentiunt ferè in hoc DD. quamvis enim quidam dicant, illum teneri, quando probabiliter credit eſſe ſuam prolem: hoc tamen non eſt ita generatim intelligendum, ſed quando ita credit, ut non habeat rationem dubitandi de contrario. Fieri enim poteſt ut quis probabiliter credat eſſe ſuam prolem, & etiam probabilitatem habeat non eſſe, quo caſu certum eſt non teneri. Hæc Leſſ. *Jam ſubſumo*; atqui quàmdiu adulter non eſt moraliter certus, ſed verè dubium eſt, an proles ſit ſua, tam diù non conſtat ipſum eſſe debitorem: & licèt non ſit bonæ fidei in ordine ad adulterium, eſt tamen bonæ fidei in ordine ad bona ſua legitimè poſſeſſa, nec illis ſpoliari debet, donec probetur filium eſſe ſuum: & inſuper in eo dubio adeſt præſumptio juris, filium eſſe legitimum; ut conſtat ex *L. filium ff. de his, qui ſunt ſui vel alieni juris. L. quia ſemper ff. de in jus invocando.* Et pluribus locis apud Lugo: *citat. n.* 17. Idque generaliter in utroque foro locum habere plurimis relatis docent Lug. & Leſſ.

l. c.

l. c. Quia cùm ratione matrimonii filius inveniatur in poſſeſſione legitimæ filiationis, non debet propter hoc dubium poſſeſſione ſua privari: ergo etiam adulter eam prolem legitimam mariti, & non ſpuriam ſuam, ſicque ſe à reſtitutione immunem præſumere, & reputare poteſt. Alioquin certè talis filius dubius melioris conditionis eſſet, quàm alii filii eiusdem mariti, non dubii; ille enim ratione præſumptionis juris de ſua legitima filiatione poſſet accipere & retinere totam portionem hæreditatis paternæ, & inſuper poſſet recipere partem, quam adulter ei deberet dare propter alimenta pro ratione dubii, fatendum ergo eſt titulum illum, qui ſufficit ad hoc, ut filius accipiat portionem integram filii legitimi, ſufficere eodem modo ad liberandum adulterum ab obligatione eum alendi etiam ex parte. His benè perceptis liquidò ruunt fundamenta oppoſitæ ſententiæ, quia ex una parte adulter reverà non probatur debitor: & ex altera partè omnis præſumptio contra ipſum ratione adulterii commiſſi eliditur per contrariam præſumptionem juris, de legitima filiatione prolis; qualis præſumptio contraria certa non adeſt in Molinæ exemplo de emiſſa ſagitta; ideoque non ad rem.

At quid ſi duo vel plures mœchi eodem ferè tempore commiſerant adulterium cum Berta uxore Titii in iis circumſtantiis: ut certum ſit moraliter ab alterutro, vel uno illorum prolem

 eſſe

eſſe genitam, non à marito, tenebunturnè tunc ambo vel omnes reſtituere marito & filiis legitimis pro damnis ex prole adulterina ſuppoſita marito, pro rata ſua parte. Reſponſio eſt affirmativa. Communis *Molina*, *Vasq.* *alii cum Lug. citat. diſp* 13. *ſect.* 3. *num.* 24. *Herincx. diſp.* 6. *q.* 7. *n.* 19. Ratio eſt, quia ex una parte certum eſt prolem ab uno eorum eſſe genitam: ex altera autem parte licèt incertum ſit quisnam eorum genuerit, uterque tamen ſua actione injuſta fuit in cauſa, ne certus damni auctor agnoſcatur, à quo certò compenſatio fieri debeat: ideòque uterque certò injuriam & damnum intulerat, utpote vel ob prolem illegitimam, vel ob incertitudinem auctoris, qui ſolvere teneatur ea damna, & conſequenter uterq; pro rata ſua ex ea injuſta actiõe reſtituere tenebitur; quemadmodum ſi duo ſeorſim vel caſu ſagittas projiciant, quarum una interficit certò ſervum Petri, licèt ignoretur cuius ſagittâ interfectus ſit ſervus, ſinguli tamen debent compenſare illud damnum pro rata & quantitate dubii, quia nimirum uterque certum damnum intulit, vel occidendo ſervum, vel cauſando incertitudinem auctoris damni, & ſic privando Petrum jure & facultate exigendi reſtitutionem ab occiſore certo ſui ſervi, quarè uterque debet reſtituere certam partem pretii. Idem prorſus eſt in noſtro propoſito.

§. III.

Digitized by Google

§. III.

Obligatio adulteræ.

Theſis.

ADultera per ſe obligatur ad reſtitutionem omnium damnorum ex adulterio per ſe ſequentium marito & filiis legitimis, modo commodo & moraliter poſſibili; regulariter tamen ad ea damna avertenda non tenetur prodere ſuum delictum neque marito, neque proli illegitimæ ex adulterio ſuſceptæ. Eſt tota communiſſima. Ratio generalis obligationis manifeſta eſt; quia ipſa adultera eſt per ſe immediatè cauſa, cur maritus & filii legitimi credant, illam eſſe veram & legitimam prolem, atque idcircò ea damna patiantur: reliqua explico particulatim.

I.

Per ſe obligatur ad reſtitutionem.

NImirum niſi adſit juſta cauſa excuſans, 297
nam ſicut in omnibus aliis, ita etiā in hoc caſu ſine dubio excuſat impotentia phyſica vel moralis, ut ſi non poſſit reſtituere ſine periculo mortis, aut infamiæ, alteriúsve gravioris mali, quàm ſit damnum inde ſecutum; de quibus latiùs §. ſeq. Idque ſi non omnino ad omittendam, ſaltem ad differendam reſtitutiotionem. Quouſque talis impotentia, vel pericula durant. Abſolutè ab onere reſtitutionis adulteram liberant duæ cauſæ. *Prima* ſi & ipſa adultera non ſit moraliter certa prolem

hanc eſſe ex adulterio genitam: tunc enim excuſabitur à reſtitutione eâdem ratione, quâ modo § præcedenti de adultero probatum eſt. Quamvis autem rarò id mater ignoret, tamen contingit reverà, ut propter vicinitatem copulæ cum adultero & cum marito prorsùs ignoret, vel ſaltem ambigat, ex quo proles concepta ſit. *At quid*, ſi adultera commiſſo adulterio (ut reverà ſolent) de induſtria citò petat copulam à marito, ut ſic incertus evadat conceptus prolis. Reſponſionem non inveni apud meos AA. reſpondeo tamen cum diſtinctione: ſi ita faciat præcisè ad tegendum ſuum crimen, ne fortè natâ prole aliquando innoteſcat: cenſeo adhuc liberam à reſtitutione damnorum ſecutorum: quia ex una parte uſa eſt jure ſuo, ex alterâ autem parte reverà proles manet dubia. Si verò ita faciat ex directa intentione, ut proles poſteà nata marito innocenti ſupponatur, cum ejus & legitimorum filiorum damno, non poſſum eam à reſtitutione damnorum conſecutorum liberare, quia reverà jam eſt voluntaria cauſa illorum damnorum, imò propè certa, cum regulariter ſaltem ex priori præſertim extraordinario libidinoſo concubitu proles concipi ſoleat. *Secunda cauſa* omninò excuſans eſt, ſi pater, vel liberi legitimi liberè remittant eam obligationem, & res clara eſt, ſi remittant expreſsè cognito jam crimine, & prole adulterinâ, quin etiam ſæpè tacitam ejuſmodi remiſſionem

nem poteſt præſumere mater, & ſic ſe non manifeſtare, ut §. ſeq. dicam. *Dixi autem ſi liberè remittant*; quædam ſic liberavit: habebat tres filios, quorum unus erat ex adulterio, & quia ab illis nihil ſibi timebat, eos ita allocuta eſt; unus veſtrum non eſt legitimè natus, ſi eum nominem ab hæreditate ampla neceſſariò depelletur, quid vultis faciam? his auditis, timuit quisque ſibi, ne ſpurius nominetur: quare omnes rogârunt matrem, ut ſileret; ſpuriúmque, quicunque ille ſit, ſibi invicem remittentes, in partem hæreditatis admiſerunt. Hoc tamen medium meritò non approbat Covaruvias apud Layman citat. *n.* 42. quia tunc filii non liberè & ſpontè, ſed timore gravi & metu injuſto adacti remiſerunt ſpurio, cùm reverà ipſi reliqui duo nullum habeant periculum illegitimitatis poſſet tamen remedium hoc admitti, ſi omnes verè & ex animo ſpontè feciſſent, non ex metu: idque explicitè declaràſſent, ac proteſtati eſſent, ſe non ex metu, ſed ex amore ac benevolentia erga matrem vel erga ſe ſe invicem ſimul in eadem domo educatos remittere velle, remiſſuros etiam omninò ſi ſcirent, quis eſſet illegitimus. Uti ſapienter admittunt Lugo *citat.* & Tamburin. §.4 *n.* 12. *in fine.*

II.

Omnium damnorum ex adulterio per ſe conſequentium marito ac filiis legitimis.

298 OMnis enim qui ponit cauſam aliquam dicitur etiam cauſa effectuum, qui ex illa cauſa per ſe oriuntur, ſeu qui per ſe connexi ſunt cum illa cauſa poſita, non autem omnium effectuum, qui ex illa cauſa quomodolibet per accidens conſequuntur & poſſunt eſſe innumeri nec prævisi, nec prævideri debiti ut latiùs ocetur in materia *de reſtitutione de injuſtà damnificatione ex homicidio, &c.* Sic uxor in propoſito adultera ſupponendo filium illegitimum eſt ſolùm cauſa illorum damnorum, quæ illâ ſuppoſitione marito & filiis legitimis per ſe conſequuntur, non autem eorum, quæ indè mere per accidens, & quaſi fortuitò ſequuntur, & conſequenter pro illis tantùm, non autem pro iſtis damnis tenetur uxor adultera. Pro clara reſolutione pono claram bipartitam regulam.

I. Adultera tenetur reſtituere marito & filiis legitimis pro damnis in illis tantùm bonis, quæ filiis legitimis debentur, & conferuntur ſpurio: utpotè 1. Marito pro alimentis & expenſis in educanda prole ſpuria (ſed hoc poſt triennium primùm ſimul cum adultero, & in defectum hujus in ſolidum juxta dicta §. præced.); 2. Filiis legitimis pro diminutione hære-

hæreditatis, ſeu portione hæreditatis collata ſpurio. Item pro maioratu, fidei commiſſo, aliáve prærogativa aliàs filio legitimo primogenito conferenda, modo autem collata filio putativo illegitimo. Itémque hæreditas avi, avunculi, aliorúmq; aſcendentium vel conſanguineorũ quæ debebatur filiis legitimis, & per iſtum errorem conferuntur, vel occupantur à ſpurio. Communiſſima DD. Et latè Lugo citat. ſect. 3. n. 39. Ratio data eſt, quia hæc omnia damna per ſe connexa ſunt, & per ſe oriuntur ex ſuppoſitione prolis adulterinæ.

11. Uxor adultera non tenetur reſtituere filiis legitimis pro his damnis in illis bonis, quæ filiis legitimis non debebantur, & illegitimo conferuntur: ut ſi conſanguineus vel amicus mariti putans hunc eſſe verum eius filium, vel alius quicunque illum ſpurium ſuum hæredem inſtituat, aliquid ei leget, vel liberaliter donet, ſumptus ad ſtudia, ad nuptias, ad doctoratum tribuat, quod fortè certè non dediſſet, imò dediſſet vero filio, ſi veritas conſtitiſſet. Huiusmodi enim ſunt damna non per ſe, ſed ſolùm per accidens provenientia veris filiis, quia ad eiusmodi liberales collationes jus nullum habebant. Ita contrà Molin. certè in hac re nimis rigidum pluresque ſequaces. Ex communi Lug. *citat. n. 37.* Tamburin. *c.* 3. §. 4. *n.* 8.

At quid de ipſo filio illegitimo, qui eiusmodi per errorem collata, vel donata liberaliter,

recipit, ſciens ſe eſſe illegitimum (nam ſi ignoraret, bonâ fide excuſari omnes ſcimus) reſpondet rectè Lugo *citat. n.* 38. Ipſum in rebus majoris momenti debere reſtituere *ex re accepta*; quoniam error iſte cauſat in donante involuntarium ſaltem in rebus maioris momenti. Alia eſt ratio de ipſa matre adultera, quæ non obligatur *ex re accepta*, cum ipſa nihil acceperit; ſed ſolùm obligaretur propter cauſam à ſe poſitam talis erroris: quæ cauſa cùm per ſe non influat in illas donationes, meritò à reſtitutione excuſatur.

III.

Omni modo commodo, moraliter poſſibili.

229 MAnet ergo adulteræ graviſſima obligatio compenſandi omnia damna per ſe conſequentia & marito, & filiis legitimis maximè, quantùm in ſe eſt, quantúmque omni modo moraliter poſſibile eſt: utpote 1. De bonis ſuis propriis paraphernalibus, ac liberis, de quibus ſine mariti ac legitimæ prolis præjudicio liberè disponere poteſt, largiendo, legando vel teſtando marito ac liberis legitimis uſque ad æqualitatem damnorum ratione prolis illegitimæ acceptorum. De hoc iterum aliquid §. ſeq. 2. Si eiusmodi bona propria non habeat, vel non ſufficiant, debet conari ſupplere aliis modis, utpotè rem familiarem diligentiùs adminiſtrando, imminuendo ſum-

ptus

prius alioquin conceſſos in cultu corporis, recreationibus, donationibus, quantùm commodè poteſt attentâ conditione ſui ſtatûs, valetudinis, &c. Item extraordinariâ diligentiâ adhibitâ, quidquid propriâ induſtriâ ſine detrimento, vel præjudicio familiæ acquirere, & ſibi retinere poteſt, familiæ applicando Leſſ. c. 2. n. 47. 3. Addit Molina *diſp*. 102. n. 15. Debere eam etiam occultè accipere dè bonis ſpurii, quæ ad ipſum devenerunt, vel deventura ſunt, quantùm tutè poterit, ut ex illis reſtituat, & occultè compenſet iis, qui damnum propter ſpurium injuſtè patiuntur. 4. Quod ſi prædictis modis, vel ſimilibus parùm aut nihil compenſare poſſit adultera, tenebitur hæc, quantùm poteſt perſuadere ſpurio alium ſtatum, religioſum, vel Eccleſiaſticum aſſumere, renuntiatâ hæreditate; aut promovere eum ad aliquod officium vel artem, aut quoquo modo ita accomodare, ut ſine hæreditariis bonis filiis ſeu hæredibus legitimis relictis, honeſtè vivere poſſit. *Communiſſima DD. cum Scoto infrà citando. Molina, Leſſ. Layman, Lug. ſect* 3. n. 49. Quamvis quoàd religionem contra ſentiat Scotus, eò quòd filius non teneatur ingredi religionem, quantumvis ſuaſus, ſed contrà. *Ratio eſt*, quia licet filius quantumvis ſuaſus non teneatur ingredi religionem, eò quòd ipſi hoc graviſſimum onus ſit, id tamen filio ſuadere non eſt grave onus matri, quare cùm mater debeat reparare illa damna omni

mo-

Digitized by Google

modo poſſibili moraliter, ſi nimirùm poſſit absque graviſſimo ſuo onere vel incommodo, non eſt mirum, quod ipſa obligetur ad tentandam etiam hanc viam, in qua ipſi non eſt grave onus etiam reſpectu filii, & longè faciliùs reſpectu filiæ ſpuriæ, ut obſervat Lugo *n.* 41. *in fine.* Quod ſi denique nullo dictorum modo compenſatio fieri poſſit, dicimus tandem.

IV.

Regulariter ad ea damna avertenda non tenetur adultera ſuum crimen manifeſtare, neque marito, neque proli ſpuriæ.

300 Communis DD. *Scot. in* 4. *diſt.* 44. *S. Antonin. Caietan. Covaruv. Navarrus uterque Vaſq. eósque citans Layman lib.* 3. *tract.* 3. *part.* 3. *c.* 14. *n.* 1 *& plerique DD.* § *ſeq. allegandi.* Sumitur ſatis evidenter *ex c. officii de pœnitent. & remiſſ.* ubi Pontifex Innocentius conſultus reſpondet, non eſſe pœnitentiam denegandam fœminæ, quæ finxerat partum, prole alienâ ſuppoſitâ, & poſteà timens iram mariti noluit rem manifeſtare; *ſicut nec illi denegandа eſt pœnitentia, quæ ob ſimilem timorem prolem ex adulterio conceptam non vult marito fateri.* Sic ibi, ubi manifeſtè ſupponitur, ſaltem regulariter, non eſſe tunc obligationem manifeſtandi: alioquin enim fœmina nolens manifeſtare non eſſet capax pœnitentiæ, & abſolutionis ſacramentalis. Et ineptè diceretur cum

liquibus, quod ibi non ſit ſermo de pœni- ſacramentali, ſed pœnitentiâ eccleſia- xternâ & publicâ quomodo enim Ponti- luiſſet talem fœminam agere pœnitenti- ıblicam pro crimine, quod ita anxiè à ɔ celare conabatur? Ratio autem ſuffici- ma eſt, quia talis obligatio regulariter eſt nimis difficilis, parùm utilis, plus a, ergo nulla. Nam ſecundùm com- mDD. reſtitutio damnorum in bonis for- ɪrdinariè, ſeu regulariter facienda non m detrimento, vel periculo bonorum s ordinis, ſcilicet famæ, vel vitæ: at- propoſito adeſt certum periculum infa- dulteræ imò & prolis ſpuriæ hactenus le- : putatæ; inſuper eſt periculum perpe- ii, divortii, & ſæpe etiam vitæ adulteræ, egulariter ſaltem pro damno illo in bo- tunæ marito, vel filiis legitimis compen- , vel avertendo, non tenetur ſe prodere ra: neque mari o, neque proli illegi-

n quidem ipſi marito ob rationem modò ı, hoc enim eſſet periculoſiſſimum, quia ltera præter ſui infamiam, præcipitaret ım in pericula iræ, triſtitiæ, divortii, idii, aut adulteri, aut adulteræ, aut u- ıe, adeóque & ſe ipſam in periculum vi- cipitaret: & plerumque eſt inutile, aut on credet maritus adulteræ, quæ fortè olem male affectat, aut ſi credat, quo-

modo

Digitized by Google

modò poterit eam prodere, hactenùs in foro externo omnium opinione legitimam habitam eam exhæredare? quomodò poterit ad eum finem adulterium uxoris publicare, ſe ipſum infamiæ & dedecori exponere, opprobrium hominum facere tanquam cornutum? Et innumera ſimilia ſequerentur.

Neque etiam proli ſpuriæ, nam ut rursùs rectè arguit Scotus citat. n. 38. aut filius credet matri, aut non credet? ſi credat, tunc utique tenebitur hæreditatem, & ſimilia accepta relinquere, tanquàm jam incipiens eſſe poſſeſſor malæ fidei; at certè non tenebitur cum certo tanto famæ dedecore à familia tanquàm ſpurius recedere, & hæreditatem relinquere; nec rurſus eſt probabile præſumendum, eum id ſponte facturum, quia pauci reperiuntur tam perfecti, ut propter juſtitiam in foro Dei ſervandam dimittant magnas poſſeſſiones, quas poſſunt tenere in foro externo. Si verò non crederet, ſicut reverà regulariter non tenetur credere, ut mox dicetur, tunc eſſent duo mala; quia & ipſa eſſet diffamata, & ipſe nihilominùs teneret hæreditatem ſicut priùs, inquit Scotus l. c. *Regulariter*, ſemper dixi, jam ut videamus in particulari, an aliquandò teneatur adultera proli ſpuriæ aperire ſuum crimen, neceſſario priùs expedienda eſt multùm ſcrupuloſa.

QUÆ-

QUÆSTIO INCIDENS

An, & quandò filius teneatur credere matri aſſerenti: ipſum eſſe ex adulterio genitum, illegitimum Spurium.

Quoad forum externum apud omnes juriſperitos & Canoniſtas certum eſt in hoc non ſtari dicto matris, niſi liquidis, & indubiis argumentis id probetur, ſed ſemper præſumitur proles legitima, ſi tempore conceptionis uxor cum marito habitârit, niſi conſtet eum fuiſſe impotentem, vel alia ratione prolem eſſe adulteram liquidò demonſtretur: undè Juriſtæ veteres irrident juvenem primogenitum, qui credens Reginæ matri dicenti, quod ipſe conceptus ſit non legitimè ex Rege, ſed adulterio ex milite, ceſſit fratri natu minori Regnum. 301

Quoad forum autem Internum conſcientiæ aliter docent graves DD. apud Lug. *citat. diſp.* 13. *ſect.* 3. *num.* 61. Hoſtienſ. Panormitan: Medina, eoſque citans Molina diſp. 101. docent quandò filius nullam habens rationem dubitandi, id meritò ſibi perſuadet, eò quòd mater ſit digniſſima fide attentâ ejus probitate, timore Dei, amore in eundem filium, & maximè ſi teſtetur ipſi in mortis articulo, teneri eſt in conſcientia filium omninò credere, & hæreditate abſtinere. Eodem modo loquuntur: Adrian: Sotus, eóſque ſequitur Vaſq. apud Lug. citat. etiamſi filius in judicio publico con-

Digitized by Google

contradictorio declaratus eſſet hæres, non tamen poſſe tunc in conſcientia retinere hæreditatem. Toletus autem & Julian: *apud eundem* dicunt in aliquo caſu teneri filium credere ſoli matri cum juramento in articulo mortis poſt Euchariſtiã ſuſceptã; his & ſimilibus probationibus hâc ſententiâ in ſua probabilitate relictâ:

Dico abſolutè filius vel filia hactenùs in poſſeſſione legitimorum natalium, perſeverans minimè tenetur credere matri fatenti, vel ei etiam juratò aſſerenti, ipſos eſſe ex adulterio ſuſceptos, & illegitimè natos; niſi ea liquidis & indubiis argumentis, etiam in foro externo valituris id oſtendat, ut ſi mater teſtibus vel alio modo evidenter probet toto tempore conceptûs & partûs abfuiſſe maritum, fuiſſe impotentem &c. Ita Gloſſa in *ſupra citato c. offic. de pœnit. & remiſſ.* & Canoniſtæ communiter Covar[illegible]v. Alphons. à Caſtro, Sa, aliiſque cit. Leſſius *lib. 2. de juſtitia, c. 10. dub. 7.* Layman *citat. c. 14. num. 1.* & re ipsâ Lug. *citat. ſect. 3. n. 62.* Ratio, quia jure gentium boni communis causâ ad plurimas hominum aſtutorum fraudes evitandas introductum eſt, ut nemo unius quantumvis [illegible]inimè ſuſpecti hominis teſtimonio credere teneatur in ſuum præjudicium præſertim tam grave, ut eſt in propoſito. Unde in ſimili docet Navarr. *c. 22. num. 82.* Quòd conjux non teneatur credere uni teſti quantumvis amico & juratò dicenti ſubeſſe impedimentum matrimonium dirimens

niſi

viſi id certis argumentis demonſtret. Placet ergò regula tradita à Cardin. de Lugo his ferè verbis: tunc ſolùm filius tenetur credere in foro conſcientiæ, quandò motiva, quæ habet ad credendum, ſi in foro externo proponerentur & probarentur eodem gradu & modo, quo ipſi probantur, judex propter illa motiva ita propoſita illum pronuntiaret illegitimum. Quandò verò notitia illorum motivorum cum eodem gradu probationis, quo filio proponuntur, non ſufficeret in foro externo ad talem declarationem, neque ad vincendam præſumptionem contrariam, & poſſeſſionem legitimitatis, idem credo omninò eſſe in foro interno: Ratio eſt; quia quoties forum externum non innititur præſumptioni falſæ, ſed in eo conſtant omnia, quæ conſtant in foro interno, nõ eſt cur recedamus à ſentẽtia juſta fori externi, imò prudenter illam amplectimur, ſi ea non diſcordat à jure naturæ, ſi omnia etiam motiva in contrarium adducta non ſufficiunt, ut judex amoveat filium à poſſeſſione filiationis legitimæ, quam habet. Cur eadem motiva abſque ullo alio, nec magis clarè probata ſufficient, ut filius ipſe proferat ſententiam contrà ſe, & relinquat filiationem legitimam, quam poſſidet &c? Quia non eſt, cur eadem motiva habeant plùs vel minùs efficaciæ in uno foro ad probandum, quàm in alio, ſi æque in utroque probentur, poterit ergò tunc filius conſulere advo-

catos doctos & prudentes per interpoſitam perſonam, & tacito ſuo nomine, ut ſciat in conſcientia, quid judex externus judicare deberet cum tali & tanta notitia motivorum: & juxtà id, quòd in foro externo iudicandum eſſet, poterit etiam iudicare in foro interno circà obligationem credendi matri in talibus circumſtantiis. Hactenùs Lugo. Meo iudicio ſapienter & ſufficienter confeſſario ad dirigendum pœnitentem in hoc difficillimo caſu.

§. IV.

An aliquandò ſaltem teneatur adultera manifeſtare ſuum crimen, prolíſque illegitimationem?

PErcurremus priùs in particulari caſus, vel modos, in quibus certò aut probabiliter
302 non tenetur ad id adultera, ut tandem appareant caſus & circumſtantiæ, in quibus tenetur.

I.

Non tenetur, quandò ipſa compenſat.

QUandò ſcilicèt mater ex ſuis proprii bonis, aliisve modis ſuprà indicatis poſſet, vellétque compenſare ſufficienter omnia damna marito, filiisque legitimis de ſe provenientia ex ſuppoſitione adulterinæ prolis: Sic enim jam habent filii legitimi æqualiter id, quod accepit ſpurius, & ſpurius iam juſtè retinebit hæreditatem, etiam paternam. Quia jam non habet illam verè à patre putativo, ſed à matre, quæ ſuis bonis facta compenſatione a fi-

filiis legitimis redemit illam partem hæreditatis, & dedit eam quaſi ſpurio filio ſuo.

Nec obſtat, quòd ſpurius natus ex coitu damnato jure communi non poſſit ſuccedere patri, imò nec matri ex teſtamento, vel ab inteſtato: per hoc enim non redditur unquàm incapax accipere aliquid à matre per viam donationis, ut bene obſervat Lug. *citat. num.* 36. reverà enim tunc ſpurius accipit portionem hæreditatis, non tanquàm à patre per modum ſucceſſionis, cujus utique eſt incapax, ſed ſuſcipit à matre per viam donationis tanquàm iam ſufficienter compenſatam filiis legitimis, quibus ſolis jure neceſſariò ea portio ſpurii debebatur. Quod notandum eſt valde.

II.

Non tenetur, quandò præſumit id nolle alios.

EXcuſatur, adultera à manifeſtando crimine, qnandò prudenter credere poteſt, maritum id nolle, & potiùs velle pati ea damna, quàm manifeſtari crimen ſuum cum infamia tanta, ac dedecore tanto: Et ſanè niſi aliquid multûm grave obſtet, & damna immodica eſſent, facilè poteſt præſumere ejuſmodi remiſſionem adultera, & ſic nihil manifeſtare marito, aut filiis legitimis: Nam maritus potiùs cenſetur velle neſciri adulterium conjugis non ſolùm aliis, ſed etiam ſibi, ut prudenter notavit Molina apud Lug. *num.* 58 Et potiùs magna parte facultatum privari, eámque

relinquere ſpurio, quàm reſcire adulterium coniugis cum tanto ſuo dedecore, dolore, periculo invadendi adulterum, vel adulteram. Similiter filii ſaltem ingenui præſumuntur malle, & reverà multi ſunt, qui mallent conſortem hæreditatis habere filium ſpurium amittendo aliquid fortunarum, quàm matrem tanta obligatione urgeri, ut propriæ matris crimen detegatur, ex quo etiam non parùm dedecoris in filios redundet, uti prudenter obſervant Lug. & Tamburin. *citati.* Et hinc ulteriùs infert Lugo ibidem num. 59. quandò mater ſcit, quòd ſi rem filiis ſuis manifeſtaret, aliquem ex ipſis eſſe illegitimum ex adulterio conceptum, ipſos libenter & ſpontè ſibi invicem remiſſuros, & ſpurium, quicunque ille ſit, in ſocietatem hæreditatis recepturos in gratiam matris, & eò animo, ut etiamſi certi eſſent de perſona in particulari, adhuc ei remitterent, poſſe prudenter matrem ab eo onere ſe ſe filiis manifeſtandi liberare, & omninò tacere, quia tunc certum eſt, illos multò gratiùs habituros rem omninò ignorari, quàm re cognitâ debitum remittere, nam re non cognitâ, vitabunt adminùs dolorem & dedecus illud, quod ex notitia illa habituri eſſent.

III.

Non tenetur, quandò nihil proderit.

QUandò manifeſtatio nihil proderit ad damna illa reſarcienda, idque: vel quia filius non credet matri, vel licèt credat, non

re ſti-

reſtituet, ſive quia non poteſt, ſive quia non vult, tunc liberam eſſe matrem ab obligatione manifeſtandi ſe, habendámque tanquam debitricem impotentem reſtituere, ſi alia via non ſuppetat compenſandi, docent, & ſupponunt communiſſ. DD quia ceſſante fine, ceſſat ratio agendi propter finem, nec tenetur mater ſe fruſtrà diffamare. Addit Leſſ. *lib* 2. *c*. 10. *dub*. 7. *num*. 50. non teneri matrem ad manifeſtandam ſe, ſi non ſit moraliter certa d mni avertendi, quia in dubio, de fructu manifeſtationis, melior eſt conditio poſſidentis ſuam famam, Addit inſuper ipſe, & Molina *diſp*. 102. tum plerúmque non poſſe adulteram abſque peccato crimen ſuum manifeſtare, quia abſque fructu ſperato dat anſam filio peccandi contrà juſtitiam, ſi detineat hæreditatem, quandò matri credidit, vel credere tenebatur: atque etiam marito, vel conſanguineis, qui excandeſcerent in odium adulterorum, & alia peccata tali occaſione committerentur. Atque hanc communem ſententiam omninò veram cenſet lugo *cit. diſp* 13. *ſect*. 3. *num*. 32. quandò filius non credet, nec tenetur credere: ſicque manifeſtatio revera inutilis eſſet. quoties enim manifeſtatio mea non prodeſt ad proximi malum avertendum, non eſt ille invitus, nec curat, quòd manifeſtem, vel non manifeſtem. At verò quandò filius putatur matri crediturus, vel tales ſunt circumſtantiæ, ut crede

re teneatur, & ſi fortè tunc crediturus non ſit, tunc teneri matrem filio manifeſtare veritatem quandò aliundè non imminet periculum, infamiæ maioris, aut ſcandali aliorum. Cum Adrian. Paludan. Vaſquez, aliis rectè docet Lug. *ibidem num.* 31. Ratio eſt; quia reverà tunc manifeſtatio non eſt inutilis ad compenſanda illa damna, ſi filius credat vel tenetur credere, etſi enim pro tunc non credat, nec reſtituet, poſteà tamen fortè conſcientiâ ſtimulatus mutabitur & reſtituet hæreditatem: atqui mater tenetur ponere omnia media apta ad reſarcienda, & non continuanda damna legitimorum filiorum, niſi aliundè ſit excuſatio (qualis certè non adeſt, quandò non ſubeſt periculum infamiæ gravioris aut ſcandali inter cognatos aut alios) ergò tunc tenetur mater aperire veritatem filio ſpurio. vide latè Lug. cit. ſed nondùm habemus caſum determinatum particularem, in quo mater teneatur manifeſtare crimen filio, cùm adſint adhuc cauſæ excuſantes, periculum vitæ, vel infamiæ ipſius matris. Itaque.

IV.

Non tenetur cum periculo vitæ.

COmmuniſſima, & veriſſima ſententia DD. non obligat matrem ad manifeſtandum ſuum crimen cum periculo vitæ ſuæ, vel adulteri, vel filii ſpurii. Ita paſſim omnes & multis congeſtis Lug. *n.* 42. Et hoc caſu maximè intelligendus Innocentius Papa ſuprà citat. *c. offic.*

offic. de pœn. & remiſſ. Ratio eſt; quia in extrema neceſſitate, & periculo ipſius vitæ licet cuivis non ſolùm non reſtituere, vel compenſare damna illata, ſed etiam accipere de bonis aliorum, quantùm opus eſt ad eā neceſſitatem ſublevandam, ut ſuo loco dictum, quia nimirùm in extrema neceſſitate omnia ſunt communia, & alii non poſſunt eſſe rationabiliter inviti ſibi tunc non reſtitui, vel res ſuas alteri extremè neceſſarias ſibi auferri, ergo à fortiori in propoſito non erit obligatio adulteræ ſe manifeſtandi ob compenſanda damna illa cum periculo vitæ ſuæ, vel alterius: & reverà maritus, vel filii legitimi non eſſent rationabiliter inviti, quòd mater cum tanto ſuo detrimento non reſtituat. Ab hac communiſſima doctrina excipitur unicus, & rariſſimus caſus, quo agitur de ſucceſſione in regno vel provincia, & filius ſpurius pro primogenito legitimè habitus ſucceſſurus eſſet hæreticus, vel peſſimis moribus imbutus, à quo reſpublica, vel Eccleſia magnum detrimentum acceptura videatur; filius autem legitimus, cui ſucceſſio jure debetur bonis moribus præditus reipublicæ multùm utilis ſperetur, tunc enim non quidem propter reſtitutionem hæreditatis, & ex juſtitia, ſed potiùs ex charitate propter damnum commune reipublicæ avertendum, quod multò plus valet, quàm vita unius privatæ perſonæ, teneretur ſe mater exponere periculo vi-

Digitized by Google

tæ, ſi ſpes ſit impediendi illa damna manifeſtando proprium adulterium. Quamvis ea obligatio, ut jam innui, & rectè notat Leſſ. *cit. diſp.7.num.54.* ex charitate potiùs ſit, quàm ex juſtitia commutativa. Undè quandò ea manifeſtatio ſolùm deſerviret ad ſucceſſionem Regni legitimo hæredi aſſerendam, ſeu non impediendam, non tenebitur manifeſtare ſe mater cum periculo vitæ, quia vita cuiuslibet perſonæ præponderat quibuſcunq; bonis temporalibus, ut benè probat Vaſquez apud Lug. citat. *num.* 43. in fine. Vide rurſùs hunc caſum non ſpectare huc, ſed ad materiam charitatis.

V.

Non tenetur cum periculo etiam ſuæ infamiæ majoris.

ETiamſi manifeſtatio profutura ſit ad illa damna compenſanda, non tenetur tamen manifeſtare ſe adultera cum periculo gravioris ſuæ infamiæ, quando nimirùm infamia, quam mater ex manifeſtatione incurret, talis ac tanta eſt, ut multùm præponderet detrimento, quod maritus, vel filii legitimi patiuntur ex ſuppoſitione prolis adulterinæ. Ita (contra Adrian. Hoſtienſ. Paludan. alios paucos) communiſſima DD. quos latè citant & ſequuntur Molina *diſp.* 112. *n.* 10. Lug. *citatus n.*45. Et ſumitur ex eodem *c. offic.* ubi Pontifex dicit non eſſe negandam pœnitentiam fœminæ

minæ nolenti manifeſtare ſuum crimen ob timorem mariti, quod immeritò aliqui reſtringunt ad ſolum metum mortis; quia in eo textu nihil dicitur de timore mortis, ſed in genere de metu manifeſtandi crimen marito. Ratio autem conſtat ex generali doctrina de Reſtitutione, & cauſis excuſabilibus ab illa: Quòd debitor, quando non poteſt reſtituere abſque longè majori ſuo detrimento, præſertim in bono altioris ordinis, ut eſt in propoſito, poſſit licitè differre, & aliquandò etiam omninò omittere reſtitutionem, quando nimirùm illud detrimentum ſemper occurret: ita eſt in propoſito, ergò, &c.

Dices non licet furari ad conſervandam famam, vel vitandam infamiam, ſi enim te aliquis vellet juſtè, vel injuſtè certò infamare, niſi des illi mille florenos, & ipſe non habeas, non licet tibi eos furari ad impediendam eam infamiam: ſed idem videtur eſſe furari, ac non reſtituere alienum, retentio enim injuſta rei alienà cenſetur eadem continuata ablatio, adeòque furtum continuatum: ergo mater ob ſuam infamiam vitandam non liberatur ab obligatione ſe manifeſtandi ad compenſanda illa damna. *Reſpondetur. Neg. min.* Quia furari eſt contrà præceptum Negativum, quod obligat ſemper & pro ſemper, niſi neceſſitas. vel alia graviſſima cauſa excuſet: non reſtituere alienum autem actu poſitivo eſt contrà præceptum affirmativum tantùm, quod non obli-

Digitized by Google

gat pro ſemper, ſed certis conditionibus, quando nimirùm reſtituere quis comodè poteſt abſque graviori ſuo detrimento, præſertim in bono altioris ordinis, ut eſt in propoſito: Ideóque longè faciliùs excuſatur *non reſtituere,* quàm *furari.* Ut benè notant Molina & Lugo citat. & nos alibi.

VI.

Non tenetur abſolutè cum detrimento propriæ infamiæ.

ITa ſatís communis DD. Scotus Sup. Rich. S. Anton. Cajetan. Medina, Alphonſ. à Caſtro, Covaruv. Navarr. Vaſquez & ipſe Molina apud Lug. citat. & meus Layman c. 14. Ratio communis eſt: quòd damna in bonis inferioris ordinis non ſint reſtituenda cum detrimento bonorum altioris ordinis, at in propoſito damna, quæ patiuntur filii legitimi, vel maritus ex ſuppoſitione prolis adulteræ ſunt tantùm in bonis fortunæ, damnum autem adulteræ ex ſui manifeſtatione eſſet in bono famæ, quod eſt altioris ordinis ſecundùm omnes, ergò, &c. Alia fundamenta mox infrà diſſolvam.

¶. Hìc benè obſervandum valdè diverſa eſſe hæc duo, quòd pro detrimento in bono unius ordinis non ſit obligatio reſtituendi in bonis alterius ordinis quod veriſſimũ eſt; ſic enim in homicidio pro ipſo damno naturalis vitæ per ſe incompenſabili non eſt reſtituendũ in pecunia, &c. juxta communiſſimam ſententiam.

tiam. Aliud longè eſt, quòd damnum illatum in bonis unius ordinis non debeat reparari cum detrimento in bonis alterius ordinis, quod in rigore ſimpliciter falſum eſt. Ratio diſparitatis eſt; quia in caſu primo non poteſt Juſtitia conſequi ſuum finem ſcilicet æqualitatem, ut nimirùm habeat læſus idem formaliter, vel æquivalenter, quod ei ablatum eſt, ut conſideranti patet: In ſecundo verò caſu, quando non poteſt reſtituere, niſi cum detrimento bonorum alterius etiam altioris ordinis, adhuc poteſt Juſtitia conſequi ſuum finem, ſcilicèt æqualitatem, quod læſus recuperet quod ei ablatum eſt, ergo differentia illa bonorum per ſe nihil facit ad excuſandam reſtitutionem, ſed recurrendum eſt ad aliam regulam communem: quòd debitor non debeat reſtituere cum ſuo detrimento longè majori pro debito longè minori; quâ ratione verè locum habet excuſatio n. præced. allata. Quandò ergò damnum in bono alterius etiam altioris ordinis non eſt evidenter majus, quàm tuum damnum ex reſtitutione ſecuturum, corruit tota vis argumenti allati à communi ſententia. Sit ergo tandem.

Concluſio

Obligatur.

QUandocunque ergò ex una parte manifeſtatio profutura eſt ad reparanda illa damna marito & filiis legitimis, ex altera au-

tem

tem parte damnum infamiæ, quod adulteræ imminet ex manifeſtatione ſui criminis, nihil vel non multùm præponderat damno filiorum legitimorum, omninò tenetur adultera aperire veritatem non obſtante detrimento illo famæ ſuæ. Ita Tolet. Sotus, Ledeſma, Covaruv. Valentia, aliíſque citat. Lugo *citat. Sect.* 3. *n.* 45. Ratio ſolida eſt; quia injuſtè damnificans tenetur reſarcire damnum illatum, quoties ſine majori ſuo damno proprio, & detrimento poteſt, atqui in caſu noſtro adultera maximè injuſtè damnificat maritum, & proles legitimas; & quidem manet in continua actuali fraude, qua continuò maritum & cæteros decipit, ſupponendo illis pro filio legitimo prolem ſpuriam cum tanto illorum damno, ergò ſtrictiſſimè obligatur reſarcire illa damna omni modo & medio poſſibili, moraliter ſaltè, quando poteſt ſine notabiliter graviori damno, ergò ulteriùs tenetur etiam manifeſtare ad eum finem ſuum crimen, quando ea manifeſtatio profutura eſt, & damnum infamiæ ſuæ non multùm ſuperat damnum mariti & filiorum legitimorum.

Nec obſtat 1. Quòd damnum ipſius ſit in bono altioris ordinis ſcilicèt famæ & honoris. Nihil enim obſtat bonum altioris ordinis in prudenti æſtimatione æquiparari vel ſuperari à bono inferioris ordinis: Sicut enim parùm auri prudenti æſtimatione & adæquatur & ſuperatur à multo argento, ita & bonum famæ,

vel

vel honoris non ita magnum poteſt adæquari, vel ſuperari à magno bono fortunæ, vel diviciarum, ſi ergò hoc modo adæquetur, vel ſuperetur fama adulteræ nocentis à bonis fortunæ, quæ liberi legitimi innocentes amittunt causâ adulterii, & prolis ſpuriæ, non eſt excuſanda mater ab illa obligatione reſtituendi, & compenſandi damna illata, etiam, ſi ita opus & utile ſit ſeſe manifeſtando præſertim ſoli filio ſpurio credituro.

Nec obſtat hìc 2. ſæpè dictum caput *Officium*. Adulteram non teneri manifeſtare ſuum crimen, ſed abſolvi poſſe, etſi nolit manifeſtare ob metum mariti. Id enim intelligi debet de timore juſto & recta ratione excuſante ab illa obligatione, quando nimirùm timet malum longè præponderans damno aliorum.

Nec obſtat 3. Illud Proverb. 22. *Melius eſt bonum nomen, quàm divitiæ multæ.* Nam inter varias explicationes illius textûs, placet plana & facilis explicatio Cardinalis de Lugo *n.* 55. Illa verba intelligi de bono nomine vero, ſeu vera bona fama fundata ſcilicèt in virtute & juſta vita, hæc enim veriſſimè præſtat omnibus divitiis, non autem de bono nomine falſo, & ficto, fundato in hominum ignorantia & deceptione, apud quos ideò aliquis bonum nomen habet, quia vitia ejus ignorantur. Et ſic eſt in propoſito. Ad hanc enim falſam exiſtimationem bonam adeò diligenter procurandam, & diligendam, non eſt veroſimile

Sacram

Digitized by Google

Sacram Scripturam tam ſeriò nos adhortari, cùm plerumque obtineatur per hypocriſin, nec multùm conducat ad ſalutem animæ, niſi quatenùs evitaret ſcandala aliorum. Ex dictis tria mihi certa ſunt 1. Obligari matrem rem filio ſpurio manifeſtare, quando non eſt alia via reſtituendi & impediendi damna illa, & veroſimiliter ſperatur filium crediturum, vel ex Dei timore, vel ex ſuaſu & precibus matris bonis illis ceſſurum, aut religionem ingrediendo, aut alio modo; nec eſt timor ulterioris infamiæ, quia filius apud ſe rem ſecretam ſervaret (ad quid deſerviet rem priùs confeſſario revelare cum licentia eam manifeſtandi filio ſub eodem ſigillo; & rursùs eâ de re cum matre loquendi, &c?) His enim circumſtantiis concurrentibus non eſt, cur ob modicam illam infamiam apud filium ſolum excuſetur mater, & ideò eam obligationem omnes admittunt, ut fatentur adverſarii etiam Vaſquez apud Lug. *citat. n.* 6. Quod idem dicendum eſſet de obligatione manifeſtandi ſe marito iisdem circumſtantiis concurrentibus: Sed certè reſpectu hujus raiò concurrent, & longè difficiliùs, longè majus periculum, ut ex ſe conſtat. Caveat hic confeſſarius, vel Parochus. 2. Idem dicendum, ſi adultera ſit fœmina vilis, & abjectæ conditionis, ut ipſius fama prudentum judicio parvæ ſit æſtimationis reſpectu hæreditatis opulentæ, qua filius legiti-

legitimus privandus eſſet. 3. Qualis & quantacunque ſit mala adultera, ſi tamen fama illius, vel filii legitimi jam anteà læſa fuit, ut ſi jam magna ſuſpicio concepta erat, filium ex adulterio eſſe genitum, tunc matrem ob infamiam non excuſari ab obligatione manifeſtandi ſuum crimen, ſi id utile & neceſſarium ſit ad compenſanda illa damna. Conſentiunt ferè omnes nominatim mei Molina, Leſſius, Layman, Lugo citat. Quando enim in ea re jam communiter ſuſpecta erat & parvi æſtimabatur in eo genere, non dicitur propriè & ſimpliciter amittere famam, quippè quam integrè ſaltem non habebat. Meritò autem monet Lugo ibidem *n.* 57. Tunc non ſufficere quamlibet ſuſpicionem, vel rumorem circà famam talis perſonæ, ſed debere ſuſpicionem talem eſſe, ut vulgò jam circà honeſtatem malè audiat; Nam alioquin magna jactura eſſet ex ſuſpicione quâcunqune levi, vel rumore incerto in certitudinem propriâ confeſſione tranſire. Et de his hactenùs.

CAPUT

CAPUT III.

DE RELIQUIS PECCATIS.

Contrà 6. Præceptum.

DUas præcipuas ſpecies, *adulterium*, & *concubitum innaturalem conjugum*, jam explicatas habes præced. *c. Sect.* 3. & 4. De reliquis 6. erunt Sectiones: 1. De fornicatione ſimplici. 2. De ſtupro & raptu. 3. De Sacrilegio carnali. 4. De Inceſtu. 5. De peccatis contrà naturam, & ſpeciatim mollitie. 6. De impudicitia interna & externa.

SECTIO I.

De Fornicatione ſimplici.

FOrnicatio eſt concubitus naturalis illicitus, quorum ſcilicèt neuter eſt aliquo vinculo ſpeciali ligatus ſive homini, ſive Deo: Ideóq; præcisè eſt contrà virtutem continentiæ, ſeu Caſtitatis, & nulli alii virtuti adverſatur, eſt ergò inter tales perſonas, quæ poſſent ſtatim matrimonium contrahere, ideóque proles indè nata non ſpuria, ſed naturalis dicitur, & ſecutis nuptiis eo ipſo legitimatur. Dicam 1. Breviter de hujus malitia, dein commodè addam, & congeram ſpecialia in ordine ad confeſſio-

feſſionem, ſed fornicationi, & aliis ſpecibus luxuriæ ferè communia.

§. I.
Malitia Fornicationis.

FOrnicatio eſt peccatum mortale ex natura ſua intrinſecè & indiſpenſabiliter: attamen excuſabiliter per ignorantiam invincibilem. Communis DD. ut patebit. 303

I. *Eſt peccatum mortale.* Certum de fide *ex Clementina ad noſtrum. De Hæreticis.* Et ſatis conſtat ex Scripturis Deuteron. 22. *Si non eſt inventa in puella Virginitas, ejicient eam extrà fores patris ſui, & lapidibus obruent, quoniam fecit nefas in Iſraël, ut fornicaretur in domo patris ſui.* Et alibi: Apertiſſimè autem & ſæpiſſimè inculcatur in nova lege. Rom. 1. Fornicatio recenſetur inter graviſſima peccata Gentilium propter quæ in reprobum ſenſum dati ſunt, *repletos omni iniquitate, malitia, fornicatione, &c.* Ad Ephe. 5. *Omnis fornicator, aut immundus non habet hæreditatem in Regno Chriſti, & Dei.* Ad Galat. 5. *Manifeſta ſunt opera carnis, quæ ſunt fornicatio, immunditia, impudicitia, luxuria &c. Quod qui talia agunt Regnum DEI non conſequentur;* Similia habentur *Coloſſ.* 3. *Hebræor.* 11. *Apocal.* 21. Dicitur: *fornicatoribus pars erit in ſtagno ardenti igne & ſulphure, quod eſt mors ſecunda.*

II. *Ex natura ſua intrinſecè.* Fornicatio nimirùm ex natura ſua, & intrinſecè mala eſt, adeóque

que ipsâ lege naturali prohibita, & non tantùm lege poſitiva Divina, vel humana. Ita communiſſima DD. contra Durandum, Martin. à Magiſtris, & noviſſimè Caramuel apud Tambur. *Lib.* 7 *c.* 1 §.2. Ratio communiter aſſignata eſt; quia naturalis inſtinctus, etiam brutis animantibus, multò magìs hominibus ratione utentibus inditus dictat, opus generationis non eſſe exercendum extrà fœdus matrimoniale, cùm congrua prolis conceptio, nutritio, educatio neceſſariò exigat certi parentis curam, cohabitationémque, qui naturæ inſtinctus eſt naturalis lex, cùm verſetur circà materiam graviſſimam, utique obligabit ſub mortali, ut habet communis DD. *in* 4. *diſt.* 33. Atqui huic naturali inſtinctui penitùs adverſatur fornicatio ſimplex, quâ proles exponitur manifeſto periculo malæ conceptionis & edu- cationis ob incertitudinem, vel malitiam parentis nolentis agnoſcere prolem ſuam, indè enim ad evitandam infamiam tot horrenda remedia impediendi conceptionem vel procurandi abortum, indè infantes exponuntur cum periculo mortis vel pravæ educationis, & ſæpè æternæ damnationis, eáque mala ſequuntur ex natura actûs fornicationis inter ſolutos, eſto per accidens aliquando abſint, & provideatur debita educatio, tamen ipſo actu fornicationis prolem tali periculo expoſuerunt, ergò fornicatio ex natura ſua intrinſecè mala,

mala, ipsâ naturæ lege prohibita, & peccatum mortale eſt.

III. *Et indiſpenſabiliter*, adeò nimirùm fornicatio intrinſecè mala eſt, ut nec per Divinam diſpenſationem licitè fieri poſſet. Communis DD. cum D. Bonavent. *in* 4. *diſt* 33. *tit*. 2. *p*. 2. Ratio eſt; quia fornicatio ſignificat acceſſum viri ad fœminam non ſuam, ſeu cujus poteſtatem corporis non habet, quo ſtante repugnat clarè, licitè accedere, ideóque nec ſub omnipotentia DEI cadere poteſt. Quod ſi autem DEUS corporum Dominus alicujus mulieris poteſtatem faciat viro, tunc eo ipſo accedet ad aliquo modo ſuam, ſeu cujus poteſtatem accepit; unde Deus non diſpenſavit cũ Oſea ut fornicaretur, ſed præcepit, ut acciperet mulierem fornicariam, & hoc ipſo mandato fecit illam eſſe ejus uxorem, Propheta utique conſentiente, vel fortè DEO ejus conſenſum ſupplente, etſi alii, & RR. communiter contrarium ſentiant in materia de legibus.

IV. *Attamen excuſabiliter per ignorantiam invincibilem.* Sicut enim in aliis nonnullis naturæ legibus & peccatis oppoſitis, ita etiam circà hoc præceptum non fornicandi poſſe dari ignorantiam invincibilem excuſantem, ſaltem apud Barbaros, & incultos, docent DD. communiter cum *Azor*. *p*. 2. *lib*. 3. *c*. 9. Ratio eſt; quia id non admodùm manifeſtè deducitur ex primis principiis Luminis & Legis Naturalis. Certè ratio à nobis allata *n*. 11. id

Digitized by Google

clarè non convincit: adeò ut teſte Tambur. *citat.* §. 1. in hac certiſſima veritate fateri cogamur, dari quidem rationem naturalem id probantem clarè & certò, eam tamen à priori nondùm clarè conceptam eſſe, prout etiam in aliis pluribus reſpondere cogimur. Veruntamen ejuſmodi ignorantia invincibilis vix locum habere poteſt apud Chriſtianos, niſi fortè in locis ubi permiſſa ſunt lupanaria publica, & meretrices publicæ, poſſet enim tunc ſimplex homo neſciens diſtinguere inter licitũ ſine culpa, & permiſſum ſine pœna tantùm, credere, quòd accedere ad tales non ſit peccatum, uti experti ſunt confeſſarii talium locorum, & teſtantur Filliuc. & Jacob Marchant. *in 6. Præcepto.*

§. II.

Specialia ex parte ipſius actûs confeſſionis.

304 I. Qui commiſit fornicationem, vel illicitam copulam quamvis, non ſatis explicat dicendo: Se peccâſſe contrà caſtitatem; ſed addere debet ſe copulam habuiſſe, ut benè notat Lugo *diſp. 16. de Pœnitent. Sect. 5.* Quia aliàs non explicatur malitia propria fornicationis, vel alterius ſpeciei, quæ ſine dubio diverſa eſt à malitia quacúnq; contra caſtitatem; Inſuper quando frigidus vel Eunuchus cum aliqua peccat, debet fateri ſe eſſe talem uti benè probat Sanchez *Lib. 9. De Matrim. diſp. 19. n. 8.*

Ratio

Digitized by Google

Ratio; quia tunc non ſolùm adeſt malitia fornicationis, ſed etiam malitia contrà Naturam, ſcilicèt fruſtratio finis naturalis ſeminis, quod inutiliter provocatur à frigido, vel Eunucho.

II. Quando quis in copula non ſervat debitum modum & ſitum naturalem, ſed vel ſtando, jacendo à latere, à tergo, brutorum modo, vel viro ſuccubo copulatur, modò ſervetur vas naturale, non eſt circumſtantia neceſſariò explicanda in confeſſione, minùs interroganda à confeſſario, quia id eſt accidentale copulæ, & in conjugibus ad ſummum veniale eſt, ut ſuo loco diximus. Vide Sanchez *diſp.* 29. *Sect.* 16. *n.* 3. Cæterùm ſi ita faciant ſive ſoluti, ſive conjugati ex intentione etſi erronea, ut tali modo, etſi rectè ſuſcepto ſemine, tamen conceptio prolis impediatur: ea intentio utique mortalis in confeſſione explicanda erit.

III. Qui ſolùm incipit copulam, ſed non abſolvit, nec ſeminat, debet id ipsũ explicare, quia licèt tunc ſit fornicatio inchoata, & in affectu, non eſt tamen fornicatio re ipsâ; ſed eſt actus impudicus, & extremus impudicitiæ. Ut notat Sanchez *diſp.* 19. *n.* 1. Multò magìs, qui eandem copulam incipit, & excitatâ jam naturâ reſilit, ſeménq; diſpergit, explicare debet, quia jam adeſt duplex malitia nimirùm fornicatio inchoata & in affectu, & mollities conſummata, ut per ſe patet. Verùm id intelligendum quando peccans ita facit in pec-

Digitized by Google

cato perſeverans, ac voluptati conſentiens: Nam aliàs.

IV. Quicunque inchoavit fornicariam copulam, vel quamvis illicitam cum aliqua, & licitè poteſt abſque novo peccato & debet ſe retrahere, quamvis propter naturæ irritatæ impetum ſemen ſit emittendum extrà vas naturale: imò etiam poſtquàm perſona complex jam ſeminavit: ita (contrà meum Sanchez citat. diſp. 19. n. 7. docentem eſſe etiam probabile licere, imò teneri fornicantem ad proſequendam & complendam copulam, quandò fœmina jam ſeminavit, vel inevitabiliter ſeminabit.) Averſa, aliiſque relatis Diana *part. 9. tract. 8. & part. 6 tract, 6. reſolut.* 37. Ratio eſt; quia fornicans omni tempore ante completam fornicationem tenetur deſiſtere, & eam non conſummare, cùm omni tempore teneatur deſiſtere à peccato: deſiſtendo autem à copula, deſiſtit à pecccato, quod ſemper licitum & debitum eſt, ergò ſi tunc ſequatur pollutio extrà, ſequetur ex opere licito, & præter intentionem, conſensúmque ipſius: adeóque eo caſu cenſetur pollutio non voluntariè cauſata, ſed permiſſa tantùm ob juſtiſſimam cauſam deſiſtendi à peccato cœpto fornicationis, vel ſimilis. Nec refert, quòd altera pars ſeu fœmina jam ſeminaverit, vel certò ſeminabit, hoc enim non tollit obligationem deſiſtendi à peccato, & non conſummandi actum malum.

℣. Cùm fornicans durante copula imaginatur

tur ſibi aliam perſonam, dic eodem modo, & diſtingue, ſicut *c. praecd. de conjugato.*

§ III. 305

Specialia ex parte complicis.

I. Fidelis peccans carnaliter cum perſona infideli peccat ſpeciali peccato contrà Religionem, & reverentiam Sacramenti Baptiſmi. Ut cum aliis docent Sanchez *lib.* 7. *diſp.* 5. *n.* 10. Et Lugo *diſp.* 16. *de pœnit. ſect.* 6. Ratio eſt; quia Eccleſia, dum damnat coniugium Fidelis cum Infideli prohibet etiam quamcunque commixtionem, cùm ſit idem motivum reverentiæ noſtræ Religionis, & Sacramenti Baptiſmi, & videtur talis coniunctio damnoſa tam ipſi Fidei, quàm proli educandæ. Quamquam id negent Azorius, eumq; ſecutus Tamburin. *citat. c.* 1. § 1. *n.* 7. Cæterùm quid ſit dicendũ de fornicatione cum virgine, cum filia confeſſionis, cum ſponſa alterius partim patebit infra ſuis locis, partim patuit ſuprà.

II. Fornicationis peccatum ex parte viri plerumq; aggravatur ſpeciali malitia ſcandali, cùm ſcilicet is fœminam etiam corruptam, & aliàs paratam, tamen hic & nunc ad peccatum inducit. Certè & gravius, ſi aliàs nolentem, & invitam ſollicitat precibus, promiſſis, blanditiis, donis, &c. perſuadet, eáque in confeſſione explicanda eſt malitia, juxta communem doctrinam in materia de ſcandalo cum Sanchez *lib.* 1. *moral. c.* 6. *n.* 14. Etſi rurſùs probabiliter negent Vaſq. Joan. Sanchez & Lug.

 cit.

citat. diſp. 16. *ſect.* 3. *n.* 141. Eò quod eadem ſit malitia cooperationis ad peccatum, & ſi gravior ſit, quàm ſi cum volente peccet. Quòd ſi tamen quis ſollicitavit, ſed dein ad opus proceſſum non eſt, vel certè multo tempore poſteà, utique debebit confiteri, quippe peccatum ſollicitationis eſt diſtinctum ab ipſo opere, ut omnes fatentur: at ſtatim ſecuto opere, in idem peccatum coaleſcit. Eadémque ratione qui ſe periculo eiusmodi peccati expoſuit v. g. ingrediendo domum ſuſpectam, & comperti periculi, & eâ vice non peccavit, vel longè poſteà, tenebitur confiteri, non item ſi eadem vice ſtatim peccavit: quando enim hæc duo exponere ſe periculo, & actu peccare ſimul concurrunt, coaleſcunt in unum *numero* peccatum: ſecùs ſi notabilis mora, vel contraria intentio revocans interceſſerit, ut habet communis doctrina in materia de peccatis. Denique de his, qui fœminam vi, vel metu cogunt ad peccatum, aut fraude, vel dolo deceptam inducunt videbimus ſect. ſeq.

III. Qui committit v. g. tria peccata fornicatiònis, vel alterius ſpeciei, cum tribus fœminis eiusdem rationis, non tenetur in confeſſione dicere, fuiſſe tres fœminas, ſed ſatis eſt dicere: ter fornicatus ſum, &c. uti cum Bonacinna & aliis docet Tamburin. *citat. c.* 1. §. 1. *n.* 3. Ratio eſt; quia eadem eſt malitia, ſive cum tribus, ſive ter cum eadem fœmina fornicêris, quantum eſt ex hoc capite peccati fornica-

nicationis, nam ratione ſcandali, ſi tres fœminas, ſaltem alioquin nolentes & invitas ſollicitando in peccatum induxiſti: in communi & noſtrâ ſententiâ omninò numerum perſonarum, utpote multiplicantem malitias, explicare teneberis, ſicut & econtra teneberis fateri, te cum eâdem fœminâ toties peccâſſe, ſi cum illa perſona ſis in occaſione proxima, aut ad eũ finẽ confeſſarius te interroget, ut occaſio proxima tollatur, quæ ex illa frequentia cum eadem perſona timeri poteſt, & maximè hoc verum eſt de concubinario, de quo breviter annoto.

IV. Concubinatus eſt concubitus frequentatus viri cum fœmina ſoluta, quam velut uxorem domi retinet, vel alibi ad eum uſum conſuetudinarium aſſervat, ita, ut ad eam conſuetudinariè, ut libet, accedat, vel accedatur, & ſi quidem vir ſit ſolutus, ipſe quoque erit concubinatus ſimplex, ſi ligatus erit concubinatus adulterinus, ſi clericus, erit concubinatus ſacrilegus. Malitia aggravans peccatum concubinatûs eſt perſeverantia voluntatis in peccato, quôd nimirùm concubinarius non tantùm peccet peccato fornicationis toties quoties, ſed etiam in continuo ſaltem virtuali aut habituali propoſito peccandi perſeveret. Unde concubinarius abſolvi non poteſt, niſi è domo ejiciat concubinam, aut ſi alibi habitet, firmiter proponat, ad eam amplius non accedere, additâ experientiâ per aliquantum tem-

poris juxta prudentis confeſſarii arbitrium. In hos concubinarios Concilium Trident. *ſeſſ.* 25. *c.* 14. decernit ſententiam excommunicationis poſt trinam admonitionem ab Epiſcopo ferendam; & ſi clericus ſit, ſuſpenſioni ſubjacet, attamen poſt ſententiam judicis eccleſiaſtici. Vide Tolet. *Lib.* 1. *c.* 46. *Et clavem regiam lib.* 8. *c.* 7.

§. IV.

Specialia ex parte virginis.

306 1. PLacet reſolutio generalis. Virgo, ſeu mas, ſeu fœmina prima vice fornicando virginitatem perdens, non peccat peccato ſpeciali diverſo à ſimplici fornicatione, quare ſufficiet poſteà confiteri ſe fornicatum eſſe, nec tenebitur explicare circumſtantiam virginitatis perditæ, nec conſequenter ea circumſtantia à confeſſariis examinanda eſt. Ita univerſaliter cum aliis Tamburin. *lib.* 7. *decalog. c.* 1. *§.* 1. *n.* 5 Ratio ſufficiens eſt; quia non apparet unde hoc eſſet peccatum ſpeciale, non enim continet ſpecialem malitiam in genere luxuriæ ex hoc capite, ut manifeſtum eſt: nec continet aliam ſpeciem peccati contra juſtitiam, vel aliam virtutem per ſe loquendo: quod ex parte viri clarum, & omnes fatentur. Ex parte Virginis autem primò fornicantis verum quidem eſt, eam committere ſpeciales indecentias, utpote 1. Amittit integritatem carnis, violando ſignaculum virginitatis, quod cen-

cenſetur inæſtimabilis pretii: 2. Hoc ipſo minùs aptam ſe reddit ad honeſtum ſibique & ſuo ſtatui competens matrimonium, atque etiam ad ſtatum religioſum. 3. Peccat contra pietatem parentum conſentiendo in ſtuprum cum eorum & familiæ dedecore, & aliquali injuria, cum clauſtrum virginitatis ſuæ ſpeciali curæ parentum commiſſum cenſeatur (propter hæc communis ſententia DD. apud Filliut. *tract.* 30. *c.* 3. *q.* 7. docet, virginem, non autem virum primò peccantem committere peccatum ſpeciale in confeſſione explicandum, ſanè, ut vides, probabiliter) atqui primum & ſecundum nihil ſpecialis peccati inducit, cùm virgo habeat jus, & libertatem in corpus & membra ſua, ut eo vel nunquam uti poſſit ad carnalem generationem, vel uti, prout ipſi placet. Tertium verum eſt, ſed omnino per accidens, & non niſi in publica violatione virginitatis locum habet, ergo per ſe loquendo etiam virgo primò fornicando non committit ſpeciale peccatum in confeſſione explicandum, & conſequenter multò minùs ſolùm conſentiendo actu interno in peccatum. Conſequenter ulterius idem dicendum de quovis alio primo peccato luxuriæ ſive contra caſtitatem virginis, viri, vel fœminæ, ut ſi moroſè delectetur, ſe polluat, peccet contra naturam, &c. ſolum ſimplex peccatum erit mollitiei Sodomiæ, &c.

II. Cùm

II. Cùm virgo ſemel violata minùs aptam ſe reddat ad matrimonium ſibi aliàs competens: peccátne puella ſignaculo virginitatis occultè violato, ſi medicamentis, glutine piſcis, aliisve mediis utatur, ut defectum iſtum celet, atq; ita ut virgo matrimonio collocetur.

Reſpondetur. 1. Si probabiliter credatur, quòd maritus futurus nunquam hoc vitium cognoſcat, tunc nec ipſa nec parentes ad id cooperantes peccabunt. Uti cum Navarro & aliis docet Sanchez *de matrim. diſp.* 27. *n.* 8. Bonacinna aliisque citat, cum Tamburino *cit. l.*7. *c.*5. §. 2. *n.* 5. *Ratio eſt*; quia ſic nullum infertur marito damnum, ſed neque puella illa mentitur, non enim ita agit animo ſimulandi falſum, & virum decipiendi; ſed ſolùm animo diſſimulandi verum, quod ob cauſam ſæpè licet, & occultandi ſuum vitium, quod manifeſtare non tenetur, nec poteſt ſine ſui diffamatione. 2. Quòd ſi verò credat fore, ut vitium ſuum in mariti notitiam veniat, qui id ægerrimè ferret, ſanè peccabit graviter contrà charitatem, ſic enim præbet occaſionem innumeris malis, præſertim magnæ averſionis, & diſcordiæ inter ipſam & maritum toto ferè vitæ tempore, attamen neque tunc 3. Peccari contra juſtitiam, quia non ſolent conjugandi vitia ſua occulta manifeſtare, & ſicut maritus ſua occulta non manifeſtat, ita nec ſua manifeſtare tenetur uxor, eſſetque nimis grave & intolerabile obligare puellam, vel ad ſe infamandum,

dum, vel ad omninò abſtinendum à nuptiis, vel ad nubendum homini inferioris, & infimæ ſortis, alia eſt ratio de venditione, in qua vendens tenetur manifeſtare vitium mercis, quia in eo contractu ita conſuetudo obtinet, non ita in contractu matrimonii.

III. Virgo, & quævis fœmina etiam corrupta, etiam meretrix qualiter licitè poſſit pro uſu corporis ſui exigere, recipere, retinere mercedem ex profeſſo dictum eſt in ſeptimo præcepto, ubi *de acceptis ob turpem cauſam.*

Accipe hìc compendio 1. Ante patratum ſtuprum vel peccatum debet virgo reſcindere contractum, quippe de actu illicito, & conſequenter pretium jam acceptum reſtituere, cùm ipſa promiſſis ſtare nequeat. 2. At verò poſt patratum jam ſtuprum poteſt licitè & juſtè exigere, ac retinere in conſcientia, non enim eſt pretium pro peccato formaliter: ſed pro uſu corporis ſui materialiter, quatenùs alteri bonus, utilis, ac delectabilis, ac conſequenter pretio æſtimabilis eſt. 3. Virgo pro primo uſu ſui corporis, imò & quælibet fœmina honeſta poteſt petere & accipere pretium, quantum ipſi placet, quia in his rebus quæ pretio ſtatuto carent, nec ſunt neceſſitati communi neceſſaria; tanti res poteſt vendi, quanti eam æſtimat venditor: at virgo, vel puella honeſta poteſt ſanè plurimi ſuam virginitatem, vel honeſtatem amittendam æſtimare: unde tales metu, vel dolo ſeductæ, etiam ex hoc ſolo capi-

te juſtè exigunt matrimonium ipſum à
tore juxta mox dicenda. At verò m
non poteſt juſtè petere, vel accipere, ni
tum plùs minùs ſolet ipſa à cæteris conq
Uti cum Lug. & aliis docet Tambur: *c*
§. 3. *n*. 25. Quem vide.

IV. At quid ſi virgo fictè permittat
lam, ſeu uſum corporis, aut ſaltem ſp
tiendi faciat amaſio, & ſic pretium,
nera accipiat? praxi valdè communi
cant vulgò: *procos ducere in fune fatuo*
ſpondetur 1. Si eiusmodi munera ve
accepit ex pacto futuræ copulæ, quam
paciſcitur, & illa ſeu fictè, ſeu verè p
nec recipere, nec retinere poteſt, ſed c
reſtituere tenetur reſciſſo pacto, ut m
ctum fuit. 2. Qòd ſi verò ſecluſo p
ſola liberali donatione proci accepit, &
moraliter conſtat de prava & libidino
ci intentione, adhuc peccat mortaliter
vel puella eiusmodi munera accipiend
lariter loquendo, quia ſic fovet impur
amorem, deſiderium, & ſpem copulæ a
do obtinendæ: & quamvis dicat pue
quidem accipere, ſed nolle conſentire
quid turpe, adhuc tamen alter dans ſem
tabit admiſſo munere à puella, eam faci
pugnari poſſe, ſicque impugnare perg
eóque adhuc peccabit ſcandali peccato,
ſi tamen in raro caſu id non eſſet; ſicu
ſi puellæ non conſtaret de libidinoſa a

ne donantis, tunc utique licitè reciperet. 3. Attamen eo caſu munera ſic liberaliter donata à proco, & quamvis illicitè accepta à puella, non tenebitur hæc reſtituere, ſed retinere poterit, ut poſt alios benè cenſet Tamburin *citat. num:* 53. Ratio eſt; quia recipiendo non peccabit contrà juſtitiam, jam enim liberaliter ea dedit amaſius, ſciens, puellam ea non acceptâſſe cùm pacto copulæ, ut ſupponimus, quantumvìs eam ſperabat, quarè ſi ſua ſpe fruſtratur amaſius, ſibi ſuæque imprudenti credulitati imputet, ſicut, quandò quis gratis ſervit, munera dat, vel largitur Principi &c. intentione ac ſpe acquirendi, vel obtinendi beneficium, ac officium pingue, & poſteà ſpe fruſtratur, Principem vel Epiſcopum nullo jure ad reſtitutionem coget, ſed ſuam inanem ſpem meritò deplorabit.

Ex dictis ordinis gratiâ conſultò præmiſſis jam patet, quid ſit dicendum de ſtupro velut paſſivo ex parte Virginis ſpontè conſentientis, eſſe nimirùm per ſe ſolùm peccatum ſimplicis fornicationis ex dictis num 1. Nunc de ipſo ſtupro velut activo ex parte ſtupratoris, ejuſque malitia, & obligatione reſtitutionis pluſculis agendum erit.

SECTIO II.

De ſtupro & Raptu.

STuprum propriè dictum *eſt concubitus viri cum Virgine invita ſeu non conſentiente*, ſtrictiſſimè

ctiſſimè hic quandoque accipitur pro co tu viri cum Virgine per vim coacta & con sa tantùm, Latiùs, & ſatis uſitatè acc pro concubitu viri cum Virgine quãcu quo ejus Virginitas violatur, ſive ea c tiat, ſive non. Latiſſimè autem etiam in ſcriptura & jure quandoque accipitur pr vís ſpecie Luxuriæ, ſeu quovis concubi naturali, ſive innaturali, ac contrà na facto cum Virgine, fœmina, vel maſcul hoc ultimo hic non eſt nobis ſermo, ſed pro 1. & 2. modo accepto.

§. I.

Stupri malitia.

307 I. STuprum propriè dictum ſcilicèt d tio Virginis invitæ, ſeu non liber ſentientis, ac contrà ſuam liberam v tem, præter peccatum mortale fornic eſt peccatum contrà juſtitiam graviſſim cet injuriæ illatæ Virgini & ejus pare ideóque neceſſariò in confeſſione ex dum, & inducens obligationem compe omnia damna Virgini inde conſequentia modos infra aſſignandos. Eſt omniun controverſiam; Et ratio manifeſta eſt: o nim per iniuriam damnũ inferens alteri contra juſtitiam: atqui cùm Virginitas, tegritas clauſtri Virginalis ſit donum qu ſummi pretii & æſtimationis apud ho tum in ſe, tum in ordine ad ſtatus in ſuſcipiendos ſcilicèt aut matrimonij, a

ligionis, graviſſimam ſanè infert Virgini injuriam, ac damnum, qui invitam, ſeu non liberè conſentientem ſtuprando contra eius voluntatem liberam, clauſtrum, ſeu integritatem Virginalem violat & eripit, ergò contra juſtitiam graviter delinquens reſtitutioni obnoxius manet.

II. Cenſetur Virgo autem invita, non liberè conſentiens, ac contrà ſuam liberam voluntatem ſtuprari. 1. maximè, quando vi, vel violentiâ Phyſicâ coacta, oppreſſa, vel ſubacta eſt. 2. Quandò metu gravi in conſtantem puellam cadente v. g. mortis, infamiæ, atrocium verberum, vel alterius gravis damni ad ſtuprum adacta eſt. 3. Quandò etiam metu reverentiali adigitur, aut per conjunctam minis precum importunitatem, cui puella non facilè reſiſtat (nam ſolas preces importunas, ſecluſis minis, vel metu reverentiali, non ſufficere, contrà aliquos apud Dianam *part.* 2. *tract.* 16. *reſolut.* 48. non diſſentientem) verius docent Vaſquez & alii cum Tamburin. *c.* 5. §. 3. *num.* 26. 4. Quandò dolo ac fraudibus ſeducta eſt, ut promiſſionibus fictis & fraudulentis matrimonii, magnæ dotis, vel remunerationis, promotionis ad aliud pingue matrimonium. Cæterùm his cauſis invitam puellam reddentibus ſecluſis.

III. Etiam ſtuprum latè ſumptum ſeu deflorationem Virginis conſentientis, ac liberè vo-

citat. diſp. 16. *ſect.* 3. *n.* 141. Eò quod eadem ſit malitia cooperationis ad peccatum, & ſi gravior ſit, quàm ſi cum volente peccet. Quòd ſi tamen quis ſollicitavit, ſed dein ad opus proceſſum non eſt, vel certè multo tempore poſteà, utique debebit confiteri, quippe peccatum ſollicitationis eſt diſtinctum ab ipſo opere, ut omnes fatentur: at ſtatim ſecuto opere, in idem peccatum coaleſcit. Eadémque ratione qui ſe periculo eiusmodi peccati expoſuit v. g. ingrediendo domum ſuſpectam, & comperti periculi, & eâ vice non peccavit, vel longè poſteà, tenebitur confiteri, non item ſi eadem vice ſtatim peccavit: quando enim hæc duo exponere ſe periculo, & actu peccare ſimul concurrunt, coaleſcunt in unum numero peccatum: ſecùs ſi notabilis mora, vel contraria intentio revocans interceſſerit, ut habet communis doctrina in materia de peccatis. Denique de his, qui fœminam vi, vel metu cogunt ad peccatum, aut fraude, vel dolo deceptam inducunt videbimus ſect. ſeq.

III. Qui committit v. g. tria peccata fornicatiònis, vel alterius ſpeciei, cum tribus fœminis eiusdem rationis, non tenetur in confeſſione dicere, fuiſſe tres fœminas, ſed ſatis eſt dicere: ter fornicatus ſum, &c. uti cum Bonacinna & aliis docet Tamburin. *citat. c.*1. §. 1. *n.* 3. Ratio eſt; quia eadem eſt malitia, ſive cum tribus, ſive ter cum eadem fœmina fornicêris, quantum eſt ex hoc capite peccati fornica-

nicationis, nam ratione ſcandali, ſi tres fœminas, ſaltem alioquin nolentes & invitas ſollicitando in peccatum induxiſti: in communi & noſtrâ ſententiâ omninò numerum perſonarum, utpote multiplicantem malitias, explicare teneberis, ſicut & econtra teneberis fateri, te cùm eâdem fœminâ toties peccâſſe, ſi cum illa perſona ſis in occaſione proxima, aut ad eū finē confeſſarius te interroget, ut occaſio proxima tollatur, quæ ex illa frequentia cum eadem perſona timeri poteſt, & maximè hoc verum eſt de concubinario, de quo breviter annoto.

IV. Concubinatus eſt concubitus frequentatus viri cum fœmina ſoluta, quam velut uxorem domi retinet, vel alibi ad eum uſum conſuetudinarium aſſervat, ita, ut ad eam conſuetudinariè, ut libet, accedat, vel accedatur, & ſi quidem vir ſit ſolutus, ipſe quoque erit concubinatus ſimplex, ſi ligatus erit concubinatus adulterinus, ſi clericus, erit concubinatus ſacrilegus. Malitia aggravans peccatum concubinatûs eſt perſeverantia voluntatis in peccato, quòd nimirùm concubinarius non tantùm peccet peccato fornicationis toties quoties, ſed etiam in continuo ſaltem virtuali aut habituali propoſito peccandi perſeveret. Unde concubinarius abſolvi non poteſt, niſi è domo ejiciat concubinam, aut ſi alibi habitet, firmiter proponat, ad eam amplius non accedere, additâ experientiâ per aliquantum tem-

poris juxta prudentis confeſſarii arbitrium. In hos concubinarios Concilium Trident. *ſeſſ.* 25. *c.* 14. decernit ſententiam excommunicationis poſt trinam admonitionem ab Epiſcopo ferendam; & ſi clericus ſit, ſuſpenſioni ſubjacet, attamen poſt ſententiam judicis eccleſiaſtici. Vide Tolet. *Lib.* 1. *c.* 46. *Et clavem regiam lib.* 8. *c.* 7.

§. IV.

Specialia ex parte virginis.

306 1. PLacet reſolutio generalis. Virgo, ſeu mas, ſeu fœmina prima vice fornicando virginitatem perdens, non peccat peccato ſpeciali diverſo à ſimplici fornicatione, quare ſufficiet poſteà confiteri ſe fornicatum eſſe, nec tenebitur explicare circumſtantiam virginitatis perditæ, nec conſequenter ea circumſtantia à confeſſariis examinanda eſt. Ita univerſaliter cum aliis Tamburin. *lib.* 7. *decalog. c.* 1. *§.* 1. *n.* 5 Ratio ſufficiens eſt; quia non apparet unde hoc eſſet peccatum ſpeciale, non enim continet ſpecialem malitiam in genere luxuriæ ex hoc capite, ut manifeſtum eſt: nec continet aliam ſpeciem peccati contra juſtitiam, vel aliam virtutem per ſe loquendo: quod ex parte viri clarum, & omnes fatentur. Ex parte Virginis autem primò fornicantis verum quidem eſt, eam committere ſpeciales indecentias, utpote 1. Amittit integritatem carnis, violando ſignaculum virginitatis, quod cen-

Digitized by Google

cenſetur inæſtimabilis pretii: 2. Hoc ipſo minùs aptam ſe reddit ad honeſtum ſibique & ſuo ſtatui competens matrimonium, atque etiam ad ſtatum religioſum. 3. Peccat contra pietatem parentum conſentiendo in ſtuprum cum eorum & familiæ dedecore, & aliquali injuria, cum clauſtrum virginitatis ſuæ ſpeciali curæ parentum commiſſum cenſeatur (propter hæc communis ſententia DD. apud Filliut. *tract.* 30. *c.* 3. *q.* 7. docet, virginem, non autem virum primò peccantem committere peccatum ſpeciale in confeſſione explicandum, ſanè, ut vides, probabiliter) atqui primum & ſecundum nihil ſpecialis peccati inducit, cùm virgo habeat jus, & libertatem in corpus & membra ſua, ut eo vel nunquam uti poſſit ad carnalem generationem, vel uti, prout ipſi placet. Tertium verum eſt, ſed omnino per accidens, & non niſi in publica violatione virginitatis locum habet, ergo per ſe loquendo etiam virgo primò fornicando non committit ſpeciale peccatum in confeſſione explicandum, & conſequenter multò minùs ſolùm conſentiendo actu interno in peccatum. Conſequenter ulterius idem dicendum de quovis alio primo peccato luxuriæ ſive contra caſtitatem virginis, viri, vel fœminæ, ut ſi morosè delectetur, ſe polluat, peccet contra naturam, &c. ſolum ſimplex peccatum erit mollitiei Sodomiæ, &c.

II. Cùm

II. Cùm virgo ſemel violata minùs aptam ſe reddat ad matrimonium ſibi aliàs competens: peccátne puella ſignaculo virginitatis occultè violato, ſi medicamentis, glutine piſcis, aliiſve mediis utatur, ut defectum iſtum celet, atq; ita ut virgo matrimonio collocetur.

Reſpondetur. 1. Si probabiliter credatur, quòd maritus futurus nunquam hoc vitium cognoſcat, tunc nec ipſa nec parentes ad id cooperantes peccabunt. Uti cum Navarro & aliis docet Sanchez *de matrim. diſp.* 27. *n.* 8. Bonacinna aliiſque citat, cum Tamburino *cit. l.* 7. *c.* 5. §. 2. *n.* 5. *Ratio eſt*; quia ſic nullum infertur marito damnum, ſed neque puella illa mentitur, non enim ita agit animo ſimulandi falſum, & virum decipiendi; ſed ſolùm animo diſſimulandi verum, quod ob cauſam ſæpè licet, & occultandi ſuum vitium, quod manifeſtare non tenetur, nec poteſt ſine ſui diffamatione. 2. Quòd ſi verò credat fore, ut vitium ſuum in mariti notitiam veniat, qui id ægerrimè ferret, ſanè peccabit graviter contrà charitatem, ſic enim præbet occaſionem innumeris malis, præſertim magnæ averſionis, & diſcordiæ inter ipſam & maritum toto ferè vitæ tempore, attamen neque tunc 3. Peccari contra juſtitiam, quia non ſolent conjugandi vitia ſua occulta manifeſtare, & ſicut maritus ſua occulta non manifeſtat, ita nec ſua manifeſtare tenetur uxor, eſſetque nimis grave & intolerabile obligare puellam, vel ad ſe infamandum,

dum, vel ad omninò abſtinendum à nuptiis, vel ad nubendum homini inferioris, & infimæ ſortis, alia eſt ratio de venditione, in qua vendens tenetur manifeſtare vitium mercis, quia in eo contractu ita conſuetudo obtinet, non ita in contractu matrimonii.

III. Virgo, & quævis fœmina etiam corrupta, etiam meretrix qualiter licitè poſſit pro uſu corporis ſui exigere, recipere, retinere mercedem ex profeſſo dictum eſt in ſeptimo præcepto, ubi *de acceptis ob turpem cauſam.*

Accipe hìc compendio 1. Ante patratum ſtuprum vel peccatum debet virgo reſcindere contractum, quippe de actu illicito, & conſequenter pretium jam acceptum reſtituere, cùm ipſa promiſſis ſtare nequeat. 2. At verò poſt patratum jam ſtuprum poteſt licitè & juſtè exigere, ac retinere in conſcientia, non enim eſt pretium pro peccato formaliter: ſed pro uſu corporis ſui materialiter, quatenùs alteri bonus, utilis, ac delectabilis, ac conſequenter pretio æſtimabilis eſt. 3. Virgo pro primo uſu ſui corporis, imò & quælibet fœmina honeſta poteſt petere & accipere pretium, quantum ipſi placet, quia in his rebus quæ pretio ſtatuto carent, nec ſunt neceſſitati communi neceſſaria, tanti res poteſt vendi, quanti eam æſtimat venditor: at virgo, vel puella honeſta poteſt ſanè plurimi ſuam virginitatem, vel honeſtatem amittendam æſtimare: unde tales metu, vel dolo ſeductæ, etiam ex hoc ſolo capi-

te juſtè exigunt matrimonium ipſum à ſtupratore juxta mox dicenda. At verò meretrix non poteſt juſtè petere, vel accipere, niſi quantum plùs minùs ſolet ipſa à cæteris conquirere. Uti cum Lug. & aliis docet Tambur: *cit, c,* 5. §. 3. *n.* 25. Quem vide.

IV. At quid ſi virgo fictè permittat copulam, ſeu uſum corporis, aut ſaltem ſpem potiundi faciat amaſio, & ſic pretium, vel munera accipiat? praxi valdè communi, & vocant vulgò: *procos ducere in fune fatuo.* Reſpondetur 1. Si eiusmodi munera vel pretia accepit ex pacto futuræ copulæ, quam procus paciſcitur, & illa ſeu fictè, ſeu verè promiſit, nec recipere, nec retinere poteſt, ſed omnino reſtituere tenetur reſciſſo pacto, ut modò dictum fuit. 2. Qòd ſi verò ſecluſo pacto ex ſola liberali donatione proci accepit, & ei certè moraliter conſtat de prava & libidinoſa proci intentione, adhuc peccat mortaliter virgo, vel puella eiusmodi munera accipiendo regulariter loquendo, quia ſic fovet impurum eius amorem, deſiderium, & ſpem copulæ aliquando obtinendæ: & quamvis dicat puella, ſe quidem accipere, ſed nolle conſentire in aliquid turpe, adhuc tamen alter dans ſemper putabit admiſſo munere à puella, eam faciliùs expugnari poſſe, ſicque impugnare perget, adeóque adhuc peccabit ſcandali peccato. Quod ſi tamen in raro caſu id non eſſet; ſicut etiam, ſi puellæ non conſtaret de libidinoſa affectio-

ne

ne donantis, tunc utique licitè reciperet. 3. Attamen eo caſu munera ſic liberaliter donata à proco, & quamvis illicitè accepta à puella, non tenebitur hæc reſtituere, ſed retinere poterit, ut poſt alios benè cenſet Tamburin *citat. num:* 53. Ratio eſt; quia recipiendo non peccabit contrà juſtitiam, jam enim liberaliter ea dedit amaſius, ſciens, puellam ea non acceptâſſe cum pacto copulæ, ut ſupponimus, quantumvìs eam ſperabat, quarè ſi ſua ſpe fruſtratur amaſius, ſibi ſuæque imprudenti credulitati imputet, ſicut, quandò quis gratis ſervit, munera dat, vel largitur Principi &c. intentione ac ſpe acquirendi, vel obtinendi beneficium, ac officium pingue, & poſteà ſpe fruſtratur, Principem vel Epiſcopum nullo jure ad reſtitutionem coget, ſed ſuam inanem ſpem meritò deplorabit.

Ex dictis ordinis gratiâ conſultò præmiſſis jam patet, quid ſit dicendum de ſtupro velut paſſivo ex parte Virginis ſpontè conſentientis, eſſe nimirùm per ſe ſolùm peccatum ſimplicis fornicationis ex dictis num 1. Nunc de ipſo ſtupro velut activo ex parte ſtupratoris, ejuſque malitia, & obligatione reſtitutionis pluſculis agendum erit.

SECTIO II.

De ſtupro & Raptu.

STuprum propriè dictum *eſt concubitus viri cum Virgine invita ſeu non conſentiente*, ſtri-

ctiſſimè

ctiſſimè hic quandoque accipitur pro con
tu viri cum Virgine per vim coacta & com
sa tantùm, Latiùs, & ſatis uſitatè acci
pro concubitu viri cum Virgine quâcun
quo ejus Virginitas violatur, ſive ea co
tiat, ſive non. Latiſſimè autem etiam in
ſcriptura & jure quandoque accipitur pro
vis ſpecie Luxuriæ, ſeu quovis concubit
naturali, ſive innaturali, ac contrà nat
facto cum Virgine, fœmina, vel maſculo
hoc ultimo hic non eſt nobis ſermo, ſed d
pro 1. & 2. modo accepto.

§. I.

Stupri malitia.

307 I. STuprum propriè dictum ſcilicèt de
ſtio Virginis invitæ, ſeu non liberè
ſentientis, ac contrà ſuam liberam vol
tem, præter peccatum mortale fornicat
eſt peccatum contrà juſtitiam graviſſimæ
cet injuriæ illatæ Virgini & ejus parent
ideóque neceſſariò in confeſſione expl
dum, & inducens obligationem compen
omnia damna Virgini inde conſequentia,
modos infra aſſignandos. Eſt omnium
controverſiam; Et ratio manifeſta eſt: om
nim per iniuriam da mnũ inferens alteri p
contra juſtitiam: atqui cùm Virginitas, ſe
tegritas clauſtri Virginalis ſit donum quo
ſummi pretii & æſtimationis apud hom
tum in ſe, tum in ordine ad ſtatus in Ec
ſuſcipiendos ſcilicèt aut matrimonij, au
lig

ligionis, graviſſimam ſanè infert Virgini injuriam, ac damnum, qui invitam, ſeu non liberè conſentientem ſtuprando contra eius voluntatem liberam, clauſtrum, ſeu integritatem Virginalem violat & eripit, ergò contra juſtitiam graviter delinquens reſtitutioni obnoxius manet.

II. Cenſetur Virgo autem invita, non liberè conſentiens, ac contrà ſuam liberam voluntatem ſtuprari. 1. maximè, quando vi, vel violentiâ Phyſicâ coacta, oppreſſa, vel ſubacta eſt. 2. Quandò metu gravi in conſtantem puellam cadente v. g. mortis, infamiæ, atrocium verberum, vel alterius gravis damni ad ſtuprum adacta eſt. 3. Quandò etiam metu reverentiali adigitur, aut per conjunctam minis precum importunitatem, cui puella non facilè reſiſtat (nam ſolas preces importunas, ſecluſis minis, vel metu reverentiali, non ſufficere, contrà aliquos apud Dianam *part.* 2. *tract.* 16. *reſolut.* 48. non diſſentientem) verius docent Vaſquez & alii cum Tamburin. *c.* 5. §. 3. *num.* 26. 4. Quandò dolo ac fraudibus ſeducta eſt, ut promiſſionibus fictis & fraudulentis matrimonii, magnæ dotis, vel remunerationis, promotionis ad aliud pingue matrimonium. Cæterùm his cauſis invitam puellam reddentibus ſecluſis.

III. Etiam ſtuprum latè ſumptum ſeu deflorationem Virginis conſentientis, ac liberè vo-

Digitized by Google

lentis eſſe peccatum ſpeciale in confeſſione explicandum à ſtupratore cum aliqua obligatione reſtitutionis. Docet ferè communior DD. præſertim antiquorum D. Thomas, S Antonin. Caietan. Navarr. Sylveſter, Armilla, Azor. Filliut. ſupra citatus & ſanè probabiliter rem æſtimando moraliter, nam communis ferè omnium eſt perſuaſio, eum, qui Virginem etſi conſentientem, tamen inducit ad ſtuprum, ultrà fornicationem communem ſimplicem, committere ſpecialem deformitatem, & aliquam inferre injuriam, & ipſi puellæ, quam inducendo, etſi non invitam privat magno bono integritatis corporis, & multò magis parentibus, vel tutoribus, ſub quorum cura vel cuſtodia virgo ſubſtituta erat, ſi contrà eorum voluntatem & diligentiam virginem defloravit, ſaltem hæc erit circumſtantia aggravans, quæ à confeſſario meritò expendi debeat. Quarè ſicut in foro externo deflorator Virginis etiamſi volentis cogitur à judice eam dotare, lege ſic ſtatuente ob bonum commune, ut notat Leſſ. *lib.* 2. *c.* 7. *num.* 44. aut ſaltem ſolet condemnari ad pœnam, ſeu mulctam parentibus ſtupratæ ſolvendam: ita in foro conſcientiæ confeſſarius pœnitentem ſtupratorem ad eiuſmodi pœnam per modum pœnitentiæ, ſaltem ſi crimen aliis notum ſit, obligare meritò poterit, ut notat Layman mox citandus.

IV. Probabilius & verius eſt, ſtuprum, ſeu deflorationem Virginis conſentientis, non eſſe pec-

peccatum ſpeciale diſtinctum à fornicatione ſimplici, conſequenter nec explicandum in confeſſione, neque per ſe ullam parere obligationem reſtitutionis in foro conſcientiæ Ita cum Scoto *in* 4. *diſt*. 18 *q*. 2. communis RR. Petrus Navarr. Suar. Vaſq. aliis citatis, Leſſ. citat. Sanchez *lib*. 7. *Matrim. diſp*. 14. Layman. *lib*. 3. *part*. 3. *c*. 13 Tamburin. *citat. c*. 5. §. 3. *num*. 5. Ratio eſt eadem, quæ ſuprà data de Virgine in ſtuprum conſentiente: non enim hoc eſt ſpeciale peccatum contra caſtitatem, quia ſupponimus concubitum fieri modo naturali intrà vas debitum: neque eſt peccatum ſpeciale contrà juſtitiam: non enim infertur injuria ipſi Virgini ſtupratæ ſic volenti, & liberè conſentienti in ſtuprum, & conſequenter in quodcunque damnum conſequens, juxtà notiſſimum illud: *Volenti non fit injuria*: ergò ut dicitur. L. 2. *ff De iniur. Nulla eſt injuria, quæ in volentem fiat*: neque tamen infertur injuria parentibus Virginis, quia hæc ſui corporis quoad hoc Domina eſt, ut poſſit eo vel nunquam uti, aut uti legitimè, aut etiam illegitimè abuti abſque ulla injuria cuiusvis alterius, ergò &c. Reſtat ergò nunc explicanda obligatio reſtitutionis ex ſtupro.

§. II.

Stuprator Virginis conſentientis.

HIc ad nullam in conſcientia, per ſe loquendo, reſtitutionem obligatur, 308

neque ipſi puellæ, neque eius parentibus faciendam, multò minùs puellam ſtupratam ducere obligatur. Hæc iam probata eſt *n. præced.* quia ſcilicèt tunc ſtuprator non peccavit contrà juſtitiam, cujus ſolius juſtitiæ violatio inducit obligationem reſtitutionis in conſcientia. Sed *dico* 1. *In conſcientia*, nam in foro externo ob bonum commune, & impedienda ſtupra puellarum naturâ ſuâ facilè inducibilium, lege. Ita ſtatuente: Deflorator Virginis etiam conſentientis à judice cogitur illam dotare, aut mulctam parentibus ſolvere, ut paulò ſuprà notatum eſt. 2. *Dico per ſe loquendo*, per accidens enim deflorator Virginis etiam conſentientis poteſt fieri injurioſus & reſtitutioni obnoxius, ut ſi domui paternæ vim intulit, ſi crimen cum puella conſentiente occultè commiſſum ipſe ſtuprator promulgavit, non ſine infamia & damno ipſius puellæ ac parentum, utique tenebitur damnum indè ſecutum compenſare puellæ, & eius parentibus, modis infrà aſſignandis. Item ſi tali modo ſollicitaret conſenſum puellæ, quo facilè credatur communiter, eam conſenſum præbuiſſe, ut ſi noctu per feneſtram in eius cubiculum irrepas aliis videntibus &c. vide Tambur. *citat. num.* 6.

II. Quandò dubium eſt, an virgo, vel puella ſponte conſenſerit, an verò ſtuprator vi, metu, vel fraude adegerit, necne, ad nihil is obligabitur juxtà communem DD. Ratio, quia

quia in eo dubio poſſidet certa libertas ſtupratoris, cùm debitum ſit incertum, & specialiter: *delictum in dubio non præſumitur, ſed demonſtrari debet. Et: nemo præſumitur delictum fraudis commiſiſſe. L. 3. ff. de dubiis.* Econtrà verò quando certum eſt, ſtupratorem vi, vel fraude, aut promiſſione matrimonii vel dotis puellam aliàs invitam ad ſtuprum adegiſſe, ſed dubitatur, an ipſa fuerit virgo inventa, nec ne, omninò judicandum eſt fuiſſe Virginem, & Puellæ id aſſerenti fides adhibenda erit, & conſequenter ducenda vel dotanda à defloratore, aut aliter ei damnum compenſandum juxtà infrà dicenda. Ita cum aliis Lugo *citatus diſp.* 12. *ſect.* 1. *num.* 3. Ratio; quia in dubio illud poſſidet, quod priùs eſt, atqui prior eſt virginitas, quippè qualitas naturalis, quàm non Virginitas, ergò illa poſſidet in dubio, nec eius poſſeſſio vinci poteſt, niſi ex aliis potentioribus conjecturis contrà illam colligatur præſumptio, qualis eſſet, ſi ipſa habitaſſet in proſtibulo, vel illud frequentâſſe doceatur.

III. Cæterùm univerſaliter hìc ſupponendum eſt, quandò Virgo per illatum ſtuprum quomodocunque etiam per vim, metum, fraudem, vel dolum, nullum aliud damnum paſſa eſt, ad nihil, ſeu nullam reſtitutionem obligari ſtupratorem in conſcientia antè judicis ſententiam: utpotè ſi deflorata crimine omninò

manente occulto, æque honeſtum ac utile matrimonium conſecuta eſt, vel conſequi certò poſſit. Communis DD. Navarr. uterque Cordub. Vaſq. alii cum Leſſ. Layman, Lugo.

Ratio eſt; quia pro injuria ſola ſecluſo omni damno nulla debetur reſtitutio, ſed tantùm ſatisfactio per ſententiam judicis: atqui in propoſito puella deflorata nullum damnum compenſabile paſſa ſupponitur præter violationem clauſtri Virginei, quod eſt damnum irreparabile, & altioris ordinis, neque ullâ pecuniâ vel pretio æſtimari, ac compenſari poteſt, adeò, ut quandò à judice ſtupratori indicitur pecuniaria pœna puellæ vel eius parentibus, pro eo damno applicanda, procedatur potiùs per viam juſtitiæ vindicativæ in ſatisfactionem injuriæ, quàm commutativæ in compenſationem damni. Quòd ſi tamen puella deflorata ob periculum deinceps non benè nubendi aliquid accepit à defloratore, quamvis illa deindè optimè nupſerit, poterit in conſcientia illud acceptum retinere: quia periculum illud non benè nubendi pretio fuit æſtimabile.

IV. Et hinc, quando quis etiam vi, vel metu, aut dolo cognovit puellam putatam virginem, quam tamen certè non comperit eſſe virginem, & copula occulta manſit, ad nullam ei obligationem ſive reſtitutionem obligabitur. Uti cum aliis rectè docet Lugo *diſp.* 12. *ſect.* 1. *n.* 15. Ratio; quia ex una parte clau-

clauſtrum virginale non ipſe, ſed alius abrupit, & ex altera parte nullum novum damnum huc ſpectans evenire puellæ poteſt ex illa alia copula occulta manente. At ſi per ſtupratoris culpam patefacta eſt violatio: unde difficultas maior exorta ad nuptias, utique reſtitutio debebitur: ut cum Vaſq. & aliis docet rectè Lug. ibidem. His ita ſuppoſitis & ſepoſitis.

§. III.

Stuprator virginis invitæ, metu, vel fraude, ſine ulla promiſſione matrimonii.

HIc tenetur ſub disjunctione vel puellam in uxorem ducere, ſi ipſa & ipſe velit; aut ſi ipſa, vel ipſe nolit, aliter damnum ſufficienter compenſare, utpotè ſufficientem dotem, vel pecuniam præbendo, vel aliter procurando, ut æquè bonas nuptias ſortiri poſſit, acſi non corrupta ſed intacta fuiſſet, quare ſi malit deflorator puellam tali modo dotare, vel compenſare, non tenetur eam ducere, ante judicis ſententiam, quantumvis puella vel eius parentes cupiant, petant, & urgeant. Ita Molina, Vuaſquez, aliisque citatis Leſſ. *lib.* 2. *c*. 10. *dub.* 2. Laym. *citat* *c*. 13. *n*. 2. Tambur *c*. 5. §. 3. *n*. 29 Contra Azor & alios quosdam. Ratio eſt; quia in alternativis debitis debitoris eſt electio, atqui ſtuprator ſecluſa omni promiſſione matrimonii non tenetur abſolutè & determinatè ad ducendam puellam, cùm matrimonium debeat eſſe liberum, ſed ſolùm inde-

definitè tenetur ad compenſandum damnum illatum, adeoque disjunctivè, vel alternativè, ut vel ipſe eam ducat, aut ſufficienter dotet, vel aliter ad æquè bonas nuptias promoveat: ergò ipſius debet eſſe electio modi compenſandi non virginis, vel eius parentum. Unde neque in externo foro cogi ſolet ſtuprator ad matrimonium, ſi illud non promiſit, ſed aliter compenſare poſſit, ac velit. Quòd ſi ergo puella violata dotem vel aliam compenſationem reſpuat, ſibi ipſi imputare debet.

II. At quid ſi ſtuprator pecuniâ, vel aliâ viâ careat, quâ damnum vitiatæ virgini compenſet, obligaturné tunc ſaltem eam ducere, adeóque invitus? *Reſpondet* rectè Lugo citat. ſi non eſt magnus exceſſus & inæqualitas inter ipſum & ipſam, omninò obligabitur: quia juſtitia urget omnibus viis moraliter poſſibilibus compenſare damnum, at hìc eſt via moraliter poſſibiiis, ergo, &c. At verò ſi magnus ſit exceſſus, & inæqualitas, aut aliud grave quid occurrat, quæ aliàs ſolent ſponſalia dirimere, non obligabitur deflorator eam ducere, ſed ſolùm tenebitur alias vias compenſandi quærere, ſi ſpes ſit illas inveniendi. Ratio eſt, quia nec in aliis debitis obligat ſolutio, quando longè plùs expendere opus eſt, quàm ſit valor ipſius debiti; proùt eſt in propoſito.

III. At quid ſi deflorator omnino depereat & petat ducere puellam defloratam, ſed ipſa nolit,

nolit, aut parentes, aut omninò contradicant, proùt non raro contingere ſolet. *Reſpondetur* adhuc puellæ dote vel pecuniâ damnum compenſandum eſſe. Communis apud citatos. Ratio eſt, nam quia ex una parte virgo invita vitiata non debet ſine debita compenſatione remanere: ex altera autem parte non poteſt ipſa cogi ad matrimonium, quod omnes Canones clamant, debere eſſe omninò liberum; accedit iniquiſſimum fore, eam puellam, quæ paſſa eſt injuriam ſtupri, obligari ad ſubeundam aliam injuriam maiorem involuntarii, ſeu inviti matrimonii. Denique ſtuprator invitus tenetur reddere, quod abſtulit, ſed abſtulit libertatem dignè nubendi, ergò hanc debet reddere: adeóque neceſſariò vel ducere, vel ſi nolit, aliter dotare.

IV. Quid ſi procus ſolùm violenter oſculatus, vel violenter, vel invitam tetigit puellam cum eius infamia & nocumento ſimili, ad quid obligatur? *Reſpondetur*, debere reſarcire quantitatem damni, undè, ſi ſufficienter refecit damnum dando modicam pecuniam ſuprà dotem puellæ antè habitam, non tenetur eam integrè dotare, multò minùs ducere, nam propterea ſi defloratam etiam vi, deflorator ducere velit, eáque conſentiat, ſatis jam injuriam reficiet, nec erit pecunia ſuperaddenda. Quod verò ex Exodi 22. refertur *c.* 1. *de adulter. ſi ſeduxerit quis virginem nondum deſponſatam, dormieritque cum ea, dotabit eam, &*

 habe-

habebit eam uxorem, lex antiqua & pœnalis eſt, neque obligans antè judicis ſententiam teſte etiam Navar. *c.* 16. *n.* 16. Nos autem hactenus in foro conſcientiæ locuti ſumus, quid in his agendum in dubio, vel quandò virgo deflorata indè nullum damnum paſſa eſt, conſultò jam præmiſimus §. *praced.*

§. IV.

Deflorator virginis cum promiſſione matrimonii ſeu verâ, ſeu fictâ.

310 I. QUi defloravit virginem perſuaſam verâ & ſeriâ matrimonii promiſſione, multò magis ſi etiam juratâ, ſine dubio in utroque foro obligatur eam ducere, cum ea matrimonium celebrando, & conſumando, niſi legitima intercedat excuſatio. Certum apud omnes. Ratio; quia tunc fit contractus onerοſus, facio ut facias, in hunc modum: promitto conjugium, ſi des uſum corporis: ergò ſi illa hâc promiſſione acceptatâ uſum corporis conceſſit, tu omnino conjugium perfectum exequi obligaberis, neque tunc poteris uti privilegio primi bimeſtris, ac deliberare de religione ingrediendа, nec eam ingredi (etiamſi voviſſes, de quo inferius) ſed debebis, eâ petente, matrimonium conſummare, juxta comuniſſimam DD. mei omnes contrà Baſil. Pont. Quia regulariter promiſſio matrimonii hoc importat, ad quid enim utilis eſſet conjugi conſenſus de præſenti, ſeu matrimonium ratum tantùm

ſica

ſi ea deinde relinquenda eſſet. *Dico* tamen *regulariter*, quòd ſi enim in raro caſu per ſolum matrimonium ratum, & non conſummatum totum damnum puellæ violatæ reſarciretur, tunc utique locum habet ſententia Pontii, & aliorum apud Dian. *part.* 3. *tract.* 4. *reſolut.* 203. Et Lug. *diſp.* 11. *Sect.* 3. *n.* 49. Sufficere nimirùm tunc matrimonium ratum tantùm, imò tunc deflorator, ſi Religionē vovit, teneretur non conſummare, ſed votum implere, & Religionem ingredi, ſed caſus iſte erit rariſſimus. Denique conſentiunt DD. apud Lugo *num.* 32. Etiamſi vir virgini deflorandæ ſeriò promittens matrimonium ſit altioris dignitatis, vel ſtatûs, adhuc eam debere ducere non obſtante illo exceſſu: quia tunc ratione veræ promiſſionis debitus eſt etiam ille exceſſus, niſi accederet alia cauſa excuſans ex infrà enumerandis. Secùs mox dicemus in promiſſione ficta matrimonii.

II. Qui Virginem ſtupravit etiam fictè promittens matrimonium ſine intentione ſe obligandi, ac implendi promiſſum, tenetur eam ducere in conſcientia, etiamſi nulla adſit promiſſionis probatio. (Et ſi tunc non in foro externo.) Communiſſima cum D. Th. *in* 4. *diſt.* 48. *a.* 2. *ad* 4. Sanchez *lib.* 1. *matrim. diſp.* 10. alii paſſim. Ratio eſt; quia (præter certiſſimam obligationem ex delicto damni injuſtè illati, quod aliter compenſari non poſſit) adhuc ſubſiſtit contractus oneroſus innominatus ille;

Virgo

Virgo enim promiſſione fictà pro vera acceptatâ conditionem ſuam implevit, & ſtuprator illam conditionem, ſeu uſum corporis acceptando, ipſo facto de novo cenſetur conſentire in futurum matrimonium, quantumvis ante fictè promiſerit: ergò obligatur ad eam ducendam in conſcientia, & ad hoc ipſo modo avertenda damna puellæ ex admiſſo ſtupro ſecuta, nec ſufficit compenſare dote, vel aliâ viâ æquivalenti, quia promiſſio perſonalis fuit de danda ſua perſona: ergò in ipſam perſonam puella jus acquiſivit, & conſequenter injuria fieret puellæ ſi non ipſa perſona, ſed aliud, etſi damno æquivalens daretur. Sicut ſi tibi jus eſt in hunc numero equum, non fit juſta compenſatio in pecunia, vel alio æquivalenti.

Excipe rursùs niſi accedat alia juſta cauſa excuſans, ex infrà enumerandis: Et ſpecialiter hìc excuſat, quando fœmina ſe ipſam decepit ſciens ſcilicèt, & advertens promiſſionem eſſe fictitiam, ut ſi tantus exceſſus dignitatis ſit inter ſtupratorem & fœminam, ut hæc facilè potuiſſet dignoſcere fictionem illam. Item ſi ſcivit eſſe impedimentum dirimens inter ipſos non facilè diſpenſandum. Item ſi vir ſtuprator iis verbis ambiguis utatur, ut facilè appareat illum fingere & velle decipere, ut notant DD. citati omnes, tunc enim miſella volens decepta ſibi ipſi damnum imputare debet. Inſuper

ſuper etiam quando fœmina ignoravit illum exceſſum viri ficte promittentis, non erit is obligandus præcisè ad eam ducendam, ſed tantùm ad reſarciendum damnum per æquivalens: uti cum aliis docent Sanchez & Lugo *cit.* Tambur. *c.* 5. §. 3. *n.* 47. Ratio eſt; quia ex una parte non obligatur is ex vi promiſſionis, quia ficta & nulla fuit: & ex alia parte, ſi fœmina exceſſum illum dignitatis non cognovit, non conſenſit in copulam viro ſub ratione tantæ dignitatis: ergò non poteſt matrimonium tam dignum exigere pro copula, ſemper enim haberet plùs, quàm ei deberetur: ſufficit ergò ſi ei alio modo damnum compenſetur.

III. Deflorator Virginis ſeu verâ ſeu fictâ promiſſione matrimonii deceptæ, tenetur eam ducere, non obſtante voto Caſtitatis ſive poſt, ſive ante illam promiſſionem emiſſo, juxtà communem DD. apud cit. Lugo (nec audiendus Diana de voto priùs emiſſo oppoſitum probabile cenſens *part.* 5. *tract.* 14. *reſol.* 33. Ratio eſt; quia obligatio voti eſt ex ſola gratuita promiſſione, & virtute Religionis tantùm, obligatio autem promiſſi matrimonii Virgini defloratæ (imò etiam viduæ honeſtæ & bonæ famæ) ſervari debet ex Juſtitia eáque duplici, & ex contractu oneroſo, ut dictum, & ex delicto injuſtæ damnificationis: atqui ordine Juſtitiæ debita oneroſa, & debita ex delicto præferenda ſunt debitis ex promiſſione gratuita tantùm, etiam ipſi DEO, vel Eccleſiæ

factæ

factæ, in communiſſima omnium Sententia, ergò, &c. Sicut ſi centum florenos v. g. promittas Eccleſiæ, & centum aureos debeas alteri ex contractu, vel delicto anteà, vel poſteà facto, priùs debes reddere debitum ex contractu, vel delicto, quàm ſolvere votum Eccleſiæ, ita dic in noſtro caſu propoſito. Nec excuſabitur ſemper tunc à matrimonio deflorator ex eo, quòd ſuum votum fuerit cognitum fœminæ, quia potuit illa credere, illud votum, ut fieri ſolet, fore diſpenſandum, quamquàm in noſtro caſu nulla opus eſt diſpenſatione illius voti Caſtitatis ad contrahendum matrimonium, & debitum reddendum (jam enim audiviſti non eſſe obligationem ſervandi hæc vota in concurrentia dictæ promiſſionis matrimonii, ídque in favorem Virginis violatæ) ſed ſolùm ad hoc, ut vir poſſit petere debitum, & poſt mortem uxoris aliam ducere.

IV. Cauſæ porrò excuſantes, ut deflorator non teneatur ducere puellam defloratam, ſeu verâ, ſeu fictâ promiſsione matrimonii inductam, vel deceptam ſunt ſequentes.

I. Si ſuperveniat impedimentum dirimens indiſpenſabile: Ut ſi deflorator poſteà aliam duxit uxorem, ſi Religionem profeſſus eſt: Nam ad impoſsibile nemo tenetur. Si verò ſupervenit impedimentum dirimens diſpenſabile, v.g. affinitas ex alia copula cum conſan-

ſanguinea illius puellæ, certè tenebitur diſpenſationem implorare deſtorator, quia debitor ſemper tenetur adhibere media ſaltem ordinaria ad ſolvendum debitum creditori, eodémque modo dicendum, ſi tale impedimentum dirimens præceſſit promiſſionem ſtupratoris. Vide Sanchez *lib.* 1. *De Matrim. diſp.* 10. & *lib.* 5. *diſp.* 5. Tambur. § 5 *n.* 27. Et generatim dicta ſuprà *c.* 1. *De cauſis diſſolvendi Sponſalia.*

II. Cauſa excuſans eſt, ſi ex tali matrimonio prævidetur vel probabiliter timetur oriturum magnum ſcandalum, vel malus exitus talis matrimonii, ſicut enim hæc diſſolvunt ſponſalia, ita etiam promiſſionem matrimonii in noſtro caſu. Lege eundem Sanchez *cit. lib.* 1. *diſp.* 11.

III. Cauſa excuſans eſt, ſi fœmina deſlorata poſteà fornicetur cum alio, vel ſimile quid, dignum divortio committat. Si enim hæc matrimonio jam contracto ſeparationem concedit, multò magis concedet non contracto.

IV. Cauſa excuſans eſt, ſi Virginem ſe fœmina finxit, tunc enim fiet compenſatio, ut ſicut fœmina virum promittentem matrimonium decepit fingendo ſe eſſe intactam, ſic & ipſe fallit non ſervando promiſsionem matrimonii factam. Quòd ſi vir proprio errore deceptus credidit eam eſſe Virginem; & ideò etiam verè & ſeriò promiſit matrimonium, adhuc certè non erit obligandus ducere, quia

ipſe

ipſe virginem volebat, & ſub ea conditione promiſit, non aliter. Neque eo caſu, ſaltem copula manente occulta, erit aliquod damnum compenſandum fœminæ jam anteà corruptæ, ad ſummum ergò tenebitur ei ſolvere pretium pro copula ipſa, in quam in gratiam viri conſenſit puella.

V. Cauſa excuſans eſt, ſi promittens matrimonium pro uſu corporis ipſam copulam quâcunque de causâ non obtinuit, ſed ſolùm oſcula & tactus quantumvis impudicos, cùm enim ipſe promiſerit conjugium propter copulam, ut ſupponitur, non debebit ex ſolis tactibus. At quid ſi ejuſmodi oſcula & tactus veniant in cognitionem aliorum cum infamia & damno Virginis? Diſtinguendum eſt. Vel etiam promiſiſti matrimonium pro copula ſimul & tactibus illis, copulam autem non obtinuiſti, tunc rursùs non obligaberis ad nuptias, cùm non ſit adimpleta principalis conditio, obligaberis tamen puellæ compenſare damnum, ut ex ſe patet: vel promiſiſti ſeriò matrimoninm pro ſolis illis oſculis & tactibus impudicis, & tunc Tam. *cit. n.* 41. cenſet te obligari ad eam ducendam propter pactum initum, ſecùs dicendum, ſi fictè ſolùm promiſiſti, juxta dicta *n.* 1. & 2.

VI. Cauſa excuſans defloratorem ſeu verè ſeu fictè matrimonium promiſerit, ſi is quidem velit puellam defloratam ducere, ſed ipſa jam renuat: tunc enim ſimpliciter nihil debebit

puellæ

puellæ, cùm ille matrimonium tantùm promiſerit, & nihil aliud. Ex communi Lug. *diſp.* 14. *Sect.* 3. *n.* 28. Excepto tamen uno caſu, quando deflorator finxit ſe melioris notabiliter conditionis, quàm ſit mulier, tunc enim puella decepta modò indignum compertum jure reſpuit, ergò tunc deceptor tenebitur ei damnum ratione deceptionis reſarcire. At quid ſi puella quidem non renuat ipſi nubere, ſed abnuant efficaciter parentes? Navarr. Sylveſt. alii apud Sanchez citand. non improbabiliter obligant adhuc ſtupratorem ad aliâ viâ compenſanda damna puellæ: quia æquum non videtur virginem ſine ſua culpa incompenſatam manere. At certè æque & magìs probabiliter ipſe Sanchez *lib.*1.*diſp.*11. *n.*15. & Lug. *cit.n.*29. cum aliis docent etiam tunc ad nihil obligari ſtupratorem, quia ìpſe ſolùm obligatur ad id, quod verè, vel fictè promiſit, atqui ſolùm conjugium promiſit, & nihil aliud, ergò ad hoc tantùm tenetur, & ad nihil aliud.

Nota tamen ad dicta in prima cauſa excuſante, ſi ſtuprator vel parentes inducere poſſit ad conſenſum vel per ſe, vel per interpoſitam perſonam, obligari ipſum ad eorum conſenſum obtinendum, quia qui aliquid promittit, etiam implicitè promittit adhibere ordinaria remedia ad implendam promiſsionem ſuam.

§. Appendix.

De raptu & oppreſſione violenta.

311 R*Aptus eſt violenta abductio fœminæ, vel perſonæ cujuſdam de loco ad locum ad exercendam libidinem*; quo patet differentia à ſtupro, nam ſtuprum ſolùm fit cum virgine invita, & cum ſola violentia, vel fraude; raptus autem fit cum quâcunque fœminâ, etiam viduâ, conjugatâ, aliàs corruptâ, imò & puero (qui raptus omnium damnatiſsimus) & præter violentiam addit abductionem de loco ad locum. Undè vides raptum virginis ſecuto turpi effectu, non niſi valdè accidentaliter differre à ſtupro, & eâdem prorsùs ratione culpæ & obligationi reſtitutionis obnoxium eſſe, juxta omnia dicta hac Sectione. Differt etiam raptus hic definitus à raptu, prout eſt impedimentum dirimens matrimonium jure novo Concilii Trident. Et eſt abductio violenta puellæ cujusvis è domo vel poteſtate paterna, vel quaſi paterna ad alium locum ad contrahendum matrimonium ſub poteſtate raptoris, de quo jam ſuo loco c. 1. actum.

Culpa & pœna raptoris.

312 RAptus eſt peccatum mortale luxuriæ ſpeciale, nam ultrà malitiam fornicationis contrà virtutem continentiæ, addit ſpecialem malitiam violentiæ contra Juſtitiam, graviſsimam enim injuriam infert raptor, ſicut & quilibet

libet violentus ſtuprator, ſeu oppreſſor fœminæ, ſeu virginis ſeu non virginis, ipſam contra voluntatem ſuam violenter cogendo ad exercendam libidinem, eſtò illa conſtanter involuntaria (quod tamen valdè rarum ut mox audies) non formaliter, ſed materialiter tantùm peccet, ideóque hoc peccatum & circumſtantiam raptûs, ſeu violentiæ in quocunque actu libidinoſo cum alia perſona in confeſſione neceſſariò explicandam eſſe, quippè ſpeciem mutantem apud om es in confeſſo eſt.

Pœnæ raptoris tum in ſacris Canonibus, tum in Concil. Trident. *Seſſ.* 24. *c.*6. *De reformat. Matrim.* decretæ hæ ſunt 1. Ut raptor alienæ ſponſæ publicâ pœnitentiâ puniatur. 2. Ut idem non poſsit ampliùs cum ulla alia matrimonium contrahere. Hinc raptus numeratur inter impedimenta criminis impedientia tantùm matrimonium, ſed hodiè conſuetudine abrogata. 3. Ut tùm ipſe raptor, tùm ejus adjutores ſint ipſo facto excommunicati ex Trident. cit. 4. Ex eodem ut donec rapta eſt in poteſtate raptoris non poſsit inter illos validè contrahi matrimonium, de quo ſuo loco. Pœna capitis, & aliæ civiles nihil ad nos.

Specialia quoad fœminam raptam, vel vi oppreſſam.

FOemina vel perſona quævis rapta, vel vi oppreſſa ſicut & virgo violenter ſtuprata, 313
ad hoc ut ipſa ſit innocens à culpa & omni pec-

cato immunis maneat, duo neceſſariò requiruntur. 1. Conſtans & efficax voluntas contraria; ut nimirùm omnem conſenſum in illud opus turpe, ejúsque delectationem conſtanter excludat, quamprimùm enim quocunq; modo conſenſerit, jam ceſſavit violentia, & incipiet voluntarium atque peccatum: nam ut optimè notat D. Thomas 1. 2*dæ q.* 6. *a.* 5. *Licèt, qui nolens patitur, non conferat agendo, confert tamen volendo pati.* 2. Eſt, ut etiam efficaciter reſiſtat poſitivè, & impediat exteriùs motu, agitatione, totóque conniſu corporis, etiam clamando, ſi ſpes ſit ſubſidii impetrandi, quantùm utiliter poteſt, & rationabiliter debet, alioquin eo ipſo, quo quantùm poteſt & debet, non impedit, cenſebitur ſaltem interpretativè conſentire, adeóque peccare. Ideò enim Exod. 22. Stuprata in domo jubetur lapidari, in agro non, quia nimirùm in domo utiliter clamare potuiſſet & debuiſſet, quod cùm non fecerit, ſpontè conſenſiſſe meritò præſumitur; Et ſanè hoc ipſo, ſi quieta permaneat, jam cooperatur peccato alterius (eſtò certiſſima eſſet ſe propriè delectationi non conſenſuram) nihil enim ille alter à fœmina quærit, quàm ut quieta & accomoda congreſſum ſuum admittat. Quòd ſi propter ſuum motum & reſiſtentiam ſemen viri diſpergatur, invadenti imputabitur, non ipſi jure reſiſtenti. Et rectè monet Layman mox citand. Ipſam quam-

quamvis viro ſeminante, tamen quantùm poteſt, ſuæ ſeminationi reſiſtere debere, nec poſſe voluntariè ſeminare, quia ad id nullum jus habet. *Dixi* autem: *quantùm utiliter poteſt, & rationabiliter debet*, utique ſine periculo vitæ, vel famæ ſuæ, neque etiam tunc tenetur invadentem occidere, mutilare, vel vulnerare, eſtò jure poſſit, ſed retenta conſtanti voluntate contraria paſſivè ſe habere poteſt: ut alibi de injuſto aggreſſore dixi. Quando ergò fœmina vel ſimpliciter, vel ita rationabiliter reſiſtere non poteſt, conſenſu conſtanter excluſo, utique à peccato immunis erit; juxta communem DD. & optimè Toletus *lib*.5.*c*.11.*n*.12. dicens: Si fœmina cogeretur ad turpem a-„ „ctum, dummodò iſta interiùs non conſentiat „actui, quamvis pateretur ab altero, & ſenti„ret etiam delectationem, ſed ſine conſenſu in „ipſam, non peccabit, nam agens absque con„ſenſu non agit, cum conſenſu autem eſt mor„tale.

Ex quibus vides rarum eſſe miraculum, fœminam raptam vel oppreſſam violenter manere immunem ab omni culpa: *mulierem fortem quis inveniet?* Undè ſapienter monet Lug. *diſp* 10, *Sect*, 10. *n*. 199. his verbis: In praxi „ „difficulter credendum eſſe violentam oppreſ„ſionem eſſe absque omni culpa ex parte fœ„minæ, rariſſimum enim eſt quòd, ſi velit, non „poſſit aliquo modo reſiſtere, ut violentiam „impediat, ſed ob metum, ob animi imbecil-

Digitized by Google

„litatem, & aliquando etiam ob latentem la-„ſciviæ affectum, quem manifeſtare erube-„ſcunt, conſentiunt fœminæ, ſaltem invitè, „qui tamen conſenſus, licèt ex parte involun-„tarius ſit, ſufficit ad peccatum grave: quem „conſenſum, ſicut & congreſſum ipſum, de-„buiſſet virili fortitudine impedire; Et rariſ-„ſimè contingit virum delectationem turpem „ab invita omninò & reluctante capere velle. Hæc Lugo.

Petes hìc incidenter quale peccatum ſit copula (de pollutione dicam infrà ſuo loco) habita cum fœminâ (vel etiam maſculo) dormiente, plenè ebriâ, ſenſibus deſtitutâ, aut per potionem medicam mente motâ, Suppoſito, quòd ipſa anteà mentis compos, vigilans, &c. in id non conſenſerit ullo modo, vel nec prævideriț?

Reſpondetur. Non eſſe quidem propriè raptum, ad quem requiritur violenta abductio à loco ad locum, ut alia taceam, & indicat Diana *part.9.tract.8 reſol. 2.* Nec conſequenter raptûs pœnis ſubjectum; attamen præter fornicationis, aut alterius ſpeciei luxuriæ malitiam eſſe ſpeciale peccatum contrà Juſtitiam, quia etiamſi ea copula non ſit cum vi, vel violentiâ, certè tamen eſt cum inſigni fraude, adeóque cum malitia contrà Juſtitiam, ac proin ſpeciatim in confeſſione aperienda. Sic Tamburin. *citat.* §.2.*n.*17.

SECTIO III.

De Inceſtu.

INceſtus eſt peccatum luxuriæ commiſſum cum perſona conjuncta.

§. Aliàs dicitur concubitus illicitus inter perſonas conſanguineas, vel affines uſque ad 4. gradum, ſed nimìs arcta definitio. Inceſtus enim non concubitum illicitum ſolùm, ſed quodvis peccatum luxuriæ, etiam mollitiem, impudicos tactus, oſcula, &c. inter perſonas conjunctas continet, ea circumſtantia in confeſſione neceſſariò explicanda: nec inter conjunctas conſanguinitate, vel affinitate tantùm, ſed etiam ſpirituali, vel legali cognatione, & publica honeſtate, ut patebit.

§. I.

Malitia.

INceſtum eſſe peccatum mortale graviſſimum, nimìs certum eſt, indè enim Levit.20. 314
Pœna mortis decernitur inceſtuoſis in omnibus ferè gradibus cum addito: quia tantum ſcelus, tantum nefas commiſerit. Et Apoſtolus 1. ad Corinth.5. horrendè exaggerat inceſtum cujusdam cum noverca, ſeu uxore patris ſui; *omninò auditur inter vos fornicatio, qualis nec inter gentes.* Ratio; quia inceſtus præter peccatum mortale fornicationis, aut alterius ſpeciei luxuriæ ſpecialem addit, & continet malitiam & ſpeciem peccati contrà virtutem Pietatis,

tatis, ac reverentiæ naturali Jure debitam perſonis conjunctis, ac jure ſanguinis, quia enim conſanguinei aut ſunt ipſi principium noſtrum, ut parentes aliique aſcendentes, aut fundantur in principio ortûs noſtri, ſicque nobiſcum referuntur ad principium ortûs noſtri, ut omnes conſanguinei & affines, ipſo naturali inſtinctu & Jure naturæ debetur eis à nobis ſpecialis reverentia, cui directè repugnat actus generationis, ut exemplis à natura petitis pulchrè oſtendit Leſsius *lib.* 2. *De Juſtitia. c.* 10. *diſp.* 11.

Difficultas hìc tota eſt ex opinionum varietate de diverſitate peccati Inceſtûs ex diſtinctione conjunctionum & graduum, utrum nimirùm inceſtus factus in conſanguinitate differat ſpecie ab Inceſtu facto in affinitate, aut alia conjunctione. Item an Inceſtus factus in uno gradu & linea talis conjunctionis differat ab Inceſtu facto in alio gradu, & linea conſanguinitatis vel affinitatis, & ideò in confeſſione neceſſariò explicandum ſit, in qua conjunctione, & in quo gradu & linea inceſtus factus ſit. Communis, & tutior ſententia eſt affirmativa, ſed ſit

Reſolutio.

315 PRobabilis opinio eſt omnes Inceſtus factos ſive inter conſanguineos, ſive inter affines, & in quocunque gradu & lineâ eſſe ejuſdem ſpeciei, atque adeò illam diverſitatem, conjun-

junctionem, & gradum non eſſe neceſſariò explicandum in confeſſione, ut ſufficiat dicere: comiſi inceſtum. Ita citandi. Quare 1. inceſtum inter conſanguineos & affines non differre ſpecie in genere moris, docet ipſe S. Thomas 2. *2dæ q.* 154. *a.* 9. Cajetan. *ibidem*, & alii cum Nugno. 2. Similiter Inceſtus in uno gradu utriusvis lineæ non differre ſpecie ab Inceſtu in alio gradu & linea cum Nugno & aliis docet Filliut. *tract.* 20. *c.* 5. *n.* 97. dicens eſſe opinionem D. Thomæ, Cajetani, Soti, & verè Thomiſtarum. 3. Ideóque non neceſſariò eſſe explicandum in confeſſione probabiliter docent varii, eósque citat Diana *part.* 1. *tract.* 7. *reſolut.* 31.

Ratio omnium eſt; quia in omnibus iſtis una & eadem ſpecies & deformitas eſt contrà eandem virtutem Pietatis, & reverentiæ debitæ conjunctis, neque enim illa diverſitas conjunctionis conſanguinitatis & affinitatis ac graduum diverſorum quidquam aliud afferunt, niſi majorem & minorem conjunctionem: magis & minus autem non variant ſpeciem etiam in re morali, niſi aliundè probetur eſſe contrà particularem virtutem, vel contrà ſpeciale rationis dictamen, quòd hìc invenire difficile eſt, ſimiliter quod copula in tali conjunctione & gradu aliquando illicita ſit ex natura rei intrinſecè, ut in primo gradu conſanguinitatis, aliquando verò tantùm ex præcepto Eccleſiæ, & in cæteris omnibus ex hoc nihil ſpecie di-

Digitized by Google

verſum neceſſariò infertur: nam præceptũ Superioris aliquid præcipiẽtis ponit materiã præceptam in eadem ſpecie virtutis, ratione cujus ſeu ex cujus motivo illam præcipit: nunc autem Eccleſia prohibet congreſſum in illis conjunctionibus & gradibus propter eandem Pietatis virtutem & reverentiam conjunctis debitam: ergò manet ejusdem ſpeciei transgreſſio. Cùm igitur ulteriùs probabilis ſit ſententia plurimorum & gravium DD. in materia de pœnitentia relatâ, circumſtantias ſpeciem non mutantes; ſed intrà eandem ſpeciem aggravantes tantùm, non eſſe neceſſariò explicandas in confeſſione; manet ſanè probabile etiam in Inceſtu non eſſe neceſſarium explicandam illam diverſam qualitatem conjunctionum & graduum, adeò ut ſi in quavis conjunctione, & quovis gradu, etiam primò conſanguinitatis rectæ vel transverſæ lineæ v. g. cum matre vel ſorore propria quis peccavit, ſufficit in confeſſione dicere: comiſi inceſtum; peccavi cum perſona conjuncta toties: Et certè ſi pœnitens hanc probabilem ſententiam ſecutus nolit ſe ampliùs explicare, tenebitur etiam confeſſarius, ſe eidem conformando, abſolutionem ei impertiri, juxtà dicta ſuo loco. At verò ſiſtendo in noſtra communi probabiliori & tutiori ſententia ibidem aſſerta & probata, nimirùm etiam circumſtantias aggravantes tantùm, notabiliter augentes malitiam

tiam ſubſtantialis actûs, ideóque valde alterantes judicium ſacramentale eſſe neceſſariò explicandas in confeſſione: pro huius intelligentiâ nunc breviter percurramus inceſtus ſingularum conjunctionum & graduum.

§. II.

Inceſtus in conſanguinitate.

NEceſſariò explicandus eſt primus gradus lineæ rectæ, huiusmodi meritò omnium graviſſimus inceſtus eſt patris cum filia, matris cum filio, &c. Tam horribilis deformitatis, ut neque ad tale matrimonium contrahendum in prima neceſſitate propagationis generis humani divina Sapientia unquam diſpenſaverit. Et probabiliſſimè etiam explicandus eſt ſecundus gradus, avi cum nepte, aviæ cum nepote, & econtrà: etiam grandis deformitatis nunquàm diſpenſatus, & uterque prohibitus diſtinctiſſimè *Levit.* 20. De tertio & quarto gradu vix contingit caſus, & tutò poſſe omitti conſentiunt DD. In linea autem transverſa in noſtra ſententia ſimiliter neceſſariò explicandus eſt primus gradus, fratris cum ſorore jure naturali prohibitus, nunquam diſpenſatus niſi jure poli in prima neceſſitate propagationis generis humani; de ſecundo gradu ſententiæ utriusque probabiles, & tutæ: de tertio & quarto gradu non neceſſariò explicando ferè conſentiunt DD. cùm hi neque de facto affinitatem matrimonium dirimentem inducant per copulam 316

lam illicitam, nec auferunt jus petendi debitum conjugi ita inceſtuosè adulteranti. Ratio dictorum eſt; quia licèt diverſitas illa graduum, & lineæ non adferat diverſitatem ſpecialem peccati inceſtûs, ut dictum eſt, tamen nimiùm quantùm augent malitiam ſubſtantialem ſceleris inceſtûs ſcilicet impietatis & irreverentiæ ergà ſanguine junctos, ſicut enim longè maior debetur reverentia matri, quàm ſorori, & ſorori, quàm ſobrinæ, &c. Ita incomparabiliter maior & gravior eſt inceſtus filii cum matre, vel filiæ cum patre, quàm inter fratres & ſorores, & inter hos, quàm inter conſobrinos, & patrueles, &c. Itaque ſi pœnitens inceſtum nudè confiteatur, ſolùm interroget confeſſarius, an in primo, vel ſecundo gradu? de cætero taceat.

§. III.

Inceſtus in affinitate, & honeſtate publica.

617 IN inceſtu, ſeu concubitu illicito inter perſonas affines in communi noſtrâ ſententiâ neceſſariò explicandus eſt primus gradus, & lineæ rectæ, ut inter patrem & privignam, matrem & privignum, aut econtrà inter filium & novercam, filiam & vitricum, & probaliſſimè etiam transverſæ, ut inter fratrem & uxorem fratris, qui ſpecialiter prohibentur jure divino *Levit.* 20. eâ phraſi: *non revelandi turpitudinem patris, vel fratris ſui.* Non item ſecundus gradus, etſi graviter prohibitus jure Ec-

Eccleſiæ, minùs tertius & quartus gradus, quare in omnibus ſufficit dicere: commiſi inceſtum, vel peccavi cum affine extra primum gradum. Cæterùm (jam alibi audiiſti) quando conjux inceſtum, vel adulterium commiſit cum conſanguinea perſona conjugis in primo & ſecundo gradu & copulâ completâ, inceſtuoſus duas pœnas ipſo jure incurrit. 1. Amittit jus petendi debitum, de quo ſuo loco. 2. Etiam poſt mortem conjugis non poteſt matrimonium contrahere cum ulla alia perſona ſecundùm canones antiquos, quod etiam numeratur inter impedimenta criminis impedientia tantùm matrimonii, ſed certè id amplius non eſt in uſu. Ut ex Navarro, & aliis notat Sanchez *lib. 7. de matrim. diſp.* 17. *n.* 8. Quando quis peccat aut cum conſanguinea in primo gradu ſponſæ de futuro, &c. aut cum conſanguinea ſponſi per verba de præſenti in matrimonio rato tantùm uſque ad quartum gradum incluſivè: etſi non ſit ibi affinitas, cùm nulla ibi copula intervenerit, ut ſupponimus, certum tamen erit committere ſpeciale peccatum inceſtûs carnalis, ut poſt alios bene probat Lug. *ſect. 6. citat.* Eſt enim etiam talis copula pro conjugio prohibita graviſſimè ab Eccleſia propter eandem reverentiam conjunctis debitam, conſtituendo in ea impedimentum dirimens publicæ honeſtatis: quare ut tale ſpeciale peccatum inceſtûs neceſſariò explicandum erit in con-

confeſſione, ut non ſufficiat fateri vel fornicationem tantùm, vel adulterium tantùm. An verò etiam neceſſariò explicari debeat gradus, vel qualitas perſonæ, cùm qua peccavit, puta, utrum cum matre, vel ſorore, vel filia ſponſæ aut econtrà cum patre, vel fratre, vel filio ſponſi; ſic de cæteris, dic eodem modo (ut ſuprà de conſanguinitate) omninò probabiliùs & tutiùs, quòd ſic, nec improbabile, quòd non.

§. IV.

Inceſtus in cognatione legali, & ſpirituali

318 QUi peccat carnaliter cum perſona conjuncta cognatione legali (cuius quadruplex eſt gradus. 1. Inter adoptantem perſonam & adoptatam, eiúſque deſcendentes. 2. Inter adoptatum & filios legitimos adoptantis. 3. Inter uxorem adoptati, & ipſum adoptantem. 4. Inter uxorem adoptantis & adoptatum.) Sine dubio committit ſpeciale peccatum inceſtûs, ut tale neceſſariò confitendum, cùm inter eaſdem perſonas ob ſæpè dictam reverentiam conjunctis debitam, Eccleſia conſtituat impedimentum dirimens matrimonium: utrùm autem inceſtus iſte ſit explicandus, ut diſtinctum peccatum ab aliis inceſtibus ſuprà dictis; & an etiam explicari debeat illa modò dicta diverſitas, graduum ſeu perſonarum? rursùs probabiliùs ac tutiùs, quòd ſic, & ſatis probabile, quòd non.

Qui

Qui autem peccat cum perſona coniuncta cognatione ſpirituali contractâ ex Sacramento baptiſmi & confirmationis (cujus duplex eſt gradus, ſeu ſpecies, *Paternitas Spiritualis* inter baptizantem, & confirmantem; Item inter patrinos ex una parte, & Baptizatum & confirmatum ex altera parte, & *compaternitas Spiritualis* inter eosdem, Baptizantem & confirmantem, ac patrinos ex una, ac parentes Baptizati, vel confirmati ex altera parte; nam *fraternitas Spiritualis*, inter Baptizatum & confirmatum, & filios Baptizantis, vel patrinorum exolevit) is omninò committit Inceſtum diſtinctum ab omnibus prædictis in conſanguinitate, affinitate, vel legali cognatione, ideóque ſpecialiter explicandum in Confeſſione, quia addit ſpecialem malitiam irreverentiæ Sacramenti, ratione cujus reducitur ad genus quoddam Sacrilegii. Utrum autem etiam explicari debeat, an factum ſit ex Sacramento Baptiſmi, vel confirmationis: Item an in paternitate, vel compaternitate? probabiliſſimum quòd non; quia in omnibus eadem deformitas, non multùm gravior, vel levior. Deniq; dicta hactenùs de diverſitate inceſtuum in confeſſione explicanda univerſaliter intelligenda ſunt de quocunque peccato externo Luxuriæ inter perſonas taliter conjunctas, non tantùm naturalis concubitûs, ſed etiam mollitiei, impudicorum tactuum &c. v. g. qui contrà

trà naturam cognoſceret perſonam conjunctam conſanguinitate, affinitate, cognatione Legali, vel Spirituali, non ei ſufficeret dicere, ſe peccâſſe contrà naturam, ſed neceſſariò explicare debet conjunctionem perſonæ, ac fateri ſe inceſtum Sodomiticum commiſiſſe; quia propter reverentiam naturalem propinquis debitam, ultrà malitiam Sodomiæ & mollitiei, habet malitiam Inceſtûs, ut benè oſtendit Filliut. *tract.* 20. *c.* 5. *num.* 106. Quamvis tale peccatum non impediat matrimonium, cùm nullam inducat affinitatem, ad quam requiritur ſeminatio intrà vas naturale: nec per illud incurrantur pœnæ in Inceſtuoſos latæ; quia pœnæ fulminantur contra Inceſtum propriè dictum, id eſt cum copula carnali: an verò rursùs neceſſariò explicanda ſit diverſitas conjunctionum & graduum in eiusmodi Inceſtu innaturali, rursùs probabile quòd non; cùm omnes ſint eiuſdem ſpeciei, & ſolùm ſecundùm magis, & minùs in eâdem ſpecie differant, ſine dubio autem tutiùs, quòd ſic, juxtà iam ſæpè repetita.

SECTIO IV.

De Sacrilegio Carnali.

319 S*Acrilegium Carnale* eſt peccatum Luxuriæ, quo perſona, vel res DEO ſacra per actum venereum violatur, adeóque præter peccatum Luxuriæ cujusvis naturalis, vel innaturalis continet ſpecialem malitiam, ſeu ſpeciem peccati

cati graviſſimam contrà virtutem Religionis, ac cultûs DEO, rebuſque DEO ſacris debiti. Et dividitur in *intrinſecum*, *ſeu perſonale*, quo ipſa Perſona DEO ſacra actu venereo violatur; & *extrinſecum*, *ſeu Locale*, *vel reale tantùm*, quo per actum venereum ſolùm locus ſacer, vel res aliqua Sacra violatur. De quibus ordine

§. I.

Sacrilegium Carnale Perſonale.

I. PRopriè & in rigore dicitur concubitus illicitus, ſeu quodvis peccatum carnis Perſonæ Deo voto ſolemni caſtitatis adſtrictæ, & conſecratæ, utpotè per profeſſionem Religionis approbatæ, aut per ſuſceptionem ordinis ſacri à ſubdiaconatu incluſivè. *Omnes*. Ratio eſt; quia Sacrilegium propriè & in rigore eſt violatio rei ſacræ: res autem ſacra propriè dicitur, quæ publica auctoritate & ritu ad cultum Dei inſtituta & conſecrata eſt: atqui per ſolum votum ſolemne profeſſionis, vel ſacri ordinis perſona publicâ authoritate Eccleſiæ illud votum ſolemniter loco Dei acceptantis conſecratur ad cultum Dei, non item per votum ſimplex privatim emiſſum, quarè peccatum carnis perſonæ ſolo voto ſimplici caſtitatis adſtrictæ, non quidem eſt in rigore propriè dictum ſacrilegium, cùm non ſit perſonæ ſacræ eſt tamen ſpeciale peccatum contrà virtutem Religionis, & ſecundùm præceptum Decalogi 320

ſcilicèt violatio voti & promiſſionis ſacræ Deo factæ, & ideò neceſſariò quoque in confeſſione explicandum, *ſecundum omnes*; & velut quid imperfectius ad perfectum, reducendum ad ſpeciem ſacrilegij.

II. Sacrilegium carnale committitur in omnibus ſpeciebus Luxuriæ, & naturalibus, & contrà naturam omnique impudicitia cordis, oris, aſpectûs, tactûs &c. ut hactenùs etiam in aliis notavimus: Et quatenùs fit per concubitum, ſeu naturalem, ſeu innaturalem, ac cum complice, ejus (ſicut & adulterii triplex eſt gradus) 1. gradus Sacrilegii, cæteris minùs gravis, eſt peccatum carnale *perſonæ non ſacræ cum ſacra*; hic enim non propria ſed aliena perſona ſacra violatur, adeóque eſt peccatum ſacrilegii alienum potiùs quàm proprium, quippè cooperatio ad peccatum alienum ſacrilegii. 2. Gradus gravior priori eſt peccatum carnale *perſonæ ſacræ cum non ſacra*: hic enim jam perſona propria ſacra contra proprium ſolemne caſtitatis votum violatur. 3. omnium graviſſimus gradus eſt, eſt ſacrilegii mutui carnalis *perſonæ ſacræ cum ſacra*: hic enim eſt duplex numero ſacrilegium, unum proprium in ſua perſona contrà proprium ſolemne votum, alterum alienum cooperando ad ſacrilegium alterius perſonæ ſacræ, adeóq; hæc circumſtantia, etſi non ſit ſpeciem mutans, eſt tamen numero multiplicans malitias mortales ſacrilegii, cum caſtitas Deo conſecrata

in

in duabus perſonis violetur, omnium conſenſu neceſſariò explicanda eſt in confeſſione, ſicut & in mutuo adulterio. Cæterùm extrà concubitum in peccato mollitiei, vel impudicis tactibus. Item in inductionibus ad peccatum carnale, quandò non perſona ſacra, ſed alia non ſacra violatur: ut ſi ſacerdos v. g. perſonam laicam polluat, impudicè tangat, aut ad opus turpe cum alio patrandum inducat, etſi in rigore non ſit propriè ſacrilegium, ut vult noſter Marchant: certum tamen eſt eſſe adhuc peccatum contrà votum ſuum, ideóque neceſſariò explicandum in confeſſione: ut *ſect. ſequenti De mollitie* probabimus.

III. Quandò quis plura vota, ſeu pluries emiſit votum Caſtitatis v. g. feciſti votum caſtitatis ſimplex in ſæculo etiam ſæpiùs, dein ſolemne in profeſſione Religionis, etiam ſæpiùs vel in eadem (ut apud Ieſuitas) vel diverſæ Religionis: & rurſus ſolemne in ſuſceptione ordinis ſacri &c Et poſteà tamen contrà caſtitatem tot votis Deo adſtrictam delinquis, non committis plura tot diſtincta ſacrilegia, vel peccata, & conſequenter nec in confeſſione ſic diſtincta explicare teneberis, ſed unum tantùm, juxta ſatis communem DD. ſententiam *in materia de peccatis.* Ratio eſt; quia votum ſolemne & ſimplex, itemque votum ſolemne Profeſſionis ac ſuſceptioni ſacri ordinis annexum non differunt ſpecie, ſed eſſentialiter ſunt

eiusdem rationis, virtutis, ac finis, ut ex communiori optimè probat Sanchez *lib. 7. de matrimonio diſp. 77 num. 27. Et latius rurſus lib. 5. moral. ſeu de voto c. 6. num* 14. Et conſequenter etiam violatio voti ſimplicis & ſolemnis utriusvis non differunt ſpecie, imò nec numero in eodem actu, eidémque virtuti Religionis adverſantur: eſto gravius extenſivè peccatum ſit Religionis Religioſi ac ſacerdotis, quàm vel Religioſi tantùm, vel Clerici tantùm, ideóque eo caſu communi Doctorum conſenſu ſufficiet confiteri unum tantùm peccatum ſacrilegii: ſed difficultas & lis eſt, quodnam votum in eo ſacrilegii peccato explicandum ſit, ſi Religioſus ſimul & ſacerdos peccet? communis ſanè ſententia DD. eſt, debere explicare ſaltem votum ſolemne dicendo v. g. violavi votum ſolemne caſtitatis: quippè cuius violatio tantùm propriè conſtituit peccatum ſacrilegii, ut dictum n. 1. aut ſaltem unum in particulari ex iſtis. Layman *citat. n.* 4. cum aliis contendit explicandum eſſe votum Religionis, & non ſufficere ſolùm fateri ſacrum ordinem, eo quòd longè gravior videatur violatio voti Religionis, quaſi voluntarij & ſpiritualis matrimonii cum Chriſto, quàm voti ſacro ordini ſolùm ex præcepto Eccleſiæ annexi, & implicitè tantùm emiſſi: contrà ſufficere etiam petefacere ſacrum ordinem, ſolum cum aliis contendit noſter Marchant omnino

ninò probabiliter, & ſine dubio in conſcientia tutò attamen ad tollendos ſcrupulos dico.

IV. Probabiliſſimum & tutum eſt, etſi conſultiſſimum, non tamen neceſſarium eſſe in confeſſione explicare votum ſolemne, ſed in quovis caſu ſufficere fateri ſe peccâſſe contrà votum caſtitatis. Ita cum aliis Sanchez *lib.* 7. *De matrim. diſp.* 27. *num* 3. Diana *part.* 1. *tract.* 7. *reſolut.* 4. Baſſæus *in floribus Verbo circumſtantia* §. 2. Tamburin. *lib.* 7. *Decalog. c.* 2. §. 1. *num.* 4. alii apud ipſos. Ratio eſt, quia ex una parte jam dictum eſt, votum ſolemne quodvis non differre eſſentialiter & ſpecie à voto ſimplici, quia utrumque votum eandem virtutem Religionis eodem modo æque reſpicit: & eſto gravius peccatum ſit violatio voti ſolemnis quàm ſimplicis, & inter ſolemnia fortè voti Profeſſionis, quàm ſacri ordinis tantùm; attamen ex alia parte probabiliſſimum eſt circumſtantias aggravantes tantùm, nec multùm augentes malitiam ſubſtantialem actûs non eſſe neceſſariò exponendas in confeſſione: ergo ſive voto ſimplici caſtitatis adſtrictus ſis, ſive ſolemni, ſive Religioſus, ſive ſacerdos, vel etiam initiatus tantùm, ſive Religioſus & ſacerdos ſimul; imò inſuper, ſi etiam Epiſcopus, ſi Generalis ordinis, ut habet Sanchez *cit. diſp.* 27. *num.* 33. (ſecluſo tamen ſpeciali ſcandali peccato) peccéſque contrà caſtitatem, ſemper ſufficiet te fateri peccâſſe contra votum caſtitatis tali modo, nec teneberis manifeſtare, ſi

fortè non noſcereris, te aut Religioſum eſſe, aut Sacerdotem, aut Epiſcopum, aut omnia. Similiter econtrà ſi fœmina v. g. peccet cum Religioſo Sacerdote, Diacono, ſatisfaciet dicendo, ſe peccâſſe cum aliquo voto Caſtitatis adſtricto, quam ſententiam probabiliſſimam tutò in praxi ſequetur confeſſarius, ne in ejusmodi circumſtantiis ſcrupuloſè inquirat.

§. II.

Sacrilegium carnale locale, ſeu quoad locum, *remiſſivè*

321 HOc ſacrilegium ſolùm fit per voluntariam effuſionem ſeminis in loco ſacro (id eſt publica authoritate ad divinum cultum inſtituto, & ab Epiſcopo conſecrato, vel ſaltem benedicto, ut ſunt tantùm Eccleſiæ cum ſuis capellis, & cœmiteria) non tantùm illicitam, ſed etiam licitam conjugum extrà caſum urgentis neceſſitatis, nec tantùm notoriam (quâ ipſa Eccleſia, vel locus ſacer polluitur) ſecundùm omnes; ſed etiam occultam ſecundùm communem, & probabiliorem ſententiam DD. Ratio eſt; quia ex ipſa inſtitutione Eccleſiæ quàm maximè repugnat ſanctitati loci ad divinum cultum conſecrati fœda copula ac pollutio carnis, ideoque induit ſpecialem malitiam ſacrilegii in confeſſione neceſſariò explicandam, prout latiùs dictum ad finem primi præcepti, ubi de ſacrilegio univerſim. Hoc ſolùm hic addo non eſſe improbabilem ſententiam

tiam Vaſq. & aliorum cum Baſilio, Pontio *lib.* 10. *de matrim. c.* 10. *n.* 15. copulam vel pollutionem occultam factam in Eccleſia, vel loco ſacro non eſſe ſpeciale peccatum ſacrilegii, nec conſequenter in confeſſione neceſſariò explicandam circumſtantiam illam loci ſacri. Ratio ipſorum eſt; quia in tantùm eſt ſacrilegium, in quantùm polluitur Eccleſia: at non polluitur per occultam copulam, vel pollutionem, &c. Quod ſi copula occultè facta in Eccleſia poſteà poſt aliquot dies fit notoria, polluitur quidem in foro externo Eccleſia, & reconciliatione indiget: at copula præcedens tunc non fuit ſacrilega, nec per illam tunc Eccleſia re ipſa fuit violata, ut notat Tambur. *lib.* 7. *c.* 2. §. 1. Sed ego cenſeo in praxi per ſe non eſſe à communi ſententia recedendum. Cæterùm per ſolos tactus impudicos, aliáſve impudicitias cordis, oris, aſpectûs, amplexûs, tactûs, &c. imò & per ipſum propoſitum, condictum, vel procurationem peccandi carnaliter, ſaltem ſi non intendatur peccatum in loco ſacro patrandum, non committi ſpeciale peccatum ſacrilegii, multis cit. & communiter receptus docet Sanchez *lib.* 9. *de matrim. diſp.* 19. *n.* 15. Ratio eſt; quia ideò committitur ſacrilegium locale, quia fit aliquid ita repugnans loco ſacro, per quod violatur Eccleſia, ſi notorium ſit, illud autem eſt ſola pollutio, ſeu ſeminis effuſio, non item alia impudica. Ex-

cipit tamen meritò Lugo & alii paſſim, niſi quis eiusmodi impudica exercet in loco ſacro cum magna Eccleſiæ irreverentia: ut ſi meretricem ante altare publicè impudicè tangeret, ſi in ſacro templo laſcivas comœdias exhiberet, &c. tunc enim non eſſet negandum propriè ſacrilegii ſcelus committi: fieret enim gravis irreverentia divino cultui, ad quem locus ſacer deputatus & conſecratus eſt.

§. III.

Sacrilegium carnale reale quo ad res ſacras.

322 HOc tunc ſolùm committitur, quando res ſacra adhibetur, vel uſurpatur in ordine ad peccatum carnale perpetrandum: utpote 1. Si res ſacra quævis, & maximè ſacrificium miſſæ promittatur, & detur in pretium actus carnalis, ſecùs ſi poſteà liberaliter detur in ſignum benevolentiæ. An etiam ſi per obteſtationem rei ſacræ v. g. amoris DEI, B. Virginis, &c. ſimile quid petatur? 1. Reſpondetur fore potiùs blaſphemiam, quam ſacrilegium. 2. Horribilius, ſi res ſacra, ſacrificium, Euchariſtia adhibeatur ad conciliandum amorem venereum, præſertim modo magico, leges horrenda apud Martin. Delrio. 3. Si Sacerdos geſtans S. Euchariſtiam carnaliter peccaret, & ſpeciatim eo prætextu cum ſimulata infirma. Addit non probabiliter noſter Marchant, ſi Sacerdos paramentis ſacerdotalibus

libus indutus rem fœdam ageret, quia illa paramenta ſacra non minùs, quàm loca ſacra divino cultui conſecrata per illas fœditates contaminantur, adeoque illam circumſtantiam veram ſacrilegii malitiam inducentem eſſe exponendam in confeſſione. Et ita in ſimilibus ad hæc facilè reducendis. Cæterùm ſi cum actu venereo geſtentur è collo ſacræ reliquiæ, Agni DEI, calculi indulgentiæ, & ſimiles res ſacræ non committi ex eo ſpeciale peccatum ſacrilegii meritò cum aliis docet Filliut: *tract.* 30. *c.*7.*n.*129. quia illæ res ſacræ tunc planè per accidens ſe habent ad peccatum carnale, nec indè gravis apparet irreverentia; quin imò conjugatis id ſæpè conſultum eſt, & quandóque neceſſarium ob maleficia avertenda.

§. IV.

Sacrilegiū ſollicitationis in confeſſione.

HUc tandem ſpectat graviſſima, & damna-
tiſſima Sacrilegii ſpecies, *Sollicitatio ad* 323
turpia in confeſſione, vel occaſione confeſſionis,
quando ſcilicet confeſſarius Sacramento Pœni-
tentiæ abutitur ad peccatum carnale, utpotè
aut in confeſſionali ſub ipſa actione confeſſio-
nis, aut occaſione confeſſionis, ejusque prætex-
tu v.g. apud ſimulatam infirmam, &c. Pœni-
tentem ad turpia ſollicitando, inducendo, im-
pudicè tangendo, &c. etiam ſolo animo, ut pec-
catum poſteà alibi perpetretur; graviſsima e-
nim irreverentia infertur Sacramento, eo,

ejuſve occaſione & prætextu abutendo ad peccatum carnale, ſive tunc, ſivè poſteà perpetrandum, adeòque ut verum Sacrilegium in confeſsione aperiendum.

Contrà hujusmodi Sacrilegos Sollicitatores extant graviſſimæ Bullæ Pii IV. & Gregorii XV. qui ita decernit: *Qui ad inhoneſta ſive inter ſeſe, ſive cum aliis, vel quomodolibet perpetranda in actu Sacramentalis confeſſionis, ſive anteà, vel poſteà immediatè ſivè occaſione vel prætextu confeſſionis hujuſmodi, etiam confeſſione non ſecutâ; ſive extrà occaſionem in confeſſionario, aut in loco quocunque ubi confeſſiones Sacramentales audiuntur, ſeu ad confeſſionem audiendum electo, ſimulantes ibidem confeſſiones audire* * (Nota benè, Adeòque etiam in domo ſæculari apud ſimulatam infirmam, &c.) *ſollicitare, vel procurare tentaverit, aut cum eis illicitos, aut inhoneſtos ſermones ſive tactus habuerint, in officio, ut infrà, puniantur.* Et, enumeratis graviſsimis pœnis à Judice infligendis uſque ad degradationem, &c. etiam ad teſtimonium ſingulare unius perſonæ ſollicitatæ cum aliquibus præſumptionibus, màndat Pontifex confeſſariis, ut moueant ſuas pœnitentes ita ſollicitatas obligationis ſuæ denuntiandi Sollicitatores Ordinario, vel Viſitatori, quæ quidem obligatio perſonarum ſollicitatarum eſt ſub pœna Excommunicationis. Sed in noſtris partibus in tanto rigore Bulla non eſt uſu

recepta, ut notant DD. Germani omnes. Certè difficile eſſet in Germania honeſtis matronis, vel puellis id onus imponere, prudentiæ ergò Confeſſarii relinquitur tam grande malum impedire.

Denique confeſſarius extrà omnem ordinem, reſpectum, vel occaſionem ad confeſsionem, vel confeſsionale peccans carnaliter cum filia confeſſionis etiam ordinaria, & ſi ex parte ſua, ut Sacerdos, Sacrilegium perſonale committat, non tamen ex parte complicis committi ſpeciale Sacrilegii peccatum, ſed neque Inceſtûs alicujus, ſed ſimplicem fornicationem: Quare ex hac parte ſatis erit confiteri ſe fornicatum eſſe v.g. ex communi Sanchez, Layman, aliis habet Filliut. *cit. tract.* 30. *c.* 5. *n.* 105. Ratio eſt, quia adminiſtratio Sacramenti pœnitentiæ etiam ordinariè facta certæ perſonæ, nec perſonam illam ſacram efficit, neque ullam cognationem ſpecialem ullo jure inducit: ergò non eſt, undè habeatur ſpecialis malitia ex parte ipſius.

SECTIO V.

De peccatis contrà naturam. 324

PEccatum carnale contrà naturam dicitur omnis actus libidinoſus pervertens ordinem actûs carnalis à natura inſtitutũ & aptum ad generationem, ſeu eſt omne peccatum carnale, ex quo non poteſt ſequi generatio. Ordo autem naturalis actus venerei apti ad generatio-

rationem neceſſariò quatuor requirit, nimirùm, ut fiat cum conjunctione duorum ejusdem ſpeciei, diverſi ſexùs, in vaſe debito, & ſervato debito modo. Ex horum ſingulorum defectu 4. ſunt ſpecies peccati contrà naturam. 1. Beſtialitas, quâ non ſervatur debita ſpecies. 2. Sodomia perfecta, quâ non ſervatur debitus sexus. 3. Sodomia imperfecta, quâ ſervatur quidem debitus ſexus diverſus, ſed non vas debitum. 4. Mollities, quâ non ſervatur conjunctio duorum, ſed in ſe ipſo, vel alio, absque copula provocatur pollutio. Quamvis autem hæ 4. ſpecies fortè phyſicè non differant, quia omnes prodigunt ſemen ſine ſpe generationis, certum tamen eſt differre moraliter in recta hominum æſtimatione ob dictas turpitudines adeóque ut diſtincta peccata eſſe aperienda in confeſsione, nec ſufficere dicere generatim: peccavi contrà naturam, quia inter propoſitiones damnatas ſub Alexandro VII. eſt & hæc: *Mollities non differt ſpecie à Beſtialitate.* 5. Aliqui addunt ſpeciem *concubitum innaturalem*, quâ non ſervatur debitus modus copulæ ſed id vel veniale tantùm eſt, vel ſi mortale, neceſſariò reducitur ad alia peccata contrà naturam aut mollitiem, aut Sodomiam ſaltem inchoatam: de quo ſatis dixi *c.2 de debito modo copulæ inter conjuges.* Tres priores ſpecies nefandas ſtrictim percurram: In quarta, heu in omni ſtatu nimis frequenti! neceſſariò pluſculis inhærendum erit.

Beſtia-

Beſtialitas.

EST concubitus hominis cum bruto, ſivè paſſivè ſivè activè. Horrendum ſcelus, de quo Levit. 20 *Qui cum jumento, vel pecore cojerit, morte moriatur, pecus quoque occiditur; mulier quæ ſuccubuerit cuilibet jumento ſimul interficiatur cum eo.* Pœna etiã civilis vivi comburii ſatis oſtendit atrocitatem ſceleris, in hoc tamen ſcelere confitendo non eſt neceſſarium explicare ſpeciem animalis complicis, an equus, aſinus, vacca &c. Semper enim eſt eadem in ſpecie mortalis deformitas. Univerſaliùs tamen à D. Thoma & aliis definitur Beſtialitas peccatum contrà naturam, qua homo concumbit cum re animata diverſæ ſpeciei, ut nimirùm etiam comprehendantur infandi coitus Sagarum & Magorum cum dæmonibus incubis vel ſuccubis, præter peccatum contrà naturam etiam ſpeciale peccatum contrà Religionem, ſcilicèt Societatis & commercii nefandi cum dæmone Dei noſtrùmque omnium nequiſſimo inimico continentès, ideóque ſine dubio id neceſſariò explicandum in confeſsione, ut ex communi notat Filliut. *tract.* 10. *c.* 8. *n.* 162. Inſuper etiam exprimi in confeſsione debet, an Dæmon fuerit ſub forma fœminæ vel viri, an ſub forma talis conſanguineæ, conjugatæ, monialis, &c. Quia tunc præter beſtialitatem diabolicam additur affectus ad talem perſonam diſtinctam ſpecie malitiam adferens 325

ferens

ferens, utpotè Inceſtûs, adulterii, &c, ut ibidem notat Filliut. Cætera quæ huc facilè poſſunt reduci, indicabo infra de mollitie.

Sodomia perfecta.

326 EST concubitus damnatiſsimus ad ſexum indebitum ſcilicèt maris cum mare, aut fœminæ cum fœmina, adeoque eo concubitu nec debitus ſexus, nec debitum vas ſervatur, in hoc horrendo ſcelere committendo non ſatis eſt dicere ſimpliciter : *Commiſi Sodomiam vel Sodomiticè peccavi*, ſed neceſſe eſt exprimere etiam an fuerit agens vel patiens : Quia agens committit pollutionem, quam patiens qua talis non committit. Bonacin. alii communiter cum Lugo *diſp.* 16 *lib.* 7. *Sect.* 5. *n.* 257. contrà Dian. *Supra*, alios apud ipſum. Non tamen neceſſariò exprimendum videtur, an pollutio facta fuerit intrà illud vas præpoſterum, an extrà exſperſum, ut benè notat Tambur. §. 3. *n.* 3.

Ratio eſt; quia ratio & formalis malitia conſtituens Sodomiam, ſumitur ex motivo concumbendi ad indebitum ſexum, & non ex immiſsione ſeminis in vas præpoſterum, alioquin fœmina cum fœmina non committeret propriam Sodomiam, cùm nullum immittant ſemen in vas præpoſterum, ſed ſolum concumbunt, & commiſcentur cum pollutione ex affectu ſolùm ſe polluendi, & explendæ libidinis gratià, tunc tantùm eſſet mollities, &c. vide citatos.

Sodo-

Sodomia Imperfecta.

Est peccatum contrà naturam, quo ſervato ſexu quidem viri & fœminæ non ſervatur 327
tamen vas debitum: cùm ſcilicèt vir cum fœmina cnmmiſcetur extrà vas naturale in vaſe innaturali præpoſtero. Differt ſpecie à Sodomia perfecta: hæc enim procedit ex affectu ad indebitum ſexum, adeóque nec ſexum, nec vas naturale ſervat, imperfecta autem eſt quidem ad debitum ſexum, attamen ad indebitum & innaturale vas: ideóque ſpeciatim in confeſſione explicandum: Et ſi fiat inter conjugatos, eſt inſuper peccatum ſpeciale formalis adulterii, ut ſuo loco dictum.

Quid autem dicendum, ſi vir ſe polluat inter alias partes fœminæ? &c. Commodiùs dicam inferiùs de mollitie. Hoc ſolùm obiter nota, quandò vir & fœmina, ità commiſcentes ſe polluunt extra vas: ſiquidem fiat ex affectu ad perſonam ipſam (uti ordinariè fit) ſpectat ad copulam fornicariam, adulterinam, Inceſtuoſam &c. prout fuerit perſona, ſi autem fiat ex affectu ad præpoſteras partes erit Sodomia imperfecta, de qua agimus. Si denique fiat ſine concubitu, vel conjunctione aliqua, ſed merè ad explendam libidinem, eſt mollities: adeoque ſingula per ſe loquendo explicanda erunt in confeſſione, at certè non examinanda à confeſſario, ut generatim infrà in fine monebo. Cæterùm id etiam hic obiter notandum

Digitized by Google

dum, quòd pœnæ, excommunicationes, & aliæ latæ contrà Sodomitas, itémque reſervatio huius peccati, utpotè odioſæ & ſtrictè interpretandæ, ſolùm comprehendant Sodomiam perfectam Maſculi cum maſculo, non hanc imperfectam viri cum fœmina: ſed neque illam aliam fœminæ cum fœmina, uti communiter obſervant DD. Bonacin. alii apud Tamburin, *tit. c.* 7. §. 3. *&* 6.

Mollities.

328 Eſt pollutio voluntaria ſine conjunctione corporum, ſeu ut definit S. Thom. *Eſt peccatum contrà naturam, quo voluntaria pollutio in ſe, vel in alio quæritur & procuratur extrà concubitum ſolius voluptatis gratiâ, ſeu causâ captandæ, & explendæ delectationis venereæ*, quod additur, quia ſi pollutio procuretur non voluptatis gratiâ, ſed ob aliam cauſam, vel finem v. g. ſanitatis, mollities propriè non erit, erit tamen adhuc peccatum contrà naturam, ut patebit. Mollitiem ut ſic eſſe peccatum mortale certiſſimum eſt, tum ex fide, & lege Divina poſitiva 1. ad Corinth. 6. *nolite errare: neq; molles Regnum Dei poſſidebunt.* ad Gal. 5. *Manifeſtæ ſunt opera carnis, quæ ſunt fornicatio, immunditia &c. qui talia agunt Regnum Dei non conſequentur. Item ad Epheſ. c. 5.* Tū ex lege naturali ordinante effuſionem voluntariam ſeminis ſolummodò & præcisè fieri in vaſe naturali debito, & apto ad generationem. Ratio hujus certiſſimæ veri-

veritatis potiſſima adfertur, quia ſi eiuſmodi pollutio eſſet licita, & ſaltem non graviter prohibita, impediretur uſus conjugii tam neceſſarius in mundo; quandoquidem homines ea ſola voluptate contenti forent, nec conjugiis plerumque tam moleſtis vacare vellent. Accedit ſi fornicatio eſt jure naturæ vetita, & intrinſecè mala; multò magis erit pollutio, quâ prorsùs prodigitur ſemen, & impeditur generatio contrà unicum à natura intentum finem jure naturæ illicita, & intrinſecè mala erit, & ita quidem, ut eam directè requirere & procurare nulla ratione vel cauſa licere poſſit, ut videbimus §. 2.

Mollities ſeu pollutio variè dividi poteſt: nam ex parte actûs dividitur in *perfectam*, quâ integra & ordinaria fit effuſio ſeminis apti ad generationem; & *imperfectam*, quæ *diſtillatio* dicitur, de qua aliquid in fine: Et *inchoatam*, quæ eſt ipſa alteratio partis verendæ per motum humoris ſpermatici, & ſpirituum generationi ſervientium, in qua conſiſtit ipſa delectatio venerea, de qua *ſect. ſequent* Dein ex parte voluntarii pollutio dividitur in *voluntariam directè*, & in ſe intentam, vel procuratam, & *voluntariam indirectè* in ſua cauſa tantùm poſita, vel non ablatâ; & *omninò involuntariam*, quæ ſcilicet præter omnem voluntatem ſequitur ex aliis cauſis intrinſecis, vel extrinſecis, præſertim in ſomnis. De quibus omnibus di-

ſtinctis §§. Tandem principaliter pollutio dividitur in *ſimplicem* & *qualificatam*. *Simplex* dicitur, quæ nullam habet aliam adjunctam malitiam ex parte perſonæ, objecti &c. ut ſi ſolutus Laicus ſe ipſum polluat ſiſtens in ſola propriâ delectatione moroſa, vel libidinoſa. *Qualificata* dicitur pollutio, quæ habet adjunctam aliam malitiam, vel ex parte objecti cogitati, vel ex parte perſonæ pollutæ, vel cooperantis ad illam, vel inſtrumenti adhibiti. Percurramus breviter ſingula.

§. I.

Mollities Qualificata.

I.

Ex parte objecti cogitati.

329 QUi ſe ipſum polluens imaginatur ſibi aliam perſonam carnaliter dilectam, aut efficaciter deſiderando eam hic & nunc præſentem habere, aut moroſè ſolùm delectando ſe in imaginatione alterius perſonæ quaſi præſentis, & complicis, omnium conſenſu tenetur in confeſſione explicare circumſtantiam illius perſonæ cogitatæ & concupitæ, an ſoluta, ligata, conſanguinea, Sacra, maſculus &c. Talis enim conſentit verè in Fornicationem, Adulterium, Inceſtum, ſacrilegium, vel Sodomiam, adeóque contrahit eandem malitiam, quam cogitat, quòd ſi ſe polluens cogitet de fœmina abſtracta, in genere, in confuſo, aut quidem de ligata v. g. ſed ſolùm apprehenſa, ut

ut fœmina formoſa, abſtrahendo à qualitate perſonæ, habet ſolùm ſpeciem ſimplicis fornicationis. Eâdem ratione, quâ alibi dictum eſt de circumſtantiis actuum internorum confitendis. At quid ſi quis ſe polluat oblectando in aſpectu imaginis, vel ſtatuæ formoſæ fœminæ refert Tamburin. *cit c. 7. §. 2. num.* 10 aliquem ſe ſolitum polluere cogitatione fixa in pulchram ſtatuam, publicam nympham aliquam repræſentantem, eritne ſatis dicere in confeſſione toties me pollui cogitando de fœmina; & viſum eſt Theologis quod ſic, quia totus affectus videtur eſſe ad perſonam fœminæ repræſentatæ, eâdemque ratione dicendum, ſi quis polluendo delectetur in aſpectu imaginis, vel ſtatuâ maſculi, vel pecudis: aut (quod horrendum auditu) Sanctæ alicuius cum affectu libidinoſo ab ipſo affectu repræſentato, tunc enim verè contrahit, & in confeſſione ſimpliciter explicare debet malitiam ſodomiæ, beſtialitatis aut horrendi ſacrilegii in pollutione cogitatam dicendo: v.g. pollui me cogitando de maſculo, pecude, ſancta aliqua. Intellige niſi aliundè conſtet affectum polluentis fuiſſe, & ſtetiſſe ad ipſas imagines, vel ſtatuas tales propter earum formoſitatem, & nullo modo ad res repræſentatas, tunc enim illud ipſum explicandum erit pro minuenda potiùs malitia.

II.

Ex parte perſonæ pollutæ.

330 NImis certum eſt clericum, religioſum, vel voto caſtitatis adſtrictum, itemque uxoratum ſeipſum polluentem debere explicare in confeſſione circumſtantiam ſtatûs ſui: verè enim committit ſacrilegium contrà votum, adulterium maritus contrà jus conjugis. Itemque ſi quis ſuis manibus Sacerdotem, religioſum vel uxoratum polluat, utique debet id explicare, quia cooperatur ad ſacrilegium, vel adulterium alterius. Inſuper etiam, ſi Sacerdos, Religioſus, vel quis voto caſtitatis obſtrictus polluat alium nullo voto adſtrictum adhuc ille debet explicare votum ſuum, juxta communiſſimam DD. ſententiam apud Lug. & Tambur. *cit.* Ratio eſt: tum quia eadem caſtitatis virtus, quæ obligat me directè ad caſtitatem in mea perſona ſervandam, obligat me etiam indirectè, ne ex induſtria procurem, proximum à virtute caſtitatis dejicere: tum ſpecialiter, quia vovens integræ caſtitatis virtutem in tota ſua latitudine (qualiter certè communi voventium more & ſenſu cenſetur voveri caſtitas) ſine dubio vult & debet promittere, ut non ſolùm in ſuo corpore non admittat aliquid, ſed neque eodem corpore ſuo poſitivè cooperetur alteri ad committendum aliquid incaſtum, ergò verè adhuc peccat contrà votum ſuum, ideóque in confeſſione

fate-

fateri tenebitur. *Inſtantia Camuelis ſoluta.* Alia eſt ratio de eo, qui vovit aliquem particularem actum v. g. audire ſacrum, vel jejunium tali die; is enim ſi alium eo die inducat ad omittendum ſacrum vel jejunium violandum utique non peccabit contrà votum ſuum, ſed tantùm peccato ſcandali, quia votum fuit de unico actu proprio, & non de re ad alium etiam pertinente.

Dixi tamen: ut neque eodem corpore ſuo poſitivè cooperetur alteri ad violandam caſtitatem, nam quo ad alias inductiones in ſuo valore relinquo ſententiam Sanchez *lib.* 5. *moral. n.* 10. apud Tambur. *cit. c.* 7. §. 1. *n.* 12. Eum, qui habet votum caſtitatis, & eſt cauſa inducens alios ad turpiter peccandum, non debere explicare ſuum votum, eò quòd votum illud non videtur ſe extendere niſi ad obligandum voventem, ne ipſe in ſua perſona & ſuo corpore turpitudines venereas admittat, non verò ne alios ad eaſdem inducat: propriam enim ſuámque caſtitatem promiſit, non alienam. Sic Sanchez. Tranſeat, inquam, hæc ſententia quo ad alias inductiones, de quo doctiores me diſputent, at in noſtro caſu proprio ſuo corpore, manibus, &c. alios polluens adhuc ſatis moraliter turpitudinem admittit ſub illo voto comprehendendam, ut dictum, & mox iterum dicendum eſt.

III.

Ex parte cooperantis, vol complicis.

331 QUi ſe polluit, vel pollui permittit tactibus alterius perſonæ, fœminæ, viri, Sacerdotis, &c omninò in confeſſione id tenetur explicare ex multiplici capite: tam ratione proprii peccati per ſe (nedum per accidens ex affectu adjuncto) quam ratione peccati alieni, ſeu cooperationis & ſocietatis cum peccato aliorum. Ita communis DD. contra aliquas aliorum ſententias infrà notandas. Dico igitur 1. Tenetur explicare ratione proprii peccati per ſe, nam omninò conſtituunt differentias & malitias ſpecie diverſas pollui tactibus alterius perſonæ; item pollui tactibus alieni viri, & tactibus fœminæ etiam per ſe ratione proprii peccati pollutionis, ſeclusâ etiam actuali concupiſcentiâ corporis alieni indebiti, & præcisè ratione peccati alieni: (ut contra Caietan. nullam hic differentiam formalem ſpeciem mutantem agnoſcentem) ex communi ſatis benè probat Dicaſtillus apud Dianam *part. 7. tract. 12. reſol. 15.* Ratio eſt; quia tactus adeò libidinoſi habiti cum alia perſona ſunt quaſi inchoata copula, & prævii actus ex ſe ordinati ad copulam, etiamſi ex intentione operantis ad illum actum non ordinarentur: ergo pollutio facta tactibus alterius perſonæ, fœminæ v. g. jam habet deordinationem ac malitiam diverſam ſcilicet copulæ quaſi inchoatæ cum aliena, quam non habet pollutio per ſe ipſum

pſum facta propriis tactibus, vel imaginatione: ſimiliter pollutio facta tactibus alieni viri; ſeu maſculi habet diverſam deordinationem ac malitiam ſexûs indebiti ad copulam, quam deordinationem non habet pollutio facta tactibus alienis fœminæ: nam deordinatio indebiti ſexûs, ſicut diverſificat ſpecie ſodomiam perfectam viri cum viro à ſodomia imperfecta viri cum fœmina, ita ſanè diverſificabit ſpecie malitiam in tactibus libidinoſis alienis viri & fœminæ, quibus quis polluitur, ergò per ſe, & ratione proprii peccati explicare debet, ſi quis ſe polluat tactibus alterius perſonæ viri, fœminæ & inſuper qualis viri vel fœminæ: ut tali minimè ſufficiat dicere ſimpliciter: *toties me pollui, vel pollutus ſum.* 2. Nedum per accidens ex affectu adjuncto, quandò nimirum quis ſe polluit tactibus alterius perſonæ viri, fœminæ cùm vel ex actuali affectu libidinoſo ad illas perſonas, ſive ſit affectus ſimplicis delectationis moroſæ in concubitu cum tali perſona cogitata; ſive ſit affectus efficax deſiderii ad concubitum talis perſonæ, apud omnes certiſſimum eſt debere in confeſſione explicare, non tantùm ipſam perſonam tangentem fœminam ſeu virum ob rationem modò ſuprà datam, ſed etiam circumſtantias: num fœmina ſoluta, ligata, conſanguinea, ſacra, &c. num maſculus, ligatus, religioſus, &c. Ratio manifeſta eſt; ſi enim polluens ſe ſola imaginatione alienæ perſonæ carnaliter dilectæ de-

Digitized by Google

debet illam eiúsque circumſtantiam explicare, quantò magis polluens ſe ipſo tactu alterius perſonæ ita carnaliter dilectæ, vel concupitæ id explicare tenebitur: utrobiq; enim eſt quidem pollutio in re, at in affectu eſt alia ſpecies luxuriæ, mentalis ſcilicèt fornicatio, adulterium, inceſtus, ſacrilegium, ſodomia, &c. nam pollutio ſubordinata delectationi moroſæ, vel deſiderio adulterii, vel inceſtûs recipit ſpeciem adulterii vel inceſtûs, & ſic de cæteris. 3. Quàm ratione peccati alieni, qui nimirum ſe polluit, vel permittit pollui tactibus alienæ perſonæ, id ipſum rursùs explicare tenebitur ratione peccati alieni, quia præter proprium peccatum etiam cooperatur cum peccato alterius perſonæ impudicos te polluentes tactus admittentis vel reddentis: duplex ideò peccatum ſemper ut minimum numero diſtinctum; inſuper ſi tibi conſtat (quandò verò id non conſtabit?) alteram perſonam fœminam, vel maſculum virilem in te motam libidinoſo affectu delectationis moroſæ, vel deſiderii ad tuum concubitum, jam cooperatus es ad novam ſpeciem peccati illius v. g. concupitæ fornicationis, adulterii, ſacrilegii, ſodomiæ, &c. conſequenter & nova ratio explicandi illam perſonam, eiúsque circumſtantiam; undè univerſaliter quandò te polluis, vel pollui ſinis tactibus perſonæ voto caſtitatis adſtrictæ, Sacerdotis, Clerici, Religioſi, eam voti circumſtantiam ſemper in confeſſione ex-

pli-

Digitized by Google

plicare teneberis, quia ſemper cooperaris cum peccato alterius, cuius tactu pollueris, eóque ipſo contra votum ſuum delinquentis ob rationem paulò antè aſſignatam. Ita communiſſima & certa DD. ſententia, contra Hieron. Lammas docentem eum, qui pollutus fuit alterius tactu, ſolum teneri explicare qualitatem ſuæ perſonæ, non verò qualitatem ſeu votum complicis, qui illum tangit: quæ ſententia juſſu inquiſitionis Hiſpanicæ meritò expuncta eſt. Et res manifeſtiſſima eſt, quandò Sacerdos v. g. cuius tactu pollueris, ipſe in ſe admittit delectationem veneream, aut certo periculo illam admittendi ſe exponit, & bone DEUS! quandò non erit ſic? tunc enim is clarè in ſe ipſo peccat contra votum ſuum, adeóque ad id peccatum tu cooperans teneberis id explicare: verùm etiam in caſu rariſſimo, & fortè metaphyſico, quando Sacerdos ille te tangens in ſe nullam admitteret delectationem veneream, vel eius periculum ob ſtupiditatem naturæ (uti diſtinguit Caramuel apud Tamburin. *cit.* §. 10. *n.* 18.) adhuc enim is peccat contra votum ſuum caſtitatis, cùm enim ipſe abſolutè caſtitatem voverit, & caſtitatis virtus non ſolùm præcipiat, ut quis in propria perſona non admittat incaſtos motus, ſed etiam, ne eos ſuo corpore in aliis procuret, clarè is Sacerdos frangit votum ſuum, & conſequenter ita pollutus laicus non quidem intrinſecè propter

ſuam mollitiem, ſed extrinſecè propter Sacrilegium alterius te polluentis, & ipſe erit Sacrilegus, & talem in confeſſione te manifeſtare debebis. 4. Inſuper ſingulariter, qui ſe polluit tactibus cum puero doli incapace, aut cum fœmina, vel maſculo dormiente vel plenè ebrio, aut cum bruto citrà copulam ſeu concubitum adhuc obligatur in confeſſione talis pollutionis ſe explicare, non quidem jam peccati alieni ratione, vel co perationis ad peccatum alterius, ut manifeſtum eſt, ſed adhuc ratione proprii peccati pollutionis per ſe, quia nimirùm pollutiones per tactus pueri, fœminæ, beſtiæ, &c. reverà differunt ſpecie, quatenùs tactus illi libidinoſi ex natura ſua ordinantur ad diverſas ſpecie & malitiâ copulas, cum diverſiſſima deordinatione ad indebitum corpus, ſexum, ſpeciem, ut ſuprà oſtenſum, *n.* 1. Ita contrà Cajetan. Idem Dicaſtill. apud Dian. cit. omninò pro praxi approbantem & monentem, non eſſe in praxi ab hac ſententia recedendum tanquam probabiliori & tutiori. Certiſſima autem erit ſententia, ſi etiam accedat affectus libidinoſus ad talem complicem.

IV.

Ex parte inſtrumenti adhibiti, animati, inanimati.

332 1. QUi ſe polluit inſtrumento alieno animato, ſeu partibus corporis alterius perſo-

næ, utpotè præter manus ordinarium tactûs inſtrumentum v g. inter brachia, axillas, coxindices, ubera, &c. fœminæ vel viri, &c. tenetur quidem explicare per onam illam & ſexum juxta dicta *n præced.* Et cùm id regulariter fiat ex affectu libidinoſo ad ipſam perſonam ejúsque concubitum, etiam ejus perſonæ circumſtantiam, non enim eſt mera pollutio, ſed copula inchoata talis ſpeciei, ſaltem in affectu: at verò opus non eſt explicare ipſas illas particulares partes corporis, quia materialiter ſolummodò differunt, & illa major delectatio quæſita in una parte non tranſcendit ſpeciem malitiæ, quæ eſt in alia, niſi adeſſet affectus aliquis particularis ad partes præpoſteras, & Sodomiam, quod utique explicandum foret, communis DD. apud cit.

II. Idem dicendum putat Filliut. *tract.* 30. *c.* 8. *n.* 155. apud Tamburin. *cit c.* 7. §. 1. *n.* 3. Si fiat in ore, eſſe nimirùm ſolùm mollitiem, ideóque partem illam non eſſe neceſſariò explicandam: ſed ego cum aliis citandis horreo credere; Nam licèt id non ſit ſine dubio Sodomia, reverà tamen non poteſt videri eſſe mera mollities, quia id videtur eſſe adeò enormiter contrà rectam rationem, & naturam rationalem, adeóque excedens omnes alias deordinationes in materia luxuriæ, ut meritò conſtituat novam ſpeciem innominatam luxuriæ, & certè jam baptizârunt aliqui apud Dian. *part.* 6. *tract. cit. reſol.* 7. vocantes: *I-*

Digitized by Google

rummationem. Vide dicta de matrimon. de modo debito copulæ. Denique qui in copulam ipſam fornicariam v. g. vel alt ſpeciei, & poſtea abrumpens ſemen diſpe quid ſentiendum, jam habes §. 1. cùm de nicatione.

III. Cùm quis, vel quæ ſe polluit inſtru to inanimato quocunque non facit muta nem ſpeciei per ſe loquendo, nec in confe ne id explicare tenetur, niſi aliundè ex obj cogitato alia malitia accedat, juxta dict periora, & univerſaliter ſive quis ſe pol ſola interna imaginatione, vel aſpectu rei pis ſivè externo tactu & adminiculo prop vel alieno inanimato inſtrumento, nulla citur diverſitas ſpecifica, quia hæc omnia terialiter, & per accidens ſe habent ad luntariam pollutionem extra concubit Hoc tamen obiter notandum, cùm quis ſe luit ſolo actu interno imaginationis tur vel etiam aſpectu rei turpis, abſque ullo ex no ſenſibili conatu adhibito, non incurr caſum reſervatum in Religionibus, cor Suarez, & communiorem valdè probabili docent boni AA. apud Dian. *part. 4. tract Miſcellan. Reſolut.* 61. approbantem; *reſ vantur* enim pollutiones *voluntariè procura* quod externam actionem pollutionis cauſa vam importare videtur.

IV. Copula tentata cum fœmina mort vel ſtatua fœminæ, uti quidam ſtultus libi

no

noſus fecit, apud Tambur. *cit.* mera mollities eſt, quippè non fornicatio, quia fœmina mortua non eſt fœmina, ſed cadaver, multò minùs ſtatua fœmina eſt: neque Beſtialitas (ut quidam volunt) cùm neque beſtia ſit fœmina mortua, vel ſtatua, ut optimè probat Diana *part.9.tract.*4. Nihilominùs id explicandum erit in confeſſione ſaltem generatim dicendo: pollui me cum inſtrumento inanimato cum affectu ad fœminam; non autem rectè diceret: pollui me cum fœmina, tunc enim ſignificaret, ſe polluiſſe cum verâ fœminâ, adeóq; mentiretur in re gravi ad Judicium Sacramentale pertinente, ut benè notat Tamb. §.2. *n.* 10.

Petes denique, quid ſi pueri, vel puellæ, qui nondum poſſunt ſeminare, ſe ipſos turpiter contrectent, aut ab aliis contrectari permittant in verendis, quale peccatum erit? Reſpondetur; utique eſſe peccatum mortale ad mollitiem reducendum; eſt enim ex ſe pravus affectus ad pollutionem, attamen videtur ſpecie differre à vera pollutione, per quam ſeminatur, in ſpecie propriè reducendum ad impudicitiam tactûs, undè in confeſſione explicandum.

§. V.

Pollutio voluntaria, an ſemper peccatum mortale, nunquàmne licita?

Reſolutio.

Omnis pollutio, ſeu effuſio ſeminis directè 333
voluntaria, & efficaciter per ſe intenta, & qui-

& quibusvis modis, vel mediis provocata, procurata, non tantùm ſolius voluptatis li-dinoſæ gratiâ, *ſecundùm omnes*: Sed etiam cu-jusvis morbi, vel mortis periculi evadendi cauſâ, ſemper eſt peccatum mortale. Communiſſima DD. contrà paucos aliquos. Et latè Sanchez *lib. 9. de matrim. diſp.* 17. *concluſ.* 5. *Leſſi lib. 4. c.* 10. *de Juſtit. dub.* 14. Laym. *lib.* 3. *Se* 4. *n.* 15. alii paſſim, meique omnes. *Rati* eſt, quia talis voluntaria ſeminis effuſio extra vas debitum generationi deſtinatum repugnat ipſi naturæ intrinſecæ ſeminis, à DEO & natura præcisè inſtituti ad propagationem ſpeciei humanæ per generationem: atqui ſicut non poſſunt unquam mutari naturæ rerum, ita nullà ratione, nullâ circumſtantiâ, fine, vel neceſſitate ea cohoneſtari, vel licita fieri poteſt. Accedit ratio urgentior à poſteriori, & graviſſimo damno ſubſecutivo, quia ſi homini inditus eſſet inſtinctus, vel dictamen in ullo caſu extra naturalem concubitum ſemen profundendi; ſeu, ſi in ullo unquàm caſu liceret procurare pollutionem, cùm in ea re maxima voluptas ſentiatur, facilè homines proni eſſent eâ facultate, vel licentiâ abuti, eámq; extendere ad plures caſus, & ſic homines magna parte contenti eâ voluptate non curarent de matrimonio & generatione (ad quam tamen promovendam tanta à natura indita eſt delectatio) cum maximo ſpeciei humanæ detrimento,

mento, quare in hoc, & pluribus aliis non attendendum eſt damnum actuale, quod infert pollutio ſemel facta ob graviſſimam cauſam v.g. pro conſervanda vita Principis, Pontificis, &c. Sed damnum habituale conſecutivum, quod ſequeretur, ſi ſemel eſſet licita: nec valet paritas ab abſciſſione membri: diſpar enim maxima eſt ratio; nam

11. Licitum omninò eſt pro conſervanda vita, & toto ſuppoſito homini membrum aliquod, manum, vel pedem abſcindere, cùm enim membra principaliter ſint propter totum ſuppoſitum, & ſeorſim nullum jus, vel utilitatem habeant, ſed ſolùm ad uſum & conſervationem ſuppoſiti pertineant, non eſt à natura alienum aut ratione, unum eorum abjicere totius ſuppoſiti ſervandi causâ: at verò ſemen naturâ ſuâ ordinatum eſt principaliter nequaquàm ad uſum vel conſervationem hujus ſuppoſiti in individuo, ſed ad generationem, propagationem, & conſervationem totius ſpeciei, undè natura minimè patitur illud individui ſervandi causâ abjicere, ſicque negligere ſpeciem ratione individui. Deinde ex illa abſciſſione membri aliquando licita non ſequuntur ulla inconvenientia, cùm enim à membri abſciſſione tanquàm re permoleſtâ appetitus naturalis vehementer abhorreat, non facilè homines eo medio abutentur, & ultrà caſum extremæ neceſſitatis extendent. Et hanc rationem etiam dare ſolent illi, qui docent ad ſer-

van-

dandam vitam matris licere procurare abortum fœtû nondum animati, non item procurare ſeminis effuſionem, quia in priori individuum minus, nimirùm fœtus nondùm animatus poſtponitur individuo majori animatæ matris, nec hinc ſequitur illud inconveniens; at in poſteriori ſpecies poſtponeretur individuo, & ex illo ſemel licito ſequeretur graviſſimum illud inconveniens, & detrimentum ſpeciei humanæ. Sed de hoc ſententiam contrariam dedimus, & paritatem urſimus in quinto præcepto.

III. Dixi autem 1. *Pollutio directè voluntaria*, nam de indirectè tantùm voluntaria mox §. ſeq. 2. *Efficaciter intenta*: Ita ſcilicet, ut quis aliquo modo activè cooperetur, & influat in provocationem & effuſionem ſeminis, quocunque modo, medio, vel medicamento. Licitum autem eſt pollutionem involuntariè ortam ex quacunque cauſa etiam culpabili ſolùm permittere, nullo impediendi conatu adhibito, ſeclusâque omni conſenſu; quia (ut ſupponitur) ipſa pollutio incepit involuntariè, continuatio autem effuſionis eſt ſolùm effectus naturalis cauſæ præcedentis, quem impedire ampliùs vix potes, conſequenter nec teneris; vel enim ille conatus reprimendi nihil operabitur, vel retento contra naturæ impetum ſemine, ſupra modum gravabitur corpus, & periculo morborum ſubjicietur. Ita com-

munis

munis DD. Gerſon, Sa, aliisq; congeſtis Sanchez *lib. 9. diſp. 17. n. 16.* Dian. *part. 3 tract. 5. reſol. 21.* Tambur. *c. 7. §. 2. n. 19.* Inſuper affectu ſimplici & inefficaci tantùm licere ob bonum finem v. g. ſanitatis acquirendæ, vel tentationis tandem ſedandæ optare, ut pollutio in ſomnis, vel aliàs inculpatè eveniat. Ex Sanchez, Laym. aliis alibi explicatum habes. 3. *Efficaciter per ſe intenta*: Nimirùm mediis adhibitis ad ipſam pollutionem provocandam per ſe tendentibus & efficacibus; adeóque apud omnes in confeſſo eſt in morbo præſertim gravi, periculoſo, acuto, &c. & maximè circa illas partes licere adhibere medicamenta per ſe directè tendentia & efficacia non ad ipſam pollutionem, vel ſeminis expulſionem procurandam, ſed ſolùm ad illos morbos, noxios humores aliásve materias peccantes, & morbi cauſam expellendum, etſi per accidens, & præter intentionem etiam pollutio, ſeu ſeminis ejectio concomitanter, vel conſequenter indirectè cauſanda ſit. Eâdem ratione, quâ alibi etiam de abortu indirectè procurando dictum eſt, quia nimirùm tunc pollutio in ſe minimè voluntaria, ut ſupponitur, non activè procuratur, ſed ob juſtam cauſam ſolùm permittitur.

IV. Utrum ſemen jam corruptum ac graviter noxium liceat directè expellere, etſi concomitanter ſequatur etiã veri ſeminis emiſſio? Reſpondetur cùm neceſſaria diſtinctione: Li-

cere ſic expellere medicamentis, non verò licere tactibus, vel confricatione verendorum. Ita poſt alios Tambur. *cit.c.*7.§.2. *n.* 8. Ratio utriusque eſt; quia medicamenta illa intùs ſuſcepta per ſe ſolùm tendunt ad expulſionem ſeminis corrupti, quod jam in luem & venenum degeneravit: aliqualis autem veri ſeminis effuſio, vel emiſſio per accidens & præter intentionem ſequitur, ergo ſicut licet naturæ medicamentis ſubvenire, ut pravos alios corpori nocentes humores, vel qualitates expellas, licèt indè per accidens ſequatur pollutio, ita licebit, illud ſemen coruptum, quod jam non eſt verum ſemen (ſed prava, & venenoſa materia) ut expellat, naturam medicamentis adjuvare: At verò tactus & confricatio verendorum externa (quæ ſunt membra, ſeu inſtrumenta ad verum ſemen provocandum natura inſtituta) per ſe tendunt ad verum ſemen provocandum, quod extra matrimoniu nunquàm licet: & per accidens ſolùm juvai educere ſemen corruptum, ergò hoc non cet ſaltem in homine rationis compote, qu addo, ut excludam caſum rariſſimum, quo men corruptum actu cauſaret Symptomat mente alienantia hominem, vel mulierem quo videtur loqui Sanchez *lib.*9 *de matrim* 17.*n.*19 oppoſitum concedens. Vide Tamb *cit n.*8.

Aliud hic occurrit dubium, utrùm in

ne

neceſſitatis liceat adhibere medicinam ad ſemen verum corrumpendum, ut poſteà poſſit eiici? Do verba Dian. *part. 6. tract. 6. reſolut. 37.* Sanchez *lib. 9. matrim. diſp. 17. num. 15. lib. 16. Edit. vet.* dicit: neminem negaturum fas eſſe accipere ſyrupum reſolventem ſemen in ſanguinem aliúmve humorem aliis viis expurgandum, ne æger omnì medio ad ſalutem corpori procurandam deſtituatur: Et hanc opinionem non eſſe improbabilem tenet Præpoſitus. Sed ego puto id non licere: quia etiam id repugnat inſtitutioni Seminis. Hæc Diana.

§. VI.

Pollutio indirectè voluntaria qualiter licita, vel illicita?

POllutio indirectè & in ſua cauſa tantùm voluntaria dicitur, cùm quis directè quidem minimè vult, & intendit pollutionem, tamen aliquam actionem exerceat, undè prævidet orituram, vel advertit jam oriri pollutionem, ſicque volendo cauſam pollutionis, indirectè, & conſequenter cenſetur etiam velle, vel ſaltem permittere ipſam pollutionem. Cauſa autem pollutionis, ſeu actiones illæ cauſantes pollutionem, aliæ ſunt & dicuntur, quæ per ſe & notabiliter influunt in ipſam: uti eſt vehemens, & diuturna cogitatio de fœminæ concubitu in iuvene calido &c. & ſimiles &c. aliæ per accidens, & leviter tantùm influentes 334

tes, ex quibus ſcilicèt, nec ſemper, nec frequenter ſequitur pollutio, uti eſt cibus, vel potus, etiam ſuperfluus: hic enim per ſe quidem influit in nutritionem & conſequenter etiam augmentum ſeminis, at ſatis per accidens & non frequenter in pollutionem. Rurſùs actiones illæ cauſantes pollutionem vel ſunt de ſe licitæ & utiles, ut ſtudere de tali materia, audire confeſſiones talium peccatorum, equitare &c. vel ſunt de ſe illicitæ; at non in genere luxuriæ, ut ſe inebriare, nimiùm potare vorare vel deniquè ſunt de ſe illicitæ in ipſo genere luxuriæ, ut cogitationes, aſpectus, tactus impudici & his notatis ſit.

Reſolutio, & Regula Generalis.

335 POllutio indirectè tantùm voluntaria, tantum eſt peccatum, quantum peccatum eſt ipſa cauſa poſita in genere luxuriæ mortalis, vel venialis, aliàs vel venialis tantùm, vel omninò nullum. Ità contra diverſas aliorum opiniones ſatis intricatas, latiſſimè & optime meus Sanchez *lib.* 9. *matrim. diſp.* 45. *Leſſ. l.* 4. *c.* 3. *dub.* 14. *n.* 102. Et ex his compendioſè Layman. *cit. num.* 12. Sequuntur RR. paſſim, & declarari poteſt aliâ regulâ communiter allatâ. Quoties quis dat operam actioni mortaliter malæ, & per ſe influenti in pollutionem, toties peccat mortaliter, cùm enim is, qui deliberatè vult cauſam, velit etiam effectum neceſſariò, vel quaſi neceſſariò ab illa actione provenientem, meritò

ei

ei talis pollutio imputatur ad culpam mortalem. Quoties verò quis dat operam actioni leviter, & per accidens tantùm influenti in pollutionem etiam prævisam, toties ſolùm peccat venialiter, ſi ſine neceſſitate & rationabili utilitate fiat, ſi enim cauſam leviter influentem ponas, cùm per accidens ſolùm ſequatur pollutio, illam tibi imputari ad culpam mortalem, æquum non eſt. Veriſſima ſunt hæc. Atqui jam reſtat difficultas principalis, & maximè practica, & quænam ſint illæ cauſæ vel actiones notabiliter, quænam verò leviter influentes? ſanè nulla certior ratio vel regula univerſalis dari poterit, quàm hæc ipſa à nobis aſſignata, nimirùm cauſas ſeu actiones notabiliter influentes in pollutionem, ideóque mortaliter illicitas eſſe illas, quæ ob id ipſum ſunt peccata mortalia in genere luxuriæ, quòd vehementer influant in libidinem, alias verò eſſe leviter tantùm malas & per accidens tantùm influentes, ideóq; venialiter tantùm malas. Ex quo principio, ad caſus particulares innumeros applicando pono 4. regulas particulares.

I.

Regula.

QUandò cauſa poſita pollutionis prævifæ, ſeu actio ex qua prævidetur ſecutura pollutio, eſt peccatum mortale in genere luxuriæ, utpotè per ſe turpe & ex natura ſua ordinatum ad rem veneream, etiam pollutio in illa cauſa in-directè volita peccatum mortale e-

rit. Ratio eſt evidens ex dictis, quia perindè cenſetur ſive effectus præcedat ex intentione operantis, ſive ex natura & neceſſitate operis voluntariè exerciti: Nam expliciti & impliciti eadem eſt vis, ſicut enim qui multùm vini bibit ex quo ſcit ſequi ebrietatem, is implicitè & indirectè cenſetur velle ebrius fieri, licèt explicitè & directè id minimè intendat, imò poſitivè nollet inebriari: ita ſanè qui actus turpes exercet, ex quibus prævidet, vel advertit pollutionem naturaliter ſecuturam, implicitè & indirectè convincitur velle pollutionem, quamvis eam in ſe directè & explicitè minimè velit, & intendat. Et hinc

Omnes impudicæ cogitationes, imaginationes, deſideria, turpiloquia, aſpectus, tactus, amplexus, oſcula, quæ ſunt peccata mortalia in genere Luxuriæ, utpotè vel ex objecto per ſe obſcœno: vel ex intentione captandi delectationem libidinoſam, vel ex periculo conſentiendi in illam: ſi ex illis prævidetur pollutio, quamvis non intendatur, ſunt peccata mortalia, non ſolùm in ſe, ſed etiam ut cauſa pollutionis, adeóque ſi tu calide adoleſcens deliberato, & continuato affectu cogitas, & concupiſcis, multò magis ſi morosè aſpicis, turpiter alloqueris, tangis, amplexaris, oſcularis &c. ex qua cogitatione, & concupiſcentia prævides te caſurum in pollutionem, mortaliter peccas dupliciter, ſcilicèt & deſiderio fornicationis, & peccato pollutionis ſi-

ve

ve mollitiei contrà naturam indirectè volito, cui cauſam dediſti, & ideò utrumque in confeſſione explicare debes, & minimè ſufficeret dicere, cogitavi & concupivi turpia. Non item ſi ejusmodi turpes cogitationes, aſpectus, tactus aſſumeres in ordine ad ipſam pollutionem procurandam directè volitam, tunc enim ſecuta pollutione coaleſcunt illa media adhibita cum actu principali in unum peccatum, ut ſufficiat dicere: ſemel me pollui; niſi fortè illa media aliundè adferrent malitiam ſpecie diverſam.

REGULA II.

QUandò cauſa poſita, ſeu actio illa, ex qua prævidetur ſecutura pollutio, eſt tantùm peccatum veniale in genere luxuriæ, etiam pollutio ſecuta, ſed non intenta, & ſecluſo ſemper periculo conſensûs, tantùm peccatum veniale erit. Ita Sanchez *loc. cit.* Suarez, Henriq. Leſſius alióſque congerens Dian. *part.* 1. *tract.* 7. *reſol.* 65. & plures adferens *part.* 2. *tract.* 15. *reſol.* 31. Ratio eſt; quia cùm tunc pollutio non ſit volita in ſe, ſed tantùm in ſua cauſa, in qua prævidetur, in tantum mala etit, in quantum mala eſt cauſa, in tantum etiam eſt mala cauſa, in quantum eſt voluntaria, at non eſt voluntaria, niſi tantùm in ſua cauſa, ergò ſi cauſa eſt ſolùm venialiter mala, in tantum erit etiam mala pollutio ſecuta. Et hinc

Cogitationes, deſideria, turpiloquia, can-

tio, lectio vana, vel curioſa turpium, ta
oſcula, amplexus, &c. quæ venialia ta
ſunt in materia luxuriæ, ſive ex imperfe
ne actûs, ſive ex parvitate materiæ, ex le
re, curioſitate, joco tantùm facta (juxt
cenda ſect. ſeq.) ſi ex illis prævidetur po
ſunt tantum venialia, & in ſe, & ut cauſa
lutionis: ſemper intelligendo dummodò
non intendatur, & abſit periculum conſ
in illam, nam ſi tale periculum adſit, vel
videatur, peccatum eſſe mortale pollutio
cauſa, non eſt dubium: quia qui delib
amat periculum peribit in illo. Undè re
Diana *cit. part. 2. tract. 15. reſol. 31.*
verba amatoria v. g. *meum corculum*, *me*
ma, *&c.* ob ſolam vanitatem, vel conci
dum vanum amorem non libidinoſum,
non excedunt culpam venialem, ſecluſo
culo proprio, vel alieno, ideò etiamſi
videatur, ſed citra periculum conſensûs
intendatur pollutio, mortale non fieri,
his terminis conſentio, quæ tamen fortè
concurrent.

REGULA III.

QUandò cauſa poſita, ſeu actio illa, e
prævidetur ſecutura pollutio no
peccatum in genere luxuriæ, quippè n
ſuâ non ordinata ad rem veneream, etſi ſit
catum mortale in alio genere, uti eſt ebr
voluntaria, nimio cibo & potu ſe ingurgi

Digitized by Google

ex mera gula vorare cibos calidos, ſi in iis prævideatur ſecutura pollutio ratione pollutionis prævifæ, ſed minimè intentæ, non niſi peccatum veniale erunt. Sanchez ſæpè cit. Navarr. Suarez, Vaſq. Laym. ſup. aliisque cit. Dian. *part.* 1. *tract.* 7. *reſol.* 65. Ratio iterùm ſumitur ex dictis; quia quandò res ex natura ſua non ordinatur ad rem veneream, non niſi leviter poteſt influere, vel concurrere ad pollutionem: atqui pollutio ſolùm volita in cauſa leviter influente non eſt culpa mortalis: communi DD. conſenſu, ergò licèt tales actiones ſint peccata mortalia in alio genere vitii v. g. contra temperantiam, ſobrietatẽ, &c. at in genere luxuriæ ratione pollutionis prævifæ, ſicut & ipſa pollutio ſecuta non niſi peccatũ veniale erit, quia nimirùm aliquam deformitatem vel deordinationẽ continet, pollutioni quomodo libet illicitam cauſam adferre: ideóque id non poteſt vacare culpa ſaltem veniali contra caſtitatem. Inſuper addit Dian. *part.* 2. *tract.* 15. *reſol.* 31. allegans Caietan: id verum eſſe, quamvis gula eſſet mortalis ex circumſtantia luxuriæ, nimirùm quia eſſet ordinata ad fornicationem obtinendam, vel promovendam, non ideò pollutionem ſecutam fore mortalem, quia finis ille nihil in eam influit. Et idem eſſe, quandò peccatur mortaliter in cibo & potu ex eo, quòd quis ſe exponeret periculo conſentiendi in pollutionem ſecuturam: ſi tamen po-

ſteà non conſentiret in illam, non eſſet peccatum mortale. Hæc Diana citans Granatenſ. Vaſq. alios.

REGVLA IV.

QUandò cauſa poſita, ſeu actio, ex qua prævidetur pollutio ſecutura de ſe eſt honeſta, & licita, & adeſt aliqua rationabilis cauſa neceſſitatis, vel utilitatis, ſeu commoditatis alicuius exercendi, vel continuandi talem actionem, etiamſi prævideatur ſecutura pollutio, dummodò non intendatur, & ſemper abſit periculum conſensûs in illam, nullum omninò erit peccatum. Omnes apud cit. e. g. ſtudere de rebus venereis, confeſſiones præſertim fœminarum excipere, converſari familiariter cum fœminis in re honeſta, vel utili, fœminas amplecti, vel oſculari juxta morem patriæ, ne inurbanus videaris, choreas honeſtas ducere, equitare ſeu negotii, ſeu recreationis rationabilis causâ, certo & commodo ſitu in lecto cubare, ſumere temperatè cibos vel potus calidos ſibi ſalutares, mederi in partibus verendis, ſervire in balneis (imò etiam fricare membra pudenda ad ſedandum moleſtum pruritum, eadem membra mundare à ſordibus, &c. ut ex utroque Sanchez, & Bonacinna adfert Tambur: mox citand.) & his ſimilia ſexcenta, cùm ſemper adſit rationabilis cauſa neceſſitatis, vel utilitatis eiusmodi exercendi, etiamſi prævideas, vel advertas exinde commoveri carnem,

at-

atque per accidens ſecuturam pollutionem, non ideò teneris abſtinere eiusmodi exercendo; excludendo ſemper conſtanter omnem deliberatum conſenſum turpem, eiusq́ue periculum communis DD. Sanchez *lib.* 9. *diſp.* 45. Layman: *ſup. cit.* Dian. *part.* 6 *tract.* 6. *reſol.* 37. Tambur *lib.* 7 *c.* 7. §. 5. *n.* 52. Ratio ſumitur ex generali regula. Si jus habeas aliquid agendi, ex quo per accidens ſecuturus exiſtimetur effectus, quem per ſe intendere non licet, non ideò cogeris abſtinere ab actione, quotiescunque ex ea etiam utilitas ſperatur major, quam ſit incommodum eventûs ſecuturi permiſſi: atqui homo quivis jus habet ad ejusmodi actiones honeſtas & licitas, & ſæpè etiam obligationem, eæque actiones utilitatem adferre poſſunt: pollutio autem indè ſecuta exiguum, vel nullum omninò incommodum adferre poterit tam tibi, quàm ſpeciei hoc ipſo, quòd ex cauſa licita, adeóque per ſe non niſi leviter influente tam facilè proveniat, ergò ob eam non teneberis talem actionem intermittere, nec pollutio indè ſecuta poteſt tibi imputari in peccatum, quia ei, qui ſuo jure utitur, non imputatur id in peccatum, quod per accidens ſequitur, cùm id potiùs patiatur quàm agat. Cùm ergò valdè tenuis ſit obligatio vitandi pollutionem in cauſis per ſe, & proximè ad ipſam non ordinatis, nec conſequenter non notabiliter in illam influentibus,

ut

ut fusè oſtendit Sanchez l. c. Ideò rectè notat Dian. cit. non debere eſſe cauſam neceſſariam ad excuſandas eiusmodi pollutiones etiam à veniali, cùm enim ſint innumeræ actiones alioquin licitæ, ex quibus poſſint, vel ſoleant provenire pollutiones, Si requireretur cauſa urgens vel neceſſaria ad excuſandum, daretur locus perpetuis ſcrupulis, & nimiis anxietatibus, quod graviſſimum foret. Cauſæ excuſantes cenſendæ ſunt omnes illæ, quæ bona fide apparent vel neceſſariæ, vel utiles, vel convenientes, imò & commodæ animæ vel corpori, adeò ut etiam ſatis ſit meum merum commodum in exercenda tali actione ad omnem etiam venialem culpam tollendam, prout docent Sanchez & Dian. cit. Et hæc valde notanda ſunt ad innumeros caſus reſolvendos, & ſcrupulos tollendos, præter indicatos ſatis multos. plures brevitatis & honeſtatis gratia omiſſos facilè videre potes apud Sanchez ſæpè *cit. l.* 9. *per totum*, & Dian. *part.* 1. *tract.* 15. *à reſol.* 3. *part.* 2. *tract.* 16. *reſol.* 54. *part.* 3. *tract.* 5. *à reſol.* 21. *& alibi.* ¶. Dicta omnia de ipſa pollutione indirectè tantùm intenta in ſua cauſa, & cauſis excuſantibus, pariformiter à fortiori intelligenda ſunt de pollutione imperfecta, vel inchoata tantùm ſcilicet diſtillatione, & commotione libidinoſa ſpirituum generationi ſervientium, de quibus tamen dicam aliquid ſeorſim infrà ſub fine.

§. VII.

§. VII.

Quid de pollutione involuntaria, & in ſomnis facta.

POllutio involuntaria ſimpliciter dicitur, quæ fit præter omnem directam vel indirectam voluntatem, adeóque nec in ſe, nec in aliqua ſua cauſa eſt volita, ſed ſequitur ex aliis cauſis, vel intrinſecis, ut ſuperfluitate, vel debilitate naturæ, ex complexione particulari, vel morbo, ut in illis, qui patiuntur fluxum ſeminis, & qui facillimè ex quacunque levi cauſa, vel occaſione ſeminis effuſionem, diſtillationem, vel carnis commotionem patiuntur: Item ex primis motibus ex ſomniis anteà voluntariè non cauſatis, vel etiam ex cauſis extrinſecis, ut tentatione Dæmonis, violentiâ hominis, &c. Et hæc ex ſe ſine dubio non poteſt eſſe peccatum, cùm nihil ſit peccatum, niſi voluntarium. Quod ſi poſt factam ita involuntariè pollutionem poſteà accedat complacentia voluntaria ob corpoream voluptatem habitam, hæc de ſe novum peccatum mortale erit: ſecùs, ſi complacentia vel gaudium ſit ob alium bonum finem, ut mox infrà notabo. 336

Pollutio ſimiliter in ſomnis facta quatenùs eo ſtatu facta eſt, ſine dubio peccatum non eſt: ſed ſolùm quatenùs aliquo modo fuiſſet, vel fieret voluntaria in vigilia: adeóque dupliciter fieri poteſt peccatum, antecedenter & conſequenter

ſequenter : idque directè vel indirectè tantum. Declaro breviter ex dictis.

I.

Pollutio in ſomnis antecedenter directè voluntaria, intenta, vel procurata.

337 Est ſine dubio peccatum mortale : idque tripliciter 1. Cùm quis efficaciter deſiderat, ut pollutio in ſomnis eveniat ob delectationem carnalem tantùm. 2. Multò magis, quādo quis vigilans efficaciter procurat, ut pollutio in ſomnis eveniat, utpote ſtudio turpibus & vehementibus imaginationibus indormiendo, vel certa media adhibendo, aut certo ſitu accubando in lecto, ut inde ſequatur pollutio, nam licet affectu ſimplici poſſit pollutio deſiderari ob bonum finem ſanitatis v. g vel tentationis ſedandæ, certè tamen non poteſt efficaciter intendi, & procurari; ſicut etiam poteſt deſiderari mors improbi à privato ob bonum finem, non tamen procurari. 3. Etiam ad eum finem polluendi in ſomnis ſolùm non amovendo cauſam pollutionis prævifæ, ſi ea cauſa ſit notabiliter influens in illam. In his omnes conſentiunt, quia licèt pollutio in ſomnis eveniens non poſſit eſſe peccatum pro tunc, tamen reputatur in peccatum, quatenùs antecedenter in vigilia ita voluntariè intenta, vel procurata eſt: Et cauſa excuſans in ſomnis evenientem pollutionem à peccato, ſcilicet

licèt carentia rationis, & libertatis, non reperitur etiam in vigilante ita intendente & procurante illam, juxta regulam alibi traditam.

II.

Pollutio in ſomnis antecedenter indirectè tantùm voluntaria in cauſa poſita.

remiſſive.

TAntum eſt peccatum, quantum peccatum eſt ipſa cauſa poſita in vigilia in genere luxuriæ iuxta omnia dicta §. *præcedenti*: Huc de verbo ad verbum applicanda. Eſt enim eadem, imò aliquantulum minor ratio de pollutione indirectè voluntaria in ſomno primùm eveniente, quàm de ea adhuc in vigilia eveniente: hic enim adeſſe ſolet periculum conſenſûs, in ſomnis autem nullum poteſt adeſſe tale periculum. Quandò ergò cauſa poſita in vigilia ſeu actio illa, ex qua prævidetur pollutio ſecutura in ſomnis, minime autem intenditur, eſt peccatum mortale in genere luxuriæ, quippè notabiliter & efficaciter influens in libidinem, ut qui diuturnè vehementes cogitationes, & imaginationes rerum venerearum habet, & indè prævideat ſe polluendum in ſomnis, etſi non intendat, nec conſentiat, aliàs eo ipſo eſſet directè voluntaria pollutio, non quidem poſtea in ſomno, ſed tunc vigilans tu turpis imaginator peccas mortaliter dupliciter in actuali impudicitia cordis, & mollitie indirectè voluntaria: ſi verò actio ſive ſitus tantùm ſit 338

ve-

venialis in genere luxuriæ, aut etiam mortalis in alio genere peccati v. g. Ebrietatis, ratione pollutionis prævisæ, & non intentæ, ſolùm peccabis venialiter: ſi autem illa actio de ſe ſit licita & honeſta, & adſit rationabilis cauſa illam actionem exercendi v. g. ſtudendi de eiuſmodi materiis, certo commodo ſitu jacendi in lecto &c. nullum peccatum erit. Inſuper dixi *notabiliter & efficaciter influens in libidinem* notat enim Sanchez *lib. 9. De matrim. diſp. 45. num. 20.* & Joan. Sanchez apud Dianam. *part. 2. tract. 16. reſol. ult.* non quodlibet peccatum mortale in genere luxuriæ eſſe cauſam ſufficienter influentem in pollutionem in ſomnis evenientem v. g. deliberata quidem ſed breviſſima cogitatio de copula habenda, levis tactus fœminæ cum deliberata affectione libidinoſa omninò eſt peccatum mortale in genere luxuriæ; at quis dicat eſſe cauſam notabiliter, vel efficaciter influentem in pollutionem in ſomno ſecuturam, imò nec in vigilia cùm oppoſitum in plurimis experientiis conſtet, ſi ergò talis cogitatio, locutio, vel tactus turpis adhuc præſens in vigilia non influit in pollutionem, nec appetitum efficaciter movet ad illam habendam, quomodò credi poteſt eſſe inducturam longe poſteà in ſomnis, quandò abſens eſt, & diu præteriit? qui ergò ex tali actione prævideret pollutionem non tamen intenderet eam, non cenſeretur dare cauſam pollutioni &

& conſequenter ratione pollutionis ſecutæ non peccaret mortaliter, nec eam confiteri teneretur, ſed solùm actionem illam.

III.

Pollutio in ſomnis facta, poſteà voluntaria, vel complacita: *remiſſivè.*

SI poſt pollutionem in ſomno factam evigilans de ea deliberatè ſibi complaceat, gaudeat, & delectetur ob delectationem ſenſualem, & libidinoſam perceptam, omnium conſenſu peccat mortaliter: quia objectum illud vigilanti mortaliter eſt illicitum: ſecùs dicendum, ſi de ea gauderet, vel placeret ob aliquem bonum finem v. g. tentationem ſedatam, naturam exoneratam, morbum mitigatum, ſic enim nullum eſſet peccatum, cùm gaudium illud vel complacentia jam ſit de objecto honeſto & licito, & non de ipſa pollutione, juxta communem DD. cum Sanchez aliiſque citatis. De quo etiam alibi. 339

IV.

Pollutio in ſomnis incœpta, ſed in vigilia completa.

QUandò motus venereus ac ipſa deciſio ſeminis accidit in ſomno, ſed ipſa emiſſio, ſeu effluxio fit poſteà in vigilia (& multò magis ſi ipſa emiſſio ſeminis jam incepit in ſomnis, & partim adhuc fit in vigilia) ſecluſo conſenſu in illam, nullum ſit peccatum, ſed licitè te negativè habendo permittere potes, nec

Digitized by Google

reprimere teneris, certè regulariter vix poteris. Ita contra Toletum, docet communis DD. Gerſon, aliisque plurimis cit. Sanchez *lib. 9. matrim. diſp. 17. num. 16.* Dian *part. 3. tract. 5. reſol. 28.* Sa *verbo luxuria n. 10.* ſic habet: *cœptam in ſomnis pollutionem non tenetur evigilans cohibere, vel comprimere; ſufficit non placere de ea.* Ratio duplex eſt; & quia tunc plerumque non adeſt deliberatio ſufficiens, & requiſita ad peccatum, & maximè quia difficile, & plerumque impoſſibile eſt cohibere, ut mox dicam.

Quin univerſaliter pollutionem involuntariè cœptam ex quacunque cauſa ſive in ſomno, ſive in vigilia licitè poſſe permittere nullo impediendi conatu adhibito meritò concedit Sanchez *cit.* & approbat Tambur. *lib. 7. Decalog. c. 7. §. 2. n. 17.* Ratio univerſalis; quia (ut ſupponitur) pollutio incœpit involuntariè, continuatio autem effuſionis ſeminis eſt ſolùm effectus naturalis cauſæ præcedentis, quæ impediri ampliùs vix poteſt, & conſequenter nec teneris, vel enim conatus ille reprimendi nihil operabitur, vel retento contra naturæ impetum extra ſuam ſedem ſemine corpus ſupra modum gravabitur, & periculo infirmitatum exponetur: denique pollutio magis ſecundùm principium, quam ſecundum finem judicanda eſt. Cavendum tamen permaximè ne taliter evigilans, vel aliàs involuntariè ortam pollutionem ſentiens, non tantùm per-

mittat

mittat, vel non reprimat (quod ſolùm conceditur) ſed etiam poſitivo aliquo conatu, vel impulſu eam promoveat, vel compleat, etiam ſolùm quoad aliquas reliquias ſeminis protrudendas, eo ferè modo, quo mingentes, ceſſante fluxu, aliquot guttas protrudere ſolent; quod utique non liceret citrà grave peccatum, ſi omninò deliberatè fieret: Nam in eo caſu imperfectum voluntarium, & indè delectationem intervenire experientiâ patet, ut benè notat Tambur. *cit. n.* 19.

§. VIII.

Diſtillatio, & commotio libidinoſa.

SErmo hactenùs fuit de pollutione completa, quæ eſt effuſio ſeminis totalis per ſe apta ad generationem, magnâque ſemper delectatione emitti ſolet.

Diſtillatio eſt effuſio modica partialis ſeminis, vel potiùs humoris ſimilis minùs mordacis, magìsque aquoſi, quàm ſit ſemen, minori quantitate, & ferè ſtillarum inſtar, minorique voluptate effluentis; imò aliquando nullius voluptatis. Undè claritatis causâ, unam libidinoſam, alteram non libidinoſam diſtillationem vocare poſſumus. Commotio libidinoſa eſt alteratio, tumor, & erectio membri genitalis per motionem ſpirituum generationi ſervientium, in qua motione voluntariè acceptata conſiſtit delectatio moroſa venerea, eſtque præparatio, & inchoatio quædam ad pollutionem, vel ſaltem diſtillationem, undè 34

& paſſim pollutio inchoata dicitur: circa quæ pono breves reſolutiunculas.

II. Sicut deliberatè velle, & procurare ipſam pollutionem, & de ea complacere, mortale eſt, ita etiam deliberatè velle, ac procurare illam diſtillationem libidinoſam, ac commotionem libidinoſam ſpirituum genitalium, & de eâ complacere, mortale eſt. Communiſſima DD. cum Sanchez *lib.* 9. *diſput.* 17. *n.* 17. quo ad diſtillationem. Et *diſp.* 45. *n.* 18 etiam quoad commotionem. Ratio manifeſta eſt; quia tunc procuratur & complacetur de voluptate libidinoſa, ac venerea illi diſtillationi, ac commotioni neceſſariò conjunctâ, quod ſemper mortale eſt, etiam excluſâ parvitate materiæ à mortali excuſante, ut infrà patebit. Deinde illa commotio libidinoſa eſt inchoata quædam pollutio, & ad pollutionem eſſentialiter ordinatur; magiſque inchoata pollutio eſt ipſa diſtillatio, ergò eadem ratione utraque volita directè, mortaliter peccaminoſa. Porrò ſicut ipſa pollutio indirectè tantùm voluntaria in cauſa poſita tantum peccatum eſt, quantum eſt ipſa cauſa poſita in genere luxuriæ: ita eadem ratione diſcurrendum de diſtillatione & commotione libidinoſa juxta Regulas §. præced. poſitas, uti ibidem in fine annotatum eſt, ſemper enim obligamur amovere cauſas per ſe & notabiliter influentes ad voluptates illicitas, non autem ſemper tenemur removere cauſas per accidens, vel

leviter

leviter tantùm ad eas voluptates influentes, ſed ob juſtam cauſam neceſſitatis, vel utilitatis ejuſmodi actiones exercendo, ſicut pollutionem, ita etiam multo magis ſolam diſtillationem libidinoſam, vel commotionem carnalem permittere poſſumus, juxta ibidem dicta.

III. Diſtillatio non libidinoſa, quæ ſcilicèt contingit ſine ulla delectatione, vel voluptate ſenſuali venerea (quamvì adſit levis erectio genitalium) non eſt peccatum. Ita Caietan. aliiſque congeſtis Sanchez *lib.* 9 *d.* 45. *n.* 2. Laym. *lib* 3. *Sect.* 4. *n.* 18 Reginald *lib* 32. *c.* 3. *n.* 41. Tambur. *lib.* 7. *Sect.* 3. *n.* 53. Ratio eſt; quia ſi talis diſtillatio eſſet peccatum contrà caſtitatem, ideò eſſet, vel quia eſſet delectatio venerea, vel quia eſſet proximum periculum ad delectationem veneream, vel ſaltem quia diſpergitur ille humor: *Non Primum*; quia nos loquimur de eo diſtillationis modo, in quo nulla adſit delectatio ſenſualis. *Non ſecundum*; quia ſi illius humoris effuſio nullam adferret delectationem ſenſualem, non eſt ratio, cur ipſâ ſolâ ſpectatâ adferat periculum proximum in illicitam voluptatem veneream conſentiendi. *Neque Tertium*; quia ille humor exſtillans ſine voluptate, non eſt ſemen, nec ejus effuſio generationi nocet ſicut effuſio ſeminis, ſed ut optimè docet Gerſon *part.* 2. *operum. Tractatu. De pollut. notab.* 1. Eſt humor medius inter ſemen, & urinam, ineptus ad generationem, ac habet diverſum motum ac mea-

meatum diſtinctum ab eo, quem habet ſemen: immmiſcet ſe talis humor medius aliquandò cum urinatione, aliquando per ſe defluit ſine cogitatione & ſenſu. Hæc & plura lectu digna ibidem Gerſon. Undè Cajetan. apud Sanchez, aliique non immeritò pronuntiant de tali diſtillatione, eſſe perindè ac de ſputo vel ſudore laborandum, niſi ipſa carnis rebellio comitaretur: Et non obſcurè favet S. Th. *Opuſc.* 64. *De fluxu libidinis*, ſic dicens: *Sciendum, quòd illius humoris effuſio non eſt pollutio, quia* (ut dicunt Medici) *ſine libidinoſa delectatione & carnis motione nullus poteſt pollui vigilans.* Hæc S. Doctor. Si ergò ea diſtillatio non eſt pollutio, nec oblectationem ſaltem veneream adferens, undènam oriatur peccati reatus?

IV. Hactenùs dicta traduntur ad intelligendam rei veritatem. In praxi autem omnes Doctores monent confeſſarium, ut cautus ſit in examinando circa materias venereas, ne ſe vel pœnitentem ſcandalizet; audi unum aut alterum. Filliut. in Inſtitutione brevi pro confeſſario. c. 2. ait: *Prudens eſſe debet confeſſarius in exquirendis cautè circumſtantiis 6. præcepti præparatoriis ad actum conſummatum, modis minutis non neceſſariis, ne ſe, vel pœnitentem excitet ad aliquam tentationem, vel delectationem.* Coninck diſp. 17. De Sacram. n. 56. *Præſtat aliquando Sacerdotem minùs perfectè peccat um pœnitentis intelligere, quàm vel illi, vel ſibi aliquod*

quod ſcandalum creare, & eſſe nimiam. Angelus verbo Interrogatio n. 1. *Confitetur mulier, quòd ſit cognita extra vas debitum: in quo loco, vel quomodò, & hujusmodi, ſicut faciunt quidam, qui potius ſunt contaminatores, quàm confeſſores.* Vide etiam Lugo *diſp.* 16. *De Pœnitent. ſect.* 14. *n.* 595. Quare confeſſarius percipiens ſpeciem aliquam certam, & numerum peccati luxuriæ, maximè contrà naturam, regulariter ab ulteriori interrogatione abſtinere debet tam quoad ligatos, quàm quoad ſolutos. Et ſpeciatim in propoſito quoad mollitiem, ſi pœnitens fateatur ſe voluntariè polluiſſe, præter objectum cogitatum vix aliquid interrogandum erit.

SECTIO VI. & ultima.

De

Impudicitia interna, & externa.

Seu

Cordis, oris & aſpectûs, ac tactûs.

IMpudicitia dicitur voluntaria occupatio 343 potentiarum circa res venereas, ſeu circa provocantia ad libidinem voluptatis gratiâ. Ejusmodi autem impudicitia, & impudica occupatio fit vel in potentiis internis: Intellectu, voluntate, Phantaſia, appetitu ſenſitivo, vel externis, ut aſpectu, loquela, tactu & amplexu, & generatim 4tuor modis ſcilicèt *corde, ore, aſpectu, & tactu.* Explico ſigillatim.

§. I.

Impudicitia cordis.

542 EST voluntaria occupatio mentis, ſeu potentiarum internarum, nimirùm Phantaſiæ & Appetitûs, intellectus & voluntatis circa res turpes, & ad libidinem provocantes voluptatis gratiâ: Et vulgò numeratur triplex, cogitatio, delectatio, conſenſus. De quibus ex profeſſo latè in materia de peccatis, & egò accuratè ſatìs in meo Tyrocinio Morali *part. 3. c.3. per totum*, accipe ſummatim.

I. *Cogitatio*, vel imaginatio rerum obſcœ-
543 narum voluntariè aſſumpta, admiſſa, continuata, ſecluſo omni bono fine, ex mera curioſitate vel levitate practicè ordinariè ſunt peccata mortalia, ob præſentiſſimum periculum labendi in gravius peccatum, utpotè delectationem, vel conſenſum turpem, aut in ipſum opus. Juxta communem DD. quod ſi verò aſſumantur, eiſque immoretur ad malum finem operationis, vel delectationis inhoneſtæ, atque ſic actu conjunctæ ſint cum conſenſu vel in opus turpe, vel ſaltem in delectationem moroſam veneream, tunc coaleſcunt in unum peccatum cum ipſo conſenſu & propoſito, vel delectatione turpi, ut ſeorſim non ſint exprimendæ in confeſſione, ſed ſufficiat dicere: conſenſi in tale opus turpe, vel delectatus ſum moroſè de tali opere turpi toties, &c.

II. *Delectatio moroſa* impudica eſt ſimplex complacentia in delectationem veneream ex re turpi cogitata conſurgentem absque animo illam perficiendi, & hæc ſivè abſoluta, ſivè conditionata ſub quacunque conditione non ſubſiſtente, ſemper eſt peccatum mortale, ut jam toties inculcatum, & probat communiſſima DD. in dicta materia. Et reducitur hoc peccatum delectationis moroſæ venereæ ad diverſas ſpecies externas luxuriæ, utpotè Fornicationis ſimplicis, Adulterii, Inceſtûs, Sodomiæ, &c. juxtà rationem objecti, ſeu materiæ cogitatæ in tali diſtillatione, ſi tamen talis circumſtantia attendatur, & intendatur in ipſa delectatione moroſa, quod certè rarum. Undè qui morosè delectatur de ligata, conſanguinea, vel ſacra perſona, præcisè ut fœmina pulchra eſt, nullam habet rationem talis circumſtantiæ, ut oridnariè fit, committit actum ſimplicis fornicationis mentalis, neque ea circumſtantia perſonæ cogitatæ neceſſariò erit explicanda in confeſſione, ut alibi jam notatum. Quòd ſi denique complaceat vel conſentiat præcisè in ipſam delectationem veneream exurgentem absque cogitatione ullius objecti vel complicis (quod certè etiam raró) non erit propriè loquendo delectatio moroſa, ſed ſimplex impudicitia reducenda ad ſpeciem mollitiei tanquam inchoata pollutio, ut paulò ſuperiùs notatum.

III. *Conſenſus impudicus* dicitur propriè, qui fertur in opus ipſum turpe, & eſt actus voluntatis efficax propoſiti, vel deſiderii perpetrandi opus aliquod turpe, adeóque abſolutus ſemper eſt peccatum mortale; quin etiam conditionatus ſub conditione practicè non auferente malitiam actûs, juxta latè dicta in materia de peccatis. Eſt autem peccatum mortale ejusdem ſpeciei cum ipſo opere turpi perpetrando, undè tot ſunt ejus ſpecies, quot ſunt ſpecies externæ luxuriæ, ut ſuprà initio tractatûs annotatum eſt. Intellige autem dummodò circumſtantiæ ſpeciem mutantes ſint cognitæ, & attentæ per intellectum, etſi à voluntate minimè ſint intentæ, contra quam modò dictum fuit de delectatione moroſa. Ratio diſparitatis ſæpiùs indicata eſt: quia actus internus inefficax (uti eſt delectatio moroſa) fertur in objectum præcisè, prout objectivè proponitur per intellectum, ideóq; facilè abſtrahit à circumſtantiis annexis, quamvis cognitis; at verò actus internus efficax propoſiti, vel deſiderii tendit in ipſum actum externum prout fiat à parte rei, ideóque non poteſt abſtrahere à circumſtantiis annexis, ſed volens actum externum v.g. peccare cum ligata, conſanguinea, &c. neceſſariò etiam vult circumſtantias annexas cognitas.

§. II.

§. II.

Impudicitia Oris,

T*Urpiloquium,* turpia loqui, turpia canta- 344
re, legere de rebus venereis, vel ad libidinem provocantibus venereæ delectationis gratiâ, ſeu cum delectatione circa ipſas res turpes narratas, cantatas, lectas, vel cum animadverſo periculo conſenſûs in delectationem veneream, vel ipſum opus aliquod turpe (quò etiam ſpectant litteræ amatoriæ, & libidinoſæ inter perſonas ſolutas) utique eſt mortale peccatum, mortalem ſcilicèt malitiam ſumens à fine mortali luxuriæ : juxta communiſſimam DD. cum Navarro *c.*16. *n.* 14. Sanchez *lib.* 9. *matrim. diſp.*44 *n.*38. Laym. l. c.

Quòd ſi tamen ejuſmodi turpia dicantur, narrentur, cantentur, legantur non cum delectatione libidinoſa circa ipſa objecta turpia, ſed ex aliqua levitate, curioſitate, aut alia delectatione non libidinoſa; ex joco, recreationis, vel temporis fallendi gratiâ, aut delectatione tantùm ſpeculativa ob ſuavitatem, vel artificium Poëſis, mirabiles modos, vel inventiones circa talia (ſecluſo ſemper periculo conſenſûs libidinoſi) culpam ſaltem venialem non excedent : ut omnes fateri debent, ubi tamen meritò advertit Salas apud Tambur. *lib.* 7.*c.*8.§.4. convinci plurimos captare, ac conſentire in delectationem libidinoſam ipſarum rerum turpium ſub prætextu artificioſæ propoſi-

poſitionis, cantilenæ, muſicæ, &c. Quandò carmina vel cantilenas magìs artificioſas de re pia faſtidiunt, vel recuſant, avidiùs verò excipiunt de rebus turpibus. Convinci item delectatione libidinoſa ferri eum, qui frequentiùs & libentiùs loquitur de occultis partium corporis, & rebus, ad eas partes pertinentibus, quàm de aliis rebus: Denique ſimilis peccati argui, qui metaphoris rerum turpium gaudent, qui facilè dicta detorquent ad dictos turpes ſenſus, quamvis enim hæc ſæpè excuſentur ab inadvertentia, vel quia objectum, de quo agitur, non eſt adeò obſcœnum, ſæpè tamen, quia deliberatè procedunt ab affectu ad res turpes, à mortali non liberantur.

Denique ad impudicitiam oris debet etiam revocari impudicitia aurium; audire enim voluntariè turpia causâ delectationis venereæ, vel cum periculo conſensûs in talem delectationem, aut ipſum factum, vel peccatum aliquod gravius turpis operis, ſimiliter peccatum mortale eſt: Et præter proprium peccatum, ſæpè poteſt accedere peccatum alienum ſcandali, utpotè ſi ejusmodi turpibus auditis arrideas, tibíque placere ſignifices, quo talia loquentes magìs allicis vel confirmas: vel ſi facilè poſſis, vel etiam ex officio teneatis, tamen ejusmodi turpiloquia non prohibeas, impedias, abrumpas, aut ſaltem vultu, geſtúque tibi diſplicere ſignifices, vel loco abeas. Secùs

cùs eſt ſi eiusmodi audias ex levitate, curioſitate tantum, ſecluſo periculo conſensûs turpis, aut non impedias, cùm facilè non poſſis. Placet judicium Tambur. *cit.* §. 4. in fine dicentis; *Si aliis loquentibus, tibi illud turpiloquium, vel impura cantilena diſpliceat, ſeu non placeat, nec tamen loco diſcedas, nec eos reprehendas ob ruborem, imò etiamſi (ſecluſo ſcandalo, & animo de illo peccato delectandi) rideas, vel quid ſimile facias: te non accuſo peccati mortalis, quia ipſa erubeſcentia non contemnenda ratio eſt pro tua excuſatione.* Hæc ille.

§ III.

Impudicitia aſpectûs.

ASpectus impudicus rerum turpium libidinoſus & mortaliter illicitus eſſe poteſt tripliciter, ex objecto ex intentione, ex periculo. 345

I. *Ex objecto aſpecto*, quod in ſe valdè turpe eſt, & notabiliter apud plurimos ad libidinē provocans, ſeu influens in commotionem illam libidinoſam: ſic merè deliberatè. 1. Et ſeriò aſpicere alios actu coëuntes (non item coëuntia animalia ſecluſo affectu ad libidinem) 2. Aſpicere membra pudenda alterius perſonæ diverſi ſexûs, ut vir fœminæ, aut fœmina viri, ſecluſa vera neceſſitate, qualis eſt in medico, vel chirurgo, aut infirmario ad medendum in iſtis partibus &c. 3. Aſpicere perſonam alterius Sexûs totam nudam deliberatè & ſeriò vix unquam à peccato mortali excuſari poteſt

ob

ob maximè præſentiſſimum periculum libidinis, atque conſensûs libidinoſi: Secùs dicendum foret, ſi ejusmodi inſpiciantur vel indeliberatè ex improvisò, vel ex levitate valdè obiter & breviter, vel etiam (ut placet Tamburino cit. §. 3. num. 3.) ex loco valdè remoto, aut per velum opacum: tunc enim non erit niſi veniale, quia ſic non adeſt periculum ad ulteriorem libidinem. Eadē ratione nudam perſonam ejusdem ſexûs aſpicere, ſi ſit valdè puerilis, Tambur. ibidem cum aliis rectè cenſet eſſe tantùm veniale, quia hoc ex ſe non multùm excitat ad venerem. Plures caſus adferam in fine infrà ubi de parvitate materiæ.

II. *Ex ſolæ intentione aſpicientis libidinoſa*, cùm quis ſcilicèt ex intentione venereæ delectationis captandæ ſeu ex actuali affectu ad libidinem aſpicit aliquid, etiamſi de ſe non ita turpe, v. g. faciem, pectus, ubera fœminæ, utique mortale peccatum erit ex vi intentionis libidinoſæ: maximè ſecutâ, & voluntariè acceptatâ ipſa delectatione venereâ, cum commotione ſpirituum generationi ſervientium; ut cum Navarro *cit. c.* 16. *num.* 11. notant omnes paſſim. Peccant ergò mortaliter mas & fœmina ſoluti alterutrum eiuſmodi laſcivis aſpectibus ad delectationem veneream, vel ipſius copulæ deſiderium excitantes; juxta illud *Matth.* 5. *Qui viderit mulierem &c.* Cæterùm cùm quis aſpicit mulieres affectu venereo ſiſtendo in delectatione moroſa, ſine progreſſu ad

eas concupiſcendas efficaciter ad copulam, meritò cenſet Tambur. *lib.* 10. *Decalogi c.* 3. non eſſe neceſſariò in confeſſione explicandas circumſtantias perſonarum, eâdem ratione, ſicut de ipſa delectatione moroſa modò dictum fuit: quia etiam tunc tota delectatio videtur interiùs conſummari. At ſi eaſdem venereo affectu etiam tangat, quia tunc actus exteriùs conſummatur, utique eſſet perſonæ conditio exponenda.

III. *Ex ſolo periculo præviſo*, vel adverſo libidinoſi conſensûs, ut cùm quis ejuſmodi objecta turpia, ſeu minùs honeſta, etſi ſecluſa actuali mala intentione venerea, ſolâ levitate vel curioſitate ductus deliberatè tamen & ſeriò aſpiciens prævidet jam inſurgente turpi commotione periculum conſensûs in eam delectationem impuram, vel ipſum opus aliquod turpe, nec tamen ab aſpectu ceſſat, utique jam peccat mortaliter eiusdem ſpeciei luxuriæ peccato, cujus proximo periculo ſe ſciens volensque exponit, ut apud omnes in confeſſo eſt.

IV. Cæterùm ſecluſis iſtis tribus, *objecto per ſe valdè turpi, intentione impurâ, & periculo conſensûs in delectationem veneream, vel opus aliquod turpe*, ſe ipſum vel alios, viros, vel fœminas ex curioſitate, vel levitate tantùm inſpicere non niſi veniale erit, & juſtâ causâ neceſſitatis, vel utilitatis utique ab omni peccato excuſatur; quin imò, ſe ipſum etiam circa pudenda

denda intueri plerumque veniale tantùm eſt: quia hoc non ita ad libidinem provocat, ſicut aſpicere pudenda aliorum, maximè diverſi ſexûs. Denique juxta dicta eâdem ratione diſcurrendum eſt de iis, qui legunt libros de rebus turpibus ex profeſſo agentes, qui ſeriò inſpiciunt picturas valdè obſcænas, qui ſpectant comœdias valdè turpia repræſentantes, ſi enim ita faciant cum voluntaria delectatione libidinoſa, vel cum animadverſo periculo conſenſûs in ejuſmodi delectationem, vel opus turpe, liquidò peccabunt mortaliter. At ſecluſa tali turpi delectatione, ejusque periculo, ex ſola levitate, vel curioſitate talia agere, venialem culpam non excedet, dummodò ſemper abſit periculum conſensûs turpis. Sed heû in re tam lubrica quàm frequenter adeſt! Cæterùm de ipſis ſcribentibus libros turpes, pingentibus picturas inhoneſtas, hiſtrionibus obſcœna repræſentantibus, eos ſaltem ratione ſcandali peccare mortaliter, & vix unquam à mortali excuſari poſſe, habet communis ſententia in materia de charitate, & ſcandalo.

§. IV.

Impudicitia Tactûs.

646 IMpudici tactûs, oſcula, amplexus, eodem modo libidinoſi, & mortale eſſe poſſunt tripliciter *ex objecto*, *ex intentione*, *& ex periculo*: & quidem longè maiori ratione, quia longè fortiùs ad libidinem provocat & irritat tactus,

quàm

quàm aſpectus tantùm, tangere enim proximiùs ordinatur ad libidinem, magiſque venerem, id eſt ſpiritus generationi ſervientes commovet, maiùsque periculum ingerit fœdæ libidini ſerviendi, quàm ſolùm aſpicere. Itaque

I. *Ex objecto ipſo* tangere deliberatè & seriò partes inhoneſtas alterius perſonæ, ſivè eiuſdem, ſive diverſi ſexûs (ſeclusâ verâ neceſſitate v. g. medendi) ſemper eſt mortale, etiamſi delectatio venerea per ſe directè non intendatur, ſed ex ſola levitate, vel curioſitate fiat, ob rationem dictam: quia nimirùm id ex natura ſua nimiùm & proximè libidinem provocat: & graviùs peccatum eſt, ſi tactus fiat inter perſonas eiuſdem ſexûs, quàm diverſi: quia tunc ad gravius peccatum naturâ ſuâ diſponunt, ut rectè notat Sanchez *lib. 9. matrim. diſp.* 46. *n.* 18. Sed dixi: *deliberatè & ſeriò*, nam Sanchez cum aliis *ibidem n.* 12. admittit hìc aliquam levitatem & jocum excuſantem, de quo infrà. Dixi etiam: *alterius perſonæ*: nam tangere ſe ipſum in partibus verendis etiam ex ſola levitate (ſecluſa mala intentione & periculo) culpam venialem non excedit, quia tactus ſuarum partium non eſt tam excitativus ad libidinem, ſicut tactus aliorum: atque omni culpa vacabit, ſi ex rationabili cauſa fiat ob obviantes neceſſitates, aut etiam (ait Tambur §. 2. *n.* 4.) ad calefaciendas manus.

II. *Ex intentione.* Tangere partes quaslibet, etiam minimè inhoneſtas, ut faciem, brachia,

pedem mulieris cum intentione captandi delectationem libidinoſam, aut animo ſe, aut aliam perſonam provocandi ad libidinem vel opus turpe, liquidò etiam mortale eſt, ex fine mortaliter malo, atque circumſtantia perſonæ ſic libidinosè tactæ in confeſſione explicanda eſt, ut jam ſuprà de aſpectu impudico innui. Quarè cautè legendi & intelligendi ſunt DD. Caietan Navar alii, quandò dicunt: leviter tangere manum mulieris, digitum intorquere, pedem pede premere, &c. eſſe veniale: intelligendi ſunt ſecluſa mala intentione libidinoſa. Quis enim neget prementem vel leviſſimè manum, vel pedem mulieris, ſi fiat ex deliberato affectu libidinoſo ad delectationem veneream vel ipſam copulam mortaliter peccare?

III. *Ex periculo animadverſo* conſentiendi in delectationem veneream, vel opus turpe, ut ſi inter tangendum, oſculandum, amplexandum fœminam vel maſculum, exurgente jam commotione libidinoſa advertas periculum conſensûs turpis, nec deſiſtas, utique peccabis mortaliter ejusdem ſpeciei peccato, cujus periculo te exponis. Unde à mortali excuſari non poſſunt oſcula, amplexus, & tactus ejusmodi perſonæ morosè facti ob delectationem ſenſibilem perſiſtentem in ipſo oſculo, amplexu, vel contrectatione affectata; & maximè ſi fiant cum ardore & mora, replicatis diu in ore oſculis, guſtatis labiis, linguâ unius alterius

ore

ore exceptâ, adeſt enim & omninò adverti debet ab ipſis præſentiſſimũ periculum conſensûs libidinoſi ſaltem in delectationem veneream indè inſeparabiliter enaſcentem; & mirum eſſet, ſi non ſequeretur conſenſus ipſe. Atq; hoc ſenſu rectiſſimè intelligitur damnata illa propoſitio infrà adferenda.

IV. Denique ſecluſis his tribus, tactus, oſcula, amplexus etiam inter ſolutos, vel non niſi peccata venialia erunt, ſi otiosè ex mera levitate fiant; accedente autem juſtâ causâ, omni culpâ liberabuntur: quæ quidem omnia hactenùs dicta in his termini apud omnes certiſſima ſunt. Latent tamen adhuc graviſſimæ difficultates, & ſcrupuli difficillimi. Ut ergò in re uſquequàque frequentiſſima dicta meliùs intelligantur, pono unam & alteram ſpecialem quæſtionem.

QVÆSTIO I.

Quotuplex poteſt eſſe delectatio in impudicis tactibus, oſculis, amplexibus, vel etiam aſpectibus.

Tactus, oſcula, amplexus, ſicut & aſpectus, cogitationes, imaginationes de ſe 347 ſunt actus omninò indifferentes, poſſùntque fieri vel boni, vel mali moraliter juxta bonum vel malum uſum, vel finem, ad quem referuntur. Undè variè & quatrupliciter potiſſimùm poſſunt diſtingui tactus, oſcula, amplexus, *honeſtatis*, *neceſſitatis*, *levitatis*, *vel curio-*

rioſitatis, *&* *voluptatis* ſeu delectationis alicuius captandæ gratiâ. Percurro breviter ſingula.

I.

Honeſtatis.

348 Tactus, oſcula, amplexus *honeſtatis* dicuntur, quæ fiunt vel juxta morem patriæ civilitatis gratiâ, vel aliàs ex honeſto fine, utpotè ad conteſtandum amorem caſtum, amicitiam, pacem, reconciliationem, amorem, &c. Et ſic omni culpâ vacant, quia honeſtatis virtutem induunt; oſcula præſertim in ſcriptura verbis & exemplis commendantur Gen. 27. *accede ad me, & da mihi oſculum fili mi.* Luc. 7. ait Chriſtus Simoni, *oſculum mihi non dediſti, hæc autem, &c.* 1. Theſal. 5. *ſalutate fratres omnes in oſculo ſancto.* Eadem autem eſt ratio de amplexibus & tactibus, ac complexibus manuum ob ſimilem cauſam, idq; maximè inter conſanguineos & conjugatos, vel ſponſos ad conteſtandum amorem, amicitiam conjugalem &c. quo etiam referenda eſt delectatio quædam moralis honeſtatis capta ex ejusmodi oſculis, amplexibus, vel tactibus, quam ſcilicet quis ſumit ex oſculo, amplexu vel tactu honeſto manûs exhibito in ſignum caſti amoris vel amicitiæ: & potiùs eſt voluptas mentis, & gaudium animi de honeſta amicitia & benevolentia, quàm affectûs ſenſitivi. Ut benè notat Tambur: *lib.* 7. *c.* 8. §. 1. *n.* 3.

II. *Ne-*

II.

Neceſſitas.

TActus uti & aſpectus (nam oſcula & am- 349
plexus hìc non habent locum) *neceſſitatis* dicuntur, qui neceſſariò fiunt in membris corporis etiam pudendis, tum alienis utpote ad medendum à medico &c. tùm propriis, ad mundandam naturam &c. Et hi ſecluſo omni affectu & conſenſu turpi utique omni culpâ vacant, cùm neceſſitas non habeat legem. Idémque dicendum de tactu confricationis illorum membrorum ad ſedandum pruritum in iis membris valdè teneris maximè acutum & moleſtum, ut à confricatione ſe continere difficillimum ſit, eſtò ſequatur aliqua commotio carnis, dummodò conſenſus abſit, ut ex Gerſone, & communi DD. notat Sanchez & Laym. addentes rectè non eſſe condemnandum peccati, qui eiuſmodi moleſtiſſimum pruritum ſedare conatur etiam cum animadverſo periculo pollutionis, ſimiliter tamen ſine periculo conſenſûs venerei, quia dat operam rei licitæ, ut ſuprà ſuo loco notatur, tametſi ſit res plena periculi in re tam lubrica præſertim in perſona fragili.

III.

Curioſitatis vel levitatis.

TActus, oſcula, amplexus, uti & aſpectus 350
facti ex mera curioſitate, levitate, vel joco, aut hilaritatis gratiâ circa perſonam eiuſ-

dem vel diverſi ſexûs, dummodò ex ipſo objecto non nimis turpes ſint, & ſecluſa intentione libidinoſa, & periculo conſensûs turpis, non niſi venialem culpam continent. Ita ex communiſſima DD pluribus congeſtis Sanchez & Laym. l. c. eóque ſenſu intelligendi ſunt DD. ſuprà indicati, dum docent leviter tangere manum mulieris, digitum contorquere, pedem pede premere eſſe veniale. Sed notanter dixi: *dummodò ex objecto non nimis turpes ſint*, *juxta dicta* §. 4. *n.* 1. Certè deliberatè tangere immediatè (non item ſupra veſtes) partes verendas perſonæ alterius, maximè diverſi ſexûs, cùm id per ſe & ex objecto ſuo magnam deformationem habeat, & ex natura ſua ad libidinem excitandam tendat, adeóque hominem graviſſimo conſensûs periculo exponat, etiamſi ex ſola levitate, vel joco fiat, à mortali excuſari non poſſe, omnes fatentur. At verò quoàd eiusmodi tactus circa perſonam ejusdem ſexûs v. g. dum ſimul balneant, vel natant, &c. levitatem vel jocum à mortali excuſantem admittit Sanchez *lib.* 9. *diſp.* 46. *n.* 22. conſentiente Sylvio apud Tambur: *cit. c.* 8. §. 2. *n.* 4. dicente, quod putamus admitti poſſe, ſi leviter, & quaſi per tranſennam hoc fieret, non autem ſi omninò deliberatè: quia talis levitas & jocus deliberatus eſt nimis turpis & periculoſus, plures caſus huc facientes *q. ſeq.* ſub finem congeram. Denique ſe ipſum tangere ex ſola curioſitate vel levitate ſecluſa

ſa

ſa intentione mala & periculo, per ſe ſolùm
eſſe veniale, jam ſuprà notatum eſt.

IV.

Voluptatis vel delectationis gratiâ.

TActus, oſcula, amplexus, uti & aſpectus 351
ſæpiſſimè fiunt propter aliquam volupta-
tem, vel delectationem ſenſibilem, quæ in ip-
ſis, vel eorum objectis percipitur. Duplex au-
tem hic diſtinguitur delectatio, ſenſibilis vene-
rea & ſenſibilis tantùm.

Delectatio libidinoſa & venerea (jam toties
ad nauſeam uſque inculcata) eſt, quæ conſur-
git ex commotione vel alteratione partis infe-
rioris ob motum ſpirituum generationi ſervi-
entium: qualiſque percipitur in ipſa copula,
pollutione &c. Unde dicitur venerea, quia eſt
ordinata naturaliter ad promovendam gene-
rationem, cui venerem antiquitas ſtulta Deam
Præſidem faciebat. Delectatio ſenſibilis tan-
tùm dicitur, quia ſolùm conſurgit ex naturali
proportione potentiæ ad objectum tactum, vel
viſum; naturaliter enim viſus delectatur aſpe-
ctu rei pulchræ, & potentia tactiva ex contactu
rei mollis vel delectabilis, ut ſi delecteris aſpi-
ciendo fœminam pulchram, vel tangendo
mollem carnem manûs vel faciei fœminæ: Eo-
dem omninò modo, quo delectaris aſpectu al-
terius rei pulchræ vel mollis abſque omni ulte-
riori intentione ad delectationem libidinoſam,
carnalem, vel veneream ordinatam ad illici-

tam copulam vel ſeminationem. Ita quidem DD. communiter explicant; ſubtilius Tambur. *lib.* 7. *c.* 8. §. 1 *à num.* 7. præter delectationem veneream libidinoſam duplicem diſtinguit delectationem ſenſibilem naturalem tantùm, & ſpecialem non libidinoſam, qualis captatur ſpecialiter ex tactu, vel oſculo fœminæ absque tamen ordine ulteriori ad libidinem. Se lcgat, qui volet, noſtrum Marchant cum multis, ſed ſit

Reſolutio.

DElectatio voluntaria captata vel admiſſa deliberatè ex aſpectibus, tactibus, oſculis, amplexibus, venerea ſemper eſt peccatum mortale: ſenſibilis autem tantùm: per ſe veniale tantùm: per accidens tamen ſæpiſſimè mortale, imò ſemper mortale circa objectum per ſe turpe & obſcœnum. Ita DD. cit. explico breviter.

I. Venerea ſemper eſt peccatum mortale. Certum apud omnes, & ratio eadem eſt, quâ quæſtio ſequens probabitur: Inſuper in ea delectatione voluntaria nullam dari parvitatem materiæ à mortali excuſantem. Certè ſi delectatio moroſa venerea de re turpi cogitata tantùm mortale eſt (ut ex communi ſuo loco probatur) quantò magis mortale erit captata ex oſculis, amplexibus, tactibus impudicis. Atque hac ratione intellige damnari ac prohiberi ab Alexandro VII. inter cæteras num. 40. hanc propoſitionem: *Eſt probabilis opinio, quæ dicit*

dicit eſſe tantùm veniale oſculum habitum ob delectationem carnalem & ſenſibilem, quæ ex oſculo oritur, ſecluſo periculo conſenſûs ulterioris, & pollutionis. Hæc ibi. Nam per delectationem carnalem videtur omninò intelligi venerea ſeu libidinoſa, vel ſaltem ſenſibilis cum illa conjuncta, cum conſenſu, vel periculo conſenſûs in illam veneream delectationem, juxta mox dicenda, etſi *abſque periculo conſenſûs ulterioris* in aliquod opus turpe, *vel pollutionis*: ſed hæc ſalvo meliori judicio.

II. Senſibilis tantùm delectatio per ſe eſt veniale tantùm. Ita communis DD. cum Tambur. lib. 7. Decalog. c. 8. §. ult. num. 6. loquente etiam de delectatione illa ſpeciali non libidinoſa. Ratio; quia delectatio illa ſenſibilis per ſe, ſecluſo omni periculo conſenſûs turpis in delectationem veneream, omni prorsùs culpâ vacat: nam ex ſe ordinatur ad bonum finem, nec in ſe inhoneſta eſt; quòd ſi ergò captetur ex oſculis, tactibus, aſpectibus ratione ſui tantùm abſque aliquo bono fine, eſt ſanè deordinatio aliqua & abuſus rei per ſe non malæ, ideóque per ſe culpam venialem excedere non poteſt. Undè vides meritò jam ſuprà conceſſum aſpectum vel tactum partis alioquin honeſtæ v.g. aſpicere vel tangere faciē, manus, brachia, & (ſecundùm Navarr.) etiam mammillam fœminæ obiter ex joco, levitate, curioſitate, ex ſe nihil habere mali, præter ip-

ſum jocum vel levitatem venialem: nam ut ſic ſolam naturalem ſenſibilem pariunt delectationem: ergò ſecluſo conſenſu venereo non eſt undè mortalis culpæ condemnentur.

III. Per accidens tamen ſæpiſſimè mortale peccatum fit delectatio illa ſenſibilis ratione adjuncti periculi conſensûs turpis, & hoc ſenſu ac practicè omninò vera eſt communis ſententia DD. ac ipſius Sanchez ſæpè cit: *lib 9 diſp. 46.* Oſcula, amplexus, tactus voluptatis ſenſibilis gratiâ inter omninò ſolutos eſſe plerumque peccata mortalia ob maximum conjunctum periculum delectationis venereæ, ac conſensûs turpis: & ratio ſumitur ex manifeſta experientia, quâ conſtat ſæpiſſimè imò plerumque non ſiſti in illa delectatione ſenſibili tantùm, ſed nimis ſæpè, ob ſympathiam potentiarum, exurgere etiam delectationem libidinoſam veneream: atque ideò ita voluntariè oblectantem ſenſibiliter in eiuſmodi aſpectibus, tactibus, oſculis, plerumque ſe exponere periculo conſensûs turpis ſaltem in ipſam delectationem libidinoſam conſurgentem, ſi non etiam in ipſum aliquod opus turpe. Et hac ratione rursùs ſupra diximus, amplexus, oſcula, tactus, ſi fiant moroſè ob captandam delectationem ſenſibilem præſertim inter duos diverſi ſexûs, quia naturaliter conſequitur commotio, & delectatio libidinoſa, adeóque adeſt periculum conſensûs turpis, non poſſe excuſari â mortali, tunc enim ponitur

cau-

causa proxima veræ libidinis, niſi fortè ætas infantilis aliquid ampliùs permittat, uti permittit Sanchez *cit. num.* 13.

IV. Imò ſemper peccatum mortale eſt delectatio ſenſibilis ex aſpectu, vel tactu circa objectum per ſe turpe & obſcœnum. In hoc omnes conſentiunt, & nos hactenus ſemper ſuppoſuimus. Ratio imo experientia nimis manifeſta eſt; quia aſpectus & tactus objecti obſcœni, vel partis inhoneſtæ corporis alterius, etſi fiant primariò ob delectationem ſenſibilem, tamen naturaliter & inſeparabiliter pariunt etiam delectationem libidinoſam veneream, ut moraliter impoſſibile ſit, ut delectatio quæcunq; ſenſibilis eius partis, quæ tam proximè inſervit generationi, aſſumatur vel admittatur, quin concomitanter conſurgat ipſa delectatio libidinoſa; quarè dum aliquis tam proximam inſeparabilem, & efficacem cauſam libidinoſæ delectationis voluntariè ponit, illam voluntariè procurare, & ſaltem indirectè velle convincitur, eóque ipſo delinquere mortaliter, quæ ratio valde notanda eſt. Tandem ſi fiant eiusmodi tactus, oſcula, amplexus cum periculo ipſius pollutionis, de hoc jam habes *ſuprà ſect.* 4. ſatis. Jam ſequitur principalis in hac materia valde intricata controverſia, & delicata.

QVÆ-

QVÆSTIO ALTERA.

Daturnè parvitas materiæ excuſans à mortali in re venerea, vel materia luxuriæ?

352 DIfferunt iſta duo *ſicut magis & minùs latè patens*; nam res venerea propriè eſt ipſa copula, vel coitus carnalis, pollutio atque delectatio venerea ex commotione ſpirituum generationi ſervientium orta in- & circa partes genitales, & ad ſummum, quæ ad hoc proximè diſponunt, ut tactus & agitatio partium genitalium &c. materia luxuriæ autem generalis ultra prædictas res venereas ad ipſam generationem pertinentes, comprehendit omnem etiam impudicitiam ſeu occupationem potentiarum ac ſenſuum præſertim tactûs circa res inhoneſtas, vel ad libidinem aliquo modo provocantes, de quibus hactenus actum eſt. Jam verò non poteſt eſſe quæſtio, an detur parvitas materiæ in re venerea quoàd ipſam copulam & pollutionem, ſeu ſeminationem illicitam. De hoc enim nemo ſanæ mentis ambigit, quin non; ſed ſolùm quoàd delectationem libidinoſam veneream, directè vel indirectè intentam, & conſequenter etiam quoàd impudicitiam cordis, oris, aſpectûs, tactûs, &c. pono duas reſolutiones.

RESOLVTIO I.

353 IN re venerea, hoc eſt, non tantùm quoàd copulam, pollutionem, diſtillationem libidinoſam, ſeu quamcunque voluntariam effuſio-

ſionem ſeminis illicitam, verùm etiam quoàd delectationem veneream ſeu libidinoſam directè & deliberatè intentam, quæſitam, acceptatam practicè ſaltem non poteſt eſſe parvitas materiæ excuſans à mortali: atque ideò omnis impudicitia cordis, oris, aſpectûs, tactûs, oſcula, amplexus facta causâ delectationis venereæ captandæ, ſicut omnis in illam deliberatus conſenſus ſeu complacentia ſemper eſt peccatum mortale. Eſt in re communiſſima, & mihi planè certiſſima doctrina, quam latiſſimè probat Rebellus *de juſt. part.* 2. *lib.* 3. *q.* 19. Leſſ. *lib.* 4. *de juſt. c.* 3. *n.* 119 Sanchez *lib.* 4. *moral. c.* 5. Laym. *lib* 4. *tract* 5. *c.* 8. *n.* 2. Dian. *part.* 3. *tract.* 5 *reſolut.* 1. alii innumeri apud iſtos (quidquid cum paucis aliquibus contradicat Caram: in Regul. S. Benedicti infra citandus) Ratio eſt; quia omnis delectatio venerea & libidinoſa naturâ ſuâ per ſe ordinatur ad copulam, imò re ipſa (ut benè docet Galenus apud citat) eſt ipſiſſima inchoatio pollutionis; quid enim eſt niſi motus humoris ſpermatici per ſpiritus generationi ſervientes incaleſcentis, & per certas arterias ad inſtrumentum generationis tendentis, &c. ergò ſicut deliberatè velle copulam, ſeu ſeminationem illicitam ſemper mortale eſt; ita etiam deliberatè velle eam delectationem, ſeu commotionem veneream in ſe, vel in alio ſemper erit peccatum mortale, & ſicut in ipſa copula

vel

Digitized by Google

vel ſeminatione illicita, ita & in ea delectatione, vel commotione illicita per ſe ordinatata, & inchoante ſeminationem illicitam, nunquam poterit eſſe parvitas materiæ excuſans à mortali *ſaltem practicè loquendo*. Neque enim in praxi audienda eſt diſtinctio Caramuelis *Theolog. Regul. ſive in Regula S Benedicti diſp. 69. & 70.* Delectationem veneream eſſe quidem peccatum mortale, quandò pollutio graviter & propinquè inchoata eſt: non item, ſi pollutio ſolùm leviter, tenuiter, & remotè inchoata ſit. Etſi enim hoc ſpeculativè defendi poſſe fatear; practicè tamen nullo modo probari poteſt ob evidentiſſimum periculum in re tam lubrica & picea. Hìc enim veriſſimè & certiſſimè: *qui tangit picem, inquinabitur ab ea*; etenim quantumvis minima delectatio & commotio venerea naturâ ſuâ tendens in maiorem & maiorem, ipſamque ſeminationem, & tam delectabiliter, voluntariè conſentientem, ac maximè excitantem exponit proximo & graviſſimo periculo conſentiendi in maiorem delectationem, maiúſque peccatum carnale. Qua ratione Sanchez *cit. lib. 1. moral. c. 6.* dicit (retractans ſuam contrariam ſententiam anteà traditam *lib. 9. mat. diſp. 56.*) *quia in quavis delectatione venerea deliberatè admiſſa apertum eſt periculum incidendi in maiorem delectationem aliam manifeſtè mortalem: quarè nec audeo, nec unquam auſus ſum excuſare à confeſſio-*

feſſionibus huiusmodi delectationum quantumvis modicarum declarationem.

Reſolutio altera.

OMninò admittenda eſt parvitas materiæ excuſans à mortali in materia luxuriæ quoad impudicitiam cordis, oris, aſpectûs, tactûs, &c. non tantùm quoad delectationem ſenſibilem (de qua ſuprà) ſed etiam quoad ipſam delectationem veneream libidinoſam directè minimè intentam, ſed indirectè ſolùm voluntariam in ejuſmodi cauſa levi poſita, vel non ablata, ſecluſo conſenſu, & periculo conſensûs in ipſam delectationem veneream, vel ulteriùs opus turpe. Ita (præter DD. qui abſolutè hìc admittunt parvitatem materiæ, & fortè nihil aliud volunt, excepto Caramuele manifeſtè loquente de delectatione venerea) expreſsè docet Vaſquez *lib. 2. diſp.* 108. aſſerens hac de re nullam fuiſſe controverſiam, cùm DD. contrarium communiter aſſerentes loquantur de delectatione venerea directè intenta, vel volita. Caſtro-Pal. apud Tumbur. *cit. c.* 8. § 1. *n.* 8. vocat hanc communiſſimam DD. Sententiam admittentem in materia luxuriæ leve peccatum ex parvitate materiæ, aliiſque cit Filliuc. *tract.* 30. *in* 6. *præcept. c.* 9. *toto*, præcipuè *n.* 18. *&* 19. Item par nobile fratrum Jacob March. reſol. Paſtoral. *p.* 1. *c.* 6. *q.* 6. Et Petrus Marchant. *Trib. tom.* 2. *tract.* 6. *tit.* 3 *q.* 2. § 8 *dub.* 1. *reſol.* 2. *in fine.* Ratio; quia 354

valdè

valdè rationabile, & conſonum eſt fragilitati humanæ, quòd homo ſub peccato mortali non teneatur evitare omnem actionem levem, ex qua eſt periculum exurgendi aliquos motus delectationis venereæ, & cùm hi motus longè facillimè exurgant, ut ſint mortales, omninò requiri debet majus voluntarium, quàm indirectum & virtuale in causâ maximè levi, & de ſe veniali tantùm: alioquin certè oporteret condemnare peccati mortalis omnem converſationem non neceſſariam virorum cum fœminis, juvenem cum puellis, colloquia familiaria, choreas, aliásque recreationes etiam honeſtas, cùm in iis facillimè incurrant aſpectus blandi, verba levia, tactus, oſcula, amplexus, & alia hujusmodi venialia, ex quibus plerumque oriuntur motus aliqui venerei, quos tamen ſecluſo conſenſu, ejúsque periculo unacùm veniali cauſa ſua meritò cenſemus veniales, quemadmodùm & alia, quæ remotè tantùm diſponunt ad alia peccata mortalia, ut litigium ad homicidium, hauſtus ſuperfluus ad Ebrietatem, venialia tantùm meritò cenſentur. Regula ergo à DD. aſſignata, & recepta, & à nobis tradita de ipſa pollutione indirectè voluntaria, vel cauſata à fortiori locum habere debet in delectatione venerea indirectè tantùm voluntaria, nimirùm. *Quando cauſa poſita eſt licita, vel venialiter tantùm mala, etiam delectatio præter intentionem*

ſub-

ſubſurgens inculpata, vel venialis tantùm culpa erit. Applica in exemplis hactenùs datis. Ex dictis inferenda eſt corollaria

Reſolutio.

Variorum caſuum in particulari.

I. OSculari pueros ex amore teneræ infantilis ætatis, complecti, tangere, captando delectationē ſenſibilem ex mollitie carnis teneræ, ſecluſo conſenſu turpi, nullum vel veniale tantùm peccatum eſt. Sanchez, Jacob Marchant. l.c. Similiter ancillæ puellos veſtientes, lavantes, eorúmque pudenda tangentes, vel aſpicientes, etſi motus ſenſualis, ſecluſo conſenſu vel complacentiâ turpi, exurgat; Aut non peccant, ſi ita officium exigat; aut ſolùm veniale eſt, ſi ex curioſitate faciant, mortaliter autem peccare poſſunt, ſi id moroſè faciant ob morale periculum conſensûs libidinoſi. 355

II. Perſonæ ejusdem ſexûs ſimul balneantes, natantes, ex curioſitate, vel levitate tantùm etiam in partibus verecundis invicem aſpicentes cum motu ſenſualitatis, ſecluſo conſenſu turpi, non ſunt condemnandi peccati mortalis: Secùs eſt de perſonis diverſi ſexûs, tunc enim ſemper eſt morale periculum libidinis. Se ipſum autem aſpicere, vel tangere ex curioſitate, vel levitate, ſecluſa intentione, complacentiâ, vel conſenſu turpi, ordinariè veniale eſt: quia minor eſt indecentia & mi-

Digitized by Google

nùs movent ad turpia propria, quàm aliena: Ut etiam in ſuperioribus notatum habes.

III. Choreas ducere, etſi aſpectibus, tactibus, oſculis, amplexibus ſolitis, delectatio ſenſibilis captetur, ſeclusâ ſemper intentione, vel conſenſu turpi, nullum, vel veniale tantùm peccatum eſt. Cajetan. *Verbo*: *Choreæ*. Filliut. *tract.* 33.*c*.10.*n* 224. ubi ſic dicit: *Ruſtici diebus feſtis non ſunt prohibendi à choreis, modò fiant poſt miſſam, tum quia aliàs otio vacarent, quod pejus eſſet, tum quia fiunt pro more Regionis, & publicè coram aliis, ideóque magna ex parte aufertur libidinis occaſio: Tum quia videntur conciliatrices amoris, & benevolentiæ inter adoleſcentes & puellas in ordine ad matrimonium.* Sic ille ſapienter.

IV. Cantare, dicere, legere turpia, peccatum eſt juxta intentionem facientis, ſi enim fiunt cum intentione vel complacentia turpi, mortale; ſi ex curioſitate vel levitate tantùm, ſecluſo periculo conſensûs turpis venialem culpam habent; at verò componentes cantiones, vel libros turpes ordinariè mortaliter peccant ob ſcandalum ſaltem aliquorum: quemadmodùm etiam comœdias turpes exhibentes, de quibus itidem jam mentio facta.

V. Mittere litteras amatorias, munera, &c. ſimiliter peccatum eſt juxta intentionem facientis: Si enim faciant ex intentione libidinoſa, vel animo provocandi alterutrum

trum ad illicitam venerem, liquidò mortale erit, ſi ex ſola levitate, joco, vexatione vel recreatione, veniale per ſe loquendo: Si ad captandum, vel fovendum honeſtum amorem in ordine ad matrimonium, culpâ vacabit, præſertim inter jam ſponſos. Intellige ſemper: *per ſe loquendo*, nimirùm, ſecluſo periculo proprio, vel alieno: aut niſi ſcriptio, pictura, &c. de ſe valdè turpis eſſet, & ad libidinem provocans.

VI. Aſpicere animalia coëuntia ex curioſitate vel levitate, ſecluſo affectu libidinoſo, non niſi veniale eſt; quia id non multùm excitare ſolet ad libidinem; Inſuper eadem animalia, minora præſertim, ut catellos, catos, &c. molliter tractare, demulcere, etiam eorum pudenda contrectare, &c. (res ſanè caſtitatis amatoribus meritò fugienda) ex curioſitate, vel levitate, nullâ conceptâ in ſe impurâ delectatione, nonniſi veniale eſſe docet Sanchez *lib.* 9. *diſp.* 46. *n.* 15. Alióſque citans Diana *part.* 2. *tract.* 17. *reſolut.* 37. Quia indè non excitatur tam vehemens delectatio. Addidit quidem Diana. *Et quamvis confricans intenderet, ut brutum ſemen expelleret ex curioſitate illud videndi, non eſſe mortale; quia non eſt mortale impedire bruti generationem, aut efficere, ut abortiat, ſicut nec ipſum necare* (brutorum enim Domini ſumus) *licèt oppoſitum ſit probabilius.* Hæc Diana ex Sanchez. Oppoſitum autem

docent Bonacinna, & Salas apud eundem, & meritò mortale eſſe cenſet Tamburin. *cit.lib.7. c.8.§.2. n.5.* Quandò quis ita faceret ob delectationem ſenſibilem; quia tanta contrectatio pudendorum animalis, tam ſeriò facta ob ſenſibilem delectationem, principium ex ſe eſt impuræ libidinis. Denique ſi ejusmodi fierent ex affectu libidinoſo ad ipſa animalia, maximè grandiora, non tantùm mortale eſſet, ſed etiam ſpectaret ad peccatum Beſtialitatis tanquam actus quidam inchoatus. Et de his tandem ſatìs.

CAPUT IV.

Sivè

TRACTATULUS APPENDIX DE ABORTUS PROCURATI MALITIA ET POENIS.

Juxta Jus Commune & Conſtitutiones SIXTI V. & GREGORII XIV. Pontificum.

PRÆNOTIONES.

I. *Abortus.*

EST ejectio fœtûs immaturi, ejúsque vel inanimis adhuc, aut jam animati animâ 356
rationali. Retinenda pro praxi omninò videtur communis perſuaſio ex Ariſtotele *l.7. de animal. c. 3.* fœtum maſulum animari quadrageſimo, fœmineum verò octuageſimo die à conceptione. In dubio, qualisnam fœtus fuerit, præſumendum eſſe maſculum; ideóque poſt quadrageſimum diem ejectum fuiſſe animatum, ac homicidium patratum; atque ita obſervare ſacram Pœnitentiariam, teſtatur Naldus apud Dianam conſentientem *P.7 tr.5.*

 reſol.

reſol. 5. Contra verò præſumendum fuiſſe fœmineum; ac proindè ante octuageſimum vel ſaltem ſexageſimum à conceptione diem ejectum, non fuiſſe animatum, nec conſequenter homicidium patratum, ut, quo minùs poteſt, gravetur delinquens, mitiùs cenſent alii. Et ſaltem verum eſſe debet in ordine ad pœnas corporales, quando criminaliter agitur; tunc enim, quoad rationabiliter poteſt, præſumitur fœtus potiùs inanimatus, quàm animatus, ut pluribus allegatis tenet Barboſa apud eundem Dianam *ibid. reſol.* 41.

II. *Abortum procurare.*

357 EST ſtudiosè quærere & applicare media ad id, ut fœtus ſive inanimis adhuc, ſive jam animatus ejiciatur vel occidatur. Duobus modis poteſt fieri ejuſmodi abortûs procuratio. Primò, *directè* & *per ſe*: applicando medium vel medicamentum per ſe efficax & ordinatum ad expellendum vel occidendum fœtum: uti ſunt potiones quædam medicatæ, compreſſio violenta prægnantis, percuſſiones, pondera gravia eidem impoſita, alia ſexcenta, & non rarò etiam malefica. Secundò *indirectè tantùm*, & *per accidens*: utpotè applicando pharmacum vel medium per ſe ſolùm ordinatum ad conferendam ſanitatem prægnantis, etſi per accidens & præter intentionem ſimul fœtum expellat, eive mortem inferat. De cætero notum eſt, abortum, ſicut & quod-

vis

vis homicidium, poſſe cauſari aut phyſicè & immediatè, aut moraliter & mediatè, juſſione, conſilio, conſenſu; item aut voluntariè, aut ſolùm caſualiter: denique aut certò aut dubiè; de quibus ordine: præmiſsâ tamen neceſſariâ ſummulâ dictarum Conſtitutionum Pontificiarum.

III. *Summa Conſtitutionis Sixtinæ.*

SIxtus V. *Conſtitutione ſua* 87. *editâ anno* 358
1588. *incipiente Ad effranatam.* de re noſtra decernit ſequentia.

Primò §. 1. Eos, qui per ſe vel interpoſitas perſonas, abortûs ſeu fœtûs immaturi, tam animati, quàm inanimati, formati vel informis ejectionem procuraverint, percuſſionibus, venenis, medicamentis, potionibus, oneribus, laboribúſque mulieri prægnanti impoſitis, ac aliis etiam incognitis vel maximè exquiſitis rationibus, ita ut reipsâ abortus indè ſecutus fuerit, ac etiam prægnantes mulieres, quæ ſcienter præmiſſa fecerint: teneri pœnis omnibus Jure Divino & Humano, Canonico & Civili ſtatutis contra veros homicidas.

Secundò §. 2. 3. 4. Eoſdem incurrere irregularitatem: undè nec promoveri poſſint, nec, ſi promoti fuerint, miniſtrare; ſed eo ipſo omni privilegio Clericali, Officio & Beneficio eſſe privatos, quæ ſic vacatura reſerventur diſpoſitioni Papæ: atque inhabiles in futurum, etiamſi delictum fuerit occultum; Et qui

foro Eccleſiaſtico ſunt ſubditi, degradati tradantur foro ſæculari capitali ſentētiā puniēdi.

Tertiò §.5. Similibus pœnis vult teneri eos, qui ſterilitatis potiones ac venena propinaverint mulieribus, aut quo minùs fœtus concipiant, impedimentum præſtiterint, vel ad hæc quocunque modo conſuluerint, vel auxiliati fuerint; nec non & mulieres ipſas, quæ eadem pocula ſpontè ac ſcienter ſumpſerint.

Quartò §.7. Inſuper omnes, quicunque vel quæcunque, vel ut principales, vel ut ſocii, ſociæ, conſciævé ad tale facinus committendum, opem, conſilium, favorem, potionem vel alia cujuscunque generis medicamenta ſcienter dederint, ac etiam ſcribendo litteras vel apochas, vel aliàs verbis aut ſignis juverint, aut conſuluerint, ipſo facto excommunicationem incurrant, à quâ nequeant abſolvi (niſi in articulo mortis) neque etiam in Jubilæo, aut vigore Concilii Tridentini, niſi à Romano Pontifice; atque etiam ab eo duntaxat urgentiſſimis de cauſis, in irregularitate eâ de causâ contractâ, diſpenſari poſſit. Non obſtantibus, &c. *more ſolito*.

IV. *Moderatio Gregoriana.*

359 GREGORIUS XIV. *conſtit*.8. *editâ anno* 1591. *incipiente* Sedes Apoſtolica; rigidam illam Sixti V. Conſtitutionem in duobus punctis graviſſimi momenti moderavit. Accipe verba formalia omni acceptione digna.

Primò

Primò §. 2. fine. *Prædictam conſtitutionem ſic duximus moderandam, ut à peccato & excommunicatione contra perſonas ibi expreſſas latâ, tam quoad eos, qui hactenus deliquerunt; quàm quoad illos, qui poſt noſtram conſtitutionem in iiſdem caſibus deliquerint; quilibet Sacerdos tam ſæcularis, quàm cujusvis Ordinis Regularis, ad Chriſti fidelium confeſſiones audiendas, & ad hos caſus ſpecialiter per loci Ordinarium deputatus, plenam & liberam, in foro conſcientiæ tantùm, abſolvendi habeat facultatem, eandem prorsùs, quam idem Sixtus Prædeceſſor ſibi ac ſuis Succeſſoribus reſervavit.*

Secundò §. 3. *Quô verò ad pœnas procurantium abortum fœtûs inanimis, aut exhibentium mulieribus, vel ſumentium venena ſterilitatis, aut quocunque modo auxilium vel conſilium eis dantium, in prædictâ Conſtitutione contentas, conſtitutionem præfatam in ea parte, ubi de his agit, ad terminos juris communis, ac ſacrorum Canonum, & Concilij Tridentini diſpoſitionem, Autuoritate Apoſtolicâ, tenore præſentium, tam quoad præterita, quàm quoad futura, perpetuò reducimus, perindè ac ſi eadem conſtitutio in hujusmodi parte nunquam emanaſſet.*

Non obſtantibus eâdem Prædeceſſoris noſtri Conſtitutione, quam, quoad reliqua omnia, præter contenta in hâc noſtra conſtitutione, in ſuo robore omninò permanere volumus, cæteriſque contrariis quibuscunque. Hæc Pontifex Gregorius.

Ex quibus vides ex illa Conſtitutione Sixti-

nâ nihil ferè remanere roboris quoad abortum fœtûs inanimis; multùm verò per omnem modum quoad abortū fœtûs animati, te patebit.

SECTIO I.

Abortus fœtûs inanimati.

Malitia.

360 INtrinſecè malum & mortaliter illicitum eſt fœtûs etiam inanimati abortum procurare directè: Eſt enim velut homicidium privativum, utpotè impeditio vitæ humanæ in materiâ, in quâ ſecundùm ordinarium naturæ curſum proximè ineſſe deberet, de quo acutè Tertullianus in Apologetico c. 9. *Nobis, homicidio ſemper interdicto, etiam conceptum utero, dum adhuc ſanguis in hominem delibatur, diſſolvere non licet. Homicidij feſtinatio eſt, prohibere naſci: nec refert, natā quis eripiat animam, an diſturbet naſcentem. Homo eſt, qui futurus eſt, nam fructus in ſemine eſt.* Et ex D. Hieronymo Sixtus P. V. in allegatâ Bullâ, *Nimis enim imprudenter contra Dei voluntatem ſe opponunt, qui, ut S. Hieronymus ait, dum natura recipit ſemen, receptum confovet, confotum corporat, corporatum in membra diſtinguit: dum inter ventris anguſtias Dei manus ſemper operatur, idémque corporis creator & animæ eſt, impiè deſpiciunt bonitatem figuli, id eſt Dei. qui hominem plaſmavit, fecit & voluit.* Sic illi: idémq; ſentit D. Auguſtinus *l. de Nuptiis & Concupiſc. c.* 15. relatus *c. aliquando* 32 *q.* 2.

Ejus-

Ejuſdem intrinſecæ & mortalis malitiæ eſt, quocunque modo vel medio malitioſè impedire conceptionem prolis poſt copulam, aut prolis jam conceptæ animationem, aut aliter ſterilitatem procurare; cui flagitio pœna homicidii decernitur jure communi *c. Si aliquis. de homicidio. Si aliquis cauſa explendæ libidinis, vel odij meditatione, homini aut mulieri aliquid fecerit, vel ad potandum dederit, ut non poſſit generare vel concipere, vel naſci ſoboles, ut homicida teneatur.* Verùm hîc controverſia eſt perdifficilis, utrum prædicta adeò ſint intrinſecè mala, ut nullo bono fine cohoneſtari, nullo caſu vel causâ excuſari, ac licere poſſint.

Opinio licere aliquando.

UNo ſaltem caſu, nempè ad ſervandam vitam prægnantis ex præſenti morbo extremè periclitantis, nullo alio remedio ſuppetente, licere directè procurare abortum nondum animati fœtûs, docent DD. ſanè graves & multi ſatis, Navarrus, Henriquez, aliíſque congeſtis Sanchez *l 9. de Matrimonio diſp. 20.* Layman. *Theol. Moral. l. 3. tr. 3. p. 3. c. 4. n. 4.* Diana *part. 5. tr. 14. Miſcell. reſol. 90.* Ratio potiſſima eſt: I. Quòd eo caſu fœtus ſit quodammodò aggreſſor invadens quaſi matrem, dum ei periculum mortis creat: quem proindè jure naturali liceat abigere, quemadmodùm & alios humores noxios invadentes naturam. II. Licitum eſt ad conſervationem totius ſuppoſiti 361

Digitized by Google

poſiti abſcindere aliquod membrum etiam ſanum & innoxium ex ſe, ut ſi manu vel pede alligatus aliter non poſſis evadere mortem atrocem à graſſante incendio, aut imminente ferâ vel tyranno, &c. atqui fœtus nondum animatus eſt pars uteri materni, ergò, &c. III. Ex duobus malis minus eſt eligendum, majúsque bonum præferendum minori: at nonne liquidò majus malum eſt mors matris, quàm ejectio fœtus nondum animati, majúsq; bonum conſervatio vitæ matris quàm fœtûs inanimis? IV. Ad quid tandem cum tanto matris diſcrimine & detrimento conſervandus ſit fœtus ille, qui certè, pereunte matre, nunquam animabitur.

Nec deſunt Authores, qui hanc licentiam abortûs procurandi ulterius extendant ad cavendam mortem vel infamiam de futuro, utpotè quando prægnans timeretur ex partu moritura, vel jam experta ſit, ſe in partu ad extrema deduci: item quando prægnanti ex ſtupro, adulterio, inceſtu, alióve coitu damnato, ſecuto partu immineret periculum graviſſimæ infamiæ, pœnæ, imò mortis ex juſtitia, &c. In ejusmodi caſibus etiam licere tempeſtivè procurare abortum fœtûs nondum animati probabile cenſent Torreblanca, Bordonus, Lezana, Trullenchus, alii apud Dianam *p. 6. tr. 8. Miſcell. reſoll.* 37. ſed meritò reprobat Communis Doctorum etiam priorem caſum approbantium, Sanchez *cit. n.* 9. Diana ibidem in fine

fine, addens: *Imò audio, ſi verum eſt, fuiſſe damnatum in Congregatione ſancti officij.*

Sententia vera, licere nunquam.

ITa univerſaliter Communior Doctorum, nominatim Leſſius *l. 2. de juſtit. c. 9. dub.* 362
10. *n.* 61. *P.* Navarr. *l.* 2. *de Reſtit. c.* 3. *num.* 140. Card. de Lug. *diſp.* 10. *de Juſt. ſect.* 5. *à num.* 130. & latè Baſil. Poncius *l.* 10 *de Matrimonio c.* 13. alij apud ipſos. Ratio validiſſima ſumitur à ſimili de pollutione ſeu effuſione ſeminis voluntariâ nullo unquam caſu licitâ, etiam in noſtro caſu ad conſervandam vitam hominis extremè periclitantis. Et quænam hujus ratio? an vulgaris illa: Quod procurare pollutionem ſit contra finem naturalem ſeminis à natura per ſe intentum; ſcilicèt generationem prolis? Atqui procurare abortum fœtus jam concepti, etſi nondum animati, æque, imò multò magis eſt contrà finem generationis, à natura per ſe, non modò intentum, ſed iam actu attentatum, & proximè attingendum uti pulchrè exprimunt verba Tertulliani, & Sixti V. P. modò n. 1. recitata; ergò à fortiori non licebit unquam etiam ad vitam prægnantis conſervandam procurare abortum.

Dices utique cum doctiſſimo Sanchez *cit n.* 7. Rationem ob quam ſeminis effuſio nunquam liceat, non eſſe dictam fruſtrationem finis naturalis, damnúmque generationis præcisè; ſed quia natura omnimodam ſeminis adminiſtra-

tionem

tionem negavit extra coitum aptum generationi, propter apertiſſimum periculum incontinentiæ ex nimiâ delectatione, quæ in illa effuſione ſentitur. Nam hinc, ſi extra copulam liceret ſaltem aliquo caſu eam procurare, homines eâ delectatione contenti minùs de prole generandâ curarent, ſicque impediretur uſus matrimonij maximo generationis ac ſpeciei humanæ detrimento. Quæ ratio & inconvenientia non habet locum in abortu procurando ſine dubio non multùm delectante. Sed pace laudatiſſimi Doctoris, occurro cum Eminentiſſimo Cardinale de Lugo *cit. n.* 131. & ſubſumo.

Atqui reverâ, re benè conſideratâ, eadem ratio, & quidem fortiùs urget in propoſito. Nam ſi aliquando liceret procurare abortum, omninò & maius eſſet periculum, quod homines illam delectationem longè majorem ipſius copulæ quærerent eo animo & fiduciâ, quòd poſteà ex cauſa poſſit procurari abortus, partûſque impediri (& ſanè frequentior multò poſſet cauſa prætendi abortûs procurandi, quàm pollutionis) ſicque homines adhuc eâ delectatione contenti minùs curarent de prole generandâ, & non tantùm impediretur uſus legitimi matrimonii, ſed magna daretur occaſio fornicationibus & ſtupris, à quibus abſterrere ſolet timor prolis, partúſque futuri: qui timor magnâ ex parte ceſſaret, ſi ſcirent homines, poſteà ex causâ licere abortum procurare. Faten-

rendum ergò eſt naturam, ſicut ſeminis, ita & fœtûs omnimodam adminiſtrationem negâſſe citra finem generationis: atque adeò, ſicut pollutionis ita & abortûs procurationem ſimpliciter & in omni caſu interdixiſſe.

Cæterùm *quod nimium probat, nihil probat*. Rationes oppoſitæ ſententiæ, aut nihil probant pro abortu, aut efficaciùs urgent pro pollutione. Nam ecce: Ad I. ſi ratione aggreſſionis licet procurare abortum fœtûs inanimis; certè longè violentiùs aggreditur vitam humanam ſemen abundans morbis illis acutiſſimis, quàm minutula illa ſubſtantia fœtus adhuc inanimis: ergò à fortiori, cur ſimiliter eo caſu non liceat procurare emiſſionem ſeminis? Quin imo, cur non etiam abortum fœtûs jam animâ formati: cùm non minùs innocens poſſit ſe defendere ab aggreſſore animato, quâm inanimato? Loquimur autem de fœtu inanimi remanente in debita conſtitutione naturali & capaci animationis. Quòd ſi enim fœtus jam eſſet corruptus, nemo negabit poſſe directè expelli ob conſervandam vitam mulieris (ſicut & ſemen corruptū ad ſervandā vitam hominis) jam enim non eſt fœtus, ſed maſſa maligna.

Ad II. omninò licet ob conſervandum totum amputare partem: pars enim naturaliter & principaliter eſt propter totum, neq; membrum hominis ullum, niſi in ordine ad totum, habet finem per ſe intentum à natura in univerſo. Fœtus autem propriè non eſt pars matris,

ne-

Digitized by Google

neque propter matrem; ſed alium habet finem per ſe intentum à natura, imò inchoativè in fieri jam eſt condiſtinctum individuum humanum. Certè liquidò magis propriè pars hominis eſt ſemen, & aliquâ ſaltem ratione propter hominem, quippè & ipſum nutrimentum partium contiguarum ex phyſicorum ſcitis, ergò &c.

Ad III. Si tibi minus malum videtur abortus fœtus inanimati, quàm mors matris, quâ tandem ratione majus malum ſit effuſio ſeminis lethaliter pernicioſi, quàm mors hominis, præſertim Principis, Pontificis ſanctiſſimi? Noſti benè, quos tacitus inſinuans adorem.

Ad IV. Eâdem formâ interrogo; ad quid tandem cum tanto hominis diſcrimine & detrimento retinendum ſit ſemen? nunquid enim homo mortuus generabit? aut ſemen in cadavere tabeſcens utile erit generationi?

Vides ergò bone vir (cui hæc mente deſtino) [illegible]nem fundamentalem intrinſecæ & omni[illegible] inexcuſabilis malitiæ, ſicut in pluribus a[illegible]s, ut mendacio, violatione Sigilli Sacramentalis &c. ita etiam in hoc utroque caſu noſtro petendam eſſe, non à damno actuali, quod afferunt *ſemel facta*; ſed damno habituali & conſecutivo, quod adferrent *ſemel licita*, ſi nimirùm vel in aliquo uno caſu licere noſſent homines, qui ſuaptè naturâ corruptâ ad malum proni facili extenſione vitioſa paſſim fingerent ſibi caſus ſimilis licentiæ, graviſſimo

mo-

merum vel naturæ detrimento. Ita rectiſſimè ſentis cum Sanchez de pollutione ſupra *n.* 6. Idem à fortiori applico abortui *n.* 7. atque utrumvis æquè maius aſſero malum habitualiter & conſecutivè, quàm ſit mors unius hominis qualiſcunque; quouſque afferatur liquidum & efficax diſcrimen: quale certè non eſt, quod modus procurandi pollutionem facilis ſit & innoxius: media autem abortûs procurandi difficilia, aſpera, periculoſa: Ne credas: aliter experientia conſtitit, quoad conceptum vel fœtum diſturbandum proximis à coitu ſeptimanis: certè vix unquam talia, ut vel levem metuentem infamiam abſterreant à flagitio. Parce verecunde Lector in re non verecundâ ingratam moram. Nam urgens urſit me arcana cauſa.

Pœnæ & Limitatio.

PRocurantes quomodolibet abortum fœtus 363 nondum animati, quantumvis illicitè & malitiosè, poſt Conſtitutionem Gregorij XIV. neque irregularitatem contrahunt, neque excommunicationem à Sixto V. fulminatam incurrunt, ut ex prænotatis *n.* 4 liquet; illas enim pœnas quoad procurationem abortus fœtus inanimis, ſterilitatis &c. Gregorius reduxit ad terminos Juris communis, SS. Canonum & Concilii Tridentin: in his autem nulla fulminatur excommunicato in procurantes abortum: neque in toto jure ſtatuitur irregula-

Digitized by Google

ritas ex delicto homicidij, niſi homo jam actu vivens & animatus interficiatur: quin in noſtro caſu expreſsè declaratur *c. ſicut ex literarum de homicidio.* Ubi poſito caſu de Clerico, qui mulierem prægnantem per ludum Zonâ trahens abortire fecerat, ideóque de irregularitate dubio reſpondet Pontifex; *Quod ſi nondum erat vivificatus fœtus, miniſtrare poterit, alioquin debet ab Altaris miniſterio abſtinere, Gloſſa ibid. Et in ſupra allegatum c. Si aliquis eod. tit.* Adverte tamen ex procuratione abortus fœtûs inanimis incurri reſervationem apud Religioſos ex Bullâ Clementis VIII. ubi recepta eſt. Aliæ pœnæ huic ſceleri jure decretæ non incurruntur ante ſententiam judicis, ideóque non ſunt noſtri fori.

Conſequenter eâdem ratione, prædictas pœnas Irregularitatis & excommunicationis minimè incurrunt; attamen ob rationem *n.* 10. explicatam, graviſſimè & omni caſu, etiam mortis ex partu imminentis præviſo vel jam experto periculo, inexcuſabiliter peccant omnes, vir & mulier poſt copulam, prolis conceptionẽ vel animationem quocunque modo vel medio impedientes, v. g. ſeſe retrahentes, & naturam extra ſpargentes, mulier poſt copulam ſemen eijciens, & ſaltem ex erroneâ intentione impediendi generationem, inverſo ſitu vel ſtando coëuntes, fœmina poſt copulam ſtatim urinam urgens &c. &c. Etenim univerſaliter prolis conceptionem, quæ nata eſt ſequi ex copula,

pula, impedire, eſt contra naturam & finem naturalem generationis. Denique potionibus vel mediis quibuslibet in ſe vel in aliis ſterilitatem procurantes: ſic enim ſemen perpetuò fruſtrabitur ſuo naturali fine generationis: idque parùm & ſolùm ſecundum magis & minùs diſtat ab effuſione ſeminis extra vas. Vide Doctores laudatos à Diana *hic p. 7. tr. 5. reſol. 33. & p. 5. tr. 14. Miſcell. reſol. 90.*

Demum ſermo ſemper fuit & eſſe debuit de procuratione abortûs fœtûs inanimis & ſimilium per ſe directè intentâ, factâ ſcilicet per media per ſe ordinata & efficacia ad deſtruendum vel ejiciendum fœtum. Nam ob cauſam proportionatam, ſaltem ad ſervandam vitam matris in præſenti diſcrimine, fœtus nondum animati abortum indirectè tantùm & per accidens cauſare, adhibendo nimirum medium per ſe directum ad ſanitatem matris, utpotè ſectionem venæ, pharmacum purgativum ſeu potionem medicatam ad humores noxios expellendos, etſi ſimul per accidens & præter intentionem ſequatur abortus ſeu ejectio fœtus inanimis, omninò licitum eſt communi conſenſu Doctorum. *Navarrus c. 25. n. 62. P. Navarr, Leſſius, Sanchez, Layman, Lugo ll. cc.* Ratio eſt: quia mater prægnans eo caſu utitur jure ſuo procurandi ſibi ſanitatem, & propter illam neceſſitatem, abortus ſolùm cenſetur permiſſus & non intentus vel cauſatus moraliter: quemadmodum eâdem

 ratio-

Digitized by Google

ne licitè ſumitur medium directum ad ſanitatem, licet conſequenter & præter intentionem prævideatur adferre expulſionem ſeminis, quæ nec intenditur, nec ad ſanitatem conducit. Eadem enim quo ad hoc eſt ratio utriusque. Sed jam vides hunc abortum nec indirectè quidem cauſari poſſe, ob periculum futuræ tantùm mortis vel infamiæ. Ecquodnam remedium nunc adhiberi poterit per ſe directum & efficax ad evitandam in futurum infamiam vel mortem ex partu, à Juſtitia, à marito vel parente inferendam, quo remedio ſimul per accidens tantum & præter intentionem cauſetur abortus? Non capio.

SECTIO II.

Abortus fœtûs animati directè cauſatus.

Malitia.

364 SIne dubio intrinſecè malum & mortale eſt directè procurare abortum fœtus animati: eſt enim verum homicidium, & ſi à parentibus fiat, parricidium, & quidem omnium graviſſimum cum animæ rationalis certiſſimâ damnatione æternâ quoad pœnam damni. Certiſſimum quoque apud omnes id nullo unquam caſu vel causâ poſſe licere: ſive conſtet jam animatum eſſe fœtum, ſive dubitetur an de facto animatus ſit: ſive deindè abortus intendatur propter ſe ut finem, ſive ſolùm intendatur ut medium propter alium finem v.g. ad conſervandam vitam matris, vitandam infamiam, &c.

dum-

dummodo media adhibita per ſe tendant ad cauſandum abortum, neque aliter conducant ad vitam matris conſervandam, niſi quatenus cauſant abortum. Ratio clara eſt: quia non ſunt facienda mala, ut eveniant bona: atqui directè occidere hominem innocentem, intrinſecè malum, & nullo unquam caſu licitũ eſt: eſt autem fœtus animatus verus homo & innocens maximè, ergò, &c. De abortu directè procurato loquimur. Quoad indirectam verò eiusmodi abortûs procurationem ita diſtinguendum eſt.

Quòd ſi certò vel probabili Medicorum judicio, mater ſimul cum fœtu ante partum moritura ſit, ſumpto autem pharmaco ſpes ſit, ſaltem matrem ſervari poſſe, fas erit adhibere media per ſe directa & efficacia ad ſanitatem matris, ut venæ ſectionem, pharmacum purgativum, &c. etſi per accidens contingat indè fœtum enecari & abortiri, aliàs enim periret mater cum fœtu, per medicinam verò fortè liberabitur uterque. Communis DD. Sanchez *l.* 9. *de Matrimon. d.* 20. Layman. *l.* 3. *tract.* 3. *p.* 3. *c.* 4. *n.* 4. Lugo *diſp.* 10. *de juſt. ſect.* 5. Diana *p.* 7. *tract.* 5. *reſol.* 35. Ratio eſt: quia innocentem per accidens & præter intentionem, in caſu urgentis neceſſitatis occidere à ratione alienum non eſt, ſic enim in bello juſto licitè exploduntur tormenta contra civitatem, munitionem, navim hoſtilem, etſi per accidens

 dens

dens aliqui ibi innocentes occidendi ſint: ſic invaſus ab injuſto aggreſſore vitæ ſuæ, licitè fugit eques per ſemitam anguſtam (adhibitâ moraliter poſſibili cautelâ) etſi infans vel alius homo fortè ibi jacens, conculcandus ſit: & propiùs ad propoſitum; mulier prægnans invaſa à fera vel latrone ſine dubio licitè poteſt, imò præcepto naturali debet fugâ vel fortè etiam pugnâ vitam ſuam certo interitui expoſitam liberare, quamvis cum probabili vel evidenti fœtûs periculo. Atqui in propoſito noſtro occiſio vel abortitio fœtus maximè eſt per accidens & præter intentionem; cùm enim fœtus pendet à vita & ſalute matris, atque rariſſimè contingat fœtum vivum progigni poſt matris mortem, hinc medicamentum directè adhibitum ad procurandam ſanitatem matris, ex natura rei ſecundariò etiam tendit ad ſalutem fœtûs & per accidens ſolùm illi nocet.

At, quid ſi medicamentum adhibendum æqué efficaciter tendat ad ſanitatem matris & interitum fœtûs alioquin deſperati, poteritne adhuc licitè adhiberi, applicari à Medico, aſſumi a matre? quidquid negent Corduba, Vega, Manuel, Lud. Lopez, eò quòd hoc videatur eſſe directè procurare abortum & occidere fœtum: vera eſt ſententia affirmativa. Sanchez *cit n.* 18. Diana *reſol. 36. alii apud ipſos.* Ratio eſt: quia mater utitur jure ſuo, potiùs enim jus habet mater ad conſervandam vitam ſuam, quàm habeat fœtus, cùm hic à matre de-

pen-

pendeat, non è contra; ergò ſi medicina æqualiter tendat ad ſalutem matris & necem fœtûs, eo etiam maximè, quòd pereunte matre propè miraculum ſit, ſi fœtus incolumis evadat. Inſuper merito concedit Sanchez *ibid. n.* 19. id etiam licitum eſſe, quando medicamentum eſſet dubium, mortémne an auxilium eſſet allaturum; nam ex una parte dubii periculum damni perexiguum eſt, nimirùm aliquantulæ accelerationis mortis, ſupponimus enim alioquin ſalutem & matris & fœtûs eſſe deſperatam; ex altera autem parte dubii ſpes lucri eſt maxima, nimirum ſalus matris, & fortè etiam fœtûs, quæ videbatur deſperata. Sic enim ſi mors certa immineat ab incendio v. g. graſſante, vel ferâ, licitè te ex alto præcipitas cum dubio periculo mortis. Addit denique Sanchez *ibid.* Medicum eo caſu teneri medicamentum illud dubium adhibere: tenetur enim minus malum ægroti eligere: minus autem malum eſt dubia mors ſpem aliquam vitæ habens cum ſolo aliqualis anticipationis periculo, quàm mors omninò certa.

Contrà verò, ſi ſpes probabiliſſima à Medicis concepta ſit, in raro licet, non tamen rariſſimo caſu, ut matre cum vitæ ſuæ periculo ab iis medicamentis abſtinente, aut etiam mortuâ, fœtus in lucem prodire & baptizari poſſit: è diverſo adhibitis medicamentis, etſi fortè matre ſervatâ (quando enim certa ſalus Me-

dicis?) proles ſine baptiſmo peritura ſit, omninò ex charitate obligabitur mater ab eiuſmodi medicinis abſtinere cum periculo vitæ ſuæ in gratiam prolis. *Sanchez. Layman. Lugo ll. cc. alii apud Dianam reſol.* 37. *& per* 2. *tr.* 5. *reſol.* 11. Ratio eſt: quia lex & ordo charitatis poſtulat, ut vita ſpiritualis animati fœtûs in extremâ neceſſitate æternæ damnationis quoad pœnam damni, præferatur vitæ corporali matris. At, quid ſi & ipſa mater eo caſu ſciret vel probabiliter timeret, ſe eſſe in ſtatu peccati mortalis, & damnationis periculo? Ex hoc non excuſari ipſam à procurandâ ſalute ſpirituali prolis, ſed potiùs ad eum finem obligari ad procurandum ſibi ſtatum gratiæ per contritionem vel Sacramentum, meritò cenſet Lugo *cit. n.* 133. Et nimiùm metaphyſicè quidam requirunt, ut mater tunc certa ſit, & de ſalute propria, & de ſalute fœtûs baptizandi. Sic enim vanum & metaphyſicum evaderet præceptum illud, quo tenemur animas noſtras ponere pro ſalute ſpirituali proximi: quotuſquiſque enim certus erit de propriâ & proximi ſalute æternâ? excipe tamen rariſſimum caſum, quo mater eô articulô copiâ Confeſſarii deſtituta, & contritionis eliciendæ ignara reverâ verſaretur in certo periculo damnationis æternæ: tunc enim eam non obligari ad abſtinendum ab illis medicinis propter ſalutem ſpiritualem fœtûs, rectè cum aliis docent *Layman & Diana ll. cc.* Quia non tenetur vitam ſpiritua-

ritualem propriam prodigere propter vitam ſpiritualem alterius: & in pari neceſſitate benè ordinata charitas incipit à ſeipsâ. Relicto deinceps abortu indirectè tantùm procurato: de abortus directè & malitiosè cauſati pœnis horribilibus videamus.

Irregularitas.

OMnis quocunque modo vel medio fœtûs 36. animati abortum procurans directè, omnisque ad id ſcienter, juſſu, conſilio, auxilio quomodolibet cooperans, effectu ſecuto, ipſo facto incurrit Irregularitatem ex delicto homicidii voluntarii à ſolo ſummo Pontifice per ſe diſpenſabilem, tùm ipſo Jure Communi, tùm Conſtitutione Sixtinâ quoad hoc nihil immutatâ per Gregorium XIV. ut apud omnes in confeſſo eſt, Dico tamen: *Effectu ſecuto*. Nam quibuscunque mediis adhibitis attentatus ſit abortûs fœtus animati, ſi reipsâ non ſequatur, ſed partus vivus exiit in lucem non incurritur irregularitas: nam pœna in Jure decreta ipſo facto incurrenda non incurritur niſi propter delictum conſummatum, & non attentatum tantùm: idque maximè verum eſt de irregularitate, quæ, ipſo Jure ſtatuente, non incurritur niſi in caſibus Jure expreſſis, *c. Is qui de ſent. Excomm. in 6.* Exprimitur autem homicidium conſummatum tantùm, nullibi attentatum ſolùm, neque in ipſa ſæpè memorata Sixti V. rigidâ Conſtitutione. Adde inſuper

non incurri hanc irrugularitatem, niſi conſtet fœtum jam fuiſſe animatum, & proinde verè homicidium patratum, ut ſeorſim dicam ſect. ult.

Cùm igitur Gregorius XIV. Bullam Sixti V. quoad reliqua omnia, præter expreſſa in ſua Bulla (in qua quoad irregularitatem nihil moderavit) in ſuo robore permanere voluerit, palam eſt, Epiſcopum non poſſe regulariter diſpenſare in hac irregularitate ex abortu procurato etiam occulto; præterquam quod Concilium Tridentinum *ſeſſ.* 24. *c.* 6. *de Reform.* in ampliſſima facultate conceſſa Epiſcopis diſpenſandi in omni irregularitate proveniente *ex delicto occulto*: expreſsè excipiat eam, quæ provenit ex homicidio voluntario, utique etiam *occulto*: nam particula excluſiva ſeparat, quæ ſunt ejuſdem generis, ſecluſo tamen alio ſpeciali Privilegio. Poſſunt tamen vi Privilegiorum in ea irregularitate ex abortu diſpenſare Prælati majores Regularium cum ſuis ſubditis tantùm, idque aliis committere, ut pluribus allegatis tenet Diana *cit. p.* 7. *tr.* 5. *reſol.* 22. & Portellus noſter *V. abortus n.* 10. Nam hoc Privilegium nullibi revocatum eſt à Concilio Tridentino. Nec jam obſtat Conſtitutio Sixti V. Nam plures Succeſſores Pontifices Privilegia Minorum Concilio Tridentino non adverſantia confirmârunt *ex certa ſcientia*, ut videre eſt in Bullario Rodriquez & Cherubinorum: Confirmatio autem *ex certa ſcientia*

reva-

revalidat Privilegia etiã revocata ab Anteceſſore, imò habet vim novæ conceſſionis talis Privilegii: ut præter alios latè videre eſt apud Suarez *de legibus l.* 8. *c.* 18. & 19. Sed avertat Deus, ne opus ſit uti tali Privilegio.

Poteſt tamen Epiſcopus cum ejuſmodi irregulari ex abortu vel alio homicidio occulto, ut in ſuſceptis Ordinibus, etiã Sacerdotii, miniſtret, diſpenſare per accidens in caſu veræ neceſſitatis miniſtandi, quando non eſt facilis recurſus ad Pontificem, uti docent Sylveſter, Henriquez, Avila, eóſque laudans Layman *l.* 3. *tr.* 3. *p.* 3. *c.* 12. *fine*. Ratio ſumitur ex Epikeia, & rationabiliter præſumptâ voluntate Pontificis, ita exigente ſuavi regimine Eccleſiæ, ne animæ periclitentur: quemadmodum ob eandem rationem, communi Doctorum conſenſu Epiſcopus diſpenſat in Voto Continentiæ perpetuæ ad contrahendum matrimonium, quando urget periculum incontinentiæ, nec patet facilis acceſſus Romam. licet illud votum (æque ac hæc irregularitas) ſit reſervatum ſommo Pontifici, & in omnibus Privilegiis vel conceſſionibus diſpenſandi in votis excipi ſoleat: quin eâdem ratione Sanchez *l.* 2. *de Matrim. diſp.* 40. *n.* 7. benè probat, Epiſcopum diſpenſare poſſe in impedimento dirimente, ad contrahendum matrimonium in caſu urgentis neceſſitatis, qui non patiatur recurſum ad Pontificem. Notat tamen piè cautus Layman *l. c.* Epiſcopum tunc non ſimpliciter tol-

lere

lere irregrlaritatem, ſed tantùm ejus effectum ſuſpenſioni ſimilem, ut nimirùm interim celebrare liceat, dum culpa & defectus in occulto manent, & donec à Papa diſpenſatio impetrari commodè poſſit, ſed certè alii Doctores non ita anxiè loquuntur. Credo firmiter, Epiſcopum tunc, ſicut in illo voto & impedimento dirimente occulto, ita & in hac irregularitate occultâ ſimpliciter diſpenſare poſſe pro foro conſcientiæ absque remanente obligatione recurrendi ad Pontificem oblatâ commodiori occaſione; atque in contingentia facti, & ipſo caſu noſtro in celeberrimo Germaniæ Vicariatu practicari vidi.

Quid ergò agendum Sacerdoti v. g. qui procuravit abortum fœtûs animati, aliúdve occultum homicidium commiſit; ideóque irregularitati, & in noſtro caſu etiam excommunicationi ſubjacet, ſed niſi Miſſam celebret, aliásve functiones Sacerdotales obeat, veniet in ſuſpicionem criminis cum graviſſimo diſpendio famæ, aut etiam vitæ periculo? Debet is omnem operam dare, ut quàm citiſſimè diſpenſatio à ſummo Pontifice, aut juxta modò dicta ab Epiſcopo impetretur: interim verò poſt peractam pœnitentiam, celebrare poterit, quoties neceſſitas poſtulabit ad vitandam infamiam, aliúdve grave periculum, aut ſcandalum, juxta communem doctrinam & praxin in quâvis irregularitate vel cenſurâ. Rationem

nem communem dat Navarrus *Man. c. 27. n. 239. Quia lex naturalis & Divina, de defendenda propriâ famâ* (multò magis propriâ vitâ, ſcandalo cavendo) *præſtat legi humanæ de abſtinendo a ſacro in irregularite.*

Excommunicatio.

OMnis quocunque modo vel medio directè procurans abortum fœtus animati, 366
omniſque ad id ſcienter juſſu, conſilio, auxilio, favore, quomodolibet cooperans, effectu ſecuto, ipſo facto incurrit excommunicationem latam à Sixto V. & à Gregorio XIV. ſolâ reſervatione pro foro conſcientiæ ſublatâ, liquidò in ſuo vigore relictam. Textus autem fulminat[illegible]r ſic habet §. 7. *Omnes & ſingulos, cujuscunque gradûs, ſtatûs, ordinis, vel conditionis exiſtentes, tam laicos quàm Clericos, ſæculares, & cujuscunque Ordinis Regulares, nec non mulieres ſæculares, vel quemcunque Ordinem profeſſas, qui vel quæ, vel ut principales, vel ut ſociæ conſciæve ad tale facinus committendum, opem, conſilium, favorem, potionem vel alia cujuscunq; generis medicamenta ſcienter dederint, ac etiam ſcribendo litteras privatas vel apochas, vel aliàs verbis aut ſignis juverint, aut conſuluerint, ultra prædictas pœnas, ipſo facto nunc, prout ex tunc excommunicamus, & pro excommunicatis declaramus.* Hactenùs textus: quo licet Pontifex non ſatis expreſsè comprehendat ipſas matres prægnantes potiones abortivas per ſe ſumen-

tes

tes, alióve medio ſibimet abortum procurantes, quin imò has excludere ex vi verbi DEDERINT acutè videatur aliquibus apud Dianam *reſol.* 7. Attamen mihi indubitatum eſt, ſub illâ Excommunicatione comprehendere Pontificem voluiſſe omnes omninò principales abortum procurantes, quas in illa Bullâ expreſſerat: atqui §. 2. manifeſtè expreſſit: *Necnon prægnantes ipſas mulieres, quæ ſcienter præmiſſa fecerint:* & §. 5. *ac mulieres ipſas, quæ eadem pocula ſponte ac ſcienter ſumpſerint:* ergò etiam matres ſibimet abortum fœtûs animati procurantes prædictæ excommunicationi ſubjacere meritò docet Communis ſententia. *Fillintius, Bonacinna, Dicaſtillus, eóſque ſequens Diana ibid.* Excepto tamen caſu, quo fœmina metu gravi & cadente in conſtantem virum compelleretur ſumere potionem abortivam: quando enim coacta ſumit potionem, ex qua ſit ſecuturus abortus, non poteſt propriè dici *procurare*, hoc eſt, ſtudiosè quærere abortum. Idémque ſentiendum puto de alio, ſimili metu gravi coacto, ad aliquo dictorum modo cooperandum abortui cauſando. Inſuper nota per omnem modum illas voculas *ſcienter:* & *ſecuto effectu.*

Ab hâc Excommunicatione incurrendâ, quibuslibet prædictis modis procurantes vel cooperantes ad abortum, excuſat omnis tam *juris* quàm *facti* ignorantia etiam culpabilis,

lata

lata, craſſa, ſupina, imò & affectata, modò cum ingenti temeritate conjuncta non ſit. Nam Pontifex in dictâ Conſtitutione iteratò adjecit particulam *ſcienter*; atqui omnis etiam affectata ignorantia excuſat à pœnâ impoſitâ *ſcienter* aliquid facienti, ut latè probat Sanchez *l.2. Moral c.10.n.38. & l. 9. de Matrim. diſp. 32.* Non enim poteſt dici ſcienter facere, qui facit ex ignorantiâ qualibet etiam affectata. Dummodo tamen abſit ingens temeritas, qualis adeſſet quando quis vehementem habet ſuſpicionem delicti prohibiti; Talis enim temeraria ignorantia importaret latiſſimam culpam & dolo æquipararetur. Tandem à quomodolibet attentantibus abortum non incurritur excommunicatio, niſi *effectu ſecuto*. Nam præterquam, quòd conatus ſolus ad crimen non puniatur pœnâ ordinariâ, ut cum multis latè probat Julius Clarus *pract. crim. q. 92.* Idque in cenſuris generaliter admittatur ab omnibus, ſpecialiter in noſtro caſu apertè ſignificant verba Conſtitutionis Sixtinæ §. 1. ibi, *ita ut reipſa abortus indè ſecutus ſit* & rurſus §. 7. ibi, *ad tale facinus committendum opem*, &c. Conſtat autem regulariter verba intelligenda eſſe cum effectu quem ſignificant. Adverte tamen rurſus tunc incurri ſextum caſum reſervatum pro Religioſis à Clemente VIII. à procurante ſeu auxilium vel conſiliū dante etiam effectu non ſecuto. Sed nunquid etiam Caſus Reſervatus ab Epiſcopo? Affirmant non pauci,

ſanè

ſanè tutiùs. Sed niſi alicubi ita exprimant, credo probabiliſſimè, quòd non. Nam reſervatio abſoluta criminis comprehendit actum externum cum effectu. Ita cum aliis Diana *ibid. reſol.* 11.

Ab hac excommunicatione à Sixto V. fulminatâ & extra mortis articulum, in quocunque eventu Summo Pontifici reſervatâ, ex Conſtitutione Gregorianâ modò abſolvit & Epiſcopus, & omnis ab eo ad confeſſiones audiendas approbatus, atque *ad hos caſus ſpecialiter deputatus* Confeſſarius, ſæcularis, Regularis pro foro conſcientiæ. Nam pro abſolutione in foro externo obtinendâ, ſi res publicata eò devenerit, etiamnùm recurrendum eſſet ad Summum Pontificem, cui in eo foro reſervata manet. Omnia liquent ex textu initio recitato. At quiſnam hîc cenſendus erit Confeſſarius *ad hos caſus ſpecialiter deputatus ab Epiſcopo*? Certè claris verbis Gregorii inſiſtendo, is, qui in ſpecie habet ab Epiſcopo facultatem abſolvendi ab excommunicatione contractâ propter abortum procuratum, ut meritò intelligunt Doctores communiter. Bonacinna tamen apud Dianam *ibid reſol.* 15 non improbabiliter exiſtimat, ejuſmodi deputatatum cenſendum eſſe etiam illum, qui habet facultatem ab Epiſcopo abſolvendi ab omnibus caſibus & cenſuris Epiſcopo ab homine vel jure reſervatis, in quâ ampla facultate

etiam

etiam hæc contineri videtur. Illa enim particula *Specialiter* ſolùm indicat, non poſſe quemquam abſolvere virtute alicuju s facultatis, niſi ea facultas ad hos etiam caſus extendatur, facultas verò abſolvendi ab omnibus caſibus reſervatis Epiſcopo, ſi diſtributivè explicetur procul dubio caſum abortûs ſpecialiter comprehendit, Sic ille. Sed non videtur recedendum à claris verbis & intellectu communi Doctorum in re tam gravi: rectéque monet Diana: *Videant igitur Confeſſarij quid agant.*

Prælati majores Regularium juriſdictionem quaſi Epiſcopalem obtinentes, Generales & Provinciales, ab hac excommunicatione ſine dubio abſolvere poſſunt ſuos ſubditos, atque ad abſolvendum deputare ſuos Confeſſarios reſpectu ſuorum ſubditorum fortè ita delinquentium: at certè non reſpectu ſæcularium laicorum vel Clericorum: cùm Pontifex expreſsè requirat hunc Confeſſarium deputatum eſſe per *loci Ordinarium*, qualis certè non eſt Provincialis v.g. quidquid aliqui opinentur in oppoſitum. Poſſe tamen adhuc Confeſſarium privilegiatum abſolutè abſolvere ab iſta excommunicatione vi generalis Privilegii abſolvendi ab omni caſu & cenſura Papæ extra Bullam Cœnæ reſervatis (quemadmodum & virtute Jubilæi conceſſi cum facultate abſolvendi à quibuſcunque caſibus, quilibet Confeſſarius approbatus poteſt) tutò ſentiunt communiter Doctores. Neque enim vero

Digitized by Google

ſimile eſt mentem Pontificis ab iſto caſu reſervationem Papalem auferentis fuiſſe ſub ſpeciali illâ Ordinarii deputatione requiſitâ comprehendere etiam illos Confeſſarios, quibus aliundè poteſtas ſit in caſus de facto Papæ reſervatos. Decreta & Declarationes in contrarium, & noviſſimè duodecima propoſitio inter prohibitas ab Alexandro VII. manifeſtè loquuntur de caſibus Epiſcopo reſervatis ab homine, ſeu *quos Ordinarii locorum ſibi reſervârunt, vel reſervabunt in futurum*, ut habet Declaratio Sacræ Congregationis in Decret. Clementis VIII. Non autẽ de caſibus Epiſcopo reſervatis à Jure Comũni (ſiqui tamen tales adhuc hodie ſint in vigore) certè non de caſibus per ſe Pontificiis poteſtati Ordinariorum à Papâ vel Jure permiſſis, niſi aliter exprimeretur. At, inquies: nonne Epiſcopi ſibi reſervant homicidia, & ſæpè in ſpecie abortum? Ergò tunc ne abſolvas à caſu vel peccato, niſi facultatem ab ipſis habeas, vel tempore Judilæi. Adhuc tamen abſolve ab Excommunicatione: *Cenſura enim non eſt caſus, ſed pœna caſûs*, ait Navarrus *Man c.*27. *n.* 262. à diverſis autem non fit illatio, ut in utroque Jure notum. Tandem laudo noſtrum Laurentium Portellum *V. Abortus. n.* 5. ita concludentem. *Sed tamen adhuc oppoſitum judico probabilius & ſecurius propter ſpecialem deſtinationem requiſitam à Gregorio XIV.* Quare ſuadeo tibi privilegiate Con-

Confeſſarie, ſi tibi facilis ſit recurſus ad Ordinarium, nec apud ipſum timeas ſuſpiciones vel conjecturas faciles de tuo miſero pœnitente, aut fortè aliis innocentibus, in re tam gravi viam eas ſecuriſſimam.

Pœnæ reliquæ.

367 EX Conſtitutione Sixti V. quoad hoc nihil immutatâ per Gregorium XIV. procurantes abortum effectu ſecuto, ſi Clerici ſint, duas adhuc incurrunt pœnas noſtrum forum concernentes, privationis & inhabilitatis: textus §. 2 ſic habet. *Eos autem, qui Clerici fuerint, omni privilegio Clericali, officiis, dignitatibus, & beneficiis Eccleſiaſticis, quæ ſic vacatura noſtræ & Sedis Apoſtolicæ diſpoſitioni perpetuò reſervamus, ipſo facto privamus, & in futuro inhabiles ad ea ſuſcipienda decernimus*, &c. Utramque hanc pœnam patrato ſcelere, in foro conſcientiæ incurri ipſo facto ante omnem aliam Judicis ſententiam, propter textum *ipſo facto privamus & inhabiles decernimus*, affirmant ferè communiùs ſcribentes, etiam Portellus noſter *V. Abortus n.* 8 Adeò ut Clericus procurans vel conſulens abortum, effectu ſecuto, ipſo facto privatus ſit officio & beneficio Eccleſiaſtico, illúdque mox in conſcientiâ, ceſſante ſcandalo, vel p oprii criminis evulgandi periculo, relinquere vel reſignare teneatur, nec aliud admittere poſſit: aut certè diſpenſationem vel rehabitionem quàm pri-

mùm omni diligentiâ procurare. Durum latinum! & omninò verum credo, quando caſus eſſet notorius; tunc enim ceſſaret titulus coloratus ob privationis & inhabilitatis notoreitatem. At verò ſi caſus maneat occultus (ut nos ſemper ſupponimus) probabiliſſimum judico, neutram pœnam incurri ante judicis declaratoriam ſententiam. Non *Privationis*; quia hæc pœna exigit actum hominis poſitivum ad ſui executionem: nemo autem tenetur eſſe reus & vindex: ergò requiritur ſententia declaratoria etiam in foro conſcientiæ, antequam quis obligetur imponere ſibi pœnam à Jure ſtatutam. Nec *inhabilitatis*: hæc enim, licet ſit pœna purè privativa non requirens actum hominis, tamen immediatè apponitur cum præfatâ pœnâ privationis non obligante in conſcientiâ ante declarationem Judicis, ideóque hujus qualitatem participans, neque illa ita obligabit. Secùs eſſet, ſi inhabilitatis pœna poneretur per ſe, aut cum pœnâ purè privativâ, cenſurâ, irregularitate, &c. Ita cum aliis Filliutius *tractatione* 34. *n.* 79. Mitiùs adhuc ſentiunt Leſſius & Sanchez apud Dianam *ibid. reſol.* 18. Tandem illâ privatione vel inhabilitate de facto contractâ, quis diſpenſabit vel rehabilitabit? Certè Epiſcopus: quemadmodum & Prælatus Regularis ſuos ſubditos in ordine ad Officia Ordinis Regularia. Nam licet Sixtus V. ſibi & Sedi Apoſto-

licæ

licæ reſervaverit irregularitatem & excommunicationem, non tamen reſervavit inhabilitatem ibi poſitam. Et hactenus de pœnis Sixtinis pro noſtro foro utique ſatis.

Denique etiam Jure commmuni Canonico cauſantibus abortum graviſſimæ decernuntur pœnæ. Antiqiſſimum Concilium Illerdenſe *can.*2. ſic ſtatuit. *His, qui abortivum faciunt, vel natos ſuos extinguunt, poſt ſeptem annorum curricula, Communio tribuatur,* &c. Et Synodus 6. Generalis Conſtant. *can.*9. *Qui pharmaca abortum facientia procurant, vel venena ſuſcipiunt perimentia partûs, pœnâ occiſoris accuſentur.* Hinc Stephanus P. *c. conſuluiſti.* 2. *q.*5. *Si ille, qui conceptum in utero per abortum deleverit, homicida eſt, quantò magis qui unius ſaltem diei puerulum peremerit, homicidam ſe eſſe excuſare nequibit?* Cæterùm ne credas Farinacio, Peregrino, & aliis quibuſdam aſſerentibus, eos, qui abortum fœtûs animati procurârunt, ipſo jure amittere Jus ſacri Aſyli, & immunitatis Eccleſiæ, ſi ad eam confugerint; nullum enim tale extat Jus. Verum quidem eſt ex Conſtitutione Gregorii XIV. 7. *incip. Cùm alias nonnulli.* 1591. homicidium proditorium perpetrantes eo refugio privari; & ſecundum aliquorum intellectum etiam ab Innocentio IV. *c.*1. *Pro humani. de homicidio. in* 6. At certè procuratio abortûs animati homicidium proditorium propriè dici nullo modo poteſt. Nunquid enim fœtum in utero extin-

guens, ex inſidiis & per induſtriam circumventum privavit facultate ſui defendendi miſellulum animulum, qui ſui defendendi potens fuit nunquam? Sic certè de homicidio proditorio accuſabis etiam Herodem occidentem pueros in Bethleém. Quin imò homicidium proditorium ſtrictè in rigore, in materiâ odioſâ, & in ordine ad pœnas juris non dici illud, quod fit per inſidias vel veneno ſimpliciter, niſi quis ſub prætextu & ſimulatione amicitiæ deceptum occidat, illuſtri exemplo Joab *in libris Regum* plurimis allegatis, latè & optimè probat Doctiſſimus, in Jure & Tribunalibus Eccleſiaſticis verſatiſſimus, Reverendiſſimus Dominus Alexander Spere lus. Deciſ. Fori Eccleſiaſtici, deciſ. 23. per totum.

SECTIO III.

Abortus idem moraliter cauſatus.

368 OMnis etiam moraliter, juſſu, conſilio, conſenſu vel auxilio per alium influens vel cooperans ad abortum fœtus animati ſine dubio peccat mortali homicidii peccato, & effectu ſecuto, incurrit pœnas huic ſceleri decretas & jure communi & conſtitutione Sixti V. Irregularitatem, Excommunicationem, &c. ut liquet ex claro textu ſupra allato & explicato. Hic ſpecialia non pauca explicanda veniunt, præmiſſo tamen ſemel pro ſemper, quod ſicut morales cooperatores illi non incurrunt dictas pœnas, niſi abortus fœtûs animati reipſâ

ſâ in effectu ſecutus ſit; cùm enim hæc cenſura non incurratur ob actionem principaliter prohibitam, niſi effectus ſequatur, ut ſuprà *n.* 23. oſtenſum eſt, multò minùs incurri debet ob actionem acceſſoriam, quæ minùs principaliter & ſecundario prohibetur: Ita è contra effectu ſecuto, utramque & irregularitatis & excommunicationis pœnam ſubeunt, quantumvis ipſos intereà pœnituerit cooperationis, mandati vel conſilii ſui. v. g. juſſiſti vel ſuaſiſti, Bertham cauſare abortum fœtûs animati (idemque eſt de quovis homicidio) ſed re adhuc integrâ te valdè pœnituit maligni mandati vel ſuaſionis tuæ, fortè etiam jam peractâ ſacrâ exomologeſi, quia tamen non potuiſti revocare, aut impedire amplius, quin effectus ex vi mandati vel conſilii tui reipsâ ſecutus ſit, ſine dubio irregularitati, excommunicationi, cœteris pœnis obnoxius eris; hîc enim non attenditur ſtatus tuus præſens, ſed cauſa abortûs vel homicidii, quam dediſti: atqui nunc tuum malignum mandatum vel conſilium efficaciter non retractatum apud alteram perſonam, etſi modò per pœnitentiam culpâ deletâ, vera tamen cauſa eſt abortûs vel homicidii modò ſecuti. *Communis DD. apud citatos.*

Mandans.

Mandans fieri abortum, ſine dubio propriè dicitur abortum procurare, ideóque pœnis omnibus abortum procurantium 369

 ſub-

ſubjectus manet, & clarè exprimitur in Bulla Sixti V. iis verbis. *Qui de cætero per ſe vel per interpoſitas perſonas*; &c. Mandans autem maximè dicitur agere per interpoſitas perſonas: incurrit ergò irregularitatem, excommunicationem, &c. quoties ex vi ſui mandati ſequitur abortus ab ipſo intentus ſaltem quoad ſubſtantiam: etiamſi perſona mandataria medium vel modum ab ipſo præſcriptum non ſervet v. g. juſſiſti abortum procurari violenta compreſſione, tali loco, die, illa autem procuravit ſumptâ potiõe medicatâ, alio loco, die, &c. ſine dubio reus manes. At juſſeram eo tempore, quo fœtus nondũ erat animatus, intendens tunc ſtatim procurari abortũ, fœmina autẽ lentè agens adhibuit medium fœtu jam animato, eumque extinxit: ſumnè jam reus pœnarum? Omninò es: niſi mandatum tuum ſeriò explicâris, ne abortus fieret poſt animationem fœtûs, aut tempeſtivè cum efficaciâ revocâris: nam alioquin tuo mandato verè abortum cauſaviſti, ut benè notat Portell. *V. Abortus. addit. n. 4.*

Et irregularitatem, & excommunicationem evadit mandans, qui mandatum ſuum alteri datum de procurando abortu, ante executionem ſeriò revocavit expreſsè vel tacitè, dummodò revocatio ad notitiam perſonæ mandatariæ pervenerit, etiamſi nihilominùs illa abortum exequatur: quia mandato in gratiam ipſius mandantis facto, ſerio revocato, & revocatione mandatario cognitâ, non poteſt is ampliùs

pliùs moveri à voluntate mandantis, quam jam ſcit eſſe contrariam, ideóque ſi adhuc exequatur, non poteſt cenſeri executio mandati, neque nomine mandantis factum homicidium, ſed proprio alterius nomine, motu, malitiâ, aut etiam cupiditate: ut ſi mandatarius ſpe promiſſæ â mandante mercedis pro abortu vel homicidio patrando, fingat ſe revocationem ante executionem non recepiſſe, ſicque adhuc exequatur ut mercedem lucretur, certè injuſtè & invalidè de quo Lugo *diſp.* 29. *de juſt. ſect.* 2. *n.* 24. Idque etiam verum cenſet Tambur. *lib.* 9. *de cenſ. tract.* 4. *c.* 15. §. 8. *num.* 9. etiamſi mandans fictè ſolùm, verbis tamen ſufficientibus, revocârit; quando enim tua fictio mandatario non eſt cognita (ut ſupponere debemus) ipſa verba externa ſunt ſufficientia ad extinguendum in ipſo mandatum. Contrà verò, ſi revocatio tui mandati ante executionem non perveniat in notitiam perſonæ mandatariæ, isque exequatur, te fore irregularem & excommunicatum non eſt dubium; quia tunc tuum mandatum adhuc remanens in mandatario reverâ eſt cauſa effectûs. At, quid ſi tu quidem mandatum tuum ex parte tuâ ſufficienter & ſerio revocâſti, ſed I. perſona mandataria non percepit tuam revocationem ob diſtractionem mentis v. g. II. Non putat te revocantem loqui ſeriò & ex animo, ſicque adhuc exequitur ex vi mandati, quod in te perſeverare putat. III. Percepit quidem tuam revo-

Digitized by Google

cationem, ſed deindè illius revocationis oblicta adhuc exequitur vi mandati primitùs accepti? In his tribus caſibus mandantem adhuc reum homicidii & reſtitutionis meritò cenſet Lugo *cit. à num.* 25. quia in iis omnibus adhuc tandem effectus ex vi tui mandati conſequitur: conſequenter ego cum Tamburino *cit. num.* 24. colligo, etiam incurrere irregularitatem, & in rigore loquendo omninò etiam excommunicationem, ſalvo tamen meliori judicio.

Securus quoq; à præfatis pœnis manet mandans abortum, vel quodvis homicidium, ſi ipſi certò conſtet perſonam mandatariam nihil prorſus eſſe motam ex ſuo mandato, neque ex eo factam eſſe animoſiorem, vel ſecuriorem, ad facinus perpetrandum, ſed prorſus eodem modo ac motu perpetrâſſet, ac ſi tu nihil mandâſſes. Si de hoc non conſtet, ſed dubium ſit, aut ignoretur, an perſona mandataria hoc tuum mandatum exceperit vel acceptârit, nec ne an verò recusârit, ſecuto nihilominùs effectu, te adhuc irregularem fore, non tamen excommunicatum, conſtabit ex dicendis *ſect. ultimâ.* At, quid ſi perſona mandataria v. g. ipſa fœmina prægnans naturali pietate à parricidio abhorrens ab initio quidem reſpuat tuum mandatum; deinde verò, mutato animo, te neſciente, denuò illud acceptans tui intuitu exequatur? hîc gnaviter diſtinguendum eſt: ſi enim tu, auditâ primâ repulsâ, mandatum tuum ſufficienter revocâſti, v. g. dicendo: *placet con-*

ſcientia

ſcientia tua : nihil ergò attentes, &c. Jam ex hac revocatione liberaberis à mandato, & conſequenter irregularitate, excommunicatione, &c. Si verò tunc mandatum ſufficienter non revocâſti, utpotè, quia nihil dixiſti, nec ullo ſigno oſtendiſti, tibi repulſam iſtam placere, & maxime ſi etiam diſplicere oſtendiſti; ſicque adhuc præfato modo ſequatur effectus, utique vi tui mandati in mandatario remanentis, liberaberis nequaquam, ut ex Suarez & aliis benè reſolvit Tamburinus, *citat. c.* 8. §. 9. *à num.* 15.

Conſulens.

Conſulens etiam abortum procurandũ alteri, quocunq; modo vel verborum formulâ: ſivè ſolùm voluntatem movendo, rogando, hortando, inſtigando, palpando: ſive intellectum inſtruendo, rationes, motiva, media proponendo vel docendo: ut ſi puellæ à te vel alio imprægnatæ dicas imminere gravem infamiam & dedecus: hoc vel illo pharmaco facilè procurari abortum, &c. illâ obſequente, effectuque ſecuto, ſine dubio incurris prædictas pœnas omnes; & ſub excommunicatione ſua Sixtus V. non ſemel exprimit *conſilium præbentes*: dummodo vi conſilii vel ſuaſionis malignæ abortus reipsâ in effectu ſecutus ſit, ſaltem quo ad ſubſtantiam, ut modò dictum de mandante. Quod ſi ergò ſuadeas abortum (vel quodvis aliud homicidium) alicui perſonæ ad id- 37

ipſum

ipſum jam antea reſolutæ & determinatæ per ſe ipſam vel aliundè, ita ut tuâ ſuaſione vel conſilio nihil omninò in propoſito confirmata ſit, tu à reatu homicidii, omnibusque pœnis decretis immunis eris: quia jam tua ſuaſione nihil effeciſti, neque ullo modo poſitivè in abortum vel homicidium influxiſti. Quod ſi tamen perſona illa antea propoſitum non ita omninò determinatum concepiſſet, quod tu maligno conſilio tuo magis confirmâſti, certè irregularitatem, cæterasque pœnas non effugies, quia jam cauſa fuiſti, ut homicidium fieret, fortè aliàs non futurum. At, quid ſi perſonæ aliàs jam omninò reſolutæ procurare abortum, ſed tali certo modo vel medio, tu ſolùm conſulas, ut faciat alio modo vel medio, illaque obſecuta ſit cum effectu, erisne tamen reus pœnarum? Certè non: niſi alius modus vel medium è te ſuggeſtum effecerit, ut celeriùs, audaciùs vel ſecuriùs ſcelus committeretur: tunc enim concurriſti ad abortûs ſubſtantiam vel accelerationem: aliàs ad ſolum modum.

Qui malignum conſilium à ſe datum ad procurandum abortum, aliùdve homicidium perpetrandum, poſteà ſeriò licèt revocat retractat, refutat, ſi tamen perſona ſuaſa ſe ampliùs diſſuaderi, averti vel impediri non ſinat, quin rationibus utilitatis & commodi ſui à conſulente adductis mota, nihilominùs conſilium exequatur, adhuc tanquam vera cauſa perſeve-

verans abortûs vel homicidii ſecuti, homicidii, reſtitutionis, irregularitatis reus eſt, ex communi, probabiliori & tutiori DD. ſententia, quam etiam ſequitur Lugo *diſp.* 19. *de Juſt. ſect.* 2. *n.* 38. 39. & probabiliorem cenſet Layman. *l.* 2. *tr.* 5. *p.* 2. *c.* 4. *n.* 7. Inſuper & excommunicationem incurrere cum aliis ſentit Leſſius *l.* 2. *de Juſt. c.* 13. *dub.* 3. *n.* 17. Ratio clara & ſatis urgens videtur. Quia conſilium non influit propter voluntatem perſeverantem conſulentis (ſicut influit mandatum) ſed propter rationes & motiva commoditatis & utilitatis alterius, quam in opere nefario conſulens manifeſtavit, utpotè in noſtro caſu ad evitandam infamiam, aliúdve damnum prægnantis, hoc vel illo medio abortum commodè & ſecurè procurandum, &c. Atqui non obſtante tuâ revocatione, retractatione, refutatione quâcunque, motiva illa & media à te propoſita reverâ adhuc poſſunt movere perſonam ſuaſam ad facinus exequendum; neque enim ampliùs eſt in tuâ poteſtate motivum illud, & velut motum malignum alterius animo impreſſum denuò amovere, niſi alter acquieſcat: quemadmodum (inquiunt) ſi quis jam venenum propinavit, ſagittam emiſit, lapidem projecit occidendo homini, quantumvis interim ante occiſionem retractet & pœniteat, imò fortè etiam ſacramentaliter à peccato abſolutus ſit, ſecutâ tamen morte, homicidii pœ-

pœnas non effugiet: ergò ſi non obſtante tua revocatione, rationes & motiva à te propoſita adhuc moveant reverâ ad executionem maligni tui conſilii, verè manes cauſa moralis effectûs & damni ſecuti, quia totum hoc voluiſti in causâ, etenim à principio ita conſulendo prævidere debebas, fore, ut poſteà non poſſes, etiamſi velles auferre & velut extorquere motiva illa & media velut arma quædam, quibus alterum ad perpetrandum malum inſtruxiſti, ut ſapienter expendit Lugo *l. c.*

Veriſſimum eſt equidem ad evadendum reatum homicidii, reſtitutionis & pœnarum longè plus requiri in revocatione conſilii, quàm in revocatione mandati, neque ſufficere ſimplicem quamlibet revocationem, retractationem vel diſſuaſionem, ſed requiri omninò conatum & modum de ſe efficacem ad deſtruendum malignum conſilium & avertendum denuò hominem à flagitio conſulto, nimirum per rationes & motiva contraria, cui homo ratione & prudentiâ utens meritò acquieſcere debet: Quòd ſi tamen eo caſu conſulens reverà fecit quantum in ſe fuit, nihilque prætermiſit eorum, quæ ad denuò diſſuadendum & avertendum hominem à flagitio neceſſaria videbantur: & ſi videat alterum perſeverare in eâdem voluntate, tertium neci deſtinatum, ut ſibi caveat, moneat (prout certè debet ſaltem ex charitate, & probabiliùs etiam ex juſtitia) poſteà nihilominùs ſecuto abortu vel homicidio,

dio, aut quocunque damno, probabiliſſimum eſt, coſulentem liberari à pœnis homicidii, reſtitutione, irregularitate & maximè à purâ pœna excommunicationis in noſtro aut alio caſu, quo ab homicida incurrenda eſſet. Ita Innocentius *in c. ad audientiam.* S. Antoninus. Sylveſter. P. Navarrus apud Layman *cit.* qui valdè probabile cenſet, pluribusque allegatis tenet Diana *hìc p. 7. tr. 5. reſol. 29. & p. 4. tr. 2. reſol. 15. ac alibi ſæpiùs*: & probabile fatetur ipſe Leſſius *cit. dub. 3. n.* 18. Ratio ſufficiens eſt; quia talis fecit, quantum potuit, ut malum conſilium ſuum everteret & deſtrueret; quid ergò ampliûs ab ipſo exigat vel ipſa Aſtræa? deindè: quando conſulens operam dedit, ut conſilium ſuum argumentis contrariis everteret, faceretque pro viribus, ut illud malum iniquum, nec ſequendum eſſe, pateret omnibus, jam non poteſt executor, ſi nihilominùs facinus exequatur, prudenter cenſeri vi illius conſilii moveri & agi, ſed propriâ improbitate & malitiâ, ſeu propriis rationibus motus agere cenſendus, atque in foro etiam externo præſumendus erit. Alia longè eſt ratio de veneno, ſagittâ, lapide ſuprà in exemplum allatis. Hæc enim, cùm ſint cauſæ naturales, ſemel applicata neceſſariò naturaliter agunt, quantum poſſunt: ut proindè effectum impedire non ſit ampliùs in noſtra poteſtate: at verò alieno conſilio perſuaſus ad occidendum vel

abor-

abortum procurandum eſt cauſa moralis & libera, quæ rationibus contrariis à conceptâ ſemel ſetentiâ dimoveri poſſit ac debeat: quare ſi diſſuadens faciat quod poteſt & alter diſſuaſionem non recipiat, effectus poſteà ſecutus ipſius malitiæ, non ampliùs ſuaſoris conſilio imputandus erit. Concludo verbis Laymanni *cit. n. 7. fine. Reſolutio ergò ſit: Qui alteri propoſitis rationibus homicidium injuſtum perſuaſit, ſi eas poſtea ſeriò, & quatenus poteſt, efficaciter retractavit, ſecuto nihilominùs homicidio, excommunicationem non incurrit. Quin & probabiliter ab irregularitate & damni compenſandi obligatione im̃unis eſt, quamvis oppoſita ſententia quoad irregularitatem & damni compenſationem, æquè probabilis aut fortaſſis probabilior exiſtat.* Sic Layman.

Petes hîc incidenter: Utrum liceat abortûs procurationem ſuadere puellæ gravidæ, quando præ pudore, vel infamiæ aut pœnarum horrore parata & omninò reſoluta eſt ſe ipſam interficere; utique ſimul perituro fœtu, nec alio modo ab hâc voluntate revocari poteſt? Tangitur hîc alia communis quæſtio in materiâ de ſcandalo, an volenti facere maius malum, liceat ſuadere minùs. Ad quam ex communiori ſententiâ, quam ſequuntur Sanchez *l. 7. de Matrim. diſp. 11. num. 14.* & Iugo *eadem diſp. 19. ſect. 2. §. 2. num. 43.* pro nunc breviter reſpondeo, quòd ſic. *Ratio autem eſt* (inquid Lugo) *quia conſilium illud non eſt abſolutum, ſed conditionatum explicitè vel im-*

implicitè, ſcilicet, ſi unum ex his facturus es, fac hoc minus, & non illud gravius: quod quidem veriſſime & rationabiliter conſulitur? quia ex duobus malis minus malum eſt eligendum. Ita ille: applicatio ad caſum noſtrum clara eſt.

Conſentiens, approbans, ratum habens.

Conſentiens authoritativè, aut ad ſuo nomine ſuive intuitu procurandum abortum, vel quodvis homicidium patrandum, utique peccat graviſſimè contra juſtitiam, & effectu ſecuto, homicidii, irregularitatis & excommunicationis in noſtro caſu (vel alio quo ab homicidâ incurrenda eſt) reus erit: taliter enim conſentiens verè moraliter influit in effectum, quippè non niſi dependenter à ſuo conſenſu ſecuturum; imò æquiparatur mandanti; Omnis enim volens aliquid fieri propter ſe ipſum & ſatisfactionem voluntatis ſuæ *mandans* cenſetur, quibuſcunque verbis utatur, ut obſervat Bartholus *in lib. non ſolam ff. de Injur.* Quin etiam ex communi DD. ſententiâ, ad irregularitatem incurrendam ſufficit conſenſus tacitus; ut ſi cui affirmanti ſe in gratiam tui inimicum tuum occiſurum, aut puellæ à te imprægnatæ abortum procuraturum, ſi ipſa puella à te imprægnata tibi dicat, ſe, ſi velis, abortum procurare velle, &c. credas & taceas, nec abnuas vel contradicas, ant cùm poſſis, non impedias, &c. [*Nam etiam tacens conſentire videtur. Reg. jur. 43. in 6.* Saltem quando agitur 372

de eius favore vel commodo. At certum videtur talem tacitum conſenſum in abortum minimè ſufficere ad incurrendam cenſuram Sixtinam: tacens enim nullo proprio ſenſu dici poteſt procurare abortum.

Immunis ergò à prædictis pœnis omnibus, atque etiam caſu reſervato Epiſcopali eſt nudè conſentiens vel complacens in abortum procurandum aliúdve homicidium perpetrandum ab alio absque ullo ſui intuitu, nec ullo modo ſuo nomine vel commodo, absque aliâ poſitivâ cooperatione, favore vel auxilio (ſeclusâque obligatione juſtitiæ impediendi, *in communi ſententia de quâ num* 39.) Ratio clara eſt: quia, ut ſupponitur, talis conſenſus nullo modo influit in abortum vel homicidium quippè quod eodem modo & motu fieret ſine illo conſenſu merè per accidens adveniente: neque ad talem conſenſum ullo jure facta eſt extenſio irregularitatis vel excommunicationis, niſi ad ſummum Canonis. *Si quis ſuadente. c. Quantæ. de ſent. excomm*: reſpectu Rectorum Eccleſiæ, de quo rurſus inferius. Multò magis ergò eâdem ratione à prædictis pœnis immunis erit, qui abortum vel homicidium non ſuo nomine, ſuive intuitu factum ab alio, poſteà conſenſu ſubſequenti ſolùm approbat, laudat, commendat, & velut ratum habet: propriè enim non poteſt tunc ratificare: nam *Ratum quis habere non poteſt, quod ipſius nomine non eſt geſtum Reg. jur.* 9. *in* 6. *& cap. cùm quis de ſent. excom. ibid.*

Sed

Digitized by Google

Sed neque eam irregularitatem, aut excommunicationē ullam (exceptâ ſolâ excommunicatione Canonis ob percuſſionem vel occiſionem Clerici) incurrit, qui abortum vel quodvis homicidium etiam ſuo nomine ſuive causâ jam patratum ab alio, poſteà ſolùm ratum habet, approbat, commendat, imò & remunerat. Ita contra *Navarrum*, *Sylveſtrum*, *Molinam*, *Majolum*, *alios apud Dianam mox citandum* communior & verior ſententia DD. quos latè recitat & ſequitur Diana *part.* 4. *tract.* 2. *reſol.* 15. Layman *lib.* 3. *tract.* 3. *c.* 4. *num.* 6. Lugo *diſp.* 19. *de juſt. ſect.* 2. *num.* 34. Ratio eſt: quia irregularitas, excommunicatio, & ſimiles pœnæ non imponuntur niſi ob delictum commiſſum, vel cooperationem ad illud: is autem, qui ſolùm ratum habet abortum vel homicidium jam antea commiſſum ab alio, non poteſt dici illud commiſiſſe, vel ad illud cooperatus eſſe. Et univerſaliter: Pœna decreta in aliquod delictum non comprehendit illius ratihabitionem, niſi in caſibus jure expreſſis. Extenditur autem ſolùm excommunicatio Canonis ad ratihabentes percuſſionem vel occiſionem Clerici cit. *c. Cùm quis de ſent. Excomm. in* 6. nullibi autem facta eſt talis extenſio quoad irregularitatem vel alias excommunicationes vel pœnas, neque etiam in rigidiſſimâ Conſtitutione Sixtinâ quoad noſtrum caſum. Regula juris 10. in 6. *Ratihabitionem retrotrahi, & manda-*

to non eſt dubium comparari: habet quidem etjam locum in delictis quoad culpam, ſed certè non quoad pœnas ordinarias, ſi ipſum jus vel ſuperior aliter non diſponat. Vide Lugo *cit. num.* 33.

Permittens, non impediens.

372 IRregularitatem non incurrit, quiſquis ſive ex juſtitia, ſive ex charitate tantùm obligatus, purâ omiſſione merè negativè ſe habendo non impedit abortum procurari, aut quodvis homicidium perpetrari. Ita (contra communem & velut torrentem Doctorum & ſcribentium, quos congeſtos videre potes apud mox citandos, & ſequitur Layman *cit. c.* 4. *n.* 7.) probabiliſſimè & contra infinitos ſcrupulos ſalutariter docent Vaſquez, Turrianus, Joannes Præpoſitus, aliiſque citatis probabile cenſent Card. de Lugo *diſp.* 10. *de Juſt, ſect.* 11. *n.* 219. & 222. Diana *p.* 4. *tr.* 2. *reſol.* 7. & 8. & *p.* 7. *tr.* 5. *reſol.* 28. Tamburinus *l.* 9. *tr.* 4. *c.* 15. §. 9. Et ratio probabiliſſima eſt: quia quamvis obligatus ex juſtitia impedire, & non impediens homicidium peccet contra juſtitiam, & ſit cauſa homicidii moraliter imputativè, quatenus propter debitum juſtitiæ neglectum, imputatur ei, ac ſi influeret, etſi realiter & poſitivè minimè influat: & quia propter idem debitum juſtitiæ neglectum privat alterum occidendum jure ſuo in re neceſſaria ad ſui defenſionem, meritò etiam ſuccedere debeat in debito reſtitutio-

Digitized by Google

tutionis in defectum principalis patratoris. Attamen non eſt homicida propriè, nec cauſa homicidii realiter & poſitivè, ſed merè negativè, & imputativè tantùm, ut dictum eſt, nimirùm non defendendo, quem defendere tenebatur. Jam ſic: non eſt ponenda irregularitas, niſi in jure ſit expreſſa ex *cit. c. Is, qui in Eccleſia.* Atqui ſacri Canones ſtatuentes irregularitatem homicidio nunquam exprimunt negativè non impedientes, ſed cooperantes tantùm: quarè cùm leges illæ pœnales in materia odioſa ſtrictè interpretari debeant, ſolùm intelligi debent de cooperante realiter & poſitivè per influxum aliquem realem vel moralem poſitivum ad homicidium, & minimè debent extendi ad impropriè prorsùs, negativè, & imputativè cooperantes. Neque his adverſatur Alexander III. *c. ſicut dignum. §. Illi autem. de homicidio.* dicens. *Qui potuit hominem liberare à morte, & non liberavit, eum occidit.* Nam certè hæc verba, in ordine ad irregularitatem contrahendam, non potes accipere in ſua generalitate, prout reverà ſonant: ſic enim neceſſariò comprehendes etiam ex charitate tantùm obligatum impedire, contra omnes. Ergò pro tua lubentia reſtringis ad ſolos obligatos ex juſtitia impedire? Et cur non longè rationabiliùs cum Cardinale de Lugo *diſp. 19. ſect. 3. n. 99. fine:* ex ipſo contextu intelligis de præſumpta voluntate & favore præſtito, &

Digitized by Google

reſtringis ad non impedientes, non merè negativè ſe habendo, ſed poſitivè aliquo modo cooperando? nam ex illis verbis immediatè infert Pontifex: *conſtat ab homicidii reatu immunem non eſſe, qui occiſoribus contra alios opem præſtare venerant: nec caret ſcrupulo ſocietatis occultæ, qui manifeſto facinori deſinit obviare.* Sic ibi.

Multò minùs excommunicationi Sixtinæ ſubjacebit eiusmodi ſeu Clericus ſeu laicus, merè negativè non impediens abortum procurari, etiam fœtûs ex ſe geniti. Pater enim, ſive ex juſtitia, ſive ex pietate & officio paterno tantùm teneatur ad tuendam vitam prolis, non tamen hìc concurrit, nec cooperatur ullo modo poſitivè, ſed ſolùm merè negativè, non defendendo, quem defendere tenebatur. Sixtus autem ſua conſtitutione ſolùm complectitur *procurantes*, & aliquo tandem modo poſitivè cooperantes ad abortum, nullo autem verbulo *ſolùm non impedientes* indigitat. At, inquies: nonnè talis imprægnando mulierem, præſertim invitam, ſcienter conjecit eam in eas angustias, ut aut fœtum ab ipſa extingui, aut famæ jacturam pati neceſſe eſſet? ergo, ſi non impediat, manet vera cauſa, & ideò reus homicidii. Nihil contra me. Jam enim egrederis limites puræ omiſſionis, in non impediendo. Habeas ergò (per me licet) pro irregulari ex homicidio indirectè cauſato, de quo mox infra: at non habeas pro excommunica-

nicato ex abortu procurato: id enim ex terminis ſæpe dictæ Conſtitutionis evinces nunquam.

Atque idem ſentiendum de non impediente homicidium quodcunque, cui decreta eſt excommunicatio, niſi illa ſpeciali jure extenderetur ad non impedientes, prout extendi videtur excommunicatio *Canonis*, ad eos, qui non impediunt violentas manus inijcientes in Clericos Rectores Eccleſiarum. *c. Quanta de ſent. excomm.* ubi ait Pontifex: *facientes & conſentientes in pari pœna plectendos Catholica condemnat Authoritas. Eos delinquentibus favere interpretamur, qui, cùm poſſint, manifeſto ſceleri deſinunt obviare*: Sed cum Gloſſa *ibid.* benè reſpondet Lugo ſuprà *n.* 99. ſermonem eſſe de iis, qui ex officio tenebantur impedire, quorum perindè conſenſus expreſſus vel tacitus ex omiſſione reſiſtentiæ præſumptus aliquo modo influat in delictum, juxta dicta *ſuprà n.* 36.

Manet immunis & ab irregularitate, & ab excommunicatione, alijsque pœnis Sixtinis, ſive ex charitate, ſive ex juſtitia obligatus, qui non impedit abortum procurari, aliúdve homicidium patrari, etiam malitiosè, ex maligno affectu interno volens, intendens, optans omnino abortum fieri, vel iſtum hominem occidi. Ratio eſt: quia ſolus malignus affectus internus de ſe nullo modo influit in effectum, neque extrahit omiſſionem impediendi ex ſuo puro eſſe negativo: ergo ratio noſtra ſuprà al-

Digitized by Google

lata adhuc manet in ſuo vigore. At, quid ſi alium ſive ex charitate, ſive ex juſtitia obligatum & jam paratum ac volentem maximè impedire procurationem abortûs, aut alterius hominis occiſionem, tu impius homo malignâ diſſuaſione, maximè per vim vel fraudem impedias, ne impediat, & ſic ſequatur effectus, erisné irregularis? Omninò eris tu: & non erit alter perſuaſus non impediens. Ne mireris. Nam alter licet immediatiùs ſe habeat ad abortum vel homicidium, tamen merè negativè ſe habet, purâ omiſſione, cui à SS. Canonibus non eſt impoſita irregularitas: at verò tu maligne diſſuaſor, etſi remotiùs te habeas ad abortum vel homicidium, habes tamen te poſitivè maximè, per actum diſſuadendi, eóque poſitivè influis in mortem ſecutam, ex tua diſſuaſione: cui actui poſitivo & cooperationi clarè conjuncta eſt irregularitas à Sacris Canonibus. Ita *Suarez*, *Sayrus*, *Vega*, *Megala apud Dianam p. 4. tr. 2. reſol. 7. in fine.* (*ſed diſſentientem cum Avila & Laymanno ſupra citato*) & tenet etiam Tamburinus *cit. tr. 4. c. 15. §. 9. n.* 10. At nunquid in noſtro caſu etiam cenſuræ Sixtinæ ſubjacebis? Credo omninò, quòd ſic. Nam certè poſitivè præſtas ſaltem favorem ad abortum: *favorem* autem *præbentes* clarè exprimit dicta Conſtitutio.

SE-

SECTIO IV.

Abortus idem caſualiter vel dubiè cauſatus.

ABortus caſualis generatim dicitur, qui fit vel 373
ſequitur ex actione aliqua vel omiſſione præter directam operantis intentionem, ideóque directè ſaltem & in ſe involuntariè. Et hinc dicitur alius caſualis mixtus, *& indirectè in ſua cauſa adhuc voluntarius, cùm quis ſcilicet aliquid agit, undè prævidet, nec tamen ſatis præcavet abortum ſecuturum: ſic enim partim caſualis eſt, quatenus fit præter directam intentionem operantis: partim adhuc voluntarius eſt in ſua cauſa indirectè: qui enim vult agere aliquid, undè prævidet, nec præcavet alterius mortem cauſandam, eo ipſo indirectè, in ſua cauſa volita vult ipſam mortem. Alius eſt abortus merè* caſualis *& ſimpliciter involuntarius, qui fit præter omnem directam & indirectam operantis intentionem, cùm quis nimirum aliquid agit, ex quo nec prævidit, nec prævidere debuit abortum ſecuturum: aut ſi quid periculi prævidit, illud ſufficienti diligentia adhibita præcavere ſtuduit. Tandem* dubiè cauſatus *abortus poteſt eſſe dupliciter. Primò ſic: ut dubitetur de ipſo corpore delicti, ſitnê revera ex alicuius actione abortus ſecutus, necne? Secundò ſic: ut conſtet de corpore delicti ſeu abortu ſecuto, dubitetur ſolùm de cauſalitate ſeu efficacia cooperationis ad illum effectum. Res poſtea exemplis manifeſta fiet. Pro re & Jurium & Opinionum varietate valdè perplexa & intrica-*

tâ, quoad irregularitatem, aliáſque pœnas incurrendas, dabo pro coronide tres Regulas fortè Confeſſario non inutiles. Loquimur in ſpecie de abortu fœtûs animati: Eadem autem omnia ſunt de quolibet homicidio illicito moraliter, caſualiter, & dubiè cauſato.

Abortus caſualis mixtus, indirectè voluntarius.

574 EST peccatum mortale vel veniale, pro ratione majoris vel minoris, & periculi in cauſando, & culpæ vel negligentiæ in cavendo: ac proindè mortale erit & irregularitatem inducet, quando actio de ſe eſt efficax & periculoſa ad abortum vel homicidium cauſandum, & culpa ſeu negligentia in cavendo lata ſeu gravis eſt: ſecus, ſi actio de ſe non ita periculoſa, aut licet periculoſa, culpa tamen in cavendo levis ſit: ſive deindè aliquis det operam rei licitæ, ſeu illicitæ: ſive in aliâ, ſive in ipsâ materiâ homicidii. Ratio peccati clara eſt. Quandocunque enim aliquod opus directè facere illicitum eſt, etiam per ſe illicitum erit illud indirectè facere, ejus prævisi cauſam voluntariè ponendo, niſi urgentiſſima cauſa ita operantem excuſans moralitatem cooperationis tollat, & permiſſionem juſtam efficiat, ut *suprà n.* 15. *&* 16. admiſſum eſt. Irregularitate autem meritò puniunt Sacri Canones, non tantùm homicidium culpabiliter con-

concurrentem: atque adeò etiam abortum aliúdve homicidium caſuale indirectè & in ſuâ cauſâ voluntarium, ut liquidò conſtat variis textibus *tit. de Homicidio.* partim infra adferendis: & ſignatè exprimit Canon XI. *de cætero noveris, quòd Diaconus, qui homicidii cauſam dediſſe videtur, non videtur ad Sacerdotium promovendus.*

Quando quis dat operam rei licitæ quantumvis periculoſæ ad prævisum abortum vel homicidium cauſandum, effectu ſecuto, tunc ſolùm irregularitatem contrahit, ſi culpa in cavendo lata, gravis & mortalis fuit, aliàs non. Ratio eſt: quia hæc irregularitas eſt ex delicto; ſed non eſt veroſimile graviſſimam irregularitatis pœnam eſſe impoſitam delicto levi & veniali tantùm. Cùm ergò in ipsâ actione licitâ, quæ eſt cauſa abortûs vel homicidii nulla ſit culpa, requiritur ut ex parte negligentiæ cavendi, culpa ſit gravis & mortalis. Exempla habes, & hac ratione intelliges in Jure *c. Presbyterum. de homicidio.* Pronuntiatur irregularis Presbyter, qui causâ diſciplinæ percuſſit puerum in capite, undè poſteà mortuus eſt; quia nimirùm correctio fuit immoderata cum lata cupa. Et *c. continebatur ibid.* Declaratur irregularis Diaconus, quòd, dum falce præcinctus, colluderet cum laico, & hic victor, juxta conditionem ludi, ejus tergo velut inequitaturus inſiliens, ejus falce graviter vulneratus objerit: imputabatur enim in culpam latam,

latam, quòd gnarus conditionis ludi, falce non priùs depoſitâ colludens, non caverit periculum, ut rectè notat Filliutius *tr.* 20. *c.* 3. *q.* 3. Idem dic in noſtro caſu ſimiliter eveniente: ut ſi judex vel parens mulierem vel filiam prægnantem juſtè caſtigans, modúmque culpabiliter excedens ei abortum cauſet: ſi maritus in copula cum uxore prægnante incautâ violentiâ fœtum extinguat, vel abortiri faciat, &c. Idque à fortiori dicendum erit in copulâ illicitâ cum prægnante. Quinimò universaliter: quando quis dat operam rei illicitæ de ſe periculoſæ vel efficaci ad abortum vel homicidium prævisum cauſandum, non ſemper requiri culpam latam & mortalem, ſed ſufficere ſæpè levem & venialem in cavendo negligentiam ad irregularitatem contrahendam ſentiunt ſatis communiter Doctores apud Layman *cit. tr.* 3 *c.* 10. *n.* 4. conſentientem, ex eo quòd longè faciliùs incurratur irregularitas, quando quis dat operam rei illicitæ, quàm cum quis opus licitum exercet, ut ſignificant paſſim Canones *c. Ad audientiam & ſeqq.* Cùm ergò in actione licitâ requiratur culpa gravis, conſequenter in actione illicitâ ſufficiet etiam culpa levis. Sed ſtat ſententia.

Etiam cùm quis dat operam rei illicitæ, ſive in aliâ, ſive in ipsâ homicidii materiâ, etiam periculoſâ, nunquam in foro conſcientiæ incurritur irregularitas ex delicto homicidii caſualis,

ſualis, niſi culpa ſeu negligentia in cavendo homicidio lata & mortalis fuerit: ut proindè tutò nemo ſe cenſeat irregularem in foro conſcientiæ, niſi delictum commiſſum ſit mortale in ipſo genere homicidii. Ita Henriquez, Avila, Suarez, Coninck, aliiſque citatis Tamburinus hìc *c.* 15. §. 2. *à n.* 12. eámque doctrinam probabilem & in praxi tutam cenſet ipſe Layman *l.c.* Ratio eſt: quia irregularitas ex delicto homicidii caſualis per Sacros Canones non inducitur ex eo, quòd opus in ſe licitum vel illicitum aut periculoſum ſit: ſed ex eo, quod ex tali opere culpabiliter inferatur mors homini; æquitas autem non patitur, ex levi ſolùm culpâ induci pœnam tam gravem. Diſcrimen ergò illud, an homicidium ſequatur ex actione licitâ vel illicitâ pertinet ſolùm ad forum externum ad hanc ipſam culpam diſcernendam: nam in foro externo præſumi ſolet eum, qui operam dedit rei illicitæ, ex quâ homicidium ſecutum eſt, non niſi latâ culpâ cauſam homicidii præbuiſſe: ex quâ præſumptione *c. ſicut ex litterarum. de homicid.* Pontifex meritò pronuntiavit irregularem Presbyterum illum, qui mulierem gravidam per ludum incautè Zonâ traxit, abortu indè ſecuto: meritò enim præſumpſit gravem culpam & temeritatem, & fortè etiam directam abortûs procurandi intentionem, ut ex contextu videtur innui: atque ita in ſimilibus caſibus in jure repertis. Et univerſaliter: ſi des

operam

operam rei illicitæ valdè periculoſæ ad abortum vel homicidium cauſandum v. g. mulierem gravidam atrociter verberando ex iracundiâ, hominem fuſtè vel enſe cæſim in capite feriendo, &c. ſemper in foro externo pronuntiandus eris irregularis, idque ex delicto homicidii voluntarii potiùs quàm caſualis, ut infra de abortu merè caſuali rurſus notabo. Atqui in foro conſcientiæ præſumptio cedit veritati: ergò cuicunque rei etiam illicitæ & periculoſæ dederis operam, ex quâ præter intentionem tuam ſecutus eſt abortus vel aliud homicidium, ſi tibi conſtet culpam gravem & mortalem non interceſſiſſe in cavendo homicidio, ſed levem & venialem v.g. inadvertentiam, præcipitantiam, &c. tutò in conſcientiâ ne cenſeas te irregularem (quidquid præſumatur in foro externo) ſed, ſecluſo ſcandalo, poteris te gerere tanquam liberum ab irregularitate: quemadmodum & econtrà, ſi exteriùs judicetur quidem nullam fuiſſe culpam vel ſatis levem, tu autem conſcius tibi ſis graviter deliquiſſe, obligaberis ut verum irregularem te gerere abſtinendo à Sacris, &c. Vide Suarez *de cenſ. diſp. 45. ſect. 5.* Deniquè in dubio, an culpa illa gravis vel levis fuerit in cavendo abortu vel homicidio de facto certò ſecuto, omninò præſumendum te irregularem colliges *infra n. 52.* Regulâ 1.

Idem porrò dicendum de abortu vel homicidio caſuali moraliter cauſato, juſſu,

Idem

Digitized by Google

conſilio, inductione. Ut ſi v. g. mulieri prægnanti mandes vel ſuadeas actionem periculoſam, geſtationem gravis ponderis, aſcenſum arduum, ſaltationem immodicam, &c. ex qua prævides, & gravi culpâ non præcaves abortum ſecuturum. Et univerſaliter: quicunque alteri mandat, ſuadet, conſulit, vel quomodolibet inducit ad actionem aliquam, ſeu licitam, ſeu quomodolibet illicitam, ac de ſe periculoſam, ex quâ prævidet, ſuſpicatur vel ſubdubitat, nec tamen ſufficienter præcavet, ſecuturam mortem alterius tertii, eâ ſecutâ, irregularis erit, ſi culpa in cavendo gravis erat. aliàs non. Et ſic intelliges *c. ult. de homicid. in 6. Qui mandat aliquem verberari (licet expreſsè inhibeat, ne occidatur ullatenus, vel membro aliquo mutiletur) irregularis efficitur, ſi mandatarius fines mandati excedens mutilet vel occidat: cùm mandando in culpa fuerit, & hoc evenire poſſe debuerit cogitare.* At quid ſi mulieri prægnanti ſuadeas vel offeras ad abortum procurandum pharmacum nimis acre, undè continget matrem ſimul cum fœtu extingui: eriſne bis irregularis ex duplici homicidio, uno voluntario fœtûs, altero caſuali matris; ſimiliter ſi alicui mandes vel ſuadeas occidere alterum, duellum inire, &c. contingat occidi ipſum mandatarium vel ſuaſum, cùm id poſſe contingere certè prævideris, nec ſufficienter præcaveris, etſi non intenderis, eriſne adhuc irregularis? Affirmant

com-

communiùs & ſine dubio probabiliùs ac tutiùs DD. Suarez, Navarrus, Coninck, Sayrus, aliíſque citatis Diana *p.4.tr.2.reſol.*11. eò quòd hujuſmodi actiones de ſe ſint periculoſæ ad homicidium, illúdque illicitè cauſent. Negant verò non improbabiliter Turranus, Hurtadus, Joann. Præpoſitus, quos citat & approbat Lugo *diſp.*19.*ſect.* 2. § 2. *n.* 4. Ratio eſt: quia aliud eſt mandare vel conſulere, ut quis occidatur, quod, effectu ſecuto, ſemper ſecum trahit irregularitatem ex claro jure. Aliud eſt, mandando vel conſulendo alterum ſolùm periculo mortis exponere, quod nullo claro jure ſecum trahit irregularitatem. Excipit tamen rectiſſimè Lugo *ibidem*, niſi quis eo animo & directâ intentione mandatum vel conſilium dediſſet alteri, ut eâ occaſione ipſe occideretur: Quâ enim alia ratione David occidit Uriam gladio filiorum Ammon? hoc tempore ſine dubio futurus irregularis.

Ex abortu caſuali mixto indirectè tantùm & in cauſâ voluntário non incurritur Excommunicatio Sixti V. ſive quis det operam rei licitæ, ſive illicitæ, & non ſine gravi culpâ in cavendo, dummodo directè non intendat. Ratio eſt: qui abortus caſualis quantumvis culpabiliter cauſatus, directè tamen minimè intentus, non poteſt tamen dici *voluntariè procuratus* ſeu *ſtudioſè quæſitus*, qualem ſolùm ſuo fulmine ferit Sixtus Pontifex: Eadémque eſt

ratio

ratio de reſervatione Clementis VIII. pro Religioſis; imò & Epiſcopali, pro Diœceſanis. Non ergò eam cenſuram vel reſervationem incurrit patens vel maritus filiam vel uxorem prægnantem, ſive juſtæ punitionis causâ, ſive ex iracundiâ graviter percutiens non ſine gravi culpâ & præviſo abortûs periculo posteà ſecuti, ſi eam non intendit: neque maritus cum uxore, vel alius cum fœminâ prægnante copulam nimiâ vehementiâ exercens abortu inde ſecuto, ſi eum minimè intendit, ſed ſolùm explere libidinem voluit. Quia licet talis fuiſſet in culpâ mortali, reſpectu abortûs cauſati, atque ideò irregularitatem ex delicto abortûs caſualis minime effugiat; non tamen diceretur procurare abortum; verbum enim ipſum *procurare* ſignificat ſtudiosè & ex induſtriâ quærere, ideóque directè & in ſe velle abortum. Atque propter eandem rationem nota hîc obiter, Epiſcopum poſſe diſpenſare in Irregularitate ex eo abortu, ſicut & quolibet homicidio caſuali occulto indirectè tantùm voluntario. Nam & Sixtus V. ſolùm loquitur de abortu *voluntariè procurato*: & Concilium Tridentinum in facultate conceſſa Epiſcopis ſolùm excipit *homicidium voluntarium*: quale ſimpliciter non poteſt dici caſuale indirectè & imperfectè voluntarium: ut ſi mandes alterum iniq; verberari mandatario excedente & occidente: ſi provocatus ad pugnam ſolùm animo percutiēdi acceſſiſti, poſteà verò præter

intentionem, ne occidereris, occidiſti, ... Ita Navarrus, Henriquez, Suarez, aliiſque ... ratis Filliutius *tr.* 20. *c.* 3. *q.* 11. Layman *c.* ... *aſſert.* 4. In fine rectè addens, hanc reſolutionem etiam ſervire poſſe Parochis, quibus homicidia reſervari ſolent; *Attamen in conſcientiæ foro confitenti homini credere poſſunt, ſi aſſerat, non habuiſſe ſe propoſitum occidendi, ſed ſolùm v.g. rixandi, poſtea verò neceſſitate compulſum occidiſſe, ne ipſemet occideretur, ejuſmodi peccatum non debet reſervatum cenſeri, præſertim ſi occultum ſit; ſin verò notorium, conveniet plerumque, ut examini Epiſcopi relinquatur.* Sic Layman. Eadémque erit ratio in noſtro caſu, ut jam innui.

Abortus merè caſualis, ſimpliciter involuntarius.

365 SEquens nimirum ex actione alicujus ſeu licitâ, ſeu illicitâ, ſed aut nullo modo prævisus, aut ſi quid periculi prævisum, ſufficienti diligentiâ adhibitâ, ne ſequeretur, præcautus, nec peccatum eſt, neque inducit Excommunicationem Sixti V. ſed neque Irregularitatem, niſi fortè in uno caſu. Ratio clara eſt. Quia ubi nullum eſt voluntarium, nullum poteſt eſſe peccatum: & ubi nullum peccatum, nulla debet eſſe pœna, præſertim cenſura: & quoad irregularitatem etiam certum eſt, quando quis dat operam rei licitæ v.g. Medicus medendo, maritus cognoſcendo fœminam gravi-

gravidam, ſi debitâ adhibitâ diligentiâ in cavendo, nihilominùs ſequatur abortus, ex claro Jure in ſimili. *c. Dilectus. & ſeqq. de Homicid.* Atque etiam omninò verum eſt, quando quis dat operam rei illicitæ, ſaltem non nimium periculoſæ ad abortum vel homicidium cauſandum. Ita Communior Doctorum, quos citant & ſequuntur Filliutius *tr.* 20. *c.* 3. *q.* 8. Tannerus *p.* 3. *diſp.* 6. *dub.* 11. *n.* 116. Layman. *c.* 10. *n.* 1. & 3. Diana *p.* 4. *tr.* 2. *reſol.* 20. Ratio eſt: Quia hæc irregularitas non incurritur, niſi intercedat culpa homicidii: At in noſtro caſu nulla eſt culpa homicidii: licet enim quis peccet exercendo opus illicitum, abortus tamen vel homicidium indè ſecutum eſt ei ſimpliciter involuntarium, quippè de quo aut nullo modo cogitavit, aut ſi cogitavit, debitam cavendi diligentiam adhibuiſſe ſupponitur. Contrarium tamen univerſim docent graviſſimi Doctores, *Navarrus, Covaruvias, Sanchez, Valentia, alii permulti apud Tannerum & Dianam citatos*: probántque ex Jure. *c. Dilectus. c. Joannes. c. ult. eod tit.* ubi decernitur eum, qui dando operam rei licitæ adhibitâ debitâ diligentiâ, homicidium caſualiter fecit, non eſſe irregularem: ergò *à contrario argumento* inferunt; omnis, qui dando operam rei illicitæ homicidium fecit, irregularis erit: quod argumentum, licet non apud dialecticos, tamen apud Canoniſtas valere ait Navarrus *c.* 27. *n* 219. verùm quidquid aliàs apud Ca-

Digitized by Google

noniſtas valeat illud argumentum *à contrario ſenſu*, certè non debet valere in noſtro caſu, quia irregularitas non incurritur, niſi in caſibus Jure expreſſis; atqui contrarius ille ſenſus in illâ generalitate nullibi expreſſus eſt in Jure, quin oppoſitum apertè colligitur ex *c. Quantum. d. 50.* ubi Pontifex declarat eum, qui caballos, etiamſi furtivos, abduxit, à quibus mulier colliſa abortum fecit, furti quidem reum eſſe, attamen *ubi voluntas illius non agnoſcitur pernicioſa fuiſſe, non poteſt addici, & occidi per leges*: quia nimirum (ut notat Gloſſa ibidem) *mulierem ut ſibi caveat, præmonuit*; aut fortè periculum omninò non advertit. Quidni eadem ſit ratio de irregularitate ex delicto? Videamus ergò, an aliquid ſaltem particulare exprimatur in Jure.

Communis exceptio eſt: niſi actio aliqua eâ ipsâ ratione illicita ſeu prohibita ſit in Jure quod cum periculo mortis inferendæ conjuncta eſſe ſoleat: quâ ratione Clericis & Monachis in ſacris conſtitutis graviter prohibetur uſus artis chyrurgicæ per ſectionem & aduſtionem. *c. ſententiam. ne Clerici vel Monachi*, ubi inter alias prohibitiones cooperationis ad mortem dicitur. *Nec ullam Chyrurgiæ artem Subdiaconus, Diaconus, vel Sacerdos exerceat, quæ uſtionem vel inciſionem inducit.* Atque adeò, ſi contra hanc prohibitionem Clericus vel Monachus in ſacris Conſtitutus exerceat

Chy-

Chyrurgiam per inciſionem vel aduſtionem etiam omni adhibitâ diligentiâ & cautelâ, ne mors ſequatur, eâ nihilominùs præter omnem intentionẽ merè caſualiter ſecutâ, irregularis erit ſecundùm Doctorũ cōmunem conſenſum & intellectum. *c. Tua nos de homicid.* ubi Pontifex requiſitus, ſitnè irregularis & à ſacris arcendus quidam Monachus Chyrurgicus, qui mulieris tumorem gutturis curare volens ferro incidit, expreſsè præmonens, ne ſe vento exponat, ne fortè ventus ſubintrans cauſam mortis adferret: illa neglecto ſalutari mandato, meſſis causâ, vento ſe expoſuit, eóque intrante ſciſſuram, multùm ſanguinis effundens diem ſuum obiit (En tibi, omni adhibitâ cautelâ homicidium merè caſuale & omninò involuntarium. Simile quid facile poſſet contingere in noſtro caſu quoad abortum) Reſpondit Pontifex *F. T. R. quòd licet ipſe Monachus multum deliquerit alienum Officium uſurpando, quod ſibi minimè congruebat: ſi tamen causâ pietatis & non cupiditatis id egerit, & peritus erat in arte Chyrurgiæ, omnemque ſtuduit, quam debuit, diligentiam adhibere, non eſt ex eo, quod per culpam mulieris contra conſilium ejus accidit, adeò reprobandus, quòd non poſt ſatisfactionem condignam, cum eo miſericorditer agi poſſit, quòd Divina Officia valeat celebrare; alioquin interdicenda eſt ei Sacerdotalis Ordinis executio in rigore.* Sic Pontifex. Quamvis autem tale non ſit verum formale homicidium,

 cenſe-

cenſetur tamen homicidium ex interpretatione juris, ob reverentiam Sacrorum, ad irregularitatem inducendam ſufficiens, ut notat Filliutius *cit. q.* 10. Nihilominùs talem adhuc ab irregularitate non improbabiliter liberant Coninck, Joan. Præpoſitus, eoſque citans Tamburinus *hic c.* 15. §. 4. *num.* 11. & licet antè pluribus locis contrarius, tandem etiam ſecutus eſt Diana *part.* 11. *tract.* 7. *reſol.* 8. *apud* eundem. Idque ex alio diverſo intellectu illius capitis, quem ſuggeret Gloſſa *ibid. V.* alioquin, id eſt, *ſi non erat peritus, ſi non adhibuit diligentiam, quam debuit, aut ex cupiditate fecit*: tunc ſcilicet *interdicenda eſt ei ſacerdotalis Ordinis executio in rigore.* ergò aliàs non, ſi erat arte peritus, ſi adhibuit debitam diligentiam, &c. Sed in praxi ego non auſim recedere à communiſſimo intellectu illius Sacri Canonis.

Exceptio alia neceſſaria eſt: niſi actio illa illicita de ſe aut in his circumſtantiis perſonarum, loci, temporis, inſtrumentorum: &c. hic & nunc adeò ſit periculoſa ad abortum vel homicidium cauſandum, vel ita connexa cum periculo abortûs vel homicidii, ut nemo niſi ſtultus vel mentis impos exerceat talem actionem, quin velit occidere vel abortum procurare: ſeu adeò ut peccet contra jus naturæ præcisè ratione periculi occidendi, cui ita operans hic & nunc ſe exponit: ut ſi ferias punctim cir-

ca

Digitized by Google

ea pectus, cæſim in capite, ſi fuſte percutias in capite præſertim perſonæ teneræ vel pueri: aut in noſtro caſu ita vehementer percutias, tundas, terreas mulierem gravidam, ut percuſſio vel metûs incuſſio adeò ſit manifeſta cauſa abortûs vel mortis, ut percutiens vel metum incutiens cujuſvis prudentis arbitrio reputetur, perinde ac ſi abortum vel homicidium vellet ac intenderet (ut benè explicat Molina *tomo 4, tract. 3. diſp. 3. num. 6.*) ſecuto abortu vel homicidio, utique omnium calculo pronunciandus erit irregularis, idque ex delicto homicidii voluntarii, non caſualis. Quamvis enim eo caſu, tu directè actu formali & explicitè non intenderes occidere vel abortum procurare, ſed ſolùm v. g. acrem vindictam ſumere: Attamen ipſo facto (niſi ſtultus ſis) tacitè vis, & ſemper præſumeris in causâ tam periculosâ voluiſſe malitiosè ipſum abortum vel homicidium, etenim impoſſibile videtur, quòd homo mentis compos tunc periculum tam manifeſtum non advertat: & ſi advertas nec caveas, imò nec cavere poſſis niſi deſiſtendo ab actione tam periculosâ, nec tamen deſiſtas; quid tandem aliud velle potes, quàm occidere? Poſito tamen raro caſu, quo talia agendo, bonâ fide reverâ nullum mortis periculum advertens aut quid advertas, ſufficienti cautelâ excludere conatus, abortum vel homicidium reverà nullo modo intendiſſes, coram Deo &

in conſcientià te non fore irregularem cum a-
liis meritò pronunciat Tamburinus *cit. c.* 15. §.
2. Nam in foro externo te ſemper præſumen-
dum irregularem non eſt dubium, ut in ſimili
innui *ſupra num.* 45.

Tandem quid de abortu vel alio homicidio
merè caſuali ex errore facto? Titius adulter,
præter uxorem etiam ancillam imprægnavit,
ſed ad evitandam infamiam & pœnas potio-
nem abortivam præparavit ancillæ; quæ con-
tra ejus intentionem per errorem potata ab u-
xore prægnante, eam abortire fecit fœtum diu
animatum. Cajus venenum paravit inimico,
ſed ſimili errore, potatum ab alio amiciſſimo
eum brevi extinxit: & ita in ſimilibus? Certum
eſt talem non committere homicidium forma-
liter, ac proinde ex illo homicidio merè caſua-
li & materiali, nec in caſu noſtro, aut ſi alius
occiſus Clericus fuiſſet, excommunicationem
Sixti V. vel Canonis incurrere. Communis
DD. *Sanchez l. 9. de Matrim. diſp. 32. n. 27.
Molina, Coninck, Fragoſus, Fagundez, Portel-
lus, eoſque citans Diana part. 9. tract. 4. reſolut.*
31. *Tamburinus l. 6. Decalogi c. 4. §. 3. num.* 26.
Ratio eſt: quia quamvis talis principali inten-
tione procurandi hunc abortum, aut occidendi
hunc hominem peccaverit graviſſimè; alius ta-
men abortus ſecutus, aut aliud homicidium eſt
ei ſimpliciter involuntarium, ideóque ſicut à
culpa, ità & à pœna homicidii vacans. At,
quid ſi uxor potionem illam potaſſet marito in-
ſpi-

Digitized by Google

ſpiciente, ſed monere vel contradicere non audente? Idemque eſt in alio caſu veneni potati. Reſolvit optimè Lugo *diſp. 8. de juſtit. ſect. 6. num. 86.* in ſimillimo caſu ſibi propoſito, his omninò verbis. *Quidam, ut alium occideret, ficum veneno infecit, quam illi in prandio appoſuit: quidam autem, qui proximè aſſidebat, ficus venenatæ pulchritudine allectus, eam vicino arripuit, quod dum delinquens adverteret, diſſimulavit, ne ſe ipſum, ſuumque maleficium proderet, ac permiſit amicum illum comedere, qui poſtea veneno interiit. Cenſui hunc non fuiſſe homicidam vel irregularem: quia periculum non prævidit, & poſtea non tenebatur cum tanto periculo impedire damnum, quod cùm non fuerit intentum, nec præviſum, non fuit eius cauſa, qui ficum venenavit, ſed per accidens & præter intentionem evenit, licet ex actione illicitâ & injuſtâ erga illum, quem occidere volebat, non tamen injuſta erga eum, qui occiſus eſt.* Hæc Lugo. Eadem omninò ratio eſt de potione ab uxore, vidente marito, potata. Eademque ratione reſolvendum de mandante vel procurante abortum fieri vel homicidium per alium, ſi Mandatarius vel Comiſſarius per errorem aliam pro aliâ abortire faciat, alium pro alio occidat: eóque caſu à mandante non incurri irregularitatem ex voluntario homicidio indiſpenſabilem Epiſcopo, reſponſum eſt à Cardinale Caraffa Epiſcopo Hieracenſi anno 1587 ut habe-

tur in noviſſimis editionibus Concilii Tridentini *ad ſeſſ.* 14. *c.* 7. *de Reform.*

Pro abortu, vel quovis homicidio dubiè cauſato.

REGVLA I.

Quoad Irregularitatem.

QUandocunque conſtat *de corpore delicti*, ſeu ipſo homicidio facto ex aliqua tua actione vel cooperatione, quando nimirum certum eſt, fœtum animatum abortirum, aut alium hominem eſſe mortuum vel occiſum, te aliquo modo concurrente; dubitatur autem ſolum an tua actio vel cooperatio fuerit efficax vel ſufficiens ad cauſandum abortum vel homicidium, quod fortè etiam aliundè, ſeclusâ tuâ actione vel cooperatione, cauſatum fuiſſet, irregularis omninò habendus es, & interim à ſacris abſtinere debes. Ita enim expreſsè ſtatuunt ſacri Canones *tit. de homicidio.* Imprimis *c.* 12. *ad audientiam.* Poſito caſu de Presbytero, qui correctionis causâ famulum cingulo percutiens, cultro è vaginâ cingulo appensâ, elapſo vulneravit, qui poſteà à vulnere quidem convaleſcens, ſuperveniente alia infirmitate, obiit. Dubitantibus autem, utrum mors ex vulnere, an verò ex morbo ſuperveniente tantùm ſecuta ſit, & ideò Presbyter ut irregularis

à ſa-

à ſacris arcendus ſit? Reſpondet Pontifex Clemens III. quòd ſic, niſi appareat, illum aliâ infirmitate obiiſſe: *cùm in dubiis ſemitàm debeamus eligere tutiorem.* Rurſus c. 18. *Significâſti.* poſito alio caſu de Presbytero, qui furem Eccleſiæ ornamenta auferentem ligone percuſſit, poſteà à ſupravenientibus Parochianis cum gladiis & fuſtibus penitùs occiſum. Hinc orto dubio an ex ſolis percuſſionibus Parochianorum, an verò ipſius Parochi obierit, ideóque Sacerdos cenſendus ſit irregularis? Reſpondet Pontifex Innocentius III. *In hoc dubio tanquam homicida debet haberi ſacerdos, etſi fortè homicida non ſit, à ſacerdotali officio abſtinere debet; cùm in hoc caſu ceſſare, ſit tutiùs, quàm temere celebrare, pro eo, quòd in altero nullum, in reliquo verò magnum periculum timeatur.* Tandem c. *penult.* *Petitio tua.* Proponit Clericus caſum, ſe cum cæteris Clericis & Laicis occurriſſe irruentibus in caſtrum hoſtibus Dominicæ Crucis, hinc indè occiſis plurimis, ſe quoque aliquos percuſſiſſe, dubitare autem de alicujus occiſione, ideóq; irregularitate contractâ: Reſpondet idem Pontifex: *Mandamus quatenus, ſi de interfectione cujuſquam in illo conflictu tua conſcientia te remordeat, à miniſterio Altaris abſtineas reverenter, cùm ſit conſultiùs in ejuſmodi dubio abſtinere, quàm temere celebrare.* Ita ſacri Canones.

Conſimiles caſus certæ irregularitatis ſub allegatis Canonibus manifeſtè comprehenſi poſſunt eſſe varii. Titius v. g. venenum porrexit cuidam ut interiret, & illo inſcio aliud efficacius venenum propinatum fuit: dubitat ergò Titius, an venenum ſuum efficax fuerit ad mortem, nec ne, an potiùs alterius venenum ſolùm mortem causârit: ſecutâ morte irregularis eſt. Caius applicavit cauſam v. g. pharmacum ad abortum fœtus animati effectu & vero homicidio ſecuto, poſteà dubitat, an cauſa illa vel potio à ſe applicata fuerit ſufficiens & efficax ad cauſandum abortum, an verò cauſatus fuerit ex vi alterius cauſæ, ut violentâ compreſſione prægnantis: omninò habendus eſt irregularis: item ſi conſilium dediſti Titio ad occidendum Caium, homicidio jam patrato comperis, Titium capitales geſſiſſe inimicitias adverſus eundem Caium, eique jam aliàs mortem minatum vel machinatum: dubitas ergò, num is acciderit motus ex vi tui conſilii, an ſolùm ex privata inimicitia; aut ſimiliter in noſtro caſu, ſuaſiſti Titiæ à te vel alio impregnatæ facere abortum fœtûs animati, effectu ſecuto intelligis eam jam anteà abortum attentâſſe, dubitasque ſimiliter de efficacia tui conſilii, irregularem te pronuntiant ſanè communiter Doctores apud Dianam *p. 7 tr. 5. reſol.* 26. ex intellectu eorundem SS. Canonum. Attamen, cum Sacri

Cano-

Canones allegati in dubio homicidii irregularitatem ſtatuentes, & in re odioſa ſtrictè interpretandi expreſsè ſolùm loquantur de homicidio dubiè ſed phyſic patrato, ut intuenti patet: ſatis probabile eſt, non debere extendi ad homicidium dubiè, ſed moraliter tantùm cauſatum ex tuo conſilio, ſuaſu, conſenſu, in modò dictis & ſimilibus caſibus. Ita Tamburinus hìc *c. 5. à n. 11.* citans Suarez, utrumq; Sanchez, Azorium, Merollam, Gibelinum, Joan. Præpoſitum, alióſque citantem Dianam *p. 11. tr. 6. reſol.* 24. & 25. (quam partem ego nondum vidi.) Ratio jam inſinuata eſt. Irregularitas enim hæc imponitur homicidio dubiè *commiſſo*: at valdè differunt homicidium committere, & ad homicidium dare conſilium, vel moraliter tantùm concurrere, ergò probabile valde eſt, eam irregularitatem, utpotè pœnam & ideo ſtrictè interpretandam non extendi ad conſulentem & dubitantem, an ſuo conſilio moraliter verè influxerit in homicidium: Et hinc ſit

REGVLA II.

Quoad eandem Irregularitatem.

Quandocunque non conſtat, ſed verè dubitatur de ipſo *corpore delicti*, utrum revera abortus fœtûs animati, aliúdve homicidium vel mors hominis ex tua actione vel co- 377

ope-

operatione, ſeu phyſicâ ſeu morali ad cauſandum illud factâ ſecutum ſit, nec ne; poſt factam diligentem inquiſitionem dubio perſeverante, nulla timenda eſt irregularitas. v. g. ſcit aliquis ſe percuſſiſſe graviter, vulneráſſe hominem, exploſiſſe in hoſtem in bello ſeu juſtè ſeu injuſtè: dubitat autem invincibiliter, an indè mors ſecuta ſit: ſcis te alteri mandatum, conſilium, conſenſum vel auxilium præbuiſſe ad aliquem occidendum; dubitas ſimiliter an is obſecutus, reipsâ occiderit, an verò pœnitens omninò intermiſerit: aut ſi fortè invaſit, percuſſit, vulneravit, num ex eo vulnere mortuus fuerit, an verò convaluerit: & denique in caſu noſtro: ſcio me cauſam applicâſſe, conſilium dediſſe vel auxilium, aut aliter induxiſſe fœminam ad abortum procurandum, dubito autem an omnino abortus aliquis ſecutus ſit, aut ſi conſtet, abortum aliquem eſſe ſecutum, dubitatur, & neque ex die coitûs, neque ex ſignis materiæ ejectæ, neque aliunde conſtare poteſt, num fœtus jam fuerit animatus, & ideo homicidium patratum nec ne, &c. Taliter, inquam, dubitans, debet quidem omnem moraliter poſſibilem diligentiam adhibere ad inquirendam veritatem, & interim quamdiu ſpes ſupereſt veritatem cognoſcendi, abſtinere à Sacris, quantùm poteſt ſine ſcandalo vel alio gravi incommodo: quod ſi tandem adhibitâ fruſtra diligentiâ dubium invincibile perſeve-

ſeveret, irregularitatem ſecurè ne timeat, ſeque eâ pœnâ liberum credat. Ita univerſaliter (*contra Navarum, Sotum, Sanchez, Molinam, & omninò communem Doctorum, maximè quoad dubium de animatione fœtûs abortiti, apud Dianam mox citandum.*) jam tenet communis & tuta Recentiorum ſententia, quos citant & ſequuntur Franciſcus Bardi *de conſcientia diſcept.* 6. *c.* 7. §. 4. Thomas Tamburinus *cit. c.* 5. §. *un.* & *l.* 1. *in Decal. c.* 3. §. 7, *v. Irregularitas n.* 2. aliisque relatis probabile cenſet Diana *p.* 4. *tr.* 2. *reſol.* 16. & *p.* 7. *tr.* 5. *reſol.* 24. Ratio ſufficientiſſima ſumitur ex duplici principio: *unum eſt*; non eſt ponenda irregularitas, niſi in caſibus jure expreſſis *ſæpè cit. c. Is qui, de ſent. Excomm. in* 6. *Alterum eſt: Odioſa reſtringi convenit non ampliari: juxta Reg.* 15. *in* 6. Atqui Canones allegati omnes (ex quorum Conſtitutione præcisè inducitur Irregularitas in dubio homicidii) expreſsè loquuntur ſolùm in caſibus, quibus conſtabat liquidò de corpore delicti ſeu homicidio patrato, atque in ſubjecto certo capaci mortis, & ſolùm dubitabatur de cooperationis vel cauſæ poſitæ efficaciâ vel ſufficientiâ ad mortem; ſeu, à quo, variis concurrentibus, mors ſit illata: ergò Sacri illi Canones non ſunt extendendi ad caſus noſtros longè diverſiſſimos, quibus de ipſo corpore delicti ſeu homicidio vel morte cauſatâ ambigitur invincibiliter.

Regu-

Digitized by Google

Regula hæc univerſaliter vera eſt in quocunque dubio. I. Non tantùm in dubio *facti*, quando ſcilicet dubitatur de ipſo homicidio facto, de quo hactenùs locuti ſumus, ſed etiam, & multò magis in dubio *Juris*, quando nimirum dubitatur, an pro tali facto irregularitas aliqua decreta ſit, aut non; niſi dubiè, ambiguè vel obſcurè habeatur: ſic enim in jure *expreſſa* non eſt. II. Non tantùm in dubio *negativo*, quando videlicet intellectus merè anceps hæret, nullam habens rationem probabilem inclinandi in unam vel alteram partem, an ſit, necne, homicidium commiſſum: tunc enim poteris eligere quamlibet partem etiam tibi faventem, etiamſi oppoſitæ rationes probabiliores videantur: ſequendo enim probabilem ſententiam ſemper prudenter te geris; juxta communem doctrinam in materia de conſcientia. III. A fortiori ſecurus eris, ſi habeas rationem probabilem pro te v.g. homicidium non eſſe ſecutum, & ſolùm negativè dubites de oppoſito, nulla apparente ratione probabili in oppoſitum. IV. Contra verò, ſi adſint rationes probabiles contra te, v. g. prudenter judicas te reverâ occidiſſe, & ſolùm negativo dubio ambigis fortè non occidiſſe, nulla habitâ ratione probabili, undè judices ex tuâ actione conſilio auxilio mortem non eſſe ſecutam, prout fuit in caſu ſupra allato, *c. petitio tua*: & eſſet, ſi aliquem a te globo tactum videres ex-

quo

quo ruentem, & nullo indicio vel ratione probabili appareret, mortem evaſiſſe: Atque in noſtro caſu, ſi pharmacum efficax applicaſti ad cauſandum abortum fœtûs jam certò animati, & poſteà ſimiliter merè negativè ambigas de effectu ſecuto: In his & ſimilibus caſibus te irregularem habendum meritò declarant Thomas Tamburinus *cit. c. 5. §. un. num.* 17: rationem dans: Quia tunc prudenter apparet tantùm ratio incursûs in Irregularitatem; & nulla apparet ratio evaſionis ſeu liberationis ab illâ: & P. Theſaurus apud Dianam *cit. p. 7. tract. 5. reſol.* 26. rationem dans: *Quia licet facta in dubio non præſumantur, fallit, quando ſunt ſolita fieri, ut l. ult. C. de fid. Inſt. Maſcardus concluſ.* 732. *n.* 5. & 7. Sic ille.

REGVLA III.

Quoad Excommunicationem & alias Pœnas univerſim.

IN omnibus Juribus & Legibus pœnalibus, etiam Cenſurarum & Irregularitatum: non tantùm in dubio *Juris*, quando dubitatur, an pro tali facto vel caſu aliqua pœna, cenſura, Irregularitas quæcunque, lege decreta ſit: ſed etiam in dubio *facti*, quando verè & invincibiliter dubitatur, an quis commiſerit tale factum, propter quod conſtat decretam eſſe Pœnam, Cenſuram, Irregularitatem, nemo

cenſendus eſt ligatus: exceptâ ſolâ Irregularitate ex delicto homicidii voluntarii, constante corpore delicti: Communis jam & ſecura ſententia, quam aliis allegatis docent Suarez *de cenſ. diſp.* 5. *ſect.* 5. & 6. Sanchez *l.* 1. *Moral. c.*10. latiſſimè. Filliutius *tract.* 20. *c.* 4. Layman *lib.* 1. *tr.* 1. *c.* 5 *n.* 39. Franciſcus Bardi *de conſcient. diſcept.* 6. *c.* 7. §. 2. Ratio eſt; quia in dubio factum non præſumitur; & ſpecialiter: *Nemo in dubiis præſumitur deliquiſſe. l. merito ff. pro ſocio.* Ergò delictum aliquod facto vel eventu completum fuiſſe, indéque conſequens pœna, non præſumi, ſed demonſtrari debet. Deindè leges pœnales & cenſuræ tantum feriunt delictum ſimpliciter: ſed delictum dubium non eſt delictum ſimpliciter. Certè pœna ordinaria ſtatuta delicto certo non eſt imponenda delicto dubio, ſed alia arbitraria ſeu extraordinaria, ſecundùm qualitatem dubii. Tandem omnia Jura clamant: *Reum dubium eſſe abſolvendum: In dubio neminem condemnandum: In pœnis benigniorem interpretationem faciendam. Odia reſtringi, favores ampliari oportere.* Quæ ſicut in aliis legibus pœnalibus, ita ſanè etiam in cenſuris, & irregularitatibus ex delicto (niſi ipſa Jura aliud exprimant prout exprimunt in ſolo caſu inregula excepto) & foro conſcientiæ locum habere debent: quod ſi enim Judex neminē punire debet, ſed abſolvere, ſi delictum, ob quod Juris pœna decreta

eſt,

Digitized by Google

eſt, dubium, vel ſufficienter cognitum non ſit: multò minùs in foro conſcientiæ aliquis ſeipſum condemnare & pœnam in ſe exequi tenetur v.g. abſtinere à Sacris tanquam excommunicatus, ſuſpenſus, irregularis, donec delictum certum & exploratum ſit; ut, ſi verè dubites, an homo ille Clericus ſit, quem percuſſiſti, quamvis temerè percuſſeris non ſine ſuſpicione vel formidine eſſe fortè Clericum, ſi tamen poſteà veritatem deprehendere non poſſis, non debes te excomunicatum reputare: quia licet conſtet de percuſſione, non tamen conſtat de percuſſione Clerici, quæ ſola eâ cenſurâ punitur, *can. ſi quis ſuadente.* Similiter ſi quis etiam temerè & malâ fide ſacrum Ordinem ſuſcepit, dubitans v. g. utrum ætatem requiſitam habeat, an legitimè natus ſit, an uxor unica virgo acceſſerit, &c. ſi poſteà veritatem deprehendere non poſſit, non eſt cenſendus irregularis, nec ſuſpenſionis cenſuram incurriſſe, quamvis ſic temerè accedens & ſuſpiciens peccaret, & perſeverante dubio, niſi neceſſitas urgeat, à ſacro miniſterio abſtinere debeat, donec certior fiat, quamdiu nimirum certiorem fieri poſſe ſpes eſt. Ex communi Layman *cit.* §. 4 *n.* 38. Sic tandem in caſu noſtro quomodolibet figurabili: ſive dubitetur, an ex tua actione vel cooperatione reverâ abortus aliquis ſecutus ſit, nec ne: ſive conſtet abortum eſſe factum, dubitetur autem

invincibiliter, fueritne fœtus iſte animatus nec ne: ſive etiam conſtet fuiſſe animatum, dubitetur autem ſimiliter, an reipsâ ex vi tuæ actionis vel cooperationis, juſſionis, conſilii, medii applicati cauſatus fuerit, an aliunde: ſecurè cenſeas, te liberum eſſe ab excommunicatione aliisque pœnis tam Conſtitutionis Sixtinæ, quàm Juris communis *ſect.* 2. explicatis: ſemper enim dubitas an commiſeris delictum illud, propter quod decreta eſt ejusmodi pœna. Excipe tamen idipſum, quod *n.* 55. *n. IV.* exceptum eſt. Et hactenus de fœdo *abortu*, ad pulchram tamen DEI Gloriam, ut ſit & maneat

AB ORTU

Solis uſque ad Occaſum

LAUDABILE NOMEN DOMINI.

Digitized by Google

ELENCHUS
ET
SUMMARIUM
Omnium hujus quartæ Partis Capitum, Sectionum, Paragraphorum, &c.

DE MATRIMONIO ET ANNEXIS.

CAPUT I.

De Matrimonio & Sponſalibus.

MAtrimonium *eſt Maris & fœminæ conjunctio individuam vitæ Societatem retinens.* Alia accuratior definitio affertur *n.* 1.

Triplex diſtinguitur matrimonium. *Legitimum*, quatenus contractus eſt: *Ratum*, quatenus eſt Sacramentum: *Conſummatum*, quatenus copula carnali ultimò completur. *n.* 2.

SECTIO I.

De Matrimonii Impedimentis, & Perſonis inhabilibus.

DUplicis generis ſunt impedimenta Matrimonii: *Impedientia* tantùm, quæ ſolùm illicitum; & *dirimentia*, quæ etiam invalidum reddunt Matrimonium. *n* 3.

CLASSIS I.

IMPEDIMENTORUM
Conſenſus inſufficiens

§. I

ERROR.

I. ERror circa ipſam perſonam jure naturæ irritat Matrimonium. *n.* 4.

II. Error circa qualitates perſonæ etiam antecedens & cauſa operis, etiam ex dolo alterius contrahentis proveniens, regulariter non irritat Matrimonium: n. 5.

III. Niſi talis qualitas eſſet per ſe actu vel virtute intenta à contrahente, & ſic ingrederetur objectum ſubſtantiale contractûs: n. 6.

IV. Aut, niſi error circa qualitatem redundet in ipſam perſonam: quandò nimirùm perſona aliundè in ſe prorſus ignota, alicui ſub ſola aliqua qualitate proponitur & concipitur; v. g. primogenita n. 7.

Caſus lepidus ex Gabriele exponitur. n. 8.

§. 2.

Conditio.

I. Conditio ſervilis ignorata ab altero contrahente libero dirimit Matrimonium. n. 9.

II. Idque probabiliter ipſo jure naturali; certò autem jure Eccleſiaſtico. n. 10.

III. Valet Matrimonium, ſi homo liber ſciens contrahat cum perſona ſerva: n. 11.

IV. Itémque, ſi ſervus contrahat re ipſâ cum ſerva, putans ſe contrahere cum libera: aut contrà; ſi contrahat cum libera, quam tamen putat eſſe ſervam. n 12.

§. 3.

Vis, ſeu metus.

Metus gravis injuſtè incuſſus ad extorquendum ipſum Matrimonij conſenſum irritat Matrimonium: certo jure Eccleſiaſtico, & ſatis probabiliter etiam jure naturali, n. 13.

I.

Metus gravis.

I. Certiſſimò irritat Matrimonium metus gravis abſolutè, & cadens in conſtantem virum: quo nimirùm timetur malum grave abſolutè, ut mortis, mutilationis, carceris diuturni &c. n 14.

II. Etiam irritat Matrimonium metus gravis reſpectivè, quo ſcilicèt timetur malum grave ſolùm reſpectu apprehenſionis, vel conditionis perſonæ, utpote pueri, puellæ, viri, meticuloſi. n. 15.

III. Non

III. Non irritat Matrimonium metus ſimpliciter levis: neque metus merè reverentialis, quo præter erubeſcentiam contradicendi parenti v. g. nullum aliud incommodum timetur. *n.* 16.

IV. Secus, quando cum imperio parentis conjunctæ ſunt minæ, ſævitia, mala tractatio, gravis & diuturna indignatio timetur. *n.* 17.

II.

Injuſtè incuſſus.

Non irritat Matrimonium, ſi metus ſit vel ab intrinſeco aſſumptus, vel ab extrinſeco juſtè incuſſus, v. g. à Judice ſtupratori Virginis, ut eam ducat ſub pœna capitis. *n.* 18.

III.

Ad extorquendum ipſum Matrimonii conſenſum.

Non irritatur Matrimonium, ſi metus quantumvis injuſtè incuteretur non per ſe directè ad Matrimonium extorquendum, ſed ad alium finem, v. g. juſtam vel injuſtã vindictam: *n.* 19.

Si, omnibus conſideratis, dubium ſit, an metus gravis cenſendus ſit, nec ne, præſumendum eſt pro valore Matrimonij. *n.* 20.

IV.

Qualiter peccent ex metu contrahentes Matrimonium?

I. Si metum paſſus contrahat verbotenus tantùm, animo minimè conſentiens, peccat ſolo veniali mendacij peccato. *n.* 21.

II. Si conſentiat in Matrimonium ipſum ſine animo conſummandi, aut exercendi actus carnales, probabiliſſimè ne venialiter quidem peccat. *n.* 22.

III. Si autem conſentiat cum intentione conſummandi Matrimonium, quod novit eſſe nullum, utique peccat mortaliter. *n.* 23.

IV. Sicut etiam poſteà conſummando toties quoties, niſi poſito metu, Matrimonium ratificet novo conſenſu. *n.* 24.

 Quid

nùs erat ſacer Ordo : & in rigore loquendo induceret impedimentum dirimens ; At longè probabilius non induceret, ut talis ſine diſpenſatione Matrimoniū inire poſſit. *n.* 47.

Caſus Simpliciani, minoribus ſuſceptis, ducentis uxorem, erronicè credentis etiam ijs minoribus dirimi matrimonium. n. 48.

§. VIII.

Ligamen.

I. Eſt ipſum vinculum Matrimonij rati, vel conſummati, utroque conjuge vivente indiſsolubile, ideóque impedimentum dirimens Matrimonium cum alio vel alia contrahendum, ipſo jure naturali & divino. *n.* 49.

II. Neutri conjugum licet, vel permitti poteſt quavis Authoritate, ad ſecundas nuptias tranſire, niſi habita notitia moraliter certa de morte alterius conjugis. Qualis certitudo ſufficere poteſt pro foro conſcientiæ? *n.* 50.

III. Quicunque abſque ejuſmodi morali certitudine temerè ac dubius de morte prioris conjugis Matrimonium aliud contrahit, graviſſimè peccat, attamen, reverà mortua priore conjuge, validè contrahit: Sicut econtrà, ſi habita quacunque morali certitudine vel præſumptione de obitu abſentis conjugis, bona fide aliud Matrimonium contrahit, ſi reverâ adhuc vivit prior conjux, Matrimonium ſecundum nullum eſt. *n.* 51.

IV. Quòd ſi tempore ſecundi Matrimonii prior conjux adhuc vixit, modò autem certò conſtet de vivis exceſſiſſe, adhuc Matrimonium nullum manet. *n.* 52. Econtrà ſi de novo contrahens certò crederet priorem conjugem adhuc vivere, reverà tamen jam vitâ functum? dicam ſectione 3, *de conſenſu de præſenti. n.* 53.

§. IX.

Publica honeſtas.

Impedimentū publicæ honeſtatis eſt propinquitas orta ex ſponſalibus, vel Matrimonio rato tantum, inter Sponſum ex una parte, & conſanguineas ſponſæ ex altera parte, ac viciſſim vice versâ, inter ſponſam & conſanguineos ſponſi, jure Eccleſiaſtico dirimens Matrimonium contrahen-

hendum cum iisdem conſanguineis ſponſi vel ſponſæ. 54.

Ex Sponſalibus.

I. Ex ſolis ſponſalibus validis ac legitimis, novo jure Concilij Trid. oritur hoc impedimentum publicæ honeſtatis, non item ex ſponſalibus quacunque ratione invalidis: etiam fictis &c. *n.* 55.

II. Hoc impedimentum ſolùm dirimit inter ſponſum & conſanguineam Sponſæ, ac viciſſim &c. in primo gradu conſanguinitatis, & non ultrà *n.* 56.

III. Impedimentum hoc perpetuum eſt, ut neq; morte alterius Sponſorum ceſſet: Neque ſi ſponſalia ſemel facta valida, mutuo conſenſu, vel aliâ juſtâ cauſâ legitimè diſſolvantur. *n.* 57.

IV. Caſus practici ex dictis corollariè reſoluti. *n.* 58.

Ex Matrimonio Rato.

I. Ex Matrimonio rato tantùm, nondum conſummato, oritur impedimentum publicæ honeſtatis uſque ad quartum gradum incluſivè. *n.* 59.

II. Oritur hoc impedimentum publicæ honeſtatis ex omni Matrimonio rato, non tantùm valido, ſed etiam invalido, præterquam, ſi eſſet invalidum ex defectu ipſius conſensûs *n.* 60.

III. Quid ſi Matrimonium ſit invalidum ob conſenſū clandeſtinum? Adhuc contrahitur impedimentum. *n.* 61.

IV. Quòd ſi Matrimonium ratum ſit conditionatum ſub conditione de futuro v. g. Si Papa diſpenſaverit. *n.* 62. Quamdiu manet conditionatum, non pariet hoc impedimentum: pariet autem, impleta conditione. *n.* 63.

CLASSIS III.
IMPEDIMENTORUM
Nimia conjunctio.

Continet quinque impedimenta. Cognatio, eáque triplex: Naturalis ſeu Conſanguinitas, Legalis & Spiritualis; Affinitas, & ſceleſta conjunctio criminis. *n.* 64.

§. X.

Conſanguinitas,

SEu cognatio naturalis vel carnalis, definitur: *Vinculum ſeu connexio perſonarum, quæ ab eodem propinquo ſtipite ſeu principio per carnalem generationem deſcendunt.* 65. Explicantur conſanguinitatis lineæ & gradus cum ſuis regulis. *n.* 66.

Quouſque, & quo jure dirimat.

I. Conſanguinitas eſt impedimentum dirimens Matrimonium contrahendum, jure novo uſque ad quartum gradum incluſivè. *n.*67.

II. Probabiliſſimū eſt in linea recta jure naturæ quemlibet gradum dirimere Matrimonium in infinitum. *n.* 68.

III. Certùm apud omnes primum gradum lineæ rectæ ipſo jure naturæ dirimere Matrimonium: puta inter Patrem & Filiam; Matrem & Filium: & longè veriùs etiam gradum ſecundum, inter Avum & Neptim. De ulterioribus gradibus res incerta eſt, ac probabilè dirimere ſolùm jure Eccleſiaſtico. *n* 69.

IV. Etiam primus gradus lineæ transverſæ, inter fratrem & ſororem, jure naturæ dirimit Matrimonium excepto caſu abſolutæ neceſſitatis, quanquàm contrarium; & ſolo jure Eccleſiaſtico dirimere non improbabiliter docent alij. *n.* 70.

§. II.

Affinitas,

Propriè dicta & directa; eſt propinquitas duarum perſonarum, quarum una cum conſanguinea alterius habuit copulam carnalem. Duplex eſt: Vna ex toro legitimo in Matrimonio: ſecunda, ex toro illegitimo ſeu copula fornicaria. *n.* 71.

I.

Qualis copula requiritur?

Ad inducendam affinitatem, & impedimentum dirimens Matrimonium, requiritur copula carnalis perfecta per ſe ſufficiens ad generationem; nimirum cum immiſſio-

ne & receptione ſeminis intra vas naturale. Quia per omnem & ſolam talem copulam vir & fœmina fiunt una caro, unúmque principium generationis: in qua unitate fundatur propinquitas affinitatis. *n.* 72.

Non ergo conſurgit hæc affinitas ex ſola copula carnali inchoata & continuata, ſed abrupta &c. in foro conſcientiæ. *n.* 73.

Quid ſi ſolus vir ſeminabit intra vas, non autem mulier frigidior? *n.*74. Oriri tunc affinitatem probabilius affirmant Sanchez & alii: *n.* 75. At non improbabiliter cum alijs negat Martinus Perez. *n.* 76.

II.

Qualis affinitas dirimit?

Sola affinitas directa inter virum & fœminam, quarum perſonarum una cognovit conſanguineam alterius, inducit impedimentum dirimens inter dictas perſonas. Nihil autem curanda eſt affinitas indirecta, per accidens, & impropriè dicta inter conjugum ſeu carnaliter copulatorum utrinque conſanguineos adinvicem, etſi tales vulgò vocentur affines. *n.* 78.

Solus ergo Maritus vel carnaliter cognoſcens fit affinis conſanguineis uxoris vel carnaliter cognitæ. Similiter ſola uxor vel carnaliter cognita fit affinis conſanguineis Mariti vel cognoſcentis, eodem gradu, quo ejuſdem conſanguinei ſunt: Et minimè deſcendit impedimentum inter conſanguineos utriúſque adinvicem, adeò, ut nihil obſtet duos fratres ducere duas ſorores alterius familiæ. *n.* 78.

III.

Quoúſque, & quo jure dirimit?

I. Affinitas ex copula legitima in Matrimonio eſt impedimentum dirimenſúſque ad quartum gradum incluſivè: ita ſcilicèt, ut Titius nec validè nec licitè poſſit Matrimonium contrahere cum uxoris ſuæ defunctæ conſanguineis intra quartum gradum tantum: & ſimiliter econtra. *n* 79.

II. Affinitas ex copula illegitima ſeu fornicaria eſt impedimentum dirimens Matrimonium tantum intra ſecundum gradum. *n.* 80.

III. Impedimentum hoc inductum eſt ſolo jure Eccleſiaſtico. *n.* 81.

Quamvis probabiliſſimum ſit affinitatem in primo gradu lineæ rectæ, ſcilicet inter vitricum & privignam, inter novercam & privignum: item inter Socerum & Nurum &c. dirimere Matrimonium ipſo jure naturali.

IV. Impedimentum hoc affinitatis ſemel ortum perpetuum eſt etiam poſt mortem conjugis durans ad ejus conſanguineos; Etiam poſtea primum natos. *n.* 82.

IV.

Affinitas ſuperveniens Matrimonio.

Conjux committens inceſtum cum conſanguinea vel conſanguineo conjugis, ideóque factus affinis conjugis, intra ſecundum gradũ tantùm incurrit impedimentum petendi debitum ſub mortali: quamvis innocenti petenti reddere poſſit & teneatur. *n.* 83.

Solus nocens hanc pœnam & impedimentum contrahit, qui ſcilicet vel ipſe voluntarium inceſtum commiſit, vel, ut ab altera committeretur ſpontè conſenſit: quo caſu utèrque conjux hanc pœnam incurrit. *n.* 84.

§. XII.

Cognatio Legalis.

Eſt propinquitas perſonarum ex adoptione proveniens. Adoptio autem perfecta hanc propinquitatem inducens eſt perſonæ extraneæ in filium, vel filiam legitima aſſumptio authoritate Principis &c. *n.* 85.

Adoptio hæc perfecta eſt impedimentum dirimens Matrimonium ſecundum triplicem modum. I. In linea legali recta, inter adoptantem, & deſcendentes adoptati. II. In linea legali transverſa inter adoptatum & deſcendentes adoptantis, ſcilicet legitimos natos & Nepotes, qui in ejus poteſtate adhuc exiſtunt. III. Per modum affinitatis, inter adoptatum & uxorem adoptantis. *n.* 86.

§. XIII.

§. XIII.

Cognatio ſpiritualis.

Eſt propinquitas perſonarum orta ex adminiſtratione vel ſuſceptione Sacramenti Baptiſmi & Confirmationis inducens impedimentum dirimens matrimonium. Cujus tres ſunt ſpecies: Paternitas, compaternitas, & fraternitas ſpiritualis. *n.* 87.

Qualis hæc cognatio dirimit, & quo jure?

Jure novo ſola paternitas & compaternitas, ſeu cognatio ſpiritualis inter baptizantem, Confirmantem, & patrinos ex una parte, & ipſum beptizatum, vel Confirmatum, ejúſque parentes, ex altera parte (non amplius fraternitas inter filios baptizantis, Confirmantis ac patrinorum ex una parte, & ipſum baptizatum vel Confirmatum ex altera parte) eſt impedimentum dirimens matrimonium contrahendum, non autem diſſolvens ſemel validè contractum. *num.* 88.

Quis baptizans contrahit?

Omnis baptizans, non tantùm baptiſmo ſolenni, ſed etiam privato, atque in neceſſitate, contrahit hanc cognationem & impedimentum dirimens matrimonium contrahendum cum baptizato, ejúſque parentibus. Non item patrinus ſuſcipiens in baptiſmo privato. *n.* 89. Hinc

I. Si ſponſus prolem ſponſæ ſuæ baptizet, ſolvuntur ſponſalia & dirimitur matrimonium contrahendum. *n.* 90.
II. Si conjux extra caſus neceſſitatis prolem conjugis ſuæ baptizet, vel ex Sacramento Baptiſmi vel Confirmationis ſuſcipiat, graviter peccat, & incurrit impedimentum petendi debitum conjugale. *n.* 91. Secus, ſi baptizet in caſu neceſſitatis; aut ex ignorantia juris vel facti. *n.* 92.

Qualis Patrinus contrahit?

I. Ut quis vel quæ patrinus vel patrina fiat, & hanc cognationem & impedimentum contrahat, præter deſignationem faciendam à parentibus vel curatoribus, ac per accidens in horum defectu, ab ipſo Parocho, inprimis requiritur intentio,

rio, quod vellet fieri patrinus, vel ſuſcipere aliquem inſtar patrini. *n.* 93.

II. Quando contra præſcriptum Tridentini plures duobus patrini aſſignantur, & omnes acceptantur, à Parocho, illi ſoli evadunt patrini vel cognati ſpirituales, qui juxta numerum permiſſum Tridentini, primi tangunt ac ſuſcipiunt infantem: utpote primus vir, & prima mulier tantùm; reliqui nihil agunt vel fiunt. *n.* 94.

II. Requiritur omninò ad hanc cognationem contrahendam tactus phyſicus infantis, ſeu baptizandi, & non ſufficit ſola aſſiſtentia: imò requiritur, ut quis vel actu teneat infantem, dum baptizatur, vel certè immediatè accipiat è manu ipſius baptizantis. *n.* 95.

IV. Poteſt quis patrini munus obire etiam per Vicarium, ſubſtitutum, ſeu procuratorem; & tunc ipſe principalis patrinus, non item ejus Vicarius vel ſubſtitutus, cognationem ſpiritualem & impedimentum matrimonii contrahit. *n.* 96.

Declaratur per caſus practicos. *n.* 97.

§. XIV.

Crimen.

Impedimentum criminis eſt ſcelerata conjunctio, qua conjux adhuc vivente ſuâ comparte, cum alia vel alio conſpirat de matrimonio ineundo cum crimine aliquo: ideóque dictum *impedimentum criminis* dirimens matrimonium inter illas perſonas ſic criminosè conſpirantes. *n.* 98.

Triplex vel potiùs quatruplex reperitur ejuſmodi crimen in Jure. *n.* 99.

I. CRIMEN.

Solum uxoricidium vel Mariticidium.

QUando vir & fœmina conſpirant in mortem uxoris vel Mariti; cum intentione, ut poſt mortem illius inter ſe matrimonium contrahant, effectu ſecuto, eſt impedimentum dirimens iter illos homicidas conſpirantes: etiam nullo accedente adulterio. *n.* 100.

Quare non contrahitur impedimentum, ſi unus vel una tantùm, ſine conſpiratione, conſenſu, vel ſcitu alterius occidat conjugem: quin etiam ſi mutuò conſpirant, ſed alio

fine

ſine vel motivo quàm ut matrimonium contrahant, v. g. ex odio, vindicta &c. *n.* 101.

Denique quomodolibet conſpirent, & machinentur mortem conjugis, ſi non ſequatur effectus mortis, impedimentum non incurrunt. *n.* 102.

Caſus aliquot practici. *n.* 103.

II. CRIMEN.

Homicidium cum adulterio.

QUando ſolus adulter, commiſſo adulterio, occidit ſuam uxorem (aut contra ſola adultera ſuum maritum) abſque conſpiratione mutua, attamen ex intentione perveniendi ad matrimonium, naſcitur impedimentum criminis dirimens matrimonium contrahendum inter illos adulteros. *n.* 104.

Quare ad hoc impedimentum contrahendum non ſufficit ſola occiſio, ſed requiritur etiã adulterium commiſſum ante actualem occiſionem ſeu mortem conjugis: item requiritur, ut occiſio conjugis fiat ex intentione perveniendi ad matrimonium cum adultera *n.* 105.

III. CRIMEN.

Adulterium ſolùm cum promiſſione Matrimonii de futuro.

QUando adulter & adultera promittunt, & fidem dant de matrimonio poſt mortem conjugis contrahendo, eſt impedimentum dirimens matrimonium inter illos contrahentes *n.* 106.

Requiritur tamen I. Adulterium ſimul cum promiſſione futuri matrimonii, ſive ſit commiſſum ante ſive poſt promiſſionem ſeu fidem datam. *n.* 107. II. Ut promiſſio & adulterium vivente eodem vel eadem conjuge facta ſint, durante eodem matrimonio. *n.* 108. III. Ut promiſſio ſit ſeria ſeu utrinque ſeriò & ex animo facta & abſoluta, ab altera parte acceptata: & probabiliter etiam requiritur repromiſſio facta ab altera parte. *n.* 109. Requiritur adulterium verum & formale, utrique parti cognitum & perfectè conſummatum, cum immiſſione ſeminis intra vas naturale. *n.* 110.

IV. CRI-

IV. CRIMEN.

Adulterium ſolum cum alio Matrimonio contracto.

QUando adulter & adultera, commiſſo adulterio, inſuper contrahunt (utique invalidè) matrimonium per verba de præſenti, ſtatim naſcitur inter eos impedimentum dirimens, ut deinceps, etiam mortuâ uxore adulteri, vel marito adulteræ, matrimonium contrahere nunquam poſſint. *n.* 111.

At quid ſi bona fide contraxerunt, credentes priorem conjugem jam eſſe mortuum, & cognito eum adhuc vivere, pergunt committere adulteria? ℞. Adhuc contrahere impedimentum. *n.* 112.

Quo jure inductum hoc impedimentum?

Solo jure Eccleſiaſtico, unde non habet locum in infidelibus; qui commiſſo tali crimine, poſteà converſi validè contrahunt. Secùs, ſi unus conjux anteà fuiſſet fidelis. *n.* 113.

Tandem hoc impedimentum criminis ſolùm dirimit matrimonium contrahendum inter ipſósmet criminoſos, qui tale crimen commiſerunt: non autem dirimit, imò nec ampliùs impedit matrimonium contrahendum cum aliis. *num.* 114.

CLASSIS IV.

IMPEDIMENTORVM.

Nimia diſtantia.

§. XV.

Cultûs diſparitas.

HOc eſt, diverſitas Religionis inter fidelem & infidelem, ſeu baptizatum & non baptizatum eſt impedimentum dirimens matrimonium, ſolò jure Eccleſiaſtico, eóque non ſcripto expreſsè, ſed conſuetudinario *n.* 115.

Certò autem tale matrimonium eſt illicitum jure naturali & divino. *n.* 116.

Ma-

Matrimonia Catholicorum cum Hæreticis.

I. Hæc ſecundum leges Eccleſiæ inita valida ſunt, ſaltem regulariter: excepto caſu, quo Hæreticus ſimpliciter nolit contrahere matrimonium cum Sacramento, vel indiſſolubiliter: de quo ſectione IV. *n.* 117.

II. Illicita mortaliter ſunt illa matrimonia etiam in locis, ubi Catholici cum Hæreticis permixti ſunt, niſi, excluſo periculo ſubverſionis, aliisque malis, adſit inſuper gravis vel multum rationabilis cauſa. *n.* 118.

III. Illi etiam Catholici vel Catholicæ per ſe loquendo peccant mortaliter, qui in urbibus aut pagis mixtæ religionis contrahunt cum hæreticis. *n.* 119.

IV. Prorſus impia & nullo caſu licita ſunt matrimonia, quibus conjux catholicus promittit, ſe relicturum partem liberorum ſine cultura veræ Religionis: v. g. cum pacto, ut maſculi ſequantur Patrem Hæreticum, fæmellæ verò Matrem Catholicam, vel econtra. *n.* 120.

§. XVI.

Impotentia.

Impotentia coëundi ſeu exercendi copulam carnalem perfectam, perpetua & præcedens dirimit matrimonium contrahendum; non autem diſſolvit contractum impotentia ſuperveniens, etiam perpetua: idque non tantum jure Eccleſiaſtico, ſed etiam divino & naturali, atque ex natura rei. *n.* 121.

Explicatur latè & practicè: ſed, quia res verecunda eſt, non ſummatur. *n.* 122.

Impotentia ætatis.

Jure naturæ quidem impedimentum dirimens matrimonium eſt tantum ætas indiſcreta, ſeu ætas impubes, quæ eſt deſtituta uſu rationis ſufficientis ad hunc contractum præſertim nunc ſacramentaliter. *n.* 123.

Jure autem Eccleſiaſtico omnis ætas impubes, ſcil. maſculi, ante decimum quartum, & fæmellæ ante duodecimum annum impletum, eſt impedimentum dirimens matrimonium contrahendum: niſi diſpenſatio fieret, aut malitia suppleret ætatem. *n.* 124.

Im-

Impotentia ſexûs mixti, ſeu matrimonia Hermaphroditorum.

Is, qui habet duplicem ſexum & ſecundum unum eſt impotens non poteſt contrahere matrimonium, niſi ſecundum ſexum quo eſt potens: & nullo modo, ſi neutro ſexu potens ſit. *n.* 125.

Declaratur quatruplici caſu authentico. *n.* 126

SUBSECTIO.

De Impedimentis impedientibus tantùm.

Hæc, modo vigentia, quinque numerantur comprehenſa hoc verſu: *Votum, Interdictum, feriæ, ſponſalia, crimen, num.* 127.

Votum ſimplex caſtitatis, ſeu continentiæ perpetuæ impedit (ſeu illicitum tantùm reddit, non invalidum,) matrimonium contrahendum, nec non ejus uſum petendo debitum, etſi talis voto aſtrictus conjugi petenti reddere teneatur. *n.* 128.

Alia tria vota, ſcilicet votum Religionis ingrediendæ & profitendæ, votum ſuſcipiendi ſacros ordines, & votum cælibatus, non ducendi uxorem, non nubendi &c. etiam impediunt & mortaliter illicitum reddunt matrimonium contrahendum, non tamen ejus uſum: adeò ut tali voto aſtrictus poſteà matrimonio & petendo & reddendo licitè uti poſſit. *n.* 129.

Vota prædicta, ut impediant & illicita reddant matrimonia, debent habere omnes conditiones validi & obligatorii voti, nempe ut ſint emiſſa deliberatè ac liberè maximè, & cum intentione vera promittendi, & ſe obligandi Deo. *n.* 130.

Quid ſi votum ejuſmodi emiſſum ſit conditionatè de futuro? *n.* 131.

Interdictum, feriæ, ſponſalia, crimen.

Exponuntur breviter, ut utiliter ſummari brevius vix poſſint. *n.* 132.

§ I.

SECTIO II.

De Matrimonij promiſſione ſeu ſponſalibus, ac conſenſu de futuro.

SPonſalia ſunt: *promiſſio mutua futurarum nuptiarum, ſeu matrimonii futuri. n.* 133. Ut proinde valide ſint & obligatoria, ſequentes requirunt conditiones: ſint

§. I.

Promiſſio mutua.

Nimirum promiſſio & mente concepta, & alteri parti inſinuata, & ab eadem altera parte acceptata, & repromiſſione mutua firmata. *n.* 134.

Quod ſi ergo animo contrahendi ſponſalia Titiæ promittes matrimonium, & illa vel non acceptet, vel acceptet quidem, ſed non viciſſim repromittat, neutra pars obligabitur Sponſalibus, quippe nullis. *n.* 135.

§ II.

Vera & ſeria.

Requiritur ſcilicet promiſſio facta cum ſerio animo & vera voluntate promittendi, & ſe obligandi ad valida ſponſalia: ad licita tantum etiam requiritur animus & voluntas adimplendi promiſſionem. *n.* 136.

Nulla ergo ſunt ſponſalia, facta cum promiſſione ficta: etiam ſtulta, facta cum animo promittendi, ſed non ſe obligandi, cum omnis ſeria promiſſio eſſentialiter includat animum ſe obligandi, eòque præcisè differat à ſimplici propoſito *n.* 137.

Valida quidem, certò mortaliter illicita ſunt ſponſalia facta cum ſerio animo promittendi & ſe obligandi, ſed ſine animo implendi, ſeu cum animo non implendi promiſſum. *n.* 138.

In dubio an quis verè promiſerit in foro conſcientiæ ſaltem præſumendum eſt pro libertate, & nulla obligatione *num.* 139.

§. III.

Voluntaria ac libera, maximè ab errore & metu.

I. Voluntaria.

Promiſſio ad valida ſponſalia requiſita neceſſariò debet

eſſe

eſſe voluntaria ac deliberata, deliberatione plena, qualis & quanta requiritur ad peccatum mortaliter, imò ſæpe major. *num* 149.

Certò ergò valida ſponſalia contrahere non poſſunt carentes rationis uſu, neque furioſi, plene ebrii, vehementiſſimè paſſione perturbante uſum rationis occupati. *n.* 141.

Quid ſentiendum de illis, qui nimio æſtu libidinis copulam urgentes vel exercentes ſponſalia contrahunt? ℞. communiter præſumendum eſt, adfuiſſe deliberationem ſufficientem. *n.* 142.

II. Et libera.

Sponſalia tum ſuâpte natura, tum ex juris diſpoſitione magnam animi libertatem ac ſpontaneum maximè, non illiberalem, conſenſum requirunt. *n.* 143.

Hinc ſecundum jura contractui ſponſalium non poteſt adjici pœna ſolvenda à ſponſo ejúſve parentibus &c. Si per eos ſteterit quo minus nuptiæ ſequantur. Hoc tamen ſolùm locum habet, ſi quis juſta ex cauſa reſilierit, non verò ſi injuſtè ac perfidè. *n.* 144.

Item pactum lucrativum adjectum ſponſalibus tanquam jure invalidum reſcindi debet. Excipe: ſi ceſſet turpitudinis præſumptio; aut ſi non fieret ab ipſo contrahente. *n.* 145.

III. Maximè ab errore.

Omnis ignorantia, error, deceptio ſeu dolus ſufficiens ad dirimendum matrimonium (*ſuprà ſect.* 1. §. 1.) ſine dubio etiam ſufficit ad irritanda ſponſalia. *n.* 146.

Ignorantia, error, deceptio circa qualitates vel circumſtantias ſponſi vel ſponſæ, quæ poſt contracta ſponſalia ſupervenientes ſufficerent ad illa reſcindenda (*infrà in ſubſectione*) irritant vel ſaltem dant jus ad reſcindenda ſponſalia per talem deceptionem contracta. *n.* 147.

IV. Et à metu, ſeu coactione.

Omnis metus ſufficiens ad dirimendum matrimonium (*ſuprà ſect.* 1. §. 3.) etiam ſufficientiſſimus eſt ad irritanda vel ſaltem reſcindenda ſponſalia. *n.* 148.

Spon-

Digitized by Google

Sponſalia etiam metu levi extorta, etſi valida, infirma tamen ſunt, & propria auctoritate metum paſſi irritabilia. *n*. 149. Quandocunque ſponſalia meticuloſa valida fuerunt, ſi pars metum paſſa, nihilominus velit matrimonium contrahere, altera pars obligabitur: ſecus, ſi fuerunt invalida. *n*. 150.

§. IV.

Externo ſigno certo expreſſo.

I. Regulæ communes.

I. Requiruntur & ſufficiunt illa verba vel ſigna, quæ hic & nunc ſufficienter indicant mentem internam ac veram promiſſionem reciprocam de futuris nuptiis. *n*. 151.

II. Quando primus contrahens dixit verba certo ſignificantia promiſſionem matrimonii, eodem ſenſu debent intelligi verba reſpondentis, etſi de ſe generalia vel ambigua ſint. *n*. 152.

III. In foro conſcientiæ pricipaliter attenditur intentio, *n*. 153.

IV. In foro autem externo principaliter attenduntur verba. *n*. 154.

II. Verba certa.

I. Verba certò ſignificantia ſponſalia, *n*. 155.

II. Verba certò, non ſponſalia, ſed matrimonium ſignificantia. *n*. 156.

III. Quando impuberes contrahunt per verba de præſenti matrimonium ſignificantia: licet matrimonium non ſit, cenſeri tamen vera ſponſalia debent. *n*. 157.

IV. An idem dicendum, quando puberes per verba de præſenti clandeſtinè ſine Parocho & teſtibus intendunt matrimonium contrahere? Reſponſio probabilior eſt affirmativa. *n*. 158.

III. Verba dubia.

I. *Mea eris: Meus eris*. *n*. 159.

II. *Non aliam ducam niſi te, vel præter te*. *n*. 160.

III. *Promitto tibi amorem & fidelitatem* *n*. 161.

IV. *Propino tibi ad matrimoniũ*. Appel ich bring dirs auff die Ehe. 162.

IV. Signa alia ambigua explicata.

I. Porrigendo, acceptando, & complectendo invicem manus. *n.* 163.

II. Porrigendo & in digitum immittendo annulum. 164.

III. Mittendo & acceptando alia munera more ſponſorum. *n.* 165.

IV. Taciturnitas præſentis filii aut filiæ, tunc ſolùm eſt ſignum poſitivi conſenſus, quando parentes vel quaſi parentes dicunt: v. g. hanc noſtram filiam damus tibi, vel tuo filio in ſponſam &c. *n* 166.

§. V.

Inter Perſonas habiles.

I. Inhabiles naturaliter.

Præter infantes, amentes, plenè ebrios, omnéſque deliberationis incapaces, etiam cæcus, ſurdus, & mutus ſimul eſt inhabilis naturaliter ad ſponſalia, & matrimonium. 167.

II. Ætas: impuberes.

I. Ætas diſcretionis eſt ſufficiens ad contrahendum ſponſalia & jure Eccleſiaſtico requiritur ſeptennium completum. *n.* 168.

II. Sponſalia poſt annos diſcretionis ab utroque vel altero impubere celebrata valida ſunt, at non omninò firma ſed ſuſpenſa: quia pubertatem aſſecuto datur optio vel reſiliendi, vel ratificandi ſponſalia: ídque etiamſi impuberes illi priora ſponſalia firmaſſent juramento, niſi tunc fuiſſent jam pubertati proximi. *n.* 169.

III. Pubes, qui cum impubere contraxit non poteſt reſilire, niſi alter quoque pubes factus diſſolutioni conſentiat, *n.* 170.

IV. Exceptio generalis eſt: niſi ſponſi ante legitimam ætatem pubertatis ſe carnaliter cognoverint: tunc enim jure antiquo ipſum matrimonium conſummatum cenſeretur, jure autem novo ſaltem ſponſalia completa. *n.* 171.

III. Impedimentis matrimonii adſtricti.

Invalida ſine dubio ſunt ſponſalia eorum, qui nunquam poſſunt validè vel licitè contrahere matrimonium ob impedimentum indiſpenſabile. *n.* 172.

In-

Digitized by Google

Invalida quoque ſunt ſponſalia ſimpliciter & abſolutè contracta inter perſonas laborantes impedimento quocunque dirimente, vel impediente matrimonium : ſecùs, ſi eſſent conditionata aut expreſsè referantur ad tempus futurum, quo ceſſabit impedimentum. *n*. 173.

Et declaratur uno & altero caſu. *n*. 174.

IV. Filiifamilias.

Quoad matrimonium ipſum.

I. Filiifamilias validè contrahunt ipſum matrimonium, etiam inſciis, & quomodolibet invitis parentibus: etſi juſtè invitis contrahentes graviter peccare poſſint. *n*. 175.

Quoad Sponſalia.

II. Filiifamilias etiam validè contrahunt ſponſalia inſciis vel invitis parentibus, niſi ipſum matrimonium non poſſet licitè contrahi. *n*. 176.

III. Filiifamilias communiter peccant, ſi inſciis & inconſultis parentibus matrimonium vel ſponſalia contrahant, quæ proindè, etſi valida, communiter tamen ſunt illicita. Attamen per ſe loquendo non videntur peccare mortaliter. *n*. 177.

IV. Certò autem communiter peccant mortaliter Filiifamilias, ſi conſultis licet, ſed invitis ac contradicentibus parentibus ſponſalia ac matrimonium cum indignis ineant. *n*. 178.

§. VI.

Abſoluta, & non conditionata.

Ad ſponſalia ſimpliciter dicta & ſtatim obligantia requiritur promiſſio abſoluta (qualis etiam eſt promiſſio ſub conditione de præſenti vel præterito, reipſa ſubſiſtente) abſque conditione in futurum relata : tunc enim oriuntur ſponſalia ſecundùm quid & ſuſpenſa. *n* 179.

I. Conditio honeſta de futuro.

I. Fas eſt ſponſalibus addere conditiones quasvis poſſibiles & honeſtas etiam in tempus futurum relatas: quanquam ante conditionem impletam non ſint ſimpliciter ſponſalia, unde ex iis non inducitur impedimentum publicæ honeſtatis, nec conceduntur oſcula & amplexus &c. *n* 180.

Digitized by Google

II. Hæc ſponſalia conditionata de futuro obligationem ſuſpenſam inducunt, qua uterque ſponſus bona fide tenetur exſpectare eventum conditionis: quem impediens adhuc obligatus manet: habéntque vim irritandi alia ſponſalia etiam ſub conditione poſteà inita cum alia perſona. *n.* 181.

III. Poſt impletam conditionem ſponſalia conditionata ſtatim purificata tranſeunt in abſoluta, & actu obligantia, ut jam neuter ſponſus poſſit reſilire: idque ſine ullo novo conſenſu elicito *n.* 182.

IV. Etiam ante impletam conditionem ſponſalia conditionata evadunt abſoluta, ſi ſponſus cognoſcat carnaliter ſponſam: aut quando ſponſi à conditione recedunt. *n.* 183.

II. Si Papa diſpenſaverit.

I. Sub hac conditione per ſe loquendo licitè & validè contrahunt ſponſalia aliquo impedimento dirimente diſpenſabili ligati cum obligatione exſpectandi eventû conditionis, & tunc nuptias contrahendi, ſponſalibus jam purificatis vel abſolutis, nullo novo conſenſu requiſito: nec ulla pars, renuente alterâ, reſilire poteſt *n.* 184.

II. Contrarium tamen per omnia docent graviſſimi DD. nimirum ejuſmodi ſponſalia inter perſonas impeditas ſub conditione diſpenſationis Papalis, ſimpliciter eſſe invalida, & etiam poſt impetratam diſpenſationem, nullam inducere obligationem, ſic ut utervis contrahens licitè poſſit reſilire. *n.* 185.

III. Si Pater conſenſerit.

I. Etiam ſub hac conditione contracta ſponſalia obligant, verificata conditione, ſi nimirum Pater, re intellecta, ſtatim conſentiat, aut ſpes ſit brevi tempore conſenſurum, *num.* 186.

Et regulariter cenſebitur impleta conditio, & promiſſio obligare, quoties pater non contradicit, ut ſi taceat ſine ſigno indignationis &c. *n.* 187.

Quid de illis formulis conditionatis: ducam te, vel nubam tibi, *ſi Deo placuerit*: *ſi Deus ita diſpoſuerit*: vulgò: Wann es Gott ſchicken wird? R. ijs non conſtitui ſponſalia, niſi aliter declarentur. *n.* 188.

IV. Con-

IV. Conditio impoſſibilis, turpis.

V. g. ducam, ſi cras uno palmo creveris, ſi copiam corporis feceris, ſi fidem Papriſticam negaveris &c. ejuſmodi conditiones debere haberi pro non adjectis, (ſicut in matrimonio) & nihilominus ſponſalia ſic conditionata valida eſſe docent ſanè pleríque Canoniſtæ & Theologi. *n*. 189. At longè verius eſt, non debere haberi pro non adjectis, ſed ſtandum eſſe pro intentione contrahentiũ. *n*. 190.

Omni ergo jure ſponſalia contracta ſub conditione impoſſibili ſeriò poſita, nulla ſunt; contracta verò ſub conditione turpi, non obligant quidem, ſed reſcidenda ſunt ante effectum vel eventum conditionis; at poſt impletam conditionem turpem (v. g. copulam fornicariam) oritur obligatio implendi promiſſum, ſcilicet matrimonium contrahendi. *n*. 191

In dubio an ſeriò vel joco adjecta ſit conditio impoſſibilis vel turpis, præſumendum eſt eſſe ſeriò adjectam, ideóque ſponſalia eſſe irrita & nulla. *n*. 192.

SUBSECTIO
DE CAUSIS JUSTIS
Diſſolvendi ſponſalia.

HAs, præter legitimam diſpenſationem, ad duo capita omnes reducimus: & ſunt, *mutuus contrahentium conſenſus, & notabilis mutatio accidens ex parte alterus utrius ſponſorum. n*. 193.

In ſponſalibus non juratis ob cauſam verè juſtam & gravem diſpenſat Pontifex; at in juratis non, niſi ex cauſa graviſſima bonum commune concernente. *n* 194.

Epiſcopus non poteſt propriè diſpenſare in ſponſalibus, ſolùm quando cauſa diſſolvendi dubia & controverſa eſt, ad ipſum ſpectat dijudicare & ſententiam ferre. *n* 195.

§. I.
I. CAUSA
Conſenſus mutuus, & annexa.

SPonſalia puberum, etiam jurata, validè ſaltem diſſolvuntur mutuo, ac plenè libero conſenſu contrahentium.

 Ar

Digitized by Google

At certè non omninò licitè ſic diſſolvi ſponſalia videtur ſignificare ſacer textus *c. 2. de ſponſal. n. 196.*

I. Receſſus unius.

Quando unus ſponſorum, quamvis injuſtè & cum peccato, recedit vel reſilit à ſponſalibus, jam altera quoque pars, ſi velit, ex ſe, & ſine officio Judicis poterit juſtè reſilire. *n. 197.*

II. Dilatio nimia.

Qui differt inire matrimonium ultra tempus vel terminum in ſponſalibus præfixum, cenſetur à ſponſalibus reſilire; ſic ut altera quoque pars juſtè reſilire queat: quod ſi nolit, differens obligatus manet *n.* 198.

Si nullus terminus nuptiis celebrandis in ſponſalibus præfixus fuit, incumbit obligatio contrahendi illo tempore, quo altera pars rationabiliter exigit. *n.* 199.

III. Abſentia ſponſi.

Si ſponſus poſt ſponſalia, inſcia vel invita ſponſa (ſimiliter econtra) in terras longinquas ſe transferat, ut brevì non rediturus cenſeatur, cenſetur renuntiare ſponſalibus, & ſponſa acquirere libertatem cum alio contrahendi: ídque maximè, ſi domicilium mutaturus ſe transfert. *n.* 200.

Si ſponſus ob cauſam neceſſariam aliò proficiſci & diutiùs abeſſe cogatur, deinde reverſurus, ſponſa exſpectare debet, donec impedimentum ceſſet: ſecus, ſi abeat ob cauſam voluntariam, etiam juſtam. *n.* 201

IV. Conditio non purificata.

Suprà §. 6. *n.* 2.

§. II.

ALTERA CAUSA GENERALIS

MUTATIO NOTABILIS

Ex parte alterius vel utriúſque Sponſorum.

Mutationes ſacræ.

I. Religionis profeſſio & ingreſſus.

PEr profeſſionem ſolennem Religionis approbatæ ſolvuntur ſponſalia ſimpliciter ex utráque parte. *n.* 202.

Sponſus vel ſponſa poſt ſponſalia inita (etiam jurata) per

per ſe loquendo (ſecluſo damno alterius) ſemper poteſt licitè ingredi Religionem: ipſóque ingreſſu alteram partem à ſponſalibus liberam dimittit; non tamen ingrediens omninò liberatur, ſed fortè non profeſſus egrediens alteri parti volenti obligatus manet. *n.* 203.

II. Votum Religionis ingrediendæ.

Certum eſt ſponſum vel ſponſam poſt ſponſalia licitè emittere votum ingrediendi ac profitendi Religionem: eóque voto emiſſo ſolui ſponſalia ex parte alterius qui non vovit; An etiam ex parte voventis? Probabile quod ſic: probabilius quod non. *n.* 204

III. Ordo ſacer ejúſque votum.

Suſceptio Ordinis ſacri etiam diſſolvit ſponſalia acta contracta. Quod ſponſus etiam licitè ſuſcipiat ſacros Ordines inſciâ vel invitâ ſponſa, communior eſt ſententia DD. ſed probabilius illicitè, & quidem mortaliter. *n.* 205.

Votum ſuſcipiendi Sacros Ordines probabilius etiam illicitè emittitur à Sponſo, neque ſponſalia diſſolvit.

IV. Votum ſimplex caſtitatis, ſeu continentiæ perpetuæ.

Hoc votum & licitè emitti à Sponſis, & per illud ſponſalia ſimpliciter diſſolvi, etiam invitâ alterâ parte, piè & probabiliter affirmant graviſſimi DD. ſed longè verius utrumque negant Canoniſtæ, aliique Theologi cum Sanchez. *n.* 206.

Non tamen ſimpliciter invalidum eſt votum continentiæ poſt ſponſalia emiſſum à ſponſis: ſed reſciſſis ſponſalibus ab altera parte, vovens ſuo voto obligatus manet, ſicut & diſſoluto Matrimonio: atque durante Matrimonio à petitione debiti abſtinere debet &c. *n.* 207.

§. III.

Mutationes Notabiles non ſacræ.

I. Matrimonium aliud contractum.

Prioribus ſponſalibus de futuro certò derogat aliud Matrimonium cum alio vel alia validè contractum: non tamen illa omninò extinguit, ſed ſuſpendit pro tempore du-

mantis Matrimonii. Et, mortuâ uxore, ſponſus obligatus manet. 208.

II. Sponſalia alia.

Prioribus Sponſalibus validè contractis minimè derogant, ſed invalida ſunt alia ſponſalia contracta cum alia vel alio. 209.

Irrita ſunt poſteriora ſponſalia. 1. Etiamſi juramento firmata ſint: 2. Etiamſi priora clàm, poſteriora verò ſolemniter coram teſtibus celebrata ſunt: 3. Etiamſi non priora, ſed poſteriora ſponſalia copulam annexam habeant: 4. Etiamſi prior ſponſa vel Sponſus jam obierit, vel Religionē profeſſus ſit, vel liberè à ſponſalibꝰ receſſerit. 210.

III. Sponſæ vel Sponſi fornicatio.

Fornicatio unius ſeu Sponſi ſeu Sponſæ dirimit ſponſalia ex parte innocentis, ut reſilire poſſit, ſi velit, alioquin pars nocens obligata manet *n.* 211. Si uterque Spōſus poſt ſponſalia fornicatus ſit, non compenſatur delictum delicto, ſed adhuc Sponſus repudiare poteſt ſponſā fornicatam. 212.

Idémque eſt ſi ſponſa poſt ſponſalia, amplexus, oſcula, tactus impudicos ab altero viro admittat; rurſus non vice verſâ, ſi ſponſus idem agat. *n.* 213.

IV. Impedimentum ſuperveniens.

Poſt ſponſalia frequentius poteſt ſupervenire impedimentum dirimens affinitatis, utpote ſi ſponſus fornicetur cum conſanguinea ſponſæ (vel econtrà) in primo vel ſecundo gradu: & tunc certò pars innocens liberatur ex duplici capite: at non liberatur pars nocens, ſed ipſe ſuis ſumptibus (ordinarijs tamen & moderatis impetratâ diſpenſatione) matrimonium contrahere obligatus manet. *n.* 214.

§. IV.

Mutationes aliæ factæ vel patefactæ.

Quoties poſt contracta ſponſalia ſuperaccidit aliquid, quod Matrimonii contractum & uſum reddit notabiliter difficiliorem, quódque, ſi initio fuiſſet, cordatum hominem ſimilis Conditionis meritò ab illis ſponſalibus avertiſſet; toties ceſſat obligatio illius, cui Matrimonium redditur difficilius. *n.* 215.

I. Mu-

Digitized by Google

I. Mutationes in bonis animæ. n. 216.
II. In bonis corporis. n. 217.
III. In bonis fortunarum. n. 218.
IV. Prædicta cauſæ latentes, poſteà patefactæ. n. 219.

Etiam quando aliquæ ex hactenùs enumeratis cauſis jam re ipſa exſtiterunt tempore ſponſaliorum, ſed latebant & ignorabantur ab altera parte contrahente, alioquin nequaquam contractura: eâ causâ poſteà cognitâ adhuc eſt jus diſſolvendi ſponſalia, etiam jurata: niſi poſt talem cauſam cognitam ſponſalia antea valida altera pars ratificaverit. *Ibid.*

Sponſus vel ſponſa laborans aliquo defectu occulto, qui cognitus compartem à ſponſalibus meritò averteret, tenetur aut Matrimonio abſtinere, aut defectum manifeſtare, quando defectus repugnat ſubſtantiæ Matrimonii, aut continet impedimentum dirimens: item ſi noxius futurus ſit alteri parti aut Matrimonium redditurus eſt notabiliter difficilius: aliàs nequaquam tenetur manifeſtare, ſed alteram partem ignaram compellere poteſt ad nuptias contrahendas. *n.* 220.

SECTIO III.

De Matrimonio Legitimo, ut contractus eſt, ac conſenſus de præſenti.

MAtrimonium dupliciter accipitur: I. ut *contractus eſt*: Et ſic definitur: Matrimonium eſt *Maris & Fœminæ mutua translatio Corporum pro uſu perpetuo ad generandam prolem debitè educandam n.* 221.

2. Matrimonium accipitur pro vinculo ac ſtatu permanente: Et ſic definitur: *Maris & Fœminæ conjunctio individuam vitæ Societatem retinens. n.* 222.

Ad Matrimonium ergo legitimum requiritur

§. 1. Conſenſus mutuus obligatorius tradendi, & acceptandi invicem corpora in ordine ad generandam prolem. *n.* 223.

Qua

Digitized by Google

Qualis ut validè contrahant? *n.* 224.

Qualis ut licitè contrahant? *n.* 225.

§. 2. Verus & ſerius; voluntarius ac liber. *Remiſſivè.* 226.

§. 3. Abſolutus, & proprius contrahentium tantum. 227.

§. 4. Externus per verba vel ſigna de præſenti expreſſus. 228.

I. An neceſſariò per verba? *n.* 229.

II. Quibus verbis vel ſignis? *n.* 230.

III. Quo ordine? *n.* 231.

IV. Qua ſimultate? *n.* 232.

§. 5. Inter perſonas habiles: ſcilicet Marem & Fœminam nullo dirimente vel impediente impedimento matrimonia obſtrictas. *n.* 233.

§. 6. Non neceſſariò inter perſonas præſentes, ſed ſatis etiam inter abſentes per epiſtolam vel procuratorem. *n.* 234.

SUBSECTIO

De Conſenſu conditionato.

Matrimonia licitè, ſed certè non conſultò contrahuntur cum conſenſu conditionato, etiam ſub conditione de futuro, dummodo non turpi, impoſſibili, aut ſubſtantiæ Matrimonij repugnante. *n.* 235.

§. 1. Conditio de præſenti vel præterito. *n.* 236.

§. 2. Conditio de futuro honeſta & poſſibilis. *n.* 237.

§. 3. Conditio de futuro turpis vel impoſſibilis. *n.* 238.

§. 4. Conditio turpis repugnans ſubſtantiæ Matrimonij; ejúſque triplici bono, Fidei, Prolis, & Sacramenti. *n.* 239.

SECTIO IV.

De Matrimonio Rato, ut Sacramentum eſt, ejúſque ſolemnitate, & indiſſolubilitate.

§. 1. Matrimonium in lege nova inter fideles ſeu baptizatos eſt Sacramentum à Chriſto inſtitutum. 240.

§. 2. Materia hujus Sacramenti ſunt corpora mutuò tradenda. Forma ſunt verba contrahentium conſenſum legitimum exprimentia. *n.* 241.

§. 3. Miniſtri proprii ſunt ipſi contrahentes. Ubi: an contrahentes poſſint validè vel licitè ſeparare rationem Sacra-

Digitized by Google

cramenti à contractu legitimo Matrimonii. *n.*242.

§. 4. Solemnitas ad valorem novo jure requiſita eſt præſentia Parochi proprii, & duorum vel trium teſtium. 243.

I. Qualis Parochus requiritur? *n.*244.

II. Quis alius de licentia Parochi aſſiſtere poteſt? *n.* 245.

III. Quales teſtes requiruntur? *n.* 246.

IV. Qualis præſentia Parochi & teſtium? Moralis ex parte intellectûs, non neceſſariò etiã ex parte voluntatis. 247.

§. 5. Præmiſſis tribus denuntiationibus: non Sacramenti, ſed præcepti tantùm neceſſitate. Ubi de obligatione denuntiandi impedimenta Conjugum cognita. *n.* 248.

§. 6. Effectus hujus Sacramenti eſt gratia ſanctificans, & triplex bonum eſſentiale Matrimonii, Fidei, Prolis, & Sacramenti indiſſolubilitatis. *n.* 249.

SUBSECTIO

De Indiſſolubilitate & ſolubilitate Matrimonii.

§. 1. Matrimonium omne *Legitimum, Ratum, conſummatum* ex primæva ſui inſtitutione jure divino eſt indiſſolubile: adeoque etiam matrimonia hæreticorum aut indiſſolubilia ſunt, aut nulla. *n.* 250.

§. 2. Matrimonium infidelium, etiam conſummatum, diſſolubile eſt per unius converſi & baptizati aliud Matrimonium contractum. *n.* 251.

§. 3. Matrimonium Ratum fidelium ſolvitur per profeſſionem Religionis approbatæ, ac diſpenſationem Pontificis. *n.* 352.

§. 4. Conſumatum Matrimonium fidelium ſimpliciter indiſſolubile eſt quoad vinculum; *n.* 253.

Eſt tamen ſolubile quoad thorum. *n.* 254.

Per Profeſſionem Religionis. *n.* 225.

Per ſuſceptionem Ordinis Sacri. *n.* 256.

Per votum ſimplex caſtitatis mutuo conſenſu emiſſum. [*n.* 257.

Per Electionem continentiæ. *n.* 258.

C A-

CAPUT II.

De Obligatione & peccatis Sponſorum & Conjugum.

SECTIO I.

De peccatis Sponſorum.

Sponſus vel ſponſa peccant mortaliter

§. 1. Si ficte & fraudulenter promittant *n.* 259.

§. 2. Si ſponſalia ritè contracta, abſque diſpenſatione, vel juſta cauſa diſſolvendi, violent invitâ alterâ parte. *n.* 260.

§. 3. Si ſtantibus ſponſalibus fornicentur: cum aliis quidem peccant graviùs, & probabiliſſimè ſpeciali malitiâ; ex parte ſponſæ ſaltem, neceſſariò in confeſſione explicandâ. *n.* 261.

§. 4. Cùm ſe invicem ſponſus & ſponſa leviùs quidem cæteris, mortaliter tamen contra ſextum præceptum delinquunt, æque ac ſoluti: illis tamen plus aliquid licere debet quoad oſcula, amplexus ac tactus ex objecto vel intentione non impudicos: etiamſi, præter intentionem & periculum conſenſûs, ſequantur commotiones venereæ, *n.* 262.

SECTIO II.

De peccatis Conjugum in contractu Matrimonii ejúſque invalidi revalidatione.

Peccant mortaliter & Sacrilegè Conjuges n. 263.

§. 1. Si fictè Matrimonium contrahant. Quando deceptor in foro externo teneatur, & non teneatur ſtare contractu? Caſus difficillimus. *n.* 264.

§. 2. Si ſcienter & voluntariè contrahant cum impedimento quocunque. *n.* 265.

§. 3. Matrimonium cum impedimento dirimente nulliter contractum neceſſariò poſtea aut diſſolvendum eſt aut revalidandum. *n.* 266.

Inſtructio prævia Confeſſarii, quænam obſervare & advertere debeat, deprehenſo Matrimonio invalido, ob impedimentum dirimens. *n.* 267.

Præ-

Praxis Revalidandi Matrimonium.

§. 4. Matrimonium invalidum ex defectu ſolius conſenſûs ſcilicet ficté, ex errore, vel metu contractum, revalitandum eſt per ſolam ſuppletionem ac renovationem conſenſûs. *n.* 268.

§. 5. Matrimonium invalidum ex inhabilitate perſonarum ob aliud impedimentum dirimens, ut revalidetur, neceſſariò prius impetranda diſpenſatio, per ſe Summi Pontificis, per accidens, in certo caſu, etiam Epiſcopi. *n.* 269.

§. 6. Impetratâ Diſpenſatione ad revalidandum neceſſariò renovandus conſenſus. Praxis difficilis fuſiùs explicatur. *n.* 270.

§. 7. An etiam per novam ſolemnitatem, adhibitis rurſus Parocho & teſtibus? Tutior eſt ſententia affirmans: ſed communior, probabilior, & in praxi recepta eſt ſententia negans. *n.* 271.

SECTIO III.

De Peccatis conjugum in uſu Matrimonii: & de debito conjugali.

Conjuges Matrimonio uti, ſeu conjugale debitum exercere, petere, & reddere licitè, honeſtè; imò & meritoriè poſſunt. Dummodò fiat *n.* 272.

§. I.

Debitò Jure.

Ex valido ſcilicet Matrimonii contractu, ſecluſo omni impedimento dirimente, aut impediente uſum Matrimonii. *n.* 273.

Reſolutiones & Regulæ.

I. Quoad impedimentum dirimens. *n.* 274.

II. Quoad impedimenta impedientia tantum: & ſpecialiter *votum.* *n.* 275.

III. Quoad impedimentum Matrimonio ſuperveniens. (*n.* 276.

IV. Quoad ſpeciem peccati contra prædicta. *n.* 277.

§. II.

Digitized by Google

§. II.

Debito fine.

I. Licitum & Sanctum eſt matrimonio uti ad finem generationis prolis: ad ſatisfaciendum ſuo debito, ad evitandam incontinentiam in comparte *n.* 278.

II. Licitum eſt matrimonio uti ad evitandam incontinentiam in ſe ipſo. *n.* 279.

III. Matrimonio uti ſolius voluptatis ſeu libidinis explendæ gratiâ, veniale peccatum eſt *n.* 280.

IV. Seclusis iſtis finibus, matrimonio uti ſolùm ſanitatis gratiâ, à peccato excuſatur *n.* 281.

§. III.

Debito modo, & circumſtantiis.

Explicatur per quatuor reſulutiones & velut regulas, una cum peccatis oppoſitis, hîc ob verecundiam non repetendis, ne practicus Tyro nimis ſæpè erubeſcere cogatur. *num.* 282.

§. IV.

Et intra terminos honeſtatis naturalis.

Explicatur itidem per quatuor reſolutiones ſeu regulas: quænam licita & illicita ſint conjugibus extra & intra uſum matrimonii. *n.* 283.

SUBSECTIO.

De obligatione debiti conjugalis.

Conjux ſub mortali peccato obligatur reddere debitum petenti *ſeriò, juſtè, rationabiliter, ad licitè, ſaltem ex parte copulæ.* His concurrentibus petenti injuſtè negans debitum peccat mortaliter toties, quoties: alioquin excuſabitur. 284.

Explicatur practicè latiſſimè pro pleniori informatione Confeſſarii, in re tam frequentis praxis *ibid. & ſeq.*

SECTIO IV.

De peccatis conjugum contra matrimonium: nimirùm adulterio & reſtitutione indè debita.

I. Adulterium quid, & quotuplex? *n.* 285.

II. Ad-

Digitized by Google

II. Adulterium mentale tantùm, non externum. 285.

III. Adulterium formale tantùm, non materiale. 287.

IV. Adulterium reale, formale & materiale ſimul, nimirùm: *Violatio alieni tori* cognita & voluntaria, *eſt peccatum mortale graviſſimum, multiplicis malitiæ: graviſſimorum, ſæpè vix compenſabilium Damnorum cauſa: meritò graviſſimas ſecum trahens pœnas.* Explicatur particulatim. *n.* 288.

SUBSECTIO

De RESTITUTIONE ex ADULTERIO DEBITA.

§. I.

Quid & pro quo reſtituendum ex adulterio?

I. Pro injuria. *n.* 289.

II. Pro infamia vel dedecore. *n.* 290.

III. Pro damno temporali. *n.* 291.

IV. Pro ſumptibus hoſpitalium. *n.* 292.

§. II.

Obligatio adulteri.

I. Adulter obligatur reſtituere cumulativè cum adultera. *n.* 293.

II. Idque etiam, ſi non ſuaſit adulteræ ſuppoſitionem prolis. *n.* 294.

III. Non tamen obligatur, niſi moraliter certus ſit prolem eſſe ex ſe genitam. *n.* 295.

*IV. Quandò inter plures adulteros dubitatur ex quo proles ſit genita, omnes obligantur cumulativè. *n.* 296.

§. III.

Obligatio adulteræ.

I. Hæc quoque cumulative obligatur cum adultero ad eam reſtitutionem per ſe loquendo, ſecluſa cauſa excuſante. *n.* 297.

II. Obligatur ad reſtitutionem omnium Damnorum ex adulterio per ſe conſequentium marito & filiis legitimis tantùm. *n.* 298.

III. Idque omni modo commodo moraliter poſſibili. Modi iſti aſſignantur. *n.* 299.

Digitized by Google

IV. Regulariter ad ea damna avertenda non tenetur adultera ſuum crimen manifeſtare, neque marito, neque proli ſpuriæ: niſi horum damna notabiliter præponderarent infamiæ adulteræ, cum ſpe eadem compenſandi. *n.* 300.

QUÆSTIO INCIDENS.

An & quando filius teneatur credere matri aſſerenti: Ipſum eſſe ex adulterino genitum, illegitimum, ſpuriũ. *n.* 301.

An aliquando ſaltem teneatur adultera manifeſtare ſuum crimen, prolíſque illegitimationem. *num.* 302.

CAPUT III.

De reliquis peccatis contra ſextum Præceptum.

SECTIO I.

De fornicatione ſimplici.

§. I.

Malitia.

Fornicatio eſt mortale peccatum intrinſecè & indiſpenſabiliter, attamen excuſabiliter per ignorantiam. *n.* 303.

§. II.

Specialia quoàd confeſſionem fornicationis, *n.* 304.

§. III.

Specialia ex parte complicis *n.* 305.

§. IV.

Specialia ex parte Virginis *n.* 306.

SECTIO II.

De Stupro & Raptu.

§. I.

Stupri malitia.

Eſt peccatum mortale ſpeciale contra juſtitiam, cum obligatione reſtitutionis, quæ fuſius explicatur. *n.* 307.

§. II.

Stuprator Virginis conſentientis. *n.* 308.

§. III.

Stuprator Virginis invitæ per metum vel fraudem abſque promiſſione matrimonii. *n.* 309.

§. IV.

Digitized by Google

§. IV.

Deflorator Virginis cum promiſſione Matrimonii, ſeu ficta. *n.* 310.

§. *APPENDIX.*

De Raptu, & oppreſſione violenta, *n.* 311.
Culpa & pœnæ raptoris. *n.* 312.
Specialia quo ad fœminā raptam, vel vi oppreſſam. 313.

SECTIO III.

De Inceſtu.

§. I.

Malitia *n.* 314.

Probabile eſt Inceſtus omnes eſſe eiuſdem ſpeciei: ideóque nec differentiam conjunctionum, graduum, & linearum neceſſariò explicandam in confeſſione; ſed oppoſitum probabilius, & tutius. *n.* 315.

§. II.

Inceſtus in conſanguinitate. *n.* 316.

§. III.

Inceſtus in affinitate & honeſtate publica. *n.* 317.

§. IV.

Inceſtus in cognatione Legali & Spirituali. *n.* 318.

SECTIO IV.

De Sacrilegio Carnali. *n.* 319.

§. I.

Sacrilegium carnale perſonale: quoàd perſonas. *n.* 320.

§. II.

Sacrilegium carnale locale, quoàd locum *remiſſivè*: 321.

§. III.

Sacrilegium carnale reale quoàd res ſacras. *n.* 322.

§. IV.

Sacrilegium ſollicitationis in confeſſione. *n.* 323.

SECTIO V.

De peccatis contra naturam.

Breviter & obiter exponuntur. *n.* 324.
Beſtialitas. *n.* 325.

Sodomia perfecta. *n.* 326.
Sodomia imperfecta. *n.* 327.

Mollities. *n.* 328.

§. I.

Mollities qualificata ex parte objecti cogitati. *n.* 329.

§. II.

Ex parte perſonæ pollutæ. *n.* 330.

§. III.

Ex parte cooperantis ſeu complicis. *n.* 331.

§. IV.

Ex parte inſtrumenti adhibiti, animati, inanimati. *n.* 332.

§. V.

Pollutio directè voluntaria ſemper peccatum mortale, nunquam licita. *n.* 333.

§. VI.

Pollutio indirectè voluntaria tantum eſt peccatum, quantum peccatum in genere Luxuriæ eſt ejus cauſa voluntariè poſita. *n.* 334.
Regula generalis. Regulæ ſpeciales quatuor. *n.* 335.

§. VII.

Quid de pollutione involuntaria? & in ſomnis facta? *n.* 336.
I. Pollutio in ſomnis facta, ſed antecedenter volita, intenta, vel procurata. *n.* 337.
II. Pollutio in ſomnis facta, & antecedenter volita indirectè in cauſa poſita vel non ablata. *Remiſſivè.* *n.* 338.
III. Pollutio in ſomnis facta, & poſtea voluntaria vel complacita *Remiſſivè.* *n.* 339.
IV. Pollutio in ſomnis cœpta, ſed poſteà in vigilia completa, ſeu conſummata. *n.* 339.

§. VIII.

Diſtillatio & commotio libidinoſa. *n.* 340.

SECTIO VI. & ULTIMA.

De Impudicitia interna, externa *ſeu* Cordis, oris, aſpectûs, & tactûs. *n.* 341.

§. I.

Digitized by Google

§. I.

Impudicitia cordis. *n.* 342.

Cogitatio, delectatio, conſenſus. *n.* 343.

§. II.

Impudicitia oris.

Turpiloquium, turpia audire &c. *n.* 344.

§. III.

Impudicitia aſpectûs.

Ex objecto : ex intentione : ex periculo. *n.* 345.

§ IV.

Impudicitia Tactûs itidem.

Ex objecto : ex intentione : ex periculo. *n.* 346.

QUÆSTIO I.

Quotuplex poteſt eſſe delectatio in impudicis tactibus, oſculis, amplexibus, vel etiam, aſpectibus? *n.* 347.

I. Tactûs &c. in propoſito poſſunt eſſe quatruplices: *honeſtatis, neceſſitatis, levitatis vel curioſitatis, & voluptatis, n.* 348.

II. Voluptas ſeu delectatio poteſt hic eſſe duplex ſenſibiſis venerea, ſive libidinoſa ; & ſenſibilis tantum. *n.* 349.

III. Delectatio venerea libidinoſa voluntaria ſemper mortalis. *n.* 350.

IV. Delectatio ſenſibilis tantum per ſe eſt venialis: per accidens ſæpiſſimè mortalis ; imò ſemper mortalis circa objecta per ſe turpia & obſcœna. *n.* 351.

QUÆSTIO ALTERA.

Datúrne parvitas materiæ excuſans à mortali in re venerea, vel materia luxuriæ? *n.* 352.

In re venerea directè voluntariâ nulla datur parvitas materiæ excuſans à mortali. *n.* 353.

Omninò admittenda eſt parvitas materiæ à mortali excuſans in re venerea, & materia Luxuriæ indirectè voluntaria, in cauſa levi poſita &c. *n.* 354.

RESOLUTIO COROLLARIA.

Variorum Caſuum in particulari *n.* 355.

Digitized by Google

CAPUT IV.
SIVE
Tractatulus Appendix.
De Abortûs procurati Malitiâ & pœnis.
PRÆNOTIONES.

I. Abortus. *n*. 356.
II. Abortum procurare. *n*. 357.
III. Summa Conſtitutionis Sixtinæ. *n*. 358.
IV. Moderatio Gregoriana. *n*. 359.

SECTIO I.
Abortus fœtûs inanimati.

I. Malitia. 360.
II. Opinio licere aliquandò. *n*. 361.
III. Sententia vera, licere nunquam. *n*. 362.
IV. Pœnæ & Limitatio *n*. 363.

SECTIO II.
Abortus fœtûs animati directe cauſatus.

I. Malitia. *n*. 364.
II. Irregularitas *n*. 365.
III. Excommunicatio. *n*. 366.
IV. Pœnæ reliquæ. *n*. 367.

SECTIO III
Abortus idem moraliter cauſatus. *n*. 368.

I. Mandans. *n*. 369.
II. Conſulens. *n*. 370.
III Conſentiens, approbans, ratum habens. *n*. 371.
IV. Permittens, non impediens. *n*. 372.

SECTIO IV.

I Abortus idem caſualiter vel dubiè cauſatus. *n*. 373.
II. Abortus caſualis mixtus, indirectè voluntarius. *n*. 374.
III Abortus merè caſualis, ſimpliciter involuntarius *n*.375.
IV. Pro abortu, vel quovis homicidio dubiè cauſato

RE-

REGULA I.
Quoad Irregularitatem. *n.* 376.

REGULA II
Quoad eandem Irregularitatem. *n.* 377.

REGULA III.
Quoad Excommunicationem, & alias Pœnas univerſim. *n.* 378.

LECTORI vale..

Habes benigne Lector & Tyro Confeſſarie, occaſione Sacratiſſimi Matrimonii, breviter congeſtam omnem ferè materiam Theologicam minùs pudicam, quæ in Scholis tradi non ſolet, certè vix debet. Quàm frequenter tibi uſui futura ſit unà mecum experiêris in Confeſſionali, etiam ſæpiùs quàm voles Ergò boni conſule: benè & caſtè utere, & mei ſubindè memor in devotionibus tuis quàm optimè.

VALE.

Tyrocinii Sacramentalis Practici ad DEI Gloriam.

FINIS.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

6-3-2

Digitized by Google